PROVINCIE :: UTRECHT

Begroting 2024

Publicatiedatum 27 september 2023
Status Openbaar
Referentienummer UTSP-1632721676-245

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - De begroting op hoofdlijnen 4

Begroting 2024 in het kort 4

1.1 Bestuurlijke inleiding 5

1.2 Bestuurlijke hoofdlijnen 6

1.3 Brede Welvaart in Utrecht 14

1.4 Financiële hoofdlijnen 15

1.5 Leeswijzer en vernieuwingen in de begroting 2024 28

1.6 Majeure afwijkingen 2023 31

Hoofdstuk 2 - Programma's en overzicht Overhead 36

1. Ruimtelijke ontwikkeling 37

2. Landelijk gebied 59

3. Bodem, water, milieu 89

4. Energietransitie 112

5. Bereikbaarheid I - Algemeen 129

6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer 162

7. Cultuur, erfgoed, recreatie en toerisme 169

8. Economie 184

9. Bestuur 199

10. Overzicht overhead 220

Hoofdstuk 3 - Paragrafen 233

3.1 Provinciale belastingen en heffingen 234

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 238

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 249

3.4 Financiering 262

3.5 Bedrijfsvoering 272

3.6 Verbonden partijen 274

3.7 Grondbeleid 295

3.8 Projecten 298
3.8.2 Hart van de Heuvelrug 298
3.9 Brede welvaart indicatoren 304
3.10 Arbeidscapaciteit 313
3.11 Klimaat 315
Hoofdstuk 4 - Financiële begroting 325
4.1 Uiteenzetting financiële positie 326
4.2 Overzicht van lasten en baten 333
4.3 Verschillenanalyse programma's 334
4.4 Meerjarig beeld incidenteel en structureel 336
Bijlagen 344
Bijlage 1 - Reserves 344
Bijlage 2 - Overzicht voorzieningen 362
Bijlage 3 - Staat van begrotingssubsidies 376
Bijlage 4 - Overzicht op taakvelden 378
Bijlage 5 - Rapportage actiemanagement 381
Bijlage 6 - Beleidsdocumenten programma's 384
Bijlage 7 - Afkortingenlijst 389
Colofon 391

Hoofdstuk 1 - De begroting op hoofdlijnen

Begroting 2024 in het kort

PROVINCIE :: UTRECHT

Begroting 2024
in het kort

Onze ambities

- Fijne en gezonde leefomgeving
- Mooie natuur en schoon water
- Sneller naar duurzame energie, voor iedereen
- Levendige steden en dorpen
- Gezonde, veilige en duurzame mobiliteit
- Gezonde economie
- Samen komen we verder

Inkomsten (*1.000)

Van overheden

Van het Rijk uit het provinciefonds	€ 311.470
Van het Rijk aan Motorrijtuigenbelasting	€ 150.775
Overige bijdragen van het Rijk, andere provincies en gemeenten	€ 11.056

Overige inkomsten

Uit provinciale reserves	€ 17.902
Aan ontvangen rente en dividend	€ 1.915
Aan verkoop, grond, huur, leges e.d.	€ 20.794
Totaal inkomsten	€ 573.914

Uitgaven (*1.000)

Ruimtelijke ontwikkeling

Aantrekkelijke steden en dorpen	€ 11.314
Provinciaal ruimtelijk beleid	€ 6.329
Ruimtelijke kwaliteit en overig	€ 10.183

Landelijk gebied

Ontwikkeling robuust natuurnetwerk	€ 19.352
Behouden, beleven en verbeteren natuur	€ 42.183
Duurzame landbouw, leefbaarheid en overig	€ 7.765

Bodem, water en milieu

Bodem-, grond- en oppervlaktewater	€ 19.839
Gezonde en veilige leefomgeving	€ 16.991

Energietransitie

Energietransitie	€ 12.170

Bereikbaarheid (excl. OV)

Beheer (vaar)wegen, overig	€ 44.805
Programma's, projecten en subsidies mobiliteit	€ 41.622

Bereikbaarheid (OV)

Openbaar vervoer	€ 180.360

Cultuur en erfgoed

Erfgoed	€ 14.432
Cultuur en bibliotheken	€ 7.782
Recreatie en toerisme	€ 8.760

Economie

Economie	€ 10.105

Bestuur

Provinciale Staten	€ 4.823
Kabinetszaken	€ 1.784
Strategie en bestuurlijke zaken	€ 12.698
Algemene middelen	€ 8.702
Reserves	€ 20.166
Bedrijfsvoering (overzicht overhead)	€ 88.192
Totaal uitgaven	€ 573.914

Ga voor de volledige begroting naar provincie-utrecht.nl/begroting

1.1 Bestuurlijke inleiding

De provincie anno 2023
De rol van de provincie Utrecht verandert. We hebben een sterkere (regie)rol gekregen voor een flink aantal processen zoals ruimtelijke ordening, de opvang van vluchtelingen en statushouders, de energietransitie, de woningbouw en de gebiedsgerichte processen voor het landelijk gebied (waaronder de aanpak van de stikstofproblematiek), onderwerpen die we willen uitvoeren in goede samenwerking met inwoners, gemeenten en andere partners in onze provincie.

We werken verder aan de noodzakelijke transities naar duurzame energie, circulaire samenleving, duurzame landbouw, duurzame mobiliteit en versterking van onze belangrijke kwaliteiten zoals meer en gezonde natuur, goede kwaliteit van water en lucht en leefbare steden en dorpen. Ook het versnellen van de bouw van (betaalbare) woningen, de vraag naar ruimte voor bedrijven en de krapte op de arbeidsmarkt zijn opgaven die onverminderd actueel zijn en blijven.

Onze opgaven hebben veelal een ruimtelijke component en omdat de ruimte schaars is, is het een uitdaging om onze opgaven uit te voeren én tegelijk ook het leefklimaat van onze provincie te verbeteren. Onze Omgevingsvisie, het proces van regionaal programmeren en de gebiedsgerichte aanpak helpen ons college en uw Staten bij het gezamenlijk en gedragen maken van keuzes.

Wij hebben bij de uitvoering van ons beleid te maken met externe factoren waarop we niet of beperkt invloed kunnen uitoefenen. Door de sterke toename van vraag en aanbod van elektriciteit zijn er knelpunten ontstaan in het elektriciteitsnet (netcongestie) en kan duurzaam opgewekte stroom niet altijd aan het net worden teruggeleverd terwijl grootverbruikers geen aansluiting meer kunnen krijgen voor afname van elektriciteit. Dit maakt het moeilijk om onze ambities op het gebied van onder andere woningbouw, bedrijven(terreinen), mobiliteit en energietransitie waar te maken. Via de Energy Board provincie Utrecht geven we invulling aan de onze regierol om de regionale energie-infrastructuur te verbeteren.

Naast de stikstofproblematiek, hebben de spanning op de arbeidsmarkt en de schaarste aan gekwalificeerde medewerkers gevolgen voor onze uitvoeringskracht. Ook onze samenwerkingspartners hebben daarmee te maken. Bij deze factoren kunnen we beperkt invloed uitoefenen met financiële middelen. Dat alles dwingt ons tot keuzes en inventieve oplossingen.
Een recente complicerende factor is de onzekerheid met betrekking tot het rijksbeleid nu het Kabinet onlangs demissionair is geworden en we in afwachting zijn van de Tweede Kamerverkiezingen en daaropvolgend de vorming van een nieuwe regering.

Deze ontwikkelingen en factoren zijn niet alleen van belang voor de besluitvorming van ons college en uw Staten maar vragen ook veel van de ambtelijke organisatie, die kwalitatief en kwantitatief zal moeten doorontwikkelen. Er zijn andere en diverse specialisaties nodig, waaronder mensen die onze nieuwe rol in de diverse samenwerkingsverbanden kunnen oppakken.

Wij gaan vol enthousiasme samen met uw Staten en maatschappelijke partners aan de slag. De complexiteit van de uitvoering schrikt ons niet af maar stimuleert ons juist om een tandje bij te zetten. Met de presentatie van de strategische college-agenda, inclusief een meerjarenplanning en financiële vertaling, zullen wij eind dit jaar aangeven hoe wij de verdere uitwerking van onze plannen en ambities voor ogen hebben.

Een nieuw college
Op 21 augustus jl. is het nieuwe college aan de slag gegaan. Richtinggevend voor Gedeputeerde Staten is het coalitieakkoord “Aan de slag voor Utrecht”. Hierin staan onze ambities en doelen die wij met u, onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners de komende jaren willen realiseren.
Omdat bij het opstellen van de Begroting 2024 de gesprekken over het coalitieakkoord nog niet waren afgerond, beperkt deze begroting zich tot de financiële doorrekening van het “bestaande beleid” zoals dat eerder binnen de door uw Staten vastgestelde financiële- en beleidskaders (Kaderbrief 2024) is vastgesteld.

Wij zullen nog dit jaar uitvoering geven aan de tijdens de Statenvergadering van 6 september jl. aangenomen motie. Met die motie dragen uw Staten ons op met de Utrechtse samenleving in gesprek te gaan over het coalitieakkoord, daarbij uw Staten te betrekken en te informeren over de uitkomsten van deze gesprekken, zodat deze kunnen worden betrokken bij uitwerking en kaderstelling van de plannen en ambities uit het coalitieakkoord. Wij zullen in december 2023 een strategische college-agenda presenteren met een meerjarenplanning voor de realisering van de belangrijkste opgaven. Daarbij komt ook een eerste planning voor de inhoudelijke en financiële kaderstelling door uw Staten voor de verschillende onderwerpen van het coalitieakkoord.
Op basis van het coalitieakkoord en de daarop gebaseerde strategische college-agenda zullen wij uw Staten een wijzigingsvoorstel op de programmabegroting 2024 ter besluitvorming voorleggen zodat met uw besluit over dat wijzigingsvoorstel ook het beleid uit het coalitieakkoord is opgenomen in de Begroting 2024.

1.2 Bestuurlijke hoofdlijnen

Een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving
Utrecht is in de verstedelijkte Randstad een aantrekkelijke provincie met prachtige natuur- en recreatiegebieden, historische polderlandschappen, centrale ligging, levendige steden en dorpen en een veelzijdig aanbod in kunst en cultuur. Woningen, bedrijven, mobiliteit, natuur, landbouw, recreatie, energie en ook nieuwe maatschappelijke opgaven vragen ruimte. Ruimte voor ontwikkelingen is nodig, maar wel met behoud van de kenmerkende kwaliteiten van onze provincie. Zo geven wij in de samenwerking met gemeenten ruimte aan woon- en werklocaties via regionaal programmeren en om te kunnen groeien met een evenwichtige balans tussen (recreatief) groen en “rode” ontwikkelingen werken we aan het programma Groen Groeit Mee. Via het Netwerk Omgevingsgericht Werken ondersteunen we langjarige processen van integrale en complexe gebiedsontwikkeling.

De beoogde ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied vraagt om duidelijke en actuele provinciale ambities. In de Omgevingsvisie (2021) staat onze visie op hoofdlijnen. Deze werken wij integraal uit in diverse programma’s en in de Omgevingsverordening die onder andere doorwerkt in gemeentelijk beleid. In 2024 gaan we voor het eerst het proces van wijziging van de Omgevingsvisie doorlopen, met als doel begin 2025 een Ontwerp gereed te hebben.

In het programma U Ned werken we met het Rijk en regionale partners aan het ontwikkelperspectief Utrecht Nabij en het Ontwikkelbeeld regio Amersfoort Centraal!. Deze perspectieven vormen samen het Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort. Hiermee maken we de aansluiting bij het landelijk Rijksprogramma NOVEX. Het NOVEX-ontwikkelperspectief is een bouwsteen voor het provinciaal Ruimtelijk Voorstel. De verstedelijkingsopgave krijgt hiermee vorm in samenhang met leefbaarheid en de benodigde mobiliteitsinvesteringen. Ons speerpunt is hierin de voorkeursbeslissing voor de MIRT-verkenning OV en Wonen.

Op verzoek van het Rijk hebben wij een Ruimtelijk Voorstel opgeleverd. Dit biedt zicht op wat in het provinciale grondgebied ruimtelijk mogelijk en realiseerbaar is als de nationale met decentrale opgaven worden gecombineerd. Het Ruimtelijk Voorstel is de opmaat naar een ruimtelijk arrangement in 2024 waarin de provincie Utrecht wederkerige afspraken met het Rijk maakt over de uitvoering van de nationale opgaven. De basis voor het Ruimtelijk Voorstel wordt gevormd door onze Omgevingsvisie en de uitwerkingstrajecten daarvan. Daarbovenop zijn de ruimtelijk relevante delen van provinciale uitwerkingen van Nationale Programma’s als UPLG, p-MIEK en regionale Woondeals opgenomen. Tevens zijn de ruimtelijk relevante delen van de Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden Het Groene Hart, Utrecht-Amersfoort, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en Regio Schiphol opgenomen. Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel vormt mede de basis voor wijziging van onze Omgevingsvisie.

De Omgevingswet treedt in werking op 1 januari 2024. Afgelopen jaren hebben wij ons hierop voorbereid en hebben we steeds beter inzicht gekregen in wat er allemaal moet gebeuren om te werken volgens de Omgevingswet en met het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Ook de impact op onze externe partners is groot. Een goede samenwerking met hen is cruciaal om de dienstverlening aan initiatiefnemers op orde te houden. We

verwachten dat we bij inwerkingtreding te maken krijgen met diverse uitdagingen. Dit als gevolg van kinderziektes in systemen als het DSO en het werken met nieuwe processen.

Verstevigde aandacht voor de woningbouw
De woningbouwopgave in onze regio is enorm, zowel op korte als op lange termijn. Om als provincie het groene, gezonde en innovatieve middelpunt van Nederland te blijven, is een gezonde woningmarkt noodzakelijk. Aan het Rijk hebben we via drie woondeals een bod gedaan om in de periode 2022 tot en met 2030 83.500 woningen toe te voegen, waarbij we streven naar twee derde van de woningen in het sociale en middeldure segment.

In het provinciale bod en de woondeals zijn randvoorwaarden benoemd die op orde moeten komen om de woningen te kunnen realiseren. Deze randvoorwaarden staan momenteel onder druk. We zijn geconfronteerd met veranderende economische omstandigheden en tekorten aan gekwalificeerde medewerkers in de bouw die een negatief effect hebben op de woningbouw. Ook de stikstofproblematiek en netcongestie beïnvloeden de woningbouw. Als provincie pakken we een passende rol om de juiste en voldoende woningen te realiseren. Wij hebben hierbij vooral een agenderende, stimulerende en faciliterende rol: we zijn aanjager, verbinder en kennisdeler. Met de toekomstige wet Versterking regie op de volkshuisvesting komt daar een regisserende en dus meer sturende rol bij.

Met het uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw 2021 t/m 2024 geven wij vorm aan de gestelde ambitie. In het programmaplan is geconcretiseerd wat wij gaan doen, waar de accenten en prioriteiten liggen en op welke manier we die gaan uitvoeren. In 2024 besluiten we of het uitvoeringsprogramma verlengd wordt ter overbrugging naar het nieuw op te stellen volkshuisvestingsprogramma of dat we een nieuw programma Versnelling Woningbouw opstellen.

De huisvesting van statushouders en de opvang van asielzoekers zal naar verwachting ook in 2024 veel aandacht vragen. Daarbij zal verder worden gewerkt aan de integratie van de huisvesting van statushouders met de stimulering van de bouw van flexwoningen vanuit het programma Versnelling Woningbouw.

Mooie natuur en een duurzame landbouw
In 2024 werken we aan het behouden en versterken van natuur en landschap, stimuleren we een landbouw die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel is en zetten we ons in voor een vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied.
In juli 2023 hebben we het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) naar het Rijk verstuurd. Het gaat om een concept dat zal worden aangescherpt en begin 2024 aan uw Staten ter besluitvorming worden voorgelegd. Het gesneuvelde Landbouwakkoord en de val van het Kabinet vertragen de invoering van maatregelen gericht op de transitie van het landelijk gebied. Desondanks onderzoeken we hoe we de transitie nu al vorm kunnen geven. Met onze gebiedspartners werken we aan een instrumentenkoffer om de uitvoering op gang te brengen. De stikstofdoelenbank is daarbij een belangrijk instrument.
We werken ook aan het vlottrekken van de vergunningverlening in samenwerking met het Rijk aan het legaliseren van de PAS-melders en stikstofreductie voor natuurherstel.
In 2024 wordt de uitvoeringsorganisatie landelijk gebied verder opgezet en geïmplementeerd. In deze organisatie zullen de verschillende provinciale opgaven uit het landelijk gebied worden vertaald naar uitvoering.

Voor 2024 gaan we uit van het realiseren van 50 ha functieverandering en de inrichting van 300 ha nieuwe natuur. Dit zijn forse opgaves, ook gegeven de onzekerheid die er nog steeds is voor agrariërs na het mislukken van de totstandkoming van het landbouwakkoord. We zetten de Groene Contour in om de doelen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en UPLG te realiseren. In een op te stellen Landschaps-uitvoeringsplan geven we aan hoe we toewerken naar het UPLG-doel 10% groenblauwe dooradering.

Een goed beheer van de natuur is belangrijk. In 2024 subsidiëren we het beheer van ruim 21.000 ha natuur en ongeveer 12.000 ha agrarisch natuurbeheer.
We gaan door met het in stand houden of herstellen van benoemde aandachtsoorten, zowel in het landelijk gebied, in het bijzonder in het NNN, als in de stedelijke omgeving. Mede op basis van natuurdoelanalyses en de

maatregelen opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen werken we aan het bereiken van de gunstige staat van instandhouding van soorten en habitats.

Wij willen samen aan de transitie naar een ‘natuurinclusieve samenleving’ werken. Op basis van een landelijke agenda Natuurinclusief besluiten we in 2024 hoe we als provincie invulling geven aan dit onderwerp.
We streven er naar dat eind 2024 alle gemeenten (Pre)Soortenmanagementplannen hebben. Met deze soortenmanagementplannen zijn gebouw bewonende soorten niet langer een belemmering voor de voortgang van onze verduurzamings- en bouwambities.

Begin 2024 stellen wij het Interim Omgevingswetprogramma Faunabeleid en Monitoring vast. Dit programma geeft kaders voor het faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid en stuurt onze monitoringsopgave bij.
Op 1 maart 2024 treedt de eerste wijziging van onze Omgevingsverordening in werking. Hierbij is ook de aandacht voor de NNN. Het onderdeel Wezenlijke Kenmerken en Waarden en een aantal gewijzigde artikelen van de meerwaardebenadering komen hierin terug.

We stimuleren (natuurinclusieve) kringlooplandbouw en zien dit als een belangrijke bijdrage aan de opgaven zoals die in het UPLG zijn opgenomen. Met het oog op onder andere het NPLG, presenteren wij in 2024 een actualisatie van de Landbouwvisie. Goedkeuring van het UPLG door het Rijk en duidelijkheid over het Rijksbeleid voor de landbouwsector zijn belangrijk om samen met de sector en inwoners echt aan de slag te kunnen gaan. De gelden die beschikbaar zijn gekomen vanuit het gemeenschappelijk landbouwbeleid zetten we in voor de transitie naar een duurzame landbouw, plattelandsontwikkeling en vergroening van het landelijk gebied. Onze deelname in de Regiodeal Foodvalley, ons platform LaMi, de plattelandscoaches en onze inzet rondom Vrijkomende Agrarische Bebouwing zijn alle gericht op de transitie naar een toekomstbestendige ‘duurzame landbouw’.

Een gezonde, klimaatbestendige, veilige leefomgeving en schoon water
Bodem en water zijn letterlijk de basis van ons bestaan. Het bodem- en watersysteem staat onder druk wat door een steeds grilliger klimaat en extreem weer wordt versterkt. Het Kabinet constateerde met de Kamerbrief Water en bodem sturend (november 2022) dat water en bodem meer sturend moeten zijn in de ruimtelijke ordening om in de toekomst goed te kunnen wonen en werken. De provincies zijn gevraagd de richtinggevende keuzes van het Rijk voor hun gebied uit te werken. In 2024 ligt de nadruk op het uitwerken van het principe Water en bodem sturend en daarmee te zorgen dat water en bodem een leidend principe wordt voor gebiedsontwikkelingen. De uitwerking vindt plaats in de (gebieds)programma’s van het UPLG, de NOVEX gebieden en het Ruimtelijk Voorstel.

De weersextremen in de vorm van piekbuien, droogte en hitte zullen toenemen in duur en intensiteit. Om deze effecten van klimaatveranderingen op te vangen, intensiveren we het klimaatadaptatiebeleid en versnellen we de uitvoering van maatregelen. In 2024 starten we met een tweede Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie.

Om het toenemende watertekort en wateroverlast te voorkomen werken we in 2024 met waterschappen, natuur- en landbouworganisaties en gemeenten aan maatregelen om dit te voorkomen. Het project Toekomstbestendig watersysteem Amsterdam-Rijnkanaal/Noordzeekanaal is daar een voorbeeld van. Inzicht in effecten van ruimtelijke ontwikkelingen op het watersysteem brengen we in gebiedsprocessen zoals het UPLG en de uitwerking van de NOVEX gebieden.

De waterkwaliteit blijft in Nederland achter voor het behalen van de Europese KRW-doelen. Het Rijk heeft daarvoor een KRW-impulsprogramma opgesteld. In 2024 richten we ons op de uitwerking en uitvoering van KRW-maatregelen als hoofdopgave van het UPLG zoals maatregelen om waterkwaliteit in beekdalen te verbeteren. In onze eigen besluitvorming nemen we waterkwaliteit integraal mee in andere beleidsvelden en gebruiken beschikbare instrumenten, zoals subsidiëring. De landelijke analyse zal duidelijkheid geven over aanvullende effectieve maatregelen die wij als provincie kunnen nemen.

Schoon en voldoende grondwater is essentieel voor de natuur, drinkwatervoorziening en landbouw. In 2024 kijken we met onze waterpartners en stakeholders naar de noodzaak voor een grondwateronttrekkingsplafond, als onderdeel van de uitwerking van het principe Water en bodem sturend.

In 2024 werken we verder om bodemdaling in de veenweidengebieden met gemiddeld 50% in 2030 te beperken. Bij de UPLG-gebiedsaanpak nemen we remmende maatregelen zoals het aanleggen van waterinfiltratiesystemen. Met onderzoeksprojecten dragen wij bij om de kennis over het tegengaan van bodemdaling te vergroten.

Sneller naar duurzame energie, voor iedereen
Door de sterke toename van vraag en aanbod van elektriciteit zijn er knelpunten ontstaan in het elektriciteitsnet (netcongestie). Duurzaam opgewekte stroom kan niet altijd aan het net worden teruggeleverd en grootverbruikers kunnen geen aansluiting meer krijgen voor afname van elektriciteit. Dit zet de ambities van de provincie Utrecht op het gebied van onder andere woningbouw, bedrijven(terreinen), mobiliteit en energietransitie onder druk. Via de Energy Board provincie Utrecht geven we in samenwerking met onze partners invulling aan de provinciale regierol op de regionale energie-infrastructuur. Op de langere termijn proberen we netcongestie te voorkomen door ruimtelijke ontwikkelingen en de uitbereiding van de energie-infrastructuur op elkaar af te stemmen. Daarnaast helpen we de netbeheerders bij de ruimtelijke procedures om te komen tot snellere realisatie van de netuitbreidingen en zoeken we naar slimme oplossingen voor netcongestie voor bedrijven(terreinen) en woningbouw. In 2024 ontwikkelen we een visie op het toekomstig energiesysteem en maken we op basis daarvan een start met het Provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat 2.0 (PMIEK 2.0).

Door hoge energieprijzen is de urgentie toegenomen om snel meer energie te besparen en meer hernieuwbare energie op te wekken. In 2024 ondersteunen we gemeenten, verenigingen van eigenaren (VvE's) en bewonersinitiatieven bij het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. We hebben daarbij extra aandacht voor bewoners die niet zomaar mee kunnen doen aan de energietransitie. Door als gemeenten en provincie samen te gaan werken in een Energie Diensten Centrum (EDC) kunnen knelpunten in de uitvoering worden weggenomen. In een EDC worden gestandaardiseerde aanpakken ontwikkeld voor een structurele en grootschalige verduurzamings-aanpak. Met de woningcorporaties pakken we eventuele knelpunten in de uitvoering van de nationale prestatieafspraken op. Voor particuliere verhuurders faciliteren we een centraal en toegankelijk loket. We blijven inzetten op energiebesparing bij maatschappelijke organisaties en bedrijven. Dit doen we onder andere door met financiële steun van het Rijk opzetten van een ontzorgingsprogramma voor het midden- en kleinbedrijf.

Om de overgang naar duurzame bronnen voor het verwarmen van gebouwen te versnellen, ondersteunen we de ontwikkeling van collectieve warmte-initiatieven voor de productie van geothermie, groen gas en omgevingsenergie (energie uit bodem, lucht en water). Het ontwikkelen van duurzame warmtebronnen is van belang voor verduurzaming van de bestaande warmtenetten, de uitbreiding van deze netten en voor nieuwe warmtenetten. Met betrokken partijen zorgen we voor voldoende kennis, kapitaal en uitvoeringskracht om zowel de grotere als de kleinere buurtwarmtenetwerken te realiseren. We onderzoeken de mogelijkheden voor een provinciaal warmtebedrijf en besluiten afhankelijk van de uitkomsten over vervolgstappen.

Uit de voortgangsrapportages van de Regionale Energiestrategieën (RES'en) blijkt dat extra inspanningen nodig zijn om de RES- en provinciale doelen voor grootschalige opwek van zonne- en windenergie te bereiken en de afspraken in het Klimaatakkoord na te komen. We streven hierbij naar verbetering van de balans tussen zonne- en windenergie. Als medio 2024 blijkt dat de plannen van gemeenten niet toereikend zijn om de RES-opgave van 2,4 TWh in 2030 te realiseren, zullen we via projectbesluiten extra locaties voor windenergie mogelijk maken.

Gezonde, veilige en duurzame mobiliteit
Een goede bereikbaarheid is een essentiële voorwaarde voor de groei van het aantal inwoners en bezoekers van de provincie en voor de regionale economie. We staan voor de uitdaging het mobiliteitssysteem binnen Utrecht slimmer te benutten en tegelijkertijd de kwaliteit van het bestaande systeem te verbeteren. Als opvolger van het huidige Mobiliteitsprogramma stellen we in 2024 een Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029 op waarin we uitwerken hoe we invulling geven aan deze uitdaging.

In 2024 gaan we door met de realisatie van de negen doorfietsroutes en bepalen we welke knelpunten we voor de fiets willen gaan oplossen. We werken samen met gemeenten om de verduurzaming te versnellen met het Regionaal Mobiliteitsprogramma. We zetten in op gedragsverandering om gezonde mobiliteitsvormen te stimuleren en zetten multimodaal verkeersmanagement in om het mobiliteitsnetwerk beter te benutten. Knelpunten van doorstroming of verkeersveiligheid op het provinciale wegennet pakken we aan, waarbij we het Netwerkperspectief Provinciale Wegen als uitgangspunt hanteren. Zo brengen we balans tussen bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid. Daarbij zetten we stappen om onze eigendommen klimaatneutraal en circulair te maken.

Verduurzaming van goederenvervoer draagt bij aan de leefbaarheid, verkeersveiligheid en doorstroming. Daarvoor stimuleren we goederenvervoer over water en zetten we met regionale partners in op zero emissie vaar- en voertuigen, onder andere door een netwerk van clean energy hubs.

Daarnaast voeren we, op basis van het in 2023 door Provincie en Gemeente Utrecht op te stellen alternatief voor het Tracébesluit A27/A12 Ring Utrecht t.a.v. verbreding A27 ter hoogte van Amelisweerd, het gesprek met het Rijk over het regioalternatief.

Ruim baan voor openbaar vervoer
Groei van het aantal woningen en inwoners in onze provincie vraagt om een opschaling van het mobiliteitssysteem met grote investeringen. Om de steden en dorpen bereikbaar, leefbaar en veilig te houden, kiezen we voor verbetering van het openbaar vervoer.

De beoogde 20% groei in het ov-gebruik van 2018 tot en met 2023 is door de coronacrisis achterhaald. Tijdens de coronacrisis is het aantal ov-reizigers fors gedaald en daarmee daalden ook de reizigersopbrengsten. Dieptepunt was april 2020 toen we nog maar 15% van het reguliere reizigersaanbod vervoerden. Na de laatste coronagolf eind 2021 is het herstel van het ov-gebruik ingezet. In juni 2023 zaten we op 88% van het reguliere reizigersaanbod. We verwachten dat we tot 2025 nodig hebben om terug te keren op het niveau van voor de coronacrisis.

Met de beide vervoerders zijn afspraken gemaakt over verlenging van de ov-concessies tot eind 2025, inclusief herijkte financiële afspraken voor de periode 2023-2025. Het doel is om in beide concessies weer tot een gezonde business case te komen, en daarmee het ov-aanbod tenminste op hetzelfde peil te houden, en bij voorkeur te laten groeien. De groei-ambitie staat echter onder druk door het personeelsgebrek in de ov-sector waardoor het de vervoerders niet lukt om het volledige vervoerplan uit te voeren. Inmiddels is door de vervoerders een ontwerp-Vervoerplan 2024 opgesteld, inclusief een ‘pluspakket’ met mogelijke uitbreidingen van het ov-aanbod. Als de personeelsproblemen zich echter voorzetten, ziet het er niet naar uit dat dit pluspakket gerealiseerd kan worden.

In 2022 en 2023 hebben we ervaring opgedaan met de pilots “gratis ov voor ouderen met een smalle beurs” en de pilot gratis ov voor kinderen jonger dan 12 jaar in schoolvakanties. Deze pilots worden geëvalueerd en mede op basis van de resultaten hieruit volgt in de eerste helft van 2024 een voorstel dat ingaat op de betaalbaarheid van ov voor bepaalde doelgroepen.

In de eerste helft van 2024 komt een voorstel over de implementatie van de eerder voorgenomen verzelfstandiging van de provinciale beheerorganisatie van het trambedrijf.

Beleefbaar en inspirerend erfgoed en een sterk aanbod van cultuur, recreatie en toerisme.
Iedereen moet in onze provincie deel kunnen nemen aan culturele activiteiten. De basis van de cultuursector is op orde, maar er zijn ook nog lacunes. Om gelijke tred te houden met de verwachte bevolkingsgroei, willen we de culturele infrastructuur versterken, vernieuwen en verbreden. We richten ons in het bijzonder op cultuureducatie, bibliotheken, festivals en het in samenwerking met gemeenten verstevigen van het cultuurprofiel en de sector van

Utrecht. We zetten extra in op cultuureducatie, op het thema laaggeletterdheid. De tijdens de coronacrisis versterkte samenwerking met rijk, gemeenten en sector nutten we verder uit.
Om recht te doen aan de nieuwe werkwijze voor programma's onder de Omgevingsvisie, en in verband met de Statenverkiezingen, is het Cultuur- en Erfgoed Programma Voor Jong & Altijd 2020-2023 verlengd en loopt het door in 2024. In 2024 wordt een nieuw Cultuur- en Erfgoedprogramma opgesteld.

Cultuurhistorie is een belangrijke Utrechtse kwaliteit. Het geeft identiteit aan onze provincie. Erfgoed kan een belangrijke bijdrage leveren aan de grote opgaven. We blijven cultuurhistorie inzetten als drager, inspiratiebron en aanjager van omgevingskwaliteit bij ontwikkelingen. Dit doen we door ontwikkelaars en gemeenten te ondersteunen, door inspirerende voorbeelden en onderzoek.
We zetten in 2024 extra in op de restauratie van monumenten, waarbij ook verduurzaming aandacht krijgt. We ondersteunen eigenaren bij gewenste ontwikkelingen en bij hun wens om door die ontwikkelingen het erfgoed in stand te kunnen houden en te kunnen blijven beleven. De Limes, het slavernijverleden en archeologische waarden krijgen extra aandacht in onze acties om erfgoed bekend te maken bij het publiek.
De Hollandse waterlinies – UNESCO werelderfgoed - zijn karaktervolle dragers van ruimtelijke kwaliteit met haar open, groene landschap, het watermanagementsysteem dat nog steeds functioneert, robuuste forten en rijke geschiedschrijving over verdediging met water als bondgenoot. Door opname in gebiedsgerichte aanpak is het waterliniegebied beter beleefbaar en toegankelijk. We ondersteunen partners bij de omgang met ruimtelijke ontwikkelingen in het werelderfgoed; door casussen en ervaringen met elkaar te delen leren we van elkaar.

De aanwezigheid van voldoende en kwalitatief hoogwaardige recreatievoorzieningen bepaalt mede de kwaliteit van de leefomgeving in onze provincie. Wij ambiëren hoogwaardige kwaliteit en voldoende kwantiteit van de recreatievoorzieningen (waaronder terreinen en routes) die goed aansluiten op de voorkeuren van inwoners en bezoekers. De bevolkingsgroei maakt dat ook het aanbod aan recreatievoorzieningen zal moeten groeien. Door spreiding moet overbelasting worden voorkomen. Bij alle opgaven is samenwerking in de recreatieschappen en in andere verbanden cruciaal.
Het recreatief hoofd(route)netwerk is niet alleen belangrijk voor de toegankelijkheid en bereikbaarheid van recreatieve bestemmingen, maar heeft ook zelf een recreatieve functie. We ronden dit jaar het wandelroutenetwerk Utrecht-Oost af, waarmee dan de hele provincie gedekt is. Het fietsknooppunten-netwerk wordt in 2024 gereviseerd.

Door bestemmingsmanagement zetten we in op het realiseren van een zo groot mogelijke positieve impact van recreatie en toerisme voor een stad of regio. Het gaat daarbij om bezoekersmanagement en marketing. We werken daarbij nauw samen met de opgerichte Marketingcoöperatie Regio Utrecht.
Vakantieparken spelen een belangrijke rol in het gewenste recreatieve aanbod voor meerdaagse verblijfsrecreatie en toerisme. Die parken moeten wel vitaal zijn om oneigenlijk gebruik, ondermijning en verrommeling te voorkomen. Met gemeenten en sector zorgen we voor een integrale aanpak.

Een sociale en gezonde economie
Wij werken aan een vitale, duurzame en circulaire economie, een economie waarin bedrijven en werkenden klaar zijn voor de toekomst en de focus ligt op innovatieve ontwikkelingen die gericht zijn op maatschappelijke transities. De regio staat voor grote transformatievraagstukken, als verduurzaming, circulariteit en digitalisering. We proberen onze economie daar zo goed mogelijk op te richten. De focus ligt daarbij op het versterken van de brede welvaart, niet alleen de financiële. We voeren dit beleid binnen een context van onzekere conjuncturele en internationale ontwikkelingen. Samen met onze regionale partners bieden we het hoofd aan deze uitdagingen.

In 2024 bouwen we voort op de samenwerkingen die we in de regio met onze partners hebben gerealiseerd. De Economic Board Utrecht versterkt het profiel ‘Utrecht, Heart of Health’ en de ROM Utrecht Region de ecosystemen Health, Earth en Media zodat bedrijven die bijdragen aan gezonde mensen, een gezonde leefomgeving en een gezonde samenleving hun impact kunnen vergroten. Een sterker regionaal profiel zorgt voor een sterkere samenwerking tussen die bedrijven, kennisinstellingen en overheden, wat vervolgens leidt tot een grotere aandacht en interesse vanuit het Rijk en Europa voor de rol die regio Utrecht kan spelen in het ontwikkelen van innovatieve oplossingen. De provincie heeft de mogelijkheid om mee te denken over de criteria

voor de gelden die het Rijk en Europa daarvoor beschikbaar stellen voor onze regio door middel van de MIT- en EFRO-regeling. Deze criteria sluiten naadloos aan bij ons regionaal profiel en de uitdagingen.

Specifieke aandacht geven we aan het vergroten van circulair ondernemerschap bij bestaande en nieuwe bedrijven. In 2024 gaan we aan de slag met het inzetten van ketenregisseurs om bedrijven in materialenketens aan elkaar te verbinden en geven we aandacht aan de hindernissen die circulaire bedrijven ervaren bij het verkrijgen van financiering.

De Utrecht Talent Alliantie richt zich op het verkleinen van de structurele arbeidsmarkttekorten in die beroepsgroepen die bijdragen aan het oplossen van de maatschappelijke vraagstukken: techniek, zorg, onderwijs en ICT. Het streven daarin is dat elk talent op de juiste plek terecht komt. In 2024 leggen we de nadruk op het kunnen krijgen van gelden voor scholing en ontwikkeling met behulp van een regionaal talent fonds zodat de ruim beschikbare gelden (publiek en privaat) directer terecht komen bij de werkende zelf.

Een groot vraagstuk blijft de beschikbaarheid van fysieke ruimte om te ondernemen. Binnen de schaarse ruimte in de provincie Utrecht is het belangrijk dat we voldoende werklocaties hebben. Hierbij gaan ontwikkelingen op het gebied van wonen en werken hand in hand. Om de ruimtevraag te beperken, zetten we, via de OMU (N.V. Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht), in op het intensiveren en verduurzamen van bestaande bedrijventerreinen. Binnen het programma Werklandschappen van de toekomst, willen we bedrijventerreinen een belangrijke bijdrage laten leveren aan besparing van energie en klimaatadaptatie.

Een sterk, wendbaar en betrokken bestuur
Met werkbezoeken leggen we verbindingen met gemeenten, bedrijven en instellingen. Ook het betrekken van inwoners en ondernemers bij ons beleid vinden wij van groot belang. In 2024 wordt de werkwijze uit de nota Samenwerkende partijen verder geïmplementeerd. Om het strategisch vermogen binnen de organisatie te vergroten zal de unit Strategie starten.

Europese wet- en regelgeving hebben grote invloed heeft op de opgaven waar we als provincie voor staan; circa 70% van de Europese wet- en regelgeving dient uitgevoerd en geïmplementeerd te worden door decentrale overheden. 2024 staat voor de Europese Commissie grotendeels in het teken van het afronden van de huidige lopende dossiers die voortvloeien uit strategieën zoals de Green Deal, Repower-EU of de digitale strategie. Hieruit volgen verschillende Europese wetgevingsvoorstellen in de vorm van verordeningen en richtlijnen zoals de Verordening kritieke grondstoffen, Natuurherstelwet, Bodemgesteldheidswet, de Dataverordening en de Richtlijn energie-efficiëntie gebouwen. De Europese Parlementsverkiezingen van volgend jaar hebben mogelijk gevolgen voor het Europese beleid; blijft de nadruk liggen op de groene en digitale transitie? Wij zullen dit op de voet volgen en ons ervoor inzetten dat de stem van onze regio in Brussel en Den Haag wordt gehoord. Onze lobbydoelen voor Den haag en Europa zullen worden herijkt.
Onder dit begrotingsprogramma valt ook een aantal concernbrede opgaven die daarom hier worden toegelicht. Bij de Sociale Agenda is afgelopen jaren een eerste beweging gecreëerd. Ook de komende jaren zetten we ons in voor een inclusieve provincie en organisatie. De provincie Utrecht is er voor iedereen, wie je ook bent en waar je ook voor staat. We kijken daarom met een ‘sociale bril’ naar onze activiteiten en de samenleving. Hierdoor zorgen we dat mensgericht, gebruikersgericht en inclusief werken leidend is in het opstellen en uitvoeren van ons beleid. En dat we als provincie onze bijdrage kunnen leveren aan meer gelijke kansen voor iedereen.
We zorgen ook voor een versnelling van de transitie naar een circulaire samenleving. Vanuit het programma ‘Klimaat Centraal’ wordt ingezet op een meer integrale aanpak van het klimaatbeleid. Zo staat er nu een klimaatparagraaf in deze begroting. In 2024 wordt onder andere ingezet op een verdere uitbreiding van de klimaatdashboards als uitwerking van het Klimaatplan dat het eerste kwartaal van volgend jaar aan uw Staten ter besluitvorming zal worden voorgelegd.

Robuust financieel beleid met een doelmatige bedrijfsvoering
Bij bedrijfsvoering gaat het om het ondersteunen van onze organisatie. Onze samenleving en de uitvoering van provinciale taken ondergaan verandering door de toenemende digitalisering. We zien dat doelgericht werken met data grote kansen biedt om bij te dragen aan onze opgaven, zoals het verbeteren van dienstverlening in snelheid

en kwaliteit, het formuleren van gericht en goed onderbouwd beleid en het vergroten van toezicht- en verantwoordingsmogelijkheden.

De opgaven die op de provincie afkomen en de daarmee samenhangende groei van de organisatie stellen nieuwe eisen aan provinciale organisatie en medewerkers. Wij gaan daarom door met de doorontwikkeling van de organisatie, zowel op het gebied van cultuur als structuur. De voortdurende krapte op de arbeidsmarkt vraagt om een focus op instroom én behoud van medewerkers. Een belangrijk aandachtspunt is de balans tussen instroom en uitstroom in het licht van de vergrijzing (pensionering) van onze medewerkers. De veranderende arbeidsmarkt vraagt daarbij om duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers (vitaliteit en gezondheid, privé-werkbalans, et cetera).

Het bevorderen van duurzaamheid blijft een centraal thema. We werken aan verduurzaming van het provinciehuis (thans label C), de overige zes panden hebben inmiddels een energielabel A of zelfs beter. In 2024 zal het Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) verder ontwikkeld en geborgd worden in de organisatie en systemen. Dit betekent onder andere dat de factor duurzaamheid meegewogen wordt bij aanbestedingen en het aangaan van contracten.

Vanaf januari 2024 optimaliseren we de financiële processen, door ze onder te brengen in één gebruiksvriendelijk systeem. Het nieuwe financieel systeem zorgt voor een betere aansluiting van de subsidie- en inkoopadministratie op onze financiële administratie. Dit vereenvoudigt de verantwoording van de provinciale uitgaven. Het biedt ook mogelijkheden om nieuwe technologieën, in te zetten.

Met het verder ontwikkelen van de Planning & Control-cyclus streven we naar een gestroomlijnder en efficiënter proces voor het plannen, monitoren en bijsturen van onze activiteiten en doelstellingen. Met de financiële auditcommissie (FAC) blijven we in gesprek over de informatiewaarde van de P&C-producten.

Aan onze inkomstenkant (Provinciefonds, opcenten motorrijtuigenbelasting) zijn ontwikkelingen gaande die aandacht vergen en een bestuurlijke inbreng nodig hebben. De aangekondigde overgang (in 2030) van belastingheffing over het bezit van een auto (motorrijtuigenbelasting) naar het gebruik van een auto (kilometerheffing) leidt tot onzekerheid over deze inkomstenbron. Er zal moeten worden gezocht naar een nieuwe heffingsgrondslag (belastinggebied) voor provinciale inkomsten. Bij de herverdeling van het provinciefonds zal de provincie naar verwachting op termijn verhoudingsgewijs minder geld krijgen. Daarnaast zal het nieuwe kabinet wellicht maatregelen treffen om haar eigen begroting op orde te krijgen die mogelijk ook de provincie gaan raken (bijdrage UPLG, klimaat, provinciefonds).
In 2022 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de Wet Versterking decentrale rekenkamers. Deze wet introduceert de verplichting van de zogenaamde rechtmatigheidsverantwoording wat betekent dat wij ons voor het eerst in de jaarrekening 2023 gaan verantwoorden richting uw Staten over de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Tenslotte voeren we pilots uit op het gebied van datagedreven control en worden er audits uitgevoerd (waaronder 217a-onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur).

1.3 Brede Welvaart in Utrecht

De provincie Utrecht streeft naar brede welvaart voor iedereen. Maatschappelijke vooruitgang is niet alleen af te meten aan groei van de materiële welvaart maar ook aan vorderingen op het gebied van welzijn en ecologische duurzaamheid. Bij brede welvaart gaat het niet alleen om de brede welvaartsaspecten in het 'hier & nu' maar ook om de vormen van (sociaal, natuurlijk, menselijk en economisch) kapitaal die worden opgebouwd voor 'later' en om de effecten van onze activiteiten op de welvaart 'elders'.

Om de Utrechtse Brede Welvaart in beeld te brengen gebruiken wij de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS. De provincie Utrecht komt in deze monitor naar voren als een regio met een hoge brede welvaart. Op het vlak van inkomen en arbeid zijn inwoners van onze provincie koplopers in Nederland, met een hoog mediaan besteedbaar inkomen, een lage werkloosheid en een hoge arbeidsparticipatie. De afgelopen jaren is het inkomen van Utrechters verder gestegen. Tegelijkertijd is ook de gemiddelde schuld per huishouden doorgestegen. Het lijkt waarschijnlijk dat dit laatste samenhangt met de snel gestegen huizenprijzen in de provincie. De hoge vacaturegraad in de provincie zorgt aan de ene kant voor grote kansen op de arbeidsmarkt voor Utrechters. Aan de andere levert dit (personeel)problemen op bij werkgevers in de publieke en private sector.
Verder is de provincie Utrecht de hoogst (of meest theoretisch) opgeleide provincie van Nederland. Dit hoge opleidingsniveau hangt samen met een relatief goede gezondheid van de Utrechtse burgers. Daarnaast hebben Utrechters een bovengemiddeld vertrouwen in andere mensen en in instituties zoals de Tweede Kamer. Verder zijn inwoners van onze provincie vaker dan gemiddeld tevreden over hun woonomgeving.

Daarnaast zijn er ook brede welvaartsaspecten waarop de provincie Utrecht achterloopt op het landelijk gemiddelde. Zo liggen er uitdagingen op het vlak van de schaarse ruimte. De provincie Utrecht is een van de meest volgebouwde provincies van Nederland, en Utrechters hebben relatief weinig groen en/of natuur tot hun beschikking. Verder hebben Utrechters minder sociale contacten dan gemiddeld en zijn ze vaker ontevreden over hun reistijd naar het werk en over hun vrije tijd.

De brede welvaart is bovendien niet gelijk verdeeld over de Utrechtse bevolking. Een aanzienlijke groep Utrechters heeft het moeilijker, en zal zich ook niet zal herkennen in het positieve brede welvaartverhaal.
Het gemiddelde positieve beeld over brede welvaart wordt deels beïnvloed door het hoge opleidingsniveau van de Utrechtse bevolking. Deze gemiddelden kunnen ons ten onrechte het beeld geven dat iedereen het goed heeft. Dat is uiteraard onjuist. Zo hebben Utrechters met een ‘lager’ opleidingsniveau gemiddeld gezien een lager inkomen en een minder goede gezondheid. Het is daarom van belang dat we oog houden voor verschillen in de verdeling én ervaring van brede welvaart tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Utrecht is dus een regio met een bovengemiddeld brede welvaartsniveau, maar met een ongelijke verdeling van de brede welvaart en met voldoende uitdagingen op verschillende brede welvaartsaspecten. Dit beeld komt ook naar voren in de trendanalyse brede welvaart die we vorig jaar hebben samengesteld voor de provincie Utrecht. De bijbehorende factsheet met video zijn begin dit jaar gepubliceerd [1].

1.4 Financiële hoofdlijnen

1.4.1 Toelichting op aanvullende financiële voorstellen na de Kaderbrief 2024-2027

Deze paragraaf start met een samenvattende tabel waarin inzicht wordt gegeven in de financiële ontwikkeling van de begroting 2024 en het bijbehorende meerjarenperspectief 2025-2027. In deze tabel zijn de financiële ontwikkelingen gegroepeerd. De tabel start met "Saldo Kaderbrief 2024-2027", gevolgd door de "Wijzigingen Zomernota 2023". Dit leidt tot de beginstand van de begroting 2024. Hierin zijn ook de administratieve wijzigingen verwerkt. Daarna volgen de autonome ontwikkelingen en beleidsmatige bijstellingen in de begroting zelf. Onder de tabel is per onderdeel een toelichting opgenomen.

Financieel meerjarenoverzicht	Incidenteel				Structureel			
Stand begroting	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Saldo Kaderbrief 2024-2027	-3.105	-10.926	-6.234	10.368	29.648	49.961	43.132	23.228
Effecten meicirculaire 2023	1.612	0	0	0	-1.348	-1.572	405	7.290
Wijzigingen Zomernota 2023	-1.464	-777	0	0	245	245	253	253
Beginstand begroting 2024	-2.958	-11.703	-6.234	10.368	28.548	48.634	43.790	30.771
Bijstelling op bovenstaand saldo								
Autonome ontwikkelingen	-4.000	0	0	-158	-624	-4.352	-3.168	158
Beleidsmatige wijzigingen	0	0	0	0	-100	-100	-100	-100
Administratieve wijzigingen	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal bijstellingen	-4.000	0	0	-158	-724	-4.452	-3.268	58
Saldo begroting 2024 I/S	**-6.958**	**-11.703**	**-6.234**	**10.210**	**27.824**	**44.182**	**40.522**	**30.829**
Saldo begroting 2024	**20.867**	**32.479**	**34.288**	**41.039**				

Toelichting op aanvullende financiële voorstellen na de Kaderbrief 2024-2027

Saldo Kaderbrief 2024-2027
De door uw Staten in juni 2023 vastgestelde Kaderbrief 2024-2027 vormt het startpunt voor de verwerking in de begroting 2024. In de Kaderbrief zijn de voorstellen per programma opgenomen. Voor de inhoud en toelichting van de diverse onderdelen, zoals de voorstellen per programma, verwijzen wij u naar de Kaderbrief 2024-2027.

Effecten meicirculaire 2023 en actualisatie opbrengsten motorrijtuigenbelasting
De structurele bijstelling van het accres in de meicirculaire 2023 en de actualisatie van de opbrengsten Motorrijtuigenbelasting (MRB) zijn vanaf 2024 financieel verwerkt in de primitieve begroting 2024. Hierover is uw Staten in juni geïnformeerd door middel van een Statenbrief.

Zomernota 2023
In de Zomernota 2023 zijn enkele meerjarige bijstellingen opgenomen. Voor een overzicht en toelichting van de diverse meerjarige bijstellingen verwijzen wij u naar de Zomernota 2023, paragraaf 2.2.

Beginstand begroting 2024

Het begrotingssaldo uit de Kaderbrief 2024-2027 en de meerjarige bijstellingen uit de Zomernota 2023 vormen de beginstand van de begroting 2024 en het meerjarenperspectief 2025-2027. Hierna worden ontwikkelingen toegelicht die incidenteel en/of structureel een financieel effect hebben op het begrotingssaldo. Dit zijn autonome en beleidsmatige ontwikkelingen.

Autonome ontwikkelingen

Naam bijstelling	**Incidenteel**				**Structureel**			
	2024	2025	2026	2027	2024	2025	2026	2027
Bijstelling opbrengst motorrijtuigenbelasting	0	0	0	0	1.052	-4.324	698	698
Gestegen energielasten	0	0	0	0	-3.715	0	0	0
Kapitaallasten MIP 2024 Kaderbrief 2024	0	0	0	0	0	0	-3.326	0
Kapitaallasten MIP Begroting 2024	0	0	0	-158	842	275	-237	-237
MOP 2024 Mobiliteit	-4.000	0	0	0	-1.946	-1.946	-1.946	-1.946
RUD bijdrage en bijdrage OD NZKG vanaf 2024	0	0	0	0	-857	-857	-857	-857
Vrijval stelpost stijging MOP en Energie (uit Kaderbrief 2024)	0	0	0	0	4.000	2.500	2.500	2.500
Totaal autonome ontwikkelingen	-4.000	0	0	-158	-624	-4.352	-3.168	158

Toelichting autonome ontwikkelingen

Bijstelling opbrengst motorrijtuigenbelasting

De opbrengst motorrijtuigenbelasting is ten opzichte van de raming vanuit de meicirculaire 2023 bijsteld. De jaren 2024, 2026 en 2027 is een technische bijstelling. In 2025 is de opbrengst van zuinige auto's naar beneden bijgesteld. De grondslag voor de motorrijtuigenbelasting 2025 van zuinige (electrisch/hybride) is 25%. In de begroting was rekening gehouden met een grondslag van 75%. Vooralsnog is de lijn van het Rijk dat er voor 2025 geen compensatie zal plaatsvinden.

Gestegen energielasten

In 2023 zijn de energielasten (elektra) enorm gestegen. Het tekort wat daardoor onstond is incidenteel in de Zomernota 2023 gerepareerd. Ook in 2024 zullen de energielasten nog hoger zijn dan structureel opgenomen in de begroting. Op dit moment is de verwachting dat de prijs in 2024 ongeveer tweederde van de prijs uit 2023 zal bedragen. Totaal bedraagt de verwachte stijging € 3,715 mln. in 2024. Omdat de verwachtingen vanaf 2025 onzeker zijn, wordt de verhoging niet structureel verwerkt. Voor 2025 zal er opnieuw gekeken worden naar de actuele situatie, waarbij dan ook gekeken gaat worden naar de opbrengsten van de verduurzaming van het provinciaal vastgoed. Wel wordt de stelpost van € 1,5 miljoen vanaf 2025 nog aangehouden.

Kapitaallasten MIP 2024 Kaderbrief 2024

Bij de verwerking van het Meerjaren investeringsplan (MIP) 2024 Mobiliteit zijn mutaties in de jaarschijf 2026 niet goed verwerkt. Hierdoor is het saldo van de begroting in 2026 € 3.326.000 te hoog en het kapitaallastenplafond te laag. Met deze mutatie wordt dit gecorrigeerd.

Kapitaallasten MIP Begroting 2024

Overeenkomstig de Nota investeren wordt bij de begroting een geactualiseerd Meerjaren investeringsplan (MIP) Mobiliteit vastgesteld. Vanuit dit MIP zijn de kapitaallasten berekend voor de jaren 2024-2027. De bijstelling is de mutatie ten opzichte van het MIP Mobiliteit bij de Kaderbrief 2024.

MOP 2024 Mobiliteit

Bij de begroting 2024 wordt naast het het Meerjaren investeringsplan (MIP) ook een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) Mobiliteit vastgesteld. De budgetbehoefte voor vast en variabel onderhoud voor Wegen is in de nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 vastgesteld. Hierbij is geen rekening gehouden met indexatie. Normaal gesproken zijn er bij de uitvoering van het onderhoud plussen en minnen en kunnen de effecten van prijsstijgingen hierdoor binnen het totale onderhoudsprogramma worden opgevangen. Met de huidige forse prijsstijgingen is dit echter niet meer het geval. Uit de toepassing van de vastgestelde uitgangspunten en financiële spelregels voor het beheer en onderhoud volgt er een financieel tekort. Dit bleek ook al bij de begroting 2023, waarin een eenmalige aanvulling van de reserve beheer en onderhoud met € 3 mln. is opgenomen. Bij Kaderbrief 2024 is onder de Algemene middelen een stelpost opgenomen van € 2,5 miljoen. Gebaseerd op het MOP wordt het budget voor vast onderhoud verhoogd met € 1,946 miljoen. Voor het variabel onderhoud wordt een aanvullende storting in de reserve Onderhoud beheer en onderhoud gedaan van € 4 miljoen. Bij het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029 en de Kadernota 2025 komen wij met een voorstel hoe om te gaan met de uitgangspunten en financiële spelregels en eventuele aanpassing daarvan. Dit zodat er voldoende structureel budget beschikbaar is voor het beheer en onderhoud binnen de vastgestelde kaders.

RUD bijdrage en bijdrage OD NZKG vanaf 2024

In juni 2023 is uw Staten in de commissie BEM geïnformeerd over de ontwerpbegroting 2024 van de RUD. Het financieel effect is door de stijgende kosten van de RUD groter dan rekening gehouden in de stelpost voor loon- en prijsstijging van de Kaderbrief 2024. De vergunnings- toezicht en handhavingsactiviteiten (VTH) worden naast de RUD ook uitgevoerd door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG). De tarieven van deze diensten zijn ook gestegen en opgenomen in de bijstelling van de begroting.

Vrijval stelpost stijging MOP en Energie (uit Kaderbrief 2024)

In de Kaderbrief 2024 is een stelpost opgenomen van € 4 miljoen voor verwachte stijging van onderhoudslasten en voor uitwerking van de Kaderbrief 2024.
De stelpost wordt vanaf 2024 structureel verlaagd met € 2,5 miljoen vanwege de stijging onderhoudslasten MOP en in 2024 met € 1,5 miljoen vanwege stijging energielasten.

Beleidsmatige ontwikkelingen

Naam bijstelling	Incidenteel				Structureel			
	2024	2025	2026	2027	2024	2025	2026	2027
Motie 28 Leren van Archeologen	0	0	0	0	-100	-100	-100	-100
Totaal beleidsmatige ontwikkelingen	0	0	0	0	-100	-100	-100	-100

Toelichting beleidsmatige ontwikkelingen

Motie 28 Leren van Archeologen

Op 28 juni hebben de Provinciale Staten van Utrecht ingestemd met het voorstel uit Motie 28 'Leren van Archeologen' om €100.000 aan het budget toe te voegen. Deze extra middelen zullen worden gebruikt om het publieksbereik van de Utrechtse archeologie te vergroten en de betrokkenheid van jonge inwoners bij archeologische projecten te stimuleren.

Saldo begroting

De begroting 2024 sluit na de autonome en beleidsmatige ontwikkelingen met een positief saldo van € 20,867 miljoen. In het meerjarenperspectief sluit 2025 met een positief saldo van € 32,479 miljoen, 2026 met een positief saldo van € 34,288 miljoen en 2027 met een positief saldo van € 41,039 miljoen. Deze genoemde bedragen zijn exclusief de mutaties vanuit het coalitieakkoord 2023-2027.

Verrekening begrotingssaldo met saldoreserve

Anders dan voorgaande jaren wordt voorgesteld om de geraamde voordelige saldi van de jaren 2024-2027 niet toe te voegen aan de Saldireserve. De overweging hierbij is dat het coalitieakkoord nog een beslag gaat leggen op de in deze begroting gepresenteerde meerjarig voordelige saldi. Het nu storten van de saldi in de Saldireserve zou een vertekend beeld schetsen van de omvang van deze reserve, omdat er bij de financiële uitwerking van het coalitieakkoord dan weer moet worden onttrokken.

In paragraaf 1.4.3 is een overzicht opgenomen met het verloop van de Saldireserve. Hierin zijn onttrekkingen opgenomen gebaseerd op al door u genomen besluiten, inclusief de onttrekkingen opgenomen in de Kaderbrief 2024-2027. Het geprognosticeerde nadelig begrotingssaldo uit de Zomernota 2023 van € 5,242 miljoen is hier nog niet in opgenomen.

De Saldireserve is naar verwachting eind 2027 € 124 miljoen. De algemene reserve bestaat, naast de Saldireserve, uit de reserve Weerstandsvermogen die eind 2027 op basis van de huidige inschattingen € 45 miljoen is. De algemene reserve bedraagt naar huidige verwachting eind 2027 dus € 169 miljoen.

1.4.2 Overzicht van lasten en baten per beleidsprogramma

Totaaloverzicht Begroting 2024	Exploitatie			Reserves			Totaal
Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo	Storting	Onttrek.	Saldo	saldo
1. Ruimtelijke ontwikkeling	26.826	1.462	-25.364	0	4.645	4.645	-20.719
2. Landelijk gebied	69.281	4.156	-65.125	2.288	14.518	12.230	-52.895
3. Bodem, water, milieu	34.820	1.548	-33.272	0	5.246	5.246	-28.026
4. Energietransitie	12.170	520	-11.650	0	1.564	1.564	-10.086
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	86.427	2.428	-83.999	0	19.602	19.602	-64.397
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	180.360	17.179	-163.181	0	21.848	21.848	-141.333
7. Cultuur en erfgoed	31.003	997	-30.006	0	400	400	-29.606
8. Economie	10.105	36	-10.069	3.000	2.489	-511	-10.580
9. Bestuur	18.813	606	-18.208	0	0	0	-18.208
10. Overzicht overhead	68.192	4.149	-64.044	0	0	0	-64.044
Saldo Programma's	537.997	33.080	-504.917	5.288	70.312	65.024	-439.893
Algemene dekkingsmiddelen	1.700	462.932	461.232	0	0	0	461.232
Stelposten	6.263	0	-6.263	0	0	0	-6.263
Onvoorzien	1.800	0	-1.800	0	0	0	-1.800
Res. Algemene middelen	0	0	0	0	7.590	7.590	7.590
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-
Totaal begroting	**547.760**	**496.012**	**-51.747**	**5.288**	**77.902**	**72.614**	**20.867**
Mutatie reserves	5.288	77.902	72.614				
Begroting incl. reserves	**553.048**	**573.914**	**20.867**				

1.4.3 Financiële begroting op hoofdlijnen en analyse kengetallen

In deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de begrote bedragen voor het jaar 2024. Dat inzicht geven we aan de hand van diverse visualisaties, zoals grafieken en tabellen. Daarnaast worden ook enkele financiële meerjarige trends weergegeven. Dat doen we door de begroting voor het jaar 2024 in perspectief te plaatsen ten opzichte van achterliggende jaren en toekomstige jaren. De financiële positie van de provincie op basis van de financiële kengetallen lichten wij toe in het onderdeel Analyse kengetallen aan het eind van deze paragraaf.

Overzicht op hoofdlijnen

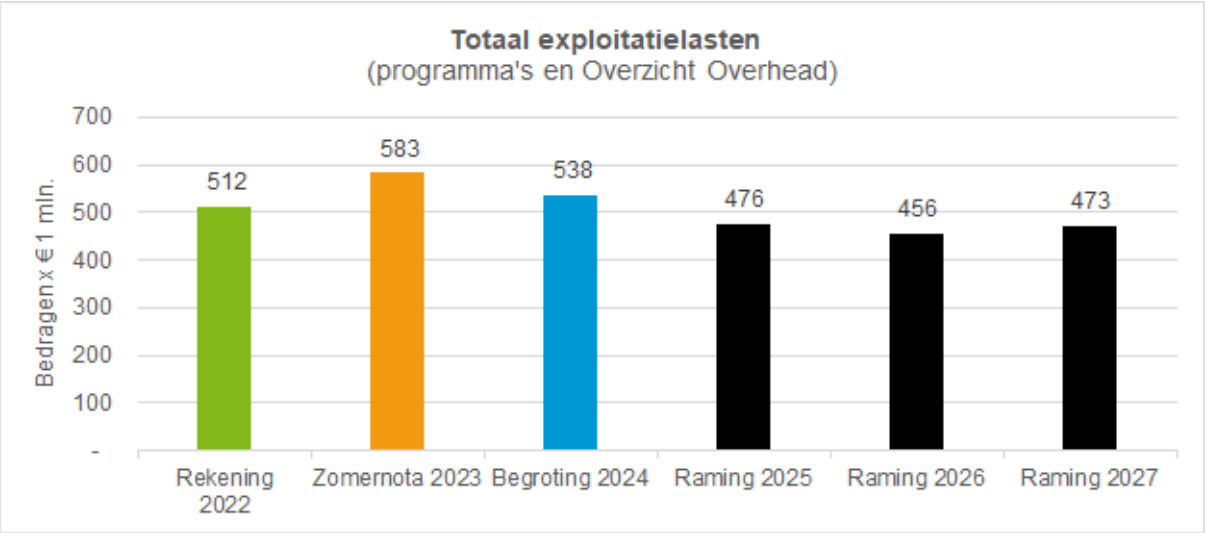

Voor het jaar 2024 begroten we € 538 miljoen aan lasten (exclusief stortingen in reserves) om de beoogde doelen en taken te realiseren. Bovenstaand figuur en tabel laten zien dat deze omvang van het lastensaldo hoger is dan de Jaarrekening 2022, maar lager dan het lastensaldo uit de Zomernota 2023. Als we de begroting 2024 vergelijken met de cijfers van de jaarrekening 2022 (€ 512 miljoen) dan is sprake van een toename van het lastensaldo van ongeveer € 26 miljoen. Deze toename concentreert zich met name in de programma's Landelijk gebied (+ € 8 miljoen), Bodem, Water en Milieu (+ € 8 miljoen) Bereikbaarheid I – Algemeen (+ € 10 miljoen), Bereikbaarheid II – Openbaar Vervoer (- € 13 miljoen) en Cultuur en Erfgoed (+ € 8 miljoen). Enkele in het oog springende afwijkingen die de lastentoename ten opzichte van 2022 verklaren:

- De extra lasten ten behoeve van de uitvoering van diverse omvangrijke projecten en programma's, zoals de Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied en het programma Mooie en Veilige Dijken;
- De extra middelen (indexatie en hogere lasten) ten behoeve van faunaschade;
- De hogere lasten van beheer en onderhoud, onder andere door het gestegen prijsniveau en een verwacht hoger niveau van variabel onderhoud in 2024;
- De uitvoering en subsidiëring van de Doorfietsroutes is in 2022 doorgeschoven naar 2023 en 2024;
- De stijging van kapitaallasten in 2024 doordat diverse investeringen in 2023 in gebruik zijn genomen.

De daling van de lasten van programma Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer in 2024 is het gevolg van de overheveling van taken rondom de Regiotaxi van de provincie naar de gemeenten. Het begrote budget is daarom in 2024 komen te vervallen.

De omvang van het lastensaldo van de begroting 2024 is daarentegen ongeveer € 45 miljoen lager dan bij de Zomernota 2023. Deze daling concentreert zich hoofdzakelijk op 3 programma's: Bereikbaarheid I – Algemeen (- € 14 miljoen), Bereikbaarheid II – Openbaar Vervoer (- € 23 miljoen) en Economie (- € 11 miljoen). Een aantal oorzaken van deze daling zijn:

- De bestemmingsvoorstellen bij de Jaarrekening 2022, waardoor er bij diverse programma's in 2023 incidenteel budget is bijgeraamd;
- Het aflopen van het oude coalitieakkoord, waardoor er vanaf 2024 incidentele middelen voor Fiets wegvallen;
- Het overhevelen van de taken rondom de Regiotaxi van de provincie naar de gemeenten, waardoor hier in de begroting 2024 geen budget meer voor is opgenomen;
- De lagere subsidiëring voor de OV-concessies vanwege de verwachte hogere reizigersopbrengst, als gevolg waarvan onze bijdrage omlaag kan.

Voor een meer gedetailleerde analyse van de financiële afwijkingen tussen de begroting 2024 en de Jaarrekening 2022 enerzijds en de begroting 2024 en de bijgestelde begroting 2023 (stand Zomernota 2023) anderzijds, verwijzen wij u naar hoofdstuk 4. In onderdeel 4.3 'Verschillenanalyse' zijn de voornaamste verschillen toegelicht.

In het meerjarenperspectief is de daling van de omvang van de begroting vanaf 2025 verklaarbaar vanuit de einddatum van diverse incidenteel beschikbaar gestelde middelen. Deze incidentele lasten zijn meestal gekoppeld aan de inzet van de daarvoor ingestelde reserves, die eenzelfde patroon vertonen zoals nader wordt toegelicht in het vervolg van deze paragraaf.

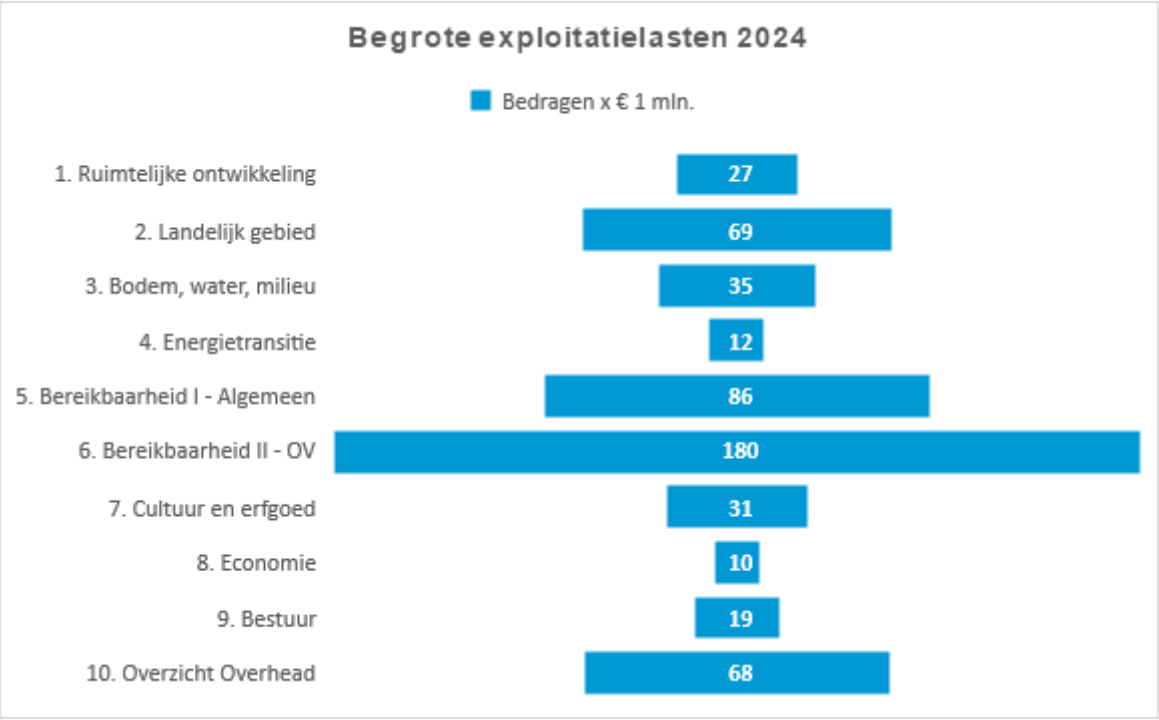

De begrote € 538 miljoen aan exploitatielasten heeft betrekking op de negen programma's en het Overzicht Overhead. De programma's van Bereikbaarheid nemen samen 50% van de lasten voor hun rekening.

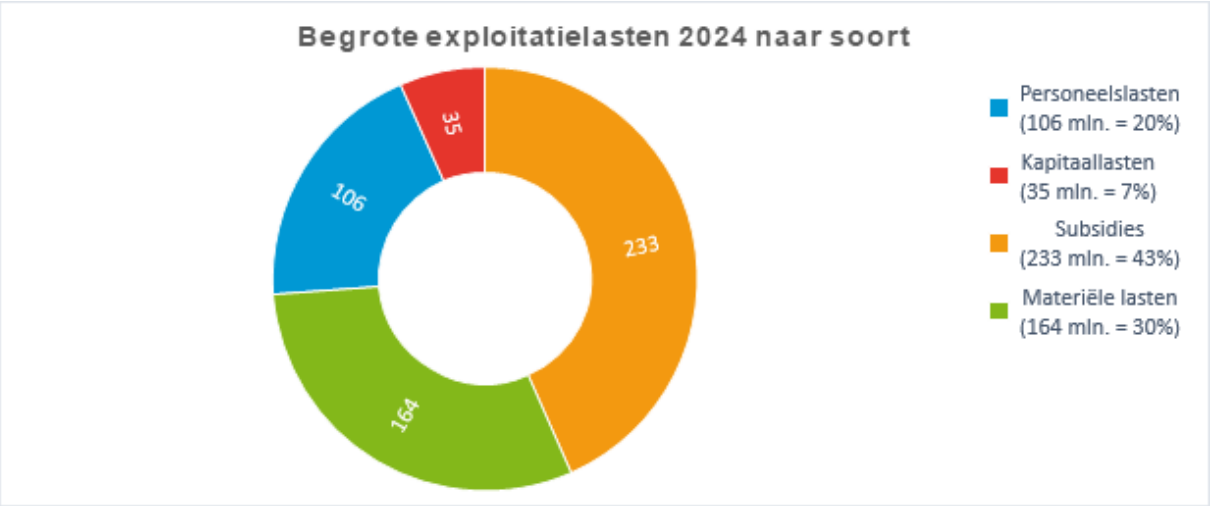

De begrote € 538 miljoen aan exploitatielasten is opgebouwd uit vier hoofdcategorieën van kosten:

1. De categorie subsidies (inclusief inkomensoverdrachten aan derden) vormt met € 233 miljoen de het grootste gedeelte en is goed voor 43% van het lastentotaal. In deze post is onder andere de concessiebijdrage voor het openbaar vervoer opgenomen. Deze bedraagt ongeveer € 120 miljoen.

2. De materiële lasten van in totaal € 164 miljoen (30%) bevatten diverse soorten kosten, zoals beheer en onderhoud van (vaar)wegen en trams, lasten die samenhangen met de eigen bedrijfsvoering, diverse uit te voeren onderzoeksopdrachten en eventuele inzet van externe inhuur ten behoeve van incidentele programma's en projecten.
3. De personeelslasten tellen op tot € 106 miljoen en bedragen 20% van de begrote lasten. Deze lasten zijn gebaseerd op de omvang van de huidige formatie en bestaan uit werkgeverslasten van in dienst zijnde medewerkers en diverse overige personele lasten. Daarnaast worden ook medewerkers tijdelijk ingehuurd voor projecten, intensivering van beleid of ondersteuning. Het budget hiervoor in 2024 is afgerond € 23,456 miljoen en maakt onderdeel uit van de post materiële lasten. In de Paragraaf 3.10 Arbeidscapaciteit is dit nader gespecificeerd.
4. Het resterende deel van de begrote lasten bestaat uit afschrijvings- of kapitaalslasten van bezittingen van de provincie. Voorbeelden hiervan zijn de afschrijvingen op gebouwen, trams en infrastructuur, en diverse hard- en software. De kapitaallasten bedragen 7% van de begrote lasten in 2024 (in 2023 was dit 6%).

De beschikbaarheidsvergoeding OV is in 2024 komen te vervallen, waardoor dit geen aparte categorie meer is in bovenstaande diagram.

Exploitatiebaten

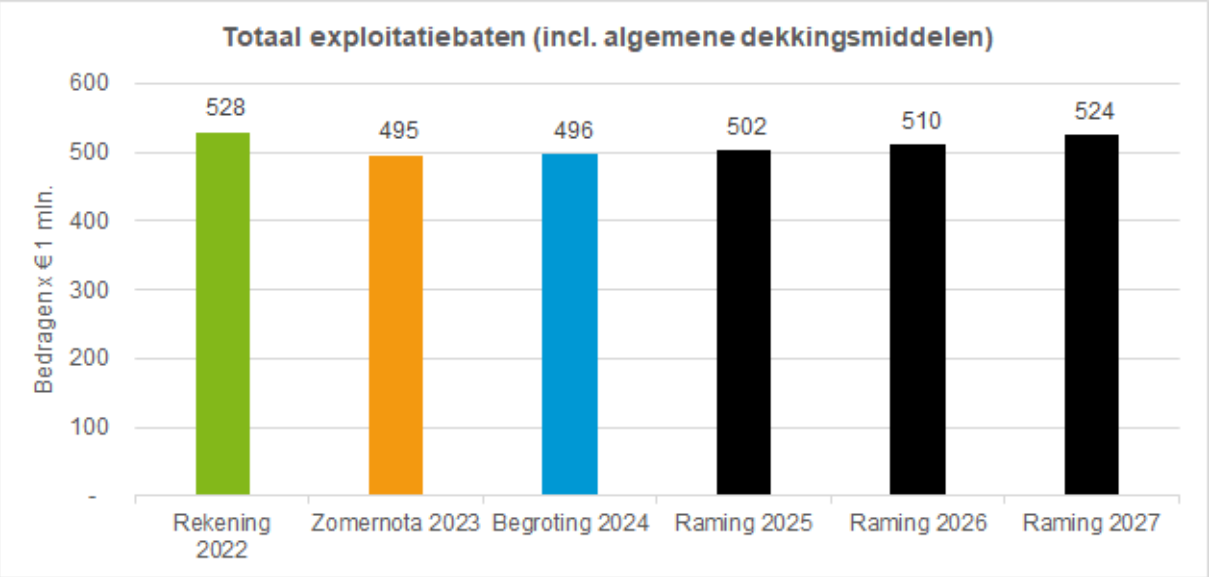

In het jaar 2024 is er € 496 miljoen aan baten begroot, exclusief de onttrekkingen aan reserves. De totale omvang van de baten, inclusief algemene dekkingsmiddelen, is ten opzichte van de Jaarrekening 2022 gedaald met € 32 miljoen.
De baten in de programma's zijn gedaald met € 83 miljoen. Deze daling concentreert zich met name op de programma's Ruimtelijke Ontwikkeling (- € 8 miljoen), Landelijk Gebied (- € 9 miljoen) Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer (- € 53 miljoen).
Een aantal oorzaken van deze daling zijn:

- Het wegvallen van de rijksbijdrage (SPUK-uitkering) in 2024 met betrekking tot de OV concessie;
- Het aflopen van de taken rondom de Regiotaxi, waardoor er in 2024 geen begrote baten meer zijn opgenomen;
- Het in 2024 komen te vervallen van 2 SPUK-uitkeringen voor Natuur en Stikstof;
- Het naar verwachting in 2024 niet afsluiten van omvangrijke projecten waar een bate mee wordt gerealiseerd, waar dat in 2022 met het afsluiten van project Richelleweg (Hart van de Heuvelrug) wel het geval was.

Daarentegen zijn de baten binnen de algemene dekkingsmiddelen gestegen met € 50 miljoen.
Er zijn twee verklaringen voor deze toename:

- De uitkering uit het provinciefonds is in 2024 hoger dan in 2022. De Programmabegroting 2024 is gebaseerd op de meicirculaire provinciefonds 2023. Hierover is uw Staten middels een aparte Statenbrief "Uitkomsten meicirculaire provinciefonds 2023" reeds geïnformeerd;
- De geraamde opbrengst van de motororijtuigenbelasting is in 2024 hoger, onder andere als gevolg van indexatie. Een nadere toelichting op de opbouw van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting staat in paragraaf 'Provinciale belastingen en heffingen' bij het onderdeel 'Opcenten motorrijtuigenbelasting'.

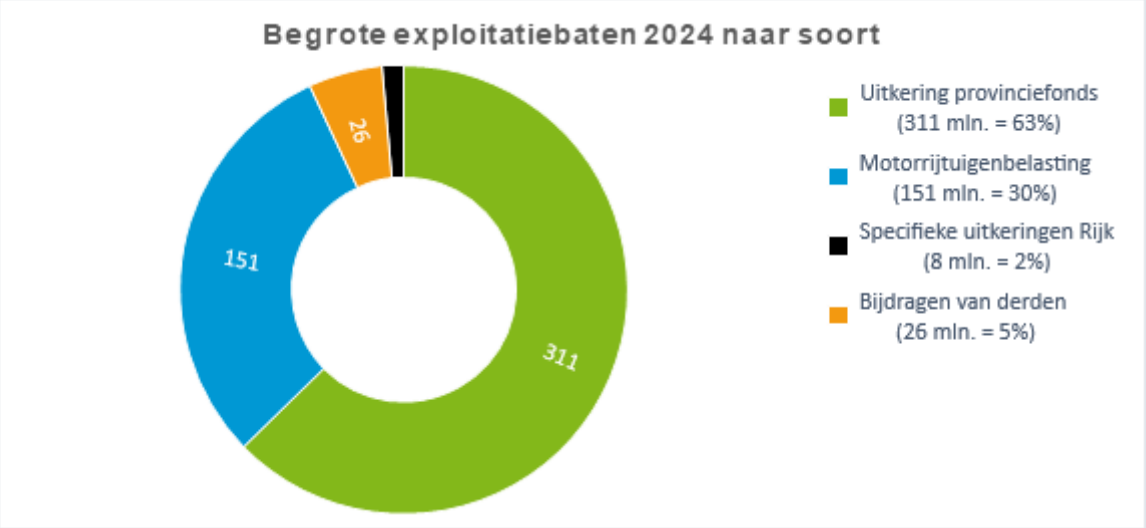

De begrote € 496 miljoen aan baten bestaat voor 63% uit de bijdrage die we vanuit het provinciefonds ontvangen. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting bedragen naar verwachting € 151 miljoen in 2024 en vormen daarmee 30% van de totale baten. Van het Rijk ontvangen we ook specifieke uitkeringen, in 2024 € 8 miljoen (2%). Vanwege het wegvallen van de rijksbijdrage ten behoeve van de OV concessies en de uitkeringen voor Natuur en Stikstof, is de omvang en het percentage van de specifieke uitkeringen lager dan voorgaande jaren.

Bij de resterende € 38 miljoen (8%) gaat het om diverse bijdragen van derden, de huurbaten van de ov-infrastructuur en van externe huurders van het provinciehuis, en diverse (specifieke) bijdragen vanuit gemeenten.

Ontwikkeling reserves
Reserves worden, volgens het BBV, onderverdeeld in algemene reserves en bestemmingsreserves. De algemene reserves zijn een buffer voor financiële tegenvallers of u kunt er vrij over beschikken. De noodzakelijke hoogte van deze reserves wordt mede bepaald aan de hand van de spelregels rondom het weerstandsvermogen van de provincie. Deze staan in de door Provinciale Staten vastgestelde Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De bestemmingsreserves zijn een spaarpot voor toekomstige verwachte uitgaven. Het werken met bestemmingsreserves is kenmerkend voor organisaties zonder winstoogmerk in het algemeen en voor overheidsorganisaties in het bijzonder. Want bij deze organisaties staat niet het maken van winst en daarmee de groei van het eigen vermogen centraal, maar het behalen van bepaalde maatschappelijke doelen. Dit soort doelen is vaak zo groot en ingewikkeld, dat ze niet in één jaar te bereiken zijn. Denk bijvoorbeeld maar aan de ontwikkeling van een vitaal landelijk gebied of de verbetering van de bereikbaarheid van onze provincie. Hierbij is het dus nodig om geld meerjarig beschikbaar te houden. In lijn met de door uw Staten vastgestelde Nota reserves en voorzieningen (2022) is het uitgangspunt om dat zo veel mogelijk via de exploitatie te laten verlopen en zo min

mogelijk te werken met reserves. Alleen wanneer dat niet mogelijk is, ligt de inzet van bestemmingsreserves voor de hand. Daarbij geldt voor de instelling van een nieuwe reserve een minimale omvang van € 1 miljoen.

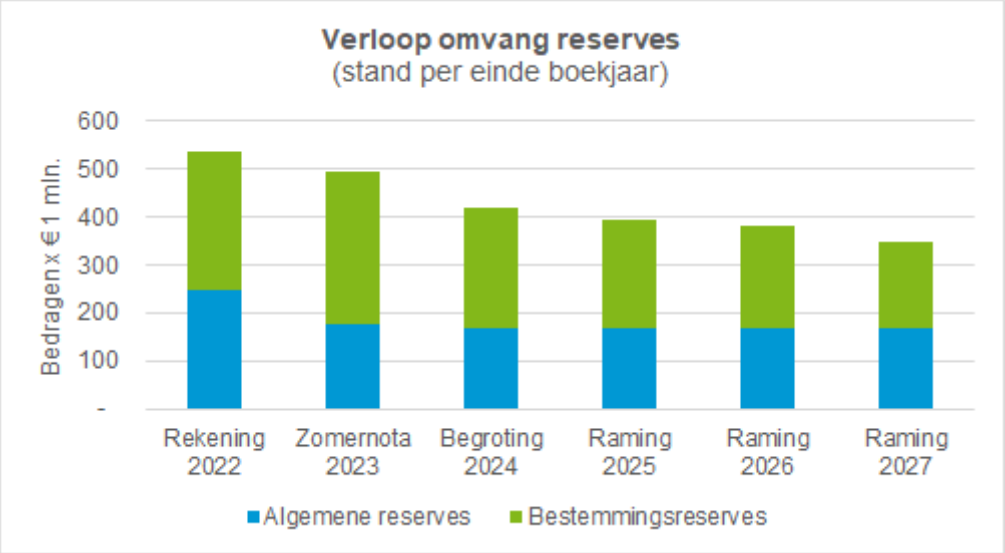

Bovenstaande visualisatie laat zien dat de totale omvang van de reserves in het nu voorliggende meerjarenperspectief zal gaan afnemen. In de jaarrekening 2022 is een totale reserve omvang gepresenteerd van € 535 miljoen, die eind 2027 naar verwachting rond de € 349 miljoen zal eindigen. De in het jaar 2023 geraamde afname van de algemene reserve wordt verklaard door diverse onttrekkingen aan deze reserve waar reeds eerder door uw Staten over is besloten. Dit betreft onder andere de herfasering van de vrijval van de bestemmingsreserves Mobiliteitsprogramma en Landelijk gebied en de dekkingsplannen uit de Kadernota 2022-2026 en de Kadernota 2023-2026. Het positieve jaarrekeningresultaat over 2022 zorgt anderzijds voor een toename van de saldireserve in 2023.

De algemene reserve blijft in 2024 en latere jaren op ongeveer hetzelfde niveau. Het verwachte nadelige begrotingssaldo over het jaar 2023 dat in de Zomernota 2023 is gepresenteerd, is in deze visualisatie nog niet meegenomen.

De afname van de omvang van de bestemmingsreserves is verklaarbaar vanuit het doel van bestemmingsreserves, namelijk: middelen tijdelijk apart zetten om ze te kunnen inzetten op het moment dat wordt overgegaan tot realisatie van de beoogde beleidsdoelen. Onderstaande visualisatie zoomt hier nader op in.

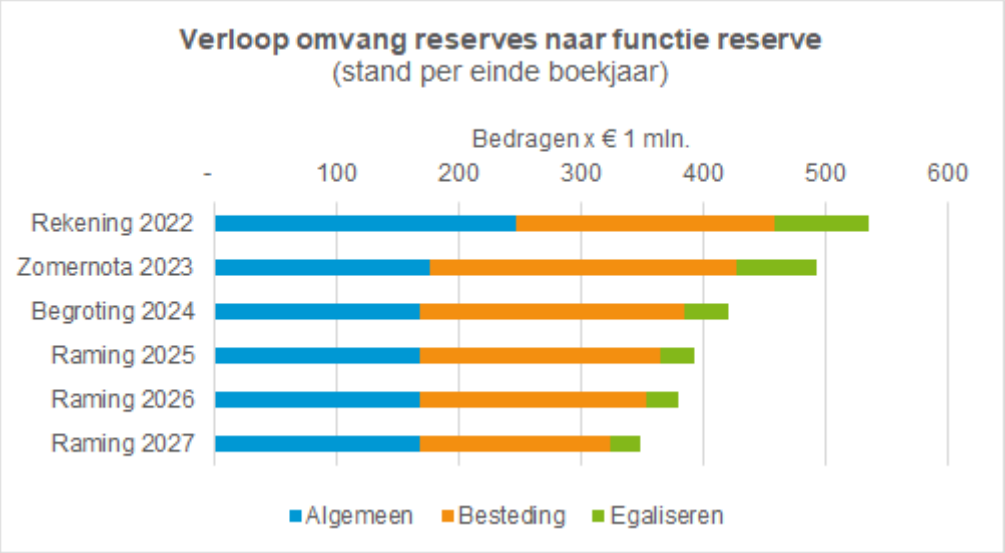

In de Nota reserves en voorzieningen (2022) is een indeling naar functies vastgesteld van de bestemmingsreserves:

- Besteding: deze reserves zijn gericht op het bereiken van een specifiek doel waarvoor middelen apart zijn gezet. Op basis van een meerjarig bestedingsplan wordt het bestedingsritme in de begroting verwerkt, waarbij soms geldt dat dit verder reikt dan de tijdshorizon van de meerjarenraming in de begroting (t+3 jaar).
- Egaliseren: deze reserves hebben tot doel schommelingen in de jaarlijkse uitgaven op te vangen. Voorbeelden hiervan zijn de reserves voor beheer en (groot) onderhoud, de lastneming van subsidies en de concessie ov.

De afname van de egalisatiereserves van ongeveer € 77 miljoen (2022) naar € 25 miljoen (2027) wordt vooral veroorzaakt door de (gedeeltelijke) vrijval van de reserves beheer en onderhoud (vaar)wegen, bodemsanering en energietransitie en de inzet van de reserve ov-concessie.

De omvang van de bestedingsreserves is in 2024 ten opzichte van 2023 € 36 miljoen lager en bedraagt € 215 miljoen. De afname komt vooral door de inzet van de reserves Mobiliteitsprogramma, Landelijk Gebied en Natuurvisie. Eind 2027 bedragen de bestedingsreserves naar verwachting € 155 miljoen.

Investeringen
Op 11 mei 2022 heeft u de Nota investeren, waarderen en exploiteren vastgesteld. Met deze nota zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd over de manier waarop omgegaan wordt met investeringen in de vaste activa en de bijhorende kapitaallasten. Een belangrijk instrument voor de investeringen is het Meerjaren Investeringsplan (MIP). In de Nota investeren is aangegeven dat het MIP bij de Kadernota en de Programmabegroting aan u wordt voorgelegd. Bij de begrotingsstukken is het MIP Mobiliteit en Bedrijfsvoering gevoegd. In het Statenvoorstel van de Programmabegroting 2024 zijn de beslispunten over het MIP opgenomen.

Liquiditeit
Er is een omslag van een financieringsoverschot van € 82 miljoen (eind 2022) naar een geprognosticeerd financieringstekort eind 2027 van € 324 miljoen. Dit betekent per saldo een uitstroom van liquide middelen van € 406 miljoen gedurende de vijf jaren tussen 2023 en 2027. Deze uitstroom van middelen is gebaseerd op de begroting en huidige onderliggende veronderstellingen voor onder andere de planning van investeringen, subsidiebeschikkingen, aan derden verstrekte financiering en andere uitgaven. Juist omdat de realisatie wel eens enkele weken tot maanden kan verschillen van de voorgenomen planning zijn de liquiditeitsprognoses leidend voor het feitelijk aantrekken van financiering. Ook kunnen eventuele nog te nemen besluiten vanuit het coalitieakkoord effecten hebben op deze prognoses.

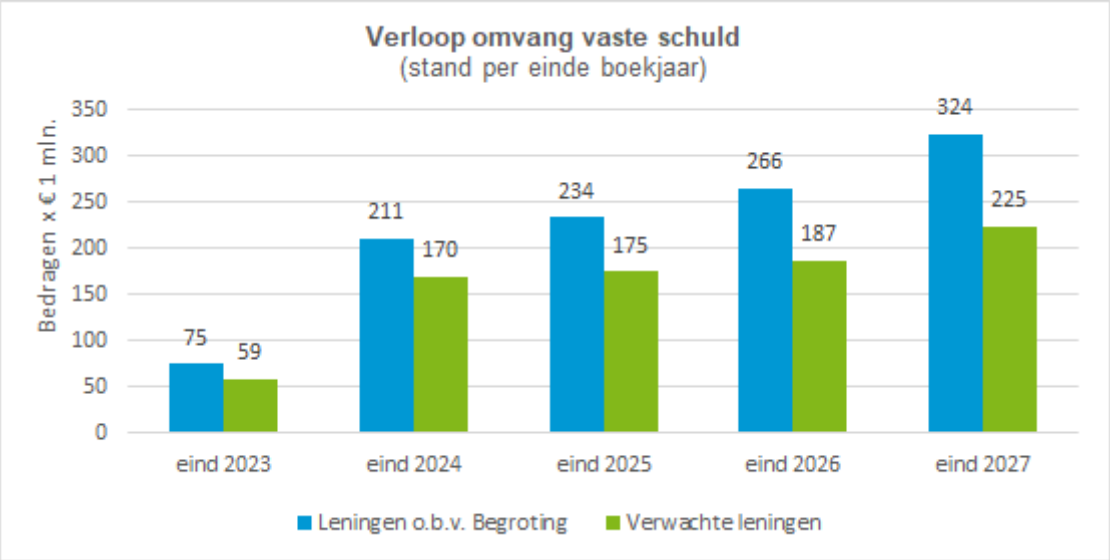

Zoals verder wordt toegelicht in paragraaf 4.1.5 Geprognosticeerde balans moet er een kanttekening gemaakt worden bij het lezen van de balans. Het totale bedrag aan mogelijk te verstrekken subsidie in de begroting wordt telkens als exploitatielast opgenomen. Maar uit de realisatie blijkt dat er alleen een deel van de subsidie wordt verstrekt Daardoor ontstaat een onderbesteding waardoor de hoogte van de liquide middelen en de bestemmingsreserves te laag zijn geraamd. Ook de geraamde uitgaven voor investering kunnen in de praktijk vertragingen oplopen, door bijvoorbeeld procedures of materieel tekort. Daarnaast is in de begroting nog niet het verwachte resultaat voor 2023 zoals opgenomen in de Zomernota verwerkt in de balans.

Om toch een beter beeld te geven van de verwachte benodigde financiering is in de grafiek hierboven naast de vaste schuld zoals geraamd in de begroting ook een prognose gemaakt voor de verwachte vaste schuld. Hierin is een afslag gemaakt van 10% op de geraamde subsidies en 10% op de geraamde uitgaven van investeringen. Daarnaast wordt het verwacht negatief resultaat voor 2023 van € 5,2 miljoen, zoals opgenomen in de Zomernota, meegenomen in de prognose.

Analyse kengetallen
De financiële kengetallen laten in combinatie met elkaar de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de begroting zien. Bij de signaalwaarden is aansluiting gezocht bij het gemeenschappelijke financiële toezichtkader dat alle provincies hanteren bij hun toezichthoudende rol op gemeenten.
Die signaalwaarden zijn als volgt:

Criteria kwalificatie kengetal		Gezond	Neutraal	Risicovol
A.	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
B.	Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
C1.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	< 95%	95% - 105%	> 105%
C2.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	< 90%	90% - 95%	> 95%
D.	Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
E1.	Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	> 130%
E2.	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	> 130%
F.	Ratio weerstandsvermogen	> 1,4	1 - 1,4	< 1

De tabel met ingevulde kengetallen van onze provincie is gebaseerd op de geprognosticeerde balansen tot eind 2027. U vindt die in de uiteenzetting van de financiële positie in paragraaf 4.1.5. Een uitgebreide beschrijving per kengetal is opgenomen in paragraaf 3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financieel kengetal	**Jaarrekening 2022**	**Primitieve Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Raming 2027**
A. Structurele exploitatieruimte	14%	3%	6%	9%	8%	6%
B. Solvabiliteitsratio	63%	49%	43%	39%	38%	34%
C1. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	93%	95%	97%	99%	101%	104%
C2. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	65%	63%	59%	61%	62%	64%
D. Grondexploitatie	2%	1%	5%	2%	0%	2%
E1. Netto schuldquote	26%	62%	83%	87%	92%	101%
E2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	25%	61%	82%	86%	91%	99%
F. Ratio weerstandsvermogen	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7

Analyse financiële kengetallen

Analyse van de kengetallen geeft aan dat onze provincie voldoende weerbaar en flexibel is om eventuele extra (on)verwachte uitgavenstijging te dekken, gebaseerd op de verwerkte besluiten in deze begroting.

De ratio weerstandsvermogen is gezond en ligt binnen de streef bandbreedte van 1,4 tot 2,0.
We hebben voldoende middelen om de geïnventariseerde risico's financieel af te dekken. Daarboven hebben we nog een vrije algemene reserve die eind 2027 wordt geprognosticeerd op afgerond € 125 miljoen. Het kengetal grondexploitatie is ook gezond.

De status-verschuiving van gezond naar neutraal bij het kengetal solvabiliteit is een direct gevolg van de investeringen en groot onderhoud die momenteel en binnenkort plaatsvinden. De verschuiving van de belastingcapaciteit opcenten motorrijtuigenbelasting ten opzichte van het landelijk gemiddeld tarief wordt verklaard doordat de stijging van het tarief van onze provincie wel wordt opgenomen, maar we voorzichtigheidshalve veronderstellen dat alle andere provincies de nullijn hanteren en niet indexeren. Maar het landelijk gemiddelde tarief zal naar verwachting echter stijgen in de aankomende jaren.

Meer recent genomen besluiten om te investeren passen in onze lijn om niet onnodig reserves aan te houden, middelen maatschappelijk te laten renderen en te intensiveren op enkele belangrijke transitieopgaven. Deze investeringen en het inzetten van de bestemmingsreserves zorgen ervoor dat een positief saldo bij de schatkist omslaat naar een schuldpositie op de geld- en kapitaalmarkt.

Maar met de overige kengetallen op gezond en groen, kunnen we het ons goed permitteren om te lenen en het eigen vermogen daadwerkelijk in te zetten.

1.5 Leeswijzer en vernieuwingen in de begroting 2024

Vernieuwingen

Doelenboom
Op 8 juli 2021 heeft u als onderdeel van de doorontwikkeling van de planning- en controlcyclus een nieuwe doelenboom vastgesteld. Bij de begroting 2023 is er 1 meerjarendoel toegevoegd en zijn 2 meerjarendoelen samengevoegd. Deze aangepaste doelenboom is voor de Programmabegroting 2024 het uitgangspunt. Een doelenboom is een stevige basis voor het beleid en de financiën, maar moet tegelijkertijd kunnen meebewegen met de diverse nieuwe beleids- en uitvoeringsplannen.
In deze programmabegroting wordt voorgesteld om 2 meerjarendoelen toe te voegen en 1 beleidsdoel (inclusief meerjarendoelen) over te hevelen van programma 8 naar programma 7. Deze overheveling is een uitvloeisel van de besluitvorming in de Kaderbrief 2024-2027. In de tabel hierna is de verandering (was-wordt) opgenomen en kort toegelicht.

Programma	Beleids / Meerj.doel was	Beleids / meerj.doel wordt	Toelichting
1. Ruimtelijke ontwikkeling		1.3.4 Het aantal plekken voor opvang van asielzoekers en de huisvesting van statushouders sluit beter aan bij de opgave	Het Kansenmakersteam, met als opdracht om in en met gemeenten kansen te vinden en te verzilveren voor oplossingen in de asielketen, waaronder huisvesting, is vanwege logischer positionering overgeheveld van programma 9 naar het nieuwe meerjarendoel 1.3.4.
4. Energietransitie		4.2.6 De energie-infrastructuur is beter afgestemd op vraag en aanbod van (duurzame) energie	Vanwege de actualiteit rondom netcongestie en de provinciale regierol op de regionale energie-infrastructuur is er een nieuw meerjarendoel 4.2.6 toegevoegd.
7. Cultuur en erfgoed	8.5 De bezoekerseconomie is sterk	7.4 Recreatie en bestemmingsmanagement is meer integraal onderdeel van de leefomgeving	Bij de Kaderbrief 2024-2027 is besloten om beleidsdoel 8.5 over te hevelen naar een nieuw beleidsdoel 7.4.

Indicatoren
Tegelijkertijd met de vaststelling door u van de Programmabegroting 2021 op 11 november 2020 zijn de beleidsindicatoren van de verschillende programma's ter besluitvorming aan u voorgelegd. Deze set van indicatoren is voor de Programmabegroting 2024 het uitgangspunt. Het grootste deel van de indicatoren zijn prestatie-indicatoren. Bij deze indicatoren kan de provincie in de meeste gevallen een substantiële bijdrage leveren. Daarnaast zijn ook de verplichte indicatoren (volgens BBV) opgenomen, die beschouwd kunnen worden als effectindicatoren. Een aantal brede welvaartsindicatoren, die het (maatschappelijk) effect aangeven en zijn gericht op de individuele inwoner, zijn opgenomen in een aparte informatieve paragraaf van de begroting.

Gekoppeld aan de doelenboom vormen de indicatoren een kwantitatieve aanvulling op de verantwoording over de doelen, de middelen en de resultaten in de begroting. Net als de doelenboom bewegen de indicatoren mee met de diverse nieuwe beleids- en uitvoeringsplannen. Gebaseerd op de beleidsontwikkelingen wordt voorgesteld

om 7 nieuwe indicatoren toe te voegen en 6 te laten vervallen. In de tabel hierna is de verandering (was-wordt) opgenomen en kort toegelicht.

Programma	Indicator	Was	Wordt	Toelichting
Ruimtelijke ontwikkeling	Regionaal Programmameren	Het aantal (geactualiseerde) regionale programma's		Vervallen prestatie-indicator
Bodem, water, milieu	Gezonde leefomgeving	Het aantal Mln. gemeenten dat op de kernindicator voor beweegvriendelijkheid van de omgeving minimaal een drie scoort (op een schaal van 0 tot 5)		Vervallen prestatie-indicator
Cultuur en erfgoed	UNESCO - Ontwikkeling	Het functioneren van de Siteholder wordt in 2023 tussentijds in opdracht van de vier provincies geëvalueerd en scoort hierbij ruim voldoende		Vervallen prestatie-indicator
Economie	Bedrijven die in de regio geland	Aantal buitenlandse bedrijven geland in de regio Utrecht		Vervallen prestatie-indicator
Economie	Bedrijven ondersteund bij internationalisering	Aantal bedrijven uit regio Utrecht dat ondersteund is bij internationalisering van hun activiteiten		Vervallen prestatie-indicator

Leeswijzer

Doelstelling Programmabegroting
De Programmabegroting is een belangrijk instrument voor u om inhoud te geven aan uw kaderstellende rol. In de Programmabegroting worden de keuzes voor 2024 vastgelegd voor de belangrijkste activiteiten en doelstellingen en de hieraan gekoppelde inzet van de financiële middelen.

Plaats Programmabegroting in de planning- en controlcyclus
In de Programmabegroting wordt voor het begrotingsjaar 2024 vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. U stelt Programmabegroting vast. Tussendoor kunnen plannen worden bijgesteld naar aanleiding van actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere cyclus gebeuren via de Kadernota, maar ook incidenteel op basis van door u en ons genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financiële beslag via begrotingswijzigingen die aan u worden voorgelegd. In de jaarstukken wordt uiteindelijk eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over de inzet van de financiële middelen.

Structuur van de Programmabegroting

De structuur van de Programmabegroting wordt voor het grootst deel bepaald door een aantal wettelijke vormeisen. Het BBV bevat de volgende vormeisen voor de Programmabegroting:

1. De beleidsbegroting, onderverdeeld in:
    - Een programmaplan: een programma is een geheel van activiteiten om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken. In het programmaplan wordt per beleidsprogramma expliciet ingegaan op welke maatschappelijke effecten worden nagestreefd, hoe men deze effecten wil gaan bereiken en welke middelen daarvoor nodig zijn.
    - De paragrafen: deze bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen. In de paragrafen worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. De voorgeschreven paragrafen zijn: provinciale belastingen en heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen, grondbeleid. In de paragraaf Projecten wordt aandacht geschonken aan Hart van de Heuvelrug.
2. De financiële begroting, onderverdeeld in:
    - de uiteenzetting van de financiële positie;
    - het overzicht van lasten en baten.

Indeling Programmabegroting

Hoofdstuk 1 bevat de hoofdlijnen van deze programmabegroting en beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen in 2024.

Hoofdstuk 2 bevat het programmaplan. Ieder programma is, volgens het BBV, ingedeeld in de drie ’w-vragen: wat willen we bereiken, wat gaan we daarvoor doen en wat gaat dat kosten? Elk programma is als volgt opgebouwd:

- In de eerste paragraaf (wat willen we bereiken?) is het programmadoel opgenomen en inzichtelijk gemaakt wat de totale baten en lasten zijn’. Indien van toepassing is ook een meerjarenraming van de verwachte investeringen (wat gaat dat kosten?) opgenomen.
- In de tweede paragraaf (wat gaan we daarvoor doen?) worden eerst de doelenboom gepresenteerd en, indien van toepassing, de bijbehorende indicatoren. Daarna worden de beleidsdoelen beschreven en wordt met behulp van meerjarendoelen beschreven welke activiteiten worden uitgevoerd om deze doelen te bereiken. Per beleidsdoel is daarnaast inzichtelijk gemaakt wat de begrote bedragen zijn voor 2024 inclusief meerjarenraming 2025-2027.

- Indien van toepassing is een opsomming gegeven van de Verbonden Partijen.

Hoofdstuk 3 bevat de paragrafen. De zeven verplichte paragrafen vanuit het BBV worden eerst gepresenteerd, aangevuld met de paragrafen Projecten, Brede Welvaart indicatoren en Arbeidscapaciteit. Daarna is de nieuwe paragraaf Klimaat opgenomen. Net als bij de programma's wordt ook in hoofdstuk 3 voor ieder project en iedere paragraaf antwoord gegeven op elk van de drie w-vragen, indien van toepassing.

Hoofdstuk 4 bevat de financiële begroting, waarin in de eerste paragraaf de financiële positie wordt uiteengezet en in de tweede paragraaf een overzicht wordt gegeven van de baten en lasten, inclusief een meerjarenraming en verschillenanalyse.

Ten slotte is nog een aantal bijlagen opgenomen.

Tabellen
De bedragen in de tabellen zijn standaard x € 1.000, tenzij dit anders in de tabel is aangegeven. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten. Een bedrag van € 45.000 staat dus als € 45 in een tabel. Dit kan leiden tot afrondingsverschillen van maximaal € 1.000 in totaaltellingen.
De in de tabellen gepresenteerde cijfers in de kolom 2022 is de stand van de vastgestelde jaarrekening 2022. De cijfers in de kolom 2023 is de stand van de bijgestelde begroting zoals vastgesteld in de Zomernota 2023.

Webversie
De opmaak van de Begroting is ingericht voor een online-document. De Programmabegroting 2024 is te vinden via de Portal met de planning en control documenten van onze provincie.

1.6 Majeure afwijkingen 2023

Inleiding
In de vergadering van de commissie FAC van 23 november 2022 is gesproken over de planning van de P&C-documenten in 2023. Er is bepaald dat er in 2023 vijf P&C-documenten worden opgeleverd, te weten: Jaarstukken 2022, Kaderbrief 2024, Zomernota 2023, Programmabegroting 2024 en Slotwijziging 2023.

Daarnaast is afgesproken om uw Staten gelijktijdig met het aanbieden van de Programmabegroting 2024 inzicht te bieden in majeure beleidsmatige en financiële afwijkingen in het lopende jaar 2023. In het licht van die afspraak zijn in deze paragraaf de majeure afwijkingen opgenomen.

Definitie majeure afwijking:
- Beleidsmatige afwijking van een beleidsdoel of meerjarendoel, waarbij een stoplicht voor Activiteit en/of Planning van groen of oranje op rood gaat en daarmee afwijkt ten opzichte van de Zomernota 2023.
- Financiële afwijkingen van > € 2,5 miljoen t.o.v. de Zomernota 2023. Of financiële afwijkingen van > 25% van het budget van een beleidsdoel t.o.v. de Zomernota 2023.

De majeure financiële afwijkingen uit deze paragraaf worden verwerkt in de Slotwijziging 2023.

Majeure beleidsmatige afwijking	Stoplicht Activiteit		Stoplicht Planning		Toelichting beleidsmatige afwijking
Programma 5	Van	Naar	Van	Naar	
5.1.1 Beheer en Onderhoud Wegen	Oranje	Rood	Oranje	Oranje	Zie Toelichting financiële afwijking van 5.1 Beheer en Onderhoud Wegen

Majeure financiële afwijkingen (> € 2,5 mln. of > 25%)	Afwijking t.o.v. stand Zomernota 2023 (in mln. €)	Toelichting financiële afwijking
Programma 5		
5.1 Beheer en Onderhoud Wegen	ca. 7,5 mln.	Variabel onderhoud Traditiegetrouw worden in de tweede helft van het jaar veel uitvoeringsprojecten opgestart en uitgevoerd. Op dit moment lopen we nog goed in pas met de planning en verwachten we dat veel projecten ook ten uitvoer komen in 2023. Daarbij worden we geconfronteerd met prijsstijgingen door de sterke inflatie op diverse onderdelen van het Beheer en Onderhoud. Dit terwijl het budget niet wordt geïndexeerd. Normaal verwerken we de indexatie iedere vier jaar bij Nota Kapitaalgoederen maar de prijsstijgingen waren de afgelopen jaren veel hoger dan verwacht en daarmee is het budget niet langer dekkend voor de geplande werkzaamheden. Het volume aan werk wijkt niet af van de eerdere inschattingen, maar conform de Nota Kapitaalgoederen is het budget voor Variabel onderhoud gebaseerd op 80% van het benodigd budget. Hiermee werd ervanuit gegaan dat niet al het onderhoud zou worden gerealiseerd of dat dit minder zou kosten dan in de Nota Kapitaalgoederen berekend. Dit blijkt niet het geval. Zelfs als we rekening houden met enige vertraging bij een aantal projecten voorzien we toch een tekort van ongeveer 6 mln. ten opzichte van de beschikbare 80%, dit is 1,6 mln. ten opzichte van 100%.

		Vast onderhoud Hier hebben wij te maken met prijsstijgingen door de sterke inflatie op diverse onderdelen, terwijl het budget niet is geïndexeerd. Normaal verwerken we de indexatie iedere vier jaar bij Nota Kapitaalgoederen maar de prijsstijgingen waren de afgelopen jaren veel hoger dan verwacht en daarmee is het budget niet langer dekkend voor de geplande werkzaamheden. Daarnaast waren de aannames (hoeveelheden) waarop het budget in de NKG is gebaseerd destijds niet geheel actueel. Het verwachte tekort is ca. 1 mln.
5.2 Subsidie regeling Knooppunten	n.n.t.b.	Subsidie aanvragen kunnen tot 1 oktober worden ingedient en worden zichtbaar in de exploitatie als de subsidiebeschikking is verzonden. Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het aantal subsidiesaanvragen en daarbij behorende lastneming in 2023. Net als in voorgaande jaren zal zelfs bij de Slotwijziging nog niet alle informatie voorhanden zijn, waardoor het nu nog niet mogelijk is om een goede raming af te geven.
5.3 Subsidie regeling Fiets	n.n.t.b.	Subsidie aanvragen kunnen tot 1 oktober worden ingediend en worden zichtbaar in de exploitatie als de subsidiebeschikking is verzonden. Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het aantal subsidiesaanvragen en daarbij behorende lastneming in 2023. Net als in voorgaande jaren zal zelfs bij de Slotwijziging nog niet alle informatie voorhanden zijn, waardoor het nu nog niet mogelijk is om een goede raming af te geven.
5.3 Uitvoering Doorfietsroutes	ca. 2,5 mln.	De werkzaamheden die de provincie uitvoert bij het aanleggen van de Doorfietsroutes is op onderdelen vertraagd. Daarnaast worden ook voor de Doorfietsroutes nog een aantal subsidie aanvragen verwacht. Deze kunnen tot 1 oktober worden ingediend en worden zichtbaar in de exploitatie als de subsidiebeschikking is verzonden. Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het aantal subsidiesaanvragen en daarbij behorende lastneming in 2023. Net als in voorgaande jaren zal zelfs bij de Slotwijziging nog niet alle informatie voorhanden zijn, waardoor het nu nog niet mogelijk is om een goede raming af te geven.

5.4 Subsidie regeling VerkeersVeiligheid	n.n.t.b.	Subsidie aanvragen kunnen tot 1 oktober worden ingediend en worden zichtbaar in de exploitatie als de subsidiebeschikking is verzonden. Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het aantal subsidiesaanvragen en daarbij behorende lastneming in 2023. Net als in voorgaande jaren zal zelfs bij de Slotwijziging nog niet alle informatie voorhanden zijn, waardoor het nu nog niet mogelijk is om een goede raming af te geven.
5.6 Kwaliteit Leefomgeving	ca. 0,3 mln.	De activiteiten blijven voor alsnog achter, specifiek het onderdeel geluid, waardoor de financiële afwijking > 25% zal uitpakken.
5.8 Algemeen	ca. 2,5 mln.	Onder dit beleidsdoel vallen onder andere de uitgaven voor U-ned, afwikkeling van oude projecten en Goed op Weg. Op dit moment blijven de uitgaven op deze onderdelen nog achter op de begroting. Ook hier geldt dat we deels afhankelijk zijn van het inzicht in de subsidieaanvragen, uitgaven van samenwerkingspartners en de daadwerkelijk beschikking. Daarnaast worden aan het eind van het jaar financiele afspraken gemaakt waarvan nu in de begroting niet goed is aan te geven hoe deze gaan uitpakken in 2023.
Programma 6		
6.1 Concessie Openbaar Vevroer	ca. 4 mln.	Op basis van de huidige afspraken wordt een tekort ten opzichte van de begroting verwacht van ongeveer 4 mln. Een deel van dit tekort is afhankelijk van aanvragen die nog moeten worden verstuurd door de vervoerders, zoals de definitieve eindafrekening 2021 en de BVOV 2022. Deze worden echter pas aan het eind van dit jaar verwacht. De exploitatiesubsidie over 2023 valt lager uit door niet gereden ritten vanwege stakingen en personeelstekort; dit wordt later verrekend met de eindafrekening over 2023
6.1 Subsidie's Doorstroommaatregelen en doelgroepenvervoer	n.n.t.b.	Subsidie aanvragen kunnen tot 1 oktober worden ingediend en worden zichtbaar in de exploitatie als de subsidiebeschikking is verzonden. Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het aantal subsidiesaanvragen en daarbij behorende lastneming in 2023. Net als in voorgaande jaren zal zelfs bij de Slotwijziging nog niet alle informatie voorhanden zijn, waardoor het nu nog niet mogelijk is om een goede raming af te geven.
Programma 10		

Personeelsbudget	> 2,5 mln.	Overschrijding op het personeelsbudget als gevolg van hogere inhuur kosten. De afwijking heeft voor een groot deel (1,5M) betrekking op de afdeling IEA. Daarnaast zijn er op andere afdelingen binnen bedrijfsvoering overschrijdingen a.g.v. hogere inhuurlasten (o.a. Team Fin1 en subsidies). We trachten bij de Slotwijziging, indien mogelijk, het P-budget zoveel mogelijk te dekken uit onderbesteding uit eigen budget.
10.3 de communicatie is goed en modern	n.n.t.b.	Het materieel budget van communicatie wordt mogelijk overschreden. Doordat alle kosten hoger uitvallen, raakt het budget voor dit jaar uitgeput. Omdat er nog een aantal begrotingstechnische onzekerheden zijn (uit welk budget moeten specifieke kosten worden vergoed) is het op dit moment onduidelijk of en met welk percentage het materieel budget wordt overschreden.

Hoofdstuk 2 - Programma's en overzicht Overhead

1. Ruimtelijke ontwikkeling

Toelichting op programmadoel

De kwaliteit van het stedelijk en landelijk gebied is hoog en het leef- en vestigingsklimaat is sterk.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

1. Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1 Ruimte maatschappelijke ontw.	-8.333	-10.398	-10.702	-10.357	-10.022	-9.397
1.2 Gebiedsontwikkeling en ruimtegebruik	4.033	-5.059	-5.328	-2.175	-2.175	-2.175
1.3 Passende woonruimte woningbehoefte	-9.400	-8.023	-9.333	-7.487	-7.262	-3.462
Totaal exploitatie	-13.701	-23.480	-25.364	-20.020	-19.460	-15.035
Mutaties reserves						
Res. 01. Ruimtelijke ontwikkeling	-2.267	-3.456	4.645	0	0	0
Totaal 1. Ruimtelijke ontwikkeling	-15.968	-26.936	-20.719	-20.020	-19.460	-15.035

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

1. Ruimtelijke ontwikkeling	**Rekening 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Personeelslasten	8.829	11.399	13.006	12.374	12.035	12.035
Kapitaallasten	1.221	1.233	3.083	-	-	-
Materiële lasten	3.309	9.418	8.721	8.330	7.509	3.084
Subsidies	10.296	2.461	2.016	516	266	266
Totaal Lasten	23.655	24.511	26.826	21.220	19.810	15.385
Baten	9.954	1.031	1.462	1.200	350	350
Totaal Baten	9.954	1.031	1.462	1.200	350	350
Totaal exploitatie	**-13.701**	**-23.480**	**-25.364**	**-20.020**	**-19.460**	**-15.035**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-6.741	-6.000	-	-	-	-
- Onttrekkingen	4.474	2.544	4.645	-	-	-
Totaal mutaties reserves	**-2.267**	**-3.456**	**4.645**	**-**	**-**	**-**
Saldo programma	**-15.968**	**-26.936**	**-20.719**	**-20.020**	**-19.460**	**-15.035**

Reserves Ruimtelijke ontwikkeling

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Groen Groeit Mee	0	6.000	0	0	0	0
Reserve Hart vd Heuvelrug/VBS	5.786	0	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	955	0	0	0	0	0
Totaal stortingen	6.741	6.000	0	0	0	0
Reserve Hart vd Heuvelrug/VBS	0	1.264	3.145	0	0	0
Reserve IGP - RAP	1.900	0	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	0	1.280	1.500	0	0	0
Reserve Nog te verrichten activiteiten	0	0	0	0	0	0
Reserve Wonen - Binnensted. Ontwikkeling	2.574	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	4.474	2.544	4.645	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**2.267**	**3.456**	**-4.645**	**0**	**0**	**0**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
1.1 De ruimte voor maatschappelijke ontwikkelingen is in goede balans met de Utrechtse kwaliteiten.	1.1.1 De integrale aanpak van het provinciaal omgevingsbeleid is beter geborgd.
	1.1.2 Het provinciaal ruimtelijk beleid biedt meer ruimte aan regionale opgaven
	1.1.3 Met gemeenten wordt pro-actiever samengewerkt aan lokale opgaven vanuit wederzijdse belangen
	1.1.4 Agenda’s en afspraken met (boven)regionale partners zijn beter afgestemd op wederzijdse belangen
	1.1.5 In een groeiende regio groeit groen evenwichtiger mee met rode ontwikkelingen
	1.1.6 Nieuwe ontwikkelingen voegen meer ruimtelijke kwaliteit toe
	1.1.7 Data en digitale toepassingen worden beter benut
1.2 De gebiedsontwikkeling is integraal en gericht op efficiëntie en kwalitatief hoogwaardig ruimtegebruik.	1.2.1 Bij gebieds- en omgevingsgericht werken, zetten we in op het slim combineren van provinciale doelen, o.a. met behulp van vindingrijk aanpakken in ruimtelijke werkprocessen en effectieve samenwerking.

		1.2.2 De gebiedsontwikkelingen Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg zijn verder ontwikkeld en gerealiseerd
1.3	Er is passende woonruimte die aansluit bij de woningbehoefte in de provincie Utrecht.	1.3.1 De woningbouwopgave vindt sneller en vraag gestuurd plaats door gerichte en slimme interventies en maatwerk
		1.3.2 Het provinciaal woningmarktbeleid ondersteunt beter de woningbouwopgave
		1.3.3 Wijken zijn vitaler door een integrale aanpak van sociale en fysieke wijkvernieuwing
		1.3.4 Het aantal plekken voor opvang van asielzoekers en de huisvesting van statushouders sluit beter aan bij de opgave.

1.1 Ruimte maatschappelijke ontw.

Toelichting op beleidsdoel

Utrecht is in de verstedelijkte Randstad een uiterst aantrekkelijke provincie. Dat is ook te danken aan een prachtige natuur- en recreatiegebieden, historische polderlandschappen, centrale ligging, levendige steden en dorpen en een veelzijdig aanbod in kunst en cultuur. Mensen willen graag in onze provincie wonen en recreëren. Deze populariteit heeft ook een keerzijde. Woningen, bedrijven, mobiliteit en ook nieuwe maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie vragen ruimte. Ruimte voor ontwikkelingen is nodig, maar houden wij wel graag in balans, om de kenmerkende kwaliteiten van onze provincie te behouden.

De beoogde ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied vraagt om duidelijke en actuele provinciale ambities. In de Omgevingsvisie staat onze visie op hoofdlijnen. Deze werken wij integraal uit in diverse programma’s en de Omgevingsverordening die onder andere doorwerkt in gemeentelijk beleid. Afwegingen in praktijksituaties maken wij in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, met oog voor het lokale belang én voor de regionale context. Samenwerking met het Rijk en met de Utrechtse regio’s is van groot belang bij het realiseren van onze provinciale doelen. Dit alles steeds vanuit de eigen verantwoordelijkheid van zowel Rijk, provincie als (samenwerkende) regio’s. In de samenwerking met gemeenten geven wij ruimte aan de regionale opgaven, bijvoorbeeld met onze aanpak van regionaal programmeren. Om te kunnen groeien met een evenwichtige balans tussen (recreatief) groen en rode ontwikkelingen werken we aan het programma Groen Groeit Mee. Ook zorgen we ervoor dat circulair onderdeel wordt van de planvorming en geven we ruimte aan de circulaire economie. Uitgangspunt bij het omgevingsbeleid is een keuze voor integrale, toekomstgerichte oplossingen, waarmee we kwaliteiten behouden of versterken, zo nodig met compenserende maatregelen. We streven naar het concentreren en combineren van nieuwe ontwikkelingen, gaan zorgvuldig om met de schaarse ruimte en aanwezige kwaliteiten en zullen ruimtelijk ontwerp en innovatie stimuleren.

Bij het voorbereiden van beleid en uitvoering willen wij ons meer als 'digitale overheid' etaleren. We leggen gegevens digitaal vast, zoals het volgens de wet verplicht is, en stellen ze ook digitaal beschikbaar. Daarnaast willen we ook met meer vindingrijke digitale middelen de betrokkenheid van inwoners bij vraagstukken en oplossingsmogelijkheden vergroten.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

1.1 Ruimte maatschappelijke ontw.	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	6.318	6.909	8.232	7.954	7.791	7.791
Kapitaallasten	49	-	-	-	-	-
Materiële lasten	1.954	3.223	2.816	2.487	2.315	1.690
Subsidies	227	1.266	266	266	266	266
Totaal Lasten	8.548	11.398	11.314	10.707	10.372	9.747
Baten	215	1.000	612	350	350	350
Totaal Baten	215	1.000	612	350	350	350
Totaal	-8.333	-10.398	-10.702	-10.357	-10.022	-9.397

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1. Binnenstedelijke woningbouw	%	96	90	90	90	90	90
Omschrijving:	Het aantal nieuw toegevoegde woningen dat wordt gerealiseerd binnen bestaand stedelijk gebied, als % van het totaal aantal nieuw toegevoegde woningen (conform begrenzing in Omgevingsvisie Provincie Utrecht 2021).						
Toelichting:							
Bron:	Jaarlijkse provinciale inventarisatie						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2. Gemeentelijke plannen zonder zienswijzen	%	93	95	95	95	95	95
Omschrijving:	Het aantal gemeentelijke ruimtelijke plannen, waarbij de provincie geen zienswijze heeft ingediend, als % van het totaal aantal plannen						
Toelichting:							
Bron:	Jaarlijkse provinciale inventarisatie						

Meerjarendoelen

1.1.1 De integrale aanpak van het provinciaal omgevingsbeleid is beter geborgd.

Toelichting op meerjarendoel

De Omgevingswet treedt in werking op 1 januari 2024. De Omgevingsvisie en) Omgevingsverordening vormen de basis voor onze overkoepelende, integrale aanpak van de maatschappelijke opgaven in de fysieke leefomgeving. Al onze beleidsprogramma's moeten passen binnen het samenhangende bouwwerk van visie, verordening en programma's.

Samenwerking in de beleidscyclus
Het werken met de Omgevingswet is in de organisatie geborgd aan de hand van de beleidscyclus. De werkzaamheden zijn georganiseerd via coördinatiepunten, elk in een ander deel van de beleidscyclus:

- Beleidsontwikkeling, onder andere faciliteren of ondersteunen van opstellen en bevorderen samenhang tussen Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en programma's;
- Beleidsdoorwerking, onder andere integraal en samenhangend reageren op visies en plannen van gemeenten en (ondersteunen van) opstellen van projectbesluiten en instructies;
- Uitvoering, onder andere samenhangende aanpak van vergunningverlening, toezicht en handhaving;
- Terugkoppeling, onder andere samenvattende monitoring en evaluatie. Door de effecten te evalueren en monitoren weten we of het ons lukt de beleidsdoelen te behalen en kunnen beleidsdoelstellingen in visie en programma's waar nodig worden bijgesteld.

Voor het soepel samenwerken en effectief doorlopen van de beleidscyclus is centrale afstemming tussen de kwadranten op beleidskeuzes, leren, ontwikkelen en betrekken van de rest van de organisatie geborgd. Deze samenwerking is in 2022 opgezet, in 2023 vormgegeven en wordt in 2024 verder uitgebouwd. De samenwerking geven we intern vorm en ook met onze (keten)partners in de hele regio.
De afgelopen jaren met vele malen uitstel van de Omgevingswet (5x) hebben ervoor gezorgd dat we steeds beter inzicht hebben wat allemaal moet gebeuren om te werken volgens de Omgevingswet en met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Door ervaring in meerdere organisatieonderdelen is gebleken dat er meer capaciteit nodig is om de deze verbrede en nieuwe taak te kunnen oppakken. Dit heeft betrekking op de hele planketen, van het opstellen van Visie, Verordening en Programma's tot het uitwerken van vragenbomen om te komen tot de juiste vergunningsaanvragen door burgers en bedrijven. Daar is in deze begroting in voorzien. We bereiden ons zo goed mogelijk voor op de inwerkingtreding. We voorzien echter wel dat dit niet helemaal vlekkeloos zal verlopen door mogelijke kinderziektes in systemen zoals het DSO en nieuwe samenwerkingsprocessen met andere overheden. We proberen dit zo goed mogelijk op te vangen zodat de dienstverlening door kan lopen.

Omgevingsvisie en Omgevingsverordening
In de Omgevingsvisie leggen we onze integrale lange termijn ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving van de provincie Utrecht vast. De Omgevingsvisie is een instrument uit de Omgevingswet en is zelfbindend voor de provincie. Wij streven ernaar de Omgevingsvisie actueel te houden, en actualiseren haar in principe eens in de vier jaar. De Omgevingsvisie is in 2021 vastgesteld. In 2024 gaan we voor de eerste keer het proces van wijziging van de Omgevingsvisie doorlopen, met als doel begin 2025 een Ontwerp gereed te hebben. De vaststelling van de eerste wijziging van de Omgevingsvisie is voorzien in de tweede helft van 2025. In 2023 is op verzoek van de Rijksoverheid door het College een Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht vastgesteld. Zie ook paragraaf 1.1.4. Dit Voorstel leidt tot de startnotitie voor wijziging van Omgevingsvisie en -verordening die begin 2024 aan PS wordt voorgelegd en de basis vormt voor het in 2024 te doorlopen wijzigingsproces.
In de Omgevingsverordening staan al onze regels over de fysieke leefomgeving. Ook de Omgevingsverordening willen we actueel en goed toepasbaar houden. Daarvoor wordt de verordening periodiek gewijzigd. De vaststelling van de eerste wijziging is voorzien voor maart 2024. Samen met de 1e wijziging van de Omgevingsvisie gaan we ook waar nodig de Omgevingsverordening mee wijzigen, zodat beleid en regels goed op elkaar aan blijven sluiten.

Monitoring

De beleidscyclus wordt gesloten door de effecten van beleid en uitvoering te monitoren. De uitvoering van beleid verloopt via programma's. Er wordt daarom een digitale monitor voor het Omgevingsbeleid ontwikkeld die gevuld gaat worden met monitoringsgegevens van de programma's. De monitor is een groeimodel en wordt verder uitgebouwd als via de monitors van programma's, meer informatie beschikbaar komt. In 2024 maken we de eerste versie van deze monitor.

Beoogde resultaten

- De eerste wijziging van de Omgevingsverordening is vastgesteld;
- Een eerste versie van de monitor Omgevingsbeleid (webapplicatie) is opgeleverd;
- De Startnotitie voor de wijziging van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening is vastgesteld.

1.1.2 Het provinciaal ruimtelijk beleid biedt meer ruimte aan regionale opgaven

Toelichting op meerjarendoel

In onze Omgevingsvisie en Omgevingsverordening is de beoogde ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied vastgelegd in (ruimtelijk) beleid. Het vastgelegde beleid is een belangrijke basis voor het adviseren van gemeenten bij het maken van gemeentelijke omgevingsvisies en voor het inzetten van andere provinciale instrumenten uit de Omgevingswet, zoals projectbesluiten. Ook is het de basis voor onze samenwerking met andere partners, om zo gezamenlijk ruimte te vinden voor de opgaven en noodzakelijke afwegingen te maken.

Wij verwachten dat de druk op het organisatieonderdeel ruimtelijke ordening, zowel als het gaat om ruimtelijk afwegen, maar ook om het planologisch-juridisch mogelijk maken (projectbesluiten) in 2024 verder gaat toenemen. Dit houdt met name verband met opgaven die in 2024 in een stroomversnelling komen, zoals de RES-sen en de urgente opgave van de congestie op energie-infrastructuur. Voor integrale programmering Energietransitie is hier op basis van de huidige inzichten in deze begroting in voorzien. Zie hiervoor ook 4.2.2. Indien blijkt dat vanuit gemeenten onvoldoende duurzame energieprojecten zijn geïnitieerd, kan de gevraagde inzet van de provincie groter worden.
Regionaal programmeren wonen en werken
Het aantal inwoners van onze provincie blijft groeien. Er is meer ruimte nodig voor woningen en voor bedrijventerreinen. Daarom maakt de provincie samen met de gemeenten en regio's plannen voor het realiseren van voldoende woningen en bedrijventerreinen met een goede kwaliteit. Dat doen we met 'regionale programmering'. Dat betekent dat we periodiek een Provinciaal programma wonen en werken maken. Door periodieke actualisatie kunnen we beter en flexibeler inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en de daarmee samenhangende behoefte.

In 2023 is de derde cyclus voor regionale programmering gestart. Begin 2024 zal hiervoor het Kader worden vastgesteld door Provinciale Staten. Eind 2024 stelt GS na het ontwerp inclusief PlanMER ter inzage te hebben gelegd het geactualiseerde Provinciaal Programma Wonen en Werken vast.

Projectbesluit
Om provinciale belangen te realiseren, kan het wenselijk zijn om als provincie zelf een burgerbindend planologisch-juridisch kader vast te leggen, in de vorm van een projectbesluit (Omgevingswet). Een projectbesluit moet volgens het wetsvoorstel Energiewet als instrument worden toegepast bij windenergieprojecten tussen de 15 en 100 megawatt. Ook kunnen we een projectbesluit inzetten bij andere projecten die om provinciale regie vragen, bijvoorbeeld bij gebiedsontwikkeling of mobiliteits- en energieprojecten, mits procedure en werkwijze in de 2e helft van 2023 zijn vastgesteld.

Het projectbesluit wordt in 2024 ingezet voor uitbreiding van het hoogspanningsstation Breukelen-Kortrijk. Het proces voor inzet van het projectbesluit voor wind op land is in 2023 gestart. Medio 2024 wordt aan de hand van

de voortgang van de realisatie van RES-plannen duidelijk of en zo ja voor welke locaties projectbesluiten nodig zullen zijn.

Beoogde resultaten

- Het kader Provinciaal Programma Wonen en Werken ten behoeve van de derde cyclus regionaal programmeren is vastgesteld;
- Het geactualiseerde Provinciaal Programma Wonen en Werken is door GS vastgesteld;
- Het Projectbesluit Breukelen-Kortrijk is vastgesteld.

1.1.3 Met gemeenten wordt pro-actiever samengewerkt aan lokale opgaven vanuit wederzijdse belangen

Toelichting op meerjarendoel

Lokale ruimtelijke ontwikkelingen worden mogelijk op basis van gemeentelijke ruimtelijke plannen. De provincie borgt haar provinciale belangen in de fysieke leefomgeving in belangrijke mate door beïnvloeding van die gemeentelijke plannen. Omgevingsvisie en -verordening vormen daarbij het kader.

De Omgevingswet treedt 1 januari 2024 in werking. Optimaal overleg en samenwerking met de gemeenten over ruimtelijke ontwikkelingen worden onder de nieuwe wet alleen nog maar belangrijker. Die samenwerking is zowel gericht op thema's en gebieden, als op concrete initiatieven. De samenwerking krijgt gestalte in de Omgevingsagenda's met gemeenten en in het coördinatiepunt voor gemeentelijke ruimtelijke visies, plannen en initiatieven (beleidsdoorwerking).

Omgevingsagenda Gemeenten
Met de Omgevingsagenda Gemeenten organiseren wij de gebiedsgerichte aanpak en de dialoog met gemeenten beter door structurele werkafspraken en -processen. Samen met gemeenten leggen wij de werkafspraken en doelstellingen vast, zodat we vroegtijdig en samenhangend de wederzijdse belangen kunnen borgen bij een gebiedsgerichte uitwerking van beleid. We hebben oog voor de gebiedsopgaven en kijken vooruit naar de concrete uitvoering maar borgen met de samenwerkingsafspraken ook voortgang en monitoring, zodat we tijdig kunnen bijsturen en verbeteren. Dit passen we bijvoorbeeld toe bij de gebiedsontwikkeling voor de Vinkeveense Plassen. Door (pro)actieve inzet leveren we een grote bijdrage aan een adequate aanpak van de complexe opgaven waaraan gemeenten het hoofd moeten bieden.

De Omgevingsvisies die veel gemeenten nu in voorbereiding hebben zijn een belangrijke basis voor afstemming. Daarnaast is er via periodiek overleg ook vroegtijdig aandacht voor nieuwe initiatieven. We gaan in dialoog samen vroegtijdig op zoek naar de wederzijdse belangen, en naar de meerwaarde en mate van gebieds- en uitvoeringsgerichte samenwerking. Waar nodig en mogelijk leggen we een link tussen provinciale en regionale programma's. Zo kunnen we samen onze belangen realiseren in gemeentelijke (ruimtelijke) plannen.

Afspraken over gebieds- en uitvoeringsgerichte samenwerking leggen we vast in de Omgevingsagenda Gemeenten en nemen wij op in een geografisch informatiesysteem (GIS), via een digitale werkomgeving. Deze digitale kaart (de Samenwerkingskaart) is het instrument dat zichtbaar maakt waar afstemming en samenwerking nodig is en meerwaarde kan worden behaald voor provinciale opgaven, ook vanuit regionaal perspectief. Deze meer gestructureerde werkwijze (werkafspraken Omgevingsagenda Gemeenten en Samenwerkingskaart) levert daarnaast een schat aan kennis en informatie op van de gemeentelijke praktijk. Ook voor het Netwerk Omgevingsgericht Werken een meerwaarde in wisselwerking tussen beleid en uitvoering.

Met gemeenten maken we afspraken over deze structurele werkwijze. Hiermee leggen we een basis voor een lerend netwerk voor deze andere manier van werken, passend bij de Omgevingswet. De ervaringen met de eerste gemeenten helpen ons om een beproefd structureel gezamenlijk werkproces in te richten en op den duur

met alle gemeenten een Omgevingsagenda Gemeenten te ontwikkelen. Omdat de technische implementatie en parallel daaraan de inrichting en operationeel maken van de Omgevingsagenda Gemeenten een zorgvuldige invulling vragen, is ontwikkeling van 75% de meest realistische prognose. Het streven is vanzelfsprekend op een hoger realisatiepercentage uit te komen.

Begeleiding gemeentelijke plannen
De Omgevingswet heeft een bredere scope dan op dit moment in de Wet ruimtelijke ordening, (Interim) Omgevingsverordening en het juridisch instrumentarium is verankerd. Zo moeten integrale afweging en integraal advies over de haalbaarheid van ruimtelijke plannen en initiatieven onder de Omgevingswet binnen een aanzienlijk korter tijdsbestek geleverd worden. Dit heeft consequenties voor de provinciale werkwijze en rol.

Gemeentelijke bestemmingsplannen worden onder de Omgevingswet automatisch omgezet naar Omgevingsplannen. Tot 2028 geldt hiervoor het overgangsrecht. In deze periode zullen vele aanpassingen en afwijkingen van deze plannen voor gemeenten, en daarmee voor de provinciale begeleiding, grote uitdagingen met zich meebrengen. De provinciale werkprocessen zijn tijdig voorbereid om adequaat in de planprocessen te acteren.

De bredere reikwijdte van gemeentelijke plannen en de kortere procedures werken direct door in onze advisering. Ook doen gemeenten in toenemende mate een beroep op onze inzet in samenwerking aan gebiedsontwikkelingen. In onze organisatie werken we mede daarom sinds 2023 met een Coördinatiepunt Beleidsdoorwerking, samen met de overige Coördinatiepunten onderdeel van de beleidscyclus. Het Coördinatiepunt organiseert een snelle, brede, integrale afstemming en koersbepaling.

Beoogde resultaten

- Voor 75% van de gemeenten hebben we een digitaal overzicht klaar van gebieds- en op uitvoering gerichte initiatieven en hoe we deze verbinden aan provinciale opgaven;
- Het Coördinatiepunt Beleidsdoorwerking (gemeentelijke ruimtelijke visies, plannen en initiatieven is ingericht en zorgt voor snelle, bredere integrale afstemming en koersbepaling, onder meer door organisatie en inzet van Integraal Planteam.

1.1.4 Agenda's en afspraken met (boven)regionale partners zijn beter afgestemd op wederzijdse belangen

Toelichting op meerjarendoel

Samenwerking met het Rijk, de buurprovincies, de gemeenten in de Utrechtse regio's en de waterpartners is van groot belang bij het halen van onze provinciale doelen. Het streven is samenwerken als één overheid: dat vraagt wat van alle partners. De Omgevingswet en de (versnelde) uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) via de programma's NOVEX en Mooi NL zorgen voor een verdere intensivering van deze samenwerking. Op basis van het programma NOVEX werken we sinds 2023 aan het opstellen van het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht en het Ruimtelijk Arrangement Rijk-provincie Utrecht (wederkerige afspraken). En aan Ontwikkelperspectieven en Uitvoeringsagenda's, inclusief Regionale Investeringsagenda's (RIA's), voor de NOVEX-gebieden Het Groene Hart, Utrecht-Amersfoort, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en Regio Schiphol. Daarmee beogen we ook het beter borgen van provinciale belangen en het actiever sturen op het in balans houden van de Utrechtse kwaliteiten. We versterken ook onze positie in de diverse Rijk-regiotrajecten en we kunnen beter sturen op het maken van afspraken met andere overheden over het realiseren van ambities, de onderlinge rolverdeling en in te vullen randvoorwaarden. Het Rijk heeft aangegeven uit te gaan van een structurele werkwijze die cyclisch wordt. Deze activiteiten vragen extra inzet die in deze begroting is voorzien. In 2024 bekijken we in hoeverre de extra inzet structureel van aard is.

Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht en Ruimtelijk Arrangement Rijk-provincie Utrecht

De provincie Utrecht heeft op verzoek van het Rijk in november 2023 een ruimtelijk voorstel opgeleverd. Dit biedt zicht op wat in het provinciale grondgebied ruimtelijk mogelijk en realiseerbaar is als de nationale met decentrale opgaven worden gecombineerd. Bij het opstellen van het ruimtelijk voorstel en het afspreken van het ruimtelijk arrangement zijn regio's, gemeenten en waterschappen betrokken. Het ruimtelijk voorstel was de opmaat naar een ruimtelijk arrangement in 2024 waarin de provincie Utrecht wederkerige afspraken met het Rijk maakt over de uitvoering van de nationale opgaven. De basis voor het ruimtelijk voorstel wordt gevormd door de Omgevingsvisie provincie Utrecht en de uitwerkingstrajecten daarvan. Daarbovenop zijn de ruimtelijk relevante delen van provinciale uitwerkingen van Nationale Programma's als UPLG, p-MIEK en regionale Woondeals opgenomen. Tevens zijn de ruimtelijk relevante delen van de Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden Het Groene Hart, Utrecht-Amersfoort, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en Regio Schiphol opgenomen. Het ruimtelijk voorstel is ook één van de basisdocumenten voor de startnotitie wijziging Omgevingsvisie en -verordening die begin 2024 wordt vastgesteld. Zie ook meerjarendoel 1.1.1.

NOVEX-gebieden
Naast het Ruimtelijk Voorstel en het Ruimtelijk Arrangement zet het Rijk in de 16 zogeheten NOVEX-gebieden ook in op gebiedsgerichte regie. Het Groene Hart, Utrecht-Amersfoort en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en Regio Schiphol zijn NOVEX-gebieden die (deels) binnen de provincie Utrecht zijn gelegen. In deze gebieden komen veel nationale opgaven samen, is de transitie ingrijpend of overstijgt het de grenzen van de provincie. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen werken per NOVEX-gebied samen aan een Ontwikkelperspectief en een Uitvoeringsagenda (inclusief RIA).

NOVEX-gebied Het Groene Hart
De status van NOVEX-gebied voor het Groene Hart volgt uit de stapeling van opgaven op het gebied klimaatadaptatie, landbouw, natuur, energietransitie, wonen, werken, bereikbaarheid en recreatie. En de noodzaak voor een gezamenlijke integrale aanpak daarvan. Rijk, provincies Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland, gemeenten en waterschappen maken in het Bestuurlijk Platform Groene Hart nadere afspraken over de gezamenlijke inzet, de doelen/kaders en uitgangspunten op de focusthema's bodemdaling, watersysteem, energie en vitale dorpen en steden. In 2023 is een gezamenlijk ontwikkelperspectief voor het Groene Hart opgesteld. In 2024 wordt er verder gewerkt aan een uitvoeringsagenda en een regionale investeringsagenda.

NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort
In 2023 is het Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort 'Gezond groeien in nabijheid' samen met een eerste versie van het adaptief programma vastgesteld. Dit Ontwikkelperspectief is opgesteld op basis van het Ontwikkelperspectief 'Utrecht Nabij' en het Ontwikkelbeeld 'Regio Amersfoort Centraal' en gaat uit van eerder gemaakte structurerende keuzes. Hiermee wordt antwoord gegeven op de vraag hoe we de forse groei van wonen en werken binnen het NOVEX-gebied opvangen én tegelijk bereikbaar, leefbaar en groen te blijven. In 2024 wordt het Adaptief Programma en de regionale investeringsagenda verder uitgewerkt.

Vanuit het Rijk-regioprogramma U Ned werken we via een aantal programmalijnen aan de realisatie van de verstedelijkingsopgave in dit NOVEX-gebied. Zie hiervoor ook programma 5.8.2. Met dit programma zorgen we voor uitwerking van de ambitie om de verstedelijkingsopgave in samenhang met opgaven op het gebied van bereikbaarheid, leefbaarheid en groen vorm te geven. We werken hierbij onder andere aan het MIRT-onderzoek A12-zone in samenhang met Rijnenburg. Rijk en regio zetten in op de ontwikkeling van een grootschalige A12-zone als logische vervolgstap binnen Groot Merwede in relatie tot de aanleg van de Merwedelijn, en doorontwikkeling naar Rijnenburg. Ook werken we aan 10 regiopoorten waar we de groeipotentie en de randvoorwaarden die nodig zijn voor realisatie uitwerken. Regiopoorten liggen buiten het stedelijk kerngebied maar kennen een goede ov-verbinding met Utrecht, Amersfoort en plekken buiten de regio. Het gaat om De Bilt, Bilthoven, Breukelen, Bunnik, Houten, Vianen, Woerden, Zeist-Noord, Driebergen-Zeist, Nijkerk en Barneveld. En we werken met de U Ned partners aan een gebiedsonderzoek voor de grootschalige woningbouwlocatie Spoor-/ A1-zone in Amersfoort. Deze locaties hebben veel potentieel om zowel de groeiopgave te faciliteren als

om het multimodale mobiliteitsnetwerk (fiets, ov en weg) te versterken. De onderzoeksresultaten geven input voor de verstedelijkingsafspraken in dit NOVEX-gebied. In deze begroting is voorzien in extra formatie om de integrale ruimtelijke opgave rond U Ned te kunnen verder brengen.

NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley
Aanleiding voor het NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is de opgave om de bouw van 100.000 woningen integraal op te pakken met de bijbehorende en deels randvoorwaardelijke opgaven voor werklocaties, bereikbaarheid, recreatie, klimaat en water, energietransitie, landbouw, stikstof, leefbaarheid, natuur en landschap. 26 gemeenten, 2 regio's, de provincies Utrecht en Gelderland en het Rijk werken hiervoor intensief samen.

Op basis van de Verstedelijkingsstrategie is in 2023 samen met Rijk en gemeenten gewerkt aan een Ontwikkelperspectief voor het gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Daarbij is de bestaande verstedelijkingsstrategie, die op 14 december 2022 door Provinciale Staten is vastgesteld, verbreed met de onderwerpen landelijk gebied, energie en economie. Doel in 2024 is het vertalen van dit ontwikkelperspectief in een Regionale Investeringsagenda voor de regio en daarbij bij te dragen aan doelen uit het ontwikkelperspectief. Daarnaast wordt verder gewerkt aan de realisatie van het verstedelijkingsprogramma dat (naar verwachting) eind 2023 is vastgesteld. Om sturing te geven aan dit proces werken partners aan afspraken om te komen tot een goede governance voor dit gebied.

NOVEX-gebied Regio Schiphol
Via de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) wordt in het NOVEX-gebied Regio Schiphol door de ministeries van BZK, EZK, IenW en LNV, de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland en 56 gemeenten met elkaar samengewerkt aan de balans tussen een gezonde leefomgeving voor dit gebied en een duurzame internationale connectiviteit. Met de ondertekening van een Bestuursovereenkomst op 10 oktober 2022 is een start gemaakt met de opstelling van een Ontwikkelperspectief. Deze is opgeleverd in het laatste kwartaal van 2023.De volgende stap is de uitwerking van het Ontwikkelperspectief naar een aanpak met concrete maatregelen in een Uitvoeringsagenda.

Voor de provincie Utrecht is de samenhang van belang met de Luchtruimherziening en de geplande nieuwe aanvliegroute voor Schiphol die mogelijk over het midden van Nederland gaat. Deze aanvliegroute valt buiten de scope van NOVEX-gebied Schiphol. Op 19 juni 2023 heeft de provincie Utrecht een brief naar het Rijk gestuurd, waarin zij haar zorgen uit over de mogelijke toename van overlast voor inwoners en voor natuur- en stiltegebieden, en ook over de effecten op het klimaat.

Beoogde resultaten

- Een ruimtelijk arrangement waarin de provincie Utrecht wederkerige afspraken met het Rijk maakt over de uitvoering van de nationale opgaven;
- Uitvoeringsagenda's (inclusief RIA's) voor NOVEX-gebieden Het Groene Hart, Utrecht-Amersfoort, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley en Regio Schiphol.

1.1.5 In een groeiende regio groeit groen evenwichtiger mee met rode ontwikkelingen

Toelichting op meerjarendoel

De regio Utrecht is de snelst groeiende regio van Nederland. Het is een uitdaging om het juiste evenwicht te vinden tussen het bouwen van woningen met bijbehorende infrastructuur en het bewaren en versterken van groen en (cultuur)landschap voor een gezonde leefomgeving voor de huidige en toekomstige generaties. Daarom is in 2020 gestart met het programma Groen Groeit Mee een programma waarmee Utrechtse overheden samenwerken aan de ambitie om het (recreatieve) groen en water in onze regio evenwichtig mee te

laten groeien met de verstedelijking. Op 7 februari 2022 is het Groen Groeit Mee pact ondertekend door alle Utrechtse overheden en tal van (groene) organisaties. Hiermee is slagkracht ontstaan om samen te werken aan de ingewikkelde ruimtelijke en maatschappelijke puzzel.
Het meegroeien van groen is niet alleen ruimtelijk van belang, maar heeft ook een directe relatie met het welzijn van mensen. De provincie Utrecht kent, vergeleken met andere provincies, een hoge brede welvaart. Echter er is te weinig groen per inwoner: minder dan 200 m2 per inwoner. In het westelijke deel en het verstedelijkte gebied rondom Utrecht zelfs minder dan 100 m2 per inwoner. Een klimaatrobuuste, natuurinclusieve en gezonde groei van de provincie vraagt om extra inzet van regionale partijen en Rijk in beleefbaar groen en landschap rondom steden en dorpen, alsmede de kernrandzones, groene scheggen en binnenstedelijk groen.

De doelstellingen en ambities van het Nationaal Programma voor het Landelijk Gebied (NPLG) en het Utrechtse Programma voor het Landelijk Gebied (UPLG) komen in grote mate overeen met de opgaven van Groen Groeit Mee. Via het NPLG/UPLG kan in het landelijk gebied een groot deel van de opgaven van Groen Groeit Mee via inzet op functiecombinatie worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld via groenblauwe dooradering van het landelijk gebied, nieuwe bossen en natuur, de wateropgaven en natuurinclusieve landbouw. Bij Groen Groeit Mee wordt nadrukkelijk de recreatieve waarde van groen (beleefbaarheid, toegankelijkheid en aanwezigheid van recreatieve voorzieningen) toegevoegd en ligt de focus meer op het gebied tussen stad en land en de stad-landverbindingen voor mens en dier. Om dit concreet te maken zijn door de regiopartners vier voorbeeldgebieden voorgedragen, gekoppeld aan de verstedelijkingsopgaven, om te dienen als recreatief groen uitloopgebied. In de tijd dat deze begroting werd geschreven, werden voor twee van de voorbeeldprojecten intentieverklaring uitgewerkt om in gezamenlijkheid te gaan werken aan stappen richting de realisatie van de plannen van aanpak of onderdelen daarvan. Voor de overige twee voorbeeldgebieden wordt gewerkt aan de plannen van aanpak.

De bekostigings- en financieringsstrategie Groen Groeit Mee laat zien dat de bekostiging van groen complex is en niet vanzelf tot stand komt. Sinds 2023 is er voor Groen Groeit Mee een bestemmingsreserve van € 6 miljoen beschikbaar. Deze is onder andere bedoeld om onze Groen Groeit Mee partners te activeren mee te investeren in de vier Groen Groeit Mee voorbeeldgebieden, de koppelkansen die zich voordoen bij de gebiedsontwikkelingen in het landelijk gebied en het leveren van ondersteuning bij de inzet van de Handreiking bij de uitleglocaties. We proberen de financiering verder zoveel mogelijk onder te brengen bij lopende (uitvoerings)programma's.

Beoogde resultaten

- Groen Groeit Mee is een onderdeel in regionale en gemeentelijke ruimtelijke visies en –plannen en maakt vast onderdeel uit van concrete integrale gebiedsontwikkelingsopgaven;
- De werking van de Handreiking Nieuwe Woongebieden Groen Groeit Mee is geëvalueerd en operationeel gemaakt. Het TEMPO-netwerk van het programma Versnelling Woningbouw wordt ingezet als ondersteuning aan gemeenten bij het toepassen van de Handreiking;
- De Groene Fix Brigade is operationeel om te ondersteunen bij zoeken naar kansen en synergie tussen diversen beleidsvelden en het oplossen van knelpunten hierbij. Het Expertisecentrum is als kennispunt operationeel om alle partners van het Groen Groeit Mee Pact ondersteunen bij het efficiënt en maximaal binnenhalen van middelen voor de realisatie van de Groen Groeit Mee opgaven in de regio's;
- In een aantal voorbeeldgebieden zijn met de betrokken partijen intentieovereenkomsten gesloten om gezamenlijk zowel de inhoud als de bekostiging verder te brengen. Tegelijkertijd zijn de eerste concrete (deel)projecten in deze gebieden in uitvoering.

1.1.6 Nieuwe ontwikkelingen voegen meer ruimtelijke kwaliteit toe

Toelichting op meerjarendoel

Bij de uitvoering van ons omgevingsbeleid is het vormgeven van omgevingskwaliteit een belangrijke voorwaarde. Met het begrip omgevingskwaliteit beogen wij diverse kwaliteiten met elkaar te verknopen en met elkaar in samenhang te zien. Ruimtelijke kwaliteit is daar een belangrijke pijler voor, naast milieu-, gezondheids- en veiligheidskwaliteit en maatschappelijke waarden zoals sociale samenhang en economische vitaliteit. Ruimtelijke kwaliteit gaat over gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde. Daarbij hebben we de ambitie om circulariteit integraal onderdeel te laten worden van het begrip ruimtelijke kwaliteit en van onze ruimtelijke planvorming. Wij streven naar behoud en versterking van ruimtelijke kwaliteit, zowel met onze interne beleidsprocessen als via onafhankelijke advisering.

Onafhankelijke advisering
In het najaar van 2023 eindigt de zittingsperiode van de PCL en de PARK. Naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie van de PCL in 2021 zijn afspraken gemaakt over de toekomst van onafhankelijke advisering. Begin 2023 is door een bestuurlijke werkgroep een advies geformuleerd over de toekomst van onafhankelijke advisering. Daarbij worden de veranderde wettelijke kaders (Omgevingswet) meegenomen. Eind 2023 wordt een voorstel gedaan om een nieuwe structuur voor onafhankelijke advisering in te richten, waarin de krachten van de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) en de Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) worden gebundeld. In 2024 wordt deze nieuwe adviesstructuur ingericht.

Beoogde resultaten

- De nieuwe structuur voor onafhankelijke advisering is ingericht en operationeel.

1.1.7 Data en digitale toepassingen worden beter benut

Toelichting op meerjarendoel

Wij houden onze systemen en gegevens actueel om de aansluiting op de landelijke voorziening van het digitale stelsel voor de Omgevingswet te borgen. We richten ons hierbij op de stand van zaken van de landelijke voorziening bij inwerkingtreding op 1 januari 2024. Concrete onderdelen hiervan zijn het digitaal objectgericht opstellen en wijzigen van omgevingswetbesluiten, inclusief programma's en de bijbehorende formulieren voor de dienstverlening in het Omgevingsloket. Dit vraagt om sterkere informatie-uitwisseling tussen beleid en uitvoering, zoals vergunningverlening. Daarnaast richten we ons regionaal, interprovinciaal en landelijk op betrouwbare en bruikbare informatie over de leefomgeving (informatieproducten) gericht op een gemeenschappelijke informatiebasis voor de ruimtelijke opgaven.

We ontwikkelen onze ‘digitale tweeling’ (digital twin) door, die ons moet helpen bij een veelheid aan gebiedsgerichte vraagstukken. Hiermee optimaliseren we onze ruimtelijke digitale voorzieningen en gegevens voor de ondersteuning van planvorming en monitoring. Daarbij maken wij samen met het Rijk en andere partners afspraken over standaarden en informatie. Zo'n digitale kopie van de leefomgeving geeft in een vroegtijdig stadium inzicht in effect voor beleidskeuzes.

Daarnaast geven we het meer integraal monitoren van onze doelen vorm. Dit stelt hoge eisen aan ons datamanagement en de informatie-uitwisseling binnen het stelsel en met onze partners en inwoners. Het datamanagement zal zich daarom niet alleen richten op geodata, maar op beleidsdata in brede zin.

Naast deze ontwikkelingen blijft de winkel open; we leveren volgens EU-richtlijnen en landelijke regelgeving aan de daartoe ingerichte registers, zoals INSPIRE, Basisregistraties en Omgevingsloket en zorgen dat we ook de juiste informatie uit landelijke registers gebruiken bij onze processen. We blijven ons portaal Geo-point optimaal benutten om de inwoners en partners een actueel en overzichtelijk beeld te geven van onze data en toepassingen/apps. Wij zullen Geo-point, misschien onder een andere naam, daar waar nodig uitbreiden met

ook niet-geodata en toepassingen. Ook zullen we innovaties van toepassingen zoals bijvoorbeeld gebruik van satellietdata en gebruik van slimme applicaties nader bekijken op bruikbaarheid.

Beoogde resultaten

- Digitale onderdelen van omgevingswetbesluiten en uitvoeringsaspecten zijn onderdeel van onze processen en volgens de vereisten verbonden met het digitale stelsel, het Omgevingsloket. De juridische werkingsgebieden van beleid (geografische duiding) zijn actueel en volgens landelijke eisen;
- We hebben een digitale omgeving ingericht voor beleidsdata en visualisatie voor beleidsmonitoring voor onze omgevingsvisie;
- Wij passen toegankelijke toepassingen volgens digitale tweeling (digital twin) toe en delen deze om beleidsinformatie, ruimtelijke initiatieven en informatie over de leefomgeving te verbinden. We laten hiermee de impact zien bij de ruimtelijke ordeningsvraagstukken en transitieopgaven waar we als provincie voor staan.

1.2 Gebiedsontwikkeling en ruimtegebruik

Toelichting op beleidsdoel

We kunnen ons inzicht in en sturing op de kwaliteit die we willen behalen vergroten door al bij de eerste processtappen van gebiedsontwikkeling provinciale doelen aan elkaar te koppelen. Er is budget om langjarige processen van integrale gebiedsontwikkeling op meer locaties te ondersteunen. Dit geven we vorm in nauwe samenhang met de expertises en instrumenten in het Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW) en de onafhankelijk adviseur ruimtelijke kwaliteit. Met Hart van de Heuvelrug hebben we een langlopende integrale gebiedsontwikkeling die zogrt voor een betere ruimtelijke kwaliteit in het gebied door het versterken en aaneensluiten van natuurgebieden en ruimte te bieden aan nieuwe stedelijke functies.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

1.2 Gebiedsontwikkeling en ruimtegebruik	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.169	2.551	1.618	1.610	1.610	1.610
Kapitaallasten	1.172	1.233	3.083	-	-	-
Materiële lasten	608	1.306	627	565	565	565
Subsidies	-	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	2.949	5.090	5.328	2.175	2.175	2.175
Baten	6.982	31	-	-	-	-
Totaal Baten	6.982	31	0	0	0	0
Totaal	4.033	-5.059	-5.328	-2.175	-2.175	-2.175

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Slim combineren	Getal	11	8	8	8	8	8
Omschrijving:	Het aantal projecten / gebieden waarbij met inzet vanuit de expertises van het Netwerk Omgevingsgericht Werken een extra impuls is gegeven in het slim combineren (innovatie, werk met werk en omgevingskwaliteit) van provinciale doelen.						
Toelichting:							
Bron:	Provinciale inventarisatie						
2 Woningen HvdH/VBS	Aantal woningen	0	275	240	160	400	0
Omschrijving:	Het aantal te realiseren woningen per jaar voor het totale programma HvdH en VBS (op moment van uitgifte van de grond).						
Toelichting:							
Bron:	Hart van de Heuvelrug						
3 Natuur HvdH / VBS	Aantal hectare	0	15	14	0	4	0
Omschrijving:	De hoeveelheid gerealiseerde hectare natuur (resterende projecten Kamp van Zeist en Camp New Amsterdam)						
Toelichting:							
Bron:	Hart van de Heuvelrug						

Meerjarendoelen

1.2.1 Bij gebieds- en omgevingsgericht werken, zetten we in op het slim combineren van provinciale doelen, o.a. met behulp van vindingrijk aanpakken in ruimtelijke werkprocessen en effectieve samenwerking.

Toelichting op meerjarendoel

Gebiedsgericht en omgevingsgericht werken vraagt om werkwijzen die daarbij passen, bijvoorbeeld wanneer er meerdere provinciale opgaven samenkomen in één gebied. Deze opgaven willen we slimmer, innovatiever, integraler en sneller oppakken. Meer vanuit en mét het maatschappelijke initiatief en in samenwerking met gemeenten, waterschappen en waar nodig het Rijk. Het Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW) helpt bij het omgevingsgericht werken en het slimmer combineren en concentreren van opgaven over de hele linie van het provinciale omgevingsbeleid.

Het NOW is een intern provinciaal netwerk van experts op het gebied van omgevingskwaliteit, gebiedsgericht werken, ruimtelijk ontwerp, innovatie en samenwerking. Het NOW brengt de benodigde belanghebbenden en expertises bij elkaar en slaat zo de brug tussen provinciaal beleid en maatschappelijke opgaven. Het NOW heeft ook een agenderende rol. De kansen en knelpunten die gesignaleerd worden bij de uitvoering van het omgevingsbeleid brengt het netwerk onder de aandacht bij het management en het bestuur. Met deze

activiteiten draagt het netwerk bij aan de gewenste balans tussen maatschappelijke opgaven en Utrechtse kwaliteiten. En zo dus aan het werken in de geest van de Omgevingswet.

Op 9 november 2022 is de motie Kwaliteit in gebiedsprocessen aangenomen. Deze motie gaat over de (ruimtelijke) kwaliteit in gebiedsprocessen. Met het Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW) zijn de eerste stappen al zijn gezet in het slimmer, sneller en effectiever acteren in gebiedsprocessen. De ervaringen vanuit het NOW in de praktijk sluiten aan bij de constateringen in motie 101a; er wordt door onze partners een steeds groter beroep gedaan op de provincie voor kwalitatieve inzet in gebiedsprocessen. Het NOW biedt die inzet nu al. Een stevigere verankering van het NOW in de lijnorganisatie en zwaardere inzet in externe gebiedsprocessen is nodig om invulling te kunnen geven aan de motie. Deze begroting voorziet in het aanstellen van een teamleider/kwartiermaker, deze krijgt als opdracht mee om te kijken naar de kwaliteit van de processen in gebiedsontwikkeling en de borging van ruimtelijke kwaliteit daarin.

Beoogde resultaten

- Inzet NOW in tenminste acht gebieden en projecten en een overzicht van door het NOW gesignaleerde aandachtspunten bij de uitvoering van het omgevingsbeleid van de provincie;
- Twee informatieve bijeenkomsten voor Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en het Centraal Management Team waarin de uitvoering van het Omgevingsbeleid centraal staat. In ieder geval één van deze twee bijeenkomsten is een excursie op locatie;
- Dag van de Utrechtse Kwaliteiten. Dit is een kennis- en netwerkdag voor het hele externe netwerk van professionals in omgevingskwaliteit van de provincie (gemeenten, waterschappen, rijk, omringende provincies, adviesbureaus, NGO's, onderzoeksinstellingen en belanghebbenden bij het onderwerp dat gekozen wordt). Deze dag vindt twee jaarlijks plaats.

1.2.2 De gebiedsontwikkelingen Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg zijn verder ontwikkeld en gerealiseerd

Toelichting op meerjarendoel

Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg is een langlopende integrale gebiedsontwikkeling. Doel van het programma is de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. Basis van het programma ligt in het versterken en aaneensluiten van natuurgebieden, onder meer door twee ecologische verbindingen (corridors) te maken. Daarnaast zorgt het programma ervoor dat er meer ruimte ontstaat voor wonen, werken, zorg en recreatie in het gebied. Een belangrijk uitgangspunt in de uitvoering is de financiële en ruimtelijke verevening tussen de rode projecten (het ontwikkelen van woon- en werklocaties) en groene projecten (ontwikkeling van natuur en recreatie).

Er zullen het komende jaar belangrijke stappen worden gezet. Het genomen besluit om een externe uitvoeringsorganisatie voor de realisatie van de woningbouwopgaven Woonwijk VBS, Sortie 16 en Kavels Westflank in te richten zal in 2024 praktisch worden uitgerold. Als, zoals verwacht, het bestemmingsplan voor Sortie 16 door de gemeenteraad van Zeist wordt goedgekeurd zal er op de realisatie van de provinciale woningbouwopgave belangrijke stappen kunnen worden gezet. Ook de uitvoering van de PFAS sanering is door de financiële afspraken met het rijk dichterbij, hetgeen noodzakelijk is om de woonwijk op de Vliegbasis te kunnen realiseren. Op het terrein Kamp van Zeist zullen in 2024 de aanwezige opstallen worden gesloopt, zodat een start kan worden gemaakt met de herinrichting van het gebied naar natuur. Voor de voortgang van de diverse projecten en de beoogde resultaten verwijzen we verder naar het projectblad Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.
Dit programma werkt met een gesloten grondexploitatie. Opbrengsten uit het programma dekken de investeringen in de gebiedsontwikkeling en pas bij afronding van het geheel verrekenen we het saldo met de algemene middelen.

In programma 1 begroten en verantwoorden we een deel van de geraamde uitgaven, namelijk de lasten en baten met betrekking tot de rode projecten waarvan de uitvoering bij de provincie ligt. Omdat we deze naar de balans, onder 'Voorraden', doorsluizen, is het saldo van Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg op programma 1 € 0. Verder begroten en verantwoorden we zowel de verplichte afschrijvingslast van de afgesloten projecten (immateriële vaste activa), als de in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) opgenomen verplichte winstneming op grondexploitaties. Ook de hieraan gekoppelde afwikkeling van het saldo tussen deze bedragen naar de bestemmingsreserve nemen we op in de begroting en verantwoording.

Beoogde resultaten

zie hiervoor projectblad Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.

1.3 Passende woonruimte woningbehoefte

Toelichting op beleidsdoel

De woningbouwopgave in onze regio is enorm, zowel op korte als op lange termijn. Om als provincie het groene, gezonde en innovatieve middelpunt van Nederland te blijven, is een gezonde woningmarkt noodzakelijk. Aan het Rijk hebben we een randvoorwaardelijk bod gedaan om in de periode 2022 tot en met 2030 83.500 woningen toe te voegen, waarbij we streven naar tweederde van de woningen in het sociale en middeldure segment. Deze uitgangspunten zijn in maart 2023 vastgelegd in drie woondeals voor de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley.

In het provinciale bod en de woondeals zijn randvoorwaarden benoemd die op orde moeten komen om de woningen te kunnen realiseren. Deze randvoorwaarden staan momenteel onder druk. We zijn geconfronteerd met veranderende economische omstandigheden en tekort aan gekwalificeerde medewerkers in de bouw die een negatief effect hebben op de woningbouw. Ook de stikstofproblematiek en netcongestie beïnvloeden de woningbouw.
Als provincie zijn we een van de partijen die nodig zijn om voldoende woningen te realiseren. De provincie heeft hierbij vooral een agenderende, stimulerende en faciliterende rol: we zijn aanjager, verbinder en kennisdeler.
Met het uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw 2021 t/m 2024 geven wij vorm aan de gestelde ambitie. In het programmaplan is geconcretiseerd wat wij gaan doen, waar de accenten en prioriteiten liggen en op welke manier we gaan uitvoeren. Hierbij volgen wij vijf leidende principes:

1. We werken proactief en richten ons op de korte termijn;
2. We richten ons op locaties in de hele provincie;
3. We richten ons op fysieke maatregelen;
4. We gaan uit van integrale gebiedsontwikkeling waarbij we ambities verbinden en kansen koppelen;
5. We werken met een adaptief en flexibel programma.

Met de toekomstige wet Versterking regie op de volkshuisvesting krijgt de provincie ook een regisserende en meer sturende rol. Aangekondigd is dat provincies vanaf 2026 moeten beschikken over een volkshuisvestingprogramma, als verplicht programma onder de omgevingswet. Om de meer sturende en regisserende rol goed in te vullen worden de planregistratie en monitoring uitgebreid. De provincie krijgt ook een regierol bij de op te stellen gemeentelijke, integrale woonzorgvisies waarin de woon- en zorgbehoeften van aandachtsgroepen en de daaruit voortvloeiende opgave op wonen en zorg in beeld worden gebracht. Deze woonzorgvisie zal een onderdeel zijn van het volkshuisvestingsprogramma. De provincie, regio's en gemeenten hebben hierover afspraken gemaakt in de woondeals. De behoefte aan passende huisvesting voor aandachtsgroepen is groot. Een provinciale woonzorgbehoefteanalyse die begin 2024 afgerond wordt, moet inzicht geven in de precieze omvang van de opgave en geldt als vertrekpunt voor afspraken over de verdeling over gemeenten. Aangezien de provincie een nieuwe coördinerende rol heeft bij de woonzorgvisies investeren

we als provincie in een provinciaal netwerk op wonen en zorg, versterken we waar nodig de organisatie met expertise op wonen en zorg en brengen we de opgave in beeld.

In 2024 besluiten we of het uitvoeringsprogramma verlengd wordt ter overbrugging naar het nieuw op te stellen volkshuisvestingsprogramma of dat een nieuw programma Versnelling Woningbouw wordt opgesteld.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

1.3 Passende woonruimte woningbehoefte	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.342	1.939	3.155	2.809	2.633	2.633
Subsidies	10.069	1.195	1.750	250	-	-
Materiële lasten	747	4.889	5.278	5.278	4.629	829
Totaal Lasten	12.158	8.023	10.183	8.337	7.262	3.462
Baten	2.757	-	850	850	-	-
Totaal Baten	2.757	0	850	850	0	0
Totaal	-9.400	-8.023	-9.333	-7.487	-7.262	-3.462

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2 Versnelling woningbouw	Aantal woningen	8.176	9700	8.500	9.000	10.000	10.000
Omschrijving:	Het aantal woningen dat jaarlijks (bruto) wordt toegevoegd aan het woningbestand in de provincie.						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						
3 Sociale huur en middensegment	%	PM	66	50	66	66	66
Omschrijving:	Het percentage toegevoegd aantal woningen per jaar in de betaalbare segmenten.						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Versnellingsprojecten woningbouw [1]	Aantal plannen	21	26	27	27	27	27
Omschrijving:	Het aantal plannen dat met inzet vanuit het UitvoeringsProgramma Versnelling Woningbouw verder in de ontwikkeling is gebracht en daarmee een bijdrage levert aan de versnelling van de woningbouwopgave en de doelstelling van 50% (en vanaf 2025 van 66%) van de toegevoegde woningen in het sociale/betaalbare segment.						
Toelichting:							
Bron:	Jaarlijkse provinciale inventarisatie						

Meerjarendoelen

1.3.1 De woningbouwopgave vindt sneller en vraag gestuurd plaats door gerichte en slimme interventies en maatwerk

Toelichting op meerjarendoel

Van provincies wordt een meer sturende en regisserende rol verwacht om de woningbouwopgave te realiseren. We voeren de afspraken uit die zijn gemaakt in de drie regionale woondeals. Het versnellen van de woningbouw vraagt om een proactieve opstelling: niet wachten tot een gemeente of corporatie meldt dat er een knelpunt ontstaat maar in goede verbinding staan met partijen in de woningmarkt om vroegtijdig mogelijke knelpunten te signaleren en actie te kunnen ondernemen. Naast het overleg met de woondealpartners organiseren we overlegtafels waar ook marktpartijen aan tafel zitten. Dit zijn versnellingstafels. Publieke partijen en marktpartijen werken aan oplossingen voor knelpunten die zij ervaren in woningbouwprojecten. Als we in de regio niet in staat zijn een oplossing te vinden, kunnen deze zaken op de landelijke versnellingstafel worden neergelegd. Voor een goede invulling van onze rol is uitbreiding nodig van het team, die in deze begroting is voorzien.

Gezien de hoge druk op de woningmarkt en de afname van de productie, wordt tevens ingezet op flexwonen om op korte termijn woonruimte te kunnen toevoegen. Dit is hard nodig voor groepen die nu geen passende woning kunnen vinden zoals starters, statushouders en andere aandachtsgroepen. Hierbij werken we nauw samen met het kansenmakersteam en de collega's van ruimtelijke ontwikkeling. We gaan door met de uitvoering van locatiescans en ondersteunen gemeenten met kennis en expertise.

Als provincie bieden we maatwerk en expertise om woningbouwprojecten te versnellen en vertraging te voorkomen, in alle fasen van het bouwproces. We helpen om belemmeringen en knelpunten weg te nemen, stimuleren en ondersteunen gemeenten om harde plancapaciteit uit te voeren en zachte plancapaciteit om te zetten in harde plannen. Het zal enige tijd kosten om twee derde van het aantal nieuw te bouwen woningen in het sociale en middeldure segment te realiseren. Over de woningen die komend jaar worden gebouwd zijn namelijk al afspraken gemaakt. Vanaf 2025 moet de woningbouwprogrammering op gemeentelijk en regionaal niveau wel voldoen aan de eis van twee derde betaalbaarheid. Door economische ontwikkelingen (met name rentestijging, bouwkostenstijging en personeelstekorten) en toenemende complexiteit van projecten (onder meer door stikstofproblematiek en netcongestie) zal de onrendabele top op gebiedsontwikkelingsprojecten groter worden. We blijven goed in gesprek met onze gebiedspartners via de structuren van de woondeals om gezamenlijk tot oplossingen te komen. Door deze omstandigheden zal de totale opgave van de bouw van 83.500 woningen in de woondeals naar verwachting niet lineair gerealiseerd kunnen worden, maar zullen er in de eerste helft (2022-2026) verhoudingsgewijs minder woningaantallen gebouwd worden en in de tweede helft (2027-2030) verhoudingsgewijs meer woningaantallen. Onze focus ligt op een gebiedsgerichte en integrale

aanpak en op de grotere locaties, waarbij het ons naast nieuwbouw ook gaat om het ondersteunen van transformatie naar woningbouw. We ontwikkelen kennis samen met relevante partijen en delen die met de partners in het veld. We zoeken hierbij proactief partijen op en blijven investeren in ons netwerk.

Communicatie, kennis ontwikkelen en leerervaringen delen vormen belangrijke factoren voor een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen en leveren een positieve bijdrage aan de versnelling. In 2024 organiseren we onder meer een Platform Wonen voor onze publieke en private partners en brengen we een aantal nieuwsbrieven uit. Een goede planregistratie en monitoring is essentieel. We blijven de planregistratie Wonen en de monitor Wonen continu ontwikkelen en voorzien van voor de gemeenten gebruiksvriendelijke dashboards. De doelen op onder andere het gebied van betaalbaarheid, flexwoningen en doelgroepen zullen naar verwachting extra inspanning en capaciteit kosten voor monitoring.

Beoogde resultaten

Uitvoeren woondeals:

- Er wordt invulling gegeven aan de coördinerende rol bij de uitvoering, nadere uitwerking en herijking van de regionale woondeals, in samenwerking met de andere woondealpartners;
- Met alle 26 gemeenten wordt de uitvoering van de woondealafspraken gemonitord en waar mogelijk verbonden aan concrete vormen van ondersteuning.

Ondersteuning kennis en subsidies:

- Gemeenten en bouwende partners worden bij de woningbouw ondersteund door kennis- en netwerkbijeenkomsten, waaronder webinars met het expertteam TEMPO, het congres Platform Woningbouw en diverse pilots voor betaalbare en duurzame woningbouw;
- Gemeenten en bouwende partners worden bij de woningbouw financieel ondersteund door middel van het uitkeren van flexpool-middelen, het meefinancieren van WBI-aanvragen en afdekken van het laatste deel van de onrendabele top.

Flexwoningen:

- Uitvoering geven aan de regiodeal Flexwonen en het vervolg daarop, met de bouw van 1500 flexwoningen.
- Uitvoering geven aan de nadere afspraken die met drie woondealregio's zijn gemaakt over het aantal te realiseren flexwoningen.

1.3.2 Het provinciaal woningmarktbeleid ondersteunt beter de woningbouwopgave

Toelichting op meerjarendoel

De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening werkt aan een Wet Versterking regie op de volkshuisvesting. Met de wet krijgen overheden weer de regie op de volkshuisvesting, omdat de initiatieven van onderop niet voldoende bijdragen aan het oplossen van de woningbouwopgave. Dit vraagt ook een meer sturende rol van de provincie en het opstellen van een verplicht Volkshuisvestingsprogramma. Waar de provincie nu met name ruimtelijk stuurt zal de provincie onder de nieuwe wet ook een sturende en coördinerende rol krijgen in de meer sociale kant van volkshuisvesting: voldoende woningen voor aandachtsgroepen, goede woonzorgvisies. Dit vraagt om een uitbreiding van de beleidscapaciteit voor volkshuisvesting, waartoe in de kaderbrief is besloten. Om een goed beeld te krijgen van de behoefte aan woningen voor aandachtsgroepen zoals ouderen, mensen die uitstromen uit maatschappelijke zorg, dak- en thuislozen, statushouders, laten we een onderzoek doen naar omvang en ontwikkeling van deze groepen in de provincie.

Om de regierol van de provincie goed uit te kunnen voeren is er behoefte aan monitoring op meer onderwerpen. We ontwikkelen de planregistratie en monitor Wonen door om aan deze behoefte te voldoen.

Met ons woningmarktbeleid willen we ervoor zorgen dat er voldoende ruimte is voor woningbouw die op de behoefte aansluit. We hanteren daarbij kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen. Een belangrijke kwalitatieve doelstelling is een beter evenwicht tussen het sociale/middeldure en het dure segment. We bevorderen de bouw van woningen in het betaalbare segment. Dit past in de rijksdoelstellingen om te komen tot 600.000 nieuwe betaalbare woningen tot en met 2030. Het past ook in het streven naar 30% sociale huurwoningen in de woningvoorraad per gemeente. De provincie krijgt hierbij een belangrijke rol in de regie en monitoring.

In het najaar van 2022 is de rol van de provincie bij het instrument KoopSmarter en Koopgarant uitgezocht. Gezien de snel veranderende marktomstandigheden moet opnieuw worden bezien of dit het goede instrument is om betaalbare woningen voor de lagere en middeninkomens bereikbaar te maken. We onderzoeken of er alternatieve instrumenten zijn die kunnen helpen of de realisatie van voldoende betaalbare woningen te versnellen.

Via regionaal programmeren stellen we samen met gemeenten op regionaal niveau adaptieve programma’s voor wonen (en werken) op waarin we ook over deze aspecten afspraken opnemen. U stelt hiervoor vooraf een geactualiseerd kader vast, met daarin onder meer kwantitatieve bandbreedtes, kwalitatieve randvoorwaarden en ambities op het gebied van bijvoorbeeld prijssegmenten. Zie beleidsdoel 1.1.

Naast betaalbaarheid hebben we in ons beleid ook ambities opgenomen over energieneutraliteit, klimaatadaptatie en circulariteit. In september 2022 is het Convenant Duurzame Woningbouw ondertekend door gemeenten, corporaties, waterschappen en marktpartijen. Inmiddels sluiten meer regio's en provincies aan en is er ook draagvlak op rijksniveau. In 2024 voeren we met onze partners de afspraken die in het convenant gemaakt zijn uit en actualiseren we de afspraken op basis van ontwikkelingen in regelgeving en nieuwe technieken. Daarbij gaat het om onder andere het ontwikkelen en delen van kennis met partners in de woningbouwopgave, verbinden van partijen en ondersteunen van pilots op alle thema's die een plek krijgen in het Convenant Duurzame Woningbouw (energie, klimaat, circulariteit, gezondheid). Gestreefd wordt om het Convenant Duurzame Woningbouw te verbreden en uiteindelijk te komen tot landelijke standaarden voor toekomstbestendige woningbouw. De incidenteel beschikbaar gestelde capaciteit voor duurzame woningbouw is ook de komende jaren nodig. Er moeten nog veel stappen gezet worden om de omslag te maken naar een toekomstbestendige bouwsector.

De provincie krijgt een nieuwe taak in het coördineren en monitoren van de door de gemeenten op te stellen woon- en zorgvisies voor ouderen en aandachtsgroepen. Hierover zijn we in gesprek met gemeenten. In 2024 zijn de resultaten beschikbaar van een doelgroeponderzoek, als basis voor woonzorgvisies die gemeenten opstellen.

Beoogde resultaten

- Er is een voorstel ontwikkeld voor een instrument waarmee gemeenten en corporaties sociale koop bereikbaar kunnen maken;
- Het planregistratiesysteem levert informatie over plancapaciteit aan voor Regionaal Programmeren;
- Er is een woonzorgbehoefte onderzoek uitgevoerd, als basis voor de gemeentelijke woonzorgvisies;
- De gemeenten zijn ondersteund bij het uitvoeren van het provinciale convenant Duurzame Woningbouw door de gezamenlijke projectorganisatie van verschillende aangesloten provincies;
- Er is een nationaal convenant Toekomstbestendige Woningbouw opgesteld en ondertekend.

1.3.3 Wijken zijn vitaler door een integrale aanpak van sociale en fysieke wijkvernieuwing

Toelichting op meerjarendoel

De provincie Utrecht is een van de partners in de Regio Deal vitale wijken. Met de Vitale Wijken aanpak wordt uitvoering gegeven aan de verbetering van het woon- werk- en leefklimaat in aandachtswijken. Deze Regio Deal richt zich op de aanpak van de wijken Overvecht in Utrecht, Batau in Nieuwegein en Vollenhove in Zeist. Door de provincie is daar de wijk Soesterkwartier in Amersfoort aan toegevoegd. In deze wijken komen diverse vraagstukken in de fysieke ruimte samen, zoals verdichting, mobiliteit, vergroening/klimaatadaptatie en energietransitie. Dit vraagt om een samenhangende aanpak in de wijk, met opgaven op het gebied van sociale cohesie, gezondheid, onderwijs en arbeidsparticipatie. De ervaring en lessen die we opdoen met deze aanpak gebruiken we om in de gehele provincie toe te passen. We leren van elkaar wat werkt en kunnen zo onze regio toekomstbestendig maken. Het provinciaal werkbudget voor uitvoering van de Regio Deal wordt gecontinueerd en blijft beschikbaar gedurende de looptijd van de Regio Deal (tot en met 2025).

Beoogde resultaten

- Het kennis- en monitoringsprogramma levert bruikbare informatie op over effectieve interventies en kan worden benut voor bijsturing van de integrale wijkaanpak. Het participatieve deel van het monitoringsprogramma loopt met ruimte voor lokaal maatwerk;
- Er is een (provinciebrede) community of practice voor de Vitale Wijken aanpak gericht op kennisdeling over de effectiviteit van interventies in de vier wijken. Dit wordt communicatief ondersteund;
- Er is aandacht voor het borgen van succesvolle projecten in de reguliere lijn van gemeenten.

1.3.4 Het aantal plekken voor opvang van asielzoekers en de huisvesting van statushouders sluit beter aan bij de opgave.

Toelichting op meerjarendoel

Sinds begin 2021 functioneert onder de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie (PRT) een Kansenmakersteam met als opdracht om in en met gemeenten kansen te vinden en te verzilveren voor oplossingen in de asielketen en dit te vertalen in een aantal ‘boden’ vanuit Utrecht richting het Rijk om te komen tot goede randvoorwaarden. In 2024 worden de toegekende middelen voor de uitvoering van het Kansenmakersteam ingezet voor continuering van het team in de huidige omvang inclusief de uitbreiding die plaatsvindt in de loop van 2023. Daarbij geldt dat de 26 Utrechtse gemeenten en de provincie elk garant staan voor de helft van het gevraagde bedrag naar verwachting te dekken uit een met de komst van de Spreidingswetsamenhangende verhoogde gemeentefondsuitkering respectievelijk een verhoogde uitkering in het provinciefonds. Het wetsvoorstel Spreidingswet is gericht op het geven van een (structurele) wettelijke taak aan gemeenten bij de opvang van asielzoekers, met als doel een evenwichtige verdeling van asielzoekers over gemeenten.

Zolang de Spreidingswet nog niet van kracht is wordt een afzonderlijke rijksbijdrage verwacht ter dekking van de kosten van gemeenten en provincie. De huisvesting van statushouders en de opvang van asielzoekers zal naar verwachting ook in 2024 veel aandacht vragen. Daarbij zal onder meer verder worden gewerkt aan de integratie met de programma’s voor flexwonen en versnelling woningbouw. Het is de bedoeling om vanaf 2026 de lasten en rijksbaten van het Kansenmakersteam structureel in de begroting op te nemen.
Gemeenten weten het Kansenmakersteam steeds beter te vinden. Het aantal projecten waar het Kansenmakersteam bij betrokken is groeit en steeds vaker wordt ook een rol als procesbegeleider gevraagd. Tegen de achtergrond van de enorme opgaven die er nog liggen, het komen van een crisissituatie naar een robuuste en flexibele asielketen met meer duurzame opvangplekken in de provincie Utrecht, de synergie met de versnelling woningbouw, de nieuwe taken die gemeenten krijgen en ook de provincie krijgt en de vraag van

gemeenten om ook op de sociale aspecten van de asielketen ondersteuning te krijgen, heeft het Kansenmakersteam zich ontwikkeld tot een formatieve omvang van 4,5 fte. De duidelijkheid die de komende jaren te verwachten is over rijksbaten en de verdere ontwikkeling van het Kansenmakersteam moet vanaf 2026 voor de provincie leiden tot een voorstel voor structurele dekking.

Beoogde resultaten

- Een goede huisvesting van statushouders en de opvang van asielzoekers.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft geen verbonden partijen.

2. Landelijk gebied

Toelichting op programmadoel

De provincie werkt aan het behouden en versterken van natuur en landschap (biodiversiteit), stimuleert duurzame en economisch rendabele landbouw en zet zich in voor een vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) heeft een grote impact op de transitie van het landelijk gebied van de provincie Utrecht en heeft invloed op meerdere onderdelen van het begrotingsprogramma Landelijk Gebied en andere begrotingsprogramma's.

Uitvoering Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG)
Het Rijk heeft in de zomer van 2022 de startnotitie NPLG gepubliceerd. Samen met aanvullende brieven geeft het Rijk inzicht in de opgaven voor het landelijk gebied. De provincie Utrecht werkt deze uit en heeft in de eerste helft van 2023 een startnotitie, koersdocument en een UPLG 1.0 opgesteld die begin juli aan het rijk is gestuurd. Het UPLG is de Utrechtse uitwerking van de startnotitie NPLG en aanvullende brieven. Het betreft een eerste concept dat in overleg met het Rijk en de gebiedspartijen aangescherpt zal worden tot een versie die naar verwachting begin 2024 door GS en PS kan worden vastgesteld.
Het UPLG 1.0 geeft aan wat de verschillende opgaven zijn en hoe deze gebiedsgericht nader ingevuld kunnen worden. Het is aan de deelgebieden om het hoe en waar nader in te vullen om de provinciale opgaven integraal te kunnen realiseren. Het UPLG 1.0 doet voor een bedrag van ca. 3,8 miljard aanspraak op de transitiegelden met daarbij een ruime marge vanwege de vele onzekerheden die met het programma samenhangen.
Vanaf 2024 zal op basis van gebiedsagenda’s de uitvoering van het UPLG starten wat naar verwachting meerdere jaren in beslag gaat nemen. Samenwerking met gebiedspartijen is daarin cruciaal, zeker wat betreft de agrarische sector. Helaas is het Landbouwakkoord gesneuveld en het kabinet gevallen waardoor de invoering van eerder aangekondigde generieke maatregelen gericht op de transitie van het landelijk gebied vertraagd dreigt te worden. De provincie onderzoekt op welke manier zij door eigen beleid de transitie vorm kan geven, waarbij het hebben van een grondbank waarschijnlijk een belangrijke succesfactor zal zijn. De provincie werkt tevens aan het vlottrekken van de vergunningverlening en in samenwerking met het Rijk aan het legaliseren van de PAS melders. Het Rijk heeft hierin de primaire verantwoordelijkheid. Op basis van de natuurdoelanalyses zal ingezet worden op natuurherstel om op termijn de gunstige staat van instandhouding te kunnen bereiken. De uitvoeringsorganisatie landelijk gebied wordt in 2024 verder opgezet en geïmplementeerd. In deze organisatie zullen de verschillende provinciale opgaven uit het landelijk gebied worden vertaald naar uitvoering.

Er is een nauwe samenhang tussen het UPLG en het in november 2023 bij het Rijk ingediende ruimtelijke voorstel (zie 1.1.4). Het ruimtelijk voorstel biedt zicht op wat in het provinciale grondgebied ruimtelijk mogelijk en realiseerbaar is als de nationale met decentrale opgaven worden gecombineerd. Het UPLG is onderdeel van het ruimtelijk voorstel.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

2. Landelijk gebied	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.1 Natuurnetwerk robuust (ontwikkeld)	-10.528	-14.416	-17.853	-15.125	-12.826	-12.826
2.2 Kwaliteit van natuur is goed/divers	-28.978	-40.710	-36.203	-33.701	-34.866	-35.264
2.3 Verbinding natuur, mensen, maatsch.	-3.464	-4.271	-3.589	-3.273	-3.265	-3.265
2.4 Duurzaamheid substantieel onderdeel	-5.061	-5.490	-7.097	-7.118	-5.989	-4.592
2.5 Leefbaarheid van landelijk gebied	-220	-513	-383	-33	-33	-33
Totaal exploitatie	-48.251	-65.400	-65.125	-59.250	-56.979	-55.980
Mutaties reserves						
Res. 02. Landelijk gebied	-16.138	-53.424	12.230	7.808	4.556	1.059
Totaal 2. Landelijk gebied	-64.389	-118.823	-52.895	-51.442	-52.423	-54.921

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

2. Landelijk gebied	**Rekening 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Personeelslasten	11.552	12.995	13.390	13.251	11.252	11.252
Materiële lasten	18.151	19.973	30.945	27.345	24.891	25.992
Subsidies	31.818	36.989	24.946	21.025	23.207	21.107
Totaal Lasten	61.521	69.957	69.281	61.621	59.350	58.351
Baten	13.270	4.557	4.156	2.371	2.371	2.371
Totaal Baten	13.270	4.557	4.156	2.371	2.371	2.371
Totaal exploitatie	**-48.251**	**-65.400**	**-65.125**	**-59.250**	**-56.979**	**-55.980**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-17.125	-66.419	-2.288	-2.741	-2.741	-2.741
- Onttrekkingen	987	12.996	14.518	10.549	7.297	3.800
Totaal mutaties reserves	**-16.138**	**-53.424**	**12.230**	**7.808**	**4.556**	**1.059**
Saldo programma	**-64.389**	**-118.823**	**-52.895**	**-51.442**	**-52.423**	**-54.921**

Reserves Landelijk gebied

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Gebiedsprocessen Stikstof	6.045	8.050	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	5.000	0	0	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	4.275	57.964	2.288	2.741	2.741	2.741
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	1.805	405	0	0	0	0
Totaal stortingen	17.125	66.419	2.288	2.741	2.741	2.741
Reserve Gebiedsprocessen Stikstof	0	0	2.600	2.600	0	0
Reserve Nog te verrichten activiteiten	0	0	0	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	-158	11.226	8.895	6.336	5.197	3.800
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	1.145	1.670	3.023	1.613	2.100	0
Totaal onttrekkingen	987	12.896	14.518	10.549	7.297	3.800
Saldo mutaties reserves	**16.138**	**53.524**	**-12.230**	**-7.808**	**-4.556**	**-1.059**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
2.1 Het natuurnetwerk (NNN) is robuust (ontwikkeld)	2.1.1 Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is verder gerealiseerd (groter van oppervlakte)
	2.1.2 De Groene Contour is verder gerealiseerd
	2.1.3 Natuurgebieden zijn beter met elkaar verbonden
	2.1.4 Het areaal bos is vergroot en de kwaliteit van bestaand bos is verbeterd.
2.2 De kwaliteit van de natuur is goed/divers en veerkrachtig	2.2.1 Het beheer van bestaande bos-, natuur- en agrarische gebieden is effectiever en efficiënter
	2.2.2 De biodiversiteit in stad en platteland is verbeterd
	2.2.3 De balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren
2.3 De verbinding tussen natuur, mensen en maatschappij is sterk	2.3.1 De betrokkenheid van inwoners bij natuur is groter en de samenwerking tussen bij natuur betrokken partijen is beter
2.4 Duurzaamheid is een substantieel onderdeel van de Utrechtse landbouw	2.4.1 De landbouw is meer circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel
	2.4.2 Utrechtse voedselproducenten produceren meer voor de regionale markt en Utrechtse inwoners kunnen gemakkelijker kiezen voor gezond en duurzaam voedsel.

		2.4.3	Het ongewenst gebruik van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) is door sloop of hergebruik teruggedrongen
2.5	De leefbaarheid van het landelijk gebied is door lokale initiatieven versterkt	2.5.1	De leefbaarheid van het landelijk gebied en de kleine kernen is beter

2.1 Natuurnetwerk robuust (ontwikkeld)

Toelichting op beleidsdoel

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk verbindt natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het NNN is de ruggengraat van de Utrechtse natuur en van wezenlijk belang voor behoud en herstel van de biodiversiteit

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

2.1 Natuurnetwerk robuust (ontwikkeld)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	4.223	3.524	5.254	5.270	3.271	3.271
Materiële lasten	6.487	9.358	10.917	9.563	9.263	9.263
Subsidies	2.151	4.712	3.182	292	292	292
Totaal Lasten	12.860	17.594	19.353	15.125	12.826	12.826
Baten	2.333	3.178	1.500	-	-	-
Totaal Baten	2.333	3.178	1.500	0	0	0
Totaal	-10.528	-14.416	-17.853	-15.125	-12.826	-12.826

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Ontwikkelde nieuwe natuur	Aantal ha	2.171 (+208)	300	300	150	150	150
Omschrijving:	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN).						
Toelichting:							
Bron:	Natuurvisie / Supplement Realisatiestrategie Natuurvisie 2019-2027						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2 Nieuwe natuur	Aantal ha	1.004 (+41)	25	50	75	75	341
Omschrijving:	De verwerving/functieverandering nieuwe natuur cumulatief						
Toelichting:							
Bron:	Natuurpact						
3 Faunapassages	Getal	-	-	1	-	-	
Omschrijving:	Het aantal gerealiseerde grote faunapassages/ecoducten per jaar gedurende de coalitieperiode 2019-2023						
Toelichting:							
Bron:	Natuurvisie / mobiliteitsprogramma						

Meerjarendoelen

2.1.1 Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is verder gerealiseerd (groter van oppervlakte)

Toelichting op meerjarendoel

Uitbreiding van het NNN is nodig om natuurgebieden te vergroten en beter met elkaar te verbinden. Hiervoor is functieverandering van gronden nodig en inrichting van deze gronden als natuur.

Functieverandering nieuwe natuur

De geplande uitbreiding van het Utrechtse NNN is 1.570 hectare (ha) in de periode 2011-2027. Om dit doel te halen moeten we jaarlijks nieuwe natuur realiseren. Dit doen we door de functie van gronden aan te passen, bijvoorbeeld van landbouwgrond naar natuurgrond. In het kader van het strategisch bosbeleid (zie ook 2.1.4) willen wij een substantieel deel van het nog te realiseren deel van het NNN inrichten als bos.
We hebben inmiddels 1004 ha gerealiseerd (stand op 31 december 2022, 64% van opgave). Er resteert dus nog een opgave van 566 ha tot en met 2027. Voor verwerving en functieverandering werd lange tijd een lineaire begroting van gemiddeld 125 ha per jaar aangehouden. Maar de resultaten zijn de afgelopen jaren veel lager dan begroot. Sinds 2023 is de begroting hierop bijgesteld. Voor 2024 gaan we uit van 50 ha functieverandering. Daarbij gaan we er van uit dat met de start van integrale gebiedsprocessen het jaarlijks aantal hectaren functieverandering kan stijgen. Dit is een forse opgave. Ook gegeven de situatie in het landelijk gebied en het mislukken van de totstandkoming van een landbouwakkoord waardoor agrariërs nog in grote onzekerheid verkeren. Maar het is wel een realistisch streven. De totale ambitie blijft staan, maar het is duidelijk dat de realisatie in 2027 erg lastig zal zijn.

Het tijdig realiseren van nieuwe natuur gaat in bijna alle provincies moeilijk. Daarom is in IPO-verband de Taskforce restopgave gestart. Op basis van de aanbevelingen van die Taskforce heeft de Provincie Utrecht november 2022 de Realisatiestrategie natuuropgave Provincie Utrecht vastgesteld. In 2024 wordt verder uitvoering gegeven aan die realisatiestrategie. Samen met onze Utrechtse partners in het landelijk gebied uit de Kopgroep Akkoord van Utrecht wordt gezocht naar mogelijkheden om de opgave tijdig te realiseren, zowel voor functieverandering als voor inrichting van nieuwe natuurgebieden.

Inrichting nieuwe natuur
Na functieverandering hebben we de opgave om de gronden in te richten en geschikt te maken voor waardevolle natuur met een hoge biodiversiteit. Naast de genoemde 1.570 ha was er sinds 2011 nog circa 2.700 ha grond die ook nog moest worden ingericht. In totaal ging het vanaf 2011 dus om 4.264 ha. Hiervan is inmiddels 2.171 ha ingericht. Dat is 51% van de opgave (stand 31 december 2022). Er resteert nog een opgave van 2.093 ha.
In 2024 wordt naar verwachting circa 300 ha ingericht. Het betreft onder ander de volgende projecten/gebieden: Marickenland (150 ha), Schraallanden langs de Meije (57 ha), Agterbergse Hooilanden (Binnenveld, ca 68 ha.), De Hellen (Binnenveld, circa 22 ha), Groot Wilnis Vinkeveen (circa 43 ha), Bijleveld (4 ha) en Autenase kade (4 ha), Natuurverbinding Amelisweerd – Nieuw Wulven (circa 10 ha) en natuurverbinding ecoduct N226 – Leersumse Veld (circa 20 ha). Voor deze laatste twee projecten geldt dat daarvoor voor een deel van de hectares nog een functieverandering moet plaatsvinden.
Een deel van de nog in te richten NNN zal bestaan uit nieuw bos op basis van de ambities uit het Strategisch bosbeleid. Voor 2024 is de inrichting van 30 ha nieuw bos geprogrammeerd. Hiervan is 21 ha al voorzien bij Landgoed Hindersteyn (Langbroek) en een locatie in Lexmond.
De ervaring leert dat in de praktijk in de projecten om uiteenlopende redenen vertraging zal optreden. Vandaar dat we uitgaan van realisatie van 300 ha, terwijl het aantal geprogrammeerde hectares hoger is.

Ondanks deze inspanningen gaan we er vooralsnog vanuit dat in het jaar 2027 de inrichtingsopgave niet volledig is afgerond. Wel verwachten we de restantopgave, voorlopig ingeschat op ca. 1.200 ha (uitgaande van een prognose van 140 ha in 2023,streeftwaarde/begroot was 300 ha), in de jaren na 2027 af te ronden. In de bovenstaande tabel is bij de indicator Ontwikkelde nieuwe natuur in 2024 (300 ha) en 2025 (150 ha) alleen het aantal hectaren opgenomen dat daadwerkelijk is geprogrammeerd en waarvoor geen gronden hoeven te worden verworven. In 2026 en 2027 is, op basis van een globale inschatting, net zoals in 2025, 150 hectare opgenomen. Deze programmering is echter nog onzeker aangezien er nog gronden moeten worden verworven voordat deze hectares kunnen worden ingericht.

Beoogde resultaten

- 50 ha van functie veranderd naar natuur
- Ongeveer 300 ha nieuwe natuur is ingericht, waarvan 30 ha nieuw bos

2.1.2 De Groene Contour is verder gerealiseerd

Toelichting op meerjarendoel

Met de Groene Contour willen wij het NNN versterken om zo de natuur in Utrecht robuuster en minder kwetsbaar te maken. De Groene Contour leent zich bij uitstek voor de aanleg van nieuwe bossen. De realisatie van de Groene Contour verloopt moeizaam en het behalen van het einddoel van 3.000 ha Groene Contour in 2040 lijkt onzeker. Een deel van de UPLG opgave kan naar verwachting in de Groene Contour worden gerealiseerd. We zullen in 2024 de Groene Contour inzetten om de VHR en UPLG doelen te realiseren. Hiervoor zullen in overleg met de Kopgroep Akkoord van Utrecht begrenzingen herzien worden indien deze beter passen op de doelen.

In 2022 is de realisatiestrategie natuuropgave Provincie Utrecht vastgesteld. Hiermee is de Groene Contour ook zoekgebied geworden voor de realisatie van de NNN-opgave. De NNN-opgave geven wij voorrang ten opzichte van de Groene Contour opgave waardoor de realisatie van de Groene Contour in de tijd naar achteren schuift. De instrumenten uit het instrumentenkader Groene Contour zijn opengesteld voor subsidie, op enkele instrumenten na. Voor de nog niet opengestelde instrumenten zien wij de ontwikkeling van landschapsgronden

als kans en wachten wij op landelijke ontwikkelingen rondom de landschapsgronden alvorens hiervoor instrumenten open te stellen.

Wij streven naar realisatie van de Groene Contour in combinatie met andere ontwikkelingen zoals natuurinclusieve landbouw, het Strategisch bosbeleid, opwekken van energie of het realiseren van recreatief groen zoals opgenomen in het programma Groen Groeit Mee (paragraaf 1.1.5).

Beoogde resultaten

- Het Instrumentenkader Uitvoering Groene Contour is aangepast op de ontwikkeling van het concept landschapsgronden (te verwachten rijksbeleid);
- Realisatie van 10 ha Groene Contour, voor de projecten die we niet tellen als NNN realisatie. Hiervoor zijn nog geen casussen beschikbaar

2.1.3 Natuurgebieden zijn beter met elkaar verbonden

Toelichting op meerjarendoel

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) kan alleen functioneren als de natuurgebieden onderling zijn verbonden. Barrières door infrastructuur, zoals provinciale wegen, kunnen we oplossen door faunapassages en ecoducten aan te leggen. In het huidige beleid is nog één ecoduct voorzien bij de N226.
Natuurgebieden zijn ook van elkaar gescheiden door landbouw, industrie of woningbouw. Voor verbindingen tussen natuurgebieden zetten we in op zogenoemde groenblauwe dooradering van het landelijk gebied door kleine landschapselementen aan te leggen.

Faunavoorzieningen

Na het doorlopen van de aanbesteding is in 2023 de aanleg gestart van het ecoduct over de N226 op het traject tussen Leersum en de A12. Hierbij worden ook drie dassentunnels aangelegd. De uitvoering is naar verwachting eind 2024 klaar. De uitvoeringsfase van dit project vindt plaats vanuit programma 5 Mobiliteit en is onderdeel van het Meerjareninvesteringsprogramma Mobiliteit. Dit is de laatste in een reeks geplande grote faunavoorzieningen.
Om aanrijdingen met wilde hoefdieren en andere wildsoorten te voorkomen, realiseren we in 2024 kleine faunapassages en wildkerende rasters langs meerdere provinciale wegen. Hiervoor gebruiken we middelen uit het uitvoeringsprogramma “Oversteekbaarheid fauna” (Mobiliteit). Als onderdeel van het Netwerkperspectief provinciale wegen 2040 (vastgesteld in juni 2022) wordt begonnen met het plaatsen van faunapassages en rasters langs de N415 Baarn - Hilversum en de N224 Zeist - Woudenberg. De mogelijkheden voor de aanleg van wildwaarschuwingssystemen langs deze wegen worden verkend. Realisering van het werk is voorzien voor 2024-2025.
We gaan door met het plaatsen van blauwe wildspiegels en tijdelijke waarschuwingsborden langs wegen op de Heuvelrug. De wildspiegels moeten voorkomen dat reeën plotseling de provinciale weg oversteken en de borden waarschuwen bestuurders voor het gevaar tijdens de periode van het jaar waarop reeën het meest actief zijn. Hiermee willen we het aantal aanrijdingen met reeën terugdringen.
In opdracht van de provincie continueert Stichting Valwild Utrecht de afhandeling van aanrijdingen met grotere diersoorten zoals de das en ree. Ook houdt zij statistieken bij van het aantal dierlijke verkeersslachtoffers en de locaties waar de aanrijdingen plaatsvinden. Dat geeft inzicht aan de hand waarvan we het probleem van wildaanrijdingen reactief kunnen aanpakken. De resultaten van een onderzoek naar benodigde oversteekbaarheidsmaatregelen en hiervoor benodigd budget (dat wordt afgerond in 2023) zal in 2024 en verder worden gebruikt ten behoeve van de meerjarenprogrammering van Mobiliteit.

Groenblauwe dooradering

We zijn in 2023 gestart met het plan van aanpak ter uitwerking van het Landschapsuitvoeringsplan (PS 11 mei 2022). We willen dit in 2024 vaststellen.
Het plan van aanpak voegt verschillende bouwstenen en bestaande en nieuwe sporen samen om gebundeld en planmatig toe te werken naar het einddoel van het UPLG 10% groenblauwe dooradering. Zo gaan we onder andere door met het Platform Kleine Landschapselementen (KLE) voor de aanleg van nieuwe landschapselementen en het herstel van bestaande elementen. We verstevigen dit met de ontwikkeling van nieuwe regelingen zoals bijvoorbeeld afwaardering van grond voor groenblauwe elementen en de bescherming van nieuwe elementen na afwaardering. Tot en met 2024 zijn middelen beschikbaar voor verschillende al lopende onderdelen. Het plan van aanpak zal de begroting bevatten voor continuering van de lopende onderdelen en de nieuwe onderdelen, waarvoor ook financiering vanuit het NPLG en onze Bossenstrategie zal worden verwacht.
Als proef voor één van de genoemde bouwstenen is gestart met de voorbereidingen voor natuurrealisatie binnen het project De Boom gericht op landschapsversterking met waardedaling. Oplevering is voorzien in 2024. Op provinciale grond in de Gelderse Vallei worden in 2024 ook landschapselementen gerealiseerd.

Natuurverbinding Amelisweerd - Nieuw Wulven en natuurverbinding ecoduct N226 - Leersumse Veld
De deelprojecten Noord en Zuid van het project Natuurverbinding Amelisweerd - Nieuw Wulven zijn in 2023 in de voorbereidingsfase samengevoegd tot één project. In de zomer van 2023 worden de vergunningen aangevraagd, afhankelijk van de vergunningverlening start de uitvoering in najaar 2023 en loopt door tot eind 2024. Het ontwikkelbeheer op een aantal percelen loopt daarna nog door. In 2024 start ook de uitvoering van de inrichting van de nzatuurverbinding N226 -Leersumse Veld, die naar verwachting ook in 2024 wordt afgerond. Deze natuurverbindingen dragen ook bij aan de realisatie van het NNN (2.1.1)

Beoogde resultaten

- Oplevering van het ecoduct en dassentunnels N226
- Realisatie/afronding inrichtingsmaatregelen Natuurverbinding Amelisweerd – Nieuw Wulven 10 ha
- Realisatie/afronding inrichting natuurverbinding ecoduct N226 – Leersumse Veld 20 ha
- Realisatie 9 ha kleine landschapselementen volgens de programmering van het Landschapsuitvoeringsplan.

2.1.4 Het areaal bos is vergroot en de kwaliteit van bestaand bos is verbeterd.

Toelichting op meerjarendoel

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat er 10% meer bos komt in Nederland. Dit heeft het Rijk samen met de provincies nader uitgewerkt in de landelijke Bossenstrategie “Bos voor de toekomst” (2020). Het Strategisch bosbeleid van provincie Utrecht (PS, 11 mei 2022) is een provinciale uitwerking tot 2040 waarin maatregelen zijn opgenomen voor areaalvergroting en kwaliteitsverbetering van onze bossen. Een van de belangrijkste ambities is om het bosareaal met 1500 ha te vergroten. Uitvoering van het strategisch bosbeleid draagt bij aan het behalen van onze doelen voor Groen Groeit Mee (zie ook 1.1.5).

Uitvoering Bomen Actieplan
U heeft op 30 oktober 2019 motie 82 aangenomen en hiermee ‘verzocht om het extra planten van in ieder geval 600.000 bomen in de provincie Utrecht tot 2023 of zoveel eerder als mogelijk’. Uitvoering van dit actieplan draagt bij aan de realisatie van de doelen van het Strategisch bosbeleid. De verwachte eindstand voor 2023 wat betreft het aanplanten van extra bomen is 520.000 bomen. De motie wordt in 2024 afgerond met de organisatie van meerdere bomen uitdeeldagen.

Doorgaan met de realisatie van 1500 ha nieuw bos

In 2021 is gestart met de realisatie van in totaal 1500 ha nieuw bos: 1000 ha binnen het NNN-zoekgebied en 500 ha buiten het NNN. Verwacht resultaat voor 2024 is in totaal 70 ha nieuw bos: 30 ha nieuw bos in het NNN, 30 ha omvorming van bestaande NNN naar bos, en 10 ha buiten het NNN (incl. voedselbos en KLE). De beschikbare middelen vanuit Kadernota 2023-2026 (in totaal €23,8 miljoen) voor aankoop en afwaardering van gronden kunnen hiervoor worden ingezet. Voorbeelden van projecten die in 2024 worden uitgevoerd zijn een particulier initiatief bij Lexmond (18 ha nieuwe NNN) en landgoed Sterkenburg (21 ha omvorming van bestaande lage kwaliteit NNN). Ook wordt 5 ha nieuw bos op provinciale grond gerealiseerd, waarvoor verschillende locaties in beeld zijn.
Om de uitvoering van nieuw bos in een stroomversnelling te brengen wordt er in 2024 verder gewerkt aan een aantal aspecten. Zo wordt een subsidieregeling voorbereid voor nieuw bos buiten het NNN via de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) die naar verwachting begin 2024 ter besluitvorming wordt voorgelegd. Daarnaast wordt de samenwerking met Groen Groeit Mee verder voortgezet om realisatie van bos en recreatie te koppelen en wordt de laatste hand gelegd aan een monitoringssysteem voor de voortgang van de totale opgave nieuw bos.

Natuurbrandpreventie
In samenwerking met de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) gaan we werken aan natuurbrandpreventie, mede als uitwerking van de Bossenstrategie.

Begraven in natuur
Er is sprake van een groeiende belangstelling voor begraven in de natuur. Voor dit onderwerp stellen we een beleidsuitwerking op die antwoorden moet geven op vragen zoals welke ruimte geven we hiervoor binnen en buiten het NNN met indien nodig aanvullend sturend instrumentarium.

Agroforestry
We zetten in op activiteiten gericht op het stimuleren van agroforestry. De twee voornaamste pijlers zijn kennisdeling en aanplantsubsidie. Door kennisdeling tussen diverse partijen te faciliteren maken we o.a. de kosten en baten en het proces voor een grotere groep inzichtelijk, en kunnen we waar mogelijk knelpunten wegnemen.
De aanplantsubsidie maakt de financiering van het daadwerkelijk aanplanten van fruit- en notenbomen mogelijk. Daarnaast is agroforestry, als verbinder tussen landbouw en natuur, ook een kansrijk middel voor de opgaven in het landelijk gebied. Per landschapstype brengen we in beeld welk type agroforestry systeem kan bijdragen aan de doelen in het landelijk gebied zodat het mee wordt genomen in de uitvoering van de gebiedsgerichte aanpak.

Kwaliteitsverbetering en overige maatregelen Strategisch bosbeleid
In 2023 is een eerste uitwerking voor maatregelen voor kwaliteitsverbetering van bestaande bossen opgeleverd in een Revitaliseringsplan. In 2024 wordt een subsidieregeling opgesteld waarmee middelen beschikbaar komen voor boseigenaren om de maatregelen uit te voeren. Daarnaast starten we met kennisprojecten over oude bosgroeiplaatsen en worden de beleids- en instructieregels voor de bescherming van waardevol bos van kracht. Verder wordt in 2024 besloten over het instellen van een Meetnet Bodemkwaliteit, nadat in 2023 verschillende scenario's zijn uitgewerkt. Het meetnet moet inzicht geven in de huidige bodemkwaliteit in relatie tot milieudruk en beleidsmaatregelen.

Beoogde resultaten

- Afronding uitvoering Bomen Actieplan in 2024; 600.000 bomen geplant
- Realisatie van in totaal 70 ha nieuw bos in 2024
- Het opzetten van een Agroforestry netwerk Utrecht om kennisdeling te stimuleren
- Beleidsuitwerking natuurbegraven
- Nieuwe openstelling van de subsidieregeling voor de aanplant van fruit- en notenbomen
- Openstellen Subsidieregeling voor realisatie bos buiten het NNN
- Openstellen subsidieregeling voor revitalisering van bossen.

2.2 Kwaliteit van natuur is goed/divers

Toelichting op beleidsdoel

Het Natuurnetwerk Nederland moet kwantitatief op orde zijn. Naast kwantiteit is ook de natuurkwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland en de vele leefgebieden van plant- en diersoorten daarbuiten van wezenlijk belang om de biodiversiteit te behouden en te versterken. Er moet voor deze leefgebieden bovendien voldoende buffer zijn tegen invloeden van buitenaf (verdroging, verzuring, verstoring) en klimaatveranderingen. Door inzet van ons financieel en juridisch instrumentarium (toestemmingsbesluiten en instructieregels) beschermen en versterken we de natuurkwaliteit en biodiversiteit.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

2.2 Kwaliteit van natuur is goed/divers	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	5.415	7.511	6.438	6.344	6.344	6.344
Materiële lasten	9.935	8.755	14.534	12.338	10.733	13.231
Subsidies	23.869	25.353	17.602	17.390	20.160	18.060
Totaal Lasten	39.219	41.619	38.574	36.072	37.237	37.635
Baten	10.241	909	2.371	2.371	2.371	2.371
Totaal Baten	10.241	909	2.371	2.371	2.371	2.371
Totaal	-28.978	-40.710	-36.203	-33.701	-34.866	-35.264

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Beheerde natuur (V-5)	%	81	81	82	83	83	84
Omschrijving:	Het beheer van bos- en natuurgebieden als % van de beoogde streefdoelen (oppervlakte in hectare) binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN).						
Toelichting:							
Bron:	Subsidiebeschikkingen Natuurbeheer 2023						

2 Ecologisch beheerd agrarisch gebied.	Aantal ha	9.010	8.600	9.300	9.300	9.300	9.300
Omschrijving: Het aantal hectares agrarisch gebied waar weidevogelbeheer wordt toegepast.							
Toelichting:							
Bron: Subsidiebeschikkingen Agrarische collectieven 2022							

Meerjarendoelen

2.2.1 Het beheer van bestaande bos-, natuur- en agrarische gebieden is effectiever en efficiënter

Toelichting op meerjarendoel

Subsidiëring van natuurbeheer

Een goed beheer is belangrijk voor het behouden en verder ontwikkelen van de kwaliteit van natuurgebieden. Eigenaren van natuurterreinen die minder dan 75 ha beheren, kunnen via een natuurcollectief subsidie voor het beheer aanvragen. Eigenaren die 75 ha of meer beheren, kunnen rechtstreeks of via een natuurcollectief subsidie aanvragen bij de provincie. In totaal komt in de provincie Utrecht ongeveer 26.500 ha voor een subsidie natuurbeheer in aanmerking. De provincie geeft voor ruim 21.400 ha daadwerkelijk een subsidie. Door realisatie van nieuwe natuur (NNN en Groene Contour) en stijging van het aantal ha bestaande natuur waarvoor subsidie wordt aangevraagd neemt het aantal ha waarvoor subsidie wordt gegeven, jaarlijks geleidelijk toe.

De subsidies voor natuurbeheer worden voor een periode van zes jaar gegeven. De subsidies voor alle eigenaren en natuurcollectieven, met uitzondering van Staatsbosbeheer, zijn in 2023 voor opnieuw een subsidieperiode van zes jaar (2023-2028) verleend. In de kaderbrief 2024-2027 en in deze begroting zijn voor 2027 de aanvullende middelen hiervoor opgenomen. In de volgende kadernota zullen de middelen voor 2028 worden opgenomen.

Natuurtoezicht

Als onderdeel van de subsidie natuurbeheer kunnen eigenaren onder voorwaarde van samenwerking ook een bijdrage ontvangen voor het houden van toezicht (toezichtsbijdrage). In het kader van het Utrechts Samenwerkingsmodel Natuurtoezicht vindt overleg en afstemming plaats tussen de natuurbeheerders, de provincie en de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD), en worden jaarlijks prioriteiten gesteld en gezamenlijke handhavingsacties uitgevoerd.

Onderzoek naar aparte regeling voor drukbezochte natuurterreinen

De provincie Utrecht onderzoekt in 2023 hoe om te gaan met de toegenomen recreatiedruk in de natuurgebieden. De toegenomen recreatiedruk heeft tot gevolg dat natuurbeheerders met extra kosten worden geconfronteerd voor het ontvangen van bezoekers. Daarnaast leidt de toegenomen recreatiedruk op veel plaatsen tot een ongewenste verstoring van de natuur. De planning is om het onderzoek eind 2023 af te ronden. U wordt over de uitkomst van het onderzoek en de consequenties hiervan in 2024 geïnformeerd.

Agrarisch natuurbeheer

De kwaliteit van natuur (biodiversiteit) in het agrarisch gebied staat sterk onder druk. Met agrarisch natuurbeheer krijgen de karakteristieke flora en fauna op het boerenland weer kansen (bijvoorbeeld weidevogelbeheer). Wij subsidiëren het agrarisch natuurbeheer; agrarische collectieven kunnen subsidie aanvragen. De collectieven maken op basis van de subsidie die zij ontvangen, afspraken met de bij hen aangesloten leden over het uit te voeren beheer en de vergoeding daarvoor. Voor 2023 hebben de collectieven voor ruim 12.000 ha subsidie

aangevraagd. Vanaf 2023 is een nieuwe subsidieperiode van zes jaar (2023-2028) gestart. In deze nieuwe periode zijn meer middelen beschikbaar voor de subsidiëring dan in de afgelopen periode. Op basis van landelijk gemaakte afspraken in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB-SNP) nemen de jaarlijks beschikbare middelen voor de subsidiëring voor de provincie Utrecht toe van ruim € 7 miljoen per jaar in 2022 naar ruim € 12 miljoen per jaar in de periode van 2023 tot 2028. Naast een uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer neemt het bedrag ook toe vanwege een forse toename van de tarieven voor de beheermaatregelen. Deze indexering bedraagt per jaar ongeveer 1,8 mln. In de kaderbrief is dit bedrag als risico opgenomen, in afwachting van de toezegging van het Rijk de indexering op zich te nemen.
Het agrarisch natuurbeheer wordt voor 35% gefinancierd uit provinciale middelen (waarvan een klein deel uit middelen van de waterschappen voor agrarisch waterbeheer), de overige 65% wordt gefinancierd uit EU-middelen. Naast het beschikbaar zijn van meer middelen, vindt in de nieuwe subsidieperiode ook een verbreding van het agrarisch natuurbeheer plaats. Een beperkt deel van de middelen, ongeveer € 0,4 miljoen per jaar, kan worden ingezet voor klimaatdoelen. Omdat de subsidieperiode voor agrarisch natuurbeheer, net als natuurbeheer, een subsidieperiode betreft van 6 jaar, zijn in de kaderbrief 2024-2027 en in deze begroting de aanvullende middelen voor 2027 opgenomen. In de volgende kadernota zullen de middelen voor 2028 worden opgenomen.
Voor het agrarisch natuurbeheer gaan we uit van de middelen die beschikbaar zijn vanuit het GLB/NSP en de provinciale middelen. In het kader van het UPLG is een verdere uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer voorgesteld. Dit wordt verwerkt zodra hier duidelijkheid over is en de middelen van het Rijk hiervoor aan de provincie worden toegekend.
De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft als betaalorgaan een belangrijke rol bij de subsidieverlening, net zoals de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) die de uitvoering van beheermaatregelen controleert. De kosten hiervan worden over de provincies verdeeld naar rato van beschikbare middelen per provincie. Het aandeel van onze provincie Utrecht is in de nieuwe subsidieperiode (9,2%) toegenomen vergeleken met het aandeel bij de start van de afgelopen subsidieperiode (5,2%).

Beoogde resultaten

Subsidiëring van natuurbeheer:

- Het aantal ha natuurterrein waarvoor subsidie natuurbeheer wordt verstrekt is gegroeid met 200 ha.
- De toezichtskalender 2024 is opgesteld.
- De resultaten van het onderzoek naar de toegenomen recreatiedruk komen in 2024 beschikbaar.

Agrarisch natuurbeheer:

- Het aantal ha waarvoor subsidie agrarisch natuurbeheer wordt verstrekt blijft ten minste gelijk ten opzichte van het aantal daadwerkelijk te realiseren hectares in 2023.

2.2.2 De biodiversiteit in stad en platteland is verbeterd

Toelichting op meerjarendoel

Landelijk Programma Natuur

Het Landelijk Programma Natuur richt zich op het herstel en de versterking van kwetsbare natuurgebieden. De grondslag is gelegd in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering 2021 (Wsn). Met het landelijke Uitvoeringsprogramma Natuur versterken Rijk, provincies en terreinbeherende organisaties samen de natuur tot 2030. Het Rijk heeft voor de uitvoering van de herstelmaatregelen in de jaren 2021-2023 via de Regeling specifieke uitkering Programma Natuur (SPUK) € 17,4 miljoen aan ons ter beschikking gesteld voor maatregelen die moeten bijdragen aan het realiseren van condities voor een gunstige of verbeterde staat van instandhouding van alle soorten en habitatten onder de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Hierbij ligt de focus op de overbelaste stikstofgevoelige leefgebieden van soorten. In 2023 worden de laatste projecten aangevraagd door

onze gebiedspartners (terreinbeherende organisaties, particuliere eigenaren en waterschappen). De uitvoering van reeds beschikte projecten is gestart en wordt in 2024 vervolgd of afgerond. Het gaat bijvoorbeeld om herstel van legakkers in Tienhoven, actieve bestrijding van kreeften in de Molenpolder. Maar ook extra baggerwerkzaamheden in de Zouweboezem, herstel van stroomdal grasland in de uiterwaarden van de Lek, en maatregelen gericht op herstel van de trilvenen van Botshol. Conform de voorwaarden van het Rijk (LNV) moeten de herstelmaatregelen voor 31 december 2026 zijn afgerond. Alle partijen geven aan dat de uitvoering binnen die termijn gereed zal zijn.

Agenda Natuurinclusief
Naast het Uitvoeringsprogramma Natuur is er de Agenda Natuurinclusief, die op Natuurtop op 17 juni 2022 door Rijk en provincies is gepresenteerd. Doel is de komende jaren samen aan de transitie naar een 'natuurinclusieve samenleving' te werken. Hierbij is niet alleen aandacht voor natuur in natuurgebieden, maar juist ook voor de natuur in onze nabije omgeving en alle onderdelen van de maatschappij (landbouw, stad, bouw, recreatie, energie et cetera). Eind 2023 is de 2.0 versie van de landelijke agenda gereed en worden er concrete acties en middelen aan gekoppeld. Op basis van deze landelijke agenda besluiten we in 2024 hoe we als provincie invulling geven aan dit onderwerp.

Bestendigen en verbeteren van de natuurkwaliteit in leefgebieden
In 2024 gaan we door met het stimuleren van maatregelen die leiden tot bescherming, instandhouding of herstel van biotopen (leefgebieden) en habitatten van de benoemde aandachtsoorten (zie Supplement Biodiversiteit bij de Natuurvisie), zowel in het landelijk gebied, in het bijzonder in het NNN (inclusief Natura 2000), als in de stedelijke omgeving. In onze 10 Natura 2000 gebieden worden de instandhoudingsmaatregelen voor onze natuuropgaven die zijn neergelegd in de beheerplannen onverkort uitgevoerd en aangevuld met de extra herstelmaatregelen uit het hiervoor genoemde SPUK Programma Natuur – fase 1. Staatsbosbeheer rondt in 2024 alle (herstel)maatregelen in De Hellen (Natura 2000 Binnenveld) af. Voor landgoed Oud Kolland worden naar verwachting in 2024 de laatste hydrologische herstelmaatregelen afgerond. Het Zuid Hollands Landschap rondt naar verwachting de uitvoering van maatregelen in de Natura 2000 gebieden Zouweboezem, Uiterwaarden Lek en Diefdijk in 2024 af. Aanvullend zullen de in 2023 opgestelde Natuurdoelanalyses, na vaststelling van het eindadvies door de Ecologische Autoriteit, geïntegreerd moeten worden in nieuwe Natura 2000 beheerplannen. De voorbereidingen hiervoor starten in 2023 en lopen door in 2024.

Sinds 2021 investeren we in het meerjarige Project Natuurlijke Uiterwaarden als onderdeel van Programma mooie en veilige dijken. Daarbij ligt de focus op kwaliteitsverbetering van bestaande natuur en het realiseren van riviernatuur zoals moerassen, ooibossen, poelen, schraalgraslanden, ruigtes, natte graslanden en bloemrijke dijken (zie ook meerjarendoel 3.1.2).
Het project is opgeknipt in zes dijktrajecten die zich in verschillende fasen bevinden. In de verkenningsfase verkennen betrokken partijen samen op hoofdlijnen welke kansen er zijn om hun opgaven gezamenlijk te ontwerpen/plannen en welke mogelijkheden de uiterwaarden bieden. In de planuitwerkingsfase wordt een concreet plan gemaakt voor verbetering van de kwaliteit van bestaande natuur en aanleg van nieuwe natuur en voor maatregelen voor de Kaderichtlijnwater en dijkveiligheid, inclusief bijbehorende kostenverdeling. Daarna volgt de realisatiefase.

In 2024 zullen er extra onderhoudsmaatregelen worden uitgevoerd in twee trajecten van de Grebbelinie. Dit om het extra onderhoud dat in 2023 is uitgevoerd bij te houden. Daarnaast zal een kwalitatieve verplichting met Staatsbosbeheer worden afgesloten om het natuurbeheer voor de Grebbelinie te borgen.
Ook blijven we investeren in aanvullende maatregelen in het kader van het Actieplan Weidevogels. Het gaat hierbij om investeringsmaatregelen om de kwaliteit van de weidevogelkerngebieden te verbeteren, zoals bijvoorbeeld het afgraven van grond, het afvlakken van oevers of vernattingsmaatregelen.

Voor het gros van bovenstaande maatregelen zetten wij ons subsidie-instrumentarium in, zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL), SPUK Programma Natuur en de Uitvoeringsverordening Subsidie Biodiversiteit (USB). Omdat de uitgaven via de USB achterbleven bij de verwachtingen en daarmee de projecten gericht op biotoopverbetering van beschermde soorten en biodiversiteit, is het instrument aantrekkelijker en toegankelijker gemaakt. In 2024 zullen we de USB en andere nieuwe opties voor projectfinanciering binnen de USB bij de doelgroepen verder gaan promoten.

Ecologisch bermbeheer
Wij continueren het ecologisch wegbermbeheer, waarvan flora en fauna (vooral de insecten) profiteren. Hierbij is, waar verkeersveiligheid dit toelaat, het zogenoemde Kleurkeur het uitgangspunt. Door gefaseerd te maaien en gericht beheer toe te passen verhogen we de biodiversiteit in de bermen. Verder continueren we in 2024 het Praktijknetwerk Bloeiende Bermen en Graslanden en breiden we dit netwerk verder uit over de provincie. Dit netwerk zet zich in om ecologisch bermbeheer in de provincie te stimuleren.

Gebiedsgerichte aanpak stikstof en Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG)
Bij de toelichting op het programmadoel van dit begrotingsprogramma is het NPLG al toegelicht. De doelen van het NPLG zijn meegenomen in het opgestelde provinciaal gebiedsprogramma Landelijk Gebied op basis van 9 deelgebieden.
De UPLG opgave gaat verder dan stikstof en betreft de opgaven voor de KRW, tegengaan bodemdaling, natuur, landbouw en klimaat (landgebruik en landbouw). Meekoppelkansen zoals de energietransitie en Groen Groeit Mee worden ook meegenomen.
Wij hebben het proces al ingezet om te komen tot een gunstige staat van instandhouding van de Natura 2000 gebieden in onze provincie. Op basis van het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof (PS 23 maart 2022) is gestart met de voorbereiding van gebiedsprocessen rondom de Natura 2000 gebieden. Met de komst van het NPLG wordt deze aanpak verbreed naar het hele landelijk gebied van de provincie Utrecht.
Samen met onze gebiedspartners wordt in het najaar van 2023 gestart met het opstellen van gebiedsagenda’s in de 9 deelgebieden om het UPLG te implementeren. In 2024 gaan we verder met het omvormen van de gebiedsagenda's tot uitvoeringsprogramma's per deelgebied. Gezien de omvang van de opgaven en de noodzakelijke transities zal uitvoering een meerjarig proces zijn.
Met het UPLG 1.0 zijn in juli 2023 een zestal maatregel pakketten bij LNV ingediend. Het UPLG 1.0 doet voor een bedrag van ca. 3,8 miljard aanspraak op de transitiegelden met daarbij een ruime marge vanwege de vele onzekerheden die met het programma samenhangen. In overleg met LNV wordt bekeken hoe gestart kan worden met de maatregelpakketten op basis van een eenmalige SPUK voor 2024. Gezien de val van het kabinet en het mislukken van het Landbouwakkoord is de kans aanwezig dat dit proces zal vertragen.
Omdat er nog onvoldoende zekerheid is wanneer en hoeveel gelden uit het Transitiefonds voor Utrecht beschikbaar komen, is in de begroting uitgegaan van ca. 1,5 miljoen euro aan organisatiekosten voor 2024. Deze kosten zijn in de kaderbrief 2024 opgenomen. De verwachting is dat deze later met de bijdrage uit het transitiefonds verrekend kunnen worden.

We gaan met onze gebiedspartners door met het verder uitwerken van de instrumentenkoffer om hiermee de uitvoering te ondersteunen.
De landbouwsector vormt een zeer belangrijke doelgroep in onze aanpak. Utrecht heeft een (richtinggevende) opgave van 46% reductie van ammoniakemissies. In overgangszones van 1 kilometer rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden wordt gestreefd naar een hoge ammoniakreductie en zeer extensief grondgebruik. Verder wordt voor stikstof ingezet op doelsturing met een emissiedoel per hectare voor individuele grondgebonden bedrijven. Op deze manier hoeven bedrijven die al duurzaam produceren minder te reduceren (en worden voorlopers ontzien).
Het is van belang een stimuleringskader te ontwikkelen gericht op transitie van de landbouw richting kringlooplandbouw. Ook het ondersteunen van grondmobiliteit via een actief grondbeleid en faciliteren van kavelruilprocessen is van belang. Een belangrijk onderdeel van de aanpak wordt gevormd door de Utrechtse

Monitor Duurzame Landbouw. Agrariërs kunnen hiermee op basis van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) hun bedrijf stapsgewijs omvormen naar kringlooplandbouw. We willen inzetten op innovaties, met name als daarmee wordt bijgedragen aan integraal doelbereik. Daarnaast wordt ingezet op de vrijwillige opkoop van bedrijven op basis van een actieve grondstrategie. Het gaat om zowel het voorfinancieren en mede financieren voor de landelijke gerichte opkoopregeling en van een beëindigingsregeling op basis van provinciale financiering. Bij volledige financiering hebben wij ook volledige zeggenschap over de inzet van vrijkomende stikstofruimte. Dat is van belang voor het vullen van de stikstofdoelenbank voor andere economische en maatschappelijke ontwikkelingen waar een beleidskader voor wordt ontwikkeld.

Beoogde resultaten

Landelijk Programma natuur:

- De uitvoering van alle natuurherstelmaatregelen binnen de begrenzing van Natura 2000 gebieden, zoals opgenomen in de SPUK Programma Natuur is gestart.

Bestendigen en verbeteren van de natuurkwaliteit in leefgebieden:

- De maatregelen in de Beheerplannen Natura 2000 zijn conform de planning uitgevoerd
- De in 2023 opgestelde Natuurdoelanalyses worden, na vaststelling van het eindadvies door de Ecologische Autoriteit, geïntegreerd in nieuwe Natura 2000 beheerplannen.

Ecologisch bermbeheer:

- Het kennisnetwerk ecologisch bermbeheer is uitgebreid.

Gebiedsgerichte aanpak stikstof en Utrechts Programma Landelijk Gebied:

- Samen met de gebiedspartners is een gebiedsagenda gemaakt voor de verschillende gebieden in de provincie Utrecht.
- In 2024 wordt gestart met de uitvoering van een zestal maatregelpakketten zoals opgenomen in het UPLG 1.0.
- De instrumentenkoffer wordt verder ontwikkeld.
- Er wordt gestreefd naar een actieve grondstrategie inclusief aankopen waarmee ruilgrond voor de diverse gebiedsprocessen beschikbaar komt en extensivering wordt ondersteund.
- Het grondbeleid zal in uitvoering worden gebracht.

2.2.3 De balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren

Toelichting op meerjarendoel

Wij wegen het belang van natuur zorgvuldig af tegen andere belangen. Bijvoorbeeld als de bescherming van diersoorten negatieve effecten heeft op economische activiteiten, of als natuurbelangen botsen zoals bij invasieve exoten. Afwegingen dienen ter bescherming van de natuur waarbij aantasting alleen bij uitzondering en onder (compensatie)voorwaarden mogelijk is.

Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022-2026

Sinds 2018 zijn de provincies verantwoordelijk voor de bestrijding en coördinatie van de aanpak van 69 door Europa aangewezen soorten invasieve exoten die een bedreiging vormen voor de inheemse flora en fauna. De aanpak en de provinciale ambitie hebben wij neergelegd in het in 2022 door ons vastgestelde Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022-2026. In 2023 zijn we begonnen om voor de nog niet gevestigde invasieve exoten uitvoeringsprotocollen op te stellen. We ronden deze protocollen af in 2024. Hiermee kan direct worden ingegrepen als dergelijke soorten worden waargenomen. In 2024 leggen we de nadruk op de gebiedsgerichte uitvoeringsprojecten, al dan niet met stakeholders (gemeenten, waterschappen en andere

terreinbeherende organisaties), voor de feitelijke aanpak en beheersing van al gevestigde wijdverspreide soorten in natuurgebieden. Deze projecten kennen een lange doorlooptijd vanwege de benodigde nazorg (tot 7 jaar) om te voorkomen dat de soort opnieuw dominant wordt. In IPO verband bewaken we of er geen onevenredige financiële consequenties zijn verbonden aan deze taak die in aanmerking kunnen komen om met het Rijk te verrekenen. In aanvulling op de opdrachten die we zelf verlenen stimuleren we andere partijen om invasieve exoten te bestrijden met de Uitvoeringsverordening Subsidie Biodiversiteit.

Faunabeleid en -beheer
In 2023 is met u het ontwerp Interim Omgevingswetprogramma faunabeleid en monitoring (IOFM) besproken. Wij volgen hierbij het proces voortkomend uit het startgesprek met uw Statencommissie RGW op 23 november 2022. Begin 2024 stellen wij het Interim Omgevingswetprogramma faunabeleid en monitoring (IOFM) vast. Dit programma gaat onder andere nieuwe kaders geven voor het faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid en stuurt onze monitoringsopgave bij naar aanleiding van gerechtelijke uitspraken met betrekking tot beschermde soorten.
Om toe te werken naar een nieuw faunabeleid zijn er incidentele middelen beschikbaar gesteld tot en met 2023. Ter overbrugging van 2024 zijn in de Kaderbrief voor 2024 middelen beschikbaar gesteld. Het IOFM zal een nieuwe begroting voor het faunabeleid en het faunabeheer bevatten.
Het ganzenbeleid van de provincies zal o.a. worden gebaseerd op de internationale ganzenaanpak onder de vlag van AEWA (The African Eurasian Migratory Waterbird Agreement).

Zoals verwacht stijgen de tegemoetkomingen voor voornamelijk gewasschade aan grasland veroorzaakt door ganzen ook in 2024 door. Dit wordt vooral veroorzaakt door het doorstijgen van de gewasprijs in kg droge stof op de wereldmarkt en een toename van het aantal aanvragen van 500 naar ruim 600 stuks. Bij12 voert de openeinderegeling faunaschade uit voor de provincies. In de Kaderbrief 2024 van het IPO-BIJ12 wordt geraamd dat de kosten voor onze provincie verder zullen doorstijgen naar circa € 4.398.000 per jaar. Ten opzichte van onze Kadernota 2023-2026 betekent dit een structurele ophoging van de schadeuitkeringen met € 1.309.000. Dit bedrag is opgenomen in de Kaderbrief 2024 en deze begroting. De raming bestaat uit de vergoedingen die grondgebruikers krijgen op basis van het provinciale faunaschadebeleid (tegemoetkomingen faunaschade, ganzenrustgebieden,
dassenovereenkomsten, etc.) gebaseerd op de verplichting uit artikel 15.53 van de Omgevingswet.

Vogelopvang Utrecht en transport en opvang van in het wild levende dieren
Wij continueren onze jaarlijkse financiële bijdragen aan de Vogelopvang Utrecht en Stichting DierenLot. Met deze middelen stellen we de Vogelopvang Utrecht in staat om onder andere bij te dragen aan de instandhouding van bedreigde soorten. Om de keten opvang en transport van in het wild levende dieren sterk te houden voert de Stichting DierenLot de cursus-/vouchersystematiek nog tot en met 2024 voor ons uit. In 2024 evalueren we deze systematiek en werken we een nieuw plan van aanpak uit voor een nieuwe periode.
De uitvoering van motie 100 voor de ondersteuning van de dierenopvangen en dierenvoedselbanken loopt door in 2024 via de Stichting DierenLot. Deze ondersteuning betreft meer de exploitatie kant van ketenpartijen.

De ruimte voor natuur veiligstellen/aanpassingen aan de Omgevingswet
Vanaf 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking met de bijbehorende Omgevingsverordening. De Omgevingswet brengt belangrijke veranderingen met zich mee in de werkprocessen met betrekking tot ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningen, maar ook met werken in de beleidscyclus, die meer aandacht gaat vragen voor evaluaties en monitoring. Bovendien moet er een slag gemaakt worden in de digitalisering. De kerntaak natuur zal in vrijwel alle werk- en adviesprocessen binnen de cyclus een rol hebben. In aanloop naar en direct na inwerkingtreding van de wet zal er een piek zijn in deze inzet. De Omgevingswet vraagt van ons integrale afwegingen tussen belangen waar in de organisatie op ingespeeld wordt. Bovendien worden de ruimtelijke vraagstukken steeds complexer door de steeds grotere ruimtedruk en vragen inhoudelijke, juridische en procesmatige expertise steeds meer inzet. Zo levert de opgave voor de energietransitie kansen en

knelpunten op voor natuur. Hierin moeten goede afwegingen worden gemaakt zodat de opgaven elkaar kunnen versterken. Voor bovenstaande uitdagingen zal 2 fte extra capaciteit worden ingezet, ook benoemd in de Kaderbrief 2024.

Als onderdeel van de Omgevingswet zijn in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) nieuwe eisen opgenomen voor de uitwerking van de Wezenlijke kenmerken en waarden (WKW) van het NNN. De WKW bieden een beschrijving van de kernkwaliteiten van het NNN en vormen een nadere invulling van Bijlage XI (Wezenlijke kenmerken en waarden) van de Omgevingsverordening. De uitwerking biedt in ieder geval een beschrijving van de actuele en potentiële waarden van het ecosysteem en de bijbehorende omgevingsfactoren. Op 1 maart 2024 treeft de eerste wijziging van Omgevingsverordening provincie Utrecht in werking en daarmee Bijlage XI Wezenlijke kenmerken en waarden. Begin 2024 zal een handreiking voor de gewijzigde artikelen van de meerwaardebenadering in de eerste wijziging van de omgevingsverordening worden opgesteld gecombineerd met de toepassing van de WKW. Omdat WKW geen statisch document is zal het periodiek moeten worden geactualiseerd. Wat hiervoor nodig is en de mogelijke consequenties voor bijvoorbeeld monitoring zullen we nader uitwerken.

In relatie tot de ruimte die de omgevingswet biedt om windturbines en zonnevelden binnen weidevogelkerngebieden aan te leggen, laten we in 2024 uitzoeken hoe een initiatiefnemer de kwaliteit van een bestaand weidevogelgebied kan beoordelen en hoe de kwaliteit van het compensatiegebied gerealiseerd kan worden. Een en ander moet leiden tot een handreiking voor initiatiefnemers.

Voor het verlenen van vergunningen in het kader van de Omgevingswet, waar beschermde soorten bij betrokken zijn is het nodig meer zicht te krijgen op de zogenaamde staat van instandhouding van beschermde soorten in onze provincie. Dit is nodig voor ontheffingen voor ruimtelijke ingrepen, maar ook voor beheer- en schadebestrijding. In 2023 is begonnen met het in gang zetten van aanvullend onderzoek, dat voor een beperkt aantal diersoorten in Utrecht de trend en de staat van instandhouding nader in beeld moet brengen. De resultaten volgen in dit begrotingsjaar. Dit onderzoek zal vanaf 2024 worden verbreed. Daarvoor is o.a. in 2023 een aanbesteding gestart voor de komende 10 jaar waarmee de broedvogelmonitoring en watervogelmonitoring worden verbeterd. Gezien het belang van deze kennis en de hoge onderzoekskosten wordt sinds 2022 intensiever samengewerkt met het IPO en het Rijk (zie ook onder kopje Monitoring hieronder).

Natuurcompensatiebank provincie Utrecht
In de natuurcompensatiebank worden door de provincie gronden op voorraad gehouden voor de realisatie van NNN- en boscompensatieverplichtingen. De compensatiebank maakt het mogelijk om een hogere kwaliteit van de compensatienatuur te realiseren en de uitvoering van compensatieverplichtingen te versnellen.
Sinds 2018 heeft de compensatiebank de beschikking gekregen over drie locaties voor de uitvoering van compensatieverplichtingen. Deze locaties zijn eigendom van de provincie. Het zijn de locaties Autenasekade in de gemeente Vijfheerenlanden (ongeveer 26 ha), Valkenheide in de gemeente Utrechtse Heuvelrug (ongeveer 9 ha) en Bijleveld in de gemeente Utrecht (ongeveer 3 ha). Voor alle drie de locaties wordt de inrichting van natuur naar verwachting in 2024 afgerond. Voor een groot deel van de gronden in de compensatiebank zijn al contracten gesloten met partijen die verplicht zijn compensatienatuur te realiseren. Om de voorraad in de compensatiebank op peil te houden zijn naar verwachting meer compensatielocaties nodig. Bij concrete kansen voor grondaankopen wordt daarom ook beoordeeld of deze inzetbaar zijn voor de natuurcompensatiebank.
De te realiseren compensatienatuur telt niet mee voor de realisatie van taakstellingen voor het NNN of het Strategisch bosbeleid, omdat het gaat om compensatie van natuur en bos die elders in de provincie verloren is gegaan. Na de inrichting worden de locaties verkocht aan een partij die de natuur gaat beheren.
In 2024 rapporteren wij, net als in voorgaande jaren, over de uitvoering van NNN- en boscompensatieverplichtingen in de provincie Utrecht.

Aanpak Biodiversiteit in Stad en Dorp (BiSD)

De Aanpak BiSD richt zich via drie sporen op het behouden en versterken van biodiversiteit in de gebouwde omgeving.
We gaan door met het door ons in 2022 ontwikkelde Pre-Soortenmanagementplan (pre-SMP) en het verplicht daaropvolgende Soortenmanagementplan (SMP). Met dit pakket bieden wij uitgebalanceerde oplossingen voor de bescherming van gebouw bewonende soorten op grond van een ontheffing van de Wnb en de borging van voortgang van de verduurzamings- en bouwambities. Eind 2023 verwachten we dat meer dan 20 deelnemende gemeenten een gebiedsgerichte ontheffing hebben. In 2024 worden deze gemeenten verder begeleid. We streven er naar om ook de laatste gemeenten deel te laten nemen. Het succes van onze aanpak heeft er toe geleid dat het Rijk het werken met SMP's nu landelijk gaat uitrollen, naar Utrechts voorbeeld. Dit resulteerde in een eerste decentrale uitkering van het Rijk hiervoor eind 2022 van 561 duizend euro. Dit jaar komt er een landelijke SPUK beschikbaar van ca. €6mln, die via subsidies gemeenten moet stimuleren SMP's in te zetten en verder door te ontwikkelen.
Het spoor Natuurinclusief heeft een gedeeltelijk gelijke doelstelling als de landelijke Agenda Natuurinclusief (zie meerjarendoel 2.2.2). Binnen BiSD gaan we door met de Ontwerp Ateliers voor natuurinclusieve projecten en de concrete toepassing van het Convenant Duurzaam Bouwen (trekkerschap Versnelling Woningbouw). Het convenant krijgt in 2024 een landelijke uitrol, waar wij een bijdrage aan zullen leveren.
Met het Groene Wijken spoor gaan we door met het creëren van draagvlak voor en het vergroten van het oppervlak binnenstedelijk groen. Hierbij gebruiken we de uitkomsten van De Groene Stad Challenge, waar per wijk de mate van "groen" en "grijs" is bepaald, om onze tijd en middelen gericht te kunnen inzetten voor biodiversiteitswinst. Zo wordt de bestaande subsidieregeling Klimaatbestendige, Groene en Gezonde Steden en Dorpen gericht ingezet op de meeste "versteende" wijken. Samen met het programma Klimaatadaptatie werken we in 2024 aan de realisatie van minimaal één klimaatbestendige en natuurinclusieve wijk per gemeenten in 2025.

Vergunningverlening natuur en landschap
In het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) worden op basis van de beleidsuitgangspunten keuzes gemaakt over de inzet van vergunningverlening. Door landelijke beleidsontwikkelingen en actuele uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State zijn de gronden voor toestemming- en vergunningverlening voortdurend in ontwikkeling. Als gevolg hiervan treedt vertraging in de afhandeling van vergunningaanvragen op. Zo staan de aanvragen voor emissiearme stallen al enige tijd on hold. Ook is door de te hoge stikstofbelasting op Natura 2000 gebieden vergunningverlening waarbij extra stikstofuitstoot plaatsvindt rond deze gebieden nu vaak niet mogelijk. Vergunningaanvragen zijn daarom maatwerk en vragen extra zorgvuldige toetsing. In 2024 verwachten wij dat de legalisatie van PAS melders van start gaat nu alle informatie over die PAS -melders geverifieerd en compleet gemaakt is in 2023. Het wachten is nu op het beschikbaar komen van stikstofruimte.

In toenemende mate krijgt de provincie Utrecht ook handhavings- en intrekkingsverzoeken voor vergunningen op grond van de Omgevingswet. Dat leidt tot een toenemende druk op de juridische capaciteit. De Gebiedsprocessen UPLG zullen vergunningverlening in combinatie met natuurherstel verder mogelijk moeten maken. Pas als de gebieden op orde zijn kunnen vergunningen verleend worden voor activiteiten die significante gevolgen hebben op de Natura 2000 gebieden.

Voor de overige werkstromen richten wij ons in 2024 op het tijdig verlenen van adviezen, besluiten en het beoordelen van meldingen op onder andere de Omgevingwet. In tegenstelling tot de Wet natuurbescherming waarbij besluitvorming van reguliere aanvragen binnen 20 weken dient plaats te vinden, worden de termijn voor besluitvorming van reguliere aanvragen op grond van de Omgevingswet verkort tot acht weken. Het gaat daarbij om activiteiten die effecten hebben op dieren of planten in het wild zoals beschreven in hoofdstuk 11 van het Besluit activiteiten leefomgeving (onderdelen gebiedsbescherming, beheer en schadebestrijding, soortenbescherming en houtopstanden), de Natuurschoonwet 1928 en de Omgevingsverordening provincie Utrecht, onderdeel natuur en landschap. Voor de ontheffingsverlening op het onderdeel soortenbescherming

wordt de komende jaren steeds meer gewerkt met gebiedsgerichte ontheffingen op basis van SMP's (zie BiSD hiervoor).

Monitoring
Door middel van monitoring houden wij de staat van instandhouding van de inheemse soorten en de habitats bij. Jaarlijks inventariseren we 10% van het landelijk gebied van onze provincie. De monitoring voor het halen van de natuurdoelstellingen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincies en het Rijk op grond van artikel 11.67 BKL. We werken op basis van het in 2018 vastgestelde supplement Monitoring en bijsturing Natuurvisie. We rapporteren de voortgang van het natuurbeleid jaarlijks met onze bijdrage aan de landelijke interprovinciale Voortgangsrapportage Natuur. Daarnaast verschijnt elke drie jaar onze provinciale Rapportage Natuur.
We verwachten dat we in 2024 onze monitoring op een aantal punten moeten bijstellen (zie ook onder kopje De ruimte voor natuur veiligstellen/aanpassingen aan de Omgevingswet) naar aanleiding van jurisprudentie. Onze monitoring is nu namelijk niet gericht op de noodzakelijke monitoring van de staat van instandhouding (SvI) van soorten. Waarschijnlijk zal het leiden tot een stijging van de onderzoeksbudgetten. Komende jaren zullen onderzoeken hiernaar, ook in IPO-verband en in samenwerking met Rijk, worden opgepakt, waardoor kosten ook gedeeld kunnen worden. Als extra budgetten hiervoor nodig zijn zullen we een voorstel hiervoor opnemen in de eerstvolgende kadernota. We intensiveren onze deelname aan het landelijke meetnet Broedvogelmonitoring (BMP), waardoor we meer informatie krijgen over vogelsoorten in onze provincie.

In 2024 inventariseren wij het landelijk gebied van de regio Zeist, Soest en Amersfoort en de polders van Eemland. We leveren onze bijdrage aan het Landelijk Meetnet Flora en het Netwerk Ecologische Monitoring. Daarnaast continueren we volgens de landelijke afspraken de monitoring in de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. De verzamelde data slaan we op in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). In 2024 maken wij afspraken met terreinbeheerders over monitoring van aanvullende soorten in natuurterreinen boven op de verplichte monitoring van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Hiermee krijgen wij completere en kwalitatief betere monitoringsgegevens van de bestaande natuurgebieden. Dit is ook van belang met het oog op de in de Omgevingswet genoemde wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN.
We monitoren periodiek het ecologisch functioneren van de ecoducten en faunapassages. De resultaten verwerken we in de driejaarlijkse Rapportage Natuur. Het provinciale wegenbeheer voert periodieke technische inspecties uit van de fysieke onderhoudstoestand van de ecoducten, faunapassages en de bijbehorende rasters.

In het jaarlijkse uitvoeringsprogramma VTH zijn afspraken gemaakt over de monitoring van het bosareaal. De jaarlijkse toe- of afname van de hoeveelheid bos wordt berekend op basis van analyse van luchtfoto’s. Het bijbehorende registratiesysteem beheren we samen met de RUD. Door het combineren van de kaart met bos dat verdwenen is met de kaart met gemelde vellingen kunnen we controleren waar mogelijk illegale vellingen hebben plaatsgevonden. De RUD zorgt voor de naleving van de regels. In 2024 willen we het hiervoor ingerichte dashboard waarop het areaal te zien is, met de inbreuken daarop en de nieuwe arealen en verplichtingen, compleet hebben en up-to-date houden. Hiervoor kopen we jaarlijks luchtfotodata in.

In 2024 zetten we de monitoring van onze stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden voort. We inventariseren de uitvoering van de herstelmaatregelen, zorgen voor een actuele habitattypenkaart en volgen de effecten van de maatregelen door middel van de procesindicatoren. We gaan in 2024 starten met het uitvoeren van meer ammoniakmetingen in zowel onze stikstofgevoelige Natura2000-gebieden als op de Utrechtse Heuvelrug. Dit is een uitbreiding en verfijning van het al bestaande landelijke Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden van het RIVM dat wordt gebruikt voor het rekenprogramma Aerius.

Beoogde resultaten
Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten:

- Samen met één of meer stakeholders zijn gebiedsgerichte beheersingsaanpakken afgesproken.
- Draaiboeken zijn opgesteld om soorten snel en effectief te bestrijden.

Faunabeleid en -beheer:
- Het IOFM is vastgesteld en wordt verder uitgevoerd.

De ruimte voor natuur veiligstellen:
- Handreiking voor de toepassing van de NNN beschermingsregels in weidevogelkerngebieden met de nadruk op toepassing van de meerwaardebenadering.
- Beschrijving van de kernkwaliteiten van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), de wezenlijke kenmerken en waarden (WKW).

Compensatiebank:
- Rapportage voor Provinciale Staten over de uitvoering van NNN- en boscompensatieverplichtingen in de provincie Utrecht.
- Afronding inrichting van de 3 compensatielocaties.

Aanpak Biodiversiteit in Stad en Dorp:
- Het verlenen van 4 gebiedsgerichte ontheffingen op basis van een SMP en 2 tijdelijke gebiedsgerichte ontheffingen op basis van een pre-SMP.
- Opstellen subsidieregeling voor de uitvoering van gemeentelijk SMP's.
- Het organiseren van 6 Ontwerp Ateliers Natuurinclusief.
- Opstellen van een subsidieregeling gericht op vergroening van steden en dorpen (o.a. schoolpleinen en groene daken) in samenwerking met het programma Klimaatadaptatie en Gezonde Leefomgeving.
- Kennis, opgedaan in pilots, in 2024 moet resulteren in het daadwerkelijk realiseren van een eerste serie van klimaatbestendige, gezonde en natuurinclusieve wijken en buurten in 2025.

Vergunningverlening natuur en landschap:
- Legalisering PAS melders onder de voorwaarde dat stikstofruimte beschikbaar is.
- Vergunningverlening gebiedsbescherming op basis van Extern Salderen mits er voldoende stikstofruimte beschikbaar is.
- Tijdige besluitvorming op basis van de Omgevingswet.

Monitoring:
- Inventariseren van natuurwaarden in 10% van het landelijk gebied.
- Inrichting dashboard monitoring bosareaal.
- Uitbreiding meetnet ammoniak.

2.3 Verbinding natuur, mensen, maatsch.

Toelichting op beleidsdoel

Natuur is van groot belang voor de mens, het draagt bij aan een gezonde woon- en werkomgeving. Wij zijn verantwoordelijk voor behoud en herstel van natuur, gericht op de intrinsieke waarde van de natuur, de biodiversiteit. Dit lukt alleen als er voldoende draagvlak voor deze natuur is.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

2.3 Verbinding natuur, mensen, maatsch.	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	536	517	531	531	531	531
Subsidies	2.916	3.754	3.050	2.734	2.734	2.734
Materiële lasten	11	-	8	8	-	-
Totaal Lasten	3.464	4.271	3.589	3.273	3.265	3.265
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Baten		0	0	0	0	0
Totaal	-3.464	-4.271	-3.589	-3.273	-3.265	-3.265

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Beleven en betrekken	Getal	2.038	1.850	1.850	1.850	1.850	
Omschrijving:	Het minimaal aantal vrijwilligers dat meewerkt aan het beheer en onderhoud van natuur en landschap.						
Toelichting:							
Bron:	Informatie van de partnerorganisaties						
2 Kinderen Groen doet Goed	Getal	17.500	8.250	8.250	8.250	8.250	
Omschrijving:	Het aantal kinderen dat jaarlijks meedoet aan activiteiten Groen doet Goed.						
Toelichting:							
Bron:	Groen doet Goed jaarverslag						

Meerjarendoelen

2.3.1 De betrokkenheid van inwoners bij natuur is groter en de samenwerking tussen bij natuur betrokken partijen is beter

Toelichting op meerjarendoel

Exploitatiesubsidies Het Utrechts Landschap, Landschap Erfgoed Utrecht en IVN Natuureducatie
In de Natuurvisie (2016) is in de zgn. 'Pijler 3 - Beleven en betrekken' de visie en het beleid voor de relatie natuur en samenleving vastgelegd. Het doel is de belevingswaarde van de Utrechtse natuur te verhogen en de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur te versterken. Bij de realisatie van dit beleid vervullen het Utrechts Landschap (HUL), Landschap Erfgoed Utrecht (LEU) en IVN Natuureducatie al jarenlang een spilfunctie. Ze zijn voor de provincie een belangrijke maatschappelijke partner en bondgenoot in het onderhouden van draagvlak voor natuurbehoud in de Utrechtse samenleving. Dit bondgenootschap krijgt gestalte in een langjarige bestuurlijke samenwerking en toekenning van exploitatiesubsidie. Ook in 2024 voeren deze organisaties activiteiten uit gericht op o.a. publieksbereik, scholing en begeleiding van vrijwilligers bij natuureducatie, bij natuur- en landschapsbeheer en monitoring, onderhoud van en communicatie rond Klompenpaden en voorstrekkersrol in strategisch natuur- en landschapsbeleid.
In 2024 zullen wij de op de Natuurvisie gebaseerde "Beleidsuitwerking Natuur en Samenleving 2021-2024" actualiseren voor de periode 2025 - 2028. HUL, LEU en IVN stellen, mede op basis van deze geactualiseerde beleidsuitwerking, nieuwe Meerjarenplannen op waarvoor zij voor de uitvoering hiervan exploitatiesubsidie zullen aanvragen.

Groen doet Goed
Sinds 2016 bestaat het programma Groen doet Goed. Hierbij beleven kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar via diverse activiteiten de natuur, buiten in de wijk of in een natuurgebied in de omgeving. Zo maken de kinderen op een speelse manier kennis met planten en dieren, maar tegelijkertijd is het goed voor hun ontwikkeling doordat ze bewegen, samenwerken en er een beroep gedaan wordt op hun creativiteit. Het aantal kinderen dat mee doet aan activiteiten van Groen doet Goed is de afgelopen jaren vele malen hoger dan onze geformuleerde streefwaarde. Groen doet Goed is een samenwerkingsverband van momenteel negen gemeenten, de provincie Utrecht en IVN Natuureducatie. De activiteiten worden uitgevoerd door partijen uit een uitgebreid netwerk. Dit netwerk bestaat onder andere uit: NME-centra, scholen, kinderopvang, kinderboerderijen, welzijnsorganisaties, sportorganisaties, vrijwilligersgroepen, natuurbeheerders, IVN-afdelingen, en een heleboel kleine en grote ondernemers en zzp'ers. In 2024 wordt subsidie verleend voor een nieuwe periode van vier jaar voor de uitvoering van Groen doet Goed.

Groen aan de Buurt
In 2024 wordt het project Groen aan de Buurt gecontinueerd vanuit de subsidie die in 2022 voor 3 jaar is verleend. Er zullen twee buurtaanpakken gerealiseerd worden, waarbij gemeenten en bewoners bijgestaan worden bij het bedenken, plannen en uitvoeren van een vergroening van een versteende buurt. Het doel hiervan is bewoners te betrekken bij natuur in de woonomgeving wat leidt tot verantwoordelijkheid en eigenaarschap en tevens bij te dragen aan een biodiverse, gezonde en klimaatadaptieve woonomgeving.
In 2024 zal opnieuw subsidie verleend worden voor een Voucherregeling 'Beleef en bewonder'. Deze regeling maakt het mogelijk dat samenwerkende bewoners via een laagdrempelige regeling €500 of €1000 ontvangen voor groene initiatieven in hun woonomgeving en daarbij ook, indien nodig, geholpen worden.
Groen aan de Buurt en de voucherregeling worden uitgevoerd in nauwe afstemming met BisD en sluiten aan bij de aanpak BiSD (zie 2.2.3).

Beoogde resultaten

- Actualisering van de Beleidsuitwerking Natuur en Samenleving 2021-2024.
- Continuering van het programma Groen doet Goed.
- Continuering van het programma Groen aan de Buurt.

2.4 Duurzaamheid substantieel onderdeel

Toelichting op beleidsdoel

De landbouwsector is van belang voor de provincie Utrecht. Maar liefst 50% van het grondgebied in onze provincie is landbouwgrond. De landbouw produceert voedsel en speelt een grote rol in de kwaliteit van het landelijk gebied. Wij streven naar een maatschappelijk gewaardeerde én vitale en duurzame landbouw. Een landbouw die circulair, natuurinclusief en klimaatneutraal is en zeker ook economisch rendabel: een landbouw met perspectief.

De realisatie van een aantal grote maatschappelijke opgaven in combinatie met een rendabele landbouw als drager van een vitaal platteland vraagt de komende jaren een grote inzet van de sector en overheden. De inzet voor de agrarische sector staat uitgebreider beschreven in ons UPLG. Verschillende hulpmiddelen om de agrarische sector te faciliteren bij de verduurzaming hebben hierin een plek gekregen. Goedkeuring van het UPLG door het Rijk is belangrijk om samen met de sector en inwoners nu echt aan de slag te kunnen gaan. Dit geld ook voor het verkrijgen van duidelijkheid van het Rijk over het overige rijksbeleid voor de sector dat nog in ontwikkeling is. Met alles waarover de provincie nu al kan beschikken gaan we het komende jaar aan de slag.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

2.4 Duurzaamheid substantieel onderdeel	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.278	1.411	1.134	1.073	1.073	1.073
Subsidies	2.779	2.689	812	609	21	21
Materiële lasten	1.701	1.860	5.436	5.436	4.895	3.498
Totaal Lasten	5.758	5.960	7.382	7.118	5.989	4.592
Baten	697	470	285	-	-	-
Totaal Baten	697	470	285	0	0	0
Totaal	-5.061	-5.490	-7.097	-7.118	-5.989	-4.592

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Landbouw coaches/Plattelandscoaches	Getal	103	135	120	120	60	
Omschrijving:	Het aantal eigenaren/ondernemers dat jaarlijks via plattelandscoaches wordt ondersteund bij het maken van keuzes voor de toekomst van hun bedrijf.						
Toelichting:							
Bron:	Gegevens uit project Plattelandscoaches						
2 Duurzame bedrijfsplannen	Getal	50	15	15	0	0	
Omschrijving:	Het jaarlijkse aantal agrarische bedrijven dat een Duurzaam Bedrijfsplan (DBP) heeft of naar aanleiding van het traject plattelandscoaches concrete stappen gaat zetten richting kringlooplandbouw.						
Toelichting:							
Bron:	Gegevens uit verantwoording over Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur						
3 POP-bijdragen	Getal	9	75	50	0	0	
Omschrijving:	Het aantal agrarische bedrijven per jaar dat een POP-bijdrage heeft ontvangen. [NB: totaal aantal volwaardige Utrechtse landbouwbedrijven is 2200.]						
Toelichting:							
Bron:	Gegevens Subsidie loket (betreft zowel POP3 als NSP)						
4 Vrijkomende agrarische bebouwing	Getal	0	2	3	3	10	
Omschrijving:	Het aantal gemeenten dat in hun omgevingsvisie een Visie Vrijkomende Agrarische Bebouwing heeft opgenomen.						
Toelichting:							
Bron:	Agenda landbouwvisie						

Meerjarendoelen

2.4.1 De landbouw is meer circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel

Toelichting op meerjarendoel

De bijdrage van onze provincie aan de transitie naar een vitale en duurzame landbouw staat beschreven in de Landbouwvisie provincie Utrecht 2018 en de Samenwerkingsagenda Landbouw (SAL). Met het oog op het NPLG en alles wat hieruit voortkomt, zal in 2024 gewerkt worden aan de actualisatie van de Landbouwvisie. Het tijdspad stemmen we af met de actualisatie van de omgevingsvisie en de inhoud zal afhangen van de goedkeuring van het UPLG door het Rijk en van beleid dat momenteel door het Rijk wordt uitgewerkt.
We streven naar een landbouw die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal én economisch rendabel is. Ook wel natuurinclusieve kringlooplandbouw genoemd. Een vorm van landbouw die is gericht op het optimaal

inzetten en hergebruiken van grondstoffen en producten, bijdraagt aan vermindering van emissies, behoud en herstel van de biodiversiteit, duurzaam bodembeheer en hogere landschapskwaliteit. Het stimuleren van (natuurinclusieve) kringlooplandbouw zien we als een belangrijke bijdrage aan de opgaven zoals die nu in het UPLG zijn geformuleerd. Hierin beschrijven we een breed palet aan maatregelen die de agrarische ondernemer kan gebruiken. Van technische innovatie en managementmaatregelen tot ecosysteemdiensten en het beter verwaarden van de producten, bijvoorbeeld door meer afzet in de korte keten. De belangrijkste concrete voorbeelden van onze inzet zijn:

- Het Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Zie paragraaf 2.2.1.
- Groene Contour. De inzet voor de Groene Contour staat beschreven in paragraaf 2.1.2.
- Agroforestry en Voedselbossen. De aanplant van bomen kan bijdragen aan verduurzaming van de landbouw. De provinciale inzet staat beschreven in paragraaf 2.1.4.
- Groen Groeit Mee (GGM): De agrarische sector kan een grote bijdrage leveren aan de doelstellingen voor GGM, vooral als het gaat om recreatief groen, groenblauwe diensten en landschapsbeheer. Daarmee willen we dat GGM ook een nieuw verdienmodel kan bieden aan de agrarische sector. De inzet voor GGM staat beschreven in paragraaf 1.1.5.
- Verkenning en verdere uitwerking van de rol van de landbouw in veenweidegebieden en Natura 2000 gebieden.
- De Voedselagenda (zie paragraaf 2.4.2).
- De Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw (UMDL) en de uitwerking van een systeem van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's).
- Regio Deal Foodvalley en samenwerking Zandprovincies.
- Het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN).
- Alternatieve teelten, waaronder gewassen voor biobased bouwen: we gaan onderzoeken in welke mate de teelt van biobased gewassen ook in Utrecht een bijdrage kan leveren aan de genoemde doelstellingen (uitvoering Motie 52a Help Boeren, Help de transities, 29 juni 2022).
- Het Nationaal Strategisch Plan (NSP).
- LaMi (Landbouw en Milieu in Utrecht), het platform over landbouw en milieu.
- Plattelandscoaches.

Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw en KPI's

Om de individuele agrariërs te ondersteunen bij verduurzaming van de bedrijfsvoering willen wij zoveel mogelijk gaan inzetten op stimuleren, het delen van kennis, waarderen en belonen van prestaties. Hiervoor willen we gaan werken met Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) op basis van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. De kern van deze managementtool is dat agrariërs zelf kunnen werken aan het halen van de doelen van het UPLG. De maatschappelijke doelen worden vertaald naar indicatoren met drempel- en streefwaarden, die bijvoorbeeld aangeven hoeveel uitstoot van welke stof acceptabel is.

Om deze doelsturing concreet te maken werkt de provincie samen met het ministerie van LNV, en Wageningen Universiteit en andere provincies aan de KPI-systematiek. Een integrale set van KPI's vormt een instrument waarmee agrariërs op het gebied van duurzaamheid de effecten van hun inzet kunnen sturen en monitoren. Implementatie van deze KPI-systematiek vindt plaats via de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. Cruciaal voor het uiteindelijk praktisch kunnen toepassen van KPI's is in ieder geval de juridische borging van verschillende maatregelen en, voor bepaalde doelen, een duurzaam beloningssysteem. Hiervoor is ook de goedkeuring door het Rijk van het UPLG een voorwaarde. Door het testen van de KPI's in enkele pilots en/of fieldlabs, in samenwerking met agrariërs en andere belanghebbenden, worden de drempel- en streefwaarden nader onderzocht.

Regio Deal Foodvalley en samenwerking Zandprovincies.

Als deelnemende partij van de Regio Deal Foodvalley dragen we bij aan de transitie naar een toekomstbestendige 'duurzame landbouw'. Het gaat hierbij om de thema's emissiereductie, circulair veevoer, bodem en waterkwaliteit en verdienmodellen en kennisdeling. Een ander thema is Voeding en gezondheid, 'van

prille start tot oude dag'. De activiteiten onder dit spoor sluiten goed aan bij de provinciale inzet zoals beschreven in de Voedselagenda.
Als onderdeel van het thema Toekomstbestendige Landbouw binnen de Regio Deal Foodvalley worden testen uitgevoerd in een Proeftuin van innovaties op het boerenerf. Naast de Proeftuin is ook het Meetnetwerk Luchtkwaliteit Foodvalley opgezet om de luchtkwaliteit in de regio in kaart te brengen. Het meetnetwerk bestaat uit een Omgevingsmeetnetwerk en een Bedrijvenmeetnetwerk. Het eerste bestaat uit 60 meetpunten in dorpen en steden en 10 in natuurgebieden. Met dit netwerk worden ammoniak, fijnstof en stikstofdioxide gemeten. Met het Bedrijvenmeetnetwerk worden emissies in veehouderijstallen gemeten. Aan het Bedrijvenmeetnetwerk doen 8 varkenshouders, 8 kalverhouders en 4 pluimveehouderes mee. In het netwerk wordt onderzocht wat het effect is van voer- en managementmaatregelen op emissies uit de stal. De regio deal Foodvalley loopt in de tweede helft van 2024 af. In de tweede helft van 2023 en begin 2024 worden voorstellen gedaan voor een duurzame borging van onderdelen van de regiodeal die een vervolg dienen te krijgen.
Er is ook aansluiting gezocht bij het innovatietraject veehouderijsectoren dat is opgezet door de zes zogenaamde zandprovincies, in afstemming met de veehouderijsectoren en het ministerie van LNV. Om de duurzaamheidstransitie in de veehouderij te versnellen hebben de Zandprovincies (Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel, Drenthe en Utrecht) het voortouw genomen om op korte termijn uitwerking te geven aan mogelijke innovaties in de veehouderij. Dit moeten leiden tot haalbare en geborgde emissiereducties in alle veehouderij-sectoren door het toepassen van emissiearme/-reducerende (stal)systemen en managementmaatregelen. Tevens wordt een inhoudelijke bijdrage geleverd aan aanpassing van de vergunningverlening en handhaving met het monitoren van de emissiereductie via sensoren.

Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN)
Het Actieplan DLmN heeft onder andere als ambitie om in 2030 de helft van de agrarische bedrijven op een natuurinclusieve manier te laten werken. Het plan is een initiatief van Natuurmonumenten, de agrarische collectieven, LTO-Noord, Landschap Erfgoed Utrecht (LEU), Staatsbosbeheer, Utrechts Particulier Grondbezit (UPG) het Utrechts Landschap en de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU). In het project wordt gewerkt aan maatregelen die bijdragen aan een sterkere verbinding tussen landbouw en natuur. De maatregelen versterken biodiversiteit en spelen tegelijkertijd een rol in het verbeteren van de bedrijfsvoering. Sinds 2019 werken deze organisaties hier op regionaal niveau samen aan. De tweede fase van het plan is in de tweede helft van 2022 van start gegaan en heeft een looptijd van twee jaar, Wij ondersteunen dit financieel met €400.000.

Europese middelen benutten; het Nationaal Strategisch Plan
In 2023 is een nieuwe periode gestart van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), de periode 2023-2027. Om aan het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) uitvoering te geven, hebben het Rijk en de provincies samen een Nationaal Strategisch Plan 2023-2027 (NSP) opgesteld. Daarin staan afspraken over inhoudelijke doelen en de verdeling van de cofinanciering. De programmering voor het NSP in Utrecht kent drie onderdelen: Grondgebonden maatregelen (ANLb); Niet grondgebonden maatregelen (NGG), gericht op kennisverspreiding, samenwerking en (niet) productieve investeringen en LEADER (een Europees subsidieprogramma voor plattelandsontwikkeling). Het onderdeel ANLb staat beschreven in paragraaf 2.2.1. Met de maatregelen in het kader van de onderdelen NGG en LEADER kunnen de EU-middelen worden ingezet op de transitie naar een duurzame landbouw, plattelandsontwikkeling en vergroening van het landelijk gebied. De onderdelen NGG en LEADER hebben bij elkaar een omvang van € 30,99 miljoen (inclusief EU bijdrage en cofinanciering provincie en waterschappen, exclusief uitvoeringskosten). Hiervoor hebben wij eerder voor deze periode € 20,15 miljoen begroot voor cofinanciering en uitvoeringskosten (kadernota 2023). Dit bestaat uit 11,4 miljoen euro voor cofinanciering en uit 8.75 miljoen euro voor de uitvoering van het programma. Door vertraging bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), die een belangrijke rol bij de subsidieverstrekking heeft, is het onzeker of de eerste openstelling onder het NSP in 2023 gerealiseerd is. Het streven is om LEADER beheerskosten en Niet-productieve investeringen in watersystemen nog in 2023 open te stellen, maar eerste beschikkingen zullen in 2024 worden afgegeven. In 2024 volgen openstellingen als Productieve investeringen

(met name gericht op fruitteelt) en anderen nog nader af te stemmen met het ministerie van LNV en andere provincies. Voor het jaar 2024 is voor cofinanciering en uitvoering van het NSP 4.6 miljoen euro begroot.
In 2023 liep het platteland ontwikkelingsprogramma (POP3) af en worden de laatste subsidies beschikt. De uitfinanciering van het POP3-programma loopt door tot en met begin 2026, inclusief uitvoeringskosten door RVO. Voor 2024 is hiervoor € 791.000 begroot.

LaMi, het platform over landbouw en milieu
LaMi is een platform voor de agrarische ondernemers en erfeigenaren die werken aan de (verdere) verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Het, in de praktijk, werken aan een duurzame land- en tuinbouw met financieel gezonde bedrijven staat centraal. LaMi (dat staat voor Landbouw & Milieu) bestaat sinds 1998. LaMi zet in op het delen van inspirerende voorbeelden, onderzoeksresultaten, samenwerkingsverbanden, handige links en kennis over een duurzame en vitale bedrijfsvoering. Maandelijks publiceren we een digitale nieuwsbrief. Daarnaast zullen onder de vlag weer diverse bijeenkomsten organiseren. Naast personele inzet wordt voor LaMi in 2024 net als in 2023 € 100.000 begroot.

Plattelandscoaches
De plattelandscoach begeleidt en adviseert agrariërs bij transitievraagstukken. Het kan hierbij gaan om zeer uiteenlopende onderwerpen. Vragen rondom opvolging, bedrijfseconomie, verduurzaming van het landbouwbedrijf, verandering van de functie van het erf (onder andere bij vrijkomende agrarische bebouwing) of beëindiging van het landbouwbedrijf. Het komende jaar verwachten wij 120 ondernemers te ondersteunen bij het maken van keuzes voor de toekomst van hun bedrijf.
Het project loopt voorlopig door tot mei 2026. Naar aanleiding van de aangenomen motie 55 bij de kadernota (29 juni 2022) komt er een voorstel hoe bij de uitwerking van het provinciale gebiedsprogramma in kader van het NPLG het project structureel kan worden ingebed.
Inmiddels is ook LNV bezig met de opzet van Sociaal Economische Begeleiding. Mogelijk dat dit overlap vertoont met het aanbod van de Plattelandscoaches. Komende maanden moet duidelijk worden wat naast de inzet van het Rijk de toegevoegde waarde van de Plattelandscoaches is en of het zinvol is om deze structureel te organiseren.

Beoogde resultaten

- Evaluatie Samenwerkingsagenda Landbouw.
- Financiële ondersteuning van het Actieplan DLmN.
- In de Regio Foodvalley worden 40 innovaties getest op 70 agrarische bedrijven. Onderdeel hiervan is een meetnet voor het monitoren van de luchtkwaliteit (stikstof en fijnstof) gerealiseerd.
- Platform LaMi: Zoveel mogelijk agrarische ondernemers bereiken door inspiratie, kennis en innovatie te ontsluiten. De nieuwsbrief heeft momenteel 1700 abonnees.
- GLB/NSP: De openstellingen in 2023 (Niet productieve investeringen in watersystemen en Beheerskosten LEADER) worden in 2024 verlengd. Tevens worden begin 2024 enkele subsidie-openstellingen zoals bijvoorbeeld Productieve investeringen in de fruitteelt en Kennisverspreiding en informatie gepland.
- Plattelandscoaches hebben met 120 agrarisch ondernemers en erfeigenaren coachingsgesprekken gevoerd.

2.4.2 Utrechtse voedselproducenten produceren meer voor de regionale markt en Utrechtse inwoners kunnen gemakkelijker kiezen voor gezond en duurzaam voedsel.

Toelichting op meerjarendoel

Het provinciale beleid om lokaal en gezond eten te bevorderen hebben wij verwoord in de Voedselagenda 2021-2023 gezond en duurzaam eten in en uit de regio (vastgesteld april 2021). Het bijbehorende

uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd, waarvan voorlopig het laatste uitvoeringprogramma in 2023 is vastgesteld. Lokaal geproduceerd voedsel kan een bijdrage leveren aan de verduurzaming van de landbouw en het draagvlak voor de landbouw bevorderen. Met de Voedselagenda stimuleren wij concreet de samenwerking tussen kennisinstellingen, horeca, retail, agrariërs en burgers om zo de lokale afzet van voedsel te vergroten.

De activiteiten en projecten van de Voedselagenda zetten wij voort in 2024. Hiervoor zijn middelen opgevoerd in de kaderbrief 2024-2027 voor 2024. Het komende jaar zal besloten worden of de Voedselagenda in de huidige of een aangepaste vorm voortgezet wordt, of niet. In 2024 wordt een evaluatie opgesteld van de uitvoeringsperiode 2021-2023.

Beoogde resultaten

Begin 2024 wordt een evaluatie van Voedselagenda 2021-2023 opgesteld.

2.4.3 Het ongewenst gebruik van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) is door sloop of hergebruik teruggedrongen

Toelichting op meerjarendoel

Agrarische gebouwen die niet langer in gebruik zijn, vormen een risico op ondermijnende activiteiten, leiden tot verrommeling van het landschap en dragen niet bij aan een vitaal landelijk gebied.
Door de uitvoering van het UPLG, landelijke stimulering van bedrijfsbeëindiging en vergrijzing onder agrarisch ondernemers zal de komende jaren snel meer agrarische bebouwing vrijkomen. Een slagvaardige doelgerichte aanpak van VAB is nodig om leegstand en ondermijning te voorkomen, asbestdaken aan te pakken en te bevorderen dat erftransities bijdragen aan een toekomstbestendig landelijk gebied. Naarmate er een duidelijker perspectief is voor erven na beëindiging van het agrarisch gebruik zullen boeren beter keuzes over de toekomst van hun bedrijf en erf kunnen maken. De VAB-aanpak heeft een plek in het UPLG. De plattelandscoaches zijn goed ‘toegerust’ en ‘opgeleid’ voor de onderwerpen VAB en ondermijning.
We actualiseren ons VAB-beleid in het najaar van 2023 en in 2024 willen we meer instrumenten ontwikkelen om VAB-eigenaren en gemeenten te ondersteunen en stimuleren. Wij willen meer ruimte bieden voor woningen en sociale en economische functies in (de plaats van) vrijkomende bebouwing. We ondersteunen gemeentelijke (VAB-)visies zodat er een duidelijk perspectief voor functieverandering komt, wat bijdraagt aan een toekomstbestendig landelijk gebied. We stimuleren een snellere beoordeling van plannen voor functieverandering, zodat leegstand wordt voorkomen en beperkt.

Beoogde resultaten

- In overleg met PS stellen we een plan op om de aanpak van VAB te versterken.
- Over VAB en de ondersteuning van eigenaren en gemeenten worden tenminste 3 bijeenkomsten met gemeenten en doelgroepvertegenwoordigers georganiseerd.
- De model-VAB-visie die in 2023 is gemaakt wordt aan alle gemeenten uitgereikt en toegelicht. Met hen wordt besproken hoe zij het model kunnen gebruiken voor een gemeentelijke visie op VAB in de omgevingsvisie voor het buitengebied of in een specifieke VAB-visie.
- De provinciale regels voor functieverandering van gebouwen en erven worden verduidelijkt en zo nodig aangepast.
- Het VAB beleid wordt benut in de gebiedsprocessen van het UPLG.

2.5 Leefbaarheid van landelijk gebied

Toelichting op beleidsdoel

Lokale initiatieven versterken de leefbaarheid in het landelijk gebied en de daarin gelegen kleine kernen.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

2.5 Leefbaarheid van landelijk gebied	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	100	32	33	33	33	33
Materiële lasten	18	-	50	-	-	-
Subsidies	102	481	300	-	-	-
Totaal Lasten	220	513	383	33	33	33
Totaal	-220	-513	-383	-33	-33	-33

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Leefbaarheid landelijk gebied	Getal	8	8	8	8	8	8
Omschrijving:	Aantal initiatieven om de leefbaarheid te vergroten dat subsidie ontvangt van de provincie Utrecht.						
Toelichting:							
Bron:	SRS						

Meerjarendoelen

2.5.1 De leefbaarheid van het landelijk gebied en de kleine kernen is beter

Toelichting op meerjarendoel

We ondersteunen lokale initiatieven gericht op het versterken van de leefbaarheid in het landelijk gebied en de daarin gelegen kleine kernen. De provincie geeft in 2024 subsidie voor:

- het investeren in een bestaande fysieke basisvoorziening in het sociaal domein (bv. dorpshuizen, multifunctionele centra, bibliotheek voorzieningen of woon-zorg concepten);
- het organiseren en uitvoeren van een activiteit ter bevordering van de sociale cohesie (bv. een teamcoach);
- het versterken van een organisatie die structureel activiteiten ter bevordering van de sociale cohesie verzorgt

In 2024 is hiervoor €300.000 subsidie beschikbaar.

Daarnaast wordt de samenwerking met de KNHM-foundation in Kern met Pit voort voortgezet via een exploitatiesubsidie tot en met 2024. Kern met Pit stimuleert lokale buurtprojecten die de leefbaarheid van een buurt vergroten. Voor proceskosten en de samenwerking in Kern met Pit is in 2024 € 50.000 beschikbaar. Ook wordt de leefbaarheid in het landelijk gebied versterkt door het versterken van lokale initiatieven via het subsidieprogramma LEADER. Deze Europese subsidies komen aan de orde onder meerjarendoel 2.4.1.

Beoogde resultaten

- Minimaal 8 subsidies voor een totaalbedrag van 300.000 euro verstrekt in kleine kernen voor het versterken van de leefbaarheid in het landelijk gebied.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft geen verbonden partijen.

3. Bodem, water, milieu

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht heeft een gezonde, klimaatbestendige, waterrobuuste en veilige leefomgeving.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

3. Bodem, water, milieu	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1 Waterveiligheid en klimaatadaptatie	-3.035	-4.792	-7.045	-6.605	-3.805	-2.805
3.2 Zoetwatervoorziening goede kwaliteit	-1.263	-939	-983	-983	-983	-983
3.3 Bodem-en grondwatersysteem is schoon	-3.228	-2.353	-4.402	-1.354	-1.354	-1.354
3.4 De leefomgeving is gezond en veilig	-15.150	-15.204	-14.887	-14.533	-13.992	-13.992
3.5 Bodemdaling en broeikasgasuitstoot	-689	-1.596	-5.956	-5.081	-5.072	-4.306
Totaal exploitatie	-23.366	-24.884	-33.272	-28.555	-25.205	-23.439
Mutaties reserves						
Res. 03. Bodem, water, milieu	-5.570	-296	5.246	1.898	2.089	323
Totaal 3. Bodem, water, milieu	-28.936	-25.181	-28.026	-26.657	-23.116	-23.116

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

3. Bodem, water, milieu	**Rekening 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Personeelslasten	6.112	7.006	7.380	7.021	6.972	6.972
Subsidies	14.604	5.547	13.093	6.884	3.875	3.109
Materiële lasten	6.281	17.450	14.348	16.079	15.787	14.787
Totaal Lasten	26.996	30.003	34.820	29.983	26.633	24.867
Baten	3.630	5.119	1.548	1.428	1.428	1.428
Totaal Baten	3.630	5.119	1.548	1.428	1.428	1.428
Totaal exploitatie	**-23.366**	**-24.884**	**-33.272**	**-28.555**	**-25.205**	**-23.439**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-11.614	-6.833	-	-	-	-
- Onttrekkingen	6.044	6.537	5.246	1.898	2.089	323
Totaal mutaties reserves	**-5.570**	**-296**	**5.246**	**1.898**	**2.089**	**323**
Saldo programma	**-28.936**	**-25.181**	**-28.026**	**-26.657**	**-23.116**	**-23.116**

Reserves Bodem, water, milieu

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Egalisatie Bodemsanering	0	450	0	0	0	0
Reserve Lastneming subsidies	4.477	0	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	5.777	6.333	0	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	1.360	-100	0	0	0	0
Totaal stortingen	11.614	6.683	0	0	0	0
Reserve Egalisatie Bodemsanering	2.206	1.784	3.048	0	0	0
Reserve IGP - RAP	0	0	200	800	1.000	0
Reserve Lastneming subsidies	0	869	1.098	1.098	1.089	323
Reserve Meerjarige programma's/projecten	786	1.981	900	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	3.052	1.903	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	6.044	6.537	5.246	1.898	2.089	323
Saldo mutaties reserves	**5.570**	**146**	**-5.246**	**-1.898**	**-2.089**	**-323**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
3.1 De waterveiligheid en klimaatadaptatie is gewaarborgd	3.1.1 De primaire en regionale waterkeringen zijn op orde
	3.1.2 Meekoppelkansen bij dijkversterking zijn vaker benut
	3.1.3 De provincie is beter voorbereid op de gevolgen van overstromingen
	3.1.4 De fysieke leefomgeving wordt beter voorbereid op klimaatverandering
3.2 De zoetwatervoorziening en het oppervlaktewater zijn van goede kwaliteit	3.2.1 Voor het oppervlaktewater bereiken we de KRW-doelen in 2027
	3.2.2 De zoetwatervoorziening is robuuster en beter op orde en de waterketens zijn meer circulair
3.3 Het bodem- en grondwatersysteem is schoon en robuust	3.3.1 De bodem- en grondwaterkwaliteit is verbeterd en beter beschermd
	3.3.2 Energie uit de ondergrond wordt verantwoord en veilig benut
	3.3.3 Zorg dragen voor voldoende grondwater voor de functies openbare drinkwatervoorziening, menselijke consumptie, natuur en landbouw

		3.3.4	De duurzame gebiedsgerichte aanpak van bodem en ondergrond is vaker ingezet
3.4	De leefomgeving is gezond en veilig	3.4.1	Er zijn meer impulsen voor een gezonde leefomgeving ontwikkeld
		3.4.2	De inclusieve breedtesport op duurzame accommodaties is sterker
		3.4.3	De luchtkwaliteit is beter en komt dichter bij de WHO-advieswaarden
		3.4.4	Er zijn minder geluidbelaste woningen en stiltegebieden zijn beter beschermd
		3.4.5	De overlast van vliegverkeer is minder geworden
		3.4.6	De externe veiligheid is beter gewaarborgd
		3.4.7	Er zijn meer initiatieven genomen voor duurzame en circulaire gebiedsontwikkeling
		3.4.8	De uitvoering van de VTH-taken door uitvoeringsdiensten, inclusief toezicht in het buitengebied, is effectiever en efficiënter
		3.4.9	Het ontwikkelen en realiseren van een versnellingsaanpak van asbestdaken in de provincie Utrecht
3.5	De bodemdaling en broeikasgasuitstoot in het veenweidengebied is verminderd	3.5.1	Er is meer kennis beschikbaar om bodemdaling en broeikasgasuitstoot te beperken
		3.5.2	Door uitvoeren maatregelen via gebiedsprocessen is bodemdaling en broeikasgasuitstoot verminderd

3.1 Waterveiligheid en klimaatadaptatie

Toelichting op beleidsdoel

Ook in Utrecht merken we de gevolgen van het veranderende klimaat. We hebben te maken met een grotere kans op overstromingen, langere periodes van droogte, meer hitteproblemen en vaker hevige neerslag. Om een gezonde en veilige leefomgeving te behouden en te versterken, moeten we blijven inzetten op het vergroten van de klimaatbestendigheid van onze provincie. De komende jaren ondersteunen we de waterschappen bij het verhogen en verstevigen van de Rijn- en Lekdijk, houden we toezicht op de waterschappen bij het op orde krijgen en toetsen van de regionale keringen, intensiveren we het klimaatadaptatiebeleid en versnellen we de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen. In 2024 starten we met een tweede Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptie.

Tevens werken we met onze gebiedspartners aan de implementatie van de structurerende keuzes uit de kamerbrief “water en bodem sturend” waar de thema’s waterveiligheid en voorkomen wateroverlast een belangrijk onderdeel van zijn. Voor de grote ontwikkelingen in zowel landelijk gebied als stedelijk gebied worden uitgangspunten en randvoorwaarden verder uitgewerkt. Een voorbeeld hiervan is hoe we als provincie willen omgaan met bebouwing in de uiterwaarden van de grote rivieren of hoe en waar we water kunnen bergen bij hevige piekbuien.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

3.1 Waterveiligheid en klimaatadaptatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.068	2.302	2.204	1.865	1.865	1.865
Subsidies	1.059	1.810	3.407	3.507	507	507
Materiële lasten	988	680	1.554	1.233	1.433	433
Totaal Lasten	3.116	4.792	7.165	6.605	3.805	2.805
Baten	80	-	120	-	-	-
Totaal Baten	80	0	120	0	0	0
Totaal	-3.035	-4.792	-7.045	-6.605	-3.805	-2.805

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Veiligheid regionale waterkeringen	Getal	N.n.b.	90	90	90	90	
Omschrijving: Het percentage regionale waterkeringen dat aan de veiligheidsnorm voldoen.							
Toelichting:							
Bron: Voortgangsrapportages waterschappen							

Meerjarendoelen

3.1.1 De primaire en regionale waterkeringen zijn op orde

Toelichting op meerjarendoel

Om onze provincie te beschermen tegen overstromingen versterken de waterschappen de dijken langs de Nederrijn en de Lek. Dat zijn de primaire keringen. De provincie is bevoegd gezag bij deze dijkversterkingen. In 2024 zetten we de uitvoering voort van het programmaplan Mooie en veilige dijken dat u op 14 juli 2020 heeft vastgesteld. Samen met de waterschappen, gemeenten, Rijkswaterstaat en overige gebiedspartners werken we aan het verbeteren van de omgevingskwaliteit bij de 6 projecten van de Sterke Lekdijk, de Grebbedijk en SAFE (Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen).

Naast de genoemde primaire keringen werken we voor de waterveiligheidsopgave ook aan de kleinere keringen, de regionale keringen. Wij hebben deze regionale waterkeringen aangewezen en genormeerd in de Interim Omgevingsverordening. Daarbij hebben wij afspraken gemaakt wanneer deze keringen getoetst en op orde moeten zijn.

Beoogde resultaten

- Met elk waterschap worden de resultaten van de toetsing besproken. De waterschappen brengen uiterlijk 31 december 2024 verslag uit aan gedeputeerde staten over de toetsing met daarbij een overzicht van de noodzakelijke verbeteringsplannen voor de afgekeurde regionale keringen.
- Hiernaast vinden met elk waterschap ambtelijke toezichthoudersoverleggen plaats over de regionale keringen, waarin we afspraken toetsen en de jaarlijkse voortgangsrapportages bespreken.
- Om te kunnen blijven zorgen voor veilige regionale waterkeringen werken we samen met andere provincies en waterschappen aan het Ontwikkelingsprogramma Regionale Keringen. In 2024 gaat de vijfde samenwerkingsperiode van start.

3.1.2 Meekoppelkansen bij dijkversterking zijn vaker benut

Toelichting op meerjarendoel

Bij de realisatie van de doelen binnen het programma Mooie en Veilige Dijken werken we intensief samen met de 3 waterschappen en volgen ook de planning van de dijkversterkingsprojecten van de waterschappen. In de meeste gevallen zijn de waterschappen de trekker van de projecten en daarmee is de provincie afhankelijk van hun ritme van uitvoering.

Voor de trajecten Grebbedijk, Wijk bij Duurstede-Amerongen, Culemborgse Veer-Beatrixsluizen (CUB) en Salmsteke-Schoonhoven wordt naar een definitief ontwerp toegewerkt. De realisatie daarvan zal vanaf 2024 plaatsvinden.

Voor de realisatie van de projecten binnen de integrale gebiedsontwikkeling CUB (Culemborgse veer-Beatrixsluizen) wordt € 2 miljoen uit de IGP-reserve (integraal gebiedsprogramma) beschikbaar gesteld en toegevoegd aan het programma Mooie en Veilige dijken. Dit bedrag is al voor deze projecten gelabeld. Provinciale Staten moet voor de besteding van dit budget goedkeuring verlenen. Een voorstel hierover zal dit jaar worden voorgelegd.

De middelen worden ingezet voor de onderdelen “veilige en bereikbare dijk” (verbetering verkeersveiligheid en bereikbaarheid van fort Honswijk) en 5 Icoonprojecten waarin waterveiligheid, recreatie en cultuurhistorie samenkomen. Dit zijn: Kazemat Vreeswijk-Oost, Wandelroutes bij Wielen en Waalse Bos, Batterij Noordelijke Lekdijk, Omgeving inlaatsluis Fort Honswijk en Werk aan de Groeneweg. Tevens wordt gezamenlijk met HDSR en de gemeente Houten geïnvesteerd in het weer zichtbaar en beleefbaar maken van de inlaatsluis bij Fort Honswijk. Investeringen in natuurherstel in de uiterwaarden (o.a Honswijkerwaard en Steenwaard) zullen grotendeels worden gefinancierd uit het AVP.

De trajecten Jaarsveld-Klaphek, Irenesluis-Culemborgse Veer en Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen zijn in 2024 in de planfase. (Zie ook meerjarendoel 2.2.2 project natuurlijke uiterwaarden, waar wordt ingegaan op de natuuraspecten van deze meekoppelkansen.)

In 2024 zullen we realisatieovereenkomsten afsluiten voor Wijk bij Duurstede-Amerongen en Culemborgse Veer-Beatrixsluizen. Voor Salmsteke-Schoonhoven verwachten we deze begin 2025. Het is aannemelijk dat de realisatiekosten hoger zullen uitpakken dan eerder geraamd, gezien de hogere bouwkosten. Samen met onze partners maken we een analyse van de gevolgen voor de realisatie. Mocht er een discrepantie gaan ontstaan tussen de gereserveerde budgetten en doelrealisatie dan worden PS worden hierover geïnformeerd.

Beoogde resultaten

- Start realisatie Wijk bij Duurstede Amerongen (WAM)en Culemborgse Veer-Beatrixsluizen (CUB).
- Afronding planvorming Salmsteke-Schoonhoven (SAS).
- Verkenning en planvorming Jaarsveld-Vreeswijk (JAV), Irenesluis- Culemborgse Veer (ICU).

3.1.3 De provincie is beter voorbereid op de gevolgen van overstromingen

Toelichting op meerjarendoel

Naast sterke dijken is het van groot belang dat we voorbereid zijn op de mogelijke gevolgen van overstromingen. Een overstroming is immers nooit helemaal uit te sluiten. Daarom werken wij samen met de Veiligheidsregio Utrecht (VRU), waterbeheerders en gemeenten aan de regionale implementatie Gevolgbeperking Overstromingen. Het gezamenlijke doel is om de gevolgen (slachtoffers, schade en maatschappelijke ontwrichting) van een eventuele overstroming te beperken via beleid en maatregelen. Ook in 2024 ligt de focus enerzijds op het delen van kennis en anderzijds op het stimuleren van gemeenten en beheerders van vitale en kwetsbare objecten om bestaande en nieuwe ontwikkelingen bestand te maken tegen overstromingen. Dit gebeurt vooral via de werkregio's klimaatadaptatie.

Daarnaast willen we op basis van onderzoek naar overstromingsrisico’s in buitendijkse gebieden instructieregel 2.10 (overstroombaar gebied) in de Interim Omgevingsverordening herijken. Dit naar aanleiding van de kamerbrief Water- en Bodem Sturend waarin is aangegeven dat in de uiterwaarden (die vallen onder de Beleidslijn grote rivieren) geen nieuwe bebouwing meer moet worden toegestaan. Hierdoor worden rivieren klimaatrobuuster en wordt toenemende schade voorkomen.

Eind 2021 is het Overstromingsrisicobeheerplan (ORBP) vastgesteld. Dit plan bevat een overzicht van de doelen en maatregelen voor het beheersen van overstromingsrisico’s. In de periode 2022-2027 staan de overheden, waaronder onze provincie, voor de uitvoering van dit plan. Daarmee worden de negatieve gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid verminderd.

Inmiddels is de derde implementatiecyclus van de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) van start gegaan. Eind 2024 moet de voorlopige risicobeoordeling opgeleverd worden, waarin de overstromingsrisico’s worden beoordeeld en de gebieden met een potentieel significant overstromingsrisico worden vastgesteld.

Extreme weersituaties kunnen in de toekomst vaker gaan optreden met naast bovengenoemde overstromingsrisico’s ook (extreme) wateroverlast tot gevolg. We willen ons hierop voorbereiden mede door deze extreme situaties en de gevolgen hiervan in beeld te brengen. Aangaande het advies van de landelijke Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater (naar aanleiding van de extreme neerslag in Limburg) coördineren we samen met de provincie Noord-Holland de uitvoering van een bovenregionale stresstest voor het regionaal systeem Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaalgebied.

Beoogde resultaten

- In samenwerking met de waterschappen de overstromingsrisico’s en mogelijke beleidsopties in buitendijkse gebieden in beeld brengen, ter voorbereiding op een mogelijke herziening van instructieregel 2.10 ‘overstroombaar gebied’ uit de (Interim) Omgevingsverordening.
- Deelnemen aan het proces van de Richtlijn Overstromingsrisico’s (ROR) en uitvoering geven aan het Overstromingsrisicobeheerplan (ORBP).
- Onderdelen van de bovenregionale stresstest samen met de partners uitvoeren. Eindresultaat inclusief een impactanalyse wordt in 2025 afgerond.

3.1.4 De fysieke leefomgeving wordt beter voorbereid op klimaatverandering

Toelichting op meerjarendoel

Alle recente wetenschappelijke rapporten zijn eenduidig en leveren overtuigend bewijs dat de opwarming van de aarde versneld doorzet. De weersextremen in de vorm van piekbuien, droogte en hitte zullen toenemen in duur en intensiteit. Om de negatieve effecten van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken en ons daarop aan te passen, intensiveren we het klimaatadaptatiebeleid en versnellen we de uitvoering van maatregelen: Aanpassen, Aanpakken en Accepteren. Dat betekent, naast inzet op tegengaan van klimaatverandering en de uitstoot van broeikasgassen (mitigatie), versterkte inzet op aanpassing van de fysieke leefomgeving én op gedragsverandering. Dit doen we voor een deel door het eigen provinciale beleid daarop aan te passen en daarnaast door andere betrokken partijen en inwoners in onze regio te stimuleren en ondersteunen bij het zelf nemen van maatregelen. Veel is in gang gezet of staat in de steigers, de komende jaren gaan we oogsten. Door klimaatadaptatie maatregelen nú te nemen kunnen schade en hoge kosten in de toekomst worden verminderd.

De subsidieregeling Klimaatbestendige, Groene en Gezonde Steden en Dorpen is een succesvol instrument gebleken. Tot en met 2022 zijn daarmee 44 uitvoeringsprojecten en maatregelen voorzien van een financiële bijdrage van in totaal ruim € 1 miljoen. In 2023 komt daar nog voor €1,45 miljoen aan beschikkingen bij De regeling loopt eind 2023 af. Inzet is over te gaan tot continuering, waarvoor een wijzigingsbesluit aan GS wordt voorgelegd.

De in beeld gebrachte risico's en kansen van de effecten van klimaatverandering op de provinciale infrastructuur worden meegenomen in de diverse beleidstrajecten, beheer en onderhoudscycli en projectstudies. Klimaatadaptatie is tevens een onderdeel bij het bereikbaarheidsprogramma en programma fiets.

Het onderwerp hittestress heeft ook al in 2023 veel aandacht gekregen, maar blijft een onderbelicht thema in verhouding tot de andere grote thema's (wateroverlast, droogte en overstromingsrisico) en blijft dus ook in 2024 extra aandacht vragen.

In maart 2023 is de Landelijke Maatlat Groene Klimaatadaptieve gebouwde omgeving aan de Tweede Kamer aangeboden. Het rijk levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het komen tot een 'gelijk speelveld' (level playing field). De Maatlat sluit goed aan bij onze eigen regionale Afspraken Klimaatadaptief Bouwen Utrecht en het Convenant Duurzame Woningbouw. De Landelijke Maatlat doet richtinggevende uitspraken over waar een groene en klimaatadaptieve omgeving aan moet voldoen. Het gaat om normen en richtlijnen waar alle nieuwbouwprojecten in het kader van klimaatadaptatie rekening mee moeten houden.

Na de zomer van 2023 is gestart met de uitvoering van een aantal pilots in gemeenten om in kaart te brengen wat nodig is om te komen tot versnelde uitvoering van klimaatbestendige, gezonde en natuurinclusieve wijken.

In november 2023 wordt de eindrapportage opgeleverd van het huidige Programma Klimaatadaptatie en voorstellen gedaan voor het vervolg. De basis voor dit nieuwe programma wordt gevormd door de 'Agenda Versnelling Klimaatbestendig Utrecht 2040'.

Beoogde resultaten

- In de eerste helft van 2024 wordt het 2e Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie opgeleverd.
- Bij de grote ontwikkelingen in zowel het landelijk als het stedelijk gebied wordt zoveel mogelijk klimaatadaptatie meegenomen, zowel in de ruimtelijke inrichting als bouwwijze, waarbij de structurerende keuzes uit de kamerbrief 'Water en Bodem Sturend' een belangrijke leidraad zijn.

- Kennis opgedaan in de pilots klimaatbestendige, gezonde en natuurinclusieve wijken, moet in 2024 resulteren in concrete stappen gericht op het daadwerkelijk realiseren van een eerste serie van klimaatbestendige, gezonde en natuurinclusieve wijken en buurten in 2025.
- Financiële ondersteuning van concrete projecten en maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie via de subsidieregeling Klimaatbestendige, Groene en Gezonde Steden en Dorpen.
- Het begeleiden van keuzes die leiden tot klimaatbestendiger maatregelen. Bijvoorbeeld meedenken en helpen bij het Meerjarig Onderhoudsplan (MOP) voor de infrastructurele objecten, zoals hemelwaterafvoer en bruggen.

3.2 Zoetwatervoorziening goede kwaliteit

Toelichting op beleidsdoel

Schoon en voldoende oppervlaktewater zijn essentiële factoren voor een economische en maatschappelijke ontwikkeling naar een gezonde en duurzame leefomgeving op de langere termijn. We werken aan een duurzame en doelmatige zoetwatervoorziening voor de verschillende functies in onze provincie, vooral drinkwater, landbouw en natuur. In 2024 blijven we via verschillende sporen werken aan de verbetering van de Utrechtse oppervlaktewaterkwaliteit. We zetten in op de doelen binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW) en hebben daarnaast ook oog voor nieuwe uitdagingen, zoals opkomende stoffen en medicijnresten in (grond)water (bestrijdingsmiddelen, PFAS, enzovoort).

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

3.2 Zoetwatervoorziening goede kwaliteit	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	803	513	577	577	577	577
Subsidies	148	-	-	-	-	-
Materiële lasten	312	426	406	406	406	406
Totaal Lasten	1.263	939	983	983	983	983
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Baten		0	0	0	0	0
Totaal	-1.263	-939	-983	-983	-983	-983

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Waterkwaliteit oppervlaktewater (V-1) [1]	%	N.n.b.		-	-	-	
Omschrijving:	Het percentage waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit. Afhankelijk van in 2024 te verschijnen Tussenbalans KRW." De landelijke Kader Richtlijn Water heeft een looptijd t/m 2027. In 2024 wordt er landelijk een zogenaamde tussenbalans opgemaakt. Eigen of afwijkende indicatoren ligt in dit geval niet voor de hand.						
Toelichting:							
Bron:	Informatiehuis Water						

Meerjarendoelen

3.2.1 Voor het oppervlaktewater bereiken we de KRW-doelen in 2027

Toelichting op meerjarendoel

De Kaderrichtlijn water (KRW) is een belangrijke EU-richtlijn die in 2027 een goede ecologische en chemische kwaliteit voorschrijft. De waterkwaliteit blijft nog achter en vraagt om een aanvullende inspanning. Het Rijk heeft daarvoor het KRW-impulsprogramma opgesteld. In 2024 zullen ook de resultaten beschikbaar komen van de Tussenevaluatie 2024. Dan is er een nieuwe analyse beschikbaar met aanvullende effectieve maatregelen. Dit alles vraagt van alle partijen een inspanning. Ook wij dragen bij aan het landelijke traject en in de stroomgebieden en vertalen de uitkomsten naar ons eigen beleid en onze organisatie. Onze instrumenten zullen wij zoveel mogelijk inzetten om bij te dragen aan de verbetering van de waterkwaliteit en de KRW-doelen.

We willen het landelijke beleid voor vermindering chemische stoffen ondersteunen door regionale activiteiten. We werken daarom samen met gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en drinkwaterbedrijven en andere maatschappelijke partijen. De Provincie Utrecht heeft als eerste provincie een analyse uitgevoerd van de stoffen uit Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI). In het vervolg daarop wordt in 2024 samen met de vier waterschappen verder onderzoek gedaan naar RWZI-influent en -effluent. Ook in stroomgebied Rijn-Oost loopt een onderzoek naar de toxische druk op de ecologie. Een belangrijk aspect is de herkomst van stoffen. Provincie Utrecht is actief deelnemer aan dit project.

De doelen van de KRW zijn ook in het beleidskader van Water en Bodem Sturend een hoofdopgave. Met name op de hoge zandgronden blijft de waterkwaliteit in de beken achter. Daarom is er een impuls om de beken en de beekdalen te herstellen. Naast waterkwaliteit gaat het daarbij over het bodem- en watersysteem. Met het oog op klimaatverandering willen we meer water vasthouden. Daarvoor richten we de beekdalen in en leggen een combi met groenblauwe dooradering en de bossenstrategie. Waterkwaliteit moet daar integraal onderdeel van uitmaken. In de gebiedsagenda's in het kader van het UPLG wordt dit concreet uitgewerkt, samen met de gebiedspartners.

Op basis van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is het Utrechts programma landelijk gebied (UPLG) vastgesteld. Het programma beschrijft, een aantal grote maatschappelijke opgaven in samenhang en gebiedsgericht. De doelen van de KRW zijn een hoofdopgave in dit programma. Waterkwaliteit gaat niet alleen over de kwaliteit in de KRW-waterlichamen. Daarom geven we waterkwaliteit in de gebiedsagenda's een duidelijke plaats. Het is ook niet los te zien van andere opgaven in de provincie, zoals natuur, recreatie en landbouw. In 2024 ligt de focus op de concretisering van ambities in de verschillende gebiedsagenda's.

Beoogde resultaten

- Actief bijdragen aan analyses en aanvullende activiteiten om de KRW-doelen te bereiken.
- Meer inzicht in omvang en bronnen voor stoffen in oppervlaktewater op basis van onderzoek.
- Waterkwaliteit borgen in de gebiedsgerichte aanpak van provinciaal programma landelijk gebied in relatie tot andere opgaven en Water en Bodem Sturend.

3.2.2 De zoetwatervoorziening is robuuster en beter op orde en de waterketens zijn meer circulair

Toelichting op meerjarendoel

Het Delta-programma zoetwater is in 2022 een nieuwe fase ingaan. In de Zoetwaterregio West Nederland wordt gewerkt aan maatregelen voor het optimaliseren van de wateraanvoer en verbeterd hergebruik van water. Als provincie nemen we deel aan de werkgroep en dragen we bij aan onderzoeken en verkenningen.

Daarnaast nemen we actief deel aan het project Toekomstbestendig watersysteem AmsterdamRijnkanaal/ Noordzeekanaalgebied (metropoolregio's Amsterdam, Utrecht en het veenweidegebied, voor Utrecht: Utrecht ten westen van de Heuvelrug). In dit project onderzoeken we met elkaar samenhangende ruimtelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen in het watersysteem (onder andere door klimaatverandering). Doel is de effecten van ruimtelijke keuzes op het watersysteem en vice versa, voor zover dat mogelijk is, kwantitatief in beeld te brengen. Deze kennis wordt ingebracht in verschillende ruimtelijke ontwikkelsporen zoals UPLG en NOVEX voor een betere onderbouwing van keuzes richting een klimaatbestendige inrichting. Op dit moment zijn verkenningen bezig om dit gebied onder te brengen in een nieuwe Delta-regio voor een nauwere samenwerking op (boven) regionaal niveau tussen het Rijk en de gebiedspartners bij het oppakken van de grote uitdagingen op het gebied van bodem en water (waterveiligheid, wateroverlast, droogte en verzilting) in relatie met de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied.

In Zoetwaterregio Oost Nederland (ZON) (voor Utrecht: Utrechtse Heuvelrug/Gelderse vallei) werken we per gebied aan een (klimaat)robuuster watersysteem via de Blauwe Agenda. We voeren samen met gebiedspartners onderzoeken en maatregelen uit (of stimuleren die met een financiële bijdrage). In paragraaf 3.3.3 staan de resultaten die voor 2024 zijn voorzien.

Samen met de waterpartners wordt gewerkt aan een goede verdeling van zoetwater tijdens droge perioden en watertekorten. De afspraken hierover, gedeeltelijk vastgelegd in de verordening, worden in 2022 en 2023 geactualiseerd. De provincie heeft de mogelijkheid om deze 'verdringingsreeks' categorie 3 en 4 regionaal te specificeren. Voor een aantal deelgebieden zal voor deze categorieën in 2024 een aanpassing in de verordening worden doorgevoerd. Categorie 1 en 2 zijn landelijke afspraken.

De Provincie Utrecht is partner in het project Integraal Riviermanagement (IRM) van Rijkswaterstaat. Samen met de partners ontwikkelen we een langetermijnvisie op de Nederrijn-Lek, waarbij vooral de relatie tussen de rivier en de uiterwaarden van belang is. Thema's die aan de orde komen zijn onder andere zoetwaterbeschikbaarheid, scheepvaart en natuur.

Beoogde resultaten

- De relatie tussen ruimtelijke ontwikkelingen en het watersysteem worden ingebracht in verschillende ruimtelijke ordeningssporen waaronder NOVEX en UPLG.
- We geven input aan de hoofdlijnen van het werkprogramma ZON en het werkprogramma Zoetwater West NL 2028-2033.

3.3 Bodem-en grondwatersysteem is schoon

Toelichting op beleidsdoel

Het bodem- en watersysteem levert een belangrijke bijdrage aan veel van de doelen die we willen bereiken. Met het oog op het blijvend gebruik van het bodem- en watersysteem verbeteren we het systeem continu en anticiperen we op maatschappelijke opgaven. De kamerbrief Water en Bodem Sturend (25 november 2022) bevestigt dat het water- en bodemsysteem aan haar grenzen zit. De komende periode brengen we de structurerende keuzes uit deze brief in bij de verschillende regionale processen, zoals het UPLG en de NOVEX. Ook verankeren we daar waar mogelijk de keuzes direct in ons eigen beleid of werken we de structurerende keuzes nader uit in een onderbouwing hoe dit past in de Utrechtse provinciale context.

De provincie heeft wettelijke taken op het gebied van bodem- en watersystemen (zowel grond- als oppervlaktewater). Toekomstige veranderingen en ontwikkelingen vragen om het behoud van een duurzaam evenwicht tussen benutten en beschermen op provinciaal niveau. Er is een meer robuuste inrichting en beheer van ons watersysteem en ondergrondse watervoorraden nodig om de gevolgen van klimaatverandering op te

kunnen vangen. Het regionale bodem- en watersysteem is de drager van de bovengrondse ruimtelijke ontwikkelingen. Het systeem stopt niet bij gemeentegrenzen en vraagt om regionale keuzes, waarbij we als provincie per gebied rekening houden met specifieke belangen en opgaven.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

3.3 Bodem-en grondwatersysteem is schoon	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.041	1.573	1.417	1.417	1.417	1.417
Materiële lasten	3.018	3.845	4.253	1.205	1.205	1.205
Subsidies	1.484	360	66	66	66	66
Totaal Lasten	5.543	5.778	5.736	2.688	2.688	2.688
Baten	2.315	3.425	1.334	1.334	1.334	1.334
Totaal Baten	2.315	3.425	1.334	1.334	1.334	1.334
Totaal	-3.228	-2.353	-4.402	-1.354	-1.354	-1.354

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Waterkwantiteit (TOP)	Getal	10		12	12	12	
Omschrijving: Het aantal TOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost.							
Toelichting:							
Bron: Herprioritering en financiering verdrogingsbestrijding 2013-2018							
2 Waterkwantiteit (SUBTOP)	Getal	17		19	19	19	
Omschrijving: Het aantal SUBTOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost.							
Toelichting:							
Bron: Herprioritering en financiering verdrogingsbestrijding 2013-2018							

Meerjarendoelen

3.3.1 De bodem- en grondwaterkwaliteit is verbeterd en beter beschermd

Toelichting op meerjarendoel

Om aan de KRW-doelen te voldoen, verbeteren we de kwaliteit en kwantiteit van de grondwaterlichamen zodat er in de provincie voldoende en schoon grondwater is. We beschermen het grondwater voor de volgende kwetsbare functies: menselijke consumptie, toekomstige drinkwaterwinning (strategische grondwatervoorraden) en grondwaterafhankelijke natuur. Waar nodig zorgen we voor een betere bodemkwaliteit en meer vitale

bodems. De maatregelen die we uitvoeren staan in het Uitvoeringsprogramma drinkwater, het Bodem- en waterprogramma en het concept Utrechts programma landelijk gebied.

Het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant (PUB) 2016-2022 is afgerond. Dit is een volledig door het Rijk gefinancierd programma. Met de Omgevingswet gaan de bevoegd gezag taken voor het grootste deel over naar gemeenten, maar de provincie houdt een aantal wettelijke en uitvoerende taken. Het Rijk heeft toegezegd een uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond te maken. Op basis van de eerste contouren van dit uitvoeringsprogramma maken wij een nieuw Utrechtse uitvoeringsprogramma. Tot die tijd kunnen wij per jaar bij het Rijk per project een Specifieke Uitkering Bodem aanvragen. In 2024 zullen wij budget aanvragen voor de Spoedlocaties (locaties met risico's).

Een gezonde, vitale bodem is een bodem waarin zowel de chemische, biologische als fysische kwaliteit op orde is. Een vitale bodem kan water vasthouden en bergen, CO2 vastleggen, ziektes weren en voedingsstoffen vasthouden. Dit maakt de bodem belangrijk voor de grote maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat, circulaire economie, biodiversiteit en duurzame landbouw.

Aardkundige waarden zijn die onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied en daarmee onze provincie. We beschermen deze waarden en wijzen aardkundige monumenten aan. We maken ze beleefbaar en benoemen de komende jaren nieuwe aardkundige monumenten, in overleg met grondeigenaren en gemeenten.

Beoogde resultaten

- Als onderdeel van de KRW rapportage een meetronde van de kwaliteit van het grondwater op de volgende stoffen: bestrijdingsmiddelen, algemene stoffen en PFAS.
- De grondwaterkwaliteit, de beschikbaarheid van grondwater en de bescherming van drinkwaterwinlocaties zijn belangrijke sturende factoren in het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) en de daarbij behorende gebiedsagenda's. Een goede inrichting van het landelijk gebied draagt bij aan het verbeteren van de kwaliteit en de voorraad van grondwater.
- We voeren activiteiten uit in het kader van het programma bewustwording drinkwaterbronnen, waarbij we bijdragen aan meer bewustwording bij derden over het beschermen van de grondwaterkwaliteit.
- We passen de diepte van boringsvrije zones aan, passend bij de daadwerkelijke aanwezige scheidende laag. Hiermee creëren we meer ruimte voor het toepassen van bodemenergie in de bovenste laag.
- Wij voeren bodemonderzoek en –sanering uit voor projecten waar in de periode 2021-2023 al een specifieke uitkering vanuit het Rijk voor is verkregen. Het gaat o.a. om de aanpak van locaties met risico's waar derden niet voor aan te spreken zijn (de spoedlocaties), de uitvoering van een aantal grote (grondwater) saneringen, bronnenonderzoek op locaties waar met PFAS is gewerkt, kennisontwikkeling PFAS, aanpak van een drugslab in Overberg, uitvoering van gebiedsgericht grondwaterbeheer in Woerden en aanpak van diffuus lood in de Ronde Venen. Daarnaast wordt vanuit de nog bestaande reserve bodemsanering (zoals door provinciale staten besloten) een bedrag gereserveerd van ruim € 1,1 mln. voor afronding van de sanering en optimalisatie van de recreatieve functies bij de Nedereindse plas.
- Wij voeren een verkenning uit hoe wij samen met andere partijen de vitaliteit van de bodems in de provincie Utrecht kunnen verbeteren en wat de rol en handelingsperspectief van de provincie Utrecht daarin zou kunnen zijn.
- Een nieuw aardkundig monument.

3.3.2 Energie uit de ondergrond wordt verantwoord en veilig benut

Toelichting op meerjarendoel

Bodemenergie, aardwarmte en aquathermie zijn duurzame warmtebronnen uit het bodem- en watersysteem. Deze bronnen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan onze doelstelling om zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 CO2-neutraal te zijn. Met onze werkzaamheden bereiken we dat duurzame energie uit de ondergrond op een veilige, verantwoorde wijze wordt gebruikt. We willen dat duurzame energie uit de ondergrond in samenhang met andere functies en gebruik wordt beschouwd.

Beoogde resultaten

- Vastgestelde gebiedsspecifieke provinciale beleidsregels voor open bodemenergie op basis van gemeentelijke bodemenergieplannen.
- Adviezen aan het Rijk bij vergunningaanvragen voor aardwarmte. We zorgen ervoor dat regionale en lokale belangen meegewogen worden bij het verlenen van vergunningen en de uitvoering van aardwarmteprojecten. Op deze manier dragen wij bij aan een veilige en verantwoorde ontwikkeling van aardwarmte.
- Vergroten van de regionale kennis over kansen en risico's van energie uit de ondergrond. We zetten opgedane kennis in voor het zo nodig aanpassen van beleid en het meedenken in gebiedsontwikkelings- en energietransitievraagstukken.

3.3.3 Zorg dragen voor voldoende grondwater voor de functies openbare drinkwatervoorziening, menselijke consumptie, natuur en landbouw

Toelichting op meerjarendoel

Drinkwaterbedrijven, rijk, provincies en gemeenten zijn wettelijk verantwoordelijk voor een duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Door toenemende bevolkingsgroei in onze provincie neemt de vraag naar drinkwater toe. In het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied hebben we daarom als structurerende keuze benoemd: het verankeren van drinkwateropgaven met andere opgaven in het landelijk gebied.

Voldoende grondwater is, behalve voor drinkwater, ook nodig in (verdrogingsgevoelige) natuurgebieden en landbouw. Om hier in het gebied van de Utrechtse Heuvelrug (en haar flanken) invulling aan te geven, stelden we in 2023 de Uitvoeringsagenda Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug vast. De kamerbrief Water en Bodem Sturend zorgt voor een versnelling van het proces om samen met de partners te komen tot een grondwateronttrekkingen plafond.

Beoogde resultaten

- Het meetnet voor grondwaterstanden en diepe stijghoogten richten we zo in dat we goed zicht hebben op de actuele grondwatersituatie in de gehele provincie.
- Herbegrenzen van de strategische grondwatervoorraad in Vijfheerenlanden. De strategische grondwatervoorraad is het gebied waar wij voor de langere termijn goede mogelijkheden zien voor de winning van grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening.
- In 2024 werken wij samen met onze waterpartners en stakeholders aan de onderbouwing voor een grondwateronttrekkingenplafond voor de provincie Utrecht, als onderdeel van Water en bodem sturend.
- In 2024 zijn we met onze partners aan de slag met de uitvoering van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug, waarmee voor dit gebied tevens invulling wordt gegeven aan diverse structurerende keuzes vanuit Water en Bodem Sturend. Voor de uitvoering sluiten we daar waar mogelijk aan bij de gebiedsprocessen in het landelijk gebied.
- Samen met Vitens starten we een pilot rondom het thema zakelijke klanten en (drink)waterbesparing. Doel van de pilot is het verminderen van de (drink)watervraag bij bestaande zakelijke klanten en het adviseren over het al dan niet aansluiten van nieuwe zakelijke klanten.

3.3.4 De duurzame gebiedsgerichte aanpak van bodem en ondergrond is vaker ingezet

Toelichting op meerjarendoel

Door de toenemende drukte in de ondergrond wordt de ondergrondse ruimte steeds schaarser en staat de kwaliteit ervan onder druk. Dat vraagt van overheden meer regie en onderlinge afstemming over duurzaam gebruik van de ondergrond. Op een manier die aansluit bij de maatschappelijke opgaven waar we als regio boven en onder de grond voor staan. In 2024 werken we de duurzame gebiedsgerichte aanpak verder uit aan de hand van resultaten en leerervaring van voorgaande jaren.

Beoogde resultaten

- We stellen een startnotitie op voor en zetten de eerste stappen in de ontwikkeling van een gebiedsgerichte 3d-systematiek voor de ondergrond. Hierbij werken we samen met andere overheden.
- Met het praktijkonderzoek WKO in 2e watervoerend pakket Beursgebied Utrecht werken we samen met de gemeente Utrecht aan een veilig en verantwoord gebruik van de ondergrond voor duurzame energie en drinkwater.

3.4 De leefomgeving is gezond en veilig

Toelichting op beleidsdoel

Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de positieve invloed op gezondheid zo groot mogelijk is.

Om die gezonde leefomgeving voor onze inwoners te realiseren, is het noodzakelijk om de effecten op en de kansen voor gezondheid en veiligheid van de leefomgeving te betrekken bij alle beleids- en gebiedsontwikkelingen, waar we aan werken.

Daar dragen we op verschillende manieren aan bij, namelijk via advies over gezonde en veilige keuzes bij beleid en projecten én bij omgevingsplannen van gemeenten, maar ook door toezicht en handhaving en innovaties op het gebied van gezondheid

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

3.4 De leefomgeving is gezond en veilig	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	2.721	2.364	2.918	2.898	2.849	2.849
Materiële lasten	1.806	11.986	9.822	9.522	9.030	9.030
Subsidies	10.880	948	2.241	2.207	2.207	2.207
Totaal Lasten	15.407	15.298	14.981	14.627	14.086	14.086
Baten	257	94	94	94	94	94
Totaal Baten	257	94	94	94	94	94
Totaal	-15.150	-15.204	-14.887	-14.533	-13.992	-13.992

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5 Vliegverkeer	%	-		-	-	-	
Omschrijving:	De procentuele afname van het aantal personen dat hinder ondervindt van vliegtuiglawaai per jaar. Ervaren geluidhinder van vliegtuigen specifiek uit de monitor						
Toelichting:							
Bron:	GGD, onderzoek eens per 4 jaren						
6a Luchtkwaliteit (10 µg/m3)	%	-		-	-	-	
Omschrijving:	Percentage overschrijdingen langs de wegen in de provincie Mln. van de WHO advieswaarden van PM2,5 (10 µg/m3)						
Toelichting:							
Bron:	Monitoringstool NSL (RIVM), Voor tussenliggende jaren tot 2030 worden geen prognoses berekend.						
6b Luchtkwaliteit (20 µg/m3)	%	-		-	-	-	
Omschrijving:	Percentage overschrijdingen langs de wegen in de provincie Mln. van de WHO advieswaarden van PM10(20 µg/m3)						
Toelichting:							
Bron:	Monitoringstool NSL (RIVM). Voor tussenliggende jaren tot 2030 worden geen prognoses berekend.						
6c Luchtkwaliteit (40 µg/m3)	%			-	-	-	
Omschrijving:	Percentage overschrijdingen langs de wegen in de provincie Mln. van de WHO advieswaarden van NO2 (40 µg/m3)						
Toelichting:							
Bron:	Monitoringstool NSL (RIVM). Voor tussenliggende jaren tot 2030 worden geen prognoses berekend.						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Realisatie Jaarlijks Uitvoeringsprogramma VTH	%	98%		95-105%		95-105%	
Omschrijving:	Percentage van realisatie van het Jaarlijks Uitvoeringsprogramma VTH						
Toelichting:							
Bron:	RUD Utrecht						
4 Stiltegebieden)	Getal	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000

Omschrijving:	Het areaal van de stille kernen van de stiltegebieden
Toelichting:	Het gaat om het behouden van het areaal van de stille kernen in stiltegebieden. Vandaar dat het streven 17.000 blijft.
Bron:	GGD monitor, die eens in de 4 jaar plaatsvindt

Meerjarendoelen

3.4.1 Er zijn meer impulsen voor een gezonde leefomgeving ontwikkeld

Toelichting op meerjarendoel

Voor een gezonde leefomgeving is het hard nodig te werken aan vernieuwende oplossingen, die innovatief, integraal en toekomstgericht zijn. De complexe opgaven en processen waar we mee te maken hebben in onze provincie, vragen daar ook om. Het jaar 2024 is het laatste jaar van het innovatieprogramma Gezonde Leefomgeving dat voornamelijk op dit meerjarendoel levert.

Beoogde resultaten

- Er zijn tenminste 4 inspiratiebijeenkomsten georganiseerd over innovaties met de potentie om op grotere schaal bij te dragen aan een gezonde leefomgeving;
- Met het innovatieplatform U-forward heeft de provincie een nieuw instrument tot haar beschikking om innovaties ten behoeve van een gezonde leefomgeving te stimuleren en deze zal leiden tot tenminste 3 challenges waarmee maatschappelijke uitdagingen worden aangepakt;
- Het nieuw opgezette lerende netwerk van deelnemende gemeenten zorgt voor kennisdeling voor de toepassing van succesvolle experimenten in gezonde binnenstedelijke gebiedsontwikkeling.
- Ten minste vier inhoudelijke bijeenkomsten in samenwerking met de innovatienetwerken Data en Kennishub voor Gezond Stedelijk Leven en de Health Hub Utrecht;
- Ten minste vier communicatieproducten opgeleverd over de meerwaarde van innovatie voor een gezonde leefomgeving;
- Innovatie-initiatieven die vanuit het innovatieprogramma Gezonde Leefomgeving zijn geïnitieerd of ondersteund zijn op adequate wijze geborgd binnen de provincie en daarbuiten;
- Borging van de innovatie-management lessen binnen de organisatie met betrekking tot het opzetten en begeleiden van living labs, het monitoren en evalueren van innovatiepraktijken, methoden van opschaling en het leren in netwerken;
- De teams en programma's waarmee het Innovatieprogramma vanaf 2021 nauw mee heeft samengewerkt hebben een eigen innovatie agenda opgesteld om het innoveren ten behoeve van de gezonde leefomgeving te continueren.

3.4.2 De inclusieve breedtesport op duurzame accommodaties is sterker

Toelichting op meerjarendoel

Met de partners van het Provinciaal Sportakkoord Utrecht werken we aan de thema's uit het sportakkoord. Voor het thema sport en bewegen in de openbare ruimte ronden we de laatste twee fieldlabs af. Het betreft fieldlabs over het beweegvriendelijk inrichten van een woonwijk en over het transformeren van bestaande routes naar routes die sportief gebruik bevorderen. Verder starten wij met een voucherregeling sport en bewegen in de buitenruimte. We bevorderen met deze vouchers de uitvoering van projecten die een bijdrage leveren aan het sport- en beweegaanbod in de buitenruimte.
Voor het thema inclusieve sport leveren we als afronding van het witte vlekkenplan aangepast sporten een handleiding op voor gemeenten en uitvoeringsorganisaties om specifieke doelgroep binnen het aangepast

sporten meer aan het sporten en bewegen te krijgen. Ook organiseren we een kennisbijeenkomst met externe partijen over racisme en discriminatie in de sport ter bevorderen van een veilig sportklimaat.
Voor het thema duurzame sport gaan we in 2024 verder met het ondersteunen en begeleiden van sportverenigingen en gemeenten bij het verduurzamen van hun accommodatie. Bij de verschillende onderdelen wordt nauw samengewerkt met andere onderdelen en programma's binnen de provincie: fiets, gezonde leefomgeving, sociale agenda, recreatie en toerisme, energietransitie en klimaatadaptatie.
Met het toenemende aantal inwoners de komende jaren zal de vraag naar en het aanbod van sportvoorzieningen ook gaan toenemen. Ook sport zal een claim gaan doen op de ruimte. Door o.a. samenwerking tussen gemeenten en het slim combineren van functies kunnen er oplossingen worden gevonden voor de sportcapaciteit. In 2024 zullen we hier met kennissessies meer informatie met gemeenten over gaan delen.

Beoogde resultaten

- De fieldlabs ‘uitnodigende buitenruimte’ en ‘sportieve routes’ ronden we af.
- We starten de voucherregeling sport en bewegen in de buitenruimte.
- Het witte vlekkenplan aangepast sporten ronden we af.
- Minimaal 35 sportverenigingen worden begeleid bij het verduurzamen en klimaatbestendig maken van hun accommodaties.
- We organiseren een kennisbijeenkomst over racisme en discriminatie in de sport ter bevorderen van een veilig sportklimaat.

3.4.3 De luchtkwaliteit is beter en komt dichter bij de WHO-advieswaarden

Toelichting op meerjarendoel

Om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen, streven we naar permanente verbetering van de luchtkwaliteit. We willen uiterlijk in 2030 voldoen aan de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) uit 2005. De nieuwe WHO-advieswaarden worden momenteel doorberekend door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). Dat kijkt ook wat de gevolgen daarvan zijn voor de ambities en maatregelen.
Landelijk nemen we sinds januari 2020 deel aan het nationale Schone Lucht Akkoord (SLA) dat tot 2030 loopt. We hebben ons daarmee gecommitteerd aan de doelen van het SLA, waaronder (nationaal) 50% gezondheidswinst in 2030 ten opzichte van 2016. In 2023 wordt de Europese richtlijn voor luchtkwaliteit herzien. Mogelijk wordt in 2024 ook duidelijk wat dit betekent voor de (nieuwe) Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit en voor het beleid op luchtkwaliteit.

Als provincie alleen hebben wij een beperkte invloed op de luchtkwaliteit. Wij werken daarom samen met partners die veelal hetzelfde doel nastreven.

Beoogde resultaten

- De resultaten van de pilot gebiedsgerichte aanpak hoog blootgestelde gebieden worden benut binnen de eigen organisatie en zijn regionaal gedeeld.
- Luchtkwaliteit wordt structureel betrokken bij plannen die de fysieke leefomgeving raken en maatregelen voor verbetering zijn opgenomen in uitvoeringsprogramma’s.
- Nieuwe kennis en tools vanuit het SLA benutten we binnen de eigen organisatie en worden regionaal gefaciliteerd.

3.4.4 Er zijn minder geluidbelaste woningen en stiltegebieden zijn beter beschermd

Toelichting op meerjarendoel

De ambitie is de gezondheidsrisico’s voor de inwoners zoveel mogelijk te beperken. De meeste geluidhinder wordt ervaren binnen de bebouwde kom. Gemeenten zijn hier voor een groot deel voor verantwoordelijk.

Belangrijk hierbij is de uitvoering van het Beleidsprogramma Gezond en Veilig 2022-2025, waarbij de integrale benadering centraal staat.

Daarvoor willen wij met gemeenten samenwerken en ondersteunen via de verschillende projecten in de Samenwerkingsagenda geluid om deze ambitie te realiseren. Met deze projecten worden (innovatieve) oplossingen gevonden voor bestaande lastige geluidknelpunten.

De provincie is als wegbeheerder verantwoordelijk voor het beperken of verminderen van geluidhinder langs haar wegen. Zij treft meer geluidreducerende maatregelen aan en langs de provinciale wegen dan wettelijk noodzakelijk is. Dit is beschreven in het Actieplan Omgevingslawaai provinciale wegen Utrecht 2018-2023 en dat wordt ook nog in 2024 uitgevoerd (zie 5.6.1). In 2024 stellen we een nieuw Actieplan op. GS stelt deze vast.

Daarnaast gaan we in 2024 verder met de implementatie van de Omgevingswet. Voor het geluidbeleid zijn twee nieuwe taken relevant, te weten het vaststellen en handhaven van geluidproductieplafonds (GPP's) langs provinciale wegen en de uitvoering van de sanering van hoogbelaste woningen langs provinciale wegen.

GPP’s zijn theoretische maximale gemiddelde geluidniveaus die elke 100 m worden berekend, op 50 m afstand aan weerszijden van de weg. Met deze GPP’s wordt een eenduidige grens aan de toelaatbare hoeveelheid geluid afkomstig van de provinciale weg vastgelegd. Op basis van de vastgestelde GPP’s moet de provincie een saneringslijst opstellen. Hierop komen woningen met zeer hoge geluidbelastingen (binnen bebouwde kom 70 dB, buiten bebouwde kom 65 dB) die op kosten van het Rijk gesaneerd moeten worden. Te denken valt dan aan bron- en overdrachtsmaatregelen en als die niet mogelijk zijn maatregelen aan de gevel met als doel een acceptabel niveau in de woning. We hebben afspraken gemaakt met het ministerie van IenW, waardoor vanaf 2023 al van de subsidiemogelijkheden gebruikt gemaakt kan worden(pre-sanering). Uiterlijk december 2026 stelt GS de GPP’s en saneringslijst vast.

Stiltegebieden
We continueren de ingezette lijn voor het behoud van het areaal van de stille kernen van stiltegebieden. We toetsen nieuwe structurele gemeentelijke ontwikkelingen via het bestemmingsplan/omgevingsplan of omgevingsvergunning. Voor wat betreft de incidentele activiteiten die verstoring geven (zoals evenementen) zijn we zeer terughoudend met ontheffingsverlening volgens de Interim Omgevingswetverordening.

Beoogde resultaten

- Met de gemeenten voeren we binnen de Samenwerkingsagenda geluid vijf projecten uit. De inzet is gemeentelijke samenwerking met als doel de negatieve gezondheidseffecten van geluid te beperken.
- GS stelt een nieuw Actieplan Omgevingslawaai 2024-2029 vast.
- Eind 2024 zijn de concept geluidproductieplafonds berekend en de saneringslijst in concept berekend. Ook wordt samen met Mobiliteit de nieuwe werkwijze met GPP’s bij wegenprojecten verkend.
- De kwaliteit en omvang van stiltegebieden blijft behouden en het areaal van stille kernen blijft gelijk

3.4.5 De overlast van vliegverkeer is minder geworden

Toelichting op meerjarendoel

Het Rijk heeft de Voorkeursbeslissing Luchtruimherziening vastgesteld. Onbekend is wanneer besluiten over Lelystad worden genomen. Het Rijk is bezig met een verdere uitwerking van de indeling van het luchtruim, waarbij minder hinder door het vliegverkeer de landelijke doelstelling is. Daarbij vragen wij specifiek aandacht voor de impact van het geluid op het Utrechts grondgebied en aandacht voor de aanwezige stiltegebieden. Verder heeft PS gevraagd om monitoring van het aantal vliegtuigbewegingen; GS heeft dat toegezegd.

Luchtvaart van regionale betekenis: de provincie is bevoegd gezag voor het vaststellen en handhaven van regionale luchtvaartregelingen en -besluiten en tijdelijke ontheffingen voor het starten en landen buiten een luchthaven.

Beoogde resultaten

- Een actieve lobby voor zo hoog mogelijke aan- en uitvliegroutes voor overvliegend verkeer en zoveel mogelijke beperking van de hinder en bescherming van kwetsbare gebieden;
- Monitoring van het aantal vliegtuigbewegingen boven het provinciaal grondgebied in het kader van het landelijke programma luchtruimherziening.
- Verlenen van vergunningen (via RUD) voor start en landingen van kleine luchtvaart (recreatief en zakelijk): alleen op locaties waar de hinder voor omwonenden en natuur zo min mogelijk is.

3.4.6 De externe veiligheid is beter gewaarborgd

Toelichting op meerjarendoel

Regels en beleid op het gebied van externe veiligheid zijn gericht op het verkleinen van risico's op calamiteiten waarbij dodelijke slachtoffers vallen door brand, explosie en het vrijkomen van giftige stoffen. De regels zijn vastgelegd in de Omgevingswet. Deze wet zal naar verwachting in werking treden in 2024.

Om een goed evenwicht te vinden tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen en ruimtelijke ontwikkelingen is het Basisnet voor vervoer van gevaarlijke stoffen uitgewerkt. Er zijn risicoplafonds vastgesteld, maar deze worden onvoldoende nageleefd. De werking van het basisnet spoor wordt daarom geëvalueerd door het Rijk. De provincies Utrecht en Noord-Brabant zijn namens het IPO lid van de stuurgroep Basisnet. Met de gemeentelijke vertegenwoordigers zetten deze provincies zich in om een toekomstbestendig Basisnet te realiseren waarbij de bouwopgave veilig gerealiseerd kan worden.

De Omgevingswet biedt provincies en gemeenten de bevoegdheid om provinciaal en lokaal te komen tot gebiedsgericht maatwerk. De provincie kan daarvoor regels opstellen. Wij hadden ons voorgenomen om in 2022 te onderzoeken welke regels nuttig kunnen zijn. Dit wordt uitgesteld tot 2024 want er is nog veel in ontwikkeling. Zo is het nog niet duidelijk welk maatregelen het Rijk neemt voor het basisnet spoor. En is er nog discussie over de effectiviteit van bouwkundige maatregelen die genomen kunnen worden.

Samen met gemeenten, omgevingsdiensten en veiligheidsregio brengen we risico's in beeld, stemmen we beleid en adviezen af, wisselen we kennis uit en zoeken we naar maatregelen om risico's te beperken.

Wij zijn op grond van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen verplicht om de gemeentelijke routeringen voor gevaarlijke stoffen te coördineren. Er is een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over lokale en provinciale wegen, dat actueel gehouden wordt.

Wij zijn bevoegd gezag voor twaalf zogenaamde Besluit risico zware ongevallen 2015 (Brzo)-bedrijven. Dit zijn de meest risicovolle bedrijven waar met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen wordt gewerkt. Wij hebben onze taken op dit vlak ondergebracht bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. De uitvoering van VTH-taken van de Brzo bedrijven is uitgewerkt in het VTH-uitvoeringsprogramma van onze provincie.

Wij zijn in het kader van het interbestuurlijk toezicht belast met het toezicht op gemeenten. Als de Omgevingswet in 2024 in werking treedt, zal dit voor gemeenten leiden tot veel aanpassingen vanwege nieuwe regels. De provincie streeft ernaar dat externe veiligheid goed wordt verwerkt in Omgevingsplannen.

Beoogde resultaten

- Het realiseren van een toekomstbestendig basisnet, waarbij de Utrechtse bouwopgave veilig gerealiseerd kan worden.
- Het in stand houden van een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over provinciale en gemeentelijke wegen, met lobby voor Bentheimroute.
- Het realiseren van een adequate uitvoering van externe veiligheidsregelgeving als het gaat om omgevingsplannen.

3.4.7 Er zijn meer initiatieven genomen voor duurzame en circulaire gebiedsontwikkeling

Toelichting op meerjarendoel

Om de leefomgeving gezonder en veiliger te maken, is het noodzakelijk om de effecten op en de kansen voor gezondheid en veiligheid van de leefomgeving vroegtijdig te betrekken bij alle beleids- en gebiedsontwikkelingen waar we aan werken. Wij werken samen met gemeenten bij de uitvoering van het omgevingskwaliteitsbeleid. Dat doen we met een gebiedsgerichte aanpak.

Wij werken met de Gezondheidsscan, een werkwijze die, ondersteund met diverse instrumenten (zoals de GGO Maptable), inzet op die vroegtijdige afweging bij beleid en in gebiedsontwikkelingen. Onze input in gemeentelijke trajecten wordt ook daarop gebaseerd. Gemeenten kunnen ook van de scan gebruikmaken, net als van de ondersteuning met de GGO Maptable. We wisselen kennis uit via de Leerkring gezonde gebiedsontwikkeling . Bij bescherming van de gezondheid ligt de focus op thema's als geluid, lucht en hittestress. Bij bevordering van de gezondheid op groen, water en beweegvriendelijkheid/stimulering van gezond gedrag.

En we werken aan gezondheid en veiligheid in de provincie door het coördineren van m.e.r.-procedures voor plannen en besluiten waarvoor de provincie bevoegd gezag is. Dit is een belangrijke wettelijke taak. Milieueffectrapportage (m.e.r.) is een wettelijk verplicht instrument dat ingezet moet worden als sprake is van (het mogelijk maken van) initiatieven en activiteiten die grote nadelige effecten op de omgeving kunnen hebben. Het doel van de m.e.r. is om omgevingskwaliteit een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming. Het kan hierbij bij gaan om plannen en projecten van de provincie zelf of van externe partijen. Het aantal te coördineren procedures varieert jaarlijks en procedures kunnen meerdere jaren duren.

Beoogde resultaten

- De effecten op en de kansen voor een gezonde en veilige leefomgeving worden structureel ingebracht bij beleids- en gebiedsontwikkelingen. Daarin is in ieder geval aandacht voor de milieukwaliteit en het beperken van de blootstelling met mogelijke gezondheidseffecten, voor voldoende, bruikbaar en bereikbaar groen en voor het bevorderen van meer bewegen van mensen.
- We zetten de Gezondheidsscan en ondersteunende instrumenten (zoals de GGO-maptable) in waar dit effectief is voor een goede inbreng van de belangen van een gezonde en veilige leefomgeving.

3.4.8 De uitvoering van de VTH-taken door uitvoeringsdiensten, inclusief toezicht in het buitengebied, is effectiever en efficiënter

Toelichting op meerjarendoel

De provincie heeft het hele takenpakket op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving opgedragen aan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht, met uitzondering van de groene vergunningverlening. Daarnaast zijn er in onze provincie twaalf Brzo- en RIE-4-bedrijven, waarvoor we de VTHtaken hebben opgedragen aan de gespecialiseerde Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG).

RIE-4-bedrijven zijn bedrijven waarin een installatie staat als bedoeld in bijlage I, categorie 4 (chemische industrie), van de Richtlijn industriële emissies.

Uitvoeringsprogramma VTH
In het uitvoeringsprogramma VTH 2023 worden de prioriteiten vanuit het beleid verwerkt tot heldere uitvoeringsafspraken. De basis voor de afspraken zijn vastgelegd in het eind 2021 vastgestelde Beleidsplan VTH 2022-2025. Dit beleidsplan bevat de uitvoerings- en toezichtstrategieën voor vergunningverlening, toezicht en handhaving voor alle overgedragen taken. Met de Big8-sessies wordt de beleidscyclus geoptimaliseerd en vertalen we onze ambities naar concrete uitvoeringsdoelstellingen. Hier zijn ook de andere beleidsvelden bij betroken, onder andere natuur, water, bodem.
In 2023 zal de Omgevingswet van kracht worden. Dit betekent dat de opdrachtverlening en ook de uitvoering is aangepast aan deze nieuwe wet. In het Uitvoeringsprogramma VTH zijn de afspraken voor de uitvoering opgenomen.

De grootste verandering is de verschuiving van het bevoegd gezag van de bodemtaken van provincie naar gemeenten. De opdracht voor de uitvoering van de bodemtaken zal de komende jaren geleidelijk afgebouwd worden.

De taakuitvoering van de RUD Utrecht en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied monitoren we via diverse kritische prestatie-indicatoren. Door periodieke voortgangsoverzichten kan de provincie als opdrachtgever en eigenaar (desgewenst) tussentijds bijsturen.

Samenwerking in de regio
In aanloop naar de Omgevingswet is een sterke regionale samenwerkingsstructuur opgezet. De regionale samenwerking wordt gestructureerd voortgezet in de lijnorganisatie. Binnen deze regionale samenwerkingsstructuur wordt verder gewerkt aan de uitwerking van de Uitvoerings- en Handhavingsstrategieën, het beleid voor de vergunningverleningstaken binnen natuur en de optimalisatie van de samenwerkingsafspraken zoals vastgelegd in de Intentieovereenkomst. Ook wordt het Uitvoerings- en handhavingsbeleid (VTH beleid) voor de niet-overgedragen taken uitgewerkt en vastgesteld.

In 2023 is er veel aandacht voor het interbestuurlijk programma voor de opvolging van de aanbevelingen van de commissie Van Aartsen en de versterking van het VTH-stelsel. Dit interbestuurlijk programma wordt een samenwerking van het Rijk, VNG, IPO en Omgevingsdienst NL (D-NL), de overkoepelende vereniging van de 29 regionale omgevingsdiensten in Nederland.

Beoogde resultaten

- Samenwerkingsstructuur Omgevingswet en regionale samenwerking ingericht en functionerend.
- VTH-beleid voor de niet-overgedragen taken.
- Optimalisatie van het Jaarlijks Uitvoeringsprogramma VTH door Big8 sessies.

3.4.9 Het ontwikkelen en realiseren van een versnellingsaanpak van asbestdaken in de provincie Utrecht

Toelichting op meerjarendoel

In 2021 is het programma Asbestdaken op nul in 2030 vastgesteld. De activiteiten in dit programma lopen tot en met 2023. De beoogde versnelling verloopt voor de korte termijn moeilijker dan verwacht. Dat komt onder meer door de netcongestie die asbest eraf, zon erop''-projecten belemmert en door de stikstofmaatregelen waardoor boeren even afwachten met investeringen. De activiteiten in het programma zijn daarom voor een deel doorgeschoven naar 2024.

Beoogde resultaten

Er vindt een overdracht, evaluatie en afronding plaats van het programma Asbest

3.5 Bodemdaling en broeikasgasuitstoot

Toelichting op beleidsdoel

In de Omgevingsvisie is bodemdaling als expliciete doelstelling opgenomen: “2030: De bodemdaling in het landelijk veenweidegebied is met gemiddeld 50% geremd. Voornaamste achterliggende doelen zijn het verminderen van de CO_2-uitstoot en beheersing van de maatschappelijke kosten”. In de Regionale Veenweiden Strategie (RVS) Utrechtse veenweiden is verder uitgewerkt hoe wij dit gaan doen. Als uitwerking en realisatie van de RVS is het Uitvoeringsprogramma RVS 2023-2024 en een subsidieregeling Beperking Bodemdaling van kracht. In het UPLG wordt de uitvoering van de RVS voortgezet.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

3.5 Bodemdaling en broeikasgasuitstoot	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	479	254	264	264	264	264
Subsidies	1.032	2.429	7.379	1.104	1.095	329
Materiële lasten	156	513	-1.687	3.713	3.713	3.713
Totaal Lasten	1.668	3.196	5.956	5.081	5.072	4.306
Baten	979	1.600	-	-	-	-
Totaal Baten	979	1.600	0	0	0	0
Totaal	-689	-1.596	-5.956	-5.081	-5.072	-4.306

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Bodemdaling	Getal		250	625	1.265	0	
Omschrijving:	Het aantal hectares per jaar met technische maatregelen om de bodemdaling te remmen, die medegefinancierd zijn door de provincie. Op dit moment is genoemde indicator gericht op het meten van onze prestatie en daarmee een goede startindicator. Bij verdere verdieping kan een aanscherping van de indicator plaatsvinden, mogelijk ook gericht op te behalen effecten						
Toelichting:							
Bron:	Interne gegevens, Waterschappen						

Meerjarendoelen

3.5.1 Er is meer kennis beschikbaar om bodemdaling en broeikasgasuitstoot te beperken

Toelichting op meerjarendoel

Wij dragen in 2024 bij (inhoudelijk en/of financieel) aan diverse onderzoeks- en pilottrajecten (ook landelijke) die tot doel hebben de kennis over bodemdaling en broeikasgasuitstoot te vergroten. Deze kennis wordt gebruikt voor het optimaliseren van de maatregelen, die in gebiedsprocessen worden genomen, waarmee de broeikasgasuitstoot wordt verminderd. Het betreft o.a. het Nationaal Onderzoek Broeikasgassen Veenweiden, het Veenweiden Innovatie Programma Nederland en het Veenweide Innovatie Centrum (VIC) in Zegveld. Samen met de waterschappen volgen we de effecten van waterinfiltratiesystemen in gebiedsprocessen als bodemdalingremmende maatregel. Via de Subsidieregeling Beperking Bodemdaling kunnen wij relevant onderzoeken van externen (mede) financieren.

Beoogde resultaten

- Actieve deelname aan minimaal twee landelijke onderzoekstrajecten zoals hierboven genoemd.
- Actieve deelname aan minimaal twee op innovatie gerichte pilots en onderzoeken in het Utrechtse veenweidegebied.

3.5.2 Door uitvoeren maatregelen via gebiedsprocessen is bodemdaling en broeikasgasuitstoot verminderd

Toelichting op meerjarendoel

Diverse gebiedsprocessen met bodemdalingremmende maatregelen lopen of bevinden zich in de planvormende fase (opstellen gebiedsplan). Daarvan liggen 4 projecten in het beheergebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en 2 projecten in het beheergebied van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Deze zullen uiteindelijk uitmonden in subsidieaanvragen voor de aanleg van de bodemdalingremmende maatregelen.

In juni 2023 is een subsidie toegekend aan de gebiedscoöperatie Groot Wilnis-Vinkeveen voor het treffen van bodemdalingremmende maatregelen. Dit project omvat de aanleg van 1.400 ha veenweide-infiltratiesystemen en duurt naar verwachting 5 jaar. Van twee projecten worden uiterlijk begin 2024 subsidieaanvragen verwacht.

Beoogde resultaten

- In minstens vijf gebiedsprocessen in het Utrechtse veenweidengebied zijn bodemdalingremmende maatregelen in voorbereiding.
- In 2024 zijn er ten minste 2 subsidieaanvragen voor bodemdalingremmende maatregelen ingediend.
- In 2024 zijn er tenminste 350 ha Groot Wilnis Vinkeveen bodemdalingremmende maatregelen aangelegd.

Verbonden Partijen

Onderstaande Verbonden Partijen hebben betrekking op dit programma:

- Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen *
- Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) *

Voor overige informatie verwijzen wij u naar paragraaf 3.6 Verbonden Partijen.

4. Energietransitie

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht versnelt de energietransitie met aandacht voor de haalbaarheid en betaalbaarheid voor alle inwoners. Het programmaplan Energietransitie 2020-2025 kent vier programmalijnen gericht op energiebesparing, duurzame opwek, innovatie en het geven van een goed voorbeeld. Door te sturen op energiebesparing en uitbreiding van productie van duurzame energie dragen we bij aan het bereiken van de doelen van het Klimaatakkoord. Met de Aanpak Inclusieve Energietransitie 2021-2025 zorgen we ervoor dat we dit op een voor alle inwoners haalbare en betaalbare manier doen.

In de Omgevingsvisie is opgenomen dat de provincie Utrecht zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 CO2-neutraal wil zijn. Om dit te bewerkstelligen dient het energiesysteem (ver) vóór 2050 CO2-neutraal te zijn. In 2030 willen we dat minimaal 55% van het elektriciteitsgebruik hernieuwbaar wordt opgewekt op het eigen grondgebied. Het realiseren van deze ambitieuze doelstellingen is een gezamenlijke opgave waarvoor de inzet van de rijksoverheid, gemeenten en andere partijen uit het Klimaatakkoord randvoorwaardelijk is. Ook andere begrotingsprogramma's dragen bij aan het verlagen van de CO2-uitstoot. Zie de klimaatparagraaf voor een overzicht van alle provinciale maatregelen.

Een van de belangrijkste uitdagingen voor de energietransitie op dit moment is de netcongestie. Het aanbod van decentraal opgewekte duurzame energie door o.a. zon en wind is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Ook de vraag naar elektriciteit neemt sterk toe onder invloed van de elektrificatie (door de ambities op het gebied van verduurzaming) en de wens tot (geopolitieke) onafhankelijkheid van aardgas. De vraag naar elektriciteit en het aanbod van elektriciteit is groter dan het elektriciteitsnet aankan. Dit leidt tot file (congestie) op het stroomnet, waardoor duurzaam opgewekte stroom niet altijd aan het net kan worden teruggeleverd en grootverbruikers inmiddels al geen aansluiting meer kunnen krijgen. Dit zet diverse ambities van de provincie Utrecht op het gebied van onder andere woningbouw, bedrijven(terreinen), mobiliteit en energietransitie onder grote druk. Het Rijk en de netbeheerders hebben de provincie gevraagd om hier samen met de regio's meer (ruimtelijke) regie op te pakken.

In 2024 ontwikkelen we een visie op het Utrechtse energiesysteem (Energievisie). Dit is onder andere nodig om te kunnen prioriteren bij de programmering van de energie-infrastructuur. We bouwen hierbij voort op het Nationaal Programma Energiesysteem (NPE) en gebruiken de Energievisie als bouwsteen bij de herijking van onze Omgevingsvisie.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

4. Energietransitie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
4.1 Minder energiegebruik prov. Utrecht	-2.090	-3.170	-3.658	-3.430	-3.430	-3.430
4.2 Duurzame energie in prov. Utrecht	-2.494	-3.611	-3.932	-2.432	-2.432	-2.432
4.3 Energietransitie haal- en betaalbaar	-4.422	-5.031	-3.961	-766	-766	-766
4.4 Geloofwaardige partner energietr.	-100	-116	-99	-99	-99	-99
Totaal exploitatie	-9.107	-11.928	-11.650	-6.727	-6.727	-6.727
Mutaties reserves						
Res. 04. Energietransitie	-1.720	2.156	1.564	0	0	0
Totaal 4. Energietransitie	-10.826	-9.772	-10.086	-6.727	-6.727	-6.727

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

4. Energietransitie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	2.360	2.611	2.807	2.351	2.351	2.351
Materiële lasten	1.920	3.508	7.013	3.946	3.946	3.946
Subsidies	5.715	7.565	2.350	430	430	430
Totaal Lasten	9.995	13.683	12.170	6.727	6.727	6.727
Baten	888	1.755	520	-	-	-
Totaal Baten	888	1.755	520	0	0	0
Totaal exploitatie	**-9.107**	**-11.928**	**-11.650**	**-6.727**	**-6.727**	**-6.727**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-1.773	-773	-	-	-	-
- Onttrekkingen	53	2.929	1.564	-	-	-
Totaal mutaties reserves	**-1.720**	**2.156**	**1.564**	**-**	**-**	**-**
Saldo programma	**-10.826**	**-9.772**	**-10.086**	**-6.727**	**-6.727**	**-6.727**

Reserves Energietransitie

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Energietransitie	1.720	773	0	0	0	0
Totaal stortingen	1.720	773	0	0	0	0
Reserve Energietransitie	0	2.929	1.564	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	2.929	1.564	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**1.720**	**-2.156**	**-1.564**	**0**	**0**	**0**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
4.1 Inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de provincie Utrecht gebruiken minder energie	4.1.1 De ondersteuning van inwoners voor energiebesparing is beter (door o.a. gemeenten, woningcorporaties en Verenigingen van Eigenaren)
	4.1.2 Toezicht op de verplichte energiemaatregelen voor bedrijven wordt beter uitgevoerd
	4.1.3 Er komt meer ondersteuning bij energiebesparing voor maatschappelijke organisaties
4.2 De opwekking en beschikbaarheid van duurzame energie in de provincie Utrecht is sterk toegenomen	4.2.1 Meer zonnepanelen op daken
	4.2.2 De groei van duurzame energie wordt ruimtelijk beter mogelijk gemaakt
	4.2.3 Meer inwoners doen mee en participeren in de energietransitie
	4.2.4 Het aandeel duurzame warmtebronnen voor de verwarming van gebouwen is groter
	4.2.5 Er zijn meer publieke laadpunten voor elektrisch vervoer
	4.2.6 De energie-infrastructuur is beter afgestemd op vraag en aanbod van (duurzame) energie
4.3 De energietransitie is haalbaar, betaalbaar en innovatief	4.3.1 Wet- en regelgeving zijn beter afgestemd op energietransitie (lobby)
	4.3.2 Innovaties leveren een grotere bijdrage aan duurzame energievoorziening
	4.3.3 De energietransitie is beter betaalbaar voor iedereen (passende financiële instrumenten)
4.4 De Provincie is een geloofwaardige partner in de energietransitie door het goede voorbeeld te geven	4.4.1 De provincie Utrecht is een aansprekender voorbeeld van energieneutrale bedrijfsvoering en inkoop
	4.4.2 De provincie Utrecht benut haar eigen mogelijkheden voor een duurzame energieopwekking beter

4.1 Minder energiegebruik prov. Utrecht

Toelichting op beleidsdoel

Van het energiegebruik in de provincie Utrecht is 45% gerelateerd aan de gebouwde omgeving. Om de doelen uit het klimaatakkoord te halen, is een gestage daling noodzakelijk. Voor onze provincie hanteren we een reductiedoelstelling op het energiegebruik per inwoner van 1,5% per jaar. Gemeenten, woningcorporaties, verenigingen van eigenaren, bedrijven en maatschappelijke organisaties worden gestimuleerd en ondersteund om deze besparingsdoelstelling te realiseren. Naast een directe bijdrage aan CO2-emissiereductie levert energiebesparing ook een kans om de energiekosten te verlagen en het wooncomfort te verhogen. Het draagt ook bij aan werkgelegenheid en innovatie in de bouw- en installatie sector. Ook vanuit programma 5 en 6 (Bereikbaarheid) wordt bijgedragen aan vermindering van het energiegebruik via het stimuleren van de fiets en het ov.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

4.1 Minder energiegebruik prov. Utrecht	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.217	806	975	975	975	975
Materiële lasten	692	1.498	2.683	2.455	2.455	2.455
Subsidies	645	1.866	-	-	-	-
Totaal Lasten	2.553	4.170	3.658	3.430	3.430	3.430
Baten	463	1.000	-	-	-	-
Totaal Baten	463	1.000	0	0	0	0
Totaal	-2.090	-3.170	-3.658	-3.430	-3.430	-3.430

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Energiebesparingsprojecten	Getal	2	5	5	5	PM	PM
Omschrijving:	Het aantal ondersteunde grootschalige projecten gericht op energiebesparing/opwek bij inwoners.						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						
2 Energiecontroles bedrijven	Getal	354	250	500	500	PM	PM
Omschrijving:	Het aantal bedrijven waar energiecontroles in opdracht van de provincie en gemeenten worden uitgevoerd						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						

3 Ondersteunde trajecten maatschappelijke organisaties	Getal	293	500	600	700	PM	PM
Omschrijving:	Het aantal vestigingen van maatschappelijke organisaties waar de provincie ondersteuning geeft bij energiebesparing en/of duurzame opwek.						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						

Meerjarendoelen

4.1.1 De ondersteuning van inwoners voor energiebesparing is beter (door o.a. gemeenten, woningcorporaties en Verenigingen van Eigenaren)

Toelichting op meerjarendoel

Het verduurzamen van de gehele bestaande woningvoorraad is een grote opgave, want het betreft vele woningeigenaren die elk hun eigen afweging maken. Vanuit het Rijk is prioriteit gegeven aan het isoleren van woningen met een slecht energielabel voortbouwend op de aanpak van energiearmoede. De gemeenten krijgen hiervoor extra rijksmiddelen. Door als gemeenten en provincie samen te werken in een Energie Diensten Centrum (EDC) kunnen knelpunten in de uitvoering worden weggenomen. Het is een vervolg op de succesvolle aanpak voor de inzet van isolatievouchers voor woningeigenaren met een smalle beurs. In een EDC worden gestandaardiseerde aanpakken ontwikkeld voor een structurele en grootschalige integrale verduurzamingsaanpak. Hiermee bouwen we een infrastructuur op die gemeenten ondersteunt in de verduurzamingsopgave voor woningen. Dit helpt gemeenten hun regierol effectief in te vullen en biedt tegelijkertijd ruimte voor lokaal maatwerk.

Naast gemeenten, spelen ook de woningcorporaties, particuliere verhuurders en bewonersinitiatieven een belangrijke rol in de verduurzaming. Als provincie leggen we de verbinding, om zo kansen en knelpunten te signaleren en deze gezamenlijk op te pakken. De woningcorporaties hebben via de Nationale Prestatieafspraken een belangrijke rol in onder meer het verminderen van woningen met een slecht energielabel, maar ook in het aardgasvrij maken van woningen. Via een halfjaarlijks bestuurlijk overleg inventariseren we welke punten opgepakt moeten worden om de voortgang te bevorderen. Voor particuliere verhuurders faciliteren we een centraal en toegankelijk loket waar gemeenten verhuurders naar kunnen verwijzen voor vragen en informatie over het verduurzamen van hun woningvoorraad. Om met name bewonersinitiatieven voldoende ondersteuning te bieden, is in 2023 met steun van de provincie het Servicepunt Energie opgezet. Dit servicepunt fungeert als vraagbaak, biedt kennis aan en ondersteunt bewonersinitiatieven met het ontwikkelen van projecten voor energiebesparing.

Binnen een Vereniging van Eigenaren (VvE) is de besluitvorming over energiemaatregelen complexer dan voor een individuele eigenaar, terwijl er bij VvE's nog veel te verduurzamen valt. We zetten daarom de ondersteuning voor VVE’s voort. Hiervoor werken we samen met DVVE en benutten de mogelijkheden van de provinciale subsidieregeling voor energietransitie (UsET).

Nu de Transitievisies Warmte klaar zijn, is het de bedoeling dat alle gemeenten wijkuitvoeringsplannen opstellen. Om de voortgang van de warmtetransitie te kunnen volgen, gaan we in samenspraak met de RES-regio's hiervoor een monitoringssysteem opzetten. We stimuleren gemeenten om wijkprocessen op te starten door kennis te ontsluiten over warmtebronnen en over participatieprocessen. We bieden gemeenten ook de mogelijkheid om via de UsET subsidie aan te vragen voor ondersteuning van wijkprocessen.

Beoogde resultaten

- Begin 2024 is een Energie Diensten Centrum (EDC) gestart met minimaal 6 gemeenten en uitgebreid naar 12 gemeenten aan het eind van het jaar. Vooruitlopend op het EDC is Europese subsidie aangevraagd. Bij toekenning van de subsidie kan een deel van de activiteiten hiermee gefinancierd worden.
- Eventuele knelpunten in de uitvoering van de nationale prestatieafspraken zijn samen met woningcorporaties opgepakt.
- Minimaal 50 VVE's zijn met steun van de provincie aan de slag gegaan met verduurzaming.
- Via het Servicepunt Energie zijn minimaal 5 bewonersinitiatieven ondersteund met het ontwikkelen van een plan van aanpak voor energiebesparing.

4.1.2 Toezicht op de verplichte energiemaatregelen voor bedrijven wordt beter uitgevoerd

Toelichting op meerjarendoel

Via toezicht en handhaving worden bedrijven gehouden aan het nemen van energiebesparende maatregelen waartoe zij wettelijk verplicht zijn. Ze worden daarbij ook gestimuleerd meer te doen dan wettelijk verplicht is. In samenwerking met gemeenten ondersteunen we de omgevingsdiensten met de inrichting en de opschaling van energietoezicht en handhaving.

Daarnaast ondersteunen we collectieve projecten die gericht zijn op energiebesparing en gebouwgebonden opwekking van duurzame energie. Hierbij gebruiken we de mogelijkheden die het landelijke Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen (PVB) biedt. Dit is gericht op het aanjagen van de organisatiegraad op bedrijventerreinen (zie ook meerjarendoel 8.4.2 en het opzetten van energieprojecten. Mogelijkheden voor realisatie van regionale energieloketten voor bedrijven maken ook onderdeel uit van dit programma.

Voor de kleinere bedrijven tot 50 medewerkers wordt met middelen vanuit het Rijk een Ontzorgingsprogramma MKB (O-MKB) opgezet. Naar voorbeeld van het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed (zie meerjarendoel 4.1.3) wordt het O-MKB vormgegeven met inzet van duurzaamheidscoaches en ondersteuning met energiescans en duurzame meerjarenonderhoudsplannen. Voor financiering van maatregelen kunnen organisaties gebruik maken van het Energiefonds Utrecht.

Vanuit de landelijke Cluster 6-aanpak wordt het energieverbruik van de grootverbruikers (meer dan 1 miljoen m3 aardgas per jaar) in de provincie Utrecht in beeld gebracht. Er wordt ook geïnventariseerd welke plannen zij hebben om op andere energiebronnen over te stappen. Dit is van belang om knelpunten op het elektriciteitsnet zoveel mogelijk te voorkomen.

Beoogde resultaten

- Samen met gemeenten en omgevingsdiensten starten we met de uitvoering van een provinciebrede aanpak voor opschaling van het aantal energiecontroles waarvoor gemeenten bevoegd gezag zijn.
- Het landelijke Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen (PVB) is uitgerold in (de drie regio's in) de provincie Utrecht. De lessen uit de pilot in de regio Foodvalley zijn hierin meegenomen.
- Minimaal 5 verduurzamingsprojecten van gemeenten, bedrijvencollectieven of brancheverenigingen zijn ondersteund via de provinciale subsidieregeling voor energietransitie (UsET).
- Er is een Ontzorgingsprogramma voor het MKB gestart met financiering vanuit het Rijk.
- Er is een provinciale Cluster 6-aanpak ontwikkeld gericht op verduurzaming van bedrijven met een verbruik van meer dan 1 miljoen m3 aardgas per jaar.

4.1.3 Er komt meer ondersteuning bij energiebesparing voor maatschappelijke organisaties

Toelichting op meerjarendoel

We blijven inzetten op energiebesparing bij maatschappelijke organisaties. De aanpak van de Green Deal Duurzame Zorg, die is uitgebreid naar poppodia, musea en theaters, wordt voortgezet. Dat geldt ook voor het Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed (OMV). Voor de uitvoering hiervan heeft het Rijk in 2023 extra middelen beschikbaar gesteld. Het OMV richt zich op organisaties met minder dan tien gebouwen in de zorg, het onderwijs, cultuur, sport, buurt- en dorpshuizen en gemeentelijke gebouwen. In aanvulling op het OMV kunnen ook de grotere maatschappelijke organisaties rekenen op provinciale ondersteuning voor projecten die gericht zijn op energiebesparing en gebouw-gebonden opwekking van duurzame energie. In het kader van het Utrechtse Sportakkoord is een aanpak ontwikkeld gericht op brede verduurzaming van sportaccommodaties (zie programma 3.4.2).

Beoogde resultaten

- Alle 26 zorginstellingen die sinds 2018 deelnemen aan de Green Deal Duurzame Zorg zijn in 2024 toegetreden tot de koplopersgroep. Hierin wordt de verduurzamingsaanpak opgeschaald naar alle utiliteitsbouwpanden van de deelnemers.
- In totaal 600 vestigingen van maatschappelijke organisaties worden begeleid bij verduurzaming van hun vastgoed.

4.2 Duurzame energie in prov. Utrecht

Toelichting op beleidsdoel

Onze doelstelling, zoals vastgelegd in de Omgevingsvisie, is dat in 2030 minimaal 55% van het elektriciteitsgebruik hernieuwbaar wordt opgewekt binnen de provincie Utrecht. Realisatie van de ambities in de Regionale Energiestrategieën (RES) van de regio's U16, Amersfoort en Foodvalley is nodig om dit doel te bereiken. Samen met gemeenten, waterschappen, netbeheerders en initiatiefnemers spannen we ons in om grootschalige duurzame opwek van energie (ruimtelijk) mogelijk te maken. Inwoners en stakeholders worden hier nauw bij betrokken. Ook stimuleren we het gebruik van elektrisch vervoer door bij te dragen aan de ontwikkeling van de publieke laadinfrastructuur. Grootschalige duurzame energie-opwek passen we landschappelijk in en combineren we met andere opgaven.

Vanuit de provinciale regierol op de regionale energie-infrastructuur werken we samen met gemeenten, regio's en de netbeheerders aan oplossingen voor netcongestie op de korte termijn. Op de langere termijn proberen we netcongestie te voorkomen door ruimtelijke ontwikkelingen en de uitbereiding van de energie-infrastructuur goed op elkaar af te stemmen. Daarnaast helpen we de netbeheerders bij de ruimtelijke procedures om te komen tot snellere realisatie van de noodzakelijke netuitbreidingen en zoeken we naar slimme oplossingen voor netcongestie voor bedrijven(terreinen) en de woningbouw.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

4.2 Duurzame energie in prov. Utrecht	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	918	1.391	1.447	991	991	991
Materiële lasten	640	1.410	2.575	1.011	1.011	1.011
Subsidies	937	1.566	430	430	430	430
Totaal Lasten	2.494	4.366	4.452	2.432	2.432	2.432
Baten	-	755	520	-	-	-
Totaal Baten		755	520	0	0	0
Totaal	-2.494	-3.611	-3.932	-2.432	-2.432	-2.432

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Duurzaam opgewekte elektriciteit	%	PM		31%	34%	37%	41%
Omschrijving:	Het percentage duurzaam opgewekte elektriciteit van het totale elektriciteitsverbruik in de provincie.						
Toelichting:							
Bron:	Energiemonitor						
2 Hernieuwbare energie (V-3)	Getal	PM		13	14	16	17
Omschrijving:	De totale productie van hernieuwbare energie in peta joule (PJ).						
Toelichting:							
Bron:	Energiemonitor						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3 Locaties grootschalige opwek	Getal	20	15	30	30	PM	PM
Omschrijving:	Het aantal locaties/zoekgebieden voor grootschalige duurzame opwek van elektriciteit waar de provincie ondersteuning biedt.						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						
4 Locaties duurzame warmtewinning	Getal	20	6	15	15	PM	PM
Omschrijving:	Het aantal locaties/zoekgebieden voor grootschalige duurzame warmtewinning waar de provincie ondersteuning biedt.						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						
5 Uitbreiding laadinfra	Getal	3.777	3.000	3.600	3.600	3.600	3.600
Omschrijving:	Het aantal nieuw gerealiseerde openbare laadpunten met steun van de provincie.						
Toelichting:							
Bron:	Programmateam (intern)						

Meerjarendoelen

4.2.1 Meer zonnepanelen op daken

Toelichting op meerjarendoel

In 2024 verbreden we de focus van zon op dak naar lokaal opwek en verbruik beter balanceren, waar zon op dak een rol in kan spelen. Daarmee spelen we in op ontwikkelingen rondom netcongestie en de beperkte mogelijkheid tot teruglevering van elektriciteit. Ook zien we kansen voor de inzet van zonthermische panelen waarmee elektriciteit én warmte wordt opgewekt.

We blijven gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties ondersteunen met subsidies, kennis en zon-op-dak adviezen. Ook kunnen dakeigenaren subsidie aanvragen om veel voorkomende belemmeringen voor zon-op-dak projecten op te lossen, zoals het versterken of aanpassen van de dakconstructie of oplossingen voor netcongestie.

Naast zon-op-dak zijn ook andere objecten, zoals parkeerplaatsen met zonnepanelen (solar carports) een interessante functiecombinatie. Sinds 2020 heeft de provincie Utrecht een applicatie beschikbaar voor het identificeren van kansen voor solar carports. Aanvullend ondersteunen we (lokale) organisaties door haalbaarheidsonderzoeken en de onrendabele top voor solar carports te subsidiëren.

Beoogde resultaten

- Er is ondersteuning georganiseerd om eigenaren van grote daken (bedrijven en andere organisaties) advies op maat te bieden over mogelijkheden voor opwek in combinatie met netcongestie.
- Minimaal 10 projecten voor netcongestie/achter-de-meter oplossingen zijn met subsidie ondersteund.
- Er is subsidie verstrekt voor de realisatie van minimaal 10 solar carports.
- Er zijn 2 kennissessies over zonthermie georganiseerd voor gemeenten.

4.2.2 De groei van duurzame energie wordt ruimtelijk beter mogelijk gemaakt

Toelichting op meerjarendoel

Regionale Energie Strategieën (RES)

Uit de voortgangsrapportages van de RES'en van de regio's U16, Amersfoort en Foodvalley blijkt dat extra inspanningen nodig zijn om de RES- en provinciale doelen voor grootschalige opwek van zonne- en windenergie te realiseren en de afspraken in het Klimaatakkoord na te komen. We streven hierbij naar verbetering van de balans tussen zonne- en windenergie. Zowel zon- als windlocaties worden onderzocht op aansluitbaarheid op het elektriciteitsnet, haalbaarheid en lokaal eigendom. In de eerste helft van 2024 geven we gemeenten de ruimte om middels een raadsbesluit aan te geven voor welke locaties zij planologische procedures starten (of vervolgen) zodat projecten in 2030 gerealiseerd kunnen zijn. Gemeenten kunnen daarbij gebruik maken van de informatie uit het planMER windenergie inclusief de gebieden die als meest kansrijk zijn aangemerkt. In deze periode bereiden we ons voor op de inzet van projectbesluitprocedures voor windenergie voor het geval de plannen van gemeenten niet toereikend zijn om de RES-opgave van 2,4 TWh in 2030 te realiseren. We werken intensief samen met de RES-partners en continueren onze inzet in de OER-trajecten voor opwek van duurzame energie op publieke gronden langs de A28, A12, A2-noord en A1 die samen met gemeenten en Rijkswaterstaat zijn gestart. We blijven de RES-projectorganisaties, gemeenten en energiecoöperaties ondersteunen bij de uitvoering van de RES'en met kennis, expertise en procesgeld.

Beoogde resultaten

- In de RES-regio's hebben alle partijen gezamenlijk voldoende besluiten in voorbereiding om in 2030 2,4 TWh te realiseren. Er is helderheid over of en zo ja, voor welke locaties, de provincie projectbesluiten voor windenergie wil nemen.
- Voor de OER-trajecten A28 en A2-noord zijn de verkenningsfasen afgerond. In deze fase is onderzocht wat de technische mogelijkheden zijn en wordt bepaald aan welke kaders en randvoorwaarden het ruimtelijk ontwerp moet voldoen. De fase wordt afgesloten door het tekenen van een samenwerkingsovereenkomst voor de volgende fase, waarin de vergunningprocedure wordt doorlopen.
- Voor de OER-trajecten A12 en A1 is de voorverkenning afgerond en is een intentieverklaring ondertekend voor de verkenningsfase.

4.2.3 Meer inwoners doen mee en participeren in de energietransitie

Toelichting op meerjarendoel

Zoveel mogelijk inwoners moeten kunnen meedoen, meebeslissen en meeprofiteren van de voordelen van energiebesparing en duurzame opwekprojecten. We zetten ons in voor inspraak van inwoners middels actieve procesparticipatie en lokaal eigendom, waarbij minimaal 50% lokaal eigendom een uitgangspunt is geworden bij de realisatie van windenergieprojecten naar aanleiding van amendement 22. Daarbij zetten we ons in om dit lokaal eigendom inclusief vorm te geven. Dit betekent dat iedereen in de omgeving van een energieproject de mogelijkheid krijgt om mee te doen. Daarnaast zetten we ons in voor zeggenschap van bewoners bij de voorbereiding, realisatie en exploitatie van energieprojecten. De beoogde resultaten onder dit meerjarendoel zijn gericht op het laten participeren van inwoners bij projecten voor opwek van elektriciteit. Het betrekken van inwoners bij energiebesparing en warmteprojecten is onderdeel van 4.1.1. en 4.2.4.

Beoogde resultaten

- Minimaal 20 energiecoöperaties en andere bewonersinitiatieven worden via het Servicepunt Energie ondersteund bij de initiatieffase, bij het professionaliseren en bij het opzetten van collectieve projecten voor duurzame elektriciteitsopwekking.
- Energiecoöperaties en andere bewonersinitiatieven realiseren mede dankzij provinciale ondersteuning veertig kleinschalige energieprojecten zoals zon op dak. Energiecoöperaties kunnen 10 grootschalige energieprojecten (wind en zon) ontwikkelen dankzij het Ontwikkelfonds.
- 10 gemeenten zijn via inzet van visualisatietools, experts en middelen geholpen bij het vormgeven van participatieprocessen in zoekgebieden voor grootschalige energieopwekking.
- Naar aanleiding van motie 58 Iedereen kan meedoen is een voorstel ontwikkeld voor de realisatie van een participatiefonds gericht op huishoudens die financieel niet in staat zijn om te investeren in een energieproject. Daarnaast zijn er mogelijkheden gecreëerd voor coöperatief provinciaal eigendom (motie 59).
- Naar aanleiding van amendement 22 is er een beleidskader ontwikkeld voor lokaal eigendom, burgerparticipatie en inclusiviteit voor windenergieprojecten op provinciaal niveau. Dit sluit ook aan bij motie 21 Participatie en draagvlak.

4.2.4 Het aandeel duurzame warmtebronnen voor de verwarming van gebouwen is groter

Toelichting op meerjarendoel

In de afgelopen jaren is de productie van duurzame warmte in de provincie Utrecht sterk gestegen. We ondersteunen de ontwikkeling van (collectieve) warmte-initiatieven door financiële, technische of maatschappelijke knelpunten te identificeren en oplossingsrichtingen aan te dragen. Warmteprojecten waarvan de haalbaarheid al is bepaald, worden ondersteund met instrumenten als een marktconsultatie, de inzet van projectleiders, het Servicepunt Energie en financieringsonderzoek. We doen dit in samenwerking met andere belanghebbenden als Energie Beheer Nederland (EBN), de RES-regio's, de waterschappen en de gemeenten.

Het speelveld in 2024 wordt vooral bepaald door de aankomende landelijke verplichtingen ten aanzien van de inzet van (hybride) warmtepompen in de gebouwde omgeving en het bijmengen van groen gas. Op regionaal niveau is er de ambitie de Regionale Structuur Warmte (RSW) te actualiseren. De RSW maakt onderdeel uit van de Regionale Energie Strategie (RES). De door de provincie ontwikkelde thermische potentiekaarten geven inzicht in kansrijke locaties voor de productie van geothermie, groen gas en omgevingsenergie (energie uit bodem, lucht en water). Deze kaarten zijn input voor de RSW.

Het ontwikkelen van duurzame warmtebronnen is eveneens van belang voor de bestaande warmtenetten, de uitbreiding van deze netten en voor nieuwe warmtenetten. In de Wet Collectieve Warmte (WCW) komt te staan aan welke eisen de warmtebedrijven moeten voldoen, zoals een publiek meerderheidsbelang. In samenspraak met de betrokken gemeenten maken we een plan om hieraan invulling te geven. Daarnaast zorgen we er in samenspraak met andere partijen voor dat er voldoende kennis, kapitaal en uitvoeringskracht aanwezig is om de kleinere buurtwarmtenetwerken (die buiten de WCW vallen) te realiseren.

Beoogde resultaten

- Ten behoeve van de RSW is er een actueel overzicht van beschikbare warmtebronnen in de provincie Utrecht gekoppeld aan de warmtevraag met kansenkaarten (in GIS).
- De provincie faciliteert drie of meer technische haalbaarheidsonderzoeken naar specifieke duurzame warmteoplossingen voor het verduurzamen van de bestaande warmtenetwerken.
- Lopende en nieuwe projecten voor grootschalige duurzame warmtewinning, waaronder aardwarmteprojecten, zijn ondersteund.
- In ten minste vijf gemeenten worden initiatieven gestimuleerd en ondersteund om de mogelijkheden voor een warmtenetwerk nader uit te werken. Om het elektriciteitsnet te ontlasten is daarbij aandacht voor opslag en flexibiliteit.
- Eind 2024 is duidelijk welke instrumenten de provincie zal inzetten om de realisatie van zowel grote als kleine warmtenetten te bevorderen.

4.2.5 Er zijn meer publieke laadpunten voor elektrisch vervoer

Toelichting op meerjarendoel

Elektrische auto's gebruiken minder en schonere energie en dragen bij aan energiebesparing en CO2-emissiereductie. Daarom stimuleren we het gebruik van elektrische auto's door te zorgen voor voldoende laadpunten met een goede spreiding. Voor het ontwikkelen van de laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer werken we samen met de provincies Noord-Holland en Flevoland in de mobiliteitsregio MRA-E en ondersteunen we gemeenten bij de voering van de afspraken uit de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL).

Naast de groei van de laadinfra voor personenvervoer is de ontwikkeling van laadinfra voor logistiek en transport belangrijk. Daarom stellen we als dat nodig is extra middelen beschikbaar aan MRA-E om op bedrijventerreinen de opstart en ontwikkeling van deze laadinfra te organiseren. Dit doen we in overleg met gemeenten en bedrijventerreinen.

In 2024 wordt naar verwachting het landelijke programma 'Slim laden voor iedereen' uitgerold. Slim laden draagt bij aan het voorkomen van netcongestie en kan de kosten voor de gebruiker verlagen. Slim laden is een complexe techniek die om een zorgvuldige implementatie vraagt. We zullen gemeenten ondersteunen bij de technische en communicatieve opgaven die hierbij komen kijken. Ook dragen we bij aan onderzoeken naar de toepassing van bi-directioneel laden en hebben we de ambitie om hierin als provincie voorop te (blijven) lopen.

De ingroei van elektrisch vervoer (EV) in de totale vloot aan personenvoertuigen gaat langzaam. In het Regionaal Mobiliteitsplan (RMP) zijn instrumenten voorgesteld om de ingroei van EV te stimuleren. In 2023 zijn we samen met gemeenten gestart met de ontwikkeling van deze instrumenten die gebaseerd zijn op een inclusieve aanpak en de inzet op elektrische deelauto's. In 2024 schalen we deze aanpak verder.

Beoogde resultaten

- Er zijn 5 gemeenten ondersteund met maatregelen voor het versnellen van gebruik van EV uit zoals opgenomen in het RMP.
- Er zijn 10 bedrijventerreinen ondersteund bij de ontwikkeling van publiek toegankelijke laadinfrastructuur voor transport en logistiek.

4.2.6 De energie-infrastructuur is beter afgestemd op vraag en aanbod van (duurzame) energie

Toelichting op meerjarendoel

Via de Energy Board provincie Utrecht geven we in samenwerking met onze partners invulling aan de provinciale regierol op de regionale energie-infrastructuur. In de Energy Board zijn de provincie Utrecht, de netbeheerders (TenneT en Stedin), de regio's (U10, Amersfoort en Foodvalley) en de gemeenten Amersfoort en Utrecht vertegenwoordigd. De aanpak vanuit de Energy Board wordt in 2024 voortgezet en is gericht op drie sporen. Via deze sporen proberen we netcongestie op korte termijn te verminderen en op de langere termijn te voorkomen.

1. Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (p-MIEK)
Het p-MIEK draagt op de langere termijn bij aan een beter afstemming tussen de ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld wonen, werken, mobiliteit en duurzame energieopwekking en de (investerings)plannen van de netbeheerders voor uitbreiding van het elektriciteitsnet.

2. Versnellen realisatie netinfrastructuur
Om het probleem van de netcongestie op te lossen moet de netinfrastructuur in de provincie Utrecht zo snel mogelijk worden uitgebreid. De omvang van dit soort installaties en bijbehorende tracés zorgen voor zware ruimtelijke procedures op het gebied van onder andere locatiekeuze, ruimtelijke inpassing, grondverwerving en participatie. Voor de grotere stations zoals Breukelen-Kortrijk, Utrecht-Noord en Amersfoort-Noord speelt de provincie hierin een belangrijke rol.

3. Slimme (lokale) oplossingen
Op korte termijn pakt de provincie samen met de partners in de Energy Board een rol waar het gaat om slimme oplossingen voor bijvoorbeeld bedrijven(terreinen) en woningbouwlocaties die door de netcongestie niet aangesloten kunnen worden. Het gaat hierbij om het zoeken naar bijvoorbeeld meer flexibiliteit, vraag/aanbod bij elkaar brengen, opslag met batterijsystemen en combinaties hiervan bij de realisatie van Energy Hubs op bedrijventerreinen. Zie ook meerjarendoel 4.3.2.

Beoogde resultaten

- De Startnotitie p-MIEK 2.0 wordt in 2024 vastgesteld.
- Het provinciaal inpassingsplan Breukelen-Kortrijk wordt in 2024 vastgesteld.
- Locatiekeuze en bevoegd gezag rol is bepaald voor Amersfoort-Noord en Utrecht-Noord.

4.3 Energietransitie haal- en betaalbaar

Toelichting op beleidsdoel

De ambities voor de verandering van het energiesysteem liggen hoog, maar er zijn nog geen uitgestippelde paden voor een transitie die alle doelen realiseert en waarbij iedereen kan meedoen. Om die reden is er aandacht voor behartiging van belangen bij het Rijk en in Europa, en worden innovatieve aanpakken en financieringsvormen ontwikkeld, gebruikmakend van technische innovaties.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

4.3 Energietransitie haal- en betaalbaar	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	126	298	286	286	286	286
Materiële lasten	588	600	1.755	480	480	480
Subsidies	4.133	4.133	1.920	-	-	-
Totaal Lasten	4.847	5.031	3.961	766	766	766
Baten	425	-	-	-	-	-
Totaal Baten	425	0	0	0	0	0
Totaal	-4.422	-5.031	-3.961	-766	-766	-766

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Het aantal innovatietrajecten waarin haalbaarheid en/of betaalbaarheid zijn geborgd	Getal	4	2	2	2	PM	PM
Omschrijving: Het aantal ontwikkelde verduurzamingsprojecten voor inwoners waarin haalbaarheid en/of betaalbaarheid zijn geborgd							
Toelichting:							
Bron: Programmateam (intern)							
2 Pilots innovatie	Getal	4	5	5	5	PM	PM
Omschrijving: Het aantal pilots van energie-innovaties waar de provincie bij betrokken is.							
Toelichting:							
Bron: Intern							

Meerjarendoelen

4.3.1 Wet- en regelgeving zijn beter afgestemd op energietransitie (lobby)

Toelichting op meerjarendoel

Wij wenden onze invloed aan bij de totstandkoming van landelijke en Europese wet- en regelgeving en de toepassing daarvan waardoor de energietransitie versneld wordt. In 2022 is op basis van belemmeringen die in beeld zijn gebracht een lobbyagenda opgesteld. In afstemming met partners zoals gemeenten,

energiecoöperaties, bedrijven en IPO wordt deze agenda uitgevoerd en actueel gehouden. In 2024 geven we prioriteit aan gebouwgebonden financierings- en ontzorgingsconcepten, oplossingen voor netcongestie en de (financiering van de) warmtetransitie, waaronder warmtenetten.

Beoogde resultaten

- Er zijn concrete stappen gezet in het realiseren van de lobbydoelen die voor 2024 geprioriteerd zijn.
- Samen met partners zijn lobbyactiviteiten uitgewerkt en uitgevoerd.

4.3.2 Innovaties leveren een grotere bijdrage aan duurzame energievoorziening

Toelichting op meerjarendoel

Door onderzoek en innovatie zoeken we naar manieren om energiebesparing en duurzame opwek, sneller, inclusiever, goedkoper en circulair te realiseren. Binnen een aantal thema's die belangrijk zijn voor de energietransitie in de provincie Utrecht ondersteunen we initiatieven met ontwikkelcapaciteit en via onze subsidieverordening (UsET) met financiële bijdragen voor haalbaarheidsstudies en kleinschalige pilots. We versterken de samenwerking tussen regionale en nationale partijen, informeren stakeholders over relevante ontwikkelingen en ondersteunen lange termijn-onderzoek van hogescholen en universiteiten.

Wij richten ons hierbij op twee hoofdthema's: 'Slimme, flexibele en geïntegreerde energiesystemen' (inclusief opslag en bi-directioneel laden), en 'Energierenovaties in de gebouwde omgeving'. Naast deze thema's hebben we aandacht voor onder andere waterstof in het landelijk gebied en de circulaire energietransitie.

Rond het onderwerp 'Slimme, flexibele en geïntegreerde energiesystemen' werken wij aan drie samenhangende initiatieven. Met Stedin hebben we een aanpak ontwikkeld om met gemeenten en bedrijven op bedrijventerreinen energiehubs te realiseren. Daarnaast hebben wij in 2023 met de ROM Utrecht Region en innovatieve (regionale) ondernemers en kennisinstellingen een 'Roadmap slim energiesysteem' opgesteld. Hierin staan concrete activiteiten die bijdragen aan een slim energiesysteem, en die de regionale economie en kennispositie kunnen versterken. Concrete voorbeelden van deze activiteiten zijn het realiseren van meerdere proeftuinen en de opschaling van de pilot-resultaten van bi-directioneel laden in grootschalige projecten. In 2024 willen wij partijen via kennis en indien nodig via de UsET ondersteunen. Dit doen we in samenwerking met de ROM Utrecht Region. Ten slotte werken wij met onder andere de Topsector Energie, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de netbeheerders samen aan een groeifondsaanvraag Energiehubs. Hiermee vragen wij financiering voor een aantal grotere proeftuinen, waarvan ten minste 1 in Utrecht, en de uitvoering van een innovatieagenda. Waterstof zien we als onderdeel van dit slimme geïntegreerde energiesysteem.

Rond 'Energierenovaties in de gebouwde omgeving' werken wij met regionale partners zoals de Hogeschool Utrecht en de ROM Utrecht Region samen in de gehonoreerde Groeifondsaanvraag 'Toekomstbestendige Leefomgeving'. Hierin werken wij aan de industrialisatie en digitalisering van het renovatieproces, biobased/ circulair renoveren en vergroten van aanbod van technisch geschoold personeel in samenwerking met de Utrecht Talent Alliantie (zie ook meerjarendoel 8.1.1).

Beoogde resultaten

- We ondersteunen vijf pilots van energie-innovaties.
- Twee grotere innovatie- en/of onderzoeksprojecten zijn ondersteund en begeleid naar financiering door organisaties als het Groeifonds, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), RVO of Kansen voor West 3.
- Ondersteuning van vier verkenningen naar energiehubs. Doel is de start van twee hubs in 2024.

4.3.3 De energietransitie is beter betaalbaar voor iedereen (passende financiële instrumenten)

Toelichting op meerjarendoel

Toegang tot financiering voor verduurzaming en participeren in duurzame opwek is op dit moment niet voor iedereen haalbaar. Ook betaalbaarheid van de energierekening is voor velen een uitdaging. Het organiseren van voldoende toegang tot informatie, kennis en financiële middelen voor alle bewoners voor verduurzaming van hun eigen woningen, vermindering van hun energielasten of participatie in duurzame opwek is een complex proces. Binnen de inclusieve aanpak energietransitie geven we ruimte om vernieuwende concepten te beproeven in de praktijk en de geleerde lessen in te zetten voor opschaling of replicatie in de provincie. Dit borgen we binnen de pijlers van het programma Energietransitie. Zo worden de lessen uit de aanpak 'isolatievouchers voor woningeigenaren met een smalle beurs' benut bij de doorontwikkeling naar een structurele aanpak in een Energie Diensten Centrum (zie meerjarendoel 4.1.1) en worden nieuwe instrumenten ontwikkeld voor inclusiviteit bij opwek (zie meerjarendoel 4.2.3).

Beoogde resultaten

- Verdere ondersteuning van gemeente Zeist (en 5 geïnteresseerde gemeenten) in verkenning van het opzetten van een (maatschappelijke) ontzorgingsorganisatie voor bewoners in Austerlitz voor de verduurzaming van hun huizen.
- Geleerde lessen delen we binnen het Energie Diensten Centrum (EDC) met andere gemeenten

4.4 Geloofwaardige partner energietr.

Toelichting op beleidsdoel

De energietransitie vraagt om dappere keuzes, gedragsverandering en investeringen. Als Provincie Utrecht willen we zelf het goede voorbeeld geven door onze bedrijfsvoering te verduurzamen en het inzetten van onze eigendommen voor duurzame energieopwekking. Ons doel is dat het provinciaal vastgoed in 2035 en de provinciale organisatie in 2040 energieneutraal is.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

4.4 Geloofwaardige partner energietr.	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	100	116	99	99	99	99
Totaal Lasten	100	116	99	99	99	99
Totaal	-100	-116	-99	-99	-99	-99

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Opwek provincie	Getal (Kwh)	335.159	450.000	450.000	450.000	520.000	520.000
Omschrijving:	De hoeveelheid duurzaam opgewekte energie op het vastgoed en de eigendommen van de eigen provinciale organisatie						
Toelichting:							

Bron:	Intern						
2 Besparing provincie		Getal	-11	3	3	3	3	3
Omschrijving:	Het percentage bespaarde energie t.o.v. het voorgaande jaar door de eigen provinciale organisatie.						
Toelichting:							
Bron:	Intern						

Meerjarendoelen

4.4.1 De provincie Utrecht is een aansprekender voorbeeld van energieneutrale bedrijfsvoering en inkoop

Toelichting op meerjarendoel

In voorgaande jaren zijn meerdere panden van de provincie aangepakt, waardoor zes van de zeven panden een energielabel van A of beter hebben. Voor het Huis van de Provincie (energielabel C) wordt in 2024 een technisch uitvoeringsplan opgeleverd. Hierin worden de verschillende stappen opgenomen die gezet moeten worden om het pand energieneutraal te maken met een concrete planning. Hierbij wordt goed gekeken naar het bestaande Meerjarenonderhoudsplan (MJOP), zodat acties slim gekoppeld kunnen worden. Zoals het vervangen van het dak van de statenzaal, waarbij meteen beter geïsoleerd wordt en zonnepanelen worden geplaatst.

Ook aan een energieneutrale bedrijfsvoering wordt hard gewerkt. Zo wordt bijvoorbeeld de reiskostenvergoeding in 2024 nog verder verduurzaamd. Vanuit het programma energietransitie wordt aan de totstandkoming en de uitvoering van deze plannen bijgedragen.

Beoogde resultaten

- Een technisch uitvoeringsplan voor de verduurzaming van het Huis van de Provincie is vastgesteld in lijn met de doelen voor energieneutraal vastgoed (2035) en een energieneutrale organisatie (2040).

4.4.2 De provincie Utrecht benut haar eigen mogelijkheden voor een duurzame energieopwekking beter

Toelichting op meerjarendoel

De provincie stelt haar eigen vastgoed en eigendommen beschikbaar om met bewezen technologie en met innovaties bij te dragen aan duurzame energieopwekking. Dit betreft zowel het benutten van de daken van het provinciaal vastgoed als het benutten van de OV en verkeersinfrastructuur. Daarbij ligt de nadruk op de assets die statisch worden gebruikt zoals parkeergarages. Bij de assets voor dynamisch gebruik zoals wegen en tramlijnen lijkt opwek en gebruik moeilijk te combineren. In 2023 is het contract voor de realisatie van 10 solar carports afgesloten. Ook is uit onderzoek gebleken dat het mogelijk is om zonnepanelen te plaatsen op geluidsschermen langs de N233 Rondweg Veenendaal-Oost. Naast de opwek van zon op perronkappen en parkeergarages worden ook opwek mogelijkheden van andere OV-assets in beeld gebracht.

Beoogde resultaten

- Er zijn op 10 provinciale carpoolplaatsen solar carports gerealiseerd of in ontwikkeling.
- Er zijn zonnepanelen geplaatst op de geluidsschermen langs de N233 (fase Groenpoort).
- Mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie worden meegenomen in de onderzoeksfase van provinciale infrastructuurontwikkelingen.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft geen verbonden partijen.

5. Bereikbaarheid I - Algemeen

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht werkt aan een goede en duurzame bereikbaarheid per fiets, auto en voor het vervoer van goederen in een gezonde en verkeersveilige omgeving.
Dezelfde ambities hebben we voor het vervoer van goederen door onze provincie. Dit willen we bereiken door goede samenwerking met gemeenten, vervoerders en al onze andere partners. Daarbij zoeken we slimme combinaties van vraag en aanbod en werken we aan verdere integratie van de modaliteiten. De komende jaren blijft de provincie Utrecht groeien; zowel het aantal banen als het aantal inwoners neemt toe. De ruimtelijke en economische groei in de provincie Utrecht leidt tot een grote mobiliteitsopgave, met een vergrote vraag naar mobiliteit en druk op de bereikbaarheid. Alleen met een mobiliteitstransitie en een beweging naar integrale slimme mobiliteit kunnen we invulling geven aan deze opgave.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

5. Bereikbaarheid I - Algemeen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5.1 Het provinciale netwerk is sterk	-40.162	-43.371	-40.834	-37.979	-39.143	-40.153
5.2 Hoge kwaliteit, diversiteit knoopp.	-1.049	-2.128	-2.600	-2.600	-2.600	-2.600
5.3 Locaties per fiets veilig, comfort	-12.158	-26.729	-19.566	-14.222	-10.581	-10.581
5.4 Aantal verkeersdoden,gewonden laag	-4.254	-5.601	-4.601	-4.601	-4.601	-4.601
5.5 Kwaliteitsnet goederenverv. op orde	-1.132	-1.272	-1.003	-1.003	-1.003	-1.003
5.6 Effecten mobiliteit op leefomgeving	-935	-1.305	-1.126	-1.697	-1.797	-1.797
5.7 Vraag-aanbod mob. goed afgestemd	-2.634	-2.715	-2.575	-2.575	-2.575	-2.575
5.8 Verkenningen, regionale programma's	-8.397	-12.882	-11.693	-10.171	-7.820	-31.193
Totaal exploitatie	-70.722	-96.003	-83.999	-74.849	-70.121	-94.504
Mutaties reserves						
Res. 05. Bereikbaarheid I - Algemeen	21.157	23.244	19.602	11.816	5.824	29.197
Totaal 5. Bereikbaarheid I - Algemeen	-49.564	-72.759	-64.397	-63.033	-64.297	-65.307

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

5. Bereikbaarheid I - Algemeen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	13.183	12.211	13.194	12.779	12.779	12.779
Kapitaallasten	3.944	4.584	5.152	7.431	8.595	9.605
Materiële lasten	43.953	61.674	39.498	31.459	32.621	32.897
Subsidies	14.856	21.684	28.583	24.380	17.326	40.423
Totaal Lasten	75.936	100.153	86.427	76.049	71.321	95.704
Baten	5.214	4.151	2.428	1.200	1.200	1.200
Totaal Baten	5.214	4.151	2.428	1.200	1.200	1.200
Totaal exploitatie	**-70.722**	**-96.003**	**-83.999**	**-74.849**	**-70.121**	**-94.504**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-25.160	-3.000	-	-	-	-
- Onttrekkingen	46.317	26.244	19.602	11.816	5.824	29.197
Totaal mutaties reserves	**21.157**	**23.244**	**19.602**	**11.816**	**5.824**	**29.197**
Saldo programma	**-49.564**	**-72.759**	**-64.397**	**-63.033**	**-64.297**	**-65.307**

Reserves Bereikbaarheid I - Algemeen

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	3.220	3.000	0	0	0	0
Reserve Lastneming subsidies	1.818	0	0	0	0	0
Reserve Mobiliteitsprogramma	20.122	0	0	0	0	0
Totaal stortingen	25.160	3.000	0	0	0	0
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	24.532	7.412	1.240	334	334	334
Reserve Lastneming subsidies	0	1.601	0	217	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	9.440	0	0	0	0	0
Reserve Mobiliteitsprogramma	12.346	17.231	18.362	11.265	5.490	28.863
Totaal onttrekkingen	46.317	26.244	19.602	11.816	5.824	29.197
Saldo mutaties reserves	**-21.157**	**-23.244**	**-19.602**	**-11.816**	**-5.824**	**-29.197**

Investeringen

Zie voor de investeringen het Meerjarig Investeringen Plan (MIP) Mobiliteit dat bij de begrotingsstukken is gevoegd. In het MIP is een overzicht en nadere toelichting opgenomen van:

- principebesluiten
- projectuitwerkingsbesluiten (voorbereidingskrediet)

- investeringsbesluiten
    - ontwerpbesluiten (nieuwe investeringen)
    - wijzigingen van lopende investeringen

Daarnaast is in het MIP Mobiliteit de stand van zaken opgenomen van alle lopende projecten in de studie en realisatiefase. En geeft het MIP Mobiliteit inzicht in de financiële ontwikkeling van de kapitaallasten.

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
5.1 Het provinciale netwerk is sterk	5.1.1 Het in stand en beschikbaar houden van de bestaande infrastructuur op een vastgesteld kwaliteitsniveau
	5.1.2 Er worden studies uitgevoerd naar trajecten en bereikbaarheidsknelpunten
	5.1.3 De voorbereiding en realisatie van infrastructurele projecten is duurzamer, effectiever en efficiënter
	5.1.4 Monitoring en evaluatie van (vaar)wegen zijn beter en vinden frequenter plaats
5.2 Knooppunten hebben een hoge kwaliteit en bieden een grote diversiteit van reisvoorzieningen	5.2.1 De uitvoering van knooppuntontwikkeling in partnerschap gaat vaker en beter
	5.2.2 Het aantal verbetermaatregelen voor knooppunten is groter (met gerichte subsidies)
	5.2.3 De ruimtelijke programmering is beter gekoppeld aan modaliteiten
	5.2.4 Kennis delen, onderzoek en monitoring vindt meer plaats
5.3 Alle belangrijke werklocaties, middelbare scholen en knooppunten zijn veilig, comfortabel en snel bereikbaar per fiets, waarbij de rol van de fiets in modal shift toeneemt	5.3.1 Het regionaal fietsnetwerk is vlotter, veiliger en comfortabeler
	5.3.2 De keten is sterker
	5.3.3 Slim fietsen wordt op meer plaatsen ingevoerd
	5.3.4 Stimuleren van gezond en veilig fietsgedrag is beter

5.4	Het aantal verkeersdoden en ernstig gewonden is laag	5.4.1	De provinciale infrastructuur is veiliger
		5.4.2	Gemeentelijke infrastructuur wordt beter door stimuleringsbijdragen
		5.4.3	Verkeerseducatie en -voorlichting is beter
		5.4.4	De verkeershandhaving is frequenter en sterker
		5.4.5	Er wordt meer gebruik gemaakt van data en er zijn meer innovaties
5.5	Het kwaliteitsnet goederenvervoer is op orde en sluit goed aan op de behoeften van gebruikers	5.5.1	Het kwaliteitsnet goederenvervoer is verder doorontwikkeld
		5.5.2	Het monitoren van externe veiligheid is beter
		5.5.3	Het goederenvervoer is duurzamer
5.6	Negatieve effecten van mobiliteit op de kwaliteit van de leefomgeving zijn laag	5.6.1	Het aantal geluidgehinderden langs provinciale wegen is minder
		5.6.2	De oversteekbaarheid van fauna bij provinciale wegen is beter
		5.6.3	De mobiliteit is duurzamer met o.a. minder uitstoot van broeikasgassen
		5.6.4	Het behalen van de WHO-normen voor luchtkwaliteit is dichterbij gekomen
5.7	De vraag naar en het aanbod van mobiliteit is goed op elkaar afgestemd	5.7.1	De basis is beter op orde
		5.7.2	De techniek op straat is beter ontwikkeld
		5.7.3	De sturing vindt multimodaler plaats
		5.7.4	Het mobiliteitsmanagement is van betere kwaliteit
5.8	Verkenningen naar en regionale programma's over een goede bereikbaarheid per fiets, openbaar vervoer en auto in een gezonde en verkeersveilige omgeving zijn uitgevoerd met daarbij monitoring van het mobiliteitsprogramma en indicatoren	5.8.1	Het uitvoeren van verkenningen is beter afgestemd op de behoefte
		5.8.2	Regionale programma's worden beter ontwikkeld en uitgevoerd

5.8.3 De monitoring en evaluatie van het mobiliteitsprogramma is beter

5.1 Het provinciale netwerk is sterk

Toelichting op beleidsdoel

Onze provincie telt in totaal ruim 300 kilometer aan provinciale wegen, parallelwegen en fietspaden. We willen de functionaliteit en kwaliteit van deze infrastructuur sober, doelmatig en duurzaam op peil houden. Zo blijft het enerzijds comfortabel en veilig voor automobilisten en fietsers; anderzijds voorkomen we kapitaalvernietiging. Dit niveau heeft de kwalificatie onderhoudsniveau B. Op dit moment is onze infrastructuur op dit niveau; de opgave is dit in stand te houden.

De provincie wil beheer en onderhoud van de wegen laten samengaan met het versterken van het infrastructurele netwerk. We kiezen daarom sinds een aantal jaren voor een aanpak per traject, waarbij we kijken naar onze speerpunten bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid. De focus lag de afgelopen jaren vooral op bereikbaarheid en veiligheid, de leefbaarheid raakte wat onderbelicht. Dit gaan we de komende jaren meer in evenwicht brengen, door minder in te zoomen op een traject of knelpunt en meer te kijken naar het netwerk als geheel. Dit doen we specifiek door het Netwerkperspectief provinciale wegen 2040 dat in 2022 is vastgesteld als leidraad te hanteren. Daarnaast nemen we naast de auto ook de andere modaliteiten mee. Bij studie, realisatie en beheer van wegen zetten wij in op duurzame en circulaire oplossingen. We beperken de uitstoot en hergebruiken waar mogelijk. Zo passen we circulaire biobased grasbetontegels toe als bermverharding. De afgelopen jaren en ook nu nog kampen we met een tekort aan medewerkers, onder meer door krapte op de arbeidsmarkt. Planningen staan daardoor onder druk. Over wijzigingen in de planning wordt u via het MIPM en MOPM geïnformeerd bij de kadernota en zomernota.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.1 Het provinciale netwerk is sterk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	7.377	6.918	7.127	7.127	7.127	7.127
Kapitaallasten	3.944	4.584	5.152	7.431	8.595	9.605
Materiële lasten	31.248	32.421	29.277	23.973	24.485	24.485
Subsidies	1.133	648	648	648	136	136
Totaal Lasten	43.702	44.571	42.204	39.179	40.343	41.353
Baten	3.540	1.200	1.370	1.200	1.200	1.200
Totaal Baten	3.540	1.200	1.370	1.200	1.200	1.200
Totaal	-40.162	-43.371	-40.834	-37.979	-39.143	-40.153

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Onderhoudstoestand van wegen	%	97%	95	95	95	95	95
Omschrijving: Het percentage provinciale wegen dat minimaal voldoet aan kwaliteitsniveau B.							
Toelichting:							
Bron: Nationale Databank Wegverkeersgegevens (NDW) + onderliggende databronnen							
2 Onderhoudstoestand bruggen, tunnels en viaducten	%	100	100	100	100	100	100
Omschrijving: Het percentage provinciale kunstwerken dat voldoet aan minimaal conditieniveau 3.							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende databronnen							
3 Beschikbaarheid wegen door wegwerkzaamheden.	%	99,7	99	99	99	99	99
Omschrijving: Het percentage van de tijd en kilometers dat de provinciale wegen beschikbaar zijn voor verkeer, rekening houdend met wegwerkzaamheden.							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende databronnen							
4 Oponthoud dag	Getal	N.n.b.	<	<	<	<	<
Omschrijving: De vertraging vermenigvuldigd met het aantal voertuigen op provinciale wegen. [1,25 mln. voertuigverliesuren in 2019].							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)							
5 Oponthoud spits		nnb	≤2	≤2	≤2	≤2	≤2
Omschrijving: De factor van de reistijd tijdens de spits in vergelijking met buiten de spits op provinciale wegen.							
Toelichting:							
Bron:							
6 Voorspelbaarheid reistijden	%	N.n.B.	≥ 95	≥ 95	≥ 95	≥ 95	≥ 95
Omschrijving: De hoeveelheid ritten op provinciale wegen waarbij de maximale extra reistijd niet hoger is dan 20% van de normale reistijd							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende							
7 Bereikbaarheid auto werklocaties	Km/u	N.n.b.	≥50	≥50	≥50	≥50	≥50

Omschrijving:	De bereikbaarheid voor de auto met economische kerngebieden als bestemming.
Toelichting:	
Bron:	NDW + onderliggende

Meerjarendoelen

5.1.1 Het in stand en beschikbaar houden van de bestaande infrastructuur op een vastgesteld kwaliteitsniveau

Toelichting op meerjarendoel

Het is essentieel voor het bereikbaar houden van de provincie Utrecht dat we wegen en vaarwegen veilig, efficiënt en duurzaam beheren en onderhouden.
Het in stand en beschikbaar houden van de bestaande infrastructuur, met andere woorden assets, op een vastgesteld kwaliteitsniveau vormt daarmee de basis van onze provinciale taak. We voeren het beheer uit via assetmanagement, een systematiek die zorgt voor een evenwicht tussen financiën, milieu- en maatschappelijke kosten, risico's, kwaliteit van dienstverlening en prestaties van de assets.
We verdelen de assets onder in: verharding, kunstwerken, wegmeubilair, groen, openbare verlichting, verkeersmanagementsystemen, hemelwaterafvoer en vaarwegen. De wegen moeten volgens de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit minimaal voldoen aan kwaliteitsniveau B uit de CROW-systematiek: sober, duurzaam en doelmatig. Met de assetmanagementsystematiek zoeken we naar de juiste balans tussen risico's, prestaties en kosten, ofwel risicogestuurd onderhoud. Op basis van de technische staat en risicoanalyse die de bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid negatief beïnvloeden, bepalen we de mate van onderhoud en wanneer economisch het meest optimale moment is voor het uitvoeren van onderhoud.
Voor het groot onderhoud voeren we als wegbeheerder het beheer en onderhoud uit onder regie in samenwerking met diverse private partijen. Voor het dagelijks onderhoud van het wegenareaal (groen, verharding, kunstwerken, wegmeubilair, openbare verlichting en verkeersmanagementsystemen) maken we gebruik van meerjarencontracten, met als doel dat de tijdsbesteding voor de wegbeheerder afneemt en de kwaliteit van het areaal toeneemt
Een totaaloverzicht en uitgebreidere beschrijving van alle werkzaamheden voor onderhoud is opgenomen in het Meerjarig Onderhoudsplan (MOP) Mobiliteit. Wegens prijsstijgingen is er een stijging in de materiële lasten. In het MOP Mobiliteit is dit nader toegelicht.

Beoogde resultaten

Het (storings)onderhoud van verkeersmanagementsystemen en openbare verlichting is ondergebracht in een meerjarig contract. Hier zit alleen dagelijks beheer en onderhoud in. Door te kiezen voor deze contractvorm kan er beter en sneller gestuurd worden op het sneller afhandelen van storingen, waardoor de verkeersveiligheid en het gevoel van sociale veiligheid toeneemt.

- Kunstwerken: De kunstwerken worden in goede staat gehouden, dat wil zeggen functioneel, veilig (betrouwbaar) en schoon zodat ze een conditiescore 1,2 of 3 volgens de NEN 2767-4 hebben. In 2024 worden betonreparaties, elektromechanische reparaties, schilderwerkzaamheden, vervangen geleiderail, rasters en oeverconstructies uitgevoerd.
- Verharding: Het gaat om het dagelijks en groot onderhoud van de ruim 600 kilometer hoofdwegen, parallelwegen, busbanen, fietspaden en ca. 64 km voetpaden. De wegen dienen te voldoen aan minimaal beeldkwaliteit B. In 2024 vinden op diverse provinciale wegen grote onderhoudswerkzaamheden plaats.
- Wegmeubilair: In 2024 moet een deel van de verkeersborden worden vervangen, omdat die aan het eind van hun technische levensduur zijn. Er wordt ook een aantal fietsoverkappingen vervangt. Het dagelijks onderhoud van wegmeubilair is opgenomen in het beeldbestek.
- Groen: In 2024 zal onderhoud plaatsvinden aan:

- De bermen, bermsloten, bomen en hagen; Bermsloten worden gebaggerd;

- Ecologisch bermbeheer: Hierbij wordt zo veel mogelijk insectenvriendelijk gemaaid volgens de Kleurkeur-methode, waarbij optimaal rekening wordt gehouden met de balans tussen verkeersveiligheid en het welzijn van flora en fauna;
- Eikenprocessierups: We bestrijden jaarlijks de eikenprocessierups langs provinciale wegen;
- Essentaksterfte: We hebben ongeveer 5.000 essen in beheer, waarvan het grootste deel last heeft van essentaksterfte. Deze essen hebben extra onderhoud nodig, waarbij onder andere de dode takken worden gesnoeid en zo nodig de hele boom wordt geveld en vervangen door een andere boomsoort.
• Verkeersmanagementsystemen: In 2024 worden onderdelen van diverse verkeersmanagementsystemen vervangen in verband met de 'einde levensduur'. Hierbij worden de systemen aangepast conform de nieuwste landelijke standaarden. De komende jaren worden onderdelen van diverse verkeersregelinstallaties (VRI's) vervangen door iVRI's.
• Openbare verlichting (OVL): Het in 2024 uit te voeren onderhoud bestaat voor het grootste deel uit het vervangen van armaturen, masten en ombouwen van kasten op diverse locaties.
• Hemelwaterafvoer: We zijn bezig de kwaliteit van de hemelwaterafvoer in beeld te brengen. Waar mogelijk worden onderhoudswerkzaamheden aan de hemelwaterafvoer gecombineerd met de werkzaamheden aan de verharding om zo de overlast en onnodige kosten tot een minimum te beperken.
• Vaarwegen: De rivier de Eem en het Merwedekanaal zijn voor onze provincie belangrijke (beroeps)vaarwegen. Binnen deze asset vallen werkzaamheden zoals baggeren, nautisch beheer, maar ook het onderhoud van de beschoeiing/damwanden langs de vaarwegen.

5.1.2 Er worden studies uitgevoerd naar trajecten en bereikbaarheidsknelpunten

Toelichting op meerjarendoel

Volgens ons Mobiliteitsprogramma pakken we projecten zoveel mogelijk in hun totale context op. Aanpalende beleidsvelden en/of acties uit de andere uitvoeringsprogramma's brengen we in beeld. Zo kunnen we - wanneer mogelijk - meeliften vanuit de gedachte 'werk met werk maken'. Dat leidt tot zo min mogelijk hinderlijke wegafsluitingen voor weggebruikers. Vanuit de masterplanning van beheer en onderhoud kijken we op een vastgesteld traject integraal naar de problematiek en zetten we de staat van het traject af tegen het vastgestelde beleid. Daarnaast zijn knelpunten en prioriteiten vanuit onder andere verkeersveiligheid, fiets en openbaar vervoer van invloed op de studieplanning.
Doordat we werkzaamheden in een keer oppakken, kunnen we meer belangen tegelijk meenemen. Naast het verbeteren van de verkeersveiligheid en de bereikbaarheid kunnen we zo ook kansen benutten voor kwaliteitsverbetering van natuur en landschap, leefbaarheid, duurzaamheid en ruimtelijke ontwikkelingen. Resultaat is een integraal gewogen plan, dat we ter besluitvorming voorleggen en uitvoeren. Deze studies zijn opgenomen in de studiefase van het MIP Mobiliteit, met een totaaloverzicht en beschrijving van alle lopende studies.

Beoogde resultaten

- Uitvoeren van een aantal studies of quick-scans op specifieke trajecten voor het grootonderhoud in 2025 worden verbeteringen in beeld gebracht die hierin meegenomen kunnen worden. Onder andere N225 tussen Leersum en Doorn, N226 tussen Leusden en Woudenberg en de N198 tussen Harmelen en Woerden.
- N210 bij Lopik met onder andere kruispunt Graaf
- N230 en aansluiting N230-A2: voortzetten studie met een besluit voor dit traject met de snelheidsverlaging en de aansluiting met de A2.
- Enkele specifieke studies ten bate van verkeersveiligheid, fiets, openbaar vervoer en dergelijke, zoals voor oversteken langzaam verkeer, knelpunten verkeersveiligheid, verbreding van fietspaden en ongelijkvloerse oversteken fiets.

.1.3 De voorbereiding en realisatie van infrastructurele projecten is duurzamer, effectiever en efficiënter

Toelichting op meerjarendoel

Na de studiefase en besluitvorming gaan infrastructurele projecten naar de voorbereidings- en realisatiefase. Waarna de voorbereiding start. In deze periode wordt het ontwerp verder uitgewerkt, natuur- en milieukundig onderzoek gedaan, ruimtelijke procedures doorlopen en kansen op het gebied van duurzaamheid verder uitgewerkt. Verder houden we de aspecten van
projectbeheersing, zoals kostenraming, risicodossier en planning actueel. Dit zorgt voor een soepele overgang naar de realisatie. De kans op risico's en onverwachte zaken zijn zo tot het minimum beperkt.

Bij de uitvoering van projecten krijgen de drie strategische doelstellingen bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid vorm door onder meer duurzame inkoop, veiligheid tijdens de uitvoering en afstemming van de wegwerkzaamheden. Deze projecten zijn opgenomen in de realisatiefase van het MIP Mobiliteit. Ook een totaaloverzicht en beschrijving van alle in uitvoering zijnde projecten is opgenomen in het MIP Mobiliteit.

Beoogde resultaten

- Spoortunnel Maarsbergen: aanleg spoortunnel Maarsbergen. De Woudenbergseweg (N226) in Maarsbergen krijgt een tunnel onder het spoor. Hiermee verdwijnt de gelijkvloerse spoorwegovergang. Doel is het bevorderen van de verkeersveiligheid, de doorstroming en de leefbaarheid in het dorp. De provincie Utrecht, de gemeente Utrechtse Heuvelrug en ProRail werken hier gezamenlijk aan. In 2024 vindt de realisatie plaats door ProRail. Het project is in 2026 gereed.
- N233 Rijnbrug (incl. Geertsesteeg): op de N233 bij Rhenen komt een nieuw brugdek met een 2x2 wegprofiel, inclusief fietspaden aan beide kanten van de Rijnbrug op de bestaande onderbouw, en inclusief de uitbreiding van het wegprofiel naar 2x2 ten zuiden van de brug. Het project draagt bij aan de bereikbaarheid van de regio. De m.e.r.- en bestemmingsplanprocedures zijn voor onbepaalde tijd vertraagd in verband met het stikstofvraagstuk.
- N233 Rondweg-Oost in Veenendaal: de N233 Rondweg-Oost in Veenendaal wordt verbreed tot een 2x2 weg tussen de Grift en de A12, inclusief een ongelijkvloerse kruising bij de Prins Clauslaan. Hiermee worden de bereikbaarheid van de regio, de leefbaarheid en de verkeersveiligheid verbeterd. De m.e.r.- en bestemmingsplanprocedures zijn voor onbepaalde tijd vertraagd in verband met het stikstofvraagstuk. Fase Groenpoort gaat door omdat de gemeente de oplossing voor de stikstof-depositie heeft geregeld in het bestemmingsplan. De aanbesteding is begin 2023 gestart. Realisatie (fase Groenpoort) vindt plaats in 2024.
- N201 gehele tracé: indien benodigd wordt er een m.e.r. -procedure gevolgd. Het onderzoek naar de beste locatie van een fietstunnel bij Mijdrecht (motie) is afgerond. Het project is opgedeeld in behapbare deelprojecten die verdergaan naar de voorbereiding.
- In 2024 zijn 20 projecten in voorbereiding en/of realisatie om de doorstroming, verkeersveiligheid en of leefbaarheid te verbeteren of vanwege vervanging.

5.1.4 Monitoring en evaluatie van (vaar)wegen zijn beter en vinden frequenter plaats

Toelichting op meerjarendoel

De acties die onderdeel zijn van deze actielijn zijn verweven in de andere meerjarendoelen. We maken onderscheid tussen proces/project-evaluatie en technische (data)evaluatie. Voor de technische evaluatie is monitoring nodig. Hierbij is vooral sprake van data-inwinning. Dagelijkse monitoring (veiligheidsschouw van de weginspecteur) is meegenomen in de actielijn beheer en onderhoud.

Voor een goede monitoring en evaluatie meten wij
1. onderhoudstoestand van de weg
2. beschikbaarheid van de weg
3. aantal voertuigverliesuren

4. gemiddelde reistijd spits ten opzichte van buiten de spits
5. betrouwbare reistijden tijdens spits
6. bereikbaarheidsindicator auto met bestemming economische kerngebieden

Beoogde resultaten

• Monitoring van de zes indicatoren

5.2 Hoge kwaliteit, diversiteit knoopp.

Toelichting op beleidsdoel

Provincie en gemeenten spannen zich samen met andere betrokken partijen in om de kwaliteit van de knooppunten te verbeteren, daarmee de netwerken voor auto, trein, tram, bus en fiets te verbinden en het ruimtelijke en economische potentieel van de locaties optimaal te benutten. De ontwikkeling van knooppunten is essentieel om de groei van inwoners en werkgelegenheid aan te kunnen.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.2 Hoge kwaliteit, diversiteit knoopp.	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	672	643	675	675	675	675
Subsidies	1.357	1.060	1.500	1.500	1.500	1.500
Materiële lasten	-980	425	425	425	425	425
Totaal Lasten	1.049	2.128	2.600	2.600	2.600	2.600
Totaal	-1.049	-2.128	-2.600	-2.600	-2.600	-2.600

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Reismogelijkheden knooppunten	Getal	N.n.b.	ntb	ntb	ntb	ntb	ntb
Omschrijving:	Het aantal reismogelijkheden van en naar knooppunten, verdeeld naar type knooppunt. [referentiewaarde in november 2020 beschikbaar].						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						
2 Kwaliteit knooppunten	Getal	N.n.b.	ntb	ntb	ntb	ntb	ntb
Omschrijving:	De beoordeling van de knooppunten door reizigers, verdeeld naar type knooppunt. [referentiewaarde in november 2020 beschikbaar]						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						

3 Gebruik knooppunten	Getal	n.n.b.	ntb	ntb	ntb	ntb
Omschrijving:	De mate waarin vraag en aanbod van knooppuntvoorzieningen op elkaar aansluiten (gebruik en bezettingswaarden). [referentiewaarde in november 2020 beschikbaar]					
Toelichting:						
Bron:	NDW + onderliggende					

Meerjarendoelen

5.2.1 De uitvoering van knooppuntontwikkeling in partnerschap gaat vaker en beter

Toelichting op meerjarendoel

Op de knooppunten die essentieel zijn voor het functioneren van het mobiliteitsnetwerk en die van betekenis zijn voor de economische kerngebieden, streven we naar een hogere kwaliteit en diversiteit van reisvoorzieningen. Daarbij gaat het om het vervoeraanbod (de dienstregeling) maar ook om de beschikbaarheid van fiets- en autoparkeerplaatsen en voorzieningen om het wachten en verblijven op een knooppunt aangenamer te maken.

Beoogde resultaten

- Reisvoorzieningen van en naar de knooppunten zijn verbeterd of ten minste op peil gebleven. Focus ligt in 2024 vooral op verbeteringen naar aanleiding van de in 2023 uitgevoerde schouw met behoeftes van de reizigers zoals beschikbaarheid van fiets- en autoparkeerplaatsen en voorzieningen om het wachten en verblijven op een knooppunt aangenamer te maken.
- Het aantal gebruikers van de voorzieningen bij knooppunten is toegenomen; dit hangt af van het aanbod aan reismogelijkheden.
- De reizigersbeleving van de knooppunten is verbeterd
- De opbouwde samenwerking met gemeenten, en partijen als NS en Prorail, wordt gecontinueerd en uitgebreid.

5.2.2 Het aantal verbetermaatregelen voor knooppunten is groter (met gerichte subsidies)

Toelichting op meerjarendoel

Om de kwaliteit van knooppunten te verbeteren, nemen wij deel aan projecten van derden of treden wij op als trekker in de voorbereiding. Het gaat om ontwikkelingen voor de middellange termijn, die misschien niet direct tot snelle uitvoering van maatregelen leiden, maar waarbij sprake is van een samenhangende gebiedsontwikkeling (onder andere met het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling).
Hiervoor is de afgelopen jaren een effectieve aanpak ontwikkelt via Handelingsperspectieven: relevante actoren werken samen en benoemen de verbeterpunten vanuit feiten en onderzoek. Deze aanpak wordt gecontinueerd. Op dit moment zijn we onder meer betrokken bij de ontwikkeling van de knooppunten Breukelen, Woerden, Veenendaal Centrum, Vianen Lekbrug, Amersfoort Centraal, Schothorst, Rhenen en Bunnik. Quick wins zijn samen met de stakeholders in beeld gebracht. Het gaat om relatief eenvoudige aanpassingen die tot verbetering van het knooppunt leiden. Voor deze verbetermaatregelen kunnen gemeenten subsidie aanvragen.

Beoogde resultaten

- De beschikbare subsidie van € 0,8 miljoen is volledig ingezet voor de verbetering van knooppunten

5.2.3 De ruimtelijke programmering is beter gekoppeld aan modaliteiten

Toelichting op meerjarendoel

De provincie wil zorgen voor de ontwikkeling van een integraal programma voor extra bebouwing gekoppeld aan de ontwikkeling van het (hoogwaardige) ov-net. Dit is in U Ned-verband samen met de U10 opgepakt in het project Regiopoorten. Ons doel is samen met de andere betrokken actoren binnen de provincie Utrecht te komen tot een plan van aanpak voor de relevante gebieden die niet onder Regiopoorten vallen en hier met de betreffende gemeenten actieplannen voor te ontwikkelen.

Beoogde resultaten

- Opstellen plan van aanpak voor de ontwikkeling van een integraal programma knooppunten

5.2.4 Kennis delen, onderzoek en monitoring vindt meer plaats

Toelichting op meerjarendoel

We delen onze eigen ambities voor ontwikkelen en verbeteren van knooppunten en zetten vraagstukken over dit thema op de relevante agenda's. We vervullen daarbij de rol van kennismakelaar door regelmatig overleg met de betrokken gemeenten en de regio te organiseren én informatie en onze kennis beschikbaar te stellen. Het in 2019 vastgestelde uitvoeringsprogramma knooppunten was een momentopname op een voor ons relatief nieuw beleidsterrein. Het beleid moet kunnen inspelen op en meebewegen met de grote dynamiek in de regio. We voeren daarvoor generiek onderzoek uit, verzamelen data, evalueren het uitvoeringsprogramma knooppunten en stellen dit indien nodig bij.

Beoogde resultaten

- Uitvoeren van de jaarlijkse knooppuntenschouw.
- Uitvoeren knooppuntbelevingsmonitor voor alle knooppunten zonder spoor (in aanvulling op de jaarlijkse stationsbelevingsmonitor van NS/ProRail).

5.3 Locaties per fiets veilig, comfort

Toelichting op beleidsdoel

We hebben de ambitie om dé fietsregio van Europa te worden. We zijn daarvoor al een goed eind op weg. Maar er kan en moet meer. Als draaischijf van Nederland dreigt de regio dicht te slibben. De fiets kan bijdragen aan het oplossen van dat probleem. Daarom willen wij het fietsgebruik stimuleren, met als doel dat in 2023 50% van de ritten korter dan 15 kilometer op de fiets plaatsvindt. We richten ons daarbij op een veilig, comfortabel en snel regionaal fietsnetwerk, met doorfietsroutes en voldoende en kwalitatief hoogwaardige voorzieningen.

We zien vier grote opgaven waarop we volop inzetten: het realiseren van een regionaal fietsnetwerk, realiseren van hoogwaardige fietsvoorzieningen, verzamelen van voldoende data en het bereiken van de doelgroep.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.3 Locaties per fiets veilig, comfort	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.528	1.428	1.746	1.331	1.331	1.331
Materiële lasten	3.674	14.024	4.273	1.250	1.250	1.250
Subsidies	8.334	13.870	14.605	11.641	8.000	8.000
Totaal Lasten	13.536	29.322	20.624	14.222	10.581	10.581
Baten	1.378	2.593	1.058	-	-	-
Totaal Baten	1.378	2.593	1.058	0	0	0

Totaal	-12.158	-26.729	-19.566	-14.222	-10.581	-10.581

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Fietsafstanden	Getal	N.n.b.	≤1,2	≤1,2	≤1,2	≤1,2	≤1,2
Omschrijving:	De reistijd t.o.v. de hemelsbrede afstand van en naar belangrijke school en werklocaties						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						
2 Wachttijd verkeerslichten	Sec	N.n.b.	30/60/120	30/60/120	30/60/120	30/60/120	30/60/120
Omschrijving:	De wachttijd bij provinciale verkeerslichten op basis van de gemiddelde wachttijd. Snelfietsroutes: max. 30 sec. Hoofdfietsroutes: max. 60 sec. Overige fietsroutes: max. 120 sec.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						
3 Kwaliteit fietspaden	%	N.n.b.	90	90	90	90	90
Omschrijving:	De kwaliteit van fietspaden op het provinciale fietsnetwerk conform het mobiliteitsprogramma op basis van breedte, verharding en doorstroming in percentage van het totaal aantal fietspaden						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						
4 Op fiets naar werk	%	N.n.b.	50	50	50	50	50
Omschrijving:	Het percentage van het aantal ritten <15 kilometer dat op de fiets wordt afgelegd.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						
5 Bereikbaarheid fiets werklocaties	Km/u	N.n.b.	≥15	≥15	≥15	≥15	≥15
Omschrijving:	De bereikbaarheid met economische kerngebieden als bestemming.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende						

Meerjarendoelen

5.3.1 Het regionaal fietsnetwerk is vlotter, veiliger en comfortabeler

Toelichting op meerjarendoel

De basis op orde hebben, is de eerste stap in het stimuleren van fietsgebruik. Daarom werken we aan een kwaliteitsverbetering van het Regionaal fietsnetwerk en is het realiseren van meerdere doorfietsroutes onze prioriteit.

Sturen op prioriteit.
We hebben de afgelopen jaren intentieovereenkomsten afgesloten met de drie regio's in de provincie. Hierin hebben we afspraken met elkaar gemaakt over de belangrijkste fietsprojecten waarin wij samen willen investeren en die gemeenten binnen een periode van maximaal 4 jaar willen realiseren. In 2023 lopen deze intentieovereenkomsten af. In 2024 bereidden we ons voor op nieuwe intentieovereenkomsten voor de periode 2024-2027. Daarnaast nemen we een regierol in de realisatie van diverse fietsverbindingen die in beheer zijn of waren van Rijkswaterstaat, zoals de fietsbrug over het Amsterdam Rijnkanaal ter vervanging van het pontje bij Nieuwer ter Aa en de fietsbrug over de A12 bij Bunnik als opwaardering van de huidige voetgangersbrug op dezelfde locatie.

Een stevige regierol nemen we ook in de realisatie van 9 doorfietsroutes. In 2024 zijn – onder voorwaarde van een financieringsbesluit over de fietsbrug over de A12 bij Bunnik – alle uitvoeringsovereenkomsten voor deze 9 doorfietsroutes met betrokken gemeenten getekend en zijn 5 doorfietsroutes grotendeels gerealiseerd en is voor 3-4 doorfietsroutes de uitvoering gestart. Ook neemt de provincie een regierol in de verdere verkenning van de realisatie van de doorfietsroute Dom tot Dam wanneer het ministerie van IenW aan Rijkswaterstaat de opdracht geeft om hieraan mee te werken.

Als wegbeheerder hebben we zelf ook de verantwoordelijkheid voor de provinciale fietspaden op het Regionaal fietsnetwerk. In 2024 wordt de kantmarkering toegepast op de provinciale fietsinfrastructuur en is het project Verbeteren verlichting provinciale fietsinfrastructuur afgerond. In 2024 worden voor diverse locaties studies uitgevoerd om de oversteek voor fietsers veiliger te maken (tunnels). Ook gaan we aan de slag om op een aantal locaties de fietspaden te verbreden. Daarnaast voeren we studies uit naar het oplossen van barrières op het doorfietsroutenetwerk. Een totaaloverzicht en beschrijving van alle in studie en uitvoering zijnde projecten is opgenomen in het MIP Mobiliteit.

Nationaal en Regionaal Toekomstbeeld Fiets
Het Regionaal Toekomstbeeld Fiets heeft als inbreng gediend voor het Nationaal Toekomstbeeld Fiets dat in 2022 is opgeleverd. Hieruit blijkt dat om de fiets als volwaardig vervoermiddel en als dé oplossing voor maatschappelijke vraagstukken in te kunnen zetten, grootschalige investeringen nodig zijn. De plannen voor de schaalsprong fiets kosten 363 miljoen euro tot 2027 en 1.591 miljoen euro tot 2040. Hiervoor is een gezamenlijke uitvoeringsagenda en programmering met het Rijk en gemeenten nodig. Naar verwachting wordt eind 2023 in het BO MIRT de uitvoeringsagenda Fiets vastgesteld. November 2023 wordt duidelijk wat het vervolg hierop is voor 2024.

Beoogde resultaten

- Aan minimaal 5 projecten met prioriteit uit de knelpuntenanalyse op het Regionaal fietsnetwerk wordt een subsidiebijdrage geleverd.
- De intentieovereenkomsten voor de realisatie van fietsinfrastructuurprojecten met de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley zijn geëvalueerd en nieuwe intentieovereenkomsten worden voorbereid.
- Voor de doorstromingsknelpunten voor fietsers bij VRI's op provinciale infrastructuur zijn knelpunten in beeld gebracht en is een plan van aanpak vastgesteld om deze knelpunten aan te pakken. Er wordt een pilotproject gestart waarbij groepen fietsers bij iVRI's op twee doorfietsroutes vaker prioriteit krijgen.
- Er worden studies gestart naar ongelijkvloerse kruisingen op de N408 en N226

- Er worden studies gestart naar het verbreden van te smalle provinciale fietspaden op vier trajecten langs provinciale wegen en naar verwachting – en afhankelijk van de uitkomsten - ook voor deze locaties in 2024 investeringsbesluiten genomen.
- Voor de fietsbrug A12 bij Bunnik en het vrij liggende fietspad tussen Houten en Odijk zijn uitvoeringsafspraken gemaakt en – wanneer het investeringsbesluit is genomen - worden de voorbereidingen voor realisatie opgestart.
- Op basis van de in 2023 afgeronde studie voor een nieuwe fietsbrug over de Hollandse IJssel wordt – wanneer met de betrokken gemeenten financieringsafspraken zijn gemaakt - een samenwerkingsovereenkomst getekend en start de voorbereiding.
- Onze regionale fietsroutes zijn grotendeels voorzien van kantmarkeringen en onze doorfietsroutes van speciaal daarvoor in Nederland ontwikkelde bewegwijzering.
- De doorfietsroutes Amersfoort-Utrecht, Veenendaal-Utrecht, Hilversum-Amersfoort, Woerden-Utrecht, zijn (grotendeels) gerealiseerd.
- De doorfietsroutes Hilversum-Utrecht, Houten-Lage Weide en Houten-USP zijn in de voorbereidingsfase en voor enkele routes start zelfs de realisatie. De samenwerkingsovereenkomst voor Houten-USP wordt getekend nadat de financierings- en uitvoeringsafspraken rondom de fietsbrug over de A12 bij Bunnik rond zijn.
- Nadere invulling van de uitvoeringsagenda Fiets zoals vastgesteld in BO MIRT 2023 en concrete afspraken maken met Rijk en regio over de maatregelen in het Regionaal Toekomstbeeld Fiets om tot realisatie te komen.

5.3.2 De keten is sterker

Toelichting op meerjarendoel

De beschikbaarheid van kwalitatief goede voorzieningen bij (OV)-knooppunten en in de first en last mile zijn belangrijk om aan een vlot, veilig en comfortabel Regionaal fietsnetwerk te kunnen voldoen.

Eind 2020 is in BO MIRT afgesproken dat het Rijk vanuit het Klimaatakkoord 40% cofinanciering levert aan de realisatie en planstudies van 9 maaiveld stallingen en 3 studieprojecten. De provincie levert een maximale bijdrage van 60%. Provincie Utrecht is subsidieverlener en jaagt aan, maar voert niet uit. We zijn daarom in de voortgang afhankelijk van met name ProRail en ook gemeenten. De uitvoering loopt helaas – om meerdere redenen – veel vertraging op en daarmee ook de uitgekeerde subsidies.

De realisatie van voldoende fietsparkeervoorzieningen bij bushaltes loopt voortvarender dankzij de subsidieregeling en de realisatie van fietsparkeerplekken bij onze eigen bushaltes (in totaal zijn circa 2.800 fietsparkeerplekken gerealiseerd). In 2023 is een fietsparkeerdrukmeting uitgevoerd bij de meeste bushaltes in de provincie. Hieruit blijkt dat er circa 70 bushaltes in beheer van gemeenten een tekort hebben van in totaal nog ongeveer 550 fietsparkeerplekken waarvoor in 2024 subsidie kan worden aangevraagd.

Ook blijven we met gemeenten, stakeholders en gebruikers inzetten op de integrale kwaliteitsverbetering van multimodale knooppunten zoals Utrecht CS vanuit de Brede Variantenstudie en andere knooppunten in samenwerking met het programma Knooppunten, bijvoorbeeld Breukelen of Lekbrug Vianen.

Beoogde resultaten

- We leveren een subsidiebijdrage aan de realisatie van circa 300 stallingsplekken bij 1 station.
- We leveren een subsidiebijdrage aan de planvorming van circa 1.500 stallingsplekken bij 2 stations.
- We leveren een subsidiebijdrage aan 275 fietsparkeerplekken bij gemeentelijke bushaltes

5.3.3 Slim fietsen wordt op meer plaatsen ingevoerd

Toelichting op meerjarendoel

Data, onderzoek en kennis
Het stimuleren van het fietsgebruik door het verbeteren van het Regionaal fietsnetwerk, de aanleg van doorfietsroutes, het realiseren van voldoende en aantrekkelijke fietsvoorzieningen en het uitvoeren van gedragscampagnes doen we steeds meer met onderbouwde gegevens.

In 2024 zetten we, samen met kennisinstellingen, CROW, andere provincies en Tour de Force, verder in op het meer inzicht te krijgen in het oplossend vermogen van fietsmaatregelen voor de veiligheid, doorstroming en bereikbaarheid van de regio (Bicycle Oriented Development) en op verdere toepassing van kennis voor het stimuleren van het fietsgebruik.

Netwerken en profilering
Gekoppeld aan het doel om als Utrecht dé fietsregio van Europa te worden, blijven we inzetten op samenwerking en kennisuitwisseling. Het gaat daarbij voor ons bij de fiets niet alleen over bereikbaarheid, maar ook over gezondheid, leefbaarheid, kansen, gelijkheid en geluk. We blijven daarom inzetten op de Utrecht Bike Community (UBC), waarvan wij initiatiefnemer zijn. UBC is het netwerk voor iedereen die professioneel actief is rondom de fiets, het fietsen en de fietser. Ook blijven we lid van de Dutch Cycling Embassy, nemen we deel aan Tour de Force en het interprovinciaal overleg Fiets en organiseren we – als enige provincie – de Mobiliteitsweek tijdens de European Mobilityweek.

Beoogde resultaten

- Inzet Strava Metro data als (beleids)informatie voor het verbeteren van het Regionaal fietsnetwerk.
- Inwinnen van informatie om meer inzicht te krijgen in gedrag, behoeften en (on)tevredenheid gebruikers-/reizigers vindt steeds meer plaats vanuit diverse betrouwbare en structurele databronnen (nul-meting doorfietsroutes, WOW-onderzoek en vanuit de IkFiets-community) en dient als input voor verdere beleidsontwikkeling.
- Uitbreiding van het Monitoringsplan Fiets met alle gewenste indicatoren om beter bij te kunnen sturen op geformuleerde doelen en resultaten.
- Aan de hand van onder andere Bicycle Oriented Development, Dutch Cycling Intelligence, multimodale verkeersanalyses zorgen we dat de fiets in verschillende verstedelijkings- en mobiliteitsstrategieën en gebiedsplannen in de regio Utrecht steeds beter onderbouwd kan worden meegenomen.

5.3.4 Stimuleren van gezond en veilig fietsgedrag is beter

Toelichting op meerjarendoel

Doel is om 50% van alle ritten onder de 15 kilometer op de fiets te laten plaatsvinden. Daarvoor zetten we in op diverse stimuleringscampagnes. De regionale gedragscampagne ‘Ik Fiets’ en de campagnes Doortrappen (voor senioren), Fietsen is Fun (voor basisschoolkinderen) en Ga toch fietsen (provinciemedewerkers) worden voortgezet. Er wordt verder invulling gegeven aan de strategie van een meerjarig vervolg op de regionale ‘Ik Fiets’ gedragscampagne. Hierin worden onder meer de doelgroepenaanpak, de werkgeversaanpak en het adequaat inspelen op belangrijke events (zoals wegwerkzaamheden, de opening van doorfietsroutes of gebiedsontwikkeling) meegenomen. Duurzame gedragsverandering, maar ook een goede borging van kennis en kunde op het vlak van gedragsverandering en fietsstimulering en het tegengaan van mogelijke vervoersarmoede zijn hierin belangrijke pijlers. De provincie pakt dit samen met Rijk, Goedopweg, gemeenten en andere stakeholders op.

Beoogde resultaten

- Voor de invulling van de regionale gedrags- en stimuleringscampagne ‘Ik Fiets’ voor de periode 2024-2029 is met gemeenten en Goedopweg een gezamenlijke activatieprogramma opgesteld.

- Er is een gemeenschappelijke communicatiestrategie voor ‘Ik Fiets’ ontwikkeld en de bijbehorende app (Inclusief Schwung functionaliteit) en website zijn aantrekkelijker gemaakt voor de onderscheiden doelgroepen..
- De uitrol van de werkgeverscampagne door Goedopweg levert in 2024 1.000 nieuwe actieve gebruikers van de Ik Fiets app op.
- Het programma Doortrappen wordt vervolgd met als resultaat om 20 participerende gemeenten te hebben geworven.
- De communicatie- en gedragscampagne Doorfietsroutes levert bij de 1-meting op twee doorfietsroutes 15% meer fietsers op dan bij de 0-meting. Tevens wordt de campagne geëvalueerd en op nieuw ontwikkelde doorfietsroutes ingezet.
- De aanpak van de doelgroep kinderen/Fietsen is Fun wordt aangescherpt en experimenteel van opzet, teneinde de resultaten beter te kunnen monitoren en evalueren. Daarnaast wordt een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de potentie van fietsstimulering bij kinderen en hun ouders.

5.4 Aantal verkeersdoden,gewonden laag

Toelichting op beleidsdoel

Elk verkeersslachtoffer is er één te veel. In de provincie Utrecht kwamen in 2022 35 verkeersdeelnemers om het leven. Dat zijn er 3 minder dan in 2021 (cijfers VIA*). Het aantal verkeersgewonden steeg van 1.188 verkeersgewonden in 2021 naar 1.252 verkeersgewonden in 2022. We blijven ons onverminderd inzetten voor onze ambitie ‘Minders is beter!’. Hierbij streven we naar een continue dalende trend in het aantal verkeersslachtoffers en sluiten we aan bij de landelijke nulambitie uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV).

Om een continue dalende trend in het aantal verkeersslachtoffers te realiseren, is met zorg gewerkt aan het uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid. Wij richten ons op de volgende vijf actielijnen die als doel hebben het aantal verkeersdoden- en -gewonden verder terug te brengen.
1. Veilige provinciale infrastructuur
2. Stimuleringsbijdrage gemeentelijke infrastructuur
3. Verkeerseducatie en -voorlichting
4. Versterken verkeershandhaving
5. Data & innovatie

De actielijnen vormen elk een kapstok voor maatregelen binnen de 3 E’s (Engineering, Education en Enforcement). Via een risicogestuurde aanpak brengen we de grootste knelpunten in beeld aan de hand van een (regionale) risicoanalyse. Voor de oplossingsrichtingen hanteren we een integrale benadering door de bovenstaande actielijnen in onderlinge samenhang te zien en per knelpunt te beoordelen welke (combinatie van) maatregelen de meeste verlichting biedt.

*De cijfers over verkeersdoden en verkeersgewonden wijken af van de jaarlijkse verkeersveiligheidsmonitor die gedeeld wordt met Provinciale Staten. De reden hiervoor is dat door de timing van de begrotingsproducten vaak alleen voorlopige cijfers beschikbaar zijn. De verkeersveiligheidsmonitor die later in het jaar komt, bevat definitieve ongevalcijfers uit andere bron(nen).

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.4 Aantal verkeersdoden,gewonden laag	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.135	1.065	1.058	1.058	1.058	1.058
Materiële lasten	1.427	1.400	1.343	1.343	1.543	1.543
Subsidies	1.691	3.136	2.200	2.200	2.000	2.000
Totaal Lasten	4.254	5.601	4.601	4.601	4.601	4.601
Totaal	-4.254	-5.601	-4.601	-4.601	-4.601	-4.601

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Verkeersdoden	Getal	33	<	<	<	<	<
Omschrijving: Het aantal doden in de gehele provincie Utrecht door verkeersongevallen							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)							
2 Ernstig verkeersgewonden	Getal	1.269	<	<	<	<	<
Omschrijving: Het aantal ernstig gewonden in de gehele provincie Utrecht door verkeersongevallen							
Toelichting:							
Bron: NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)							

Meerjarendoelen

5.4.1 De provinciale infrastructuur is veiliger

Toelichting op meerjarendoel

In Nederland kwamen in 2022 in totaal 737 personen door een verkeersongeval om het leven. Dat zijn 155 personen meer dan in 2021 (582) en is het hoogste aantal sinds 2008. Het aantal verkeersdoden in de provincie Utrecht nam af van 47 verkeersdoden in 2021 naar 42 verkeersdoden in 2022. Tegelijkertijd zien we dat het aantal verkeersgewonden de afgelopen jaren toeneemt in onze provincie. Wij werken in deze actielijn aan een zo veilig mogelijke inrichting van de provinciale infrastructuur vanuit de uitgangspunten van Duurzaam Veilig. Dit doen we structureel, waardoor we de wegen steeds veiliger inrichten. Hierbij willen we niet wachten met het aanpassen van wegen tot er sprake is van menselijk leed. We kijken proactief waar ons wegennet verkeersveiligheidsrisico's heeft. We brengen de grootste knelpunten in beeld door de risicogestuurde aanpak te combineren met ongevalsconcentraties; beide methoden versterken elkaar. Het beleid dat we in 2023 hebben opgesteld betreffende parallelwegen & landbouwverkeer en plaatsbepaling geleiderail gaan we in 2024 verder uitwerken. We brengen in beeld waar aanpassingen nodig zijn in het netwerk om te voldoen aan het beleid.

Beoogde resultaten

- We brengen in beeld waar aanpassingen nodig zijn in het netwerk om te voldoen aan het beleid zoals de Nota parallelwegen en landbouwverkeer en het afwegingskader voor geleiderail. Dit dient als input voor studies van wegenprojecten.
- We stellen een monitoringsplan op om de effecten van het nieuwe beleid rondom parallelwegen en landbouwverkeer te monitoren.
- We maken gebruik van de subsidiemogelijkheden die het Rijk geeft om verkeersveiligheidsverbeteringen door te voeren. De projecten die zijn beschikt door I&W vanuit subsidie 'bermverharding' en subsidie 'Impulsgelden verkeersveiligheid' zijn in voorbereiding, uitvoering of gerealiseerd. Bij nieuwe tranche(s) doen wij opnieuw een subsidieaanvraag.
- We analyseren verkeersveiligheidsknelpunten en dragen oplossingen aan die uitgevoerd kunnen worden tijdens onderhoudsmomenten en voeren quick-wins direct door.

5.4.2 Gemeentelijke infrastructuur wordt beter door stimuleringsbijdragen

Toelichting op meerjarendoel

In de provincie Utrecht vielen in 2022 de meeste slachtoffers op gemeentelijke wegen (57,1%), gevolgd door slachtoffers op provinciale wegen (14,2%). Uit onderzoek blijkt dat kwetsbare verkeersdeelnemers - zoals (brom- en snor)fietsers en voetgangers - de dominante risicogroep vormen. Om gemeenten te stimuleren om proactief aan de slag te gaan met de verkeersveiligheid van (met name) kwetsbare verkeersdeelnemers, had de provincie in de periode 2019-2023 een subsidieregeling beschikbaar. Hiervoor was in totaal € 10 miljoen beschikbaar in de periode 2019 – 2023. We begeleiden het subsidieproces van de projecten die afgelopen jaren subsidie ontvingen. De begeleiding richt zich met name op het in beeld brengen van de oplevering van de verbetermaatregel en het afronden van het subsidieproces.

Beoogde resultaten

- De projecten die in 2022 en 2023 zijn beschikt door de provincie Utrecht zijn in voorbereiding, uitvoering of gerealiseerd.

5.4.3 Verkeerseducatie en -voorlichting is beter

Toelichting op meerjarendoel

Het aanbieden van verkeerseducatie en -voorlichting is een cruciaal instrument in het terugdringen van het aantal verkeersslachtoffers. Educatie en voorlichting hebben een preventieve functie. Het doel van educatie en voorlichting is het aanleren van vaardigheden en het verbeteren van kennis, inzicht en gedrag om veilig aan het verkeer deel te kunnen nemen. Deze aanpak maakt verkeersdeelnemers bewust van hun handelen, kwetsbaarheid en verantwoordelijkheid in het verkeer. Gebrek hieraan zien we als verkeersveiligheidsrisico's. Het aanbieden van verkeerseducatie en -voorlichting zal bijdragen aan het verminderen van deze verkeersveiligheidsrisico's.

De basis van onze verkeerseducatie en -voorlichtingsaanbod is de lijn van de 'permanente verkeerseducatie' en de data uit onze Regionale Uitvoeringsagenda verkeersveiligheid (RUA). We realiseren een breed educatieprogramma waarmee we de risicogroepen en -gedragingen uit de RUA bereiken, dat zijn: (1) basisschoolleerlingen onderweg naar school en in de schoolomgeving, (2) middelbare scholieren onderweg naar school, (3) jongere brom- en snorfietsers, (4) oudere fietsers, (5) snelheidsovertreders en (6) verkeersdeelnemers die rijden onder invloed. De risicogroepen waar onze educatie zich op gaat richten zijn bepaald aan de hand van ongevallen- en risicodata. Naast het educatieprogramma sluiten we aan bij de vier landelijke verkeersveiligheidscampagnes: BOB, MONO, Fietsverlichting en Snelheid. Als provincie verzorgen wij de regionale doorvertaling van deze campagnes en faciliteren we de Utrechtse gemeenten met campagnemiddelen.

Beoogde resultaten

- We bieden gedragsinterventies aan voor diverse doelgroepen (4 - 100 jarigen). We streven ernaar dat ons educatie- en voorlichtingsaanbod de zes risicogroepen uit onze RUA bediend (basisschoolleerlingen, middelbare scholieren, brom- en snorfietsers, oudere fietsers, snelheidsovertreders en rijders onder invloed).
- We geven regionale invulling aan de vier landelijke voorlichtingscampagnes (BOB, MONO, Snelheid - mede door inzet spaarpaal en smileys- en Fietsverlichting) waarbij de nadruk komt te liggen op afleiding op de fiets onder 10 - 14 jarigen waarvoor wij een nieuwe interventie gaan ontwikkelen.
- We doen een verkennende studie naar hoe ouderparticipatie, op een realistische en haalbare manier, verweven kan worden met verkeerseducatie en -voorlichting zodat ouders, naast school, ook een belangrijke rol gaan spelen in de verkeersopvoeding van hun kinderen. Hiervoor gaan wij een plan schrijven waarin duidelijk wordt hoe ouderbetrokkenheid in huidige en nieuwe opdrachten geborgd kan worden.
- We onderzoeken de mogelijkheden om via een gedragsinterventie de gewenste gedragingen te bereiken voor de positie op de weg van landbouwverkeer en tijdens interactie tussen landbouwverkeer en andere verkeersdeelnemers.
- We breiden de focus op fietsveiligheid onder senioren flink uit. Dit doen we door Doortrappengemeenten te stimuleren om provinciebreed tenminste 60 activiteiten te organiseren waarmee we inzetten op een minimaal bereik van 1.000 senioren. Daarnaast streven we ernaar om het effect van Doortrappen in onze provincie inzichtelijk te maken via een aangepast monitoring- en evaluatieprogramma. Om het bereik van de doelgroep van senioren fietsers te verhogen gaan wij een gedragsinterventie naast Doortrappen opzetten en uitvoeren.

5.4.4 De verkeershandhaving is frequenter en sterker

Toelichting op meerjarendoel

Verkeershandhaving vermindert risicovol verkeersgedrag en is daarom een belangrijk middel in een effectief verkeersveiligheidsbeleid. Handhaving heeft een effect op degene die de bekeuring krijgt. Daarnaast gaat er een preventieve werking vanuit, omdat een hogere (subjectieve) pakkans leidt tot minder verkeersovertredingen. Meer verkeershandhaving versterkt de naleving van verkeersregels en daarmee de verkeersveiligheid. Handhaving is een onderdeel van de integrale aanpak van verkeersveiligheid, waarin ook infrastructuur en educatie/voorlichting een rol spelen.

Verkeershandhaving richt zich op vijf risicovolle gedragingen, de VARAS-feiten: Verkeersveelplegers, Afleiding, Rood licht, Alcohol en drugs, Snelheid. Deze prioriteiten komen overeen met de risicovolle gedragingen zoals genoemd in het SPV 2030. Om de verkeersveiligheid in onze provincie te verbeteren, is het noodzakelijk om de verkeershandhaving te versterken.

Verkeershandhaving is een taak van de politie in samenwerking met het Openbaar Ministerie (OM). De provincie Utrecht valt samen met de provincie Flevoland en de regio Gooi- en Vechtstreek onder de Regionale Eenheid Midden-Nederland van de Nationale Politie. Naast Team Verkeer, dat planmatig handhaaft, kunnen ook de basisteams zich inzetten voor verkeershandhaving. De inzet van de basisteams komt ter sprake in de lokale driehoek (OM, politie, burgemeester). Wij werken actief samen met gemeenten, politie en OM om het effect van verkeershandhaving te versterken.

Periodiek overleggen wij met Team Verkeer en het OM over de verkeershandhaving op provinciale wegen. Daarnaast sluiten de politie en het OM aan bij het regionaal verkeersveiligheidsoverleg. In dit overleg bespreken provincie, gemeenten, waterschap, politie en OM de mogelijkheden om de regionale handhaving te versterken.

Beoogde resultaten

- We ondersteunen de politie minimaal twaalf keer rond de handhaving op snelheid, alcohol, fietsverlichting en afleiding.
- We overleggen periodiek in regionaal verband met politie en OM om de verkeershandhaving verder te versterken.

5.4.5 Er wordt meer gebruik gemaakt van data en er zijn meer innovaties

Toelichting op meerjarendoel

Conform het SPV 2030 zetten we in op risicogestuurd beleid, waarbij we als wegbeheerder (potentieel) onveilige locaties detecteren en aanpakken. Om de risico's systematisch in beeld te brengen en te monitoren, is betrouwbare data essentieel over bijvoorbeeld weginrichting, (oorzaken van) verkeersongevallen, risicovolle gedragingen en verkeersintensiteiten.

De (verkeerskundige) inzichten die voortkomen uit de data, vormen het fundament voor de invulling van de overige actielijnen. We zetten in de actielijn 'data & innovaties' in op het genereren, analyseren en ontsluiten van (nieuwe) databronnen, om een efficiënt en effectief verkeersveiligheidsbeleid te voeren. We richten ons in het bijzonder op:

- in beeld brengen van omstandigheden die verkeersonveilig gedrag in de hand werken;
- analyseren van risicovolle en (aantoonbaar) onveilige situaties;
- evalueren van maatregelen (ten behoeve van een sluitende PDCA-cyclus)
- monitoren van de ontwikkeling van het aantal verkeersslachtoffers.

Beoogde resultaten

- We gebruiken het regionale dashboard, gevuld met ongevallendata afkomstig van de ambulancedienst en de spoedeisende hulp voor beleidsontwikkeling en -evaluatie.
- We beschikken over een netwerkanalyse, die geeft in de meest risicovolle locaties op het provinciale (fiets)netwerk en actualiseren verkeersveiligheidsanalyses voor provinciale wegen.
- We actualiseren de regionale risicoanalyse uit 2020 (risico doelgroepen en risico gedragingen) als opmaat voor de nieuwe Regionale Uitvoeringsagenda verkeersveiligheid 2025.
- We continueren de regionale samenwerkingsstructuur door vier regionale verkeersveiligheidsbijeenkomsten te organiseren.
- We evalueren drie verkeersveiligheidsverbeteringen die afgelopen jaren zijn doorgevoerd op provinciale wegen.
- We monitoren de voortgang van de maatregelen uit de RUA die provincie, gemeenten en waterschap uitvoeren en ondersteunen deze partij bij het aanvragen van rijkssubsidie.

5.5 Kwaliteitsnet goederenverv. op orde

Toelichting op beleidsdoel

Door goederenvervoer slimmer, efficiënter en schoner te maken heeft de omgeving minder overlast, is er een vlottere doorstroming op provinciale wegen en draagt het goederenvervoer bij aan de verduurzaming van mobiliteit. Voor een betere bereikbaarheid maken we een aanpak om het kwaliteitsnet goederenvervoer op onderdelen te verbeteren en gaan we data over goederenvervoer delen. Met regionale partners werken we aan een netwerk van clean energy hubs langs goederencorridors, zodat we schoner vervoer stimuleren, mede door

de uitwerking van het programma van het waterstofconvenant. We verbinden regionale stakeholders met elkaar en subsidiëren pilots en lokale initiatieven. Ook stimuleren we de modal shift (van weg naar water, van vies naar schoon en door bundeling), zoals in de stadsdistributie en de bouwlogistiek

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.5 Kwaliteitsnet goederenverv. op orde	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	485	447	453	453	453	453
Materiële lasten	669	615	350	350	350	350
Subsidies	118	350	200	200	200	200
Totaal Lasten	1.272	1.412	1.003	1.003	1.003	1.003
Baten	140	140	-	-	-	-
Totaal Baten	140	140	0	0	0	0
Totaal	-1.132	-1.272	-1.003	-1.003	-1.003	-1.003

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Bereikbaarheid vracht- verkeer werklocaties	Km/u	N.n.b.	≥50	≥50	≥50	≥50	≥50
Omschrijving:	De bereikbaarheid voor vrachtverkeer met economische kerngebieden als bestemming. [Nog geen referentiewaarde beschikbaar]						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						
2 Watergebonden overslaglocaties	Aantal ha	N.n.b.	>	>	>	>	>
Omschrijving:	De beschikbare capaciteit bij watergebonden overslaglocaties						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						

Meerjarendoelen

5.5.1 Het kwaliteitsnet goederenvervoer is verder doorontwikkeld

Toelichting op meerjarendoel

In het Uitvoeringsplan Goederenvervoer 2019-2023 staat het voornemen om het provinciale kwaliteitsnet goederenvervoer door te ontwikkelen. In 2022 is de evaluatie afgerond. Op basis hiervan is de logistieke monitor uitgebreid. Er is een structureel overleg georganiseerd met de sector om samenwerking op logistiek te verbeteren. Tevens is een onderzoek opgestart naar overslagpunten (logistieke hubs).

Beoogde resultaten

- Inventarisatie van kansrijke overslagpunten en de impact op de ruimtelijke vraag

5.5.2 Het monitoren van externe veiligheid is beter

Toelichting op meerjarendoel

Als provincie hebben we een rol bij het bewaken van de externe veiligheid rondom auto-, spoor- en waterwegen. Gemeenten wijzen (op grond van de Wet vervoer gevaarlijke stoffen) de wegen aan waarover vrachtwagens met gevaarlijke stoffen mogen rijden. Wij hebben (op grond van diezelfde wet) een coördinerende taak. We beperken het transport van gevaarlijke stoffen in de bebouwde kom door een provinciedekkende gemeentelijk routering in stand te houden. Om de vijf jaar worden telgegevens over het vervoer van gevaarlijke stoffen verzameld. Hiermee stellen we een risicoanalyse op. We zorgen ook voor verwerking van de resultaten in een risicoregister. Dit is eind 2020 voor het laatst gebeurd, daarom zijn er in 2024 geen acties en uitgaven.

Beoogde resultaten

• In 2024 zijn geen acties en resultaten gepland

5.5.3 Het goederenvervoer is duurzamer

Toelichting op meerjarendoel

In het klimaatakkoord is afgesproken dat de CO2-uitstoot in 2030 landelijk met 49% en in 2050 zelfs met 95% gedaald moet zijn ten opzichte van 1990. Ook voor weggebruikers in de sector goederenvervoer en logistiek ligt er een grote veranderopgave om te verduurzamen.

Met de maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma Goederenvervoer werken we aan de provinciale duurzaamheidsdoelen. Samen met gemeenten en bedrijfsleven zoeken we naar oplossingen. We bieden subsidie voor efficiënte en duurzame stadsdistributie. Onder het motto ‘Varen waar kan, rijden waar moet’ faciliteren en stimuleren we met subsidies transport over water. Daarvoor werken we met gemeenten aan geschikte locaties voor overslag.

We werken de kansen uit voor waterstof als alternatief voor verbrandingsmotoren door (internationaal) onderzoek en proeven zoals Power-to-X en LIFE New Hyts. De kennis en ervaring die we in de regio opdoen delen we binnen het Logistiek Platform Utrecht om ook anderen te motiveren om in beweging te komen.

Beoogde resultaten

- Wij geven uitvoering aan de acties uit het Europees waterstofproject LIFE NEW HYTS, waarmee wij de regionale ambitie stimuleren in de toename van het aantal waterstof-gedreven voertuigen.
- Wij verstrekken subsidies voor de ondersteuning van zero-emissie stadslogistiek.
- Via de uitvoeringsorganisatie Schoon Goederenvervoer over water faciliteren wij bedrijven die de overstap naar transport over water willen maken

5.6 Effecten mobiliteit op leefomgeving

Toelichting op beleidsdoel

Wij streven ernaar negatieve effecten van mobiliteit op de kwaliteit van de leefomgeving te voorkomen. Waar dat niet kan, zetten we ons in om deze negatieve effecten te minimaliseren. Dit doen we vanuit een integrale aanpak: we nemen in een vroeg stadium de bodem-, water- en milieubasiskwaliteiten en de cultuurhistorie mee in het afwegingsproces. Naast de inbreng van de basiskwaliteiten streven wij in ruimtelijke ontwikkelingen en gebiedsopgaven ook naar een duurzaam gebruik van de fysieke leefomgeving en een gezonde leefomgeving. Voor natuur en landschap volgt dit uit de Wet natuurbescherming en het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de (Interim) Omgevingsverordening. In projecten zullen we samen met andere partijen de effecten op de kwaliteit

van de leefomgeving onder de aandacht brengen. Doel hiervan is expliciet kansen voor het voorkomen of verminderen van negatieve effecten op de leefomgeving in beeld te krijgen en te benutten (meeliften met mobiliteitsprojecten vanuit de gedachte “werk met werk maken”).

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.6 Effecten mobiliteit op leefomgeving	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	343	311	332	332	332	332
Materiële lasten	591	1.212	794	1.365	1.465	1.465
Subsidies	-	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	935	1.523	1.126	1.697	1.797	1.797
Baten	-	218	-	-	-	-
Totaal Baten		218	0	0	0	0
Totaal	-935	-1.305	-1.126	-1.697	-1.797	-1.797

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3 Luchtkwaliteit (stikstofoxide)	Getal	N.n.b.		100	100	100	100
Omschrijving:	Het percentage van meetlocaties dat voor de uitstoot van stikstofdioxide door verkeer voldoet aan de norm van 40 µg/m3 (WHO).						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						
4 Luchtkwaliteit (fijnstof PM2,5)	%	N.n.b.		100	100	100	100
Omschrijving:	Het percentage van meetlocaties dat voor de uitstoot van fijnstof (PM2,5) door verkeer voldoet aan de norm van 10 µg/m3)						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						
5 Luchtkwaliteit (fijnstof PM10)	%	N.n.b.		100	100	100	100
Omschrijving:	Het percentage van meetlocaties dat voor de uitstoot van fijnstof (PM10) door verkeer voldoet aan de norm van 20 µg/m3)						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						
6 CO2-uitstoot verkeer en vervoer	Getal (ton)	N.n.b.		<	<	<	<
Omschrijving:	De uitstoot van CO2 door verkeer in de provincie Utrecht.						

Toelichting:	
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Geluidsbelasting woningen provinciale wegen	Getal	N.n.b.	<	<	<	<	<
Omschrijving:	Het aantal woningen langs provinciale wegen dat op basis van modelmatige berekeningen niet voldoet aan een geluidsbelasting onder 61 in dBA						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						
2 Bussen/trams zonder uitstoot	%	10,8	100	100	100	100	100
Omschrijving:	Het aandeel emissieloze openbaarvervoer-km's (10,3% in 2018). 100% uitstootvrij in 2028. Dit is conform het Bestuursakkoord Zero Emissie Busvervoer waaraan alle concessieverleners, dus ook de provincie Utrecht, zich hebben gecommitteerd.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende (intern/extern)						

Meerjarendoelen

5.6.1 Het aantal geluidgehinderden langs provinciale wegen is minder

Toelichting op meerjarendoel

We voeren de maatregelen van het Actieplan Omgevingslawaai (AOL) uit volgens de doelmatigheidscriteria zoals die in het AOL zijn vastgesteld. Bij onderhoud en reconstructie van wegentrajecten voeren we maatregelen uit om het aantal geluidbelaste woningen te verminderen, bijvoorbeeld met geluidreducerend asfalt, geluidwerende vangrailconstructies, schermen, gevelmaatregelen en innovatieve oplossingen.
Het realiseren van de doelstellingen is voor wat betreft de bron- en overdrachtsmaatregelen afhankelijk van de uitvoering van wegenprojecten.

Daarnaast gaan we verder de voorbereiding voor de nieuwe wettelijke taken als wegbeheerder met de komst van de Omgevingswet: het vaststellen van geluidproductieplafonds en de geluidsanering van woningen langs de provinciale wegen.
We gaan de concept-geluidproductieplafonds (GPP's) doorrekenen en een conceptlijst met saneringswoningen opstellen. Tevens wordt de nieuwe werkwijze met GPP's bij wegenprojecten verkend. Ook starten we met het voorbereiden en uitvoeren van gevelmaatregelen aan woningen die hoogbelast zijn en waar bron- en/of overdrachtsmaatregelen niet doelmatig of niet uitvoerbaar zijn. Het realiseren van gevelmaatregelen vergt een lange voorbereidingstijd: eerst onderzoek aan de woningen en afstemming met het rijk hierover, dan overeenstemming met de bewoners over de te treffen maatregelen en daarna uitvoering van de maatregelen.

Beoogde resultaten

- In het kader van groot onderhoud brengen we op drie trajectdelen van provinciale wegen geluidreducerend asfalt aan.
- Een start maken met de onderzoeken voor gevelmaatregelen voor vijftig woningen
- De concept-geluidproductieplafonds zijn berekend

5.6.2 De oversteekbaarheid van fauna bij provinciale wegen is beter

Toelichting op meerjarendoel

We stellen een nieuwe meerjarenprogrammering op voor oversteekbaarheidsmaatregelen fauna. Deze zal de basis vormen voor komende jaren te realiseren maatregelen. Studies en realisatie van maatregelen koppelen we zoveel als mogelijk aan werkzaamheden aan de provinciale wegen (beheer en onderhoud, vervanging, en aanpassing van wegen).
In opdracht van de provincie continueert Stichting Valwild Utrecht de afhandeling van aanrijdingen met grotere diersoorten zoals de das, vos en ree. Ook houdt zij statistieken bij van het aantal dierlijke verkeersslachtoffers en de locaties waar de aanrijdingen plaatsvinden. Dat geeft inzicht waarmee we het probleem van wildaanrijdingen kunnen aanpakken. We plaatsen tijdelijke borden in de bronsttijd van reeën om automobilisten te waarschuwen voor overstekend wild.

Beoogde resultaten

- Op twee trajecten de oversteekbaarheid verbeteren aan de hand van de uitwerkingen Hart van de Heuvelrug.
- Opstellen meerjarenprogrammering oversteekbaarheidsmaatregelen fauna
- Realisatie ecoduct N226.

5.6.3 De mobiliteit is duurzamer met o.a. minder uitstoot van broeikasgassen

Toelichting op meerjarendoel

In het provinciale coalitieakkoord en het landelijke Klimaatakkoord zijn ambities en afspraken gemaakt over de verduurzaming van verkeer in de provincie Utrecht. Een belangrijk deel van de maatregelen die daaruit voortvloeien, moet op regionaal en lokaal niveau gerealiseerd worden door ze vast te leggen in beleid, maatregelen te realiseren en de voortgang te monitoren en bij te sturen. Deze maatregelen dragen ook bij aan de Uitvoeringsagenda Gezonde Lucht regio Utrecht voor het onderdeel mobiliteit.

De ambities en afspraken zijn vertaald naar de uitvoeringsprogramma's van het provinciale mobiliteitsprogramma. Bijvoorbeeld door het stimuleren/faciliteren van Smart Mobility, bijdragen aan de energietransitie en emissievrij openbaar en goederenvervoer. Samen met alle gemeenten worden de ambities uitgewerkt in het kader van het Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP). Afhankelijk van de wensen van de gemeenten zal de provincie de uitvoering van maatregelen faciliteren, regionaal afstemmen, kennis delen en de voortgang van uitvoering en CO2-reductie monitoren.
In de provinciale aanbestedingen van beheer, onderhoud en aanleg wordt de lat voor verduurzaming en circulair werken hoger gelegd dan de voorgaande jaren. In interprovinciaal verband maken we afspraken om op termijn volledig circulair en klimaatneutraal aan te besteden. Met de monitor die in 2023 in gebruik is genomen kunnen we evalueren of de aanbestedingen ook leiden tot daadwerkelijke verbeteringen.

Beoogde resultaten

- Opstellen voortgangsrapportage duurzame mobiliteit voor het Regionaal Mobiliteitsprogramma.
- Volledig vullen van de monitor Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw voor alle projecten.
- Actualiseren van het inhoudelijk koersdocument duurzame infrastructuur

5.6.4 Het behalen van de WHO-normen voor luchtkwaliteit is dichterbij gekomen

Toelichting op meerjarendoel

In de Uitvoeringsagenda Gezonde Lucht zijn diverse activiteiten voor mobiliteit opgenomen. Deze zijn belegd binnen de diverse uitvoeringsprogramma's voor mobiliteit. Op basis van de komende update van de uitvoeringsagenda worden ook voor mobiliteit nadere maatregelen uitgewerkt.

Beoogde resultaten

- De uitwerking van het onderdeel mobiliteit valt samen met de doelen en resultaten van het onderdeel Klimaat en Verkeer, dat in het kader van het Regionaal Mobiliteitsprogramma wordt opgepakt.

5.7 Vraag-aanbod mob. goed afgestemd

Toelichting op beleidsdoel

Smart Mobility gaat over de digitalisering van mobiliteit, waardoor organisaties, mensen, goederen en voertuigen hun mobiliteit slimmer, efficiënter en veiliger kunnen inrichten, zodat vraag en aanbod beter op elkaar zijn afgestemd. Smart Mobility is vaak ondersteunend aan andere doelstellingen, zoals een betere bereikbaarheid en veiligheid en een duurzamere mobiliteit.

Slimme mobiliteitsdiensten maken het mogelijk om het bestaande mobiliteitssysteem beter te benutten, en daarmee een aantrekkelijk alternatief voor nieuwe (en vaak dure en ingrijpende) fysieke infrastructuur te bieden. Bovenstaande ontwikkelingen raken aan alle modaliteiten binnen ons mobiliteitssysteem en vragen daarmee om een integrale aanpak. Zo zetten wij in op een veilige, prettige en (economisch) goed bereikbare omgeving zonder het bestaande mobiliteitssysteem uit te breiden.

Het belang van Smart Mobility in het (regionale) mobiliteitssysteem groeit. Een goede verdeling van reizigers en goederen over het beschikbare mobiliteitssysteem in onze provincie is namelijk belangrijk, ook voor de bereikbaarheid van de rest van Nederland. De economische groei in onze provincie zorgt ervoor dat de mobiliteit groeit, er is meer herkomst- en bestemmingsverkeer (inkomend en uitgaand verkeer) en vanwege de centrale ligging van onze provincie ook meer doorgaand verkeer (verkeer dat niet stopt in de provincie Utrecht). Met de algemene, economische groei in Nederland nemen de hoeveelheid verkeersbewegingen in het hele land toe. Het directe gevolg daarvan is een grotere verkeersdrukte in onze provincie. Zie onze provincie als een draaischijf, met de stad Utrecht als knooppunt van wegen en treinverbindingen. Als onze provincie goed bereikbaar is, profiteert het hele mobiliteitssysteem in Nederland daarvan. We moeten dus het mobiliteitssysteem binnen de provincie slimmer gebruiken en tegelijkertijd de kwaliteit van het bestaande systeem verbeteren.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.7 Vraag-aanbod mob. goed afgestemd	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	744	600	575	575	575	575
Materiële lasten	2.046	1.965	1.850	1.850	2.000	2.000
Subsidies	-	150	150	150	-	-
Totaal Lasten	2.790	2.715	2.575	2.575	2.575	2.575
Baten	156	-	-	-	-	-
Totaal Baten	156	0	0	0	0	0
Totaal	-2.634	-2.715	-2.575	-2.575	-2.575	-2.575

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Benutting modaliteiten per gebied	Getal	N.n.b.	pm	pm	pm	pm	pm
Omschrijving:	De verhouding tussen de intensiteit en capaciteit van alle modaliteiten op (vaste) trajecten van/naar economische kerngebieden. De streefwaarden wordt bepaald op basis van de optimale intensiteit/capaciteit-verhouding per modaliteit. [Nog geen referentiewaarde beschikbaar].						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						
2 Verhouding modaliteiten spits versus daarbuiten	Getal	N.n.b.	pm	pm	pm	pm	pm
Omschrijving:	De verhouding tussen het gebruik in dal- en spitsuren van alle modaliteiten op (vaste) trajecten van/naar economische kerngebieden. De streefwaarde wordt bepaald op basis van het aantal reizigers in de spits versus het aantal reizigers tijdens de dalperiode. [Nog geen referentiewaarde beschikbaar].						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						

Meerjarendoelen

5.7.1 De basis is beter op orde

Toelichting op meerjarendoel

Het effectief inzetten van verkeers- en mobiliteitsdata zorgt dat we beter geïnformeerde beslissingen nemen en nieuwe kansen identificeren. Toegang tot actuele, relevante en betrouwbare informatie is daarvoor essentieel.

Voor verkeers- en mobiliteitsdata zetten we in op het stroomlijnen van informatieprocessen, het verbeteren van de kwaliteit van de beschikbare informatie, het borgen van de toegang tot waardevolle informatie en het bieden van expertise en inzichten. Dit verbetert de kwaliteit van beslissingen, zorgt voor tijdbesparing en biedt maatwerk voor datagedreven werken.

Met de activiteiten voor ‘basis op orde’ wordt gezorgd dat alle mobiliteitsdata integraal benaderbaar zijn en passen bij de behoefte van de gebruiker. We trekken met gemeenten, en andere organisaties zoals NDW, samen op in het opstellen van standaarden en manieren om de data te verzamelen. Via het regionaal programma digitalisering overheden werken we aan landelijke standaarden om de meest belangrijke data-items eenduidig in te winnen. Hierbij streven we regionaal na dat steeds meer data-items zoveel mogelijk op orde zijn, als tussenstap naar een volledige regiobrede data-inwinning. Daarnaast automatiseren we de informatievoorziening van veelvoorkomende informatievragen. Dit alles op een manier waarbij informatiebeveiliging geborgd blijft.

Beoogde resultaten

- De databibliotheek is in gebruik voor zowel provinciale data als regionale data.
- We actualiseren de samenwerkingsovereenkomst met het Nationaal Dataportaal Wegverkeer

- We nemen deel aan een interprovinciale samenwerking voor onderzoek naar toepassingen voor verkeersmodellering
- De belangrijkste aanbevelingen uit de 0-meting zijn volledig geïmplementeerd, zodat de regio Midden Nederland over een cybersecure Dynamisch Verkeersmanagement(DVM)-netwerk beschikt.

5.7.2 De techniek op straat is beter ontwikkeld

Toelichting op meerjarendoel

Vervoerders en reizigers in de auto, op de fiets en in het openbaar vervoer stellen we in staat optimaal te profiteren van slimme technologie op straat, zoals intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI's). Hiervoor moet de achterliggende ICT-infrastructuur toekomstbestendig zijn. We werken aan een platform waarin de regionale samenwerking technisch en organisatorisch vereenvoudigd wordt. En we realiseren slimme techniek op straat om uiteindelijk multimodaal te kunnen sturen.

Beoogde resultaten

- We voeren consolidatie updates uit voor onze slimme verkeerslichten om te voldoen aan de laatste standaarden
- We stellen nieuwe digitale kruispunttekeningen op zodat online aansturing mogelijk is
- De laatste fase van de nieuwe analysetool voor de verkeerslichten wordt uitgevoerd
- We implementeren een nieuwe beheercentrale voor de provinciale verkeerslichten.

5.7.3 De sturing vindt multimodaler plaats

Toelichting op meerjarendoel

Multimodaal sturen is het op straat beïnvloeden van vraag en aanbod van de verkeerscapaciteit. Hiervoor gebruiken we de technische systemen en installaties die in de andere actielijnen worden gerealiseerd en beheerd. Dit doen we op basis van een multimodaal netwerkkader. In het regionaal programma multimodaal verkeersmanagement (MUVM) werken we samen aan regionaal verkeersmanagement. We coördineren de regionale afstemming van wegwerkzaamheden en evenementen en het afhandelen van incidenten om de doorstroming op onze wegen te waarborgen.

Beoogde resultaten

- Er is overzicht in de raakvlakken en contractmanagement van de netwerkarchitectuur van systemen, techniek en verbindingen.
- We zorgen door RegioRegie voor afstemming van wegwerkzaamheden/evenementen, en sturen op beheersmaatregelen bij verwachte verkeershinder via het Regionaal Tactisch Team.
- We geven uitvoering aan het regionaal programma Multimodaal Verkeersmanagement
- We voeren incident management uit om te doorstroming te waarborgen.
- We doen een proef naar toepassing van het multimodaal netwerkkader op een doorfietsroute.

5.7.4 Het mobiliteitsmanagement is van betere kwaliteit

Toelichting op meerjarendoel

Met mobiliteitsmanagement richten wij ons op het initiëren van maatregelen die ander reisgedrag van mensen en bedrijven stimuleren, aansluitend bij de doelen voor bereikbaarheid en duurzaamheid. Op dit moment zijn deze maatregelen ondergebracht bij het meerjarige samenwerkingsprogramma Goedopweg, waar wij als provincie partner in zijn. Een van de maatregelen waarin we samenwerken is deelmobiliteit. Goedopweg heeft een plan van aanpak opgesteld om deelmobiliteit te stimuleren, maar er is ook onderzoek nodig. Met een

Europese subsidie voeren we binnen het Europese programma INTERREG een onderzoeksagenda uit waar wij de trekker van zijn. Met ROM, wegbeheerders, kennisinstellingen en bedrijfsleven dragen wij bij aan een regionale innovatieagenda voor slimme mobiliteit.

Beoogde resultaten

- Wij geven uitvoering aan de onderzoeksagenda voor deelmobiliteit in Europees verband (INTERREG).
- Met de Utrecht Talent Alliantie is een plan opgesteld om personeel op te leiden binnen het vakgebied van slimme mobiliteit.

5.8 Verkenningen, regionale programma's

Toelichting op beleidsdoel

Met monitoring verzamelen we periodiek relevante informatie over de uitvoering van het Mobiliteitsprogramma. Hiervoor is een set van indicatoren opgesteld. Deze informatie is nodig om te beoordelen hoe dit programma ervoor staat, of er aanleiding is om onze interventies bij te sturen, om te leren van ontwikkelingen en om onze strategie voor de (middel)lange termijn in programma's als U Ned en de transitie naar gezonde mobiliteit te bepalen.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

5.8 Verkenningen, regionale programma's	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	896	799	1.227	1.227	1.227	1.227
Materiële lasten	5.278	9.613	1.186	903	1.103	1.379
Subsidies	2.223	2.470	9.280	8.041	5.490	28.587
Totaal Lasten	8.397	12.882	11.693	10.171	7.820	31.193
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Baten		0	0	0	0	0
Totaal	-8.397	-12.882	-11.693	-10.171	-7.820	-31.193

Meerjarendoelen

5.8.1 Het uitvoeren van verkenningen is beter afgestemd op de behoefte

Toelichting op meerjarendoel

Op basis van ontwikkelingen van knelpunten en de indicatoren voeren we gericht studies uit om de bereikbaarheid en verkeersveiligheid te verbeteren. Ook in 2024 voeren we diverse kleine en grote verkenningen uit, integraal over de uitvoeringsprogramma’s mobiliteit heen en ook specifieke per modaliteit. In 2024 zorgen we voor vaststelling van het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029, dat in 2023 als concept is opgesteld.

Beoogde resultaten

- Vaststelling Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029

5.8.2 Regionale programma's worden beter ontwikkeld en uitgevoerd

Toelichting op meerjarendoel

U Ned is het samenwerkingsverband waarin provincie met het Rijk (de ministeries van infrastructuur en Waterstaat, Binnenlandse Zaken Economische Zaken), de gemeenten Utrecht en Amersfoort en de U10-gemeenten en de regio Amersfoort- de ambitie hebben uitgesproken om een gezonde groei van wonen, werken en bereikbaarheid in de regio Utrecht mogelijk te maken. In het programma U Ned werken we als regio samen met het Rijk aan verschillende programmalijnen met elk een eigen tijdshorizon. Binnen de programmalijnen wordt onderzoek uitgevoerd en worden te maken afspraken tussen regio en Rijk voorbereid.
Kaders voor samenwerking zijn het door Provinciale Staten vastgestelde Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij en het Ontwikkelbeeld regio Amersfoort Centraal! Onder het programma U Ned vormen deze perspectieven samen het Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort en wordt hiermee aansluiting gevonden bij het landelijk Rijksprogramma NOVEX. Het NOVEX ontwikkelperspectief is bouwsteen voor het provinciaal Ruimtelijk Voorstel.
In U Ned is afgesproken tot 2040 165.000 woningen en 112.000 arbeidsplaatsen te realiseren. De U Ned samenwerking is van belang omdat de woningen en arbeidsplaatsen alleen in samenwerking tussen de betrokken overheden gerealiseerd kunnen worden, waarbij het maken van afspraken over de financiën en het verkrijgen van een rijksbijdrage een van de belangrijke aspecten van de samenwerking is.
Op basis van het NOVEX ontwikkelperspectief wordt een adaptief ontwikkelpad uitgewerkt (programmatische aanpak) om uitvoering te geven aan de gezamenlijke verstedelijkingsstrategie en te komen tot een gezamenlijke en adaptieve, meerjarige, programmatische bekostiging met een overzicht van de belangrijkste inhoudelijk samenhangende rijk-regio investeringen en de daaraan verbonden kosten en potentiële dekking. De reeds lopende onderzoeken en uitwerkingen (o.a. de MIRT Verkenning OV en Wonen (ondergrondse Merwedelijn) en het MIRT Onderzoek A12 zone in samenhang met Rijnenburg) worden hierin geïntegreerd.

Voor de kortere termijn richten we ons op uitvoering van maatregelen in de mobiliteitstransitie. Dit doen we in de Korte Termijn Aanpak (maatregelen voor gedragsbeïnvloeding, zoals de werkgeversaanpak en de doelgroepenaanpak) en in de voorbereiding en uitvoering van de fiets- en ov-maatregelen uit het No Regret-pakket.

Daarnaast coördineren we de voorbereiding van het Bestuurlijk Overleg MIRT. Op deze halfjaarlijkse overleggen met het Rijk staat een veelheid aan onderwerpen op de agenda, die deels zijn die belegd binnen de andere meerjarendoelen van programma 5 en 6. Speerpunt voor de provincie in 2024 is de voorkeursbeslissing voor de MIRT verkenning OV en Wonen. Daarnaast voeren we, op basis van het in 2023 door Provincie en Gemeente Utrecht op te stellen alternatief voor het Tracébesluit A27/A12 Ring Utrecht t.a.v. verbreding A27 ter hoogte van Amelisweerd, het gesprek met het Rijk over het regioalternatief.

Beoogde resultaten

- We geven een verdere uitwerking aan de mobiliteitsstrategie wat resulteert in concrete beslisinformatie voor maatregelen die nodig zijn om de regio in 2040 bereikbaar te houden.
- Voorkeursbeslissing MIRT verkenning OV en Wonen
- Voorstel van regio aan het Rijk om te komen tot een alternatieve invulling van het Tracebesluit A27/A12 Ring Utrecht t.a.v. verbreding A27 ter hoogte van Amelisweerd

5.8.3 De monitoring en evaluatie van het mobiliteitsprogramma is beter

Toelichting op meerjarendoel

Met monitoring verzamelen we periodiek relevante informatie over de uitvoering van het Mobiliteitsprogramma; met andere woorden de ontwikkeling van de vastgestelde indicatoren. Deze informatie is nodig om te beoordelen hoe ons Mobiliteitsprogramma ervoor staat en of er aanleiding is voor bijsturing van onze

interventies. Hiervoor hebben we een zogenoemd KPI-dashboard opgesteld om de indicatoren bij te houden. In 2024 passen we het dashboard aan. Dit vanwege aanpassingen in indicatoren in het Bereikbaarheidsprogramma 2024-2029 in vergelijking met het Mobiliteitsprogramma 2019-2023. Op basis hiervan zullen we ook met een voorstel komen voor aanpassingen in de indicatoren van programma 5 en 6.

Beoogde resultaten

- Toevoegen cijfers 2023 in KPI-dashboard.
- Aanpassingen KPI-dashboard, vanwege aanpassingen in indicatoren Bereikbaarheidsprogramma

Verbonden Partijen

Dit programma heeft geen verbonden partijen.

6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht werkt aan een goede en duurzame bereikbaarheid per Openbaar Vervoer.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
6.1 OV-reizigers zijn tevreden	-122.455	-170.793	-163.181	-146.994	-143.348	-143.305
Totaal exploitatie	-122.455	-170.793	-163.181	-146.994	-143.348	-143.305
Mutaties reserves						
Res. 06. Bereikbaarheid II - OV	22.383	4.408	21.848	10.000	0	0
Totaal 6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	-100.072	-166.385	-141.333	-136.994	-143.348	-143.305

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	5.180	6.052	6.202	6.202	6.202	6.202
Kapitaallasten	17.889	19.979	20.723	18.320	18.674	18.621
Subsidies	136.750	133.134	126.671	115.625	111.625	111.625
Materiële lasten	33.207	44.205	26.764	24.026	24.026	24.036
Totaal Lasten	193.026	203.370	180.360	164.173	160.527	160.484
Baten	70.571	32.577	17.179	17.179	17.179	17.179
Totaal Baten	70.571	32.577	17.179	17.179	17.179	17.179
Totaal exploitatie	**-122.455**	**-170.793**	**-163.181**	**-146.994**	**-143.348**	**-143.305**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-26.907	-27.834	-	-	-	-
- Onttrekkingen	49.291	32.242	21.848	10.000	-	-
Totaal mutaties reserves	**22.383**	**4.408**	**21.848**	**10.000**	**-**	**-**
Saldo programma	**-100.072**	**-166.385**	**-141.333**	**-136.994**	**-143.348**	**-143.305**

Reserves Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Beheer en Onderhoud OV	1.034	358	0	0	0	0
Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	4.149	0	0	0	0	0
Reserve Mobiliteitsprogramma	1.673	0	0	0	0	0
Reserve OV Concessie	20.051	27.476	0	0	0	0
Totaal stortingen	26.907	27.834	0	0	0	0
Reserve Beheer en Onderhoud OV	0	0	802	0	0	0
Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	49.135	0	0	0	0	0
Reserve Mobiliteitsprogramma	0	900	773	0	0	0
Reserve OV Concessie	156	31.342	20.273	10.000	0	0
Totaal onttrekkingen	49.291	32.242	21.848	10.000	0	0
Saldo mutaties reserves	**-22.383**	**-4.408**	**-21.848**	**-10.000**	**0**	**0**

Investeringen

Zie voor de investeringen het Meerjarig Investeringen Plan (MIP) Mobiliteit dat bij de begrotingsstukken is gevoegd. In het MIP is een overzicht en nadere toelichting opgenomen van:

- principebesluiten
- projectuitwerkingsbesluiten (voorbereidingskrediet)
- investeringsbesluiten
    - ontwerpbesluiten (nieuwe investeringen)
    - wijzigingen van lopende investeringen

Daarnaast is in het MIP Mobiliteit de stand van zaken opgenomen van alle lopende projecten in de studie en realisatiefase. En geeft het MIP Mobiliteit inzicht in de financiële ontwikkeling van de kapitaallasten.

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
6.1 OV-reizigers zijn tevreden en het openbaar vervoer is efficiënt ingericht	6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter
	6.1.2 Er zijn betere bouwstenen voor een nieuw OV-netwerk
	6.1.3 Er zijn minder knelpunten in de doorstroming van het OV
	6.1.4 Het beheer en onderhoud van eigen OV infrastructuur voldoet aan gestelde kwaliteitseisen
	6.1.5 OV overkoepelende activiteiten worden beter uitgevoerd

6.1 OV-reizigers zijn tevreden

Toelichting op beleidsdoel

De verwachte groei van het aantal woningen en inwoners in onze provincie vraagt om een opschaling van het mobiliteitssysteem met grote investeringen. Om de steden en dorpen bereikbaar, leefbaar en veilig te houden, kiezen we voor verbetering van het openbaar vervoer.
De beoogde 20% groei in het ov-gebruik van 2018 tot en met 2023 is door corona achterhaald. Door de coronamaatregelen in 2020, 2021 en ook nog aan het begin van 2022 is het gebruik van het openbaar vervoer in onze provincie ingrijpend gewijzigd. Tijdens de coronacrisis is het aantal ov-reizigers fors gedaald en daarmee daalden ook de reizigersopbrengsten. Het dieptepunt in het aantal reizigers was in april 2020. We vervoerden toen maar 15% van het reguliere reizigersaanbod. Na een voorzichtig herstel van het ov-gebruik in het najaar van 2020 volgden zowel aan het begin als aan het einde van 2021 nieuwe coronagolven, inclusief reisbeperking en teruglopend ov-gebruik. Tijdens deze coronagolven vervoerden we tussen de 30 en 50% van het reguliere reizigersaanbod.
Sindsdien is het herstel van het ov-gebruik ingezet. In juni 2022 zaten we weer boven de 80% van het reguliere reizigersaanbod en in juni 2023 was dat circa 88%. De verwachting is dat we nog tot 2025 nodig hebben om terug te keren op het niveau van voor de coronacrisis.

Met de beide vervoerders zijn afspraken gemaakt over verlenging van de ov-concessies tot eind 2025, inclusief herijkte financiële afspraken voor de periode 2023-2025. Doel hierbij is om in beide concessies weer tot een gezonde business case te komen, en daarmee het ov-aanbod tenminste op hetzelfde pijl te houden, en bij voorkeur te laten groeien. Het Rijk stelt in 2024 nog een vangnet beschikbaar aan ov-vervoerders (de TVOV) als de financiën onverhoopt tegenvallen. Deze regeling is wel duidelijk beperkter dan de beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) die het Rijk de afgelopen jaren ter beschikking stelde. Die groei-ambitie staat echter onder druk door het voortdurende personeelsgebrek in de hele ov-sector. Hierdoor lukt het de vervoerders niet om het volledige vervoerplan uit te voeren. Inmiddels is door de vervoerders een ontwerp-Vervoerplan 2024 opgesteld, inclusief een ‘pluspakket’ met mogelijke uitbreidingen van het ov-aanbod. Als de personeelsproblemen zich echter voorzetten, wat nu helaas ook verwacht wordt, ziet het er niet naar uit dat dit pluspakket binnen afzienbare tijd gerealiseerd kan worden.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

6.1 OV-reizigers zijn tevreden	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	5.180	6.052	6.202	6.202	6.202	6.202
Kapitaallasten	17.889	19.979	20.723	18.320	18.674	18.621
Subsidies	136.750	133.134	126.671	115.625	111.625	111.625
Materiële lasten	33.207	44.205	26.764	24.026	24.026	24.036
Totaal Lasten	193.026	203.370	180.360	164.173	160.527	160.484
Baten	70.571	32.577	17.179	17.179	17.179	17.179
Totaal Baten	70.571	32.577	17.179	17.179	17.179	17.179
Totaal	-122.455	-170.793	-163.181	-146.994	-143.348	-143.305

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Waardering openbaar vervoer (V-6)	Getal	7,9	>=7,5	>=7,5	>=7,5	>=7,5	>=7,5
Omschrijving:	De klantwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de provincie (cijfer1-10 gemiddeld over stad, tram en streek).						
Toelichting:							
Bron:	Nationale databank wegverkeersgegevens (NDW) + onderliggende databronnen (eigen data provincie en externe data)						
2 Kostendekkingsgraat OV (streek)	%	43,1	>50	>50	>50	>50	>50
Omschrijving:	De kostendekkingsgraad voor de streekconcessie geeft aan voor welk deel de opbrengsten uit kaartverkoop de totale kosten van het openbaar vervoer dekken.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						
3 Kostendekkingsgraad (stad)	%	54,5	>64	>64	>64	>64	>64
Omschrijving:	De kostendekkingsgraad voor de stadsconcessie geeft aan voor welk deel de opbrengsten uit kaartverkoop de totale kosten van het openbaar vervoer dekken(excl. kosten infra).						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						
4 Voorspelbaarheid reistijden OV	%	N.n.b.	≤60	≤60	≤60	≤60	≤60
Omschrijving:	De afwijking van de langzaamste rijtijden ten opzichte van de snelste rijtijden (maximaal 60%). De rij- en spreidingstijden laten de spreiding zien van gerealiseerde rijtijden en vertragingen.						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						
5 Bereikbaarheid OV werklocaties	Km/u	N.n.b.	≥30	≥30	≥30	≥30	≥30
Omschrijving:	De bereikbaarheid voor OV met economische kerngebieden als bestemming. De bereikbaarheidsindicator voor OV naar economische kerngebieden is minimaal 30 km/h, Op basis van alle individuele (model)verplaatsingen in een studiegebied wordt de reistijd naar deze kerngebieden berekend. [Nog geen referentiewaarde beschikbaar].						
Toelichting:							
Bron:	NDW + onderliggende databronnen (intern/extern)						

Meerjarendoelen

6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter

Toelichting op meerjarendoel

Wij zijn opdrachtgever voor het dagelijks laten rijden van ruim 600 bussen en trams die in normale omstandigheden - ongeveer 250.000 reizigers van A naar B vervoeren. Daarnaast rijden er regiotaxi's in ons beheer. In de huidige concessies en contracten ligt het accent op uitvoering en tussentijdse verbeteringen. In het uitvoeringsprogramma 2019-2023 zijn diverse activiteiten opgenomen die resulteren in verbeteringen voor de reiziger en een kwalitatief beter ov-systeem in 2023. Verbeteringen zoeken wij in de volle breedte. Een belangrijke activiteit is het opstellen van een sociale aanpak ov. In september 2022 is gestart met een proef voor gratis ov voor ouderen met een krappe beurs.. Hiermee kunnen ruim 5.000 ouderen, een kwetsbare groep, gratis reizen. Deze proef wordt in de tweede helft van 2023 geëvalueerd, waarna er besloten kan worden of en hoe hiermee verder gegaan wordt.
Gemeenten stimuleren we de toegankelijkheid van haar eigen bushaltes te vergroten en de doorstroming van het ov op hun wegen te verbeteren, door vanuit de provincie budget beschikbaar te stellen voor doorstromingsmaatregelen en haltetoegankelijkheidsmaatregelen. Voor 2024 is hiervoor € 2,5 miljoen beschikbaar (zie ook 6.1.3).
Vanaf 2024 worden de gemeenten de concessieverlener voor de regiotaxi. De overdracht van deze rol is de afgelopen jaren samen met de gemeenten voorbereid en de aanbesteding van de nieuwe regiotaxicontracten loopt momenteel. Voor de verbetering van de sociale functie kijken wij ook naar innovatie: wij zetten samen met gemeenten experimenten op voor de vernieuwing van doelgroepenvervoer en aanvullend ov. Zo zorgen wij voor tastbare verbeteringen voor reizigers op de korte termijn en bereiden gemeenten, als opdrachtgever voor Wmo-vervoer en vanaf 2024 ook als opdrachtgever voor de regiotaxi's en de provincie als ov-autoriteit zich voor op de toekomstige concessie(s) en contracten.
In 2023 is een studie uitgevoerd naar het laten rijden van tramlijn 22 in het weekend. De uitkomst is dat de vervoervraag in het weekend momenteel te laag is, en dat de tram tijdens de huidige concessies (tot december 2025) niet in het weekend naar Science Park zal rijden.

Beoogde resultaten

- De beschikbare subsidie van € 2,5 miljoen voor het toegankelijk maken van gemeentelijke haltes en ov doorstroming is volledig ingezet.
- Rol concessieverlener regiotaxi overgedragen aan gemeenten
- Opdracht verlenen voor de nieuwe OV-concessies die in december 2025 starten

6.1.2 Er zijn betere bouwstenen voor een nieuw OV-netwerk

Toelichting op meerjarendoel

Nieuwe ontwikkelingen vragen de nodige voorbereidingstijd. In de periode 2019-2023 leggen wij een belangrijke basis voor het ov-netwerk van de toekomst. We werken samen met partners aan de verbetering van landelijke (spoor)netwerken, de voorbereiding van de nieuwe concessie(s) en doorontwikkeling van het ov-netwerk op de langere termijn. Deze drie werkvelden staan centraal binnen dit meerjarendoel en komen samen bij het maken van hoofdkeuzes voor de nieuwe concessies die eind 2025 van start gaan. In 2022 heeft Provinciale Staten deze hoofdkeuzes vastgesteld in de nota van uitgangspunten voor de nieuwe concessies, inclusief het ov-netwerkperspectief 2025-2035 met doorkijk naar 2050 als kader voor de ontwikkeling van het tram- en busvervoer.

Beoogde resultaten

- Oplevering gebiedsuitwerkingen en uitvoeringsagenda voor alle U-link en U-liner verbindingen
- Afronding infra-studie Bus Rapid Transit voor de corridor Breda Gorinchem Utrecht
- Start MIRT-onderzoek intensivering spoorcorridor Utrecht-Arnhem

6.1.3 Er zijn minder knelpunten in de doorstroming van het OV

Toelichting op meerjarendoel

Het verbeteren van doorstroming betekent investeren in capaciteit, snelheid en betrouwbaarheid. Doel is het ov sterker te laten concurreren met de auto en om bestaande reizigers sneller van A naar B te brengen. De investeringen in aanpassingen aan onze eigen infrastructuur (noodzakelijk om onze doelen en de stapsgewijze verbetering van het ov te bereiken) staan grotendeels al vast en zijn onderdeel van het provinciale meerjareninvesteringsplan (MIP). Daarnaast investeren we door subsidies mee in het verbeteren van de gemeentelijke infrastructuur en haltes. Voor de aanpak van knelpunten is in 2024 € 2,5 miljoen beschikbaar als onderdeel van de lopende subsidieregeling. Voor de identificatie van kansrijke projecten werken we intensief samen met (gemeentelijke) wegbeheerders en vervoerders.

Beoogde resultaten

- De beschikbare subsidie van € 2,5 miljoen is volledig ingezet voor de aanpak van knelpunten.

6.1.4 Het beheer en onderhoud van eigen OV infrastructuur voldoet aan gestelde kwaliteitseisen

Toelichting op meerjarendoel

Wij beheren belangrijke ov-assets (materialen en middelen die wij bezitten). Vooral het tramsysteem is van grote waarde. Ook belangrijk zijn de nieuwe busremise, de verkeersleidingspost voor het bus- en tramverkeer en het systeem voor dynamische reisinformatie op de haltes (DRIS). Een goede kwaliteit van onze assets is noodzakelijk om het ov goed te laten functioneren. Daarvoor is dagelijks beheer en onderhoud nodig en uiteindelijk ook vervanging. Leidraad hierin zijn de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit en de Beheervisie Tramsysteem 2020-2024. Voor de jaarlijkse uitvoering stellen we een beheerplan en meerjarenonderhoudsplan op. Hierin werken wij uit welke onderhoudswerkzaamheden nodig zijn. Belangrijke investering in 2024 is het verbeteren van de kwaliteit van de haltes van de Uithoflijn. Hiermee zorgen wij ook in de toekomst voor betrouwbare infrastructuur die bijdraagt aan een efficiënte exploitatie en meer tevreden reizigers

Beoogde resultaten

- Ingebruikname nieuwe haltes Uithoflijn.

6.1.5 OV overkoepelende activiteiten worden beter uitgevoerd

Toelichting op meerjarendoel

De overkoepelende activiteiten raken een of meer meerjarendoelen en bestaan onder andere uit de programma-aansturing, de uitvoering van de Wet lokaal spoor (veiligheidstaken), bijdrage aan landelijke ov-overlegtafels en samenwerking met andere ov-autoriteiten, en de operationele monitoring. Het laatste is een belangrijk resultaat van dit meerjarendoel. Jaarlijks stellen wij een jaar- en trendrapportage ov op om de voortgang op onze beleidsdoelen en onderliggende beleidsindicatoren beter te kunnen verklaren. In de eerste helft van 2024 komt een voorstel over de implementatie van de eerder voorgenomen verzelfstandiging van de provinciale beheerorganisatie van het trambedrijf.

Beoogde resultaten

- Volledige jaar- en trendrapportage 2023 is opgeleverd

Verbonden Partijen

Dit programma heeft geen verbonden partijen.

7. Cultuur, erfgoed, recreatie en toerisme

Toelichting op programmadoel

De provincie werkt aan het verbeter van de toegankelijkheid van cultuur en de instandhouding van waardevol erfgoed, zodat inwoners en bezoekers van de provincie Utrecht hiervan kunnen leren en genieten. We werken aan voldoende en kwalitatief goede recreatievoorzieningen, die meegroeien met de behoefte. We begeleiden de groei van het toerisme en dragen bij aan spreiding van de druk.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

7. Cultuur en erfgoed	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
7.1 De culturele infrastructuur is sterk	-8.897	-9.214	-7.782	-7.673	-7.673	-7.673
7.2 Behoud, beleving cultureel erfgoed	-9.800	-18.256	-10.618	-10.318	-9.818	-9.818
7.3 De NHW zijn belangrijk	-3.594	-3.269	-3.814	-1.814	-1.814	-1.814
7.4 Recr/best man.is meer integraal LG			-7.793	-4.611	-4.685	-4.685
Totaal exploitatie	-22.290	-30.739	-30.006	-24.415	-23.989	-23.989
Mutaties reserves						
Res. 07. Cultuur en erfgoed	-186	896	400	0	0	0
Totaal 7. Cultuur en erfgoed	-22.476	-29.843	-29.606	-24.415	-23.989	-23.989

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

7. Cultuur en erfgoed	**Rekening 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Personeelslasten	3.223	4.127	5.100	4.877	4.877	4.877
Kapitaallasten	-	-	120	120	120	120
Subsidies	17.056	22.483	17.063	16.384	15.884	15.884
Materiële lasten	2.297	4.130	8.721	3.634	3.108	3.108
Totaal Lasten	22.576	30.739	31.003	25.015	23.989	23.989
Baten	285	-	997	600	-	-
Totaal Baten	285	0	997	600	0	0
Totaal exploitatie	**-22.290**	**-30.739**	**-30.006**	**-24.415**	**-23.989**	**-23.989**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-1.061	-654	-	-	-	-
- Onttrekkingen	875	1.550	400	-	-	-
Totaal mutaties reserves	**-186**	**896**	**400**	**-**	**-**	**-**
Saldo programma	**-22.476**	**-29.843**	**-29.606**	**-24.415**	**-23.989**	**-23.989**

Reserves Cultuur, erfgoed, recreatie en toerisme

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Meerjarige programma's/projecten	1.061	0	0	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	0	654	0	0	0	0
Totaal stortingen	1.061	654	0	0	0	0
Reserve Investeringsfonds Prov Erfgoed	270	0	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	500	1.550	400	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	105	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	875	1.550	400	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**186**	**-896**	**-400**	**0**	**0**	**0**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
7.1 De culturele infrastructuur is sterk	7.1.1 Cultuureducatie (kunst, media en erfgoed) is beter, frequenter en bereikt meer scholen (BO en VO)
	7.1.2 Het bibliothekennetwerk is sterker en bibliotheken zijn beter toegankelijk voor iedereen
	7.1.3 Er nemen meer mensen deel aan kunst en cultuur doordat festivals floreren
	7.1.4 Het cultuurprofiel van Utrecht is steviger in samenwerking met gemeenten en partners
7.2 De mate van behoud, de benutting en de beleving cultureel erfgoed is hoog	7.2.1 De kwaliteit van de leefomgeving is versterkt met cultuur en erfgoed zodat mensen zich hier thuis voelen
	7.2.2 Er zijn meer monumenten duurzaam gerestaureerd en worden beter gebruikt
	7.2.3 Het beheer van Utrechts erfgoed is effectiever en efficiënter, de promotie richt zich op zo breed en divers mogelijk publiek
7.3 De Hollandse Waterlinies zijn een belangrijke drager van een aantrekkelijke ruimtelijke kwaliteit	7.3.1 De integrale meerwaarde van militair erfgoed bij (gebieds)ontwikkelingen is hoger
	7.3.2 Het siteholderschap van de Hollandse Waterlinies is beter ontwikkeld
7.4 Recreatie en bestemmingsmanagement zijn meer integraal onderdeel van de ontwikkelingen in de leefomgeving	7.4.1 Recreatief groen is beter toegankelijk en bereikbaar
	7.4.2 Recreatievoorzieningen zijn kwalitatief sterker en worden beter gebruikt

7.4.3 De samenwerking tussen partners in de regio is sterker

7.4.4 Het bestemmingsmanagement is efficiënter en effectiever

7.4.5 Verblijfsrecreatie is vitaler

7.4.6 Het zakelijk toerisme is groter en verder versterkt

7.1 De culturele infrastructuur is sterk

Toelichting op beleidsdoel

Het Cultuur- en Erfgoed Programma Voor Jong & Altijd 2020-2023 is een jaar verlengd en loopt door in 2024. Dit om recht te doen aan de nieuwe werkwijze voor programma's onder de Omgevingsvisie, en in verband met de verkiezingen in 2023. In 2024 wordt dan ook een nieuw Cultuur- en Erfgoedprogramma opgesteld.
Aanvullend op het huidige programma is in 2021 gestart met steun aan de sector in de coronacrisis met het Steun- en herstelpakket Cultuur en Erfgoed. In 2023 zijn daartoe de laatste projecten ondersteund, die deels doorlopen in 2024.

Met het beleidsdoel ‘de culturele infrastructuur is sterk’ willen we ervoor zorgen dat iedereen in onze provincie kan deelnemen aan culturele activiteiten. Kunst en cultuur zijn medebepalend voor ons gevoel van welzijn en voor onze identiteit en draagt bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De basis van de cultuursector is op orde, maar er zijn ook nog lacunes. Om gelijke tred te houden met de verwachte bevolkingsgroei, willen we de culturele infrastructuur versterken, vernieuwen en verbreden. We richten ons in het bijzonder op cultuureducatie, bibliotheken, festivals en het, in samenwerking met gemeenten en de sector, verstevigen van het cultuurprofiel van Utrecht.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

7.1 De culturele infrastructuur is sterk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	533	858	488	488	488	488
Materiële lasten	618	1.124	1.398	1.333	1.333	1.333
Subsidies	7.936	7.233	5.897	5.852	5.852	5.852
Totaal Lasten	9.086	9.214	7.782	7.673	7.673	7.673
Baten	190	-	-	-	-	-
Totaal Baten	190	0	0	0	0	0
Totaal	-8.897	-9.214	-7.782	-7.673	-7.673	-7.673

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Cultuureducatie	%	90	90	90	90	90	90
Omschrijving:	Het percentage basisscholen dat producten afneemt en/of participeert in één of meerdere programma's van Kunst Centraal. Kunst Centraal heeft per product en programma een beeld van het gemiddeld aantal leerlingen dat per jaar deelneemt. Een exact getal is niet te geven.						
Toelichting:							
Bron:	Kunst Centraal						
2 Bibliothekennetwerk	%	100	100	100	100	100	100
Omschrijving:	Het percentage Utrechtse openbare bibliotheken (totaal negen) dat door BiSC wordt ondersteund bij innovatieve projecten en ontwikkelingen die eraan bijdragen dat bibliotheken toegankelijk blijven voor de inwoners van de provincie Utrecht. De ondersteuning van BiSC betreft het uitvoeren van (innovatieve) projecten voor de bibliotheken, waardoor zij hun maatschappelijke rol kunnen vervullen.						
Toelichting:							
Bron:	BiSC (Bibliotheek Service Centrum)						

Meerjarendoelen

7.1.1 Cultuureducatie (kunst, media en erfgoed) is beter, frequenter en bereikt meer scholen (BO en VO)

Toelichting op meerjarendoel

Van muziek, dans, theater, media, erfgoed tot beeldende kunst: kwalitatief goede cultuureducatie moet bereikbaar zijn voor alle kinderen in de provincie. We richten ons niet alleen op het primair onderwijs maar ook op het voortgezet onderwijs, met nadruk op het vmbo. We doen dit door subsidieverlening aan onze partnerorganisaties Kunst Centraal en Landschap Erfgoed Utrecht. Zij ontwikkelen programma's voor de scholen en voeren deze uit. Daarnaast adviseren zij scholen en gemeenten (met uitzondering van Utrecht en Amersfoort) op het gebied van cultuureducatie. Vanwege de uitbreiding van het cultuurprogramma, waarbij kinderen kennis maken met cultuur in hun directe omgeving, is er een extra subsidie verleend voor 2023 en 2024. Ook de inzet in het voortgezet onderwijs, dat eind 2023 afloopt wordt in lijn met het programma met een jaar verlengd.

Beoogde resultaten

- Op 75% van de basisscholen in de provincie Utrecht (met uitzondering van de gemeenten Utrecht en Amersfoort) heeft Kunst Centraal het Kunstmenu uitgevoerd waardoor kinderen gedurende de basisschoolperiode in aanraking komen met alle kunstdisciplines.
- Op 61% van de basisscholen in de provincie Utrecht (met uitzondering van de gemeenten Utrecht en Amersfoort) heeft Kunst Centraal het cultuurprogramma uitgevoerd waardoor kinderen kennismaken met hun eigen culturele omgeving door lokaal op maat gemaakte projecten die kunst en erfgoed uit de omgeving laten zien. Vanwege de uitbreiding is dit bereikpercentage verhoogd van 56% naar 61% ten opzichte van 2023.

- Vanuit het programma Cultuureducatie met Kwaliteit zijn scholen ondersteund bij het versterken van de samenwerking met culturele instellingen, professionalisering van leerkrachten en het versterken van de samenhang met andere leergebieden. Er worden met dit programma 30 nieuwe scholen bereikt, die nog niet eerder hebben deelgenomen. Hierbij is in het bijzonder aandacht voor het speciaal basisonderwijs en scholen uit andere bijzondere categorieën.
- Vanuit het VO-programma is 60% van de vo-scholen in de provincie Utrecht ondersteund om cultuureducatie een stevigere plek te geven in het onderwijsprogramma. Hierbij is speciale aandacht voor het vmbo.

7.1.2 Het bibliothekennetwerk is sterker en bibliotheken zijn beter toegankelijk voor iedereen

Toelichting op meerjarendoel

Bibliotheken zijn onmisbaar voor de ontwikkeling van mensen en voor de vitaliteit van het (culturele) leven in dorpen en steden. Ze vormen het hart van de samenleving: een plek voor ontmoeting en ontwikkeling voor alle inwoners, ongeacht leeftijd, sociale klasse, inkomen en achtergrond. Wij blijven ons inzetten voor de verdere ontwikkeling van de 'maatschappelijke bibliotheek': een laagdrempelige en onmisbare basisvoorziening, waar iedereen kan leren en lezen, en die goed is verbonden met de samenleving. De provincie ondersteunt en faciliteert het functioneren van het Utrechtse bibliotheeknetwerk, de ontwikkeling en vernieuwing van de bibliotheekfunctie en de versterking van de bibliotheek(voorzieningen). We doen dat mede op grond van taken die de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (de 'Bibliotheekwet') ons toekent. Vanaf 2025 wordt de wet gewijzigd en krijgen provincies een zorgplicht (i.p.v. inspanningsverplichting). We realiseren deze doelen via onze partnerorganisatie het Bibliotheek Service Centrum (BiSC).

Beoogde resultaten

- Het Bibliotheek Service Centrum ondersteunt alle negen Utrechtse openbare bibliotheken bij het ondersteunen van het bibliotheekwerk (ICT en transport) en innovatieve projecten die eraan bijdragen dat bibliotheken relevant en toegankelijk blijven voor de inwoners van de provincie Utrecht.
- Samen met het programma Sociale Agenda voeren we de aanbevelingen uit de uitgevoerde analyse over de aanpak van laaggeletterdheid en de rol van de provincie uit (zie Programma 9, Sociale agenda).

7.1.3 Er nemen meer mensen deel aan kunst en cultuur doordat festivals floreren

Toelichting op meerjarendoel

Door de ondersteuning van culturele festivals met een artistieke missie en visie willen we een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de sociale leefomgeving en daarmee aan ons cultuurprofiel. Festivals maken onze provincie aantrekkelijk, vanuit cultureel, toeristisch en economisch perspectief. Op basis van het vastgestelde festivalbeleid zijn in het najaar van 2020 vierjarige subsidies toegekend. Extra middelen maken het mogelijk meer regionale festivals te ondersteunen. Festivalorganisaties ondervinden nog last van de naweeën van de coronacrisis en de energiecrisis en moeten in hun plannen rekening houden met personeelstekorten en deels verminderde publieksinkomsten. Ons Steun- en herstelpakket heeft bijgedragen aan het herstel van de kwetsbare festivalsector.

Beoogde resultaten

- Een volwaardige editie van alle 27 festivals die door ons worden ondersteund.

7.1.4 Het cultuurprofiel van Utrecht is steviger in samenwerking met gemeenten en partners

Toelichting op meerjarendoel

Met het oog op de verwachte groeisprong van Utrecht, moeten we de provinciale culturele infrastructuur op orde houden en versterken. Dit doen we, samen met gemeenten, het ministerie van OCW en de culturele sector door het verzilveren van de kansen zoals geformuleerd in het cultuurprofiel 'Eeuwig Jong'. Het is onze ambitie, naast de in 7.1.1 tot en met 7.1.3 beschreven aanpak, om meer mensen actief te laten deelnemen aan kunst en cultuur, professionele makers beter te faciliteren, samenwerking te stimuleren tussen musea om beeldende kunst te laten zien in de hele regio en te investeren in de deskundigheid van gemeenten met en over de cultuur- en erfgoedsector.
De intensieve samenwerking van de afgelopen periode, mede door de corona- en energiecrisis, heeft ons een sterk functionerend netwerk opgeleverd. Meer dan ooit kennen we de behoeften van gemeenten en sector en kunnen we hier in samenwerking met het rijk op inspelen.

Beoogde resultaten

Versterken regionale samenwerking

- We versterken de samenwerking met gemeenten door twee keer per jaar met alle wethouders en beleidsadviseurs cultuur en erfgoed samen te komen om kennis te delen en het netwerk te versterken. We pakken samen thema's op zodat ervaringen kunnen worden gedeeld en de lobby naar het Rijk stevig kan worden gevoerd.

Cultuurparticipatie

- Gemeenten, culturele instellingen en andere stakeholders zijn ondersteund om beleid te vormen op het gebied van inclusieve cultuurparticipatie. Het netwerk van lokale culturele verbinders (zoals cultuurmakelaars) is verstevigd, vraagstukken zijn gezamenlijk opgepakt en er heeft kennisdeling plaatsgevonden. Daarnaast zijn landelijke ontwikkelingen en financieringsmogelijkheden beter zichtbaar en bereikbaar voor het netwerk.
- Deelname aan cultuur door kinderen en jongeren uit gezinnen met weinig geld is vergroot door financiële ondersteuning van het Jeugdfonds Sport & Cultuur.

Talentontwikkeling

- Regionale samenwerkingsverbanden en programma's voor talentvolle professionele makers op het gebied van muziek, dans en theater en beeldcultuur zijn georganiseerd en ondersteund. Achterliggend doel is het versterken van professionaliteit en het vergroten van het netwerk van de makers.
- Er is een regionaal platform voor 'streetart culture' voor jonge makers op het gebied hiphop-muziek en dans opgezet. Daardoor is het netwerk versterkt en kunnen makers professioneler opereren.

Regionale samenwerking museale beeldende kunst

- Versterken inhoudelijk profiel en zichtbaarheid museale beeldende kunstsector in de provincie Utrecht, waardoor publieksbereik in de provincie Utrecht groter wordt. We doen dit door het verdiepen van kennis en versterken van het netwerk tussen grote musea uit de steden en tentoonstellingsorganisaties en musea uit de regio. Dit zal in afstemming plaatsvinden met het museale beleid vanuit erfgoed zoals beschreven in 7.2.

7.2 Behoud, beleving cultureel erfgoed

Toelichting op beleidsdoel

Cultuurhistorische waarden van de leefomgeving zijn belangrijke 'Utrechtse kwaliteiten'. Via de Omgevingsverordening Provincie Utrecht beschermen wij de zogenoemde cultuurhistorische hoofdstructuur: historische buitenplaatsen, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap, archeologisch waardevolle zones en historische wegen. In het beleid ligt de focus op het behouden, benutten en beleven van cultureel erfgoed.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

7.2 Behoud, beleving cultureel erfgoed	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.222	2.516	1.660	1.660	1.660	1.660
Subsidies	7.943	14.522	7.970	7.970	7.470	7.470
Materiële lasten	724	1.218	988	688	688	688
Totaal Lasten	9.889	18.256	10.618	10.318	9.818	9.818
Baten	90	-	-	-	-	-
Totaal Baten	90	0	0	0	0	0
Totaal	-9.800	-18.256	-10.618	-10.318	-9.818	-9.818

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2 Restauratieopgave (V9)	%	17,5		15,3	14,5	13,7	12,8
Omschrijving:	Het percentage rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis) dat wordt weergegeven als categorie "matig' en 'slecht' naar de staat van het casco.						
Toelichting:							
Bron:	Databank Erfgoed Monitor						

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Publieksbereik cultureel erfgoed	Aantal	19	15	15	15	15	
Omschrijving:	Het aantal publieksprojecten dat jaarlijks wordt uitgevoerd met steun van de provincie. Bij de afwikkeling van elke subsidie wordt de prestatie gerapporteerd. Door de diverse aard van de projecten is dit niet in één indicator te vangen. Doel van de subsidie is naast publieksbereik om ook kwalitatief hoogwaardige projecten te realiseren, die uitvoering geven aan doelstellingen als inclusiviteit, diversiteit en immaterieel erfgoed.						
Toelichting:							
Bron:	Interne administratie						

Meerjarendoelen

7.2.1 De kwaliteit van de leefomgeving is versterkt met cultuur en erfgoed zodat mensen zich hier thuis voelen

Toelichting op meerjarendoel

De opgaven waar de provincie voor staat en de druk op de ruimte zijn onverminderd groot. De provincie heeft het Rijk eind 2023 een ruimtelijk voorstel aangeleverd (zie 1.1.4). Cultuurhistorie heeft hierin nadrukkelijk

aandacht gekregen als een belangrijke Utrechtse kwaliteit. Het zorgt voor een versterking van het vestigingsklimaat en geeft identiteit aan onze provincie. Erfgoed kan een belangrijke bijdrage leveren aan de grote opgaven. We blijven cultuurhistorie inzetten als drager, inspiratiebron en aanjager van omgevingskwaliteit bij ontwikkelingen. Dit doen we door ontwikkelaars en gemeenten te ondersteunen, door goede voorbeelden en suggesties aan te dragen ter inspiratie, door ontwerpend onderzoek in te zetten en door waar nodig de cultuurhistorische waarden nader te onderzoeken.

Beoogde resultaten

- Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar het gebruik van de Cultuur Historische Atlas (CHAT).
- Minimaal één nieuwe gemeentelijke cultuurhistorische waardenkaart is in voorbereiding respectievelijk in uitvoering.
- De Pilot Trage Paden is in uitvoering, waarbij bij een kerk- of jaagpad ervaring opgedaan wordt met het behoud van dit soort historische paden. Er is een Ruimtelijke Handreiking Historische Paden opgesteld.
- Er is een kaart met klimaatrisico's voor erfgoed opgesteld.

7.2.2 Er zijn meer monumenten duurzaam gerestaureerd en worden beter gebruikt

Toelichting op meerjarendoel

Monumenten dragen bij aan een prettige leefomgeving en zijn onderdeel van ons culturele kapitaal. Wij ondersteunen als provincie restauratie en herbestemming van rijksmonumenten, om ze voor toekomstige generaties te behouden. Dat doen we vanuit een circulair perspectief van waardebehoud en waardecreatie, waarbij naast duurzaamheid ook de maatschappelijke functie van een monument van belang is.
Met het fonds Erfgoedparels leveren we een belangrijke bijdrage aan kleinere en middelgrote restauraties van rijksmonumenten, zijnde niet-woonhuizen. Met amendement 29 ‘Werk maken van restauratie achterstand rijksmonumenten’ is bij de begroting van 2023 eenmalig € 5 miljoen extra beschikbaar gesteld voor een inhaalslag in de restauratie van rijksmonumenten. In 2023 is van dit extra bedrag al zo’n € 2,7 miljoen beschikt.
Met de Utrechtse Erfgoedmonitor brengen we de onderhoudstoestand van rijksmonumenten in beeld. Daarbij wordt ook Monumentenwacht Utrecht ingezet, die investeert in kennis van eigenaren over de onderhoudstoestand van hun monument. Voor de molens die rijksmonument zijn, dragen we bij aan de kosten van beheer en onderhoud. Met het Erfgoed Expert Team ondersteunen we met kennis en expertise ‘behoud door ontwikkeling’ van cultureel erfgoed, met bijzondere aandacht voor verduurzaming en in beginsel voor alle typen erfgoed. Het Erfgoed Expert Team is een multidisciplinaire denktank van externe experts die meedenkt over complexe vraagstukken zodat eigenaren en ondernemers van erfgoed op eigen benen verder kunnen met een onafhankelijk advies. In de periode 2023-24 wordt met de pilot Buitenplaatsen Intermediair het landgoedconsulentschap ontwikkeld als specialisatie. Hiermee wordt ingespeeld op een behoefte aan deskundigheid en ondersteuning bij behoud en ontwikkeling van de historische buitenplaats.

Beoogde resultaten

- Vijftien middelgrote restauraties van rijksmonumenten via het Fonds Erfgoedparels en restauratie van zeven molens van het Utrechts Landschap.
- Uitwerking van het beleid voor de grote restauratieopgaven (zgn kanjers).
- Minimaal tien casussen behandeld door het Erfgoed Expert Team.
- Afronding pilot Buitenplaatsen Intermediair als specialisatie van het Erfgoed Expert Team.

7.2.3 Het beheer van Utrechts erfgoed is effectiever en efficiënter, de promotie richt zich op zo breed en divers mogelijk publiek

Toelichting op meerjarendoel

Erfgoed maakt onze provincie mooier en verbindt en verleidt bewoners, bezoekers en bedrijven. Het schept mogelijkheden voor de recreatieve en toeristische beleving van onze provincie. Wij willen het waardevolle erfgoed van de provincie goed (laten) beheren én bekend maken.
Archeologische vondsten bewaren we in en ontsluiten we vanuit het provinciaal archeologisch depot. We zetten de voorbereidingen voort om in 2025 te verhuizen naar een nieuw (groter en duurzamer) depot (in huur van de gemeente Utrecht). Mede naar aanleiding van de motie 'Leren van archeologen' zetten we extra in op het bekendmaken van archeologie bij een breed publiek.
Wij dragen bij aan de Limessamenwerking (centrumregeling samen met de provincies Gelderland en Zuid-Holland; Utrecht is centrumprovincie) ten behoeve van het siteholderschap van het UNESCO Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes. In het verlengde daarvan zetten wij als provincie Utrecht in op het versterken van het publieksbereik van de Limes in onze provincie. Vechten bij Bunnik neemt hierin een bijzondere positie in: deze plek waar de twee Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en de Limes elkaar kruisen zal aandacht en investeringen vergen om zijn potentieel waar te maken.
De streek- en kasteelmusea zijn onze erfgoeddragers in de provincie, de plekken waar het erfgoed kan worden beleefd en de geschiedenis tot leven komt. De museumcollecties staan voor een veelzijdig scala aan verhalen, die mensen en gemeenschappen van verschillende culturele achtergronden, leeftijden en leefstijlen met elkaar kunnen verbinden. We staan de streek en kasteelmusea bij op het gebied van netwerkversterking, vernieuwing van de vaste tentoonstellingen en het beter zichtbaar maken van de collecties binnen eén buiten de muren van het museum.
Daarnaast zetten we ons in het bijzonder in voor het publieksbereik van militair erfgoed, het maritiem erfgoed en immaterieel erfgoed. In dit bijzondere herdenkingsjaar Slavernijverleden ondersteunen en stimuleren we projecten en gemeenschappen die zich inzetten om dit onderbelichte erfgoed zichtbaar te maken. Onze blijvende inzet voor het maritieme erfgoed richt zich op het verbeteren van de samenwerking binnen de sector en het ontwikkelen van een gezamenlijke agenda, maar ook op het beter bekend maken van het maritiem erfgoed bij een breed publiek.
Provinciale Staten heeft in 2022 motie 92 – 650 jaar Stichtse Landbrief aangenomen. In 2025 is het 650 jaar geleden dat de Stichtse Landbrief is getekend. Dit kan gezien worden als het begin van een mee besluitende volksvertegenwoordiging in de provincie Utrecht. Hieraan zal in de samenleving breed aandacht worden gegeven. In 2024 zullen de voorbereidingen plaatsvinden voor de viering van 650 jaar Stichtse Landbrief in 2025.

Beoogde resultaten

- De motie 'Leren van archeologen' is uitgewerkt
- Inventarisatie uitgevoerd naar betekenis van Verdrag van FARO in het provinciale erfgoedbeleid.
- Vijf projecten uitgevoerd door streek- en kasteelmusea met provinciale steun (vernieuwing van de vaste exposities, publieksbereik en publieksgerichte digitalisering).
- Minstens vijftien projecten op het gebied van publieksbereik cultureel erfgoed uitgevoerd met steun van de provincie.

7.3 De NHW zijn belangrijk

Toelichting op beleidsdoel

De Hollandse waterlinies - Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) en Stelling van Amsterdam (SvA) - zijn karaktervolle dragers van ruimtelijke kwaliteit met haar open, groene landschap, het watermanagementsysteem

dat nog steeds functioneert, robuuste forten en rijke geschiedschrijving over verdediging met water als bondgenoot. Dit bijzondere cultuurhistorische landschap doorkruist een groot deel van onze dichtbevolkte provincie. Het biedt hierin een unieke combinatie van rust, ruimte, groen en eigen identiteit. Het ligt dicht bij stad en dorpen is daarom van groot belang voor de leefbaarheid: een gebied waar je op adem kunt komen en om je verbonden mee te voelen.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

7.3 De NHW zijn belangrijk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.468	753	1.748	1.748	1.748	1.748
Materiële lasten	954	1.788	1.788	-212	-212	-212
Subsidies	1.178	728	278	278	278	278
Totaal Lasten	3.600	3.269	3.814	1.814	1.814	1.814
Baten	6	-	-	-	-	-
Totaal Baten	6	0	0	0	0	0
Totaal	-3.594	-3.269	-3.814	-1.814	-1.814	-1.814

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 NHW en ruimtelijke kwaliteit	Aantal	7	5	5	-	-	-
Omschrijving:	Aantal projecten dat bijdraagt aan de ontwikkeling van de Hollandse Waterlinies als aanjager van ruimtelijke kwaliteit en inspiratiebron.						
Toelichting:							
Bron:	Interne administratie						

Meerjarendoelen

7.3.1 De integrale meerwaarde van militair erfgoed bij (gebieds)ontwikkelingen is hoger

Toelichting op meerjarendoel

De Hollandse Waterlinies vormen een prachtig groen en open gebied, met spannende bouwwerken en veel mogelijkheden voor recreatie, sport, bewegen, ontspanning, gezondheid, lokale identiteit en prettig wonen. Het is belangrijk dat mensen - van jong tot oud en uit binnen- en buitenland - te voet, per fiets of per boot van het mooie landschap kunnen genieten.
Samen met het Pact van Ruigenhoek, een actief netwerk, halen we mooie resultaten bij het samenwerken op gebiedsniveau en op thema's als recreatieve benutting, marketing & toerisme, duurzame ontwikkeling, water en bescherming.

Bovendien zullen we stevige koppelingen leggen met opgaven als duurzame energieopwekking (aquathermie), klimaatadaptatie en biodiversiteit. Daarvoor sluiten we aan bij Groen Groeit Mee en de integrale programma's voor een nieuwe duurzame inrichting van het landelijk gebied. De Hollandse Waterlinies bieden daarvoor uitgelezen kansen. Zo zetten we het Unesco werelderfgoed in als aanjager van ruimtelijke kwaliteit en als inspiratiebron. We ondersteunen partners bij de omgang met ruimtelijke ontwikkelingen in het werelderfgoed. Door casussen en ervaringen met elkaar te delen leren we van elkaar.
Met ingang van 2025 wordt het beleid voor de HWL opgenomen in het (nieuwe) Cultuur- en erfgoedprogramma.

Beoogde resultaten

- Door participatie in gebiedsgerichte aanpak is het waterliniegebied beter beleefbaar en toegankelijk.
- De omgang met de ruimtelijke ontwikkelingen in het werelderfgoedgebied is verder geprofessionaliseerd door casussen en ervaringen met partners van het Pact van Ruigenhoek te delen.
- Werelderfgoed is beter uitgedragen door educatie en verbetering van toeristische en recreatieve benutting.

7.4 Recr/best man.is meer integraal LG

Toelichting op beleidsdoel

De aanwezigheid van voldoende en kwalitatief hoogwaardige recreatievoorzieningen (vrijetijdsvoorzieningen) bepaalt mede de kwaliteit van de leefomgeving in onze provincie. Wij ambiëren hoogwaardige kwaliteit en voldoende kwantiteit van de recreatievoorzieningen (waaronder terreinen en routes) die goed aansluiten op de voorkeuren van inwoners en bezoekers. De bevolkingsgroei in onze provincie maakt dat ook het aanbod aan recreatievoorzieningen zal moeten groeien. Overbelasting moet worden voorkomen door spreiding.
We willen de groei van het toerisme begeleiden en bijdragen aan spreiding van bezoekers.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

7.4 Recr/best man.is meer integraal LG	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	-	-	1.205	982	982	982
Kapitaallasten	-	-	120	120	120	120
Materiële lasten	-	-	4.547	1.825	1.299	1.299
Subsidies	-	-	2.918	2.284	2.284	2.284
Totaal Lasten		0	8.790	5.211	4.685	4.685
Baten	-	-	997	600	-	-
Totaal Baten		0	997	600	0	0
Totaal		0	-7.793	-4.611	-4.685	-4.685

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Spreiding toerisme	Getal	5	3	3	3	3	3
Omschrijving:	Het aantal uitgevoerde (subsidie) projecten op het gebied van spreiding van toerisme. Het gaat niet primair om het binnenhalen van toeristen 'sec'. Spreiding betreft het spreiden van de toeristische en recreatieve druk over de regio.						
Toelichting:							
Bron:	Interne administratie						

Meerjarendoelen

7.4.1 Recreatief groen is beter toegankelijk en bereikbaar

Toelichting op meerjarendoel

Het recreatief hoofd(route)netwerk is belangrijk voor de toegankelijkheid en bereikbaarheid van recreatieve voorzieningen, maar heeft als routenetwerk zelf ook een recreatieve functie. Routes moeten bereikbaar, aantrekkelijk en veilig zijn. Het Routebureau Utrecht zorgt, in samenwerking met landelijke routestichtingen, voor behoud en bewaking van de kwaliteit van routes en routenetwerken, het profileren van (thematische) routes en de vele fiets-, wandel- en vaarmogelijkheden. Wij geven, samen met de Utrechtse gemeenten, sturing aan het Routebureau en zorgen voor inhoudelijke afstemming met andere partners.
Utrecht heeft recreanten veel te bieden. Een uniform bewegwijzerd routenetwerk geeft duidelijkheid, draagt bij aan een goede balans tussen natuur en recreatie en het stroomlijnen van de recreatieve druk en biedt kansen voor route-gebonden recreatie. Het wandelroutenetwerk Utrecht-oost (ongeveer 865 km in 13 gemeenten) is in aanleg en zal in het voorjaar 2024 worden geopend. Na realisatie van dit routenetwerk hebben we een provincie dekkend wandelroutenetwerk. Het provinciaal fietsknooppuntennetwerk wordt gerenoveerd. Eind 2023 start het vervangen van de oude bewegwijzering. Dit project zal in 2024 worden afgerond.
Met een provinciale bijdrage rond de gemeente Amersfoort het project Over de Laak af, een recreatief uitloopgebied bij Vathorst.
We intensiveren onze aandacht voor waterrecreatie. We doen onderzoek naar de behoefte aan uitbreiding en verbetering van het sloepennetwerk. Aan de hand van de uitkomsten worden de vervolgstappen bepaald.
We stimuleren dat er in recreatieve gebieden voldoende voorzieningen zijn, zoals toiletten, en dat deze goed bereikbaar zijn. We bereiden verbeteringen aan de Toeristische Overstap Punten (TOP) voor.

Beoogde resultaten

- Afronding van het wandelroutenetwerk Utrecht-Oost.
- Afronding van het gereviseerd fietsknooppuntennetwerk
- Onderzoek naar behoefte en mogelijkheden verbeteringen sloepennetwerk

7.4.2 Recreatievoorzieningen zijn kwalitatief sterker en worden beter gebruikt

Toelichting op meerjarendoel

Recreatievoorzieningen zijn een collectief belang waarvoor samenwerking met andere overheden en eigenaren noodzakelijk is. De samenwerking binnen de recreatieschappen is in 2023 gewijzigd. Uitvoeringsorganisatie Recreatie Midden Nederland is opgeheven. Staatsbosbeheer voert nu de werkzaamheden voor Recreatieschap

Stichtse Groenlanden uit, de gemeente Wijdemeren doet dit voor het Plassenschap Loosdrecht. In deze overgangsfase monitoren we de gang van zaken, om de uitvoering door de nieuwe partijen te verbeteren en te professionaliseren. In 2024 zal verder gewerkt worden aan een verbreding van de samenwerking voor regionale en bovenlokale recreatiegebieden over de gehele provincie. Aansluiting wordt gezocht bij bestaande samenwerkingen.
De recreatiegebieden worden nu niet allemaal optimaal gebruikt. We kunnen dat verbeteren door de gebieden kwalitatief te ontwikkelen en de inrichting af te stemmen op de behoeften van verschillende doelgroepen. Dit vraagt om planologische bescherming van bestaande gebieden en het gebruiken van mogelijkheden om lokaal uit te breiden. Binnen het programma Groen Groeit Mee zoeken we samen met gemeenten naar nieuwe mogelijkheden voor recreatief groen, mede in het licht van de groei van het inwoneraantal in de provincie (zie meerjarendoel 1.1.5). Ook brengen we de recreatie-behoefte in als opgave in het Utrechtse Programma Landelijk Gebied. We werken de uitkomsten van het zwemwateronderzoek verder uit vanuit de behoefte het aantal locaties waar gezwommen kan worden te vermeerderen.
Ook in 2024 wordt nog gewerkt aan de afronding van het voormalige RodS-programma (Recreatie om de Stad). Het gaat om werkzaamheden voor de fietspaden Reijerscop en IJsselwetering. De voorbereiding van de realisatie van fietspad IJsselwetering wordt afgerond en indien mogelijk wordt gestart met de aanleg. De projecten Heemstede Noord en recreatieverbinding Laagraven raken de ontwikkeling van de A12- zone. Hierdoor kunnen deze nog niet worden afgerond.

Beoogde resultaten

- Afronding overgangsfase nieuwe samenwerking recreatieschappen.
- Verbreding van de samenwerking in andere gebieden en met zoveel mogelijk partners.
- Werkzaamheden RodS-pogramma voor realisatie van de fietspaden IJsselwetering en Reijerscop voorbereiden voor de afronding.

7.4.3 De samenwerking tussen partners in de regio is sterker

Toelichting op meerjarendoel

Wij zoeken actief de samenwerking met partijen die werken aan duurzame recreatie en toerisme, zoals het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug (NPUH), Gastvrije Randmeren, de ondernemers in de sector, de landgoedeigenaren, en destinatiemarketingorganisaties. Binnen het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen spannen we ons in om de recreatie in het gebied een impuls te geven. In samenwerking creëren we draagvlak voor de benodigde ontwikkelingen en acties.
We nemen actief deel aan landelijke samenwerkingsverbanden, met provincies partners zoals het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC). Het Perspectief 2030. opgesteld met alle relevante partijen in het vrijetijdsdomein (NBTC, overheden, brancheorganisaties etc) , over duurzame ontwikkeling van de ‘bestemming Nederland’, wordt door de sector breed omarmd. Sinds 2022 is de provincie Utrecht trekker van de landelijke actielijn bestemmingsmanagement en is de leidraad voor bestemmingsmanagement (o.a. het spreiden van bezoekers) opgeleverd. Dit trekkerschap wordt in 2024 voortgezet.

Beoogde resultaten

- Jaarlijks wordt een kennis- en netwerkdag georganiseerd voor onze partners om hen te inspireren en met elkaar te praten over actuele thema’s.
- In gezamenlijkheid met de destinatiemarketingorganisaties willen we komen tot een Platform van ondernemers in de provincie om innovatieve ideeën uit te wisselen.

7.4.4 Het bestemmingsmanagement is efficiënter en effectiever

Toelichting op meerjarendoel

Toerisme en recreatie zijn belangrijke pijlers voor de brede welvaart binnen de provincie. Samen met onder andere gemeenten, destinatiemarketingorganisaties (DMO’s) en terreinbeherende organisaties in onze provincie, richten we ons op bestemmingsmanagement. Bestemmingsmanagement omvat alle inspanningen,

die in samenhang met elkaar, zijn gericht op het realiseren van een zo groot mogelijke positieve impact van recreatie en toerisme voor een stad of regio. Hieronder vallen ook bezoekersmanagement en marketing (spreiden door te verleiden). We willen niet dat toerisme en recreatie ons overkomt, het valt ook te sturen en er is richting te geven met ons beleid. Het gaat hierbij in het bijzonder om de bezoekers die passen bij het karakter onze provincie.
Eind 2023 is de rapportage over het onderzoek naar de toegenomen recreatiedruk in natuurgebieden en hoe daarmee om te gaan afgerond. De uitkomsten van het onderzoek zullen informatie geven over de impact voor natuurbeheerders. Onderdeel van het onderzoek is het doen van voorstellen voor het veranderen of vernieuwen van het instrumentarium om met partijen meer bezoekers te kunnen opvangen en deze beter te spreiden. Indien noodzakelijk zal daarbij een voorstel worden gedaan voor een aanvullende bijdrage boven op de financiële middelen die organisaties nu al ontvangen.
Een ander aandachtspunt is het gebruik van openbaar vervoer door bezoekers. Het blijkt lastig om de laatste paar kilometer ('last mile') naar voorzieningen af te leggen via openbaar vervoer. We verkennen hoe we de OV-mogelijkheden kunnen verbeteren voor bezoekers (inwoners en toeristen).
De samenwerking tussen de verschillende DMO's is in maart 2023 definitief bezegeld met de oprichting van de Marketingcoöperatie Regio Utrecht. Via verschillende projecten wil de coöperatie in samenspraak met de provincie in 2024 invulling geven aan bestemmingsmanagement (o.a via de verhaallijn Kastelen en Buitenplaatsen, Utrecht region of cycling, duurzaam zakelijk toerisme, Visit Utrecht Region). De uitvoering van de projecten worden mede mogelijk gemaakt met onze subsidieregeling Recreatie en Toerisme.

Beoogde resultaten

- De 4 geplande projecten van de marketing coöperatie zijn in uitvoering of uitgevoerd.
- Verkenning verbetering OV-mogelijkheden voor bezoekers ('last mile') is afgerond.
- Er is een keus gemaakt welk instrumentarium, als uitkomst van het onderzoek naar de toegenomen recreatiedruk in natuurgebieden, zal worden gebruikt voor een nauwere samenwerking om meer bezoekers op te vangen.

7.4.5 Verblijfsrecreatie is vitaler

Toelichting op meerjarendoel

Verblijfsrecreatie is een belangrijk element van de vrijetijdssector. Vitale vakantieparken zijn nodig voor kwalitatief goede verblijfsrecreatie. De kwaliteit van de verblijfsrecreatie staat onder druk door oneigenlijk gebruik (zoals permanente bewoning), veroudering en verrommeling van parken. De problematiek betreft diverse aspecten. Denk aan de economische en sociale belangen, aan veiligheids- en natuuraspecten en aan duurzaamheid. Aan de hand van de uitkomsten van de vitaliteitsscan voor vakantieparken en de ontwikkelingen binnen de pilots is een Plan van aanpak gemaakt voor het vervolg om verblijfsrecreatie vitaler te maken. In 2024 zullen voorstellen worden gedaan hoe om te gaan met minder vitale parken, waarbij keuzes zullen worden gevraagd naar omvorming van parken tot reguliere woningen of omvorming tot natuur. Wij zetten ons in om het aandeel koplopers en middenmoters te vergroten en het aandeel 'zorgenkindjes' te verkleinen. Er wordt gewerkt aan een integrale aanpak in samenwerking met gemeenten en de branche. Voor de parken en terreinen met verblijfsrecreatie die zijn gelegen in NNN-gebieden (Natuur Netwerk Nederland) bekijken we de mogelijkheden van (noodzakelijke) ontwikkelingen.

Beoogde resultaten

- De eerste stappen naar verduurzaming van parken zijn gezet.
- Er is een expertteam gevormd voor de verdere ontwikkeling van de parken.
- We onderzoeken welke ontwikkelmogelijkheden haalbaar zijn op parken en terreinen met verblijfsrecreatie gelegen in het NNN, en sluiten hierbij aan op de lopende onderzoeken naar wezenlijke waarden en kenmerken.

7.4.6 Het zakelijk toerisme is groter en verder versterkt

Toelichting op meerjarendoel

Het zakelijk toerisme biedt kansen voor onze regio. Wij streven naar meer samenhang en samenwerking in het verbinden van zakelijke bezoeken met de vrijetijdssector. Dit past bij onze strategische keuzes om bezoek te spreiden in ruimte en tijd. Voor het versterken van het zakelijk toerisme wordt er samengewerkt de Marketingcoöperatie Regio Utrecht en het Utrechts Convention Bureau.
Wij richten ons op duurzaam zakelijk toerisme als onderdeel van het profiel gezond stedelijk leven, passend bij het economisch beleid. We steunen het regionale meerjarig programma Duurzaam zakelijk toerisme. Deze samenwerking zal ertoe leiden dat meer passende congressen en kennisevenementen naar de regio Utrecht komen. Met de subsidie kennisevenementen bieden we een financieel instrument om wetenschappelijke congressen te verleiden om naar de regio Utrecht te komen.

Beoogde resultaten

- De deelname aan het regionaal meerjarig programma Duurzaam zakelijk toerisme is uitgebreid met 3 gemeenten.
- Acht kenniscongressen zijn gerealiseerd met onze subsidie.

Verbonden Partijen

Onderstaande Verbonden Partijen hebben betrekking op dit programma:

- Gemeenschappelijk Orgaan Siteholder Hollandse Waterlinies **
- Plassenschap Loosdrecht e.o. *
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden (RSG) *

Voor overige informatie verwijzen wij u naar paragraaf 3.6 Verbonden Partijen.

8. Economie

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht werkt aan een sterke, competitieve en circulaire economie. Een economie met aantrekkelijke en toekomstbestendige voorzieningen voor bedrijven en werknemers en focus op innovatieve ontwikkelingen die gericht zijn op maatschappelijke transities.

De Economische Visie 2020 – 2027 Focus op een vitale en duurzame economie en de Regionaal Economische Agenda (REA) liggen ten grondslag aan ons beleid. De Economische Visie is op 3 maart 2021 vastgesteld door Provinciale Staten. De REA is in 2020 met partners in de regio bepaald. De regio staat namelijk voor grote transformatievraagstukken, als verduurzaming, circulariteit en digitalisering. We proberen onze economie daar zo goed mogelijk op te richten. Dit doen we door de kwaliteit van werklocaties te verbeteren, door de werkzame beroepsbevolking productiever te maken, door circulair ondernemerschap te stimuleren en door de innovatiekracht en toekomstbestendigheid van het MKB te versterken. We richten ons op het vergroten van de brede welvaart, niet alleen de financiële. Dit noemen we de nieuwe economie.

We voeren dit beleid binnen een context van onzekere conjuncturele ontwikkelingen. De inflatie loopt op, het producentenvertrouwen ligt lager dan gemiddeld, investeringen dalen en er gaan meer bedrijven failliet. Bovendien is er binnen Utrecht nog steeds sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt. Samen met onze regionale partners bieden we het hoofd aan deze uitdagingen.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

8. Economie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
8.1 Toekomst bedrijfsleven en werknemers	-1.152	-3.850	-2.781	-2.867	-2.867	-2.667
8.2 Economisch profiel sterk,competitief	-1.409	-769	-1.334	-1.234	-1.234	-1.374
8.3 Bedrijven zijn innovatief sterk	-5.521	-4.733	-5.116	-4.504	-3.904	-3.964
8.4 Voldoende vestigingsmogelijkheden	-1.936	-883	-837	-637	-637	-637
8.5 De bezoekerseconomie is sterk	-3.296	-7.507				
Totaal exploitatie	-13.313	-17.742	-10.069	-9.242	-8.643	-8.643
Mutaties reserves						
Res. 08. Economie	-3.891	-1.193	-511	-3.438	0	0
Totaal 8. Economie	-17.204	-18.935	-10.580	-12.680	-8.643	-8.643

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

8. Economie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	3.301	2.529	1.622	1.622	1.622	1.622
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Materiële lasten	4.754	6.345	2.507	2.057	1.619	3.409
Subsidies	9.189	12.356	5.976	5.600	5.438	3.648
Totaal Lasten	17.243	21.230	10.105	9.278	8.679	8.679
Baten	3.930	3.488	36	36	36	36
Totaal Baten	3.930	3.488	36	36	36	36
Totaal exploitatie	**-13.313**	**-17.742**	**-10.069**	**-9.242**	**-8.643**	**-8.643**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-5.756	-3.061	-3.000	-3.600	-	-
- Onttrekkingen	1.865	1.868	2.489	162	-	-
Totaal mutaties reserves	**-3.891**	**-1.193**	**-511**	**-3.438**	**-**	**-**
Saldo programma	**-17.204**	**-18.935**	**-10.580**	**-12.680**	**-8.643**	**-8.643**

Reserves Economie

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Afwaardering aandelen deelneming	3.000	3.000	3.000	3.000	0	0
Reserve Lastneming subsidies	1.233	0	0	0	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	1.523	61	0	600	0	0
Totaal stortingen	5.756	3.061	3.000	3.600	0	0
Reserve Cofinancieringsfonds	1.600	400	0	0	0	0
Reserve Fonds ontwikkeling Prov. Utrecht	0	0	0	0	0	0
Reserve Lastneming subsidies	0	0	538	162	0	0
Reserve Programma Landelijk Gebied	265	1.468	1.951	0	0	0
Totaal onttrekkingen	1.865	1.868	2.489	162	0	0
Saldo mutaties reserves	**3.891**	**1.193**	**511**	**3.438**	**0**	**0**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
8.1 Het bedrijfsleven en werknemers zijn toegerust op de toekomst	8.1.1 De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod
	8.1.2 Bedrijven en werknemers zijn beter voorbereid op digitalisering
	8.1.3 Algemene ondersteuning van het MKB is beter, o.a. bij opvolging eigenaren, internationale handel, transitie naar circulair ondernemerschap
8.2 Het economische profiel (Gezond Stedelijk Leven) is sterk en zichtbaar competitief	8.2.1 Innovatie is sterker doordat overheden, onderwijs/ onderzoek en ondernemers elkaar makkelijker weten te vinden
	8.2.2 Het innovatie ecosysteem is beter met meer startups, scale-ups en innovatieve projecten
	8.2.3 Het (inter)nationaal vestigingsklimaat is beter
8.3 Bedrijven en (kennis)instellingen zijn innovatief sterk	8.3.1 Het economisch klimaat is beter met meer innovatieve startups en scale-ups
	8.3.2 De transitie naar een circulaire economie gaat sneller
8.4 Er zijn voldoende vestigingsmogelijkheden in aantal en kwaliteit	8.4.1 Werklocaties worden intensiever gebruikt en sluiten beter aan bij de marktvraag
	8.4.2 Werklocaties zijn duurzamer (circulair, klimaat, energie, gezondheid) en economisch krachtiger
	8.4.3 Er zijn meer en sterkere innovatielocaties

8.1 Toekomst bedrijfsleven en werknemers

Toelichting op beleidsdoel

Met dit beleidsdoel werken we aan het vergroten van de weerbaarheid en wendbaarheid van bedrijven en hun werknemers. Eén van de grootste problemen waar Utrechtse bedrijven op wijzen is het toenemend gebrek aan gekwalificeerd personeel. Met de Utrecht Talent Alliantie werken we samen met regionale partijen aan het oplossen van dit vraagstuk. De aanhoudende personeelstekorten vragen om een betere benutting van het arbeidspotentieel om verlies van (brede) welvaart en vertraging van maatschappelijke transities tegen te gaan. Ook worden mkb-ondernemers ondersteund met hun vraagstukken rondom digitalisering van bedrijfsprocessen, bedrijfsoverdracht en innovatievragen. Daarnaast stimuleren we circulair ondernemerschap bij nieuwe en bestaande bedrijven. We behouden ons streefcijfer voor de komende jaren, waarbij het circulaire aandeel minstens constant blijft, ondanks de nationale vertraging en achteruitgang in de circulaire economie. Deze beslissing is ingegeven door de snellere groei van de totale economie vergeleken met het circulaire segment.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

8.1 Toekomst bedrijfsleven en werknemers	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	482	354	290	290	290	290
Materiële lasten	497	421	191	277	277	977
Subsidies	200	3.075	2.300	2.300	2.300	1.400
Totaal Lasten	1.179	3.850	2.781	2.867	2.867	2.667
Baten	27	-	-	-	-	-
Totaal Baten	27	0	0	0	0	0
Totaal	-1.152	-3.850	-2.781	-2.867	-2.867	-2.667

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Bruto Regionaal Product (V-7)[2]	%	4	0,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Omschrijving:	Het percentage toename van het Bruto Regionaal Product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar. Gemiddeld betreft het een meerjarige groei per jaar van 1,5%. Onverwachte situaties, zoals corona, kunnen (tijdelijk) ingrijpend gevolg hebben voor dit percentage.						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						
2 Werkgelegenheid (V-8)	%	77,5	77,5	77,7	77,9	78,1	78,3
Omschrijving:	Het percentage bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-77 jaar (conform CBS-definitie).						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						
3 Overstappen tussen beroepen	aantal	4.500	7.350	11.025	14.700	18.375	17.550
Omschrijving:	Het aantal personen dat een overstap maakt naar een tekort- of groeiberoep.						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						
4 Leven Lang Ontwikkelen	aantal	23.624	60.000	90.000	120.000	150.000	150.000
Omschrijving:	Het aantal personen in de beroepsbevolking dat deelneemt aan een scholingsactiviteit						
Toelichting:							
Bron:	Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt						
5 Digitale vaardigheden	aantal	2.010	11.200	16.800	22.400	28.000	31.590

Omschrijving:	Het aantal personen dat het basisniveau aan digitale vaardigheden bereikt.						
Toelichting:							
Bron:	Centraal Bureau voor de Statistiek						
6 Circulaire economie	%	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8
Omschrijving:	Aantal bedrijven met circulaire activiteiten						
Toelichting:							
Bron:	RHDHV i.o.v. Provincie Utrecht						

Meerjarendoelen

8.1.1 De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod

Toelichting op meerjarendoel

De spanning op de arbeidsmarkt in de provincie Utrecht is onverminderd groot. Werkgevers moeten tot het uiterste gaan voor gekwalificeerd personeel. Toch lijkt het erop dat de arbeidsmarkt haar piek heeft bereikt als het gaat om het aantal banen en vacatures. Tegelijkertijd wordt de vraag naar personeel in verschillende sectoren gestuwd door de maatschappelijke uitdagingen waar de provincie Utrecht voor staat. Dit vraagt om technici, leraren, verzorgenden en IT'ers. Tegenover een afname van de arbeidsvraag ligt het aantal werkenden in de provincie Utrecht hoger dan ooit. De krappe arbeidsmarkt trekt mensen aan die eerder niet op zoek waren naar werk. De werkloosheid daalde daardoor minder snel dan dat het aantal werkenden steeg. Vooral ouderen zijn vaker en meer aan het werk.

Toch is de regionale arbeidsmarkt gebaat bij een goede coördinatie tussen vraag en aanbod: soepele en veilige overstappen van werk naar werk en talenten ontwikkelen tijdens het werk om arbeidsmarktrelevant te blijven. In 2024 wordt daarom verder gebouwd aan een sterke en toegankelijke regionale arbeidsmarkinfrastructuur waarin geen talent onbenut blijft. Als partner van de Utrecht Talent Alliantie (UTA) draagt de provincie Utrecht haar steentje bij aan het realiseren van een toekomstbestendige beroepsbevolking die weerbaar en wendbaar is. Waardoor we uiteindelijk voldoende personeel hebben voor de functies die cruciaal zijn voor onze regio.

Via het regionale platform voor loopbaan en ontwikkeling MaakJeStap zetten we in op het bevorderen van intersectorale loopbaanpaden. De publieke scholingsmogelijkheden breiden we uit met scholing vanuit bedrijfsscholen en branche-opleiders. Het volgen van een scholing is enkel succesvol wanneer er voldoende financiële zekerheid bestaat. Er wordt daarom gestart met een regionaal talentfonds waarin publieke en private financiële middelen worden gebundeld om scholing te stimuleren en daarmee (nieuw) werk in de techniek, ICT, zorg en onderwijs te bevorderen. In de UTA zijn de arbeidsmarktkoepels in deze sectoren vertegenwoordigd. Het is belangrijk dat deze koepels voldoende slagkrachtig zijn om werkgevers te ondersteunen bij het omarmen van starters, zij-instromers, nieuwkomers en ervaren vakmensen die een overstap naar een andere sector overwegen. Het grootste deel van de inspanning van de provincie Utrecht is gericht op het (door)ontwikkelen van voldoende fysieke oriëntatie- en leerplekken, zoals de TechnoHUB in Woerden of Zorgversterkers in Utrecht. In elk van deze sectoren schalen we een initiatief op. Daarnaast gaan extra inspanningen uit naar digitale vaardigheden op de werkvloer. Op dit thema moeten ten minste twee initiatieven worden opgeschaald.

Beoogde resultaten

- De Utrecht Talent Alliantie heeft minimaal vijf impulsplannen opgewerkt, waarvan twee op de doelstelling om digitale vaardigheden op de werkvloer te versterken.
- Het plan van aanpak (inclusief fondsplan en governance) voor het Regionaal Talent Fonds is bestuurlijk vastgesteld en de uitvoering is gestart.
- De Utrecht Talent Alliantie heeft minimaal € 5 miljoen vanuit het Rijk of Europa verbonden aan de doelstellingen.

8.1.2 Bedrijven en werknemers zijn beter voorbereid op digitalisering

Toelichting op meerjarendoel

Als provincie werken we samen met regionale partijen aan het versnellen van de digitale transformatie voor de regio Utrecht. In 2024 gaan we verder met het versterken van de European Digital Innovation Hub Noordwest (EDIH-NW). De EDIH-NW is een nieuwe samenwerking tussen de provincies Utrecht, Noord-Holland en Flevoland, met cofinanciering van de Europese Unie en het Rijk. Bij de start van de EDIH is het streven vastgesteld om gedurende drie jaar ca. 1500 bedrijven in de regio Utrecht, Noord-Holland en Flevoland te bereiken. De uitvoering van de EDIH-NW ligt een consortium van negen partijen met de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Utrecht Region als verantwoordelijk voor de coördinatie van de EDIH-NW. De EDIH-NW is het regionale aanspreekpunt voor het mkb met vragen op het gebied van digitalisering. De ondersteuning vanuit de EDIH-NW loopt uiteen: van training van werknemers, de mogelijkheid om prototypes te ontwikkelingen en te testen tot ondersteuning bij de zoektocht naar nieuwe vormen van financiering. De focus ligt hierbij op vier belangrijke sectoren in Noord-West Nederland: Media, Health, Agri en Smart Industry. Daarbij is er vooral aandacht voor Artificial Intelligence.

Beoogde resultaten

- Vanuit de EDIH worden in 2024 circa 200 bedrijven (van de totale doelstelling van 1500 over 3 jaar in de hele EDIH-regio) in de provincie Utrecht bereikt via events, 1op1 gesprekken, volwassenheidsscans en advies over vervolgstappen.

8.1.3 Algemene ondersteuning van het MKB is beter, o.a. bij opvolging eigenaren, internationale handel, transitie naar circulair ondernemerschap

Toelichting op meerjarendoel

Het mkb geldt als het fundament van de Nederlandse economie. Het verdienvermogen van deze bedrijven is van groot belang. Meer inzetten op het verhogen van de productiviteit van het mkb heeft grote effecten voor de structurele groei van de economie en welvaart. Ondernemers uit het mkb staan de komende jaren voor een aantal grote uitdagingen. Hoewel wij bovenal geloven in de zelfredzaamheid van ondernemers, willen wij het mkb ook ondersteunen in het toekomstbestendig maken van hun activiteiten.

In 2024 gaan we door met het versterken van de regionale dienstverlening voor bedrijven. In samenwerking met de Kamer van Koophandel (KvK), de ROM Utrecht Region, een aantal gemeenten en regionale partners (bijvoorbeeld ondernemersverenigingen) streven we naar ontsnippering van het dienstverleningslandschap op schuldhulpverlening, digitalisering, bedrijfsopvolging en circulair ondernemerschap. Dit leidt tot een betere vindbaarheid en bereikbaarheid voor de ondernemer.

In 2024 weten we de eindresultaten van het programma Opvolging mkb-(familie) bedrijven, dat is gebaseerd op twee pilots uit 2019 en 2020. Het project heeft tot doel om bedrijven te ondersteunen in het proces van opvolging of overdracht. Daarnaast biedt het project mogelijkheden om gericht aandacht te besteden aan onderwerpen, zoals innovatie en duurzaamheid. Bedrijven kunnen gebruik maken van coaches (totaal circa 100 bedrijven) en met een voucher specifieke ondersteuning krijgen (totaal circa 80 bedrijven).

De kern van de overkoepelende opgave circulaire samenleving is slim en spaarzaam omgaan met producten, componenten en grondstoffen om ook toekomstige generaties een welvarend perspectief te bieden. Daarom stimuleren we binnen economie circulair ondernemerschap bij bestaande en nieuwe bedrijven, door te zorgen voor de juiste randvoorwaarden (bijvoorbeeld netwerk, monitoring en financiering). Ons beleid is gericht op de ontwikkeling van een innovatief regionaal economisch systeem waarin we koploper zijn in (vernieuwende) ketensamenwerking. Specifiek richten we ons op financiering van circulaire proposities, waarbij ingezet wordt op systeemverandering. Als provincie Utrecht kunnen wij hierin het verschil maken, omdat de aanwezigheid van financiële zakelijke dienstverleners hier bovengemiddeld is. Ook startten we in 2023 met een pilot waarin wij een ketenregisseur inzetten ter ondersteuning van gemeenten in het sluiten en mobiliseren van ketens in de regio. Bij succes van deze pilot wordt de ketenregisseur in 2024 opgeschaald. We werken nauw samen met de ROM Utrecht Region. Eén van de doelen van de ROM Utrecht Region is het aanjagen van de transitie naar een circulaire economie en samenleving. Voor 2022 tot en met 2026 zijn wij partner in het programma Digitalisering in de Circulaire Bouweconomie (DiCiG) van de ROM Utrecht Region.

Beoogde resultaten

- De samenwerking met KvK en regionale partners gericht op verbeteren van de dienstverlening naar ondernemers is uitgebreid met 6 gemeenten.
- Ten minste 100 ondernemers zijn ondersteund met het project Opvolging mkb-(familie)bedrijven.
- Er is direct bijgedragen aan de Uitvoeringsagenda Circulaire Samenleving met gerichte interventies. Bijvoorbeeld door in te zetten op ketenregisseurs en het toewerken naar de volgende meting van de status van het circulair ondernemerschap in de regio Utrecht.

8.2 Economisch profiel sterk,competitief

Toelichting op beleidsdoel

Door innovatieve bedrijvigheid te stimuleren willen we bereiken dat onze economie concurrerend blijft en dat er meer innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen worden gevonden. Dit hebben we in 2020 met onze partners (inclusief regio Gooi- en Vechtstreek) vastgelegd in de Regionaal Economische Agenda (REA). Deze agenda vormt de inhoudelijke basis voor versterking van drie regionaal economische ecosystemen op het gebied van Life Sciences & Health, Earth (Valley) en Media & Gaming. De REA gaan we in 2024 herijken. De ROM Utrecht Region en de vernieuwde Economic Board Utrecht (EBU) spelen hierin een stimulerende en verbindende rol. Ook zetten we in op een hecht en effectief ecosysteem voor start-ups en scale-ups.

In 2024 gaan we verder aan de slag met het economisch profiel van de regio “Utrecht; heart of health” (gezonde mens, gezonde leefomgeving en gezonde samenleving) en de lobbykracht door zichtbare en tastbare resultaten die het profiel versterken en verder ontwikkelen. Daarnaast ondersteunen we innovatie met de uitvoering en cofinanciering van verschillende EU- en rijksregelingen en de MIT-regeling (met haalbaarheidsonderzoeken en ondersteuning van onderzoek en ontwikkeling), en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) binnen Kansen voor West. We blijven ook de samenwerking zoeken met de Economic Board Foodvalley.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

8.2 Economisch profiel sterk,competitief	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	588	86	378	378	378	378
Materiële lasten	287	474	747	647	647	787
Subsidies	516	209	209	209	209	209
Totaal Lasten	1.392	769	1.334	1.234	1.234	1.374
Baten	-18	-	-	-	-	-
Totaal Baten	-18	0	0	0	0	0
Totaal	-1.409	-769	-1.334	-1.234	-1.234	-1.374

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5 Private R&D	%	54	54	57	58	58	58
Omschrijving: Het percentage private R&D van het totaal aan R&D financiering (publiek en privaat)							
Toelichting:							
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek							

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Omvang bedrijvennetwerk	getal	7712	8.000	8.400	8.600	8.600	8.800
Omschrijving: Aantal bedrijven in het netwerk van de ROM Utrecht Region							
Toelichting:							
Bron: ROM Utrecht Region							
2 Aantal startups (incl. scaleups)	getal	1454	1.400	1.400	1.400	1.400	1400
Omschrijving: Aantal startups (incl. scaleups) in regio Utrecht							
Toelichting:							
Bron: ROM Utrecht Region / Startup Utrecht o.b.v. Dealroom							
3 Bereik innovatiesubsidies	getal	55	55	55	55	55	55
Omschrijving: Aantal gehonoreerde innovatie subsidie-aanvragen							
Toelichting:							
Bron: Provincie Utrecht/intern							

4 Internationals	getal	11.849	10.000	12.250	12.500	12.750	13.000
Omschrijving: Aantal ondersteunde internationals							
Toelichting:							
Bron:	International Welcome Centre Utrecht Region						

Meerjarendoelen

8.2.1 Innovatie is sterker doordat overheden, onderwijs/ onderzoek en ondernemers elkaar makkelijker weten te vinden

Toelichting op meerjarendoel

Het netwerk van overheden, onderwijs/onderzoek en ondernemers (triple helix) wordt georganiseerd in de EBU. De EBU is een onafhankelijk platform van CEO's en leden van raden van bestuur bij zowel grote werkgevers als organisaties die een belangrijke rol spelen bij maatschappelijke transities, aangevuld met bestuurders van kennisinstellingen en overheden. Daarvoor richt de EBU zich op de langetermijnstrategie over de volle breedte van het vestigings- en investeringsklimaat met als speerpunten: strategische advisering en versterking van de netwerk- en lobbykracht.

We hebben als regio een sterk economisch profiel dat weergeeft waar de kracht van de regio ligt en op welke terreinen in de regio Utrecht oplossingen kunnen worden gevonden voor maatschappelijke transities. Met een krachtig profiel zijn we (inter)nationaal concurrerend en onderscheidend en kunnen we succesvol aanvragen indienen voor het nationaal groeifonds en in Europa. Dit profiel ("heart of health") is door de EBU vastgesteld en wordt door alle private en publieke boardleden omarmd en uitgedragen. Wij onderbouwen dit profiel met regionaal economisch onderzoek en business intelligence, waarbij de provincie een belangrijke rol speelt. De basis van dit profiel ligt in de Regionaal Economische Agenda, deze is opgesteld in 2020 en wordt in 2024 herijkt.

Beoogde resultaten

- Het EBU-netwerk wordt verder versterkt met deelname relevante spelers uit de regio.
- Er zijn ten minste vier EBU-boardmeetings georganiseerd.
- De implementatie van het regioprofiel "heart of health" is gestart.
- De EBU en het netwerk zijn succesvol ingezet op de lobby in Den Haag en Brussel (ten behoeve van onder andere Regiodeals, Nationaal Groeifondspropositie(s), Europese subsidieaanvragen en wet- en regelgeving).
- De Regionaal Economische Agenda is herijkt.

8.2.3 Het (inter)nationaal vestigingsklimaat is beter

Toelichting op meerjarendoel

Een goed (inter)nationaal vestigingsklimaat is belangrijk voor de ontwikkeling van de Utrechtse economie. De kwaliteit van het vestigingsklimaat bepaalt of (internationale) bedrijven en instellingen zich hier willen vestigen en zo het Utrechtse economische systeem kunnen versterken. Belangrijke factoren zijn onder andere hoogwaardige dienstverlening voor publieke en private zaken en een goed aanbod van internationaal onderwijs. De ROM ondersteunt startups en innovatieve mkb-bedrijven uit onze regio bedrijven bij betreden van buitenlandse markten door met name Life Science and Health, Earth, Media and Gaming bedrijven te informeren, te coachen en (letterlijk) zo dicht mogelijk bij potentiële buitenlandse partners en opdrachten te brengen. Daarnaast ondersteunde de ROM buitenlandse bedrijven of instituten in deze zelfde ecosystemen om actief te worden in de regio Utrecht.

Het International Welcome Center Utrecht Region (IWCUR) draagt bij aan het binden en behouden van internationals (internationale studenten, kenniswerkers en arbeidsmigranten in de regio Utrecht waardoor een samenleving ontstaat waarin iedereen zich thuis kan voelen. In 2024 wil het IWCUR naast de huidige werkzaamheden meer regiogemeenten laten aansluiten en structurele partnerschappen sluiten met bedrijfsleven en onderwijs. Het wil ook de samenwerking met andere welcome centers in Nederland en Europa versterken om de brede groep nieuwkomers te ondersteunen in het thuis raken in de regio Utrecht. Dit bij elkaar vergroot de zichtbaarheid van het IWCUR binnen en buiten de regio Utrecht.

Een goed aanbod van internationaal georiënteerd onderwijs is voor veel internationals en bedrijfsleven een belangrijke vestigingsvoorwaarde. De provincie draagt bij aan de uitvoering van de aanbevelingen uit het rapport 'De staat van de internationalisering van het onderwijs in de regio Utrecht', dat in 2023 is opgeleverd door de regionaal regisseur internationaal onderwijs (was in dienst bij het IWCUR).

Beoogde resultaten

- De Trade & Invest-activiteiten van de ROM Utrecht Region (100 trade relation gesprekken en 5 handelsmissies) dragen bij aan de vestiging of uitbreiding van 25 buitenlandse bedrijven of instituten in de regio Utrecht met een investeringsvolume van ongeveer € 50 miljoen.
- Het IWCUR heeft aantoonbaar SMART resultaten geboekt op het vlak van geholpen internationals (6.000), aangesloten gemeenten (drie extra) en totaal regionale partners (70).
- Voor de regionale versterking van de internationalisering van onderwijs is een regionaal regisseur aangesteld bij het IWCUR.

8.3 Bedrijven zijn innovatief sterk

Toelichting op beleidsdoel

8.2 "Het economische profiel (Gezond Stedelijk Leven) is sterk en zichtbaar competitief" en 8.3 "Bedrijven zijn innovatief sterk" worden in onderlinge samenhang bezien. Daarom verwijzen wij u naar 8.2 voor verdere toelichting.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

8.3 Bedrijven zijn innovatief sterk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	842	424	531	531	531	531
Materiële lasten	214	880	1.118	882	444	1.394
Subsidies	6.079	5.324	3.467	3.091	2.929	2.039
Totaal Lasten	7.135	6.628	5.116	4.504	3.904	3.964
Baten	1.615	1.895	-	-	-	-
Totaal Baten	1.615	1.895	0	0	0	0
Totaal	-5.521	-4.733	-5.116	-4.504	-3.904	-3.964

Meerjarendoelen

8.3.1 Het economisch klimaat is beter met meer innovatieve startups en scale-ups

Toelichting op meerjarendoel

Start-ups en scale-ups (startende en groeiende bedrijven) zijn een belangrijke aanjager van de economie, en dragen bij aan het versterken van het (internationale) vestigingsklimaat van de regio Utrecht. Deze bedrijven werken aan innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken en bieden de banen van de toekomst. Ze vormen een onmisbaar onderdeel van het economische ecosysteem. De ROM Utrecht Region heeft de opdracht om innovatieve bedrijven, waaronder start-ups en scale-ups , te helpen in hun ontwikkeling en financiering. Resultaten waarnaar wordt gekeken zijn het aantal bedrijven, het werkgelegenheidseffect en het ontstaan van samenwerkingsverbanden rond maatschappelijke vraagstukken (impact). De ROM zet de komende jaren in op het versterken van drie (hoofd)ecosystemen: Life Sciences & Health, Earth (Valley) en Media & Gaming. Dit versterkt de onderlinge samenhang en samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden die actief zijn binnen deze ecosystemen.

Samen met de ROM Utrecht Region, de gemeenten Utrecht en Amersfoort en vertegenwoordigers van start-ups en scale-ups werken we aan een toekomstbestendig ecosysteem. In dit ecosysteem worden start-ups en scale-ups ondersteund met financieel, bedrijfsmatig en juridisch advies en toegang tot financiering. De ROM Utrecht Region speelt daarin de centrale rol, in samenwerking met de incubators die Utrecht heeft.

Voor mkb'ers die willen innoveren voeren we, samen met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, de MIT-regeling (mkb Innovatiestimulering Topsectoren) uit. Via deze regeling ondersteunen we het mkb bij de uitvoering van haalbaarheidsonderzoeken en R&D-samenwerkingsprojecten. De interesse in deze regeling is jaarlijks groot en er kan dan ook slechts een gedeelte van de aanvragen worden gehonoreerd. De volgorde van aanvragen voor haalbaarheidsprojecten (tot € 20.000 subsidie) wordt middels loting bepaald. Bij de R&D-samenwerkingsprojecten (tot € 350.000 subsidie) worden aanvragen op basis van de kwaliteit via het tendersysteem toegekend.

Via het samenwerkingsverband Kansen voor West hebben we in de periode 2021-2027 de beschikking over Europese gelden (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) om initiatieven op gebied van innovatie en klimaat te ondersteunen. Voorwaarde is dat het mkb ook deel uitmaakt van deze initiatieven. Deze Europese gelden zullen we gefaseerd door gerichte openstellingen beschikbaar maken. In 2024 zullen de openstellingen gericht op versterking ecosystemen (innovatie) en klimaat (energiebesparing gebouwde omgeving, energiesystemen en -opslag en circulariteit) nog van kracht zijn. Daarnaast zal in samenspraak met de ROM Utrecht Region en regio een openstelling gericht op vouchers voor het mkb worden gedaan.

We zorgen ervoor dat de MIT-regeling en Kansen voor West inhoudelijk gekoppeld worden met het overige financieringsinstrumentarium van de ROM Utrecht Region.

Beoogde resultaten

- Er zijn door inzet van de ROM Utrecht Region 14 startups en scale-ups geholpen in hun groeifinanciering door twee leningen vanuit de VFF-regeling, zes investeringen vanuit het POC-fonds en zes investeringen vanuit het Participatiefonds van de ROM Utrecht Region.
- Er zijn (mede) door de ROM Utrecht Region 10 samenwerkingsverbanden tot stand gebracht met scale-ups en innovatieve bedrijven gericht op (PPS-)projecten die een bijdrage leveren aan gezond stedelijk leven.
- Het innovatieve mkb is ondersteund met de MIT-regeling met minimaal 40 haalbaarheidsonderzoeken en ongeveer 12 R&D-samenwerkingsprojecten.

- In het kader van Kansen voor West zijn de volgende openstellingen van kracht: 1. Versterking regionale ecosystemen (budget € 5,7 miljoen), 2. Klimaat (budget € 7 miljoen) en 3. Innovatiestimulering mkb door vouchers (budget € 2 miljoen) die allen bijdragen aan de doelstellingen van de Regionale Economische Agenda.

8.3.2 De transitie naar een circulaire economie gaat sneller

Toelichting op meerjarendoel

8.3.2 "De transitie naar circulaire economie gaat sneller" en 8.1.3 "Algemene ondersteuning van het MKB is beter, o.a. bij opvolging eigenaren, internationale handel, transitie naar circulair ondernemerschap" worden in onderlinge samenhang bezien. Daarom verwijzen wij u naar 8.1.3 voor verdere toelichting.

8.4 Voldoende vestigingsmogelijkheden

Toelichting op beleidsdoel

Voor een gezonde economische ontwikkeling is een evenwicht tussen vraag en aanbod van vestigingslocaties een belangrijke voorwaarde. Het accent ligt vanwege de schaarse ruimte in de provincie primair bij een betere benutting van de bestaande werklocaties. Bij de ontwikkeling van nieuwe locaties sluiten we aan bij de lokale behoefte en de toekomstige ontwikkeling van de Utrechtse economie. Daarnaast staan werklocaties voor een grote verduurzamingsopgave. Werklocaties kunnen een belangrijke rol spelen in het behalen van doelstellingen voor circulariteit, klimaatadaptatie, energietransitie, netcongestie en gezondheid. Ook zetten we in op het ontwikkelen van innovatie-locaties waar kennis wordt ontwikkeld en wordt gedeeld met (mkb-)bedrijven.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

8.4 Voldoende vestigingsmogelijkheden	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	350	468	422	422	422	422
Materiële lasten	168	451	451	251	251	251
Subsidies	1.445	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	1.963	919	873	673	673	673
Baten	27	36	36	36	36	36
Totaal Baten	27	36	36	36	36	36
Totaal	-1.936	-883	-837	-637	-637	-637

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Intensiteit gebruik bedrijventerreinen	Getal	0	5.000	15.000	62.500	105.000	147.500

Omschrijving:	De ruimtewinst aan (extra) m2 bedrijfsruimte per jaar door intensiever en duurzamer gebruik van bestaande bedrijventerreinen. In 2037 moet 530.000 m2 extra BVO zijn toegevoegd op het bestaande areaal van 2019. Na de aanloopjaren 2023 en 2024 betekent dit een realisatie van 42.500 m2 BVO per jaar.
Toelichting:	
Bron:	Overzicht projectbesluiten NV OMU

Meerjarendoelen

8.4.1 Werklocaties worden intensiever gebruikt en sluiten beter aan bij de marktvraag

Toelichting op meerjarendoel

Dit doel valt uiteen in twee delen:

1. Faciliteren intensivering/revitalisering bestaande werklocaties

Ons doel is om bestaande werklocaties vitaal te houden. Daarom geven we een extra impuls aan het intensiveren van werklocaties en aan duurzaamheid, circulariteit en kwaliteit van werklocaties. We vinden het belangrijk dat er voldoende vestigingsmogelijkheden voor bedrijven zijn en zijn daarom kritisch over functieverandering naar bijvoorbeeld wonen.

Bij bedrijventerreinen zetten we in op efficiënter gebruik van de ruimte op bedrijventerreinen en op duurzaamheid en circulariteit. De Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (NV OMU) krijgt voor de uitvoering van dit doel een grotere rol bij het intensiever gebruik van verouderde bedrijventerreinen. Hierbij volgt OMU het Plan van Aanpak Toekomstbestendige bedrijventerreinen (vastgesteld door PS op 22 september 2021), welke financieel in deze begroting is verwerkt. Dit plan, gestart in 2022 wordt tussentijds in 2025 geëvalueerd en kent een looptijd tot 2037.

Voor kantoorlocaties zetten we in op intensiever gebruik op een zeer beperkt aantal toekomstvaste locaties en het verder afbouwen van de leegstand op diverse minder geschikte locaties. Onderdeel hiervan is de transformatie van kantoorruimte naar andere functies zoals wonen (waarbij de NV OMU nauw betrokken is). Wij monitoren de ontwikkelingen op de kantorenmarkt en we herijken onze visie op de kantorenmarkt.

Ook detailhandelslocaties hebben onze aandacht. In 2021 hebben we een subsidieregeling ingesteld om gemeenten te helpen om vitaliteit van binnensteden, dorpskernen en winkelcentra te borgen en samenwerking in de centra te bevorderen. De kennisdeling tussen gemeenten op het thema detailhandel/vitale binnensteden en dorpskernen continueren we in 2024.

2. Faciliteren nieuwe werklocaties

Er is nieuwe ruimte voor bedrijven en instellingen nodig om het vestigingsklimaat aantrekkelijk te houden. Enerzijds omdat bedrijven groei doormaken of nieuwe bedrijven zich in de regio vestigen. Anderzijds doordat op sommige plekken ruimte voor bedrijven verloren gaat door transformatie van werklocaties. Bij transformaties is het van belang om kritisch te kijken naar het verlies van ruimte voor bedrijven en compensatie daarvan via het proces van regionaal programmeren.

Bij mogelijke nieuwe werklocaties kijken we goed naar een aantal eisen: goed bereikbaar, dichtbij knooppunten, aansluiting op energienet, dichtbij voorzieningen. Daarnaast moeten nieuwe werklocaties intensief en duurzaam gebruikt worden. Dit leggen we vast in de (kwantitatieve en kwalitatieve) regionale programmeringsafspraken met gemeenten en regionale afspraken over uitgifte van nieuwe/hernieuwde bedrijventerreinen. Voor zowel bedrijventerreinen als kantoren is in 2023 in beeld gebracht wat de behoefte aan nieuwe ruimte richting de

toekomst (2030 en 2040) zal zijn. Op basis van de uitkomsten van dat onderzoek zal in 2024 beleid verder worden uitgewerkt en/of aangescherpt. Voor kantoren blijven we voorlopig terughoudend als het gaat om nieuwe locaties. Maar op een zeer beperkt aantal toekomstbestendige locaties wordt realisatie van nieuwe kantoorruimte toegestaan. Ook bij concentraties van detailhandel blijven we terughoudend met nieuwe mogelijkheden. Hier gaat het vooral om het verminderen van winkelpanden om aan te sluiten op de veranderde vraag en de transitie van de winkelfunctie naar andere functies die een binnenstad aantrekkelijk maken. We willen winkelvestigingen concentreren binnen de huidige winkelcontouren (zoals die provinciaal zijn vastgesteld) en deze winkelcontouren waar mogelijk laten inkrimpen.

Beoogde resultaten

- Actueel inzicht in de ontwikkeling van vraag naar en aanbod van werklocaties (bedrijventerreinen, kantoren- en winkellocaties). We kijken naar aantal locaties en de kwaliteit, dit doen we door actuele monitoring (vastgoedmonitor werklocaties).
- Intensiever gebruik van bestaande werklocaties door uitvoering van het Plan van Aanpak Toekomstbestendige werklocaties (NV OMU). Dit betekent 530.000 m2 bruto vloeroppervlakte (BVO)* ruimtewinst van bedrijfsruimte door intensivering en verduurzaming in 2037. Voor 2024 is de prognose 15.000 m2 BVO aan hernieuwde bedrijfsruimte.
- Programmeringsafspraken met drie regio's (U10/16, Amersfoort en Foodvalley) over nieuwe werklocaties en intensivering van bestaande werklocaties.
- Er vindt structurele kennisdeling plaats op het thema detailhandel/vitale binnensteden en dorpskernen.
- We faciliteren kennisdeling op de thema`s ruimtelijke economie en (verduurzaming van) werklocaties.

*De 530.000 m2 BVO ruimtewinst van bedrijfsruimte is het equivalent van de 85 ha uit het statenvoorstel. Onderzoek van STEC (2019) geeft weer dat er 2.570 ha aan bedrijventerreinen is in de provincie, met daarop 16.000.000 m2 BVO aan bedrijfsruimte. Per hectare staat er gemiddeld 16.000.000 / 2.570 = 6.225 m2 BVO bedrijfsruimte. De ruimtewinst van 85 hectare komt neer op 85 keer 6.225 m2 = 530.000 m2 BVO aan bedrijfsruimte.

8.4.2 Werklocaties zijn duurzamer (circulair, klimaat, energie, gezondheid) en economisch krachtiger

Toelichting op meerjarendoel

Naast intensief ruimtegebruik richten we ons ook op verduurzaming van zowel bestaande als nieuwe werklocaties. Verduurzaming van werklocaties kan bijvoorbeeld plaatsvinden door voorwaarden te stellen op het gebied van energieopwekking, klimaatadaptatie, circulariteit en gezondheid. Samen met gemeenten gaan we na welke afspraken op het gebied van duurzaamheid gemaakt kunnen worden bij het ontwikkelen of herontwikkelen van (nieuwe) werklocaties en uitgifte van kavels aan bedrijven. Over de kwaliteit van werklocaties willen we in de regionale programmering afspraken vastleggen over het verduurzamen van werklocaties. Om bedrijventerreinen te verduurzamen, stimuleren we bedrijven om gezamenlijk met deze uitdaging aan de slag te gaan door het verbeteren van de organisatiegraad. Om de organisatiegraad te versterken stellen we aanjagers aan. Het verbeteren van organisatiegraad op bedrijventerreinen zien we als eerste stap naar de aanpak van de grote provinciale opgaven in het kader van verduurzaming. Hiervoor werken wij samen met andere teams binnen de provincie. Als provincie werken we samen met/sluiten we ons aan bij nationale programma`s die zich richten op verduurzaming van bedrijventerreinen zoals het Programma Werklandschappen van de Toekomst en Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen.

Beoogde resultaten

- Afspraken over verduurzaming van nieuwe en bestaande locaties in de regionale programmering met gemeenten/regio's.
- In samenwerking met gemeenten worden afspraken gemaakt over hoe nieuwe en hernieuwde ruimte op werklocaties wordt uitgegeven met eisen op het gebied van zorgvuldig ruimtegebruik en duurzaamheid.

- Verbeteren organisatiegraad op bedrijventerreinen, met ook aandacht voor duurzaamheid.
- Er vindt samenwerking plaats met het Programma Werklandschappen van de Toekomst.

8.4.3 Er zijn meer en sterkere innovatielocaties

Toelichting op meerjarendoel

De nieuwe economie draait steeds meer om netwerken, ontmoeten, leren en innoveren. We zetten daarom in op het creëren en faciliteren van innovatielocaties. Dit zijn plekken waar innovatie en kennisuitwisseling samengaan met bedrijfshuisvesting. Hierbij helpt een sterke verwevenheid en samenwerking tussen onderwijs, fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek, innovatieactiviteiten van bedrijven en het op de markt brengen van deze innovaties door grote bedrijven, mkb en start-ups. Innovatielocaties zijn belangrijke vestigingslocaties voor onderzoeks- onderwijs- en kennisinstellingen omdat fysieke onderlinge nabijheid, het uitwisselen van nieuwe kennis en ideeën faciliteert. Als provincie gaan we verkennen hoe beleid gericht op innovatielocaties verder kan worden vormgeven. Aandachtspunt in beleid over innovatielocaties is de directe beschikbaarheid van laboratoriumruimte. Waar mogelijk vervullen we daarin een faciliterende rol.

Utrecht Science Park is binnen de provincie een van de belangrijkste innovatielocaties en nauw contact met betrokken partijen is daarom van belang. In 2023 heeft twee keer een Bestuurlijk Overleg Utrecht Science Park (BO-USP) plaatsgevonden tussen USP-partners (Universiteit Utrecht, UMC Utrecht, Hogeschool Utrecht en stichting Utrecht Science Park), vier omliggende gemeenten (Utrecht, De Bilt, Zeist en Bunnik) en onze provincie. Ook in 2024 zullen meerdere BO USP bijeenkomsten plaatsvinden. Doel van het overleg is om door de samenwerking tussen betrokken partijen de positie van het USP op regionaal, landelijk en mondiaal niveau verder te versterken. Hierbij wordt ook gekeken naar satellietlocaties voor USP. Voor USP Bilthoven dragen wij voor drie jaar bij aan een procesmanager voor de ontwikkeling van de campus. Ook andere (innovatie)locaties houden een aanspreekpunten bij de provincie. Daarnaast staan we in contact met gemeenten en regio`s (Foodvalley, U10/16 en Amersfoort) via de regionale overlegstructuren.

Beoogde resultaten

- Er hebben ten minste twee Bestuurlijke Overleggen USP plaatsgevonden.
- Er is verkend hoe beleid op het thema innovatielocaties verder vormgegeven kan worden.
- Er is een procesmanager voor campusontwikkeling van USP Bilthoven.

Verbonden Partijen

Onderstaande Verbonden Partijen hebben betrekking op dit programma:

- Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU) *
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Utrecht Region B.V. *

Voor overige informatie verwijzen wij u naar paragraaf 3.6 Verbonden Partijen.

9. Bestuur

Toelichting op programmadoel

De provincie Utrecht werkt aan het bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Een goed bestuurde provincie is belangrijk voor de inwoners.

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

9. Bestuur	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
9.1 Provinciebestuur sterk en duidelijk	-4.886	-8.814	-8.197	-8.594	-7.944	-7.944
9.2 Integriteit is een vast onderdeel	-161	-157	-60	-60	-60	-60
9.3 Intensievere aanpak van ondermijning	-455	-880	-861	-869	-877	-777
9.4 Strategisch vermogen is groot	-2.352	-2.985	-2.325	-2.412	-2.112	-2.112
9.5 Regionale slagkracht sterk	-2.010	-2.868	-2.815	-2.805	-2.805	-2.805
9.6 Gemeenten, waterschap funct. goed	-895	-1.029	-1.101	-1.101	-1.101	-1.101
9.7 Concernbrede aansturing brede thema	-2.295	-2.848	-2.053	-323	-323	-323
9.8 Archiefplaats toezicht informatiebeh	-771	-790	-796	-796	-796	-796
Totaal exploitatie	-13.826	-20.371	-18.208	-16.960	-16.018	-15.918

Mutaties reserves

Totaal 9. Bestuur	-13.826	-20.371	-18.208	-16.960	-16.018	-15.918

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

9. Bestuur	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	6.837	9.101	7.490	6.902	6.810	6.810
Kapitaallasten	141	284	284	284	284	284
Materiële lasten	6.173	8.906	7.534	6.774	6.124	6.024
Subsidies	3.184	3.129	3.505	3.505	3.205	3.205
Totaal Lasten	16.334	21.420	18.813	17.465	16.423	16.323
Baten	2.508	1.050	606	506	406	406
Totaal Baten	2.508	1.050	606	506	406	406
Totaal exploitatie	**-13.826**	**-20.371**	**-18.208**	**-16.960**	**-16.018**	**-15.918**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-	-	-	-	-	-
- Onttrekkingen	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties reserves	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Saldo programma	**-13.826**	**-20.371**	**-18.208**	**-16.960**	**-16.018**	**-15.918**

Reserves Bestuur

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	0	0	0	0	0	0
Totaal stortingen	-	-	-	-	-	-
Reserve Fonds ontwikkeling Prov. Utrecht	0	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
9.1 Het provinciebestuur is sterk en duidelijk	9.1.1 De positie van PS is sterker en duidelijker
	9.1.2 De uitvoering van de rijkstaken (CvdK) is van betere kwaliteit
	9.1.3 De uitvoering van het dagelijks bestuur (GS) is van betere kwaliteit
9.2 Integriteit is een vast onderdeel van het politiek-bestuurlijke- en bedrijfsproces	9.2.1 Integriteit is beter geborgd en het beleid is verder ontwikkeld
9.3 De aanpak van ondermijning wordt geïntensiveerd	9.3.1 De ondermijning wordt tegengegaan, de weerbaarheid wordt gestimuleerd en de aandacht voor de wet BIBOB wordt vergroot
9.4 In verbinding met de partners, stakeholders en inwoners (via bijvoorbeeld participatie) is het strategisch vermogen van de organisatie groot	9.4.1 Partners worden intensiever bij beleid, programma's en projecten betrokken
	9.4.2 De dialoog met inwoners en samenwerkingspartners is innovatiever, transparant en overzichtelijk
	9.4.3 De afstemming met stakeholders en inwoners is frequenter
	9.4.4 De regionale en lokale journalistiek heeft duurzaam een sterkere positie
9.5 De regionale slagkracht is sterk (ook over bestuurlijke grenzen heen))	9.5.1 Er ligt een (gezamenlijke) visie op regiovorming en er wordt conform die visie gehandeld
	9.5.2 Het beleid voor verbonden partijen is beter en wordt conform uitgevoerd

		9.5.3	De relatie met de Europese Unie draagt meer bij aan de realisatie van provinciale beleidsdoelstellingen
		9.5.4	De Staat van Utrecht is van niveau en beter afgestemd op de gebruikers
		9.5.5	Het strategisch vermogen van de organisatie en lobbykracht is sterker
9.6	Gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen functioneren goed conform de wet	9.6.1	De wettelijke toezichtstaak is beter en efficiënter uitgevoerd
		9.6.2	Verticaal toezicht en horizontale controle zijn aangepast aan de landelijke Agenda Toekomst van het (interbestuurlijk) Toezicht
9.7	Concernbrede aansturing op brede thema's is krachtig en effectief	9.7.1	De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de Provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisaties
		9.7.2	Het ondersteunen van de transitie naar een circulaire samenleving is sterker en meer integraal
		9.7.3	De transitie naar een klimaatneutrale samenleving wordt concernbreed beter verankerd en gemonitord
		9.7.4	Het beleid is beter met data onderbouwd
9.8	Archiefbewaarplaats en toezicht op informatiebeheer is op orde	9.8.1	Provinciale informatie is beter en duurzamer beschikbaar, toegankelijk en we publiceren actief openbaar

9.1 Provinciebestuur sterk en duidelijk

Toelichting op beleidsdoel

Provinciale Staten positioneren zich meer vooraan in de beleidsprocessen

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.1 Provinciebestuur sterk en duidelijk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	2.266	2.292	2.171	2.171	2.171	2.171
Kapitaallasten	141	284	284	284	284	284
Materiële lasten	3.679	5.752	4.452	4.849	4.199	4.199
Subsidies	1.072	1.089	1.565	1.565	1.565	1.565
Totaal Lasten	7.158	9.418	8.472	8.869	8.219	8.219
Baten	2.272	604	276	276	276	276
Totaal Baten	2.272	604	276	276	276	276
Totaal	-4.886	-8.814	-8.197	-8.594	-7.944	-7.944

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Opkomst provinciale verkiezingen (V-11)	%			--	--		
Omschrijving:	De opkomstcijfers van de verkiezingen voor de Tweede Kamer (2021: 82%), Provinciale Staten (2019: 61%), en gemeenteraden (2018: 60%) weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden						
Toelichting:							
Bron:	Kiesraad						

Meerjarendoelen

9.1.1 De positie van PS is sterker en duidelijker

Toelichting op meerjarendoel

2024 vormt het eerste “reguliere” jaar van de in maart 2023 gekozen Staten. Meteen na de verkiezingen is gestart met een ontwikkeltraject van de Staten, gericht op het beter, efficiënter en eventueel op een andere manier vergaderen. De zaken die toen zijn afgesproken worden in 2024 geïmplementeerd. Ook zal in 2024 het informatiemanagement naar de Staten verbeterd worden. Hiertoe is een informatie- en communicatieplan geschreven en met de Staten besproken.
Het traject Provinciale Utrechtse Bondgenoten, dat een verbetering in de onderlinge samenwerking tussen PS, GS en ambtelijke organisatie beoogt, is najaar 2023 opnieuw opgestart.
De Transitie landelijk gebied, de woningbouwopgave, energietransitie en de mobiliteitsopgave zijn inhoudelijke dossiers die ook in 2024 veel aandacht van de Staten zullen vragen.

Beoogde resultaten

- Goede behandeling van alle processen/dossiers, maar met name aandacht voor grote zaken als stikstof, energietransitie, etc. Een slag maken in het meer integraal behandelen van dossiers.
- Traject Utrechtse Bondgenoten draait op basis van een jaarplan.
- Ondersteuning van PS is geoptimaliseerd. Informatiemanagement verbeterd.
- Ontwikkeltraject Staten afgerond en geïmplementeerd.
- Kennis van en betrokkenheid bij de provinciale politiek is groter, inwoners en vertegenwoordigers van organisaties weten Provinciale Staten beter te vinden en te benutten; onder meer door middel van het ontwikkelen van videomateriaal en duidelijke communicatie vanuit de Staten.

9.1.2 De uitvoering van de rijkstaken (CvdK) is van betere kwaliteit

Toelichting op meerjarendoel

De commissaris van de Koning streeft bij de uitoefening van zijn rijkstaken ook in 2024 naar een toename van het aantal vrouwen in het burgemeestersambt. Ook de begeleiding van de loopbaan van burgemeesters, bijvoorbeeld door te investeren in klankbordgesprekken, blijft een belangrijk onderdeel. Ook starten in 2024 de voorbereidingen voor de nationale viering van 80 jaar bevrijding in 2025 waarbij de provincie regionaal een coördinerende rol heeft. Hiervoor is in 2024 € 50.000 toegekend en in 2025 € 250.000.

De commissaris heeft als rijkstaak het voorzitterschap van de PRT. Eerder dit jaar was de uitvoering van het Kansenmakersteam hier ook aan gekoppeld. Passend in de doorontwikkeling van het Kansenmakersteam

waarbij nauwere aansluiting plaatsvindt aan het beleidsveld (versnelling) woningbouw zijn deze taken losgekoppeld. De uitvoering van het Kansenmakersteam – de ondersteuning van gemeenten bij het vinden van opvang – is belegd bij de gedeputeerde wonen. Uiteraard blijft de commissaris voorzitter van de PRT.

Beoogde resultaten

- Een toename van het aantal vrouwen in het burgemeestersambt;

9.1.3 De uitvoering van het dagelijks bestuur (GS) is van betere kwaliteit

Toelichting op meerjarendoel

Wij maken weloverwogen keuzes in ons beleid en rond het besteden van beschikbare middelen, en kunnen dit op heldere wijze verantwoorden. De genomen besluiten zijn goed onderbouwd en we geven uitleg over de keuzes die zijn gemaakt. Daarnaast is er continu aandacht voor de kwaliteit van de stukken aan u. Er wordt gekeken welke kwaliteitsverbetering verder nog nodig is en welke andere doelen we willen nastreven.

Beoogde resultaten

Wij zijn transparant in onze afwegingen.

9.2 Integriteit is een vast onderdeel

Toelichting op beleidsdoel

We zoeken in een vroegtijdig stadium het contact en de dialoog met de betrokken inwoners, gemeenten en organisaties. Afhankelijk van het vraagstuk en de gestelde doelen spreken we een passende vorm van participatie en verantwoordelijkheid af. De uitvoering van ons werk vraagt om maatwerkoplossingen waarbij integriteit van handelen voorop staat. Er is sinds 2021 een fulltime regisseur integriteit in dienst. Deze zal de uitvoering van het integriteitsplan op zich nemen.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.2 Integriteit is een vast onderdeel	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	100	97	-	-	-	-
Materiële lasten	61	60	60	60	60	60
Subsidies	-	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	161	157	60	60	60	60
Totaal	-161	-157	-60	-60	-60	-60

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Afgelegde eed	Getal	122	100	100	100	100	
Omschrijving: Het aantal nieuwe medewerkers dat de eed heeft afgelegd							

Toelichting:						
Bron:	Intern (HRO)					
2 Thematische bijeenkomsten integriteit	Getal	20	1	1	1	1
Omschrijving:	Het aantal thematische bijeenkomsten over integriteit dat in een jaar is georganiseerd.					
Toelichting:						
Bron:	Intern					

Meerjarendoelen

9.2.1 Integriteit is beter geborgd en het beleid is verder ontwikkeld

Toelichting op meerjarendoel

Ook in 2024 zal er aandacht zijn voor het realiseren van een integer, veilig en productief werkklimaat. Er is zowel voor de ambtelijke organisatie als voor de politieke ambtsdragers een integraal plan van aanpak integriteit ontwikkeld. De ingezette interventies en activiteiten rondom het thema integriteit worden doorgezet zowel gericht op cultuur (de zachte kant: gedrag) als op structuur (de harde kant: beleid en regelingen). Dat integriteit een onlosmakelijk onderdeel van ons professioneel handelen is en dat ieders inzet nodig is om niet-integer handelen te voorkomen, blijft onderwerp van gesprek. In 2024 zal verder gebouwd worden aan de structurele en integrale borging van deze onderdelen en wordt de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het integriteitsbeleid voor de ambtelijke organisatie en politieke ambtsdragers goed bewaakt:

- de gedragscode integriteit;
- het agressieprotocol;de meldroute vermoedens van een misstand;
- de vertrouwenspersonen.

Beoogde resultaten

- Borging van de verschillende onderdelen uit het beleidsplan integriteit 2022-2025 voor zowel voor de ambtelijke organisatie als voor de politieke ambtsdragers.

9.3 Intensievere aanpak van ondermijning

Toelichting op beleidsdoel

Het tegengaan van ondermijning is voor de provincie een belangrijke taak. Wij bevorderen dat overheden (gemeenten, provincie, waterschappen, rijk), andere instanties en het bedrijfsleven met elkaar samenwerken om beïnvloeding van de onderwereld in de bovenwereld tegen te gaan. Daarbij werken we blijvend aan de weerbaarheid van de eigen organisatie en wordt de Wet bibob zo breed mogelijk ingezet.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.3 Intensievere aanpak van ondermijning	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	348	694	775	683	591	591
Materiële lasten	71	236	236	236	236	136
Subsidies	50	50	50	50	50	50
Totaal Lasten	469	980	1.061	969	877	777
Baten	14	100	200	100	-	-
Totaal Baten	14	100	200	100	0	0
Totaal	-455	-880	-861	-869	-877	-777

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Ondermijning	Getal	25	25	25	25	25	
Omschrijving: Het minimum aantal BIBOB onderzoeken dat de provincie per jaar uitvoert							
Toelichting:							
Bron: Beleidsregel Wet Bibob provincie Utrecht 2021							

Meerjarendoelen

9.3.1 De ondermijning wordt tegengegaan, de weerbaarheid wordt gestimuleerd en de aandacht voor de wet BIBOB wordt vergroot

Toelichting op meerjarendoel

Het tegengaan van ondermijnende criminaliteit, waarin wij de samenwerking zoeken met andere overheden en private partners, wordt ook in 2024 voortgezet. Onderdeel hierin is het doelmatig besteden van de door het Rijk verstrekte impulsgelden. In 2022 is in de septembercirculaire van het provinciefonds € 400.000 beschikbaar gesteld voor het versterken van de weerbaarheid kleinere gemeenten; een deel hiervan zal in 2024 ingezet worden. De Wet Bibob wordt ook in 2024 binnen de domeinen subsidies, vergunningen, vastgoed en aanbestedingen actief toegepast.

Beoogde resultaten

Via de “integrale aanpak vitale vakantieparken” wordt het tegengaan en voorkomen van ondermijning verder bevorderd;

- De actie-agenda Weerbare Overheid wordt verder uitgevoerd.
- Politieke ambtsdragers in de provincie Utrecht worden verder ondersteund in de omgang met agressie, intimidatie en grensoverschrijdend gedrag. Door het in dienst nemen van een coördinator veilig publieke taak wat blijkt uit het Manifest Weerbaar Bestuur Utrecht.
- De Utrechtse gemeenten, in het bijzonder de kleinere gemeenten, worden verder ondersteund in de weerbaarheid tegen en de aanpak van ondermijning via diverse ondersteuningsprojecten.
- De organisatie van de interne weerbaarheid in het kernteam interne weerbaarheid wordt verder uitgebouwd.
- Het organiseren van diverse kennisbijeenkomsten over ondermijning en de Wet Bibob in samenwerking met het RIEC Midden-Nederland en andere partners.
- Het bestendigen van de interprovinciale- en gemeentelijke samenwerking bij de toepassing van de Wet Bibob.
- Het blijvend onder de aandacht brengen van de toepassingsmogelijkheden van de Wet Bibob binnen de provinciale domeinen.
- Het implementeren van nieuwe wettelijke- en beleidsmatige ontwikkelingen die van invloed zijn op de uitvoering van de Wet Bibob.
- Uitvoering geven aan ten minste 25 Bibob-onderzoeken.

9.4 Strategisch vermogen is groot

Toelichting op beleidsdoel

Voor het vergroten van het strategisch vermogen van de provincie moeten we netwerken verder ontwikkelen en verbinding en samenwerking zoeken met partners, stakeholders en inwoners. Dit zorgt voor een betere positie en vergroot het draagvlak bij het realiseren van gewenste ontwikkelingen. We zetten hiervoor verschillende instrumenten in, zoals werkbezoeken, participatie en lobby. Ook de landelijke inzet van en samenwerking binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) is hierbij belangrijk.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.4 Strategisch vermogen is groot	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.004	1.367	604	604	604	604
Materiële lasten	501	627	730	817	817	817
Subsidies	1.020	1.121	1.121	1.121	821	821
Totaal Lasten	2.526	3.115	2.455	2.542	2.242	2.242
Baten	174	130	130	130	130	130
Totaal Baten	174	130	130	130	130	130
Totaal	-2.352	-2.985	-2.325	-2.412	-2.112	-2.112

Meerjarendoelen

9.4.1 Partners worden intensiever bij beleid, programma's en projecten betrokken

Toelichting op meerjarendoel

Wij blijven in 2024 actief de dialoog zoeken met partners, ondernemers en inwoners. In het kader van de Omgevingsvisie werken we gebiedsgericht. Met deze stijl van besturen en netwerken werken we aan de verdere ontwikkeling van de provincie.

We gaan als college van Gedeputeerde Staten op bezoek bij gemeenten, maar ook bij bedrijven en instellingen om regionale verbindingen te leggen. Bij gemeentelijke werkbezoeken wordt ook gezocht naar het contact met de samenleving. Lokale ondernemers, projectontwikkelaars of vertegenwoordigers van belangengroepen krijgen als dat mogelijk is een rol binnen de gemeentelijke werkbezoeken.

Het betrekken en ruimte laten voor input van inwoners is belangrijk. Inwonerparticipatie en overheidsparticipatie dragen bij aan een sterkere verbinding tussen de provincie en haar inwoners. Deze uitgangspunten zijn bestendigd in de participatievisie en -leidraad die u in 2022 heeft vastgesteld. Het bijbehorende implementatietraject is in 2023 voltooid. In 2024 verkennen we hoe het onderwerp 'participatie' en 'participatief werken' verder beslag krijgt in de organisatie.

Beoogde resultaten

- Er hebben 15 tot 20 GS-werkbezoeken plaatsgevonden.

9.4.2 De dialoog met inwoners en samenwerkingspartners is innovatiever, transparant en overzichtelijk

Toelichting op meerjarendoel

We willen dat het voor inwoners, bedrijven en samenwerkingspartners eenvoudig is om in gesprek te gaan met de Provincie Utrecht. De uitdaging is het combineren van sociale kanalen, online mogelijkheden en fysieke bijeenkomsten. Wij voeren het gesprek zoveel mogelijk persoonlijk en op de tijd en plaats die inwoners van ons vragen. Om snel en accuraat te kunnen reageren op onze sociale kanalen zullen we vaker monitoren. In 2023 is daartoe een nieuwe tool aangeschaft en mee geoefend. Verdieping en intensivering hierop is nog mogelijk maar daartoe ontbreken middelen.

Beoogde resultaten

- We verdiepen onze kennis en kunde over online monitoring en het reageren en in gesprek zijn via sociale media.
- Veel inzet vanuit communicatie gaat naar de gebiedsgerichte aanpak en de dialogen die daar plaats zullen vinden in het kader van het UPLG en de omgevingswet.
- We intensiveren het aanbod aan training en advies om duidelijk en begrijpelijk te schrijven. We delen dilemma's en maken onze content interactief: we brengen de verhalen crossmediaal, we reageren vaker via webcare.

9.4.3 De afstemming met stakeholders en inwoners is frequenter

Toelichting op meerjarendoel

Als middenbestuur werken we per definitie samen met onze gemeenten, stakeholders en inwoners. Door inwoners en stakeholders vroegtijdig te betrekken, is er meer begrip voor elkaar, wordt het draagvlak vergroot en passen projecten goed bij de wensen van de gebruikers. Dit sluit aan bij werken in de geest van de Omgevingswet.

Beoogde resultaten

- Stakeholders en inwoners worden bijtijds betrokken bij projecten en geïnformeerd over onze besluiten en voorstellen.

9.4.4 De regionale en lokale journalistiek heeft duurzaam een sterkere positie

Toelichting op meerjarendoel

Een duurzame en sterke journalistiek is van belang voor een goedwerkende lokale democratie. In 2022 hebben PS het beleidskader Versterking lokale journalistiek vastgesteld en ingestemd met de oprichting van een stichting Mediafonds Provincie Utrecht. Voor het jaar 2022 is € 200.000 toegekend voor dit doel. Voor de jaren 2023 tot en met 2026 is middels motie 17 uit 2022 het subsidiebedrag voor het fonds verhoogd naar € 300.000.

Beoogde resultaten

- Journalisten en media in onze provincie kunnen aanvragen doen ter bevordering van de versterking van de lokale journalistiek bij de Stichting Mediafonds Provincie Utrecht.

9.5 Regionale slagkracht sterk

Toelichting op beleidsdoel

De omvang en samenhang van verschillende maatschappelijke opgaven maken uitvoering ervan steeds complexer. Er is een sterk en wendbaar lokaal én provinciaal bestuur nodig, dat zich richt op het organiseren rondom die opgaven om de regionale slagkracht verder uit te bouwen. Wij zetten samen met de medeoverheden onze schouders eronder.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.5 Regionale slagkracht sterk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.319	2.092	1.969	1.969	1.969	1.969
Materiële lasten	529	689	759	749	749	749
Subsidies	210	87	87	87	87	87
Totaal Lasten	2.058	2.868	2.815	2.805	2.805	2.805
Baten	48	-	-	-	-	-
Totaal Baten	48	0	0	0	0	0
Totaal	-2.010	-2.868	-2.815	-2.805	-2.805	-2.805

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Europese verkenningstrajecten	Getal	10	12	12	12	12	
Omschrijving: Het aantal verkenningstrajecten voor Europese financiering dat jaarlijks wordt uitgevoerd							
Toelichting:							
Bron: Intern (Cluster Europa)							
2 Europese financiering	Getal	4	4	4	4	4	
Omschrijving: Het aantal aanvragen voor Europese financiering per jaar.							
Toelichting:							
Bron: Intern (Cluster Europa)							

Meerjarendoelen

9.5.1 Er ligt een (gezamenlijke) visie op regiovorming en er wordt conform die visie gehandeld

Toelichting op meerjarendoel

Gemeenten, waterschappen en provincie hebben elkaar en andere partners nodig om de complexe maatschappelijke opgaven te realiseren. Met de uitvoering van het in 2021 vastgestelde programma Sterk Utrechts Bestuur wordt gewerkt aan het verbeteren van de regionale samenwerking. Op basis van de evaluatie van het programma worden het beleid en de activiteiten geactualiseerd, om zo te blijven bijdragen aan succesvolle samenwerking.

Beoogde resultaten

- Geactualiseerde visie en programma voor een succesvolle samenwerking, met heldere en slagvaardige rolverdeling en samenwerkingsafspraken.

9.5.2 Het beleid voor verbonden partijen is beter en wordt conform uitgevoerd

Toelichting op meerjarendoel

In de nota Samenwerkende partijen is een nieuwe methodiek ontwikkeld om samenwerkingsrelaties in beeld te brengen, te beoordelen en te evalueren. In 2024 wordt de werkwijze behorend bij deze nota verder geïmplementeerd en worden de werkzaamheden conform de nota uitgevoerd.

Beoogde resultaten

- De evaluaties van de samenwerkende partijen worden conform het evaluatierooster uitgevoerd.

9.5.3 De relatie met de Europese Unie draagt meer bij aan de realisatie van provinciale beleidsdoelstellingen

Toelichting op meerjarendoel

Om te zorgen dat de Europese Unie als bestuurslaag optimaal bijdraagt aan Utrechtse provinciale opgaven, voert de provincie Utrecht de Europastrategie uit. Prioriteit wordt gegeven aan thema's zoals: 'gezond stedelijk leven', 'multimodale en slimme mobiliteit', 'klimaat' 'energietransitie', 'digitalisering', 'regionale & circulaire

economie' en 'plattelandsontwikkeling'. Het cluster Europese Zaken informeert en signaleert doorlopend over actualiteiten en beleidsontwikkelingen bij de Europese instellingen, brengt daarnaast regionale praktijkvoorbeelden in kaart en benut Europese financieringskansen via het aanvragen van Europese subsidie en het uitvoeren van Europese projecten. Dit doen we vanuit het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel en in goede samenwerking met regionale, nationale en internationale partners.

Beoogde resultaten

- Nieuwe provinciale Europastrategie;
- Beïnvloeding Europese wet – en regelgeving;
- Deelname aan Europese projecten en netwerken;
- Doorontwikkeling Utrechtse community of practice (inclusief 2e editie EU-leergang);
- EU-scan per prioritaire opgave (EU-kansenkaart);
- Ambtelijk en/of bestuurlijk werkbezoek Brussel;
- Regionale voorlichtingsbijeenkomsten over relevante Europese ontwikkelingen;
- Nieuwe afspraken over samenwerking en belangenbehartiging op (inter)regionaal - en nationaal niveau.

9.5.4 De Staat van Utrecht is van niveau en beter afgestemd op de gebruikers

Toelichting op meerjarendoel

De data en analyses over diverse thema's in de Staat van Utrecht (regionale kennisbron met informatie over de provincie Utrecht en alle 26 Utrechtse gemeenten) geven een beeld van het woon-, werk- en leefklimaat van de provincie en de 26 Utrechtse gemeenten. Het is daarmee voor veel partijen (beleidsmakers, bestuurders en maatschappelijke organisaties) een belangrijke informatiebron. In 2024 werken we aan de bekendheid van de Staat van Utrecht en aan een nieuwe special over 'Water'.

Beoogde resultaten

- Data en analyses zijn geactualiseerd en waar mogelijk aangevuld.
- Een nieuwe special is gemaakt en gepubliceerd.
- De database en website zijn meer geraadpleegd dan vorige jaren.

9.5.5 Het strategisch vermogen van de organisatie en lobbykracht is sterker

Toelichting op meerjarendoel

Het belang van een sterke strategische functie is groot. Het lukt vaak nog onvoldoende om het aanwezige strategisch vermogen productief te maken. Eerder riep Motie 96 Lange termijnstrategie (10 november 2021) ons al op om strategie- en kennisontwikkeling structureel in te vullen. Eind 2023 is de unit Strategie ingericht. Deze unit zal in 2024 als 'binnenboordmotor' aan de gang gaan met het versterken, bundelen, stroomlijnen en operationaliseren van het strategisch vermogen. Aandacht voor onderwerpen als kennis en data, scenario denken en houding en gedag zijn hierbij van belang.

We herijken lobbydoelen op de Public Affairs-agenda. Aan de hand van deze herijking worden bestaande strategieën aangepast en nieuwe strategieën opgesteld, om gewenste lobbyresultaten te kunnen behalen. Een nieuw college betekent nieuwe netwerken en veel kennismaken, waardoor er veel inzet is op relatiebeheer in Den Haag. Na de Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2023, starten de onderhandelingen voor een nieuw kabinet. Om de Utrechtse aandachtspunten te verankeren in de plannen van het volgende kabinet, is het cruciaal om deze zaken al in een vroeg stadium onder de aandacht te brengen. Hier worden passende stappen in ondernomen.

Beoogde resultaten

- Herijking Public Affairs agenda.
- Utrechtse aandachtspunten verankeren in plannen nieuw kabinet.

9.6 Gemeenten, waterschap funct. goed

Toelichting op beleidsdoel

Met interbestuurlijk toezicht (IBT) dragen wij bij aan een sterk en krachtig openbaar bestuur in de provincie Utrecht. We houden toezicht op de kwaliteit van de uitvoering van wettelijke medebewindstaken door alle Utrechtse gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Dit doen we op de domeinen financiën, informatiebeheer, omgevingsrecht (Wabo, erfgoed, monumenten en ruimtelijke ordening) huisvesting vergunninghouders en water. We blijven IBT zoveel mogelijk met projecten uit het Programma Sterk Utrechts Bestuur verbinden, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Hiermee vergroten we de impact van ons toezicht.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.6 Gemeenten, waterschap funct. goed	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	859	966	1.038	1.038	1.038	1.038
Materiële lasten	36	63	63	63	63	63
Totaal Lasten	895	1.029	1.101	1.101	1.101	1.101
Totaal	-895	-1.029	-1.101	-1.101	-1.101	-1.101

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 IBT-interventie	Getal	4	0	0	0	0	
Omschrijving:	Het aantal (van totaalaantal) toezichtontvangers waarbij de IBT-interventieladder trede 3 (actief toezicht) of hoger (juridische interventie) voor één of meer toezichtgebieden wordt toegepast						
Toelichting:							
Bron:	Intern (cluster IBT)						
2 IBT-preventief financieel toezicht (V-10)	Getal	0	0	0	0	0	
Omschrijving:	Het aantal (van totaal aantal) gemeenten onder preventief toezicht (verplichte indicator BBV/2019:1)						
Toelichting:							
Bron:	BBV/2019:1						

3 IBT-themaonderzoek	Getal	1	2	2	2	2
Omschrijving: Aantal uitgevoerde IBT-themaonderzoeken of reality checks.						
Toelichting:						
Bron: Intern (cluster IBT)						

Meerjarendoelen

9.6.1 De wettelijke toezichtstaak is beter en efficiënter uitgevoerd

Toelichting op meerjarendoel

We voeren ons toezicht uit op basis van het Beleidskader Interbestuurlijk Toezicht (IBT) Provincie Utrecht 2021-2024. Via dit Beleidskader ontwikkelen wij, in de geest van de eind 2023 afgeronde landelijke Agenda Toekomst van het (interbestuurlijk) Toezicht (ATT), onze toezichtrol verder door. Daarbij zijn transparantie, een bepaalde mate van uniformiteit in het toezicht en kennisdeling belangrijke onderdelen.
Bij IBT-omgevingsrecht en IBT-informatiebeheer blijven wij het toezicht risico-gericht uitvoeren: meer quickscans bij goed presterende gemeenten, uitgebreider toezicht bij minder presterende gemeenten. Wij passen met ingang van 2024 het nieuwe aanvullend beleidskader IBT huisvesting vergunninghouders toe, waarmee we voor dit toezichtsdomein voorspelbaarder en flexibeler de IBT-interventieladder kunnen gebruiken.
Dit jaar stellen wij een nieuw Beleidskader IBT op voor de periode 2025-2028.

Gemeenten worden in aanloop naar de begroting 2024 geconfronteerd met (financiële) onzekerheden. Zo blijft er onduidelijkheid over de ontwikkeling van de Algemene Uitkering voor de jaren na 2025 en onzekerheid over de extra bijdrage voor de jeugdzorg vanaf 2026. Mede vanwege de extra toegezegde middelen voor de jaren tot en met 2025 is de verwachting dat de meeste Utrechtse gemeenten erin zullen slagen een sluitende begroting 2024 vast te stellen. Vanuit de VNG is een oproep gedaan aan de gemeenten om de lasten voor de jaren 2026 en 2027 realistisch in beeld te brengen zodat de financiële tekorten zichtbaar gemaakt worden. We constateren tegelijkertijd dat gemeenten worden beperkt bij de uitvoering door de krappe arbeidsmarkt. Dit geldt overigens ook voor de andere IBT-domeinen. De komende periode zullen we effecten van bovenstaande terugzien in de uitkomsten van het IBT met waar nodig een strakkere monitoring van gemeenten en het intensiever volgen van de ontwikkelingen tot gevolg.

Gezien de blijvend grote opgave voor de huisvesting vergunninghouders vergt dit ook in 2024 intensief toezicht. Dit betekent uitgebreidere ambtelijke en bestuurlijke monitoring van gemeenten en het uitvoeren van meer interventietrajecten. Om dit te kunnen uitvoeren is via de Kaderbrief 2024 1,2 fte aangevraagd voor het uitvoeren van IBT huisvesting vergunninghouders. Aangezien naar verwachting de taakstellingen voor de gemeenten evenals het woningtekort groot zullen blijven, blijft nauwe samenwerking met het provinciaal programma Versnelling Woningbouw en het Kansenmakersteam belangrijk.
De huisvestingsopgave statushouders is nauw verbonden met de asielopgave. Het Rijk werkt aan een wetsvoorstel waarbij gemeenten een wettelijke taak krijgen om geschikte asielopvangvoorzieningen te creëren (de ‘spreidingswet’) en waarbij provincies in de toekomst een nieuwe toezichtrol krijgen. Via het IPO volgen wij nauwgezet deze wetsvoorbereiding.

Het behandelen van klachten en signalen vanuit de samenleving over de uitvoering van medebewindstaken door lokale overheden is onderdeel van onze wettelijke IBT-taak. IBT neemt deel aan het recent opgerichte provinciale netwerk klachtbehandeling. In 2024 wordt de opgedane kennis uit het netwerk gebruikt om de IBT-klachtenafhandeling verder te optimaliseren. Dit past bij de verbinding met de samenleving, zoals opgenomen in het Coalitieakkoord 2023-2027. We onderzoeken in 2024 de mogelijkheden om beleidstoezicht op de waterschappen en IBT beter op elkaar aan te laten sluiten.

Beoogde resultaten

- Toezichtbeslissingen op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen zijn voorbereid en opgesteld, waarbij meer maatwerk (quickscans waar mogelijk en verantwoord) wordt toegepast. Uitkomsten zijn gepubliceerd op de IBT-kaart.
- Bijbehorende monitoringstrajecten en interventies zijn uitgevoerd. Bij huisvesting vergunninghouders vinden deze trajecten en interventies plaats op basis van het nieuwe aanvullende beleidskader IBT huisvesting vergunninghouders.
- (Regio)Bijeenkomsten zijn georganiseerd per toezichtgebied over relevante onderwerpen om kennisdeling tussen gemeenten te stimuleren.
- De vernieuwde informatieafspraken met de toezichtontvangers (IBT-verordening) zijn geïmplementeerd.
- Het Beleidskader IBT Provincie Utrecht 2025-2028 is vastgesteld.
- De IBT-klachtenprocedure is, afgestemd met de provinciebrede klachtenafhandeling, geoptimaliseerd.

9.6.2 Verticaal toezicht en horizontale controle zijn aangepast aan de landelijke Agenda Toekomst van het (interbestuurlijk) Toezicht

Toelichting op meerjarendoel

In het Beleidskader IBT 2021-2024 zijn de actielijnen verwerkt van de landelijke Agenda Toekomst van het (interbestuurlijk) Toezicht (ATT) die tot en met 2023 liep. Een aantal principes en actielijnen blijven we stapsgewijs doorvoeren in ons toezicht. Naast de reguliere IBT-beoordelingen en de interventies blijven we thema-onderzoeken en reality-checks uitvoeren naar maatschappelijk relevante en risicovolle onderwerpen die we samen met de toezichtontvangers bepalen. Bij deze reality-checks stemmen we zoveel mogelijk af met de betrokken ministeries en rijksdiensten en werken we samen met andere provincies ten behoeve van meer (landelijke) uniformiteit in het IBT.

Beoogde resultaten

- Thema-onderzoeken op de verschillende toezichtgebieden (in ieder geval omgevingsrecht en informatiebeheer) worden voorbereid en/of uitgevoerd. Voor IBT-omgevingsrecht is dit in ieder geval een onderzoek naar de actualiteit van de archeologische waardenkaarten bij de Utrechtse gemeenten en de voorbereiding van het thema-onderzoek ‘Externe veiligheid in bestemmingsplannen / omgevingsplannen’.

9.7 Concernbrede aansturing brede thema

Toelichting op beleidsdoel

Een aantal ambities geldt voor de hele organisatie. Het gaat dan om opgaven die organisatiebreed raken aan veel verschillende beleidsprogramma’s. Om inzicht in de voortgang van deze opgaven te geven zijn aparte doelstellingen opgenomen. Het apart benoemen van deze brede thema’s maakt de concernbrede aansturing krachtig en effectief.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.7 Concernbrede aansturing brede thema	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	841	1.485	819	323	323	323
Materiële lasten	1.295	1.479	1.234	-	-	-
Subsidies	160	100	-	-	-	-
Totaal Lasten	2.295	3.064	2.053	323	323	323
Baten	-	216	-	-	-	-
Totaal Baten		216	0	0	0	0
Totaal	-2.295	-2.848	-2.053	-323	-323	-323

Indicatoren

Effectindicator	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Emissie broeikasgassen	Getal	N.n.b.		<	<	<	
Omschrijving: De totale emissie van broeikasgassen in absolute aantallen.							
Toelichting:							
Bron: RIVM Emissieregistratie							

Meerjarendoelen

9.7.1 De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de Provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisaties

Toelichting op meerjarendoel

Provincie Utrecht werkt aan een provincie voor alle inwoners. Dat wil zeggen dat iedereen zoveel mogelijk mee kan doen, naar eigen vermogen. Ongeacht beperking, gender, geaardheid, culturele of etnische achtergrond, religie, leer-/werkniveau of armoede. Uit divers onderzoek blijkt dat niet iedereen mee kan doen door verschillende vormen van uitsluiting.

Het programma Sociale Agenda heeft twee richtinggevende doelen:

1. Meer gelijke kansen voor inwoners op wonen, werken, vervoer, vrijetijdsbesteding, energie(transitie) en andere voorzieningen waar de provincie een rol heeft;
2. Een meer diverse en inclusieve organisatie.

De richtinggevende doelen zijn vertaald naar drie ambities:

1. Sociaal DNA van de provincie (toepassing sociale bril in het werk);
2. Inclusieve provincie (bijdragen aan gelijke kansen voor inwoners vanuit onze provinciale rol);
3. Inclusieve organisatie (Bijdragen aan een meer diverse en meer inclusieve organisatie).

Het beleidskader Sociale Agenda 'Wij doen mee!' is in Provinciale Staten van 23 maart 2022 vastgesteld. Het college van Gedeputeerde Staten heeft op 7 juni 2022 de uitvoeringsagenda van de Sociale Agenda Wij doen mee! vastgesteld. In 2023 is de Sociale Agenda geëvalueerd. Hoewel de projectresultaten op schema lopen, is het bereiken van de hoofddoelstelling (een inclusieve provincie én organisatie) niet in één jaar voltooid. Dit is een proces, waarin het afgelopen jaar een eerste beweging is gecreëerd. In 2024 wordt hierop voortgebouwd. De komende tijd wordt de portefeuille Vitale Samenleving verder ingericht en bekeken hoe de Sociale Agenda hier het beste inpast.

Beoogde resultaten

Sociaal DNA van de provincie

- Uitvoeren implementatieplan (opschalen van het aantal sociale bril sessies en communicatie over het toepassen van de sociale bril (inclusief werkwijze invullen van de sociale bril paragraaf in de Statenvoorstellen).
- Opstellen dashboard o.b.v. bestaande monitors t.b.v. meetbaarheid en zichtbaarheid resultaten Sociale Agenda.

Inclusieve provincie

- Uitvoering VN Verdrag Handicap (implementatieplan uitvoeren);
- Aanpak Laaggeletterdheid (opstellen en uitvoeren aanpak samen met Cultuur & Erfgoed);
- Bijdragen aan brede aanpak van discriminatie (stimuleren antidiscriminatiebeleid van gemeenten via leernetwerkbijeenkomsten, bewustwording genereren via de Issuekalender, steunen van en samenwerking met antidiscriminatievoorziening Art1MN);
- Utrecht Regenboogprovincie (borging project SchoolsOUT, bewustzijn genereren via de Issuekalender, deelname aan de Pride 2024, deelname aan interprovinciaal overleg).

Inclusieve organisatie

- Advisering van team HRO bij verdere uitvoering van Aanpak Diversiteit en Inclusie.

9.7.2 Het ondersteunen van de transitie naar een circulaire samenleving is sterker en meer integraal

Toelichting op meerjarendoel

Circulaire samenleving gaat over grondstof, uitstoot, schaarste en afhankelijkheid, en ook over het zoeken naar alternatieven. Deze transitie is voorwaardelijk voor alle andere transities en maakt deze minder afhankelijk. Om zicht te houden op de doelstellingen voor 2030 en 2050 en een leefbare toekomst is het noodzakelijk om de transitie naar de circulaire samenleving te versnellen.

Voor de versnelling van de transitie naar een circulaire samenleving is het zaak dat onze provincie als organisatie zelf ook meedoet in de transitie. We willen circulariteit borgen in de programma's van de provincie zodat de interne (lijn)organisatie circulariteit in haar opdrachten en projecten verankert. Daarmee dragen alle domeinen bij aan de transitie naar een circulaire samenleving. De concernopgave ondersteunt de interne organisatie in haar circulaire ambities en maakt de voortgang transparant via monitoring van de circulaire activiteiten.

In samenwerking met onze landelijke en regionale partners zorgen we dat de transitie ook bij andere organisaties wordt versneld en verrijkt. Er is een sterke samenwerking met Alliantie Cirkelregio Utrecht, platform Groene Hart Werkt! en Living Lab Regio Foodvalley Circulair.

Beoogde resultaten

- De grondstoffenmonitoring is doorontwikkeld en biedt meer inzichten ,
  zowel voor de eigen organisatie als voor externe partijen.
- De uitvoering van Programma Circulair Midden-Nederland in samenwerking met alliantie Cirkelregio
- Utrecht, platform Groene Hart Werkt! en Living Lab Regio Foodvalley Circulair. De middellange termijnstrategie circulaire samenleving is opgesteld, passend bij de aanbevelingen n.a.v. het onderzoek Circulaire Economie van de Randstedelijke Rekenkamer.
- Organisatiebreed zijn er mogelijkheden geboden om het kennisniveau op het gebied van circulariteit toe te laten nemen.
- Er zijn inzichten verschaft m.b.t. de mogelijkheden om circulariteit meer te integreren in de werkzaamheden van de organisatie en de relatie met buiten.
- Effectindicatoren zullen worden onderzocht t.b.v. de programmabegroting.
- Als overkoepelend thema bezien we de diverse opgaven in samenhang en werken samen waar synergie het mogelijk maakt kansen te pakken en de impact te vergroten. Specifiek doen we dat met de concernopgave Klimaat Centraal.

9.7.3 De transitie naar een klimaatneutrale samenleving wordt concernbreed beter verankerd en gemonitord

Toelichting op meerjarendoel

PS hebben opgeroepen te zorgen voor een meer integrale aanpak van het klimaatbeleid, door middel van motie 100 ‘Klimaat centraal’ (2021 / 100), motie 74 ‘Behalen klimaatdoelen’ (2021 / 74), motie 117 ‘Verken mogelijkheden Utrechtse klimaattop’ (2021 / 117) en motie 79 ‘Code Rood voor Klimaat, uitwerken op maat’ (2022 / 79), met name op het gebied van klimaatmitigatie (CO2 reductie). Dit wordt gecoördineerd vanuit het programma ‘Klimaat Centraal’. Een van producten die dit programma in 2023 heeft opgeleverd, is een klimaatparagraaf in deze begroting (9.11). Daarin is het overzicht gegeven van de stand van zaken per klimaattafel als het gaat om de CO2 reductie. Binnenkort zal GS een Uitgangspuntennotitie Klimaatmitigatie (‘Naar Netto Nul') aan PS aanbieden. Daarin is opgenomen hoe gestuurd gaat worden op klimaatmitigatie gedurende de huidige coalitieperiode.

Het is ons doel de provincie in uiterlijk 2050 klimaatneutraal te maken; de CO2-uitstoot dient dan netto nul te zijn. Vanuit Klimaat Centraal wordt gewerkt aan:

- Vat te krijgen op de samenhang en het effect van klimaatmaatregelen die de uitstoot van broeikasgassen, waaronder CO2, beperken en afvangen;
- De ambtelijke coördinatie en samenwerking op klimaatthema’s te intensiveren - een duidelijke, coördinerende en intern / extern verbindende rol draagt bij aan focus en versnelling op de klimaatdoelstelling;
- Klimaat stevig in te bedden in onze cultuur, structuur en strategie.

Beoogde resultaten

- Een verdere uitbreiding en verfijning van de klimaatdashboards (klimaatmonitor provincie Utrecht), tot op gemeentelijk niveau en met een betere uitleg van de cijfers en de context waarin deze worden gebruikt.
- Een klimaatparagraaf in de begroting 2025 om de trends t.a.v. de emissies van broeikasgassen (uitgedrukt in CO2) inzichtelijk te maken. Dit is nog relatief nieuw en de methodiek en indicatoren die we opnemen in de klimaatparagraaf zijn nog in ontwikkeling. We zien de opzet van deze paragraaf als een groeimodel.
- In 2023 vindt onderzoek plaats naar de wijze(n) waarop CO2-beprijzing als instrument kan worden ingezet t.b.v. de uitstoot van de eigen organisatie. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek wordt hier in 2024 opvolging aan gegeven.
- Er wordt bekeken hoe de concernprogramma’s Klimaat Centraal en Circulaire Samenleving meer samenhang kunnen krijgen.

- De concernopgave Klimaat centraal loopt eind 2024 af. In 2024 zal een voorstel worden gedaan op welke wijze onze klimaatambities vanaf 2025 het beste kunnen worden geborgd.
- Implementatie van de Uitgangspuntennotitie 'Naar Netto Nul' zal in 2024 plaatsvinden.

9.7.4 Het beleid is beter met data onderbouwd

Toelichting op meerjarendoel

De concernopgave "Slimmer met Data" is per 1 mei 2023 beëindigd en overgedragen aan de lijnorganisatie. Er is geen separaat budget meer aan dit beleidsdoel gekoppeld. Vervolgactiviteiten zijn ondergebracht bij het begrotingsdoel 10.2.3 "Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen".

Beoogde resultaten

Zie begrotingsdoel 10.2.3 "Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen".

9.8 Archiefplaats toezicht informatiebeh

Toelichting op beleidsdoel

De provinciearchivaris bij Het Utrechts Archief (HUA) heeft op basis van de Archiefwet 1995 twee wettelijke taken: toezicht houden op de informatiehuishouding bij de provinciale organisatie en haar samenwerkingsverbanden, en beheren van historische archieven die in de provinciale archiefbewaarplaats bewaard worden. Het beheer van de oudere archieven is belegd bij HUA; zie Verbonden Partijen. Dit beleidsdoel heeft verbinding met het programma's Samenwerken & Dossiers en Wet open overheid (Woo), CIO Office en het strategisch informatiebeheer overleg (SIO) van de provincie. De beleidsdoelen van HUA voor de provincie zijn uitgewerkt in het meerjarenbeleidsplan van HUA voor 2021-2024

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

9.8 Archiefplaats toezicht informatiebeh	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	100	108	114	114	114	114
Subsidies	672	682	682	682	682	682
Materiële lasten	-	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	771	790	796	796	796	796
Totaal	-771	-790	-796	-796	-796	-796

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Actief openbaar publiceren	Getal	4	3	5	**	**	
Omschrijving: Aantal documentcategorieën onder artikel 3.3 Wet open overheid, waarvoor de PU de procedures en voorzieningen gerealiseerd heeft om actief openbaar te publiceren							
Toelichting:							

Bron:	Intern						
2 Beheren en delen provinciale organisatie		Getal	100	100	100	100	100
Omschrijving:	Aantal teams dat de vernieuwde werkwijze voor het beheren en delen van provinciale informatie heeft doorgevoerd (aansluiting op Teams/SharePoint)						
Toelichting:							
Bron:	Intern						

Meerjarendoelen

9.8.1 Provinciale informatie is beter en duurzamer beschikbaar, toegankelijk en we publiceren actief openbaar

Toelichting op meerjarendoel

Duurzame beschikbaarheid van informatie
Onze organisatie heeft kennis en afspraken nodig voor kwaliteitszorg in onze informatiehuishouding (IHH). Hier hebben we in 2023 al aan gewerkt, na de introductie van de nieuwe applicaties hiervoor. In de komende jaren werken we die kwaliteitszorg verder uit, zodat de hele organisatie dit kan doorvoeren in onze werkprocessen.

Dit beleidsdoel heeft ook betrekking op de provinciale archiefbewaarplaats. Het beheer van de archiefbewaarplaats is gedelegeerd aan de verbonden partij Het Utrechts Archief.

Implementatie van de Wet open overheid (Woo)
Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid in werking getreden en is de organisatie gestart met de implementatie ervan. De implementatie verloopt gefaseerd tot uiterlijk 2027. De Woo regelt dat informatie van overheden kan worden gevonden, opgevraagd en ingezien. Overheidsinformatie is openbaar, tenzij de Woo of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken.

De implementatie van de Woo heeft een sterke samenhang met het op orde brengen van de informatiehuishouding en -voorziening in de organisatie. Het op de juiste manier en op de juiste plek opslaan van documenten voorwaardelijk om deze passief of actief openbaar te maken. Onder Meerjarendoel 10.2.3. “Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen” is nader uitgewerkt op welke onderdelen in 2024 wordt ingezet voor de implementatie van de Woo in onze organisatie.

Beoogde resultaten

- Aanwijsbare verbeteringen op het gebied van informatiebeheer in onze informatiehuishouding (IHH) onder de Wet open overheid en aansturing vanuit vernieuwde governance op onze informatievoorziening (IV), alsmede betere inbedding van het toezicht en onze kwaliteitsprocessen.

Verbonden Partijen

Onderstaande Verbonden Partijen hebben betrekking op dit programma:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG) *
- Het Utrechts Archief *
- Huis der Nederlandse Provincies (HNP) *

- Inter Provinciaal Overleg (IPO) *
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) *
- Randstedelijke Rekenkamer (RRK) *
- REMU Houdstermaatschappij NV *
- Vitens NV *

Voor overige informatie verwijzen wij u naar paragraaf 3.6 Verbonden Partijen.

10. Overzicht overhead

Toelichting op programmadoel

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de totale kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt dus niet aan de afzonderlijke programma's toegerekend.

In dit onderdeel van de begroting wordt dit inzicht gegeven. De overhead bestaat uit:

- Leidinggevenden primair proces (hiërarchisch) en projectleiding.
- Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie.
- HR en Organisatie (HRO).
- Inkoop, inclusief aanbestedingen en contractmanagement.
- Interne en externe communicatie (met uitzondering van klantcommunicatie).
- Juridische zaken.
- Informatievoorziening en automatisering (IEA).
- Facilitaire zaken en huisvesting inclusief beveiliging.
- Managementondersteuning primair proces.

Voor de inhoudelijk toelichting op de ontwikkelingen met betrekking tot bedrijfsvoering, verwijzen wij u naar de vanuit het BBV verplichte paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 3.5 van deze begroting) en voor de financiële vertaalslag verwijzen wij u door naar programma 10 Overhead (paragraaf 2.10 van deze begroting).

Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten op beleidsdoel

10. Overzicht overhead	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
10.1 Financiën en bedrijfsv. is sterk	-16.335	-18.697	-20.087	-17.370	-17.049	-17.233
10.2 Organisatie daadkrachtig, wendbaar	-38.036	-38.269	-37.906	-36.908	-34.985	-34.917
10.3 De communicatie is goed en modern	-3.015	-3.043	-3.359	-3.359	-3.359	-3.359
10.4 De beheersing van de organisatie	-1.557	-2.038	-2.692	-2.692	-2.564	-2.564
Totaal exploitatie	-58.942	-62.046	-64.044	-60.329	-57.957	-58.073
Mutaties reserves						
Res. 10. Overzicht Overhead	-543	229	0	0	0	0
Totaal 10. Overzicht overhead	-59.485	-61.817	-64.044	-60.329	-57.957	-58.073

Overzicht van baten en lasten per kostensoort

10. Overzicht overhead	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	31.211	33.998	36.292	35.806	35.573	35.573
Kapitaallasten	5.115	6.141	6.035	6.956	6.907	6.895
Materiële lasten	27.532	26.990	25.407	21.257	19.756	19.884
Subsidies	640	458	458	458	458	458
Totaal Lasten	64.498	67.587	68.192	64.477	62.694	62.810
Baten	5.556	5.541	4.149	4.149	4.738	4.738
Totaal Baten	5.556	5.541	4.149	4.149	4.738	4.738
Totaal exploitatie	**-58.942**	**-62.046**	**-64.044**	**-60.329**	**-57.957**	**-58.073**
Mutaties reserves						
- Stortingen	-648	-	-	-	-	-
- Onttrekkingen	105	229	-	-	-	-
Totaal mutaties reserves	**-543**	**229**	**-**	**-**	**-**	**-**
Saldo programma	**-59.485**	**-61.817**	**-64.044**	**-60.329**	**-57.957**	**-58.073**

Reserves Overzicht overhead

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Meerjarige programma's/projecten	648	0	0	0	0	0
Totaal stortingen	648	0	0	0	0	0
Reserve Groot onderhoud Huisvesting	105	0	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	0	61	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	105	61	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**543**	**-61**	**0**	**0**	**0**	**0**

Investeringen

Zie voor de investeringen het meerjareninversteingsplan (MIP) bedrijfsvoering dat bij de Kaderbrief 2024 is gevoegd. In het MIP is een overzicht en nadere toelichting opgenomen van investeringen van de onderdelen:

- ICT
- Facilitair

Daarnaast is in het MIP Bedrijfsvoering een overzicht opgenomen van de financiële ontwikkeling van de kapitaallasten.

Beleidsdoelen

Beleidsdoel	Meerjarendoel
10.1 De basisorganisatie voor financiën en bedrijfsvoering is sterk en goed toegerust	10.1.1 Versterken en blijvend ontwikkelen van de financiële functie
	10.1.2 Versterken van de juridische functie
	10.1.3 Opstellen en daarna uitvoeren van programma 'Versterken subsidieloket'
	10.1.4 Versterken van de inkoopfunctie en organiseren van centraal contractmanagement
	10.1.5 Versterken informatiebeveiliging en privacybescherming
	10.1.6 De provincie is digitaal goed toegerust en flexibel
10.2 De provinciale organisatie is daadkrachtig, wendbaar en duurzaam	10.2.1 Tijdig starten en afronden P&C-producten; zijnde de Jaarrekening, de Zomernota, de Kadernota en de Begroting. Versterken rol Provinciale Staten bij totstandkoming en verbeteren communicatie rondom deze producten
	10.2.2 Versterken HRM-functie en blijvend ontwikkelen inclusieve organisatie en medewerkers.
	10.2.3 Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen
	10.2.4 Goede huisvesting en verduurzamen eigen vastgoed
10.3 De communicatie is goed en modern	10.3.1 Inwoners en bedrijven zijn beter geïnformeerd over beleidsvoornemens, concrete plannen en projecten en hebben meer mogelijkheid tot beïnvloeding van beleid en projecten.
	10.3.2. Doorontwikkelen communicatiemiddelen op basis van nieuwe technieken
	10.3.3. De jaarrekening en begroting beter toegankelijk maken voor het Utrechtse publiek en actiever communiceren over de financiële positie en ontwikkelingen binnen de provincie.
	10.3.4 Vergroten van de zichtbaarheid van het werk van de provincie (corporate communicatie), zodat inwoners weten aan welke opgaven de provincie werkt en wat ze wil bereiken.
10.4	10.4.1 Uitvoeren van concerncontrol waaronder het adviseurschap van de Financiële Auditcommissie.

De beheersing van de organisatie door het management en het bestuur is optimaal	10.4.2 Versterken van Verbijzonderde Interne Controle (VIC)

10.1 Financiën en bedrijfsv. is sterk

Toelichting op beleidsdoel

Onze financiële huishouding is ook in 2024 een blijvend aandachtspunt. Alle domeinen staan voor de opdracht om realistisch te begroten, volgens de aangenomen motie Wijntjes, waardoor onderbesteding wordt teruggedrongen en beoogde doelen worden gehaald binnen de gestelde begroting. Om goed te kunnen ramen, moet goede informatie beschikbaar zijn. Het nieuwe financiële systeem helpt hierbij vanaf 2024 evenals de invoering van het nieuwe subsidiesysteem in 2023. Daarnaast zijn er steeds meer rapportages realtime beschikbaar die zorgen voor meer inzicht. Er zijn de afgelopen jaren aanzienlijke verbeterslagen gerealiseerd, maar het doorontwikkelen van de planning-en-controlcyclus en het kwalitatief verbeteren van de P&C-producten is een continu proces.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

10.1 Financiën en bedrijfsv. is sterk	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	7.912	9.355	11.595	11.109	11.109	11.109
Kapitaallasten	944	1.790	1.558	2.222	1.979	1.979
Materiële lasten	6.925	7.171	6.552	3.657	3.579	3.763
Subsidies	570	381	381	381	381	381
Totaal Lasten	16.351	18.697	20.087	17.370	17.049	17.233
Baten	17	-	-	-	-	-
Totaal Baten	17	0	0	0	0	0
Totaal	-16.335	-18.697	-20.087	-17.370	-17.049	-17.233

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Afgehandelde subsidieaanvragen	%	61	95	95	100	100	
Omschrijving: Het percentage dat binnen 13 weken wordt afgehandeld							
Toelichting:							
Bron: Subsidieregistratie systeem (SRS)							

2 Privacybescherming	%	93,4	100	100	100	100
Omschrijving:	Het percentage van de leveranciers waarmee een verwerkingsovereenkomst is gesloten over het gebruik van data. Het zijn overeenkomsten tussen provincie en andere partijen, die onze (persoons)gegevens verwerken voor een bepaald doel, zoals wegenbelasting of salarisverwerking.					
Toelichting:						
Bron:	Rapportage AVG tweede kwartaal 2023					

3 Factuurbetaling: 95% van de facturen wordt binnen 30 dagen betaald	%	98,2%	95	95	95	95
Omschrijving:	Het percentage facturen dat binnen 30 dagen wordt betaald.					
Toelichting:						
Bron:	SAP en Power BI					

Meerjarendoelen

10.1.1 Versterken en blijvend ontwikkelen van de financiële functie

Toelichting op meerjarendoel

De tekst van dit meerjarendoel is opgenomen onder meerjarendoel 10.2.1 Tijdig starten en afronden P&C-producten; zijnde de Jaarrekening, de Zomernota, de Kadernota en de
Begroting. Versterken rol Provinciale Staten bij totstandkoming en verbeteren communicatie rondom deze producten.

10.1.2 Versterken van de juridische functie

Toelichting op meerjarendoel

Naast het borgen van de ingezette werkwijze in de organisatie, worden voor het begrotingsjaar 2024 geen nieuwe acties meer voor dit thema voorzien.

10.1.3 Opstellen en daarna uitvoeren van programma ‘Versterken subsidieloket'

Toelichting op meerjarendoel

Het team subsidies is verantwoordelijk voor een uniforme, transparante en rechtmatige uitvoering van het subsidieproces, waarbij aanvragen tijdig en met een goede kwaliteit afgehandeld worden.

In 2023 is het subsidiesysteem SAP CRM Grantor Management geïmplementeerd. De volgende fase, die start in januari 2024, betreft de inkoop en implementatie van een nieuw aanvraagportaal. Het aanvraagportaal subsidies zal geïntegreerd worden met het nieuwe SAP CRM Grantor Management systeem (backoffice systeem subsidies). Hierdoor zal de kwaliteit van de aanvraag zal toenemen, handmatige werkzaamheden verminderd worden en de doorlooptijd van de behandeling wordt hiermee versneld. Bovendien biedt het nieuwe aanvraagportaal de aanvrager een laagdrempelige ingang om subsidies aan te vragen. Het is namelijk mogelijk de voortgang van aanvragen te monitoren, subsidiestukken kunnen geraadpleegd worden (inclusief beschikkingen) en communicatie kan binnen het portaal met de aanvrager over de ingediende aanvraag gevoerd worden.

Daarnaast blijft het optimaliseren en het verbeteren van de subsidieketen een belangrijk thema. Enerzijds gericht op het vereenvoudigen van het aanvragen van subsidies door de aanvrager, zoals het slimmer inzetten van het instrumentarium en vereenvoudiging van de administratieve lasten waar mogelijk. Anderzijds gericht op het verlagen van de uitvoeringskosten binnen de provincie.

10.1.4 Versterken van de inkoopfunctie en organiseren van centraal contractmanagement

Toelichting op meerjarendoel

In 2024 wordt verder gewerkt aan het versterken van de inkoopfunctie op verschillende gebieden.

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) wordt verder ontwikkeld en geborgd in de organisatie en systemen. We evalueren het beleid en de uitvoering, de borging in systemen en ontwikkelen een instrumentarium voor toepassingen binnen aanbestedingen en contractmanagement.

In 2024 zal het nieuwe bestelproces in het nieuwe ERP-systeem van start gaan. Tegelijkertijd zullen we starten met de inkoop en implementatie van een (nieuw) contractbeheer/managementsysteem. Het nieuwe systeem heeft als doel om het contractbeheer te integreren in het nieuwe financiële systeem (vanuit ERP gedachte). Hierdoor zal de kwaliteit van de contractregistratie verbeteren, handmatige werkzaamheden worden verminderd en een versnelling van de doorlooptijd wordt gerealiseerd. Tevens zal het systeem centraal en decentraal contractmanagement ondersteunen om beter grip te krijgen op de uitvoering van de contracten en het behalen van KPI's.

10.1.5 Versterken informatiebeveiliging en privacybescherming

Toelichting op meerjarendoel

Het voldoen aan de actuele wet- en regelgeving rondom informatieveiligheid en privacy en het anticiperen op nieuwe ontwikkelingen op dit terrein blijft ook in 2024 een grote uitdaging en vraagt continu aandacht. Dit onderwerp ontwikkelt zich snel en het aantal dreigingen op het gebied van informatieveiligheid neemt toe. Het vraagt veel inzet van de organisatie om deze ontwikkelingen bij te benen en daarnaast de noodzakelijke groei van de organisatie op dit onderwerp te bewerkstelligen.

Om cyberincidenten (hack, ransomware aanval, inbraak, etcetera) te voorkomen worden en zijn preventieve en repressieve maatregelen in de organisatie doorgevoerd. Hier wordt doorlopend veel aan gedaan, op technisch, organisatorisch (awareness, opleiding, communicatie) en procedureel (leveranciers-procedures, beleid) vlak. Het plaatsvinden van een cyberincident is toegevoegd aan het bestaande Bedrijfscontinuïteitsplan en uitgewerkt in het Cyberincident Response Plan.

10.1.6 De provincie is digitaal goed toegerust en flexibel

Toelichting op meerjarendoel

Afgelopen jaren is een groot aantal initiatieven opgepakt door de organisatie en hebben we geïnvesteerd in vernieuwing van onze IT-voorzieningen. Initiatieven die mede binnen de i-opgave (SlimCity) en het programma BV Beter zijn vormgegeven. Al deze IT-voorzieningen blijven zich ook in 2024 ontwikkelen opdat de organisatie goed toegerust is in de uitvoering van haar opgaven en werkzaamheden.

We hebben in 2023 een traject in gang gezet om tot verbeteringen te komen van de wijze waarop we toekomstbestendig met elkaar digitaal samenwerken. In 2024 werken we verder aan deze digitale transformatie van de organisatie. Een transformatie waarbij de toepassingen van digitale technologie en data bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven en een beter presterende provincie.

Dit beleidsdoel heeft een nauwe samenhang met beleidsdoel 10.2.3 “Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen”.

10.2 Organisatie daadkrachtig, wendbaar

Toelichting op beleidsdoel

Om alle maatschappelijke doelen te realiseren is het van belang dat de provinciale organisatie daadkrachtig is, wendbaar kan inspelen op veranderende omstandigheden en ontwikkelingen en daarbij altijd duurzaam handelt.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

10.2 Organisatie daadkrachtig, wendbaar	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	19.529	20.562	19.648	19.648	19.543	19.543
Kapitaallasten	4.171	4.351	4.477	4.734	4.928	4.916
Materiële lasten	19.815	18.820	17.852	16.597	15.174	15.118
Subsidies	60	77	77	77	77	77
Totaal Lasten	43.575	43.810	42.054	41.056	39.722	39.654
Baten	5.540	5.541	4.149	4.149	4.738	4.738
Totaal Baten	5.540	5.541	4.149	4.149	4.738	4.738
Totaal	-38.036	-38.269	-37.906	-36.908	-34.985	-34.917

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Medewerkers met afstand tot arbeidsmarkt.	%	18,86 fte	5	2,85	2,85	2,85	2,85
Omschrijving:	Het percentage medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt of via de participatiewet dat bij de provincie in dienst is.						
Toelichting:	De hoogte van het quotumpercentage wordt jaarlijks door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) vastgesteld. Het quotumpercentage 2024 voor de overheid is 2,85%, dat komt bij de provincie Utrecht neer op 27,55 fte. Als het aantal banen voor mensen met een arbeidsbeperking landelijk achterblijft, kan de werkgever een boete krijgen: de quotumheffing. Dit maakt het ministerie van SZW jaarlijks bekend via de banenmonitor. In 2021, 2022 en 2023 was er nog geen quotumheffing opgelegd.						
Bron:	Personeelsinformatiesysteem AFAS						
2 Energiegebruik huisvesting	%		5	5	0	0	0
Omschrijving:	Het percentage afname van energieverbruik van het provinciale vastgoed per jaar.						

Toelichting:	De toelichting van deze prestatie-indicator is opgenomen onder meerjarendoel 10.2.4 Goede huisvesting en verduurzamen eigen vastgoed. Verdere jaarlijkse afname van deze prestatie-indicator is niet realistisch, vanwege de behaalde resultaten in de voorgaande jaren. Daarom gaan we deze indicator in 2024 nader bezien.
Bron:	Meterstanden energieleveranciers

Meerjarendoelen

10.2.1 Tijdig starten en afronden P&C-producten; zijnde de Jaarrekening, de Zomernota, de Kadernota en de Begroting. Versterken rol Provinciale Staten bij totstandkoming en verbeteren communicatie rondom deze producten

Toelichting op meerjarendoel

Het verder ontwikkelen van de Planning & Control-cyclus is een speerpunt. We streven ernaar om een meer gestroomlijnd en efficiënt proces te creëren voor het plannen, monitoren en bijsturen van onze activiteiten en doelstellingen. Hierbij zullen we onder andere kijken naar het optimaliseren van onze budgettering, het verbeteren van de rapportage- en analysemogelijkheden, het versterken van de communicatie en samenwerking tussen de verschillende betrokken afdelingen. Door de Planning & Control-cyclus verder te ontwikkelen, kunnen we een solide basis leggen voor het nemen van weloverwogen beslissingen, het bewaken van de voortgang en het realiseren van onze doelen op een effectieve en efficiënte manier.

Daarnaast bestaat de wens van de financiële audit commissie (FAC), het bestuur en de ambtelijke organisatie om de informatiewaarde in de P&C-documenten beter aan te laten sluiten op de rol en verantwoordelijkheden. Hiertoe heeft de FAC een werkgroep ingericht, die samen met een afvaardiging van Gedeputeerde Staten en de ambtelijke organisatie aan de slag gaat om dit te realiseren. Tijdens dit proces werken we ambtelijk aan een soepeler proces om te komen tot de P&C-producten. Daar valt nog veel winst te halen, vooral op het gebied van samenwerking, eigenaarschap en communicatie. Ook is dit een moment om onze meerjarendoelen te evalueren en eventueel bij te stellen.

10.2.2 Versterken HRM-functie en blijvend ontwikkelen inclusieve organisatie en medewerkers.

Toelichting op meerjarendoel

Dit meerjarendoel is tekstueel verwerkt in paragraaf 3.5 Bedrijfsvoering van deze begroting.

10.2.3 Versterken en versnellen digitalisering bedrijfsprocessen

Toelichting op meerjarendoel

Onze samenleving is ingrijpend veranderd door de toenemende digitalisering, wat wij als overheidsorganisaties ook merken. We zien dat het gericht werken met data grote kansen bieden om bij te dragen aan het oplossen van onze maatschappelijke opgaven, zoals snellere en betere dienstverlening, gerichter en beter geïnformeerd beleid, betere toezicht -en verantwoordingsmogelijkheden en het mogelijk maken van integrale afwegingen in gebiedsprocessen. Het gebruiken van data brengt ook risico’s met zich mee, zowel op juridisch, technisch en ethisch vlak. Dit alles vraagt om een bestendiging van deze nieuwe manier van werken.

Naast het technisch mogelijk maken van data-oplossingen is het van belang om op een verantwoorde en professionele manier de meerwaarde van data daadwerkelijk te benutten. Ten behoeve van onze maatschappelijke opgaven is een nieuwe manier van werken nodig binnen de domeinen die om een

faciliterende brugfunctie vraagt tussen maatschappelijke opgaven en techniek. Daarbij is het ook van belang dat we onze (virtuele) data-organisatie beter inrichten met duidelijke rollen, verantwoordelijkheden en processen.

Beoogde resultaten 2024

- De informatiepositie van enkele grote opgaven (zoals energietransitie, wonen, stikstof, klimaat, landbouw) is verbeterd door data-analyse, het opzetten van dashboards en zo mogelijk data science (voorspelling);
- De datavolwassenheid van de beleidsdomeinen is gegroeid: we versterken de kennis en expertise van en binnen de domeinen, en zorgen voor structurele kennisdeling van nieuwe digitale innovaties;
- De randvoorwaarden/data-organisatie brengen we op orde: we zetten een volgende stap in onze digitale transformatie, naar een meer professionele (virtuele) data-organisatie met duidelijke kaders, processen, rollen en verantwoordelijkheden.

Implementatie van de Wet open overheid (Woo)

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid in werking getreden en de organisatie gestart met de implementatie ervan. De implementatie verloopt gefaseerd tot uiterlijk 2027. De Woo regelt dat informatie van overheden kan worden gevonden, opgevraagd en ingezien. Overheidsinformatie is openbaar, tenzij de Woo of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken.

De Woo regelt openbaarmaking van informatie op verzoek (passief) en ook openbaarmaking uit eigen initiatief van overheidsorganisaties (actief). De actieve openbaarmaking is nieuw in de Woo ten opzichte van haar voorloper, de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

De implementatie van de Woo heeft een sterke samenhang met het op orde brengen van de informatiehuishouding en -voorziening in de organisatie. Het op de juiste manier en op de juiste plek opslaan van documenten voorwaardelijk om deze passief of actief openbaar te maken.

In 2024 ligt de nadruk ten aanzien van de implementatie van de Woo op de volgende onderdelen:

- Werkwijze en besluitvorming bij beantwoording Woo-verzoeken verder optimaliseren.
- Platform realiseren voor de actieve bekendmakingen, intern werkproces opstellen, verantwoordelijkheden beleggen.
- Verder opbouwen van interne kennis en bewustwording over de Woo bij het ambtelijk apparaat en de politieke ambtsdragers.

Bovenstaande onderdelen worden in overleg en in afstemming met collega-provincies via het Interprovinciaal Overleg(IPO)-verband opgepakt.

10.2.4 Goede huisvesting en verduurzamen eigen vastgoed

Toelichting op meerjarendoel

De afgelopen jaren zijn meerdere panden van de provincie aangepakt ten aanzien van verduurzaming. Bij zes van de zeven panden is een energielabel A of beter vastgesteld. In 2023 is gestart met het opstellen van de roadmap voor aanvullende verduurzaming en energieneutraal maken van het provinciaal vastgoed. Deze roadmap wordt opgesteld in lijn met de doelen voor CO2 neutraal en energieneutraal vastgoed (2035).

De afgelopen periode zijn onderzoeken en basisdocumenten opgesteld om de gebruikssituatie van het Huis van de Provincie inzichtelijk te krijgen. Deze documenten en gegevens worden gebruikt in de technische concepten die worden ontwikkeld, deze voldoen aan de gestelde interne doelen. Sinds 2022 zijn op de 2e, 5e en 6e etage

Oekraïense vluchtelingen gehuisvest, het contract met de gemeente Utrecht is verlengd tot 2025. Na het verlopen van het contract worden deze etages verbouwd tot werketages conform de nieuwe inrichtingsplannen.

De inzichten met betrekking tot de investeringskosten en -momenten worden verkregen vanuit het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en de meerjareninvesteringsprognose (MJIP). Hierdoor is het mogelijk de verduurzaming van het provinciaal vastgoed efficiënt en maatschappelijk verantwoord uit te voeren.

In 2024 worden de volgende processtappen doorlopen:

- Starten en (gedeeltelijk) doorlopen van de Europese aanbesteding.
- Vaststellen roadmap CO2 en energie neutraal maken van het Huis van de Provincie.
- Het verbeteren en verduurzamen van de huidige MJOP en MJIP van de verschillende panden.
- Gereed voor aanbesteding (Q3) van de begane grond en eerste verdieping van het Huis van de Provincie.
- Start werkzaamheden begane grond en eerste verdieping van het Huis van de Provincie.
- Afronding van de modernisering van de 15e en 18e etage.

Gebiedsontwikkeling

De gemeente Utrecht heeft de ambitie om Rijnsweerd te transformeren naar toekomstbestendig woon-werkgebied. Stichting Kantorenpark Rijnsweerd werkt deze ambitie uit in een masterplan. Als vervolg op de provinciale Vastgoedstrategie 2021 voert de provincie een verkenning uit naar de mogelijkheden en kansen om het perceel van de Provincie (Archimedeslaan 6) te ontwikkelen in lijn met de visie van de gemeente, het masterplan Rijnsweerd en de eigen provinciale ambities. Eind 2023 wordt de verkenning afgerond waarin verschillende scenario's uitgewerkt zijn. Op basis van deze rapportage kan de organisatie besluiten al dan niet verder te gaan met deze gebiedsontwikkeling.

10.3 De communicatie is goed en modern

Toelichting op beleidsdoel

Communicatie is goed als de boodschap ontvangen, begrepen en onthouden wordt. Dit lukt beter door de inzet van middelen die aansluiten bij de behoeften en het gedrag van de doelgroep en in een vorm die aanspreekt.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

10.3 De communicatie is goed en modern	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	2.409	2.396	2.709	2.709	2.709	2.709
Materiële lasten	597	647	650	650	650	650
Subsidies	9	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	3.015	3.043	3.359	3.359	3.359	3.359
Totaal	-3.015	-3.043	-3.359	-3.359	-3.359	-3.359

Indicatoren

Prestatie-indicatoren	Eenheid	Realisatie 2022	Streef-waarde 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Verhalen / artikelen	%	50	70	80	80	80	
Omschrijving:	Het percentage van aantal artikelen (stories) op eigen kanalen dat wordt overgenomen in landelijke, regionale en lokale media						
Toelichting:							
Bron:	Mediamonitoring						
2 Persberichten	%	95	90	90	90	90	
Omschrijving:	Het percentage van het aantal verstuurde persberichten dat leidt tot een bericht in de media (alle)						
Toelichting:							
Bron:	Mediamonitoring						
3 Interessebereik social media	%	3,11	3,5	4	5	5	
Omschrijving:	Het percentage reacties (emoticons, antwoorden, deelacties en doorkliks) op social mediaberichten van Provincie Utrecht ten opzichte van het aantal keren dat zij aan social mediagebruikers zijn getoond						
Toelichting:							
Bron:	Social Mediamonitoring						

Meerjarendoelen

10.3.1 Inwoners en bedrijven zijn beter geïnformeerd over beleidsvoornemens, concrete plannen en projecten en hebben meer mogelijkheid tot beïnvloeding van beleid en projecten.

Toelichting op meerjarendoel

Informatie is op tijd, duidelijk en vindbaar en is de basis voor goede dienstverlening en het vertrouwen in de overheid. Dit is een randvoorwaarde voor interactie met en invloed van inwoners, bedrijven en overige stakeholders.

10.3.2. Doorontwikkelen communicatiemiddelen op basis van nieuwe technieken

Toelichting op meerjarendoel

Om digitale toegankelijkheid te vereenvoudigen zijn nieuwe technieken nog nauwelijks voorhanden op de markt. Er is nu nog veel handmatig werk voor nodig en kennis en kunde bij medewerkers. Dit is een moeizaam leerproces. In 2024 wordt een Accesibility Officer aangesteld om digitale toegankelijkheid structureel te borgen (besluit Kaderbrief 2024).

Artificial Intelligence (AI) wordt in de communicatie van de provincie nog niet toegepast. Beleidsmedewerkers schrijven zelf hun teksten en brieven aan inwoners. We zullen verkennen in lijn met het (te ontwikkelen) beleid of

en onder welke randvoorwaarden we met behulp van nieuwe technologie onze communicatie kunnen verbeteren.

10.3.3. De jaarrekening en begroting beter toegankelijk maken voor het Utrechtse publiek en actiever communiceren over de financiële positie en ontwikkelingen binnen de provincie.

Toelichting op meerjarendoel

De producten van de P&C-cyclus staan boordevol met informatie door medewerkers opgeleverd die het verdient om beter ontsloten te worden. Corporate communicatie maakt de informatie toegankelijk voor een breder publiek op een wijze die aansluit bij een breed publiek. We laten ook in 2024 weer de verhalen achter de cijfers zien met artikelen en filmpjes en besteden extra aandacht aan het vergroten van het bereik.

10.3.4 Vergroten van de zichtbaarheid van het werk van de provincie (corporate communicatie), zodat inwoners weten aan welke opgaven de provincie werkt en wat ze wil bereiken.

Toelichting op meerjarendoel

Corporate communicatie draagt altijd zowel direct bij aan het realiseren van de opgaven als aan de zichtbaarheid van het werk van de provincie. Communicatiemedewerkers en beleidsmedewerkers werken samen aan concrete en begrijpelijke verhalen die interessant zijn omdat ze dicht bij de inwoner staan en aansluiten bij de interesse vanuit de samenleving, pers en politiek. We belichten daarbij de rol van de provincie. We doen dat in tekst en beeld en geluid. In 2024 gaan we door met het vertellen van verhalen en steken we meer energie in het vergroten van het bereik ervan.

10.4 De beheersing van de organisatie

Toelichting op beleidsdoel

Het kader risicomanagement zal worden geactualiseerd op grond van ervaringen van de afgelopen vier jaar en de tussentijds gehouden evaluatie. Daarnaast adviseren we de organisatie ten aanzien van de interne governance, risico's en beheersmaatregelen van grote transities (onder andere UPLG). De implementatie van de organisatieontwikkeling zal op een beheerste wijze moeten worden vormgegeven en uitgevoerd. Daarnaast ondersteunen we de ambtelijke organisatie onder andere bij het volgen van de implementatie van aanbevelingen van accountants en de Randstedelijke Rekenkamer. Een andere activiteit is het uitvoeren van onderzoeken, audits en het toetsen van de verbijzonderde interne controles in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording.

Wat gaat dit beleidsdoel kosten?

10.4 De beheersing van de organisatie	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelslasten	1.361	1.685	2.339	2.339	2.211	2.211
Materiële lasten	195	353	353	353	353	353
Totaal Lasten	1.557	2.038	2.692	2.692	2.564	2.564
Totaal	-1.557	-2.038	-2.692	-2.692	-2.564	-2.564

Meerjarendoelen

10.4.1 Uitvoeren van concerncontrol waaronder het adviseurschap van de Financiële Auditcommissie.

Toelichting op meerjarendoel

Waar we in 2023 aandacht hebben besteed aan het meer aanscherpen van taken, rollen en verantwoordelijkheden van concern en business control, maken we in 2024 een verdere stap om er ook naar te handelen. In 2024 vragen diverse veranderingen aandacht en tijd van de organisatie (inclusief de controlfunctie), zoals het implementeren van een nieuw financieel systeem, de uitwerking van het coalitieakkoord en het doorvoeren van wijzigingen in de P&C-producten. Dit als gevolg van de gesprekken met de financiële auditcommissie (FAC) over de informatiewaarde van de P&C-producten. Daarom richten we ons in 2024 met name op incrementele ontwikkeling van de interne managementcyclus. Daarnaast ondersteunen en adviseren wij de organisatie bij de implementatie van risicomanagement bijvoorbeeld ten aanzien van samenwerkingsrelaties. Hierbij nemen we de uitkomsten van het evaluatierapport risicomanagement 2023 in ogenschouw. Tenslotte voeren we pilots uit op het gebied van datagedreven control en worden er diverse audits uitgevoerd (waaronder 217a-onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur). De FAC wordt geadviseerd in de invulling van haar rol en duiding van de ontwikkeling van de beheersing van de organisatie.

10.4.2 Versterken van Verbijzonderde Interne Controle (VIC)

Toelichting op meerjarendoel

We hebben een meerjaren VIC-plan vastgesteld voor de boekjaren 2023 en 2024. Medewerkers die tot de tweede lijn horen, voeren gedurende het jaar controles uit op de rechtmatigheid van de verantwoorde uitgaven. Dit zijn controles op de naleving van wet- en regelgeving (bijvoorbeeld de Europese aanbestedingswet), begrotingsrechtmatigheid (past de uitgave binnen de door u vastgestelde begroting) en misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O). Deze laatste controle is gebaseerd op het in 2022 door u vastgestelde M&O beleidskader (PS2022FAC13).

Geconstateerde onrechtmatigheden worden bijgehouden in de afwijkingenadministratie die periodiek worden gewogen en ambtelijk besproken. De onrechtmatigheden boven de rapportagegrens worden vervolgens in de jaarrekening (paragraaf bedrijfsvoering) aan u gerapporteerd, waarbij wij daarover een rechtmatigheidsoordeel verstrekken. Vanuit de derde lijn vindt een onafhankelijke, en deskundige, toetsing plaats van de VIC-werkzaamheden om voldoende zekerheid te bieden dat de gerapporteerde fouten juist en volledig zijn.

Verbonden partijen

Het overzicht overhead kent geen verbonden partijen die taken voor of met onze provincie uitvoeren.

Hoofdstuk 3 - Paragrafen

3.1 Provinciale belastingen en heffingen

3.1.1 Inleiding

Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en heffingen. Daarvan zijn de belangrijkste inkomstenbron de opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB). In 2024 zijn deze geraamd op € 150,8 miljoen.

Wij kennen daarnaast de volgende heffingen:

- leges
- ontgrondingenheffing
- grondwaterheffing

Belastingen en heffingen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Motorrijtuigenbelastingen	140.350	145.300	150.774	160.832	178.465	183.558
Leges	377	620	1.800	1.800	1.800	1.800
Ontgrondingenheffing	35	10	5	5	5	5
Grondwaterheffing	1.286	1.334	1.334	1.334	1.334	1.334
Totaal	**142.048**	**147.264**	**153.913**	**163.971**	**181.605**	**186.697**

3.1.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting wordt geheven over het bezit van een motorvoertuig. Bovenop de motorrijtuigenbelasting betalen houders van personenauto's en motoren provinciale opcenten. De opcenten zijn een procentuele opslag op de motorrijtuigenbelasting.

De Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht is de grondslag voor het heffen van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. U heeft die verordening op 27 juni 2011 vastgesteld en voor de laatste keer gewijzigd bij besluit van 9 november 2022.

In zowel het coalitieakkoord 2019-2023 als het coalitieakkoord 2023-2027 is afgesproken om het tarief voor de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting vanaf 2020 jaarlijks te indexeren met het verwachte consumentenprijsindexcijfer zoals vastgelegd in de meicirculaire provinciefonds. Voor het jaar 2024 bedraagt dit indexcijfer 3,1%. Hierdoor wordt het tarief met ingang van 1 januari 2024 verhoogd van 79,4 naar 81,9. In verband met deze verhoging is een aanpassing van de Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht noodzakelijk.

Voor de raming van de verwachte opbrengst uit de opcenten in de begroting wordt sinds 2016 uitgegaan van de raming die door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) wordt geformuleerd in de meicirculaire Provinciefonds van het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar. Deze raming wordt jaarlijks opgesteld om te komen tot de berekening van de provinciefondsuitkering. De opbrengst voor het jaar 2024 bedraagt volgens de meicirculaire naar verwachting € 1.840.954,66 per opcent. Deze opbrengst is als uitgangspunt genomen voor de raming van de opbrengst in de jaren 2024 tot en met 2027. Rekening houdend met het tarief van 81,9 en een verwachte opbrengst van € 1.840.954,66 per opcent komt de verwachte opbrengst voor het jaar 2024 uit op afgerond €150.774.187.

Daarnaast wordt voor de jaren 2025 tot en met 2027 een jaarlijkse groei verwacht van 0,6%. Deze verwachte stijging van de opbrengst is gebaseerd op de landelijke mutatie van de opbrengst per opcent in het jaar 2023 ten opzichte van 2022.

Onder de huidige wetgeving van het Rijk geldt dat elektrische auto's helemaal, en zuinige auto's voor een deel, zijn vrijgesteld van motorrijtuigenbelasting en daarmee dus ook van de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Deze afspraak geldt tot en met 2024. Vanaf 2025 wordt de vrijstelling beperkt tot 75% voor elektrische auto's en 25% voor hybride auto's en vanaf 2026 is er geen vrijstelling meer. Uiterlijk in 2024 vindt besluitvorming door het Rijk plaats over de vraag of de huidige vrijstelling zal worden verlengd. Voor het jaar 2024 worden wij in verband met vrijstelling van de zeer zuinige auto's door het Rijk gecompenseerd. Deze

compensatie hebben wij begroot bij de inkomsten vanuit het provinciefonds. Daarnaast gaan wij ervan uit dat de zuinige auto's vanaf 2025 zullen worden belast met motorrijtuigenbelasting of dat het Rijk opnieuw zal compenseren. De geraamde extra opbrengst voor deze zeer zuinige auto's is opgenomen in de totaal geraamde opbrengst, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. Wordt de huidige vrijstelling vanaf 2025 verlengd en besluit het kabinet in tegenstelling tot nu niet te compenseren, dan zal de opbrengst vanaf 2025 mogelijk lager uitvallen dan nu wordt verwacht.

Voor het jaar 2024 en de daarop volgende jaren wordt de opbrengst uit de opcenten gebaseerd op het per jaar geïndexeerde tarief, als volgt geraamd:

	2023	2024	2025	2026	2027
Primaire Begroting 2023	145.114	150.231	155.529	160.384	160.384
Bijstelling Kaderbrief 2024-2027	0	1.052	0	698	698
Mutatie o.b.v. Meicirculaire 2023	186	-508	-58	-925	3.742
Opbrengst opcenten zuinige auto's	0	0	5.361	18.308	18.734
Totaal geraamde opbrengst	**145.300**	**150.774**	**160.832**	**178.465**	**183.558**
Tarief provinciale opcenten	74,9	81,9	83,9	85,9	87,9
Verwachte consumentenprijsindex	2,4%	3,1%	2,5%	2,4%	2,3%

3.1.3 Provinciale heffingen

3.1.3.1 Leges

De leges vinden hun grondslag in de Legesverordening provincie Utrecht 2018, voor de laatste keer gewijzigd bij besluit van 14 december 2022.

Zoals verwoord in de verordening worden onder de naam 'leges' rechten geheven voor het genot van door of vanwege het provinciebestuur verstrekte diensten zoals omschreven in de verordening en de bijbehorende tarieventabel. Deze leges worden geheven van de aanvrager van de dienst of van degene voor wie de dienst wordt verstrekt.

De toe te passen tarieven staan in de tarieventabel bij de verordening. Deze tarieven worden doorgaans jaarlijks in lijn met de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting aangepast. Voor het jaar 2024 zullen wij daarom aan u voorstellen om de tarieven te verhogen met 3,1%. In verband met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Omgevingsverordening provincie Utrecht 2022 per 1 januari 2024, worden naast deze indexering nieuwe tarieven aan de tarieventabel toegevoegd, waaronder de leges voor milieubelastende activiteiten.

Uitgangspunt bij de vaststelling van de tarieven is dat deze ten hoogste kostendekkend mogen zijn. Dit wordt bij de vaststelling van de tarieventabel jaarlijks gecontroleerd aan de hand van een daarvoor ontwikkeld rekenmodel. In de tabel hieronder wordt de kostendekkendheid van de legestarieven nog nader toegelicht:

Berekening van kostendekkendheid van de leges	x € 1.000
Kosten taakveld(en) inclusief (omslag)rente	1.852
Inkomsten taakveld(en) exclusief heffingen	0
Netto kosten taakveld	**1.852**
Overhead	723
Btw	0
Totale kosten	**2.575**
Geraamde opbrengst leges	**1.800**
Dekkingspercentage	**69,9%**

De opbrengst van de leges is jaarlijks sterk wisselend, afhankelijk van het aantal aanvragen dat in een jaar wordt ontvangen.
Het overzicht is daarom gebaseerd op de gemiddelde aantallen opgelegde leges over de jaren 2020 tot en met 2022 naar de kostprijs en tarieven zoals die gelden voor het jaar 2024. Daarnaast is voor de nieuwe legestarieven, waarvoor we nog niet beschikken over ervaringscijfers, een zo zorgvuldig mogelijke inschatting gemaakt van de verwachte aantallen aanvragen.

De gemiddelde verwachte opbrengst is € 1.799.510. Deze opbrengst bedraagt 69,9% van de verwachte kosten voor de afhandeling van de met leges belaste aanvragen. Ter vergelijking: voor het jaar 2023 verwachten wij een opbrengst van € 620.346 met een dekkingspercentage van 67,9%. De verwachte opbrengst over 2024 ligt aanzienlijk hoger dan in 2023 als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

3.1.3.2 Ontgrondingenheffingen

Onder de naam ontgrondingenheffing is een heffing voor het ontgronden ingesteld als bedoeld in artikel 21f van de Ontgrondingenwet. Per 1 januari 2024, zijnde de ingangsdatum van de Omgevingswet zal de ontgrondingenheffing gebaseerd worden op artikel 13.4a van de Omgevingswet. Per die datum zal dan de Heffingsverordening provincie Utrecht 2024 in werking treden.

De heffing wordt gebruikt voor de vergoeding van schade veroorzaakt door een omgevingsvergunning voor een ontgrondingsactiviteit en voor kosten van onderzoek naar het verband tussen ontgrondingsactiviteiten en schade aan onroerende zaken en voor de kosten voor de bepaling van de omvang van een schade.

De heffing wordt alleen geheven voor de grote ontgrondingen met een daadwerkelijke kans op schade.

Per 1 januari 2024 zal de heffing haar grondslag vinden in de Heffingsverordening ontgrondingen provincie Utrecht 2024. De ontgrondingenheffing bedraagt € 0,04 per kubieke meter stoffen waarvoor vergunning of machtiging, dan wel een wijziging van een vergunning of machtiging is verleend. De heffing wordt alleen geheven voor ontgrondingen met hoeveelheden boven de 10.000 kubieke meter.

Voor de ontgrondingenheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn. Maar het is niet te voorspellen welke schades zullen optreden bij de grote ontgrondingen in 2024. Daarom is niet aan te geven welke kosten gemaakt zullen moeten worden voor schadevergoedingen en onderzoek. De kosten van het taakveld zijn daarom in onderstaande berekening als PM vermeld.

Berekening van kostendekkendheid van de ontgrondingheffing	**x € 1.000**
Kosten taakveld(en) – schadevergoedingen en onderzoek	PM
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	**PM**
Overhead	*
Btw	0
Totale kosten	**0**
Geraamde opbrengst ontgrondingenheffing	**5**
Dekkingspercentage	**PM**

* De kosten voor de uitvoering van vergunningverlening en toezicht en handhaving worden gedekt door de begroting van de Opdrachtgeversunit RUD en zijn opgenomen in de dienstverleningsovereenkomst met de RUD Utrecht. Van kosten voor overhead bij de provincie Utrecht is daarom geen sprake.

Als de kosten van het taakveld in 2024 lager uitvallen dan de opbrengst van de ontgrondingenheffing voor dat jaar, dan zal de (resterende) opbrengst worden ondergebracht in de voorziening Ontgrondingenheffing. Met deze voorziening kunnen we toekomstige kosten voor onderzoek of te nemen maatregelen bij schade dekken.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, afhankelijk van de omvang van de ontgrondingen in dat jaar. De opbrengst van de ontgrondingenheffing is in 2024 geraamd op € 5.000.

3.1.3.3 Grondwaterheffing

Onder de naam grondwateronttrekkingsheffing is een heffing voor het onttrekken van grondwater ingesteld als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. Per 1 januari 2024, zijnde de ingangsdatum van de Omgevingswet, zal de grondwateronttrekkingsheffing gebaseerd worden op artikel 13.4b van de Omgevingswet. Per die datum zal de Grondwateronttrekkingsheffingsverordening provincie Utrecht 2024 in werking treden.

De heffing wordt gebruikt voor het financieren van maatregelen die de nadelige gevolgen van grondwateronttrekkingen en infiltraties voorkomen of tegengaan.

Per 1 januari 2024 zal de heffing haar grondslag vinden in de Grondwateronttrekkingsheffingsverordening provincie Utrecht 2024.
Het tarief voor de grondwateronttrekkingsheffing is € 0,0153 per kubieke meter onttrokken grondwater.

Ook voor de grondwateronttrekkingsheffing geldt dat het tarief ten hoogste kostendekkend mag zijn. In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van het tarief nader toegelicht. Hierbij is voor de kosten uitgegaan van de cijfers van het Meerjarenperspectief Grondwaterheffing 2023-2027.

Berekening van kostendekkendheid van de grondwater(onttrekkings)heffing	**x € 1.000**
Kosten taakveld(en) – kosten maatregelen en onderzoeken	868
Kosten taakveld(en) – schadevergoedingen en onderzoek	100
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	**968**
Overhead	366
Btw	0
Totale kosten	**1.334**
Geraamde opbrengst grondwater(onttrekkings)heffing	**1.334**
Dekkingspercentage	**100%**

Als de kosten van het taakveld in het boekjaar lager uitvallen dan geraamd, wordt de opbrengst van de grondwateronttrekkingsheffing ondergebracht in de voorziening Grondwaterheffing. Met deze reserve kunnen we voorkomen dat de hoogte van de heffing jaarlijks fluctueert. Bovendien kunnen in de toekomst hoger uitvallende kosten worden opgevangen.
De opbrengst van de grondwaterheffing is in 2024 geraamd op € 1.334.000.

3.1.3.4 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de provinciale heffingen is geen kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3.2.1 Inleiding

In de verplichte paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen op te kunnen vangen van het optreden van de ingeschatte risico's (art. 11 BBV). De ratio weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de actuele financiële positie van de provincie en de duiding ervan.

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing behandelen we de volgende onderdelen:

1. Risicomanagement binnen de provincie Utrecht;
2. Risicoanalyse;
3. Drie belangrijke veranderingen van risico's in het benodigd weerstandsvermogen ten opzichte van de jaarrekening 2022;
4. Benodigd weerstandsvermogen en beschikbare weerstandscapaciteit;
5. Ratio weerstandsvermogen;
6. Financiële kengetallen.

3.2.2 Risicomanagement binnen provincie Utrecht

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is verankerd in het beleidskader Integraal Risicomanagement 2020 en de kernnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 2020.

Het beleidskader Integraal Risicomanagement 2020 geeft Provinciale Staten op strategisch niveau de kaders voor risicomanagement. Binnen deze strategische kaders geven Gedeputeerde Staten invulling aan risicomanagement met het uitvoeringskader Integraal Risicomanagement. Het uitvoeringskader vormt de leidraad voor het risicomanagement binnen de ambtelijke organisatie. Integraal risicomanagement gaat over het realiseren van doelen door het effectief en kosten-efficiënt omgaan met onzekerheden, risico's en kansen. Het biedt hiermee kansen op sturing en versterkt het doelgericht, doeltreffend en doelmatig werken vanuit respectievelijk Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de ambtelijke organisatie. De Kernnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 2020 bevat de financiële uitgangspunten en richtlijnen die gelden voor het weerstandsvermogen en het beheersen van risico's.

Wanneer geïdentificeerde risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal dit gevolgen hebben voor de financiële positie. Hiervoor gelden drie uitgangspunten:

1. Risico's waarvan de incidentele financiële gevolgen minder dan € 100.000 bedragen, worden niet als materieel beschouwd. Dit betekent dat de financiële gevolgen binnen de programmabudgetten moeten worden opgevangen.
2. Voor zover de incidentele financiële gevolgen van een risico (= kans van optreden keer de impact) gedekt zijn door de reserve weerstandsvermogen, wordt deze reserve aangewend om die financiële gevolgen te dekken. Dit gebeurt als de bedreiging werkelijk optreedt en de last niet gedekt kan worden binnen het budget van het betreffende programma.
3. Mochten de financiële gevolgen van een risico groter zijn dan de beschikbare reserve weerstandsvermogen, dan zal een beroep worden gedaan op de overige beschikbare weerstandscapaciteit (saldireserve).

Verder is het zo dat als een financieel risico een kans van optreden heeft van 50% of groter, het risico niet in het provinciaal risicomanagementsysteem wordt opgenomen. Het risico moet dan via regulier budget of een voorziening worden afgedekt. De reserve weerstandsvermogen biedt daarnaast geen dekking voor financiële gevolgen van het zich voordoen van risico's die niet zijn opgenomen in het weerstandsvermogen.

3.2.3 Risicoanalyse

We zijn als provincie in een tijd beland, waarin de politieke situatie op nationaal en internationaal niveau in rap tempo verandert. Dit terwijl de provincie voor grote en complexe opgaven staat. Daarbij komt dat wij, om onze

bijdrage binnen deze opgaven te realiseren, afhankelijk zijn van externe factoren. Een belangrijke externe factor is de naderende herijking van het provinciefonds, welke naar verwachting een negatieve invloed op de exploitatiebegroting heeft vanaf het jaar 2025. Daarnaast worden we wellicht geconfronteerd met kosten in verband met onvoldoende reizigersopbrengsten en blijven we in deze tijd waakzaam op zaken zoals cybersecurity. Middels de kaderbrief 2024-2027 (pagina 35) hebben we u geïnformeerd over diverse risico's die we zien. Voor een aantal zijn er restrisico's opgenomen in het provinciaal risicomanagementsysteem. Deze tijd van verandering vraagt om een verhoogd aanpassingsvermogen van de provincie. Risicomanagement draagt hier in belangrijke mate aan bij.

Er zijn vanuit de inventarisatie van risico's, waarbij onvoldoende beheersmaatregelen tegenover staan, in totaal 186 risico's geïdentificeerd en opgenomen in ons risicomanagementsysteem. Van de 186 hebben 94 risico's een financieel effect. Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname) bedraagt € 163,8 miljoen. Het is statistisch onwaarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich tegelijkertijd voordoen.

Op basis van de Monte Carlo-analyse blijkt met een zekerheid van 90% (landelijke norm) dat een weerstandsvermogen van € 26,7 miljoen voldoende is om alle risico's op te vangen.

In het onderstaande overzicht wordt de top 10 van het aantal risico's gepresenteerd. Dit zijn de risico's met de hoogste impact op het benodigd weerstandsvermogen. Deze risico's zijn samen goed voor circa 62% van de berekende omvang van het benodigd weerstandsvermogen. De Financiële Klasse is bepaald op het maximaal financieel risico. Als het verwachte financieel gevolg bekend is, is dat ingevuld onder financieel gevolg. Zo niet, dan is het maximale financieel gevolg ingevuld.

Nr.	Risico	Kans Klasse	Financiële Klasse	Financieel gevolg	Invloed
1	Achterblijven van de reizigersopbrengsten in de concessie	10% - 30%	> € 5 mln.	Max € 20,0 mln.	18,68%
2	Effect herijking provinciefonds op de begroting	10% - 30%	> € 5 mln.	Max € 20,0 mln.	13,34%
3	Garantiefonds Energie	10% - 30%	> € 5 mln.	€ 3,9 mln.	10,36%
4	Er vindt een cyberincident plaats	30% - 50%	€ 2,5 mln. - € 5,0 mln.	Max € 5,0 mln.	3,98%
5	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	10% - 30%	€ 2,5 mln. - € 5,0 mln.	Max € 5,0 mln.	3,24%
6	ICT- gerelateerde voorvallen	0% - 10%	> € 5 mln.	Max € 10,0 mln.	3,20%
7	Hart van de Heuvelrug, Project Oude Tempel: natuur inclusief bouwen	10% - 30%	€ 2,5 mln. - € 5,0 mln.	Max € 2,6 mln.	2,54%
8	Baggerdepot oostelijke Vechtplassen	0% - 10%	€ 2,5 mln. - € 5,0 mln.	€ 3,5 mln.	2,36%
9	Tegenvallend fondsrendement ROM	10% - 30%	€ 2,5 mln. - € 5,0 mln.	Max € 4,0 mln.	2,13%
10	Hart van de Heuvelrug, Project Oude Tempel: hogere opbrengst gronduitgifte	10% - 30%	Geen negatieve financiële gevolgen	€ -1,97 mln.	2,37%

1. Achterblijven reizigersopbrengsten in de concessie (eerder: terugvallen reizigersopbrengsten in de concessie)
Reizigersaantallen blijven achter. Op dit moment vallen de aantallen nog wel binnen de bandbreedtes, maar het risico dat de reizigersaantallen achterblijven bij de prognoses wordt door de trage stijging steeds groter. Hoge rituitval ondermijnt het vertrouwen van de reizigers in het OV. Dit zorgt voor een neerwaartse druk op de reizigersaantallen (en dus op de opbrengsten). Deze ontwikkeling is de laatste maanden sterker geworden. Daarnaast worden dit jaar en volgend jaar de tarieven hoog geïndexeerd (LTI index 2023: 7,24%), wat ook tot minder vraag kan leiden. De indexering voor 2024 is later in het jaar beschikbaar. Tot slot maakt ook de herijking van de Studenten-OV Jaarkaart (SOV) dat er mogelijk minder inkomsten staan tegenover een gelijkblijvende of

zelfs gestegen vraag. Deze laatste twee ontwikkelingen zorgen ervoor dat er onzekerheid bestaat of de reizigersopbrengsten in 2024 weer op het niveau van 2019 zijn. De provincie moet de concessiehouder hiervoor compenseren. Gedurende 2023 zullen wij de reizigersopbrengsten monitoren en dit risico met de jaarrekening 2023 evalueren.

2. Effect herijking provinciefonds op de begroting
Vermoedelijk wordt per 1 januari 2025 een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds ingevoerd. Het nieuwe verdeelmodel is gebaseerd op de jaarrekeningen 2020 van alle provincies. Het model moet nog worden geactualiseerd naar het invoeringsjaar, maar de provincie Utrecht is naar verwachting een nadeelprovincie. Dit betekent dat de provincie Utrecht op termijn een lagere uitkering zal ontvangen uit het provinciefonds. Het nadeel is berekend op ongeveer € 20 miljoen. Bij de invoering zal ook een ingroei pad bepaald worden. In de Kaderbrief 2024-2027 is voorzichtigheidshalve uitgegaan van een periode van 4 jaar met een ingroei van 25% per jaar. Echter het daadwerkelijk verloop van de ingroei is onzeker. Daarom is er een risico opgevoerd in het provinciaal risicomanagementsysteem.

3. Garantiefonds Energie
Voor het stimuleren van de energietransitie maken we gebruik van het Energiefonds dat wordt beheerd door Stichting Energietransitie Utrecht (SETU). Wij hebben een borgstelling afgegeven voor SETU van maximaal € 16 miljoen, waardoor zij datzelfde bedrag konden lenen. Zij verstrekken daarvan leningen aan projecten die elders niet gefinancierd kunnen worden en een bijdrage leveren aan de energietransitie. Eind 1e kwartaal 2023 is hiervan ongeveer € 9,2 miljoen uitgezet en zit er voor € 6,2 miljoen aan mogelijke projecten in de pijplijn. De bedoeling is dat met de aflossingen weer nieuwe leningen kunnen worden verstrekt. Om het risico op het niet kunnen terugbetalen van de leningen te kunnen beheersen, is onder andere € 4 miljoen in de reserve weerstandsvermogen gestort.

4. Er vindt een cyberincident plaats
Er bestaat een kans dat de provincie wordt geconfronteerd met een cyberincident (hack, ransomware aanval, inbraak, etc.). Het is, ondanks getroffen beheersmaatregelen, echter onmogelijk om dit volledig te voorkomen. De inzet van de provincie is bedoeld om de kans dat een cyberincident gebeurt te verminderen en de impact bij een incident te beperken.

Interprovinciaal is provincie Utrecht sinds januari 2023 aangesloten bij het ISAC (Information Sharing and Analysis Center), een sectoraal overleg over cybersecurity. In een ISAC wordt een vertrouwde omgeving gecreëerd met organisaties uit dezelfde sector om gevoelige en vertrouwelijke informatie over incidenten, dreigingen, kwetsbaarheden, maatregelen en leerpunten op het gebied van cybersecurity te delen. Het doel van het IP-ISAC is om door uitwisseling van kennis en ervaring de digitale weerbaarheid van de provincie te verhogen. Door samenwerking tussen de provincies wordt informatie sneller ontvangen en ontstaat een (beter) situationeel beeld van de potentiële dreigingen. We kunnen aanvallen eerder detecteren, risico-inschattingen worden verbeterd en effecten van mitigerende maatregelen worden beter beoordeeld.

5. Uitlekken van vertrouwelijke informatie
Op basis van de Meldplicht Datalekken zijn organisaties die privacygevoelige gegevens opslaan en/of verwerken, verplicht om een datalek bij de Autoriteit Persoonsgegevens te melden als er sprake is van mogelijke risico's voor de betrokkenen. Het begrip datalek is hierbij breed gedefinieerd. Voorbeelden van een potentieel datalek zijn onder andere een verloren USB-stick of laptop, ongeoorloofde toegang tot systemen met persoonsgegevens of het versturen van een email met privacygevoelige gegevens naar een onjuiste persoon.

Het niet melden van dergelijke incidenten kan naast eventuele schadeclaims van derden ook leiden tot boetes van de toezichthouder. Dit geldt ook voor het niet of onvoldoende inlichten van betrokkenen, of onvoldoende zorgvuldige beveiliging van en omgang met privacygevoelige informatie. Onder de Europese AVG kunnen maximale boetes worden opgelegd tot (theoretisch) € 20.000.000 of 4% van de jaaromzet. De organisatie heeft het afgelopen jaar geïnvesteerd in de kennis en in het bewustzijn van de medewerkers hierover.

6. ICT- gerelateerde voorvallen
Door de toenemende digitalisering van ons werk neemt ook de afhankelijkheid van IT-middelen en services toe. Uitval of het niet beschikbaar zijn van IT-middelen en services heeft een grote impact op de continuïteit van onze werkzaamheden en onze bedrijfsvoering. We monitoren de beschikbaarheid van onze systemen dan ook continu en passen onze maatregelen daartoe aan. We hebben onder andere de volgende maatregelen actief:

- Een (actueel) bedrijfscontinuïteitsplan;
- Voldoende controle op toegang door autorisatie maatregelen (two-factor authenticatie);
- Zorgen voor uitwijkprocedures in overeenkomsten met leveranciers en hostingpartners en opvang bij stroomuitval (signalering en inschakelen experts bij uitval);
- Moderniseren van ICT-infrastructuur en regelmatig onderwerpen aan een DRA (diepgaande risicoanalyse) waarbij nieuwe of aangepaste programmatuur grondig wordt getest voor implementatie.

7. Hart van de Heuvelrug, project Oude Tempel: natuur inclusief bouwen

Oude Tempel is één van de projecten van het programma Hart van de Heuvelrug. In dit programma zijn de projecten onderverdeeld in trekkerschap tussen Zeist, Soest en de provincie Utrecht. De provincie is voor dit programma financieel eindverantwoordelijk. Dat is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst Hart van de Heuvelrug in 2015. De gemeente Soest is trekker van het project Oude Tempel.
Het ontwikkelproject Oude Tempel is gesitueerd in een bosrijk gebied. Om zoveel mogelijk rekening te houden met de bestaande bomen is een inventarisatie gemaakt. De mogelijkheid is aanwezig dat het opgestelde verkavelingsplan aangepast moet worden om meer bomen te kunnen behouden. Dit kan leiden tot minder minder kavels en/of minder aantrekkelijke kavels, wat kan uitmonden in een lagere verkoopopbrengst van het project.

Dit risico kent een andere oorzaak dan de genoemde kans op extra opbrengsten bij het project Oude Tempel (zie ook risico 10). Daarom zijn deze apart inzichtelijk gemaakt.

8. Baggerdepot oostelijke Vechtplassen

Het baggerdepot op de huidige locatie is strijdig met de provinciale regelgeving, specifiek artikel 6.45 lid b van de Interim Omgevingsverordening (IOV). Gedeputeerde Staten hebben in 2023 besloten de vergunning te verlenen op basis van de hardheidsclausule IOV. Dit is gebeurd na een integrale afweging van provinciale belangen. De realisatie van het baggerdepot weegt met het oog op de te revitaliseren natuur Kaderrichtlijn water en recreatie zwaarder dan de (tijdelijke) verstoring van de ganzen in het ganzenrustgebied. Zo kan het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen worden uitgevoerd. Het depot mag niet langer dan drie jaar op de huidige locatie aanwezig zijn en na afronding van het baggerproject moet de functionaliteit als ganzenrustgebied worden hersteld. Daarnaast moet compenserend areaal ganzenrustgebied worden aangewezen, zodat de winterrust voldoende kan worden gegarandeerd. Zo voldoen we aan de afspraken uit de Utrechtse uitwerking van het Ganzenakkoord. Het opgenomen risico bestaat uit het juridisch sneuvelen van de vergunning (door bezwaar/beroep). Daardoor wordt uiteindelijk ook schade geleden bij andere onderdelen van het gebiedsakkoord, die als gevolg van het sneuvelen van de vergunning niet kunnen worden uitgevoerd met het baggerdepot op de huidige locatie (en de te maken kosten in de daaropvolgende zoektocht naar een alternatieve locatie). Vooral de borging van compenserend areaal is zeer belangrijk. Dit geldt expliciet in de maand maart, wanneer de eerste ontheffingen beheer en schadebestrijding gebruikt mogen worden (en er dus op standganzen geschoten wordt in de rest van de provincie). Dit komt omdat juist dan de functionaliteit als ganzenrustgebied voor de trekganzen cruciaal is. Deze beheersmaatregel is ecologisch en juridisch van grote waarde, ook om aan de voorwaarden van de Utrechtse uitwerking van het Ganzenakkoord te kunnen voldoen

9. Tegenvallend fondsrendement ROM

De provincie Utrecht heeft in totaal € 16 miljoen gestort als aandelenkapitaal in de ROM Regio Utrecht voor financiële ondersteuning aan startups, scale-ups en innovatief MKB. Hiervoor is € 4 miljoen toegevoegd aan het weerstandsvermogen gezien de aanname van het risico op basis van ervaringscijfers bij andere ROM's die veelal een risicopercentage hanteren van 25%.
De ROM monitort en rapporteert op kwartaalbasis de performance van het gehele portfolio van het participatiefonds.

Onze huidige risico-inschatting blijft 25% mede omdat de aannames voor de bepaling van dit percentage niet gewijzigd zijn. Voor de meer risicovolle fondsen binnen de ROM, zoals het POC-fonds en VVF-fonds, lopen wij geen risico omdat wij de fondsstortingen als lasten in de exploitatie nemen. In 2022 is er verlies gedraaid in het participatiebedrijf (investeringen). Op dit moment verwachten wij geen duurzaam verlies maar zien we een te verwachten patroon waarbij de fiscale waarde door zeer voorzichtig waarderen de komende jaren achteruit zal gaan omdat de positieve resultaten waarmee verliezen goed kunnen worden gemaakt pas gemiddeld na 7 jaar bij verkoop optreden.

10. Hart van de Heuvelrug, project Oude Tempel: Hogere opbrengst gronduitgifte

Oude Tempel is één van de projecten van het programma Hart van de Heuvelrug. In dit programma zijn de projecten onderverdeeld in trekkerschap tussen Zeist, Soest en de provincie Utrecht. De provincie is voor dit programma financieel eindverantwoordelijk. Dat is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst Hart van de Heuvelrug in 2015. De gemeente Soest is trekker van het project Oude Tempel.
Er is een verkaveling opgesteld. Mocht er ontheffing verleend worden in het kader van de Wet natuurbescherming, dan kunnen er extra kavels worden uitgegeven aan de oostzijde. Dit leidt tot extra inkomsten waarmee nu geen rekening is gehouden.

3.2.4 Drie belangrijke veranderingen van risico's in het benodigd weerstandsvermogen t.o.v. de jaarrekening 2022

Vergeleken met de jaarrekening 2022 hebben zich drie belangrijke veranderingen voorgedaan in risico's die invloed hebben op het benodigd weerstandsvermogen.

Stijgers

- Effect van herijking provinciefonds op de provinciale begroting

Vermoedelijk wordt per 1 januari 2025 een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds ingevoerd. De provincie Utrecht is naar verwachting een nadeelprovincie. Bij de invoering zal ook een ingroei pad bepaald worden. In de Kaderbrief 2024-2027 is voorzichtigheidshalve uitgegaan van een periode van 4 jaar met een ingroei van 25% per jaar. Echter het daadwerkelijk verloop van de ingroei is onzeker. Daarom is er een risico opgevoerd in het provinciaal risicomanagementsysteem.

Dalers

- Vliegbasis Soesterberg; Woonwijk hogere plankosten

Op een deel van de voormalige vliegbasis Soesterberg ontwikkelen we samen met de gemeenten Zeist en Soest en Utrechts Landschap een nieuwe duurzame woonwijk. Deze woonwijk bevindt zich in de planontwikkelingsfase. In de woonwijk is een PFOS-verontreiniging geconstateerd. Naast onderzoek naar saneringstechnieken is ook onderzoek uitgevoerd naar de verontreiniging in de bodem en het grondwater. Met het Rijk hebben we de afgelopen tijd onderhandeld om afspraken te maken over het kostenverhaal van de benodigde sanering. Inmiddels zijn er afspraken gemaakt met het Rijk over een financiële bijdrage in de saneringskosten, waardoor er momenteel geen sprake meer is van verwachte hogere plankosten. Dit risico is daarmee vervallen.

- Hart van de Heuvelrug, Vliegbasis Soesterberg; wijziging bomenbalans

Voor de bomenbalans HvdH zijn in 2008 al 21 hectares bomen aangeplant, vooruitlopend op de rode ontwikkelingen. Volgens de Wet Natuurbescherming (2017) kan herplanting pas plaatsvinden nadat er gekapt is. Om de al aangeplante hectares in lijn te brengen met de wet Natuurbescherming is een ontheffing aangevraagd (met terugwerkende kracht) om de aanplant als compensatie aan te merken. De aanplant is namelijk wel in lijn met de strekking van de wet Natuurbescherming (geen afname van areaal bos/bomen), maar niet volgens de letter van de wet. Hiermee is het risico vervallen.

3.2.5 Benodigd weerstandsvermogen en beschikbare weerstandscapaciteit

<u>Benodigd weerstandsvermogen</u>
Er zijn vanuit de inventarisatie van risico's in totaal 186 risico's geïdentificeerd en opgenomen in het risicomanagementsysteem van de provincie. Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname) bedraagt € 163,8 miljoen. Het is echter niet waarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich tegelijkertijd voordoen.

In de onderstaande tabel zijn de uitkomsten van de Monte Carlo-simulatie bij verschillende zekerheidsniveaus berekend met daarnaast het benodigde weerstandsvermogen.

Met een zekerheid van 90% (landelijke norm) is een benodigd weerstandsvermogen van € 26,7 miljoen voldoende om de risico's op te vangen.

Percentage zekerheid	Benodigd weerstandsvermogen
10%	€ 5,2mln.
25%	€ 7,9 mln.
30%	€ 8,9 mln.
50%	€ 12,9 mln.
75%	€ 17,7 mln.
80%	€ 19,9 mln.
90%	€ 26,7 mln.
95%	€ 30,8 mln.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit is het vermogen van de provincie om de risico's die zich voordoen op te vangen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd. De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit. Een structurele bezuiniging is alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging.

In de onderstaande tabel zijn de bedragen van de saldireserve en reserve Weerstandsvermogen weergegeven aan het einde van 2023 (x € 1 miljoen).

Categorie	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Saldireserve	€ 131,5 mln.	
Reserve Weerstandsvermogen	€ 45,0 mln.	
Verhogen opcenten MRB		€ 101,5 mln.
Totaal	€ 176,5 mln.	€ 101,5 mln.

Structurele weerstandscapaciteit
Jaarlijks kan de provincie Utrecht de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximaal toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt op zijn hoogst 138,3 opcenten voor 2024. De provincie zal in het jaar 2024 81,9 opcenten opleggen. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt hierdoor 56,4 opcenten. Eén opcent correspondeert naar de raming van het Ministerie van BZK in de Meicirculaire van 2023 met een jaarlijkse opbrengst van € 1,8 miljoen. Hierdoor bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit dus € 101,5 miljoen structureel.

3.2.6 Ratio weerstandsvermogen

De reserve weerstandsvermogen in relatie tot het benodigd weerstandsvermogen wordt volgens de Kernnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 2020 op de volgende wijze berekend:
€ 45,0 miljoen / € 26,7 miljoen = 1,7
De conclusie is hierbij dat de omvang van de reserve weerstandsvermogen "gezond" is (ratio > 1,4).

Het verloop van de ratio weerstandsvermogen in relatie met de weerstandscapaciteit is in onderstaande tabel weergegeven:

	2020	2021	2022	2023	2024
Begroting	1,4	1,9	1,9	1,7	1,7
Jaarrekening	1,8	1,9	1,9		

De reserve weerstandsvermogen wordt aan het einde van het kalenderjaar afgeroomd of aangevuld tot afgerond € 45 miljoen. Of tot het dichtstbijzijnde lagere of hogere bedrag om te voldoen aan de bandbreedte, zodat de ratio weerstandsvermogen tussen de 1,4 en 2,0 ligt. Gezien de ratio van 1,7 is de hoogte van de reserve voldoende en blijft deze € 45 miljoen.

3.2.7 Financiële kengetallen

De kengetallen geven in combinatie met elkaar inzicht in de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de begroting. Zo wordt u in staat gesteld om gemakkelijker inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en de lasten van de provincie. De verplichte kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die Provinciale Staten in hun beoordeling van de financiële positie moeten betrekken om daar een verantwoord oordeel over te kunnen geven. De verplichte kengetallen zijn uitgebreid met de vrijwillig toegevoegde kengetallen Belastingcapaciteit opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) ten opzichte van wettelijk maximum en Ratio Weerstandsvermogen.

De weerbaarheid van de begroting geeft de mogelijkheden aan om op korte termijn financiële risico's te kunnen incasseren zonder direct in de begroting en daarmee in de beleidsambities te hoeven ingrijpen.

De flexibiliteit van de begroting geeft de wendbaarheid van de begroting aan, waarmee eventuele extra onverwachte uitgavenstijging of inkomstendaling gedekt kunnen worden.

De kengetallen zijn:
A. structurele exploitatieruimte;
B. solvabiliteitsratio;
C1. belastingcapaciteit opcenten MRB ten opzichte van gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies;
C2. belastingcapaciteit opcenten MRB ten opzichte van wettelijk maximum tarief opcenten MRB;
D. grondexploitatie;
E1. netto schuldquote;
E2. netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen;
F. ratio weerstandsvermogen.

De tabel met signaalwaarden van de kengetallen ziet er als volgt uit:
(MRB= motorrijtuigenbelasting)

Criteria kwalificatie kengetal		Gezond	Neutraal	Risicovol
A.	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
B.	Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
C1.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	< 95%	95% - 105%	> 105%
C2.	Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	< 90%	90% - 95%	> 95%
D.	Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
E1.	Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	> 130%
E2.	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	> 130%
F.	Ratio weerstandsvermogen	> 1,4	1 - 1,4	< 1

De in de tabel hieronder ingevulde kengetallen van de provincie Utrecht voor de jaren 2024-2027 zijn gebaseerd op de geprognosticeerde balansen van 2024 tot eind 2027. Die vindt u in de uiteenzetting van de financiële positie in paragraaf 4.1.5. De kengetallen van 2022 zijn gelijk aan de jaarrekening 2022 en van 2023 zijn gelijk aan de geprognosticeerde balans uit de begroting 2023.

Financieel kengetal	Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A. Structurele exploitatieruimte	14%	3%	6%	9%	8%	6%
B. Solvabiliteitsratio	63%	49%	43%	39%	38%	34%
C1. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	93%	95%	97%	99%	101%	104%
C2. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. wettelijk maximum tarief opcenten MRB	65%	63%	59%	61%	62%	64%
D. Grondexploitatie	2%	1%	5%	2%	0%	2%
E1. Netto schuldquote	26%	62%	83%	87%	92%	101%
E2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen	25%	61%	82%	86%	91%	99%
F. Ratio weerstandsvermogen	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7

Analyse financiële kengetallen

Analyse van de kengetallen geeft aan dat onze provincie voldoende weerbaar en flexibel is om eventuele extra (on)verwachte uitgavenstijging te dekken, gebaseerd op de verwerkte besluiten in deze begroting.

De ratio weerstandsvermogen is gezond en ligt binnen de streef bandbreedte van 1,4 tot 2,0.
We hebben voldoende middelen om de geïnventariseerde risico's financieel af te dekken. Daarboven hebben we nog een vrije algemene reserve die eind 2027 wordt geprognosticeerd op afgerond € 125 miljoen. Het kengetal grondexploitatie is ook gezond.

De status-verschuiving van gezond naar neutraal bij het kengetal solvabiliteit is een direct gevolg van de investeringen en groot onderhoud die momenteel en binnenkort plaatsvinden. De verschuiving van de belastingcapaciteit opcenten motorrijtuigenbelasting ten opzichte van het landelijk gemiddeld tarief wordt verklaard doordat de stijging van het tarief van onze provincie wel wordt opgenomen, maar we voorzichtigheidshalve veronderstellen dat alle andere provincies de nullijn hanteren en niet indexeren. Maar het landelijk gemiddelde tarief zal naar verwachting echter stijgen in de aankomende jaren.

Meer recent genomen besluiten om te investeren passen in onze lijn om niet onnodig reserves aan te houden, middelen maatschappelijk te laten renderen en te intensiveren op enkele belangrijke transitieopgaven. Deze investeringen en het inzetten van de bestemmingsreserves zorgen ervoor dat een positief saldo bij de schatkist omslaat naar een schuldpositie op de geld- en kapitaalmarkt.

Maar met de overige kengetallen op gezond en groen, kunnen we het ons goed permitteren om te lenen en het eigen vermogen daadwerkelijk in te zetten.

A. Structurele exploitatieruimte

De ratio Structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte we hebben om onze eigen lasten te dragen. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten biedt meer flexibiliteit dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Voor een nadere toelichting op het overzicht van de incidentele baten en lasten en de gehanteerde uitgangspunten verwijzen wij u naar paragraaf 4.4. Meerjarig beeld incidenteel en structureel.

Het kengetal structurele ruimte is gezond, gebaseerd op de verwerkte besluiten in deze begroting. Het kengetal laat zien dat de begroting voldoende weerbaar en flexibel is.

A. Structurele exploitatieruimte		Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A	Totaal structurele lasten	362.058	413.735	443.046	450.749	464.012	488.001
B	Totaal structurele baten	436.499	427.834	470.854	495.241	504.844	519.140
C	Totale structurele toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
D	Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
E	Totale baten	527.961	484.991	496.012	501.807	509.923	524.219
	Ratio ((B-A) + (D-C)) / (E) x 100%	**14%**	**3%**	**6%**	**9%**	**8%**	**6%**

B. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin we in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. De mate van weerbaarheid en flexibiliteit geeft in combinatie met de andere kengetallen, zoals structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit, een indicatie over de financiële positie van een provincie. De solvabiliteitsratio geeft aan hoe groot het eigen vermogen is als percentage van het totale vermogen.

De bestemmingsreserves worden momenteel en komende jaren ingezet voor onder meer investeringen en groot onderhoud en dalen hierdoor. Gelijktijdig neemt echter de saldireserve toe door de positieve begrotingssaldi de komende jaren. We zullen daarom in beperkte mate de komende jaren leningen moeten aantrekken om de investeringen in het openbaar vervoer en wegen te kunnen financieren. Het is belangrijk dat ook de structurele rente- en afschrijvingskosten van de investeringen gedekt worden door de structurele baten. Het vreemd vermogen bestaat ook uit een substantieel deel ‘Nog te betalen subsidieverplichtingen’ dat een nadelige invloed heeft op de solvabiliteit. Per saldo geldt echter dat de solvabiliteit de komende jaren rond de 40% zal bedragen.

B. Solvabiliteitsratio		Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A	Eigen vermogen	581.396	427.813	420.356	379.977	379.977	349.398
B	Balanstotaal	919.497	866.860	975.022	971.791	993.001	1.022.101
	Solvabiliteit (A/B) * 100%	**63%**	**49%**	**43%**	**39%**	**38%**	**34%**

C1. Belastingcapaciteit opcenten MRB ten opzichte van gemiddelde in provincies

Deze ratio geeft aan hoe de belastingdruk in onze provincie zich verhoudt ten opzichte van het gemiddelde tarief van alle provincies. Het is niet bekend hoe het gemiddelde tarief opcenten MRB zich gaat ontwikkelen. Het gemiddelde tarief is daardoor vanaf 2024 ongewijzigd. Wij veronderstellen bij dit kengetal voorzichtigheidshalve dus dat alle andere provincies hun opcenten voor de MRB niet laten stijgen in de komende jaren.

Dit kengetal is gezond en vanaf 2026 'neutraal'. Ons tarief opcenten MRB is lager dan het gemiddelde tarief opcenten MRB van de provincies tot en met 2025. Zouden ook andere provincies in de komende jaren hun opcenten indexeren of verhogen, dan blijft deze ratio ook in 2024 tot en met 2025 in de categorie ‘gezond (groen)’ vallen.

C1. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies		Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A	Tarief opcenten MRB provincie Utrecht	77,5	79,4	81,9	83,9	85,9	87,9
B	Gemiddelde tarief opcenten MRB van provincies	83,7	83,7	84,7	84,7	84,7	84,7
	(A/B) * 100%	**93%**	**95%**	**97%**	**99%**	**101%**	**104%**

C2. Belastingcapaciteit opcenten MRB ten opzichte van wettelijk maximum tarief opcenten MRB

Deze ratio geeft aan hoe de belastingdruk in onze provincie zich verhoudt tot het wettelijk maximumtarief. Het is niet bekend hoe het landelijk maximumtarief opcenten MRB zich gaat ontwikkelen. Het landelijk maximumtarief opcenten MRB is vanaf 2024 ongewijzigd.
Zolang er maar genoeg onbenutte ruimte is tussen ons tarief opcenten en het wettelijk maximum is er ruimte om de Begroting weerbaar en flexibel te houden.

	C2. Belastingcapaciteit opcenten MRB t.o.v. landelijk maximum tarief opcenten MRB	**Jaarrekening 2022**	**Primitieve Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Raming 2027**
A	Tarief opcenten MRB provincie Utrecht	77,5	79,4	81,9	83,9	85,9	87,9
B	Tarief landelijk maximum	118,4	125,8	138,3	138,3	138,3	138,3
	(A/B) * 100%	**65%**	**63%**	**59%**	**61%**	**62%**	**64%**

D. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitaties geeft een indicatie van het financiële risico dat we lopen in verband met onze grondportefeuille. Het kengetal wordt berekend door de boekwaarde van de grondexploitaties af te zetten tegen de totale baten van onze provincie (exclusief onttrekkingen aan reserves). Voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd moet tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Het kengetal grondexploitatie is gezond.

	D. Kengetal grondexploitatie	**Jaarrekening 2022**	**Primitieve Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Raming 2027**
A	In exploitatie opgenomen bouwgronden	12.910	6.110	23.041	8.878	1.837	10.598
B	Onderhandenwerk	0	0	0	0	0	0
C	Totale baten (excl. mutat.reserves)	527.961	484.991	496.012	501.807	509.923	524.219
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	**2%**	**1%**	**5%**	**2%**	**0%**	**2%**

E1/2. De netto schuldquote (gecorrigeerd voor verstrekte leningen)

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van onze provincie ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een negatieve uitkomst betekent dat er geen netto-schuld is.

Wij gaan in de komende jaren leningen aantrekken om de investeringsuitgaven in het openbaar vervoer en wegen te financieringen. Het is belangrijk dat ook de structurele rente- en afschrijvingskosten van de investeringen worden gedekt door de structurele baten. De kengetallen van de netto schuldquote blijven ondanks het aantrekken van financiering gezond.

	E1. Netto schuldquote	**Jaarrekening 2022**	**Primitieve Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Raming 2025**	**Raming 2026**	**Raming 2027**
A	Vaste schulden	0	95.298	211.000	234.000	266.000	324.000
B	Netto vlottende schulden	13.072	17.000	13.000	13.000	13.000	13.000
C	Overlopende passiva	307.271	310.000	310.000	310.000	310.000	310.000
D	Financiële vaste activa, genoemd in artikel 36, onderdelen d, e, f en g, van het BBV	0	0	0	0	0	0
E	Uitzettingen < 1jaar	147.882	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000
G	Liquide middelen	84	0	0	0	0	0
G	Overlopende activa	34.637	38.000	35.000	35.000	35.000	35.000
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	527.961	484.991	496.012	501.807	509.923	524.219
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**26%**	**62%**	**83%**	**87%**	**92%**	**101%**

E2. Netto schuldquota gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen		Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A	Vaste schulden	0	95.298	211.000	234.000	266.000	324.000
B	Netto vlottende schuld	13.072	17.000	13.000	13.000	13.000	13.000
C	Overlopende passiva	307.271	310.000	310.000	310.000	310.000	310.000
D	Financiële vaste activa, bedoeld in artikel 36, onderdelen b, c, d, e, f en g, van het BBV	5.026	4.015	6.126	6.676	7.226	7.776
E	Uitzettingen < 1jaar	147.882	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000
G	Liquide middelen	84	0	0	0	0	0
G	Overlopende activa	34.637	38.000	35.000	35.000	35.000	35.000
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	527.961	484.991	496.012	501.807	509.923	524.219
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**25%**	**61%**	**82%**	**86%**	**91%**	**99%**

F. Ratio weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen in relatie met de reserve Weerstandsvermogen geeft aan dat we het benodigde weerstandsvermogen kunnen dekken.
Het kengetal weerstandsvermogen is gezond. We hebben voldoende middelen om de geïnventariseerde risico's financieel af te dekken.

F. Kengetal ratio weerstandsvermogen		Jaarrekening 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
A	Reserve Weerstandsvermogen	45.000	45.000	45.000	45.000	45.000	45.000
B	Benodigde weerstandsvermogen	24.312	25.900	26.700	26.700	26.700	26.700
	Ratio weerstandsvermogen (A/B) x 100%	**1,9**	**1,7**	**1,7**	**1,7**	**1,7**	**1,7**

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

3.3.1 Inleiding

Kapitaalgoederen zijn goederen in eigendom van de provincie die een bijdrage leveren aan de provinciale doelstellingen en daarom meerjarig ten dienste staan. Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) noemt in dit kader gebouwen, wegen, water, groen en riolering. De kapitaalgoederen van onze provincie zijn:

- kunstwerken
- verhardingen
- traminfrastructuur en voertuigen (trams)
- wegmeubilair
- verkeersregelinstallaties
- groen
- openbare verlichting
- vaarwegen
- provinciale gebouwen
- grond.

De kapitaalgoederen vragen bij aanschaf (of vervaardiging) substantiële investeringen en worden onderhouden zodat de bijdrage aan de provinciale doelstellingen wordt geborgd. Als de kapitaalgoederen niet meer bijdragen aan de doelstellingen dan is overdracht of sloop aan de orde.
De systematische en gestandaardiseerde aanpak van het beheer wordt assetmanagement genoemd. Kenmerk van assetmanagement is de voortdurende afweging van de bijdrage die de kapitaalgoederen leveren aan de doelstellingen van onze provincie, de risico's van falen en de kosten bij alle beslissingen die worden genomen. De functionaliteit en kwaliteit van de kapitaalgoederen worden sober, doelmatig en duurzaam op peil gehouden, waarbij ze veilig en betrouwbaar hun functie vervullen tegen acceptabele kosten. Het beheer wordt uitgevoerd aan de hand van Nederlandse normen (NEN) en landelijke richtlijnen, zoals die van CROW.

3.3.2 Provinciale wegen

Wat gaan we daarvoor doen?

3.3.2.1 Verharding

De verharding van de ongeveer 300 km hoofdwegen, ruim 300 km aan parallelwegen en fietspaden en ca. 64 km aan voedpaden dient de kwaliteit te hebben om veilig gebruik van de weg mogelijk te maken, de doorstroming te bevorderen en te voldoen aan doelstellingen voor leefbaarheid, milieu en duurzaamheid. Voor een objectieve vaststelling van de noodzaak van onderhoud aan verhardingen wordt de landelijke CROW-methode van rationeel wegbeheer toegepast.
De te verwachten onderhoudsactiviteiten aan verharding zijn gebaseerd op inspecties en onderzoek en geven een beeld van de urgentie voor onderhoud. Hierbij wordt gezorgd voor een juiste balans tussen risico's, prestaties en kosten. Het onderhoud aan de verharding (N238, N226, N484, N201,N204, N210, N225, N234 en N405) wordt uitgevoerd door marktpartijen. Op basis van schademetingen, inspecties en schouwresultaten (dagelijkse inspectie wordt door eigen personeel weginspecteurs uitgevoerd) worden ook kleine onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Dit kunnen ook onvoorziene reparaties zijn. Het groot onderhoud dat voortkomt uit de schademetingen en inspecties wordt uitgevoerd in een groot onderhoudsbestek of zelfs voor een heel traject in één keer. In het laatste geval wordt het zo veel mogelijk gecombineerd met verbeteringsmaatregelen in de trajectaanpak.

3.3.2.2 Kunstwerken

Wij zijn verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van 249 civiele kunstwerken en 45 km aan geleiderail en geluidsschermen. Specifiek gaat het over (beweegbare) bruggen, viaducten, tunnels, damwanden, geleiderail, geluidsschermen, faunapassages en duikers. De kunstwerken worden in goede staat gehouden, dat wil zeggen functioneel, veilig (betrouwbaar) en schoon.
Voor het bepalen van de technische kwaliteitsniveaus van de kunstwerken wordt de landelijke norm NEN 2767-4 toegepast, waarbij de conditie van een kunstwerk objectief wordt vastgesteld. Kunstwerken worden onderhouden zodat ze een conditiescore 1,2 of 3 volgens de NEN 2767-4 hebben. Het onderhoud is op de inspecties gebaseerd.
Onderhoud bestaat onder andere uit betonreparaties, elektromechanische reparaties, schilderwerkzaamheden, vervangen geleiderail, rasters en oeverconstructies. In 2024 worden voornamelijk maatregelen voortvloeiend uit de inspecties uitgevoerd. Met diverse trajecten wordt meegelift om gelijktijdig onderhoud aan kunstwerken uit te voeren, namelijk: N204 en N210.
Onderhoud aan de kunstwerken in het Merwedekanaal wordt uitgevoerd door provincie Zuid-Holland.

3.3.2.3 Wegmeubilair

Het areaal van het wegmeubilair kent een zeer grote verscheidenheid. Het gaat onder andere om ruim 3.400 hectometerborden, zo'n 17.000 verkeersborden, 199 abri's, 51 fietsoverkappingen, ruim 750 fietsklemmen, meer dan 1.200 bebakeningszuilen en ruim 5.400 meter houten hekwerk. Voor de diverse onderdelen gelden normen waaraan het beheer moet voldoen, zoals de RVV 1990, de BABW, CROW 323 en de NEN 2767. Door regelmatige inspectie (zelfs wekelijks) wordt het meubilair gecheckt op de onderhoudsstaat. Indien nodig wordt direct actie ondernomen als vooral de veiligheid en functionaliteit in het geding komen. Het dagelijks onderhoud van wegmeubilair is opgenomen in het beeldbestek. Dit bestek loopt medio augustus 2023 af. Aansluitend wordt gewerkt met een nieuw bestek.
In 2024 zal bovendien een deel van de verkeersborden moeten worden vervangen, omdat deze aan het eind van hun technische levensduur zijn.

3.3.2.4 Verkeersregelsinstallaties en verkeersmanagement

De ruim 130 verkeersmanagementinstallaties spelen een belangrijke rol bij de veiligheid van de verkeersafwikkeling en bij het bevorderen van de leefbaarheid en doorstroming van het verkeer op de provinciale wegen. Onze verkeersregelinstallaties (VRI) en die van verschillende partnergemeenten zijn met elkaar gekoppeld en bij elkaar weer gekoppeld aan de Verkeersregelinstallatie-Beheer-Centrale (VRI-BC). Via deze VRI-BC kan de provincie live de status van haar verkeerslichten inzien en bij storingen adequaat een aannemer inschakelen. Het Netwerk Management Systeem (NMS) wordt gebruikt voor het uitvoeren van doorstromingsscenario's in het regionale netwerk. Deze scenario's zijn vastgelegd in samenwerking met de regiopartners. Om voorbereid te zijn op de toekomst worden VRI die vervangen worden uitgevoerd als intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI's). Deze iVRI's kunnen actief communiceren met voertuigen of met mobiele apps waardoor bepaalde vervoersmodaliteiten eerder groen kunnen krijgen of zelfs prioriteit. Op dit moment heeft de provincie 43 iVRI's in haar areaal.
We hebben het onderhoud van de verkeersregelsinstallaties en verkeersmanagement ondergebracht in een RAW bestek voor de komende 2 jaar met 2x een optie tot een jaar verlenging. Dat heeft als doel de doorstroming te optimaliseren en zo min mogelijk het verkeer te hinderen.
In 2024 worden onderdelen van diverse verkeersmanagementsystemen vervangen in verband met het bereiken van het einde van de levensduur. Hierbij worden de systemen aangepast conform de nieuwste landelijke standaarden.

3.3.2.5 Wegverlichting

Leidend principe voor het beheer van wegverlichting is donker waar het kan, licht waar nodig. Dit sluit aan op actuele inzichten, richtlijnen en technische ontwikkelingen. Hiermee wordt aangesloten op doelen voor de energietransitie en duurzaamheid binnen de randvoorwaarden voor veiligheid van de verkeersafwikkeling, sociale veiligheid op wegen en fietspaden en de doorstroming van het verkeer en houden we rekening met flora en fauna.
Momenteel beheren we onder andere ruim 11.000 armaturen, 9.700 masten, zo'n 1.400 verlichte bewegwijzeringsvlaggen en 154 (schakel)verdeelkasten. Speciale aandacht is er voor de van diverse gemeenten

overgenomen lichtmasten. Deze zijn verouderd en worden nog dit jaar vervangen en opgenomen binnen het areaal.
We hebben het onderhoud van de openbare verlichting ondergebracht in een RAW bestek voor de komende 2 jaar met 2x een optie tot een jaar verlenging. Dit contract start eind augustus van dit jaar. Dat heeft als doel daarmee de doorstroming en (sociale) veiligheid te optimaliseren en zo min mogelijk het verkeer te hinderen.

3.3.2.6 Groen

Het groenbeheer langs de provinciale wegen is omvangrijk. Zo beheren we ongeveer 500 ha gras, 207 km sloten, 56 km hagen en ongeveer 60.000 bomen. We passen waar mogelijk ecologisch wegbermbeheer toe langs onze wegen. Het hanteren van de gedragscode infrastructuur resulteert in het tijdig rekening houden met de aanwezige flora en fauna. Bij het groenonderhoud mogen de verkeersveiligheid en de doorstroming van het verkeer niet in het geding komen.
We streven ook naar een duurzaam bomenbestand en beplantingsbestand langs de provinciale wegen. Meer diversiteit in soorten maakt het bomenbestand beter weerbaar tegen ziekten en plagen. Het beheer is een koppeling van verkeersveiligheid, ecologie en landschap.
Het vast onderhoud aan het groen, zoals het maaien van bermen en sloten en het knippen van hagen wordt door een marktpartij uitgevoerd. Bij het groenonderhoud komt gemiddeld ruim 7.000 ton maaisel vrij, wat duurzaam wordt verwerkt.
Jaarlijks wordt voor een derde deel van het bomenbestand een veiligheidscontrole gedaan en onderhoud (snoei/vervanging) uitgevoerd. Daarnaast wordt aan plaagbestrijding gedaan en worden bermsloten gebaggerd. Ook in 2024 zal aandacht uitgaan naar de gevolgen van de essentaksterfte, dit zal bestreden worden door het wegsnoeien van dode takken of vellen van de hele boom, en de eikenprocessierups. Vanwege afgenomen plaagdruk hoeft, in tegenstelling tot voorgaande jaren, geen preventieve bestrijding van de eikenprocessierups, door middel van spuiten, te worden uitgevoerd.

3.3.2.7 Hemelwaterafvoer

We zijn bezig de kwaliteit van de bestaande hemelwaterafvoer in beeld te brengen, zo ontstaat er een beeld van de te nemen maatregelen en mogelijkheden voor verbeteringen aan het stelsel in het kader van de klimaatverandering.
Hemelwaterafvoer en riolering onderscheiden zich in het type water dat door de buizen stroomt. In de regel is hemelwater vrij schoon, terwijl bij de term riolering vaak sprake is van een gemengd stelsel voor zowel hemelwater als vuil water, of een stelsel voor uitsluitend vervuild water. De taak voor het beheer van riolering ligt bij de plaatselijke gemeente. Wij dragen wel zelf zorg voor het hemelwater dat op de provinciale wegen valt.
In 2019 zijn we begonnen met een grote inventarisatie en inspectieronde, waarbij alle hemelwaterafvoer: kolken, putten en leidingen worden geïnventariseerd, geïnspecteerd en gereinigd.
Het onderhoud aan de provinciale hemelwaterafvoer richt zich momenteel vooral op de verschillende trajecten die jaarlijks worden meegenomen met het groot onderhoud. Aan de hand van inspectieresultaten stellen we een plan van aanpak op en worden maatregelen uitgevoerd. Op deze manier wordt zoveel mogelijk werk gecombineerd en worden de overlast voor de weggebruiker en de kosten tot een minimum beperkt.

3.3.2.8 Wat gaat dat kosten?

De verwachte kosten en baten die worden geraamd voor de periode 2024 - 2027 zijn opgenomen in het MOP Mobiliteit 2024; het MOP die als bijlage en onderbouwing is gevoegd bij deze Begroting. De jaarlijkse vaste en variabele kosten voor onderhoud en beheer van de wegen en vaarwegen zijn toegelicht in hoofdstuk 3 van het MOP. De samenvattende tabel hieronder wordt gespecificeerd in paragraaf 3.11 van het MOP.

Doorkijk verwacht saldo van lasten en baten MOP Wegen

MOP 2024	2024	2025	2026	2027
Vast onderhoud	€ 9.443.000	€ 9.443.000	€ 9.443.000	€ 9.443.000
Variabel onderhoud	€ 21.911.000	€ 30.811.000	€ 19.018.000	€ 17.149.000
Totaal	**€ 31.354.000**	**€ 40.254.000**	**€ 28.461.000**	**€ 26.592.000**

De geraamde kosten van variabel onderhoud liggen in 2025 hoger ten opzichte van de andere jaren.
Deze verhoging wordt veroorzaakt doordat de werkzaamheden niet gelijk worden verdeeld over de jaren. De gemiddelde uitgaven zijn hoger dan de gemiddelde budgetten uit de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit als gevolg van de prijsstijgingen.

Op basis van de vastgestelde Nota kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 is het meerjarig gemiddelde aan budgetbehoefte voor het vaste en variabele deel van het wegenonderhoud berekend. Het geraamde vast onderhoud in de begroting wordt verrekend met de algemene middelen, het geraamde variabel onderhoud met de reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen.

In de begroting zijn de bedragen vanuit het MOP voor de jaarschijf 2024 overgenomen. Volgens de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit wordt bij het variabele deel rekening gehouden met een vertragingsfactor van 80%. Omdat ieder jaar het MOP wordt geactualiseerd is voor de jaarschijven 2025-2027 ervoor gekozen om de budgetbehoefte uit de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit te volgen. De € 12.472.000 in de jaarschijven 2025 tot en met 2027 is dus gebaseerd op de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 en is 80% van het daarin opgenomen jaarlijkse bedrag voor variabel onderhoud. De opname in de begroting is weergegeven in de tabel hieronder.

Opname onderhoud Wegen in begroting

Begroting 2024	2024	2025	2026	2027
Vast onderhoud	€ 9.443.000	€ 9.443.000	€ 9.443.000	€ 9.443.000
Variabel onderhoud (80%)	€ 17.528.800	€ 12.472.000	€ 12.472.000	€ 12.472.000
Totaal	**€ 26.971.800**	**€ 21.915.000**	**€ 21.915.000**	**€ 21.915.000**

De samenvattende tabel en de ontwikkeling van de reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen is opgenomen bij het onderdeel vaarwegen.

3.3.3 Assets Openbaar Vervoer

3.3.3.1 Wat willen we bereiken?

Het openbaar vervoer levert een belangrijke bijdrage aan de bereikbaarheid van onze provincie. We hebben diverse assets voor het regionale openbaar vervoer in eigendom, beheer en onderhoud. De belangrijkste assets hebben betrekking op het tramsysteem; de trambaan en opstelterreinen, de 54 tramstellen, de tramremise en alle bijbehorende voorzieningen.
Daarnaast heeft de provincie ook andere ov-assets in eigendom en beheer, zoals de busstallingen bij Westraven en op het remiseterrein in Nieuwegein, het Dynamisch Reisinformatie Systeem (DRIS) en het Operationeel Controle Centrum (OCC) waarvandaan niet alleen de trams, maar ook het busverkeer worden aangestuurd.
De openbaar vervoerassets vormen de basis van kwalitatief hoogwaardig vervoer voor de reiziger. Dat wil zeggen vervoer dat veilig, snel, frequent, betrouwbaar, toegankelijk en comfortabel is. Het tramsysteem biedt een hoge vervoerscapaciteit op de belangrijke verbindingen naar Utrecht Science Park, Nieuwegein en IJsselstein. Door de eigen infrastructuur is de tram minder gevoelig voor verkeersdrukte. Het openbaar vervoer wordt duurzaam ingericht en onderhouden, en zo goed mogelijk ingepast in de omgeving.

Het beheer en onderhoud van de openbaar vervoerassets is risico gestuurd. Dat wil zeggen dat onderhoudsmaatregelen worden bepaald op basis van het zorgvuldig afwegen van prestaties, risico’s en kosten. De onderhoudsstaat van de assets wordt bepaald op basis van inspecties die worden uitgevoerd door eigen personeel en externe deskundigen. De belangrijkste prestatie-indicatoren zijn de veiligheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de assets. De risico’s zijn verstoringen die deze prestaties bedreigen. Op basis van een risicoanalyse wordt een beheerstrategie bepaald en worden onderhoudsmaatregelen geprogrammeerd om de prestaties te borgen en de risico’s te beheersen. Naast planmatig onderhoud vindt correctief onderhoud plaats en als zich onverhoopt storingen voordoen worden die zo snel mogelijk verholpen.

3.3.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Bij het beheer en onderhoud worden de volgende arealen (type assets) onderscheiden:

Infrastructuur

De infrastructuur bestaat uit de trambanen, met beveiliging, overwegen, energievoorziening, et cetera, naar Utrecht Science Park, Nieuwegein-Zuid en IJsselstein-Zuid, alsmede de opstelterreinen bij de tramremise en het eindpunt Science Park. Concreet is de volgende infrastructuur in beheer:

Traminfrastructuur	Aantal
Kunstwerken	1 brug, 1 tunnel en 12 overige kunstwerken
Spoor	74 km trambaan, 75 wissels, beveiliging en 110 overwegen/-paden
Energievoorziening	74 km rijdraad, 1455 masten en 13 onderstations
Opstelterreinen	Emplacement remise Nieuwegein en opstelterrein P+R Science Park
Overige infrastructuur	Gecombineerde tram-/busbanen Jaarbeurszijde-UCC en Science Park

Van de infrastructuur wordt in het dagelijkse beheer beschouwd wat de staat is en hoe de prestaties zich ontwikkelen. Op grond hiervan worden onderhoudsmaatregelen geprogrammeerd, uitgevoerd en indien nodig bijgestuurd. In het geval van gebreken en/of storingen vindt storingsafhandeling en correctief onderhoud plaats. Er is één onderhoudscontract voor de infrastructuur dat in 2022 opnieuw Europees is aanbesteed. Het nieuwe onderhoudscontract gaat uit van een duidelijker beeld van de conditie, status en onderhoudseisen en een verantwoordelijkheid van de contractpartij om de infrastructuur aan de gestelde technische en prestatie-eisen te laten voldoen. Dit wordt op basis van KPI's gemonitord.

Voor het onderhoud van diverse ondersteunende systemen zijn (raam)contracten afgesloten met uitvoerende partijen. Er worden nieuwe contractafspraken gemaakt over het beveiligingssysteem. In 2023 wordt onderzoek gedaan naar de toekomstige invulling van de trambeveiliging, met als doel te implementeren in 2024.

In 2024 wordt onder meer geïnvesteerd in de vervanging van drie tractiestations die zijn verouderd en in een upgrade van de energievoorziening om de betrouwbaarheid en toekomstbestendigheid te borgen. Verder worden er onder andere diverse maatregelen getroffen ter verbetering van de overwegveiligheid. In samenhang met het trammaterieel wordt onderzocht of een verbetering van het wiel-railcontact mogelijk is, zodat het booggeluid en risico op ontsporingen bij ongevallen kan worden beperkt.

Trammaterieel

We hebben in totaal 54 CAF lagevloertrams, 27 trams met een lengte van 33 meter en 27 trams met een lengte van 41 meter. De trams worden verhuurd aan de concessiehouder, met als uitgangspunt dat dagelijks maximaal 46 trams geleverd kunnen worden voor de uitvoering van dienstregeling.

Materieel	Aantal
CAF trams 33 meter	27
CAF trams 41 meter	27
Dienstvoertuigen	7 (onder andere voor storingen en calamiteiten)

De laatste trams zijn geleverd in 2022. Deze trams maken onderdeel uit van de vijf extra trams die in 2020 besteld zijn voor de vlootoptimalisatie. De vlootoptimalisatie maakt de tramvloot robuust en toekomstbestendig. Bij verschillende ongevallen zijn in 2021 vijf tramstellen ernstig beschadigd geraakt. Het herstel van de trams dient plaats te vinden door leverancier CAF, waarvoor de tramstellen naar Spanje moeten worden overgebracht. In de loop van 2024 komen de laatste drie schadetrams weer beschikbaar voor de exploitatie.

In 2024 loopt het 'Warranty-contract' met af met de leverancier van de trams (CAF). Dit contract wordt vervangen door een 'Technical Assistance Service' – contract, waardoor de ondersteuning vanuit CAF wordt gegarandeerd voor 2 jaar.

Het onderhoud aan de trams vindt plaats in de werkplaats van de remise in Nieuwegein. Als beheerder voeren wij hierover de regie, waarvoor onder andere een onderhoudsmanagementsysteem ter beschikking staat. De uitvoering van werkzaamheden is uitbesteed aan één contractpartij, Alstom. Bij het onderhoud is sprake van predictive maintenance, dat wil zeggen het meten en analyseren van alle gegevens die van betekenis kunnen zijn voor het bepalen van het uit te voeren onderhoud. Dat zijn behalve de fabrieksspecificaties van de assets ook gebruiksdata die afkomstig zijn vanuit de onderhoudshistorie en de in de trams verwerkte sensoren. Hieruit volgt

een afweging van preventief versus correctief onderhoud. Op basis van de kilometrage van de trams is een meerjarige onderhoudscyclus van toepassing. In voorkomende gevallen vindt storings- en schadeherstel plaats in de werkplaats of ter plaatse. Als eigenaar van de trams hebben we reservedelen op voorraad die afgestemd zijn op de operationele behoefte. Buiten het onderhoud aan de tramstellen is er een contract voor de reiniging van de trams, zowel het interieur als exterieur.

Alle trams zijn relatief nieuw en deels vallen de trams nog onder de garantie van de leverancier. Om te blijven beschikken over gestandaardiseerd en hoogwaardig trammaterieel worden jaarlijks noodzakelijke modificaties uitgevoerd. Dit betreft bijvoorbeeld de update van software. In 2022 zijn wieldempers op alle tramstellen aangebracht om de geluidsproductie naar de omgeving te beperken. Er is ook een nieuw systeem geïmplementeerd waarmee alle (data)communicatie tussen de trams en 'de wal' plaatsvindt en dat als basis dient voor het exploitatiebeheersysteem. In 2024 wordt een modificatie verwacht rondom het gps-gestuurde snelheidssysteem. Hiervoor worden komend jaar verschillende onderzoeken uitgevoerd en vervolgens geïmplementeerd.

Op dit moment vinden er onderzoeken plaats naar een depotmanagement-systeem, dat informatie geeft over de actuele status van ieder voertuig, waardoor een efficiëntere planning en inzet van de voertuigen kan plaatsvinden. In 2024 wordt dit systeem geïmplementeerd, dat wordt gekoppeld aan SAP4/HANA, dat eveneens gepland is te implementeren.

Haltes en Gebouwen

In 2024 is als areaal in beheer:

Haltes en gebouwen	Aantal
Tramhaltes	32 (in 2 richtingen)
Bushaltes	3 (in 2 richtingen)
Tramremise	Tramremise Nieuwegein
Busremise/-stalling	Busstalling Westraven en stalling elektrische bussen remiseterrein Nieuwegein
P+R voorzieningen	1 Breukelen
Chauffeursverblijven	Nieuwegein Zuid, IJsselstein Zuid en Breukelen

Alle tramhaltes zijn relatief recent aangelegd of vernieuwd. Op of dichtbij de tramperrons zijn voorzieningen aanwezig als in-/uitcheckpalen, kaartverkoopautomaten, DRIS-displays, cameratoezicht, abri's, bankjes, hekwerken en fietsenstallingen. Op de haltes vindt preventief onderhoud plaats, maar belangrijker nog zijn het correctief onderhoud, het herstel van schade als gevolg van vandalisme en de wintermaatregelen. Wij voeren ook het beheer en onderhoud uit van de bushaltes aan de gecombineerde tram-/busbaan door Utrecht Science Park, en de bushaltes Utrecht Centraal Centrumzijde (UCC) en P+R Science Park.

Ook het areaal gebouwen is over het algemeen van recente datum. In 2020 is de nieuwe tramremise in Nieuwegein in gebruik genomen. Het beheer en onderhoud omvat het terrein, de werkplaats met technische installaties, en de verkeersleidingspost (Operationeel Controle Centrum, OCC). Het beheer van het gebouw en de kantoren is ondergebracht bij de eenheid Facilitaire Dienstverlening.

In 2021 is het areaal uitgebreid met een extra stalling voor elektrische bussen op het remiseterrein en de nieuwe duurzame busstalling Westraven, waar voor concessiehouder U-OV ook een werkplaats en kantoren ter beschikking staan. Bij de eindpunten van de tram in Nieuwegein-Zuid en IJsselstein-Zuid is een pauze- en toiletvoorziening aanwezig voor de trambestuurders, en ook op het busstation in Breukelen staat een personeelsvoorziening. Op al deze punten zorgen wij als verhuurder voor het onderhoud.

In 2024 vindt planontwikkeling plaats voor de vervanging van de zogenaamde Zoutloods, het gebouw op het remiseterrein in Nieuwegein. Daar zijn kantoren voor de concessiehouder en onderhoudspartij ondergebracht en vindt onder andere de opleiding van trambestuurders plaats. Dit gebouw voldoet niet meer aan de arbo-eisen.

De P+R Breukelen wordt naar verwachting in november 2023 opgeleverd en overgedragen aan de beheerorganisatie. Het onderhoud zal vanuit de beheerorganisatie worden uitgevoerd.

Telematica

Voor het openbaar vervoer zijn veel telematicavoorzieningen nodig. Dan gaat het bijvoorbeeld om de verbindingen en systemen om het tramverkeer te beveiligen en aan te sturen (seinen, wissels, overwegen, bedienbare poorten). Veel systemen zijn dubbel uitgevoerd om uitval te voorkomen. In de tramremise komt technisch veel samen. Hier is ook het OCC gehuisvest als spil in de aansturing van het tram- en busverkeer. In het OCC wordt ook cameratoezicht gehouden op de tramhaltes en de bushaltes bij Utrecht Centraal aan de centrum- en jaarbeurszijde. In totaliteit zijn er 180 camera's in beheer, plus de camera's die in de trams aanwezig zijn. Andere voorzieningen zijn de in- en uitcheckpalen en verkoopautomaten bij de tramhaltes en het systeem voor dynamische reisinformatie (DRIS) bij alle tram- en bushaltes in onze provincie. Tot slot zijn er diverse systemen actief om het beheer en onderhoud van de openbaarvervoerassets te ondersteunen

Telematicavoorzieningen	Aantal
DRIS systeem	600 displays
Camera's	180
Kaart verkoop automaten	68
SOS palen	2 (UCC)
Operationeel Controle Centrum (OCC)	1
Netwerk en verbindingen	60 km glasvezelkabel, 250 simkaarten
Schakeling	91 schakelkasten, switches en technische ruimtes
Servers	11
Software	Diverse applicaties
Bedienbare poorten	9

IIn 2024 wordt geïnvesteerd in het onderhoud, de upgrade en gedeeltelijke vervanging van netwerkonderdelen. Ook vindt de doorontwikkeling van het onderhoudsmanagementsysteem plaats.

3.3.3.3 Wat gaat dat kosten?

De werkelijke kosten voor het variabele beheer en onderhoud fluctueren jaarlijks. De jaarlijkse onderhoudskosten worden inzichtelijk gemaakt in het MOP. Het MOP is de begroting voor het onderhoud van de provinciale infrastructuur van wegen, vaarwegen en openbaarvervoerassets. In het MOP 2024 zijn onderstaande onderhoudskosten voor de ov-assets begroot:

MOP 2024	Vast	Variabel	Totaal
Trammaterieel	€ 7.460.000	€ 475.000	€ 7.935.000
Infrastructuur	€ 10.374.000	€ 1.050.000	€ 11.424.000
Telematica	€ 988.000	€ 1.100.000	€ 2.088.000
Gebouwen	€ 1.441.000	€ 0	€ 1.441.000
Haltes	€ 715.000	€ 0	€ 715.000
Algemene beheerkosten	€ 1.057.000	€ 1.265.000	€ 2.322.000
Totaal	**€ 22.035.000**	**€ 3.890.000**	**€ 25.925.000**

Ten opzichte van het MOP 2023 nemen de vaste kosten voor het beheer en onderhoud van de OV-assets toe met € 3.353.000. Dat is het gevolg van:

- De energielasten stijgen met € 2.185.000 ten opzichte van het originele MOP 2023. Dit is gebaseerd op de verwachte energieprijs 2024 van het moment van opstellen MOP. De werkelijke energieprijs 2024 wordt eind december 2023 vastgesteld.
- Om in te kunnen spelen op calamiteiten en om te voldoen aan de veiligheidsnormen is er € 280.000 extra begroot voor werkzaamheden i.v.m. Safetymanagement
- In 2023 wordt P&R Breukelen in gebruik genomen, voor beheer en onderhoud is € 211.000 opgenomen.

- Daarnaast zijn er meer vaste kosten gemoeid met het onderhoud van de trams en trambaan door indexering van het onderhoudscontract, hogere kosten voor verzekeringen en de kosten die gemoeid zijn met het (data)communicatiesysteem

De genoemde kostenverhogingen zijn het gevolg van recente ontwikkelingen en zijn daarom niet opgenomen in de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2021. Als gevolg daarvan is voor de komende jaren een structurele overschrijding van de geraamde vaste onderhoudskosten in de Nota Kapitaalgoederen te zien. Bij de begroting 2024 wordt voorgesteld om het budget incidenteel te verhogen met € 2,185 mln. als gevolg van de gestegen energieprijzen. De ontwikkeling van de energieprijzen is nog steeds zeer volatiel en dus lastig te voorspellen. In het MOP is deze stijging structureel opgenomen. Mocht het zo zijn dat de prijsstijging van de energie inderdaad structureel is, dan is hier in de begroting nog geen rekening mee gehouden. Voor de overige stijgingen is het voorstel om het budget voor vast onderhoud structureel met € 1,168 mln. te verhogen. Het vast onderhoud wordt uit de structureel beschikbare middelen gedekt.

Het variabele onderhoud is voor jaarschijf 2024 opgenomen conform het MOP 2024. Bij de vertaling naar de begroting 2024 wordt daarbij, zoals in de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit is aangegeven, bij het variabel onderhoud rekening gehouden met een vertragingsfactor van 80%. Voor de jaarschijven 2025-2027 is ervoor gekozen om het beschikbare budget op te nemen. Dit heeft als voordeel dat dit een stabiel beeld geeft van de financiële ontwikkeling, terwijl het MOP grote fluctuatie geeft en in de toekomstige jaren nog vele onzekerheden bevat.

Het verschil tussen de beschikbare middelen voor het variabele onderhoud en het werkelijk variabele onderhoud conform het MOP wordt met de reserve Beheer en onderhoud OV Assets verrekend. Omdat in de begroting voor de jaren 2025-2027 wordt uitgegaan van de beschikbare middelen is er geen mutatie in de reserve.

In onderstaande tabel is de vertaling van het MOP openbaar vervoer naar de begroting 2024 weergegeven. Deze kosten worden in de programmabegroting gedekt uit het budget voor materiële lasten van beleidsdoel 6.1 OV-reizigers zijn tevreden.

Onderhoudskosten MOP 2024 Openbaar vervoer	2024	2025	2026	2027
Vast onderhoud				
Lasten vast onderhoud conform MOP 2024	€ 22.035.000	€ 22.035.000	€ 22.035.000	€ 22.035.000
Beschikbaar voor vast onderhoud Begroting 2024	€ 18.682.000	€ 18.682.000	€ 18.682.000	€ 18.682.000
Voorstel dekking stijging energieprijzen	€ 2.185.000			
Voorstel dekking overige prijsstijgingen e.d.	€ 1.168.000	€ 1.168.000	€ 1.168.000	€ 1.168.000
Totaal vast onderhoud Begroting 2024	€ 22.035.000	€ 19.850.000	€ 19.850.000	€ 19.850.000
Variabel onderhoud				
Lasten variabel onderhoud conform MOP 2024	€ 3.890.000	€ 2.230.000	€ 1.980.000	€ 4.240.000
Beschikbaar voor variabel onderhoud Begroting 2024	€ 2.310.000	€ 2.310.000	€ 2.310.000	€ 2.310.000
Opname variabel onderhoud MOP jaarschijf 2024 (80%)	€ 3.112.000			
Mutatie reserve	€ -802.000			
Verloop reserve Beheer en onderhoud OV assets B2024				
Beginstand	€ 4.177.000	€ 3.375.000	€ 3.375.000	€ 3.375.000
Mutatie reserve	€ -802.000	€ -	€ -	€ -
Eindstand	**€ 3.375.000**	**€ 3.375.000**	**€ 3.375.000**	**€ 3.375.000**

Op de openbaar vervoer assets zijn er ook baten, vooral uit de verhuur van de trams aan de concessiehouder (€ 9,9 miljoen), de rijksbijdrage (€ 5,1 miljoen) en huur- en servicekosten van de gebouwen (€ 2,1 miljoen).

3.3.4 Provinciale vaarwegen

Wat willen we bereiken?
De provinciale vaarwegen, 18 km Eem, 17,6 km Merwedekanaal en 4,5 km Oude Rijn, voldoen aan de normen voor vaardiepten. Die zijn mede gebaseerd op de klassenindeling van de Conferentie van Europese Ministers van Transport (CEMT), de richtlijnen van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) en de Commissie Vaarwegbeheerders (CVB) Richtlijnen Vaarwegen 2005.
Het kwaliteitsniveau voor de Eem is uitgewerkt in het in 2023 vastgestelde beheerplan Eem. Het voorziet in zowel recreatief vaarweggebruik en de mogelijkheid om beroepsvaart tot 1.000 ton (CEMT-klasse III) van en naar Amersfoort mogelijk te maken en te houden. In dit beheerplan wordt voor de komende tijd gewerkt aan een opstap naar een meer omvattende beleidsvisie Eem, waarin alle facetten in de ruimtelijke omgeving aan bod zullen komen. Voor het beheer van de vaarweg Eem op zich voldoet voor nu het beheerplan. Daarin is uitgewerkt wat de activiteiten m.b.t. het (nautisch) vaarwegbeheer voor de komende jaren gaan inhouden. Het nautisch beheer, het vaarwegbeheer en het onderhoud van het Merwedekanaal is integraal overgedragen aan de provincie Zuid-Holland.

Wat gaan we daarvoor doen?
Voor het bepalen van de onderhoudsmaatregelen aan de Eem wordt geschouwd en gericht geïnspecteerd. Zo wordt de bevaarbaarheid van de Eem voor vrachtschepen tot 1.000 ton jaarlijks gecontroleerd. De aanbestedingsprocedure voor het baggerbestek, met een looptijd van drie jaar, is in 2022 gestart. In 2023 is een aantal vakken gebaggerd om het gewenste vaarprofiel te kunnen handhaven. Het laatste deel van het bestek zal in 2024 uitgevoerd gaan worden.

Met de gemeente Amersfoort en Waterschap Vallei en Veluwe zijn afspraken gemaakt over taken en de verdeling van kosten, zowel vast, variabel en investeringen. Calamiteiten en onvoorziene omstandigheden zijn niet in deze raming verwerkt.
Nieuwe afspraken over een nieuwe Beheervisie 2022-2032 Eem en een bijgewerkte meerjarenraming tussen de gemeente Amersfoort en Waterschap Vallei en Veluwe zullen eind 2023 worden gemaakt. Verwacht wordt dat met name over de investeringen met de beheerpartners nog discussies over gaan plaatsvinden. De te verwachten baten zijn daarom nog niet bekend.

Door de gemeentelijke herindeling in de nieuwe gemeente Vijfherenlanden per 2019 is een groter deel van het Merwedekanaal op Utrechts grondgebied komen te liggen. Het nautisch beheer, het vaarwegbeheer en het onderhoud van het Merwedekanaal is integraal overgedragen aan de provincie Zuid-Holland. Wij hebben de provincie Zuid-Holland gemandateerd voor het onderhoud, beheer, ontheffing- en vergunningverlening voor het Utrechtse deel totdat er nieuwe afspraken zijn gemaakt. De kosten worden verdeeld aan de hand van een afgesproken verdeelsleutel. Jaarlijks krijgen wij een factuur voor de gemaakte kosten.
Voor het Merwedekanaal geldt dat de bevaarbaarheid van schepen tot 1750 ton (CEMT-klasse IV) wordt gecontroleerd. Het op diepte houden van het vaarwegprofiel is in 2028 voorzien. In verband met de gemaakte afspraken komen deze kosten voor rekening van het Rijk.

Door dezelfde herindeling als bij het Merwedekanaal komt ook een gedeelte (10km) van de rivier de Linge op Utrechts grondgebied. De provincie Zuid-Holland betaalde tot en met het jaar 2020 een jaarlijkse bijdrage aan het Waterschap Rivierenland. Met ingang van 2021 hebben wij dit overgenomen. Daar is een bestuurlijke overeenkomst, inclusief een financiële paragraaf, voor gesloten.

Wat gaat dat kosten?
De verwachte kosten en baten die worden geraamd voor de periode 2024 - 2027 zijn opgenomen in het MOP dat als bijlage is gevoegd bij deze begroting.

Doorkijk verwacht saldo van lasten en baten MOP Vaarwegen

Begroting 2024	2024	2025	2026	2027
Vast onderhoud	€ 705.000	€ 705.000	€ 705.000	€ 705.000
Variabel onderhoud	€ 451.000	€ 249.000	€ 249.000	€ 807.000
Totaal	**€ 1.156.000**	**€ 954.000**	**€ 954.000**	**€ 1.512.000**

Op basis van de vastgestelde Nota kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 is het meerjarig gemiddelde aan budgetbehoefte voor het vaste en variabele deel van het vaarwegenonderhoud berekend. Het vast onderhoud wordt verrekend met de algemene middelen, het variabel onderhoud met de reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen.

In de begroting zijn de bedragen vanuit het MOP voor de jaarschijf 2024 overgenomen. Volgens de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit wordt bij het variabele deel rekening gehouden met een vertragingsfactor van 80%. Omdat ieder jaar het MOP wordt geactualiseerd is voor de jaarschijven 2025-2027 ervoor gekozen om de budgetbehoefte uit de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit te volgen. De opname in de begroting is weergegeven in onderstaande tabel.

Opname onderhoud Vaarwegen in begroting

Begroting 2024	2024	2025	20256	2027
Vast onderhoud	€ 705.000	€ 705.000	€ 705.000	€ 705.000
Variabel onderhoud (80%)	€ 360.800	€ 512.000	€ 512.000	€ 512.000
Totaal	**€ 1.065.800**	**€ 1.217.000**	**€ 1.217.000**	**€ 1.217.000**

De kosten voor het onderhoud van de wegen en de vaarwegen zijn in de begroting beide opgenomen in programma 5 Bereikbaarheid en het beleidsdoel 5.01 Het provinciale netwerk is sterk. Een overzicht van het totale begrote budget wegen en vaarwegen is opgenomen in de onderstaande tabel

Opname totaal onderhoud wegen en vaarwegen samen in begroting

Begroting 2024	2024	2025	2026	2027
Vast	€ 10.148.000	€ 10.148.000	€ 10.148.000	€ 10.148.000
Variabel (80%)	€ 17.889.600	€ 12.984.000	€ 12.984.000	€ 12.984.000
Totaal	**€ 28.037.600**	**€ 23.132.000**	**€ 23.132.000**	**€ 23.132.000**

Het variabel onderhoud wordt verrekend met de reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen.
Op basis van bovenstaande actualisatie zal de reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen negatief komen te staan. Er is een aanvullende dekking noodzakelijk van € 4,0 miljoen om te zorgen dat de reserve niet negatief zal worden. Volgens het BBV mag een reserve namelijk niet negatief zijn. Dit wijkt dus af van de financieringsbehoefte zoals die bij de Nota kapitaalgoederen (NK) Mobiliteit werd gepresenteerd. Dit heeft vooral te maken met drie factoren:

- De kapitaalbehoefte in de NK is gebaseerd op een langlopend gemiddelde, maar volgens het huidige MOP ligt het variabel onderhoud in de huidige periode hoger dan in de NK. Het variabel onderhoud in de NK was bepaald op kengetallen en aannames. Bij het opstellen van het MOP wordt gekeken naar wat nodig is op basis van planningen en inspecties.
- Wij zijn voor de kunstwerken Merwedekanaal afhankelijk van de planning en kostenraming van de Provincie Zuid-Holland. Door de aangepaste planning van de Provincie Zuid-Holland is er sprake van een ramingsverschil en vallen de kosten € 2,0 miljoen hoger uit. Daarnaast is een deel van de in 2024 geplande werkzaamheden naar 2025 doorgeschoven. Dit is een effect van € 0,5 miljoen.
- De prijsstijgingen van het afgelopen jaar zorgen ervoor dat de prognoses voor het onderhoud zijn gestegen. Nieuwe contracten vallen duurder uit dan in het NK was opgenomen. De prijsstijgingen hebben betrekking op alle assets.

Als u instemt met de aanvullende dekking ziet het verloop van reserve er als volgt uit:

Financiële verwerking met reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen

Begroting 2024	2024	2025	2026	2027
Beschikbaar budget variabel onderhoud	€ 12.650.000	€ 12.650.000	€ 12.650.000	€ 12.650.000
Benodigd	€ 17.889.600	€ 12.984.000	€ 12.984.000	€ 12.984.000
Extra dekking	€ 4.000.000			
Mutatie reserve	€ 1.239.600	€ 334.000	€ 334.000	€ 21.534.000

Verloop reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen				
Beginstand	€ 2.302.235	€ 1.062.235	€ 728.635	€ 394.635
Mutatie reserve	-/- € 1.239.600	-/- € 334.000	-/- € 334..000	-/- € 334.000
Eindstand reserve	€ 1.062.635	€ 728.635	€ 394.635	€ 60.635

Ook met de aanvullende dekkingis het niveau van de reserve minimaal. De komende periode zullen we de voortgang en prijsontwikkelingen voor het meerjarig onderhoud blijven volgen. Als dat nodig is, zullen wij in het komende jaar met aanvullende voorstellen komen voor het meerjarig onderhoud.

3.3.5 Provinciale gebouwen

Het beleid met voor het onderhoud van onze kapitaalgoederen is vastgelegd in de Nota's kapitaalgoederen Mobiliteit en Bedrijfsvoering.

In de Nota kapitaalgoederen Bedrijfsvoering is de budgetbehoefte voor instandhouding en facilitaire diensten voorzien van:

- Huis voor de Provincie;
- de gebouwen, gebouwinstallaties en kantoren van de tramremise en busremise;
- Paushuize;
- de gebouwen, gebouwinstallaties en kantoren van de steunpunten in Huis ter Heide en De Meern.

Onderdeel van de Nota kapitaalgoederen Mobiliteit zijn:

- de werkplaatsen van de tramremise en busremise en de bijbehorende installaties en gereedschappen;
- de buitenruimte van de tramremise, de busremise en beide steunpunten;
- de nevengebouwen voor het ov (de Zoutloods op het remiseterrein en personeelsvoorzieningen bij het tramsysteem en ov-knooppunten);
- de voorzieningen op het Ocrieteiland (botenloods, Baarn).

Provinciale gebouwen	
Specificatie	Aantal
Huis voor de provincie Utrecht, Utrecht	1
Tramremise, Nieuwegein	1
Busremise, Utrecht	1
Monumentaal pand Paushuize, Utrecht	1
Dienstwoningen (verpacht voor 30 jaar), Utrecht	2
Steunpunten in De Meern en in Huis ter Heide	2
Ocrieteiland - botenloods, Baarn	1

3.3.5.1 Huis voor de provincie

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Het Huis voor de Provincie bestaat uit 19 verdiepingen, inclusief een entreegebied met diverse voorzieningen, een centraal vergadercentrum en een technische ruimte op de 19e verdieping. Een aantal verdiepingen wordt verhuurd aan externe organisaties. Tot 2025 zijn drie verdiepingen verhuurd voor de tijdelijke opvang van

vluchtelingen uit Oekraïne. Hoewel eerder grote projecten vanuit de MIP/MOP uitgesteld werden totdat de tijdelijk opvang wordt opgeheven zal hier toch een start mee worden gemaakt.
De investeringen zijn opgenomen in de MIP en de voorziene kosten voor groot onderhoud in de MOP. Het ambitieniveau van het onderhoud ligt, volgens NEN2767, op conditieniveau 3: sober en doelmatig.
Sinds juni 2023 hebben we een nieuwe projectleider verduurzaming/huisvesting. De eerste opdracht is een uitvoeringsplan voorleggen aan GS. Het verduurzamen van Het huis van de Provincie, de grootste energieverbruiker van het provinciale vastgoed heeft de prioriteit.
Een andere ontwikkeling is de keuze voor hybride werken als het nieuwe normaal. Hiervoor worden de werkverdiepingen op aangepast.

Wat gaan we daarvoor doen?
Naast dat het project zonnepanelen opnieuw wordt opgestart in combinaties met onderhoud aan het bestaande dak worden er verschillende werkverdiepingen ingericht voor het nieuwe werken waarbij de technische installaties ook gerenoveerd worden..
Naast de exploitatiebegroting zijn er ook (vervangings)investeringen. Deze zijn in de MIP opgenomen.
De MIP/MOP-overzichten vindt u in onderdeel 'Investeringen' bij hoofdstuk 10 Overzicht Overhead.

3.3.5.2 Paushuize incl. dienstwoningen

Wat willen we bereiken?
Ambitie
Paushuize behoort tot de meest duurzame monumenten van Nederland en is door renovatie behouden als cultureel erfgoed. Al het onderhoud is afgestemd op het behoud van haar monumentale waarde. Vanaf 2024 zal er een vernieuwd exploitatiecontract zijn voor. Maandelijks worden er voor geïnteresseerden kosteloos rondleidingen georganiseerd

Wat gaan we daarvoor doen?
Beheersplan
Doel is om het pand in de huidige staat te houden, met inachtneming van cost-control en soberheid. Ook hier kijken we in hoeverre de vernieuwingen binnen het MOP op een duurzamere manier kunnen worden uitgevoerd. Dit is een doorlopend proces.

Achterstallig onderhoud
Er zijn geen achterstanden in onderhoud.

3.3.5.3 Steunpunten De Meern en Huis ter Heide

Wat willen we bereiken?
Ambitie
Vanuit de steunpunten De Meern en Huis ter Heide worden de provinciale wegen beheerd. In steunpunt Huis ter Heide is ook de Regionale Verkeersmanagement Centrale (RVC) gehuisvest. Voor het beheer en onderhoud worden de standaarden van NEN 2727, conditieniveau 3, gehanteerd.

Wat gaan we daarvoor doen?
Beheersplan
Voor het beheer en onderhoud is voor de steunpunten ook een MOP opgesteld. De steunpunten hebben op dit moment energielabel A. De komende jaren wordt ingezet om het energieneutraal te maken.

Achterstanden in onderhoud
Er zijn geen achterstanden in onderhoud.

3.3.5.4 Wat gaat dat kosten?

Meerjarenbegroting Beheer en onderhoud

Categorie	Rekening 2021		Begroting 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026	
	Vast	Variabel	Vast	Variabel	Vast	Variabel	Vast	Variabel	Vast	Variabel	Vast	Variabel
Huis voor de provincie	494	734	515	885	515	885	515	885	515	885	515	885
Paushuize incl. dienstwoningen	80	273	40	50	40	50	40	50	40	50	40	50
Tramremise	0	0	111	115	111	115	111	115	111	115	112	115
Steunpunten De Meern en Huis ter Heide	29	70	100	105	100	105	100	105	100	105	100	105
Totaal lasten	**603**	**1077**	**766**	**1155**	**766**	**1155**	**766**	**1155**	**766**	**1155**	**767**	**1155**

3.4 Financiering

3.4.1 Inleiding

De wettelijke kader van de treasuryfunctie wordt bepaald door de Wet Financiering decentrale overheden (wet Fido). Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moeten we voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Gebaseerd op de wet Fido heeft de provincie een treasurystatuut en een treasurystrategie. Het treasurystatuut is het kader voor het sturen en het beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. Daarmee is dit statuut een nadere uitwerking van Hoofdstuk 3, Financieringsfunctie van de financiële verordening provincie Utrecht.
De treasurystrategie is een uitvoeringskader ter nadere invulling van het treasurystatuut met betrekking tot het aantrekken van financiering.
In september 2023 heeft uw Staten een herziend treasurystatuut vastgesteld.

In het treasurystatuut zijn de bepalingen voor het uitvoeren van de treasury opgenomen. De treasury van de provincie dient tot:

1. Het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities, zodat er altijd voldoende middelen zijn om de provinciale taken uit te kunnen voeren;
2. Het beheersen van de provinciale risico's verbonden aan de financieringsfunctie zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en valutarisico's;
3. Het streven naar een, binnen de kaders van de Wet Fido, de bijbehorende ministeriële regelingen en dit statuut, optimale financieringsstructuur tegen zo laag mogelijke lasten, rekening houdend met de daarbij behorende risico's;
4. De organisatie ondersteunen en adviseren bij financieringsvraagstukken en signaleren indien er sprake is van strijdigheid van besluitvorming (of beleid) met (nieuwe-) regelgeving, gerelateerd aan treasury;
5. Het waarborgen van taken en verantwoordelijkheden van de treasuryfunctie binnen de organisatie;
6. Het tijdig aantrekken van voldoende financieringsmiddelen teneinde het in de jaarlijkse begroting vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren (beschikbaarheid) en aan financiële verplichtingen te kunnen voldoen;
7. Het bewaken van de ontwikkeling van de (netto) schuldpositie.

Binnen de financiële functie van de provincie is het van belang het onderscheid te herkennen tussen de treasury- en de controlfunctie. Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen. De controlfunctie is juist belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus van de controlfunctie dan ook gericht op de baten en lasten en die van treasury op de feitelijke in- en uitgaande kas- en financieringsstromen.

Voor het bepalen van de daadwerkelijke financiering wordt gekoppeld aan de planning in de begroting drie per jaar een liquiditeitsprognose opgesteld. Hierdoor kan een weergave van de werkelijke kasstromen worden benaderd. In deze liquiditeitsprognose wordt de actuele stand van de liquide middelen ingevuld wat een actuele weergave biedt van de huidige positie.

Wanneer er sprake is van financieringsbehoefte van drie maanden of langer wordt door de treasurer minimaal drie offertes opgevraagd waarvan één bij de huisbank. Vervolgens zal het meest gunstige tarief worden geselecteerd en zal de financiering bij de betreffende bank worden aangetrokken.

3.4.2 Financiering

Er is een omslag van een financieringsoverschot van € 82 miljoen (eind 2022) naar een geprognosticeerd financieringstekort eind 2027 van € 324 miljoen Dit betekent per saldo een uitstroom van liquide middelen van € 406 miljoen gedurende de vijf jaren tussen 2023 en 2027. Deze uitstroom van middelen is gebaseerd op de begroting en huidige onderliggende veronderstellingen voor onder andere de planning van investeringen, subsidiebeschikkingen, aan derden verstrekte financiering en andere uitgaven. Juist omdat de realisatie wel eens enkele weken tot maanden kan verschillen van de voorgenomen planning zijn de liquiditeitsprognoses leidend

voor het feitelijk aantrekken van financiering. Ook kunnen eventuele nog te nemen besluiten vanuit het coalitieakkoord effecten hebben op deze prognoses.

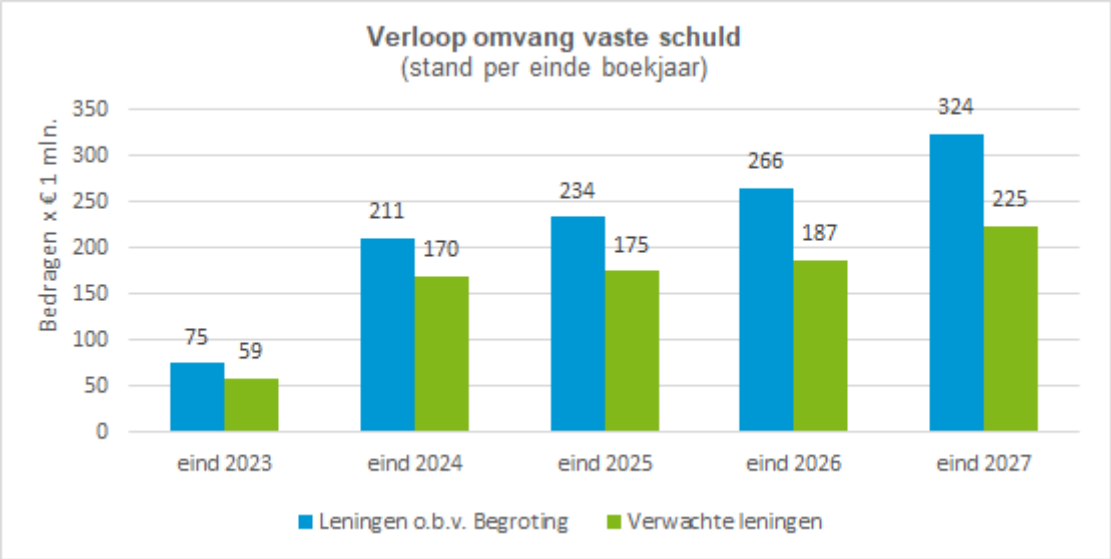

Zoals verder wordt toegelicht in paragraaf 4.1.5 Geprognosticeerde balans moet er een kanttekening gemaakt worden bij het lezen van de balans. Het totale bedrag aan mogelijk te verstrekken subsidie in de begroting wordt telkens als exploitatielast opgenomen. Maar uit de realisatie blijkt dat er alleen een deel van de subsidie wordt verstrekt Daardoor ontstaat een onderbesteding waardoor de hoogte van de liquide middelen en de bestemmingsreserves te laag zijn geraamd. Ook de geraamde uitgaven voor investering kunnen in de praktijk vertragingen oplopen, door bijvoorbeeld procedures of materieel tekort. Daarnaast is in de begroting nog niet het verwachte resultaat voor 2023 zoals opgenomen in de Zomernota verwerkt in de balans.

Om toch een beter beeld te geven van de verwachte benodigde financiering is in de grafiek hierboven naast de vaste schuld zoals geraamd in de begroting ook een prognose gemaakt voor de verwachte vaste schuld. Hierin is een afslag gemaakt van 10% op de geraamde subsidies en 10% op de geraamde uitgaven van investeringen. Daarnaast wordt het verwacht negatief resultaat voor 2023 van € 5,2 miljoen, zoals opgenomen in de Zomernota, meegenomen in de prognose.

3.4.3 Rente

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in juli voor de negende keer in een jaar tijd zijn eigen rentetarief verhoogd met 0,25%. Begin september 2023 is de rente die de Nederlandse staat moet betalen voor leningen van 30 jaar rond de 2,5%. De omvang van een eventuele renteverhoging zal afhangen van de geactualiseerde middellange termijnvooruitzichten voor de inflatie. De ECB geeft aan dat als de middellange termijnvooruitzichten voor de inflatie aanhouden of verslechteren, een geleidelijk maar aanhoudend traject van verdere renteverhogingen nodig zal zijn. Het tempo waarin de ECB haar monetaire beleid aanpast, zodat de doelstelling van een inflatie van 2% op middellange termijn behaald wordt, zal afhangen van nieuwe gegevens en ontwikkelingen van de inflatie op middellange termijn.

De rentestanden van lineaire leningen zijn (bron BNG augustus 2023)

Looptijd	Rente %
1 jaar	4,00%
2 jaar	3,75%
5 jaar	3,50%
10 jaar	3,45%
15 jaar	3,50%
20 jaar	3,55%

30 jaar	3,55%

In september 2023 heeft u een voorstel van een herzien treasurystrategie voor het aantrekken van leningen vastgesteld, waarin richting wordt gegeven op het financieringsbeleid van onze provincie.

In de begroting is overeenkomstig het voorstel in hoofdstuk 2.1 van de Kaderbrief 2024 een stelpost rente opgenomen van € 1,7 miljoen in 2024 oplopend naar € 4,2 miljoen in 2027. Dit bedrag is gebaseerd op financiering van verwachte investeringen vanuit het Meerjaren Investeringsplan (MIP).

3.4.4 Wettelijke normen

Het aantrekken van leningen zorgt ervoor dat we renterisico lopen op onze leningen. De gevoeligheid voor eventuele (on)verantwoorde rentefluctuaties wordt door de Wet fido genormeerd door de kasgeldlimiet en de renterisiconorm, voor respectievelijk de kortlopende en langlopende leningen.

a. Kasgeldlimiet
De kasgeldlimiet is ingesteld om een grens te stellen aan de omvang van korte leningen. De gemiddelde korte financiering wordt per drie maanden getoetst aan de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet stelt dat onze gemiddelde korte financiering maximaal 7% mag zijn van het totaal van het lastenbudget, exclusief mutaties reserves, van het betreffende begrotingsjaar. Op basis van de gegevens in deze begroting voldoen we aan de kasgeldlimietnorm.

b. Renterisiconorm
De renterisiconorm is bedoeld om eventuele te grote fluctuaties van de rentes op de langlopende schuld te voorkomen. Het renterisico wordt verkleind door de aflossingen in de tijd te spreiden. De hoogte van de jaarlijkse betaalde aflossingen en contractuele renteherzieningen op leningen is maximaal 20% van het totaal van het lastenbudget, exclusief mutaties reserves, van het betreffende begrotingsjaar. In het onderstaande overzicht renterisiconorm zijn aflossingen opgenomen van lineaire leningen met een looptijd van tien jaar. Omdat we op dit moment nog geen leningen hebben afgesloten is de renterisiconorm nu nog niet relevant. Naar verwachting wordt de norm wel een beoordelingscriterium in de komende jaren.

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	543.359	491.928	482.794	509.649
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	108.672	98.386	96.559	101.930
Renteherzieningen	0	0	0	0
Aflossingen	14.300	22.250	25.000	29.500
Renterisico op de vaste schuld	14.300	22.250	25.000	29.500
Ruimte (+) / overschrijding (-)	94.372	76.136	71.559	72.430

3.4.5 Financieringsinstrumenten

De inzet van financiële beleidsinstrumenten, zoals revolverende fondsen, geborgde leningen en verstrekte leningen, past bij de tijdsgeest waarin provincies en andere lokale overheden in toenemende mate kiezen voor een faciliterende rol. Dit betekent dat zij realisatie van publieke doelstellingen steeds vaker helemaal of voor een deel onderbrengen bij (private) partijen.
Vanuit het beleid wordt als eerste beoordeeld of een financieringsinstrument geschikt is om bij te dragen aan de te realiseren doelen. In de nota Financieringsbeleid zijn de kaders van de financieringsinstrumenten vastgesteld. De algemene kaders van de financieringsinstrumenten zijn:

1. Er is sprake van publiek belang.
2. Er is sprake van marktfalen.
3. Betrokkenheid van andere partijen is noodzakelijk en wenselijk om het publiek belang te borgen.
4. Er is financiële dekking voor het instrument.
5. Er is geen sprake van ongeoorloofde staatssteun en er is geen strijdigheid met de Wet Markt en Overheid.

De volgende financieringsinstrumenten worden hieronder nader behandeld:

a. Revolverende fondsen;
b. Geborgde leningen;
c. Verstrekte leningen.

a. Revolverende fondsen

Een revolverend fonds kan worden ingezet als middel om andere financieringsinstrumenten (lening, garantie, deelneming) te realiseren, waarbij de aflossing en of het rendement terugvloeien naar het fonds. Door het gebruik van revolverende fondsen worden middelen dus niet eenmalig uitgeven, maar revolverend of renderend en met een structureel effect ingezet. Het fonds houdt zichzelf in stand, met het doel middelen efficiënt in te zetten en met hetzelfde vermogen in meerdere projecten te investeren. Naast het geld dat wij zelf beschikbaar stellen is het vaak onze ambitie cofinanciering aan te trekken, bijvoorbeeld vanuit private partijen of vanuit Europa of het Rijk. Dit wordt de hefboomwerking of het multiplier-effect genoemd.

Er zijn vier revolverende fondsen, waarin we via kapitaalverstrekking of garantieverlening deelnemen. Dat zijn Gebiedsontwikkelingsfonds Mooi Rijnhuizen (1), N.V. Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) (2), de ROM Regio Utrecht (3) en Setu (4). De gevraagde onderwerpen uit Amendement 10 inzake nota financieringsbeleid provincie van 4 maart 2020 zijn hieronder bij de revolverende fondsen verwerkt.

(1) Gebiedsontwikkelingsfonds Mooi Rijnhuizen	
Verantwoordelijk gedeputeerde	Van Muilekom
a. Doel	De ambitie is om in Rijnhuizen 2.500 woningen te realiseren door transformatie van leegstaande kantoren en nieuwbouw. Het uitgangspunt is het realiseren van een wijk waarin het prettig wonen, werken en verblijven is. Gemeente en provincie werken samen om ambities op het gebied van bijvoorbeeld woningbouw, gezonde leefomgeving, duurzame energie, klimaatadaptatie en bereikbaarheid te verwezenlijken in de transformatie van het gebied. Om de gebiedsontwikkeling in Rijnhuizen te ondersteunen hebben de gemeente en provincie een financieel systeem opgezet om als vliegwiel te dienen voor de transformatie: het revolverende gebiedsfonds Mooi Rijnhuizen. Hiermee kunnen collectieve investeringen in bijvoorbeeld infrastructuur en openbaar groen worden gefinancierd. De overeengekomen revolverendheid is 100%.
b. Basisgegevens	De provincie heeft € 0,7 miljoen gestort in het gebiedsontwikkelingsfonds Mooi Rijnhuizen. De gemeente heeft ook in 2017 € 0,7 miljoen gestort in dit fonds. Projectontwikkelaars dragen afhankelijk van hun aandeel in de gebiedsontwikkeling evenredig bij. Momenteel hebben ontwikkelaars ongeveer € 1,5-2 miljoen in het fonds gestort. Dat zal meer worden al naar gelang meer woningen worden ontwikkeld. In de Uitvoeringsovereenkomst Gebiedsfonds Rijnhuizen van 2017 zijn afspraken vastgelegd over de besteding van het fonds en zijn in een beschikking voorwaarden gesteld aan deze subsidie. Het gebiedsontwikkeling Mooi Rijnhuizen is opgedeeld in zes fases van elk gemiddeld € 2 miljoen. De kapitaalstorting blijft gedurende de looptijd in het gebiedsontwikkelingsfonds. In de grondexploitatie van het gebied is opgenomen dat de provincie aan het eind van de gebiedsontwikkeling (of in 2033) het ingelegde bedrag van € 0,7 miljoen (exclusief rente) terugkrijgt. Gebiedsontwikkelingsfonds Mooi Rijhuizen is behandeld in programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling.

c. De mate waarin met de fondsen de beoogde doelen worden gerealiseerd	Momenteel heeft de gemeente voor ongeveer € 7,5 miljoen aan contracten afgesloten met ontwikkelaars. Afhankelijk van de fase van ontwikkeling van een woningbouwproject wordt geld afgedragen aan het fonds. Hierdoor kan de kapitaalinleg van de provincie in het revolverend fonds opnieuw ingelegd worden voor de volgende fase. Een deel van de opbrengsten uit de bouw van de woningen wordt ondergebracht in het gebiedsontwikkelingsfonds Mooi Rijnhuizen. Om Mooi Rijnhuizen te ontwikkelen tot een prettige woon- en werkwijk, wordt vanuit het fonds ook bijgedragen aan de ontwikkeling van groen en recreatie. Een voorbeeld hiervan is het ontwikkelen van een samenhangend en hoogwaardig park. Hierbij zal nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de samenhang en verbinding vanuit ecologisch en cultuurhistorisch perspectief. zoals het verbinden van elementen uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) en het verbinden van de kastelen in Nieuwegein. Door het herstellen van het landschapspark Rijnhuizen en het zichtbaar en leefbaar maken van cultuurhistorie kan het Park meer betekenen voor het gebied Rijnhuizen, noord Nieuwegein en mogelijk ook de regio. Vanuit het fonds wordt onder meer de aanleg van fietsbrug(gen) gefinancierd om het gebied te ontsluiten met Nieuwegein City en NHW. Daarnaast zijn onderzoeken uitgevoerd en ingrepen gedaan op gebied van klimaatadaptatie en bereikbaarheid van het gebied.
d. Realisatie van revolverendheid	Gemeente en provincie zijn in 2015 een samenwerking aangegaan met betrekking tot het revolverend fonds. De uitgaven die tot nu toe vanuit het gebiedsfonds zijn gedaan, vallen nog in beginfase 1. Het is in dit stadium dan ook nog niet toetsbaar of hiermee de beoogde revolverendheid wordt gerealiseerd.

(2) Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU)	
Verantwoordelijk gedeputeerde	van Schie
a. Doel	In september 2021 is het plan 'Toekomstbestendige Werklocaties' vastgesteld. Het plan is gericht op een versterkte aanpak van intensivering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen in onze provincie. In de komende 10 tot 15 jaar zal OMU uitvoering aan het beleidsplan geven door intensivering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen en zo meer ruimte voor bedrijven beschikbaar te maken. De bedoeling is dat daarmee 20-30% minder ruimte voor nieuwe bedrijventerreinen nodig is. Zo draagt OMU bij aan een zorgvuldig en duurzaam gebruik van de schaarse ruimte in onze provincie en voldoende en vitale bedrijfslocaties. De NV OMU beheert drie investeringsfondsen, ondergebracht in drie dochterondernemingen. De oudste is het Transformatiefonds en 100% dochteronderneming van de NV OMU. De revolverendheid van dit fonds bedraagt 50%-75%. In september 2021 heeft u de versterkte aanpak voor intensiveren en verduurzamen van bestaande bedrijventerreinen vastgesteld. Ook hiervoor neemt de NV OMU de uitvoering voor haar rekening. De fondsmiddelen voor deze activiteit zijn belegd in twee 100% dochterondernemingen van de OMU: de Herstructureringsfondsen A en B. Voor de herstructureringfondsen wordt vanwege de mogelijke onrendabele top van investeringen rekening gehouden met een revolvering van minimaal 60%. Voor de daarmee samenhangende afname van de waarde van het aandelenbezit is een reservering getroffen (onderdeel van herwaarderingsreserve). De resterende kosten worden gedekt door het rendement op investeringen.
b. Basisgegevens	OMU is gestart in 2011 en er is geen afgesproken eindtijd. De waarde van het aandelenkapitaal van de OMU is eind 2022 volgens voorlopige cijfers € 12,7 miljoen (eind 2021 € 13 miljoen) In verband met het nieuwe fonds wordt

	het aandelenkapitaal in tranches vergroot met in totaal € 30 miljoen. Einde 2022 is de eerste aankoop met de nieuwe middelen gedaan. Inmiddels zijn er bijna drie aankopen afgerond en is bijna 20 miljoen geïnvesteerd in verouderd vastgoed. OMU wordt behandeld in programma 8 Economie en de paragraaf Verbonden Partijen van de Begroting en Jaarrekening.
c. De mate waarin met de fondsen de beoogde doelen worden gerealiseerd	OMU is op basis van voorlopige gegevens tot en met 2022 betrokken bij de herontwikkeling van ongeveer 46 ha. bedrijventerrein en de transformatie van 112.500 m2 kantoren.
d. Realisatie van revolverendheid	De investeringen en financieringen van afgeronde projecten zijn inmiddels allemaal volledig teruggekomen. De projecten hebben daarbij een gemiddeld jaarlijks rendement behaald van tussen de 6 en 8% (bij een gemiddelde looptijd van 1 tot 3 jaar). De maximale omvang van een investering en financiering uit het transformatiefonds is € 2 miljoen per project. Voor de herstructuringsfondsen is het maximum € 10 mln. per project. OMU heeft tot en met 31 december 2022 ruim € 34 miljoen aan investeringen en financieringen uitgezet in projecten (nog los van faciliterende rol van OMU bij projecten). Op dit moment staat er meer dan € 11 miljoen uit in lopende projecten. Het fonds van OMU is daarmee per eind 2022 ruim 2 keer in omloop geweest.

(3) Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM)	
Verantwoordelijk gedeputeerde	van Schie en Bakker
a. Doel	Het doel van de ROM Regio Utrecht is het verstrekken van financiering (leningen en participaties) aan startups, scaleups en innovatieve mkb-ondernemingen die actief zijn op (een van) de thema's van de Regionale Economische Agenda (REA); duurzaamheid, gezondheid en digitalisering.
b. Basisgegevens	De ROM Utrecht Region is gestart in 2020 en er is geen afgesproken eindtijd. De ROM beheert meerdere fondsen. De grootste is het participatiefonds dat in principe 100% revolverend is. De omvang van het aandelenkapitaal van het participatiefonds is € 53,98 miljoen, waarvan €16 miljoen (2 x € 8 miljoen) van onze provincie. Er staat nog een kapitaalstorting gepland van € 7 miljoen die is uitgesteld naar op zijn vroegst 2026. Naast het participatiefonds heeft de ROM een Proof-of-concept (POC)fonds van € 4,2 miljoen en een fonds voor Vroege Fase Financiering van € 3 miljoen. Deze beide fondsen zijn bedoeld voor investeringen en (converteerbare) leningen aan innovatieve bedrijven in een vroeger stadium van een productontwikkeling en daarmee risicovoller. De beoogde revolverendheid van deze fondsen liggen respectievelijk op 65% en 0%. Het POC-fonds raakt in 2023 naar verwachting uitgeput, waarover we met de partners in de ROM in gesprek zijn over een nieuwe storting in 2024. ROM wordt behandeld in programma 8 Economie en de paragraaf Verbonden Partijen van de Begroting en Jaarrekening.
c. De mate waarin met de fondsen de beoogde doelen worden gerealiseerd	Het Participatiefonds is in de zomer van 2020 gestart. In 2022 zijn er 3 investeringen vanuit het Participatiefonds gedaan voor in totaal € 2,6 mln. Hiermee is een additionele € 5,3 miljoen aan privaat kapitaal aangetrokken. In totaal is er nu € 4,2 miljoen gecommitteerd en € 9,1 miljoen additioneel privaat kapitaal aangetrokken. In 2022 zijn er vanuit het Proof of Conceptfonds 8 investeringen gedaan voor een totaal gecommitteerd bedrag van € 1,6 miljoen. Daarbij is € 1,3 miljoen additioneel privaat kapitaal aangetrokken. In totaal is daarmee nu € 2,5 miljoen gecommitteerd en is € 3,5 miljoen additioneel privaat kapitaal aangetrokken.

	De investeringen zijn gedaan in bedrijven die allen passen binnen de kaders van de REA. De ROM Utrecht Region heeft vanaf de start direct uitvoering gegeven aan de Corona Overbruggingslening (COL-regeling) van het Ministerie EZK. Via deze regeling zijn met rijksmiddelen inmiddels 97 leningen verstrekt voor in totaal € 20 miljoen aan startups, scale-ups en innovatief mkb. Inmiddels hebben 18 bedrijven de lening volledig afgelost en hebben 6 bedrijven faillissement aangevraagd (waarvan 2 inmiddels toegekend zijn).
d. Realisatie van revolverendheid	De revolverendheid van het Participatiefonds van de ROM is door het korte bestaan en de geringe omvang van de uitstaande investeringen op dit moment nog niet goed toetsbaar. Het zal nog een aantal jaar duren voordat we hier beter zicht op krijgen.

(4) Stichting Energiefonds Utrecht (Setu)	
Verantwoordelijk gedeputeerde	Van Essen
a. Doel	Setu verstrekt leningen, garanties en/of participaties aan bedrijven, georganiseerde initiatieven en instellingen, ter versnelling van de energietransitie in de provincie Utrecht
b. Basisgegevens	Setu is gestart in 2013 met een looptijd tot en met 2037 en beheert twee fondsen, zowel voor de gemeente Utrecht als voor onze provincie. Wij zijn ingestapt in 2018. Het totaal beheerd fondsvermogen is € 21 miljoen. Het fondsvermogen van het provinciaal energiefonds bedraagt € 16 miljoen. Wij hebben de opgebouwde portfolio overgenomen van de gemeente Utrecht. Setu wordt behandeld in programma 4b Energie-transitie en de paragraaf Financieringen, onderdeel geborgde geldleningen. Wij hebben bij beschikking besloten 100% borg te staan voor het kredietarrangement van € 16 miljoen van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze borgstelling wordt geëffectueerd op het moment dat niet alle uitstaande leningen van het provinciale deel van het fonds aan SETU worden terugbetaald op het moment dat het kredietarrangement met BNG afloopt. Het kredietarrangement tussen SETU en BNG loopt af per ultimo 2037. In de reserve Weerstandsvermogen is rekening gehouden met een risicoreservering van € 4 mln. van de maximale garantstelling van € 16 mln.
c. De mate waarin met de fondsen de beoogde doelen worden gerealiseerd	Setu zorgt ervoor dat energiebesparende/opwekkende initiatieven zich kunnen ontplooien door ze duurzaam te financieren. Het beschikbare fondsvermogen kan tot 2037 2 – 2,5x worden uitgeleend aan nieuwe initiatieven.
d. Realisatie van revolverendheid	Per ultimo Q4 2022 is het risico-aandeel op de uitstaande financieringen 7,3% van het totaal aan uitstaande leningen binnen het provinciale deel van het fonds. Het totaal van de uitstaande leningen € 8,6 miljoen. De gemiddelde looptijd van een verstrekte lening is 7,5 jaar. De hefboom van het fonds bedraagt in totaal 3,4.

b. Gewaarborgde leningen

Borg- en garantstelling (gebaseerd op artikel 7:850 e.v. van het Burgerlijk wetboek) zijn beide middelen om wederpartijen een extra vorm van zekerheid te bieden dat een geldvordering voldaan zal worden. Een borgstelling kan pas worden ingeroepen als de schuldenaar niet aan zijn verplichtingen voldoet. Een garantstelling wordt afgesloten in een overeenkomst en daarin worden de condities opgenomen wanneer de garantstelling door de schuldeiser wordt ingeroepen en de voorwaarden die op de garantstelling van toepassing

zijn. Voor een garantstelling wordt gekozen wanneer financiers niet bereid zijn (volledige) financiering te verstrekken onder voorwaarde passend bij het maatschappelijk gewenste resultaat, zonder een garantstelling.

In de nota Financieringsbeleid is de grens van het garantieplafond bepaald op € 40 miljoen (=resterende aandeel provincie in garantstelling basis jaarrekening n-1). Dit plafond kan door u worden bijgesteld.

De ontwikkeling van de huidige staat van gewaarborgde leningen hieronder weergegeven

Gewaarborgde geldleningen	Oorspronke-lijk bedrag van de lening(en)	Restant lening(en) per 31-12-2023	Restant lening(en) per 31-12-2024	Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht	Restant lening(en) per 31-12-2025	Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht	Restant lening(en) per 31-12-2026	Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht	Restant lening(en) per 31-12-2027	Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht	Einde waar-borging
Provincie-ambtenaren (hypotheken)	-	186	186	186	186	186	186	186	186	186	Aflopend
S.S.P.O.M.N. (RTV-Utrecht)	5.335	2.418	2.227	2.227	2.036	2.036	1.845	1.845	1.654	1.654	2034
Garantiefonds Energie	4.009	1.016	872	872	729	729	586	586	443	443	2031
Stichting Huisvesting SV Kampong	600	363	323	323	283	283	243	243	203	203	2032
VVE Hoofdcentrum Leusden	3.400	3.400	3.400	1.700	3.400	1.700	3.400	1.700	3.400	1.700	2048
SETU	16.000	4.779	4.779	4.779	16.000	16.000	16.000	16.000	16.000	16.000	2038
TOTAAL	**29.344**	**12.162**	**11.787**	**10.087**	**22.634**	**20.934**	**22.260**	**20.560**	**21.886**	**20.186**	
Garantstellingen	**Oorspronke-lijk bedrag van de lening(en)**	**Restant lening(en) per 31-12-2023**	**Restant lening(en) per 31-12-2024**	**Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht**	**Restant lening(en) per 31-12-2025**	**Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht**	**Restant lening(en) per 31-12-2026**	**Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht**	**Restant lening(en) per 31-12-2027**	**Waarvan gewaarborgd door provincie Utrecht**	**Einde waar-borging**
OD Investments	750	550	500	500	450	450	400	400	350	350	2034
Gemeente Amersfoort	1.600	1.467	1.333	1.333	1.200	1.200	1.067	1.067	933	933	2035
DVvE	1.862	1.862	1.862	1.862	0	0	0	0	0	0	2025
Gemeente Zeist	150	150	150	150	0	0	0	0	0	0	2025
TOTAAL	**4.362**	**4.029**	**3.845**	**3.845**	**1.650**	**1.650**	**1.467**	**1.467**	**1.283**	**1.283**	

Bij SETU is voor de jaren na 2024 vermeld met het maximale bedrag waarvoor wij garant zouden kunnen staan.

Energietransitie

Om de doelstellingen uit het Klimaatakkoord te halen is een transitie nodig naar andere energiebronnen, samen met een grootschalige energiebesparing. Onze ambitie is om in 2040 energieneutraal te zijn. Dat betekent dat in 2040 in de provincie de vraag naar energie even groot is als het aanbod aan duurzame energie. Om dit te kunnen realiseren is een instrumentarium ontwikkeld. Een van de instrumenten binnen het programma Energietransitie is het afgeven van garantstellingen. Vanaf 2020 zijn in het kader van de energietransitie meerdere garantstellingen

afgegeven en zullen er naar verwachting meer worden afgegeven. De verwachting is dat het garantieplafond van € 40 miljoen niet wordt overschreden.

c. Verstrekte leningen

In de nota Financieringsbeleid is de grens van het plafond voor verstrekte leningen bepaald op € 20 miljoen (=resterende aandeel provincie verstrekte leningen met een looptijd groter of kleiner dan één jaar op basis jaarrekening n-1). Dit plafond kan door u worden bijgesteld.
Er worden vooral leningen verstrekt rond € 0,1 miljoen aan diverse organisaties. In 2023 is een besluit genomen een subsidie te verlenen in de vorm van een lening van 5 miljoen euro aan Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) ten behoeve van leningen voor de vervanging van asbestdaken van particuliere eigenaren.
De omvang van leningen zit ruim onder het leningenplafond van € 20 miljoen.

3.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Organisatie en ontwikkeling
Als provincie hebben we te maken met een hoeveelheid aan grote uitdagingen en ambities op bijvoorbeeld het gebied van stikstof, (duurzame)woningbouw, mobiliteit, netcongestie, het ontwikkelen van groen en natuur en het verder vorm en inhoud geven aan de opgaven in het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Daarnaast hebben we te maken met veranderende en invoering van nieuwe wet – en regelgeving zoals de Omgevingswet, de Wet open Overheid (Woo) en Europese richtlijnen voor bijvoorbeeld toegankelijke digitale dienstverlening (informatieveiligheid & privacy). Belangrijk is dat wij slagvaardig en wendbaar kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en de toenemende opgaven die op ons afkomen. Het opgavengericht werken is inmiddels beter belegd in de lijn met meer sturing, richtingsmogelijkheden en het bewaken van de integrale afstemming.

Ons concernplan en jaarplan bepalen de strategie voor de ontwikkeling van de organisatie. De komende jaren werken we door aan een organisatie die nog meer in de samenleving staat en omgevingsgericht werkt. Waarbij we meebewegen met de maatschappelijke veranderingen, om blijvend van toegevoegde waarde te zijn. We willen ons zowel sectoraal, integraal als gebiedsgericht kunnen organiseren. Dat alles stelt nieuwe eisen aan de inrichting en sturingslijnen van de provinciale organisatie. Er wordt daarom gewerkt aan de doorontwikkeling van de organisatie, zowel op het gebied van cultuur als structuur. De benodigde organisatieontwikkeling om dit te bereiken is gestart. In 2024 gaan we aan de slag met de uitvoeringsagenda. Een aantal samenhangende projecten en interventies op het gebied van inrichting, leiderschap, samenwerking en werkwijzen. Zo gaan we ervoor zorgen dat we onze mensen, middelen en informatie zo goed mogelijk benutten.

Interne organisatie
Een robuuste interne organisatie ondersteunt ons in wat we voor de provincie Utrecht willen bereiken. We blijven daarom verbeteren in de processen en implementeren systemen als die bijdragen aan doeltreffend organiseren. Voorbeelden van dat laatste zijn het nieuwe financiële systeem, het subsidiesysteem en het contractportaal. Ook willen we als interne organisatie ons steentje bijdragen aan maatschappelijke doelstellingen. Daarom nemen we maatregelen om CO2 uitstoot te verminderen, verduurzamen we onze panden en faciliteren we ook in 2024 de opvang van Oekraïense vluchtelingen.

Groei en medewerkers als belangrijkste kapitaal
De organisatie van de provincie Utrecht (PU) is in de afgelopen jaren fors gegroeid. Dat komt mede door een toename van grote opgaven voor de PU. Daarbij vraagt de veranderende arbeidsmarkt om integraal te kijken naar de duurzame inzetbaarheid van onze organisatie en onze medewerkers. Essentieel bij een integrale visie op duurzame inzetbaarheid is om niet alleen te kijken naar de instroom van nieuwe collega’s, maar ook te kijken naar hoe we onze medewerkers gezond, gelukkig en bekwaam aan het werk houden.

Leren en ontwikkelen van medewerkers blijft een belangrijk aandachtspunt alsook de mogelijkheid om binnen de organisatie door te stromen. Het faciliteren van zaken als hybride werken kunnen ervoor zorgen dat de provincie een aantrekkelijke werkgever blijft. Werkgeluk van medewerkers in een schaarse arbeidsmarkt en de komende pensioneringsgolf speelt ook als vraagstuk in onze organisatie. Dit vraagt van ons om tijdig de bezetting op peil te houden en er ook voor te zorgen dat we de juiste kennis en ervaring in huis hebben en houden.

Mede daarom zetten we in op duurzame inzetbaarheid. Vanuit een gedeeld belang en een gezamenlijke verantwoordelijkheid van werkgever en medewerker. Daarnaast is het essentieel voor medewerkers om fit en vitaal te zijn in hun werk en privé. Zodat we de doelstellingen die we als organisatie hebben, kunnen blijven realiseren. We gaan uit van een integrale visie. Bestaande uit: loopbaan & arbeidsmobiliteit, leren & ontwikkelen, organiseren van werk & privé, gezondheid & vitaliteit. Duurzame inzetbaarheid is voor iedereen, in iedere levensfase van belang en vraagt maatwerk qua invulling.

Eind 2022 heeft een medewerkersbelevingsonderzoek (MBO) laten zien dat medewerkers trots zijn op collega’s, de betrokkenheid van medewerkers bij de samenleving en de flexibiliteit door het hybride werken dat in korte tijd is uitgerold. Een hoge werkdruk, een hogere behoefte om na een dag werken af te schalen en meer transparantie in de besluitvorming door het management, zijn benoemd als aandachtspunten. Deze punten en de meest genoemde verbeterpunten door medewerkers -rolduidelijkheid, leiderschap en samenwerking-, bevestigingen de

noodzaak tot de doorontwikkeling van de organisatie, zoals hierboven staat zijn we hiermee gestart. Ook wordt er onverminderd ingezet om medewerkers te ondersteunen in de uitvoering van hun werk in een veilige en gezonde werkomgeving. Zodoende krijgen medewerkers het vertrouwen zichzelf te kunnen zijn en gelijkwaardig behandeld te worden. Alle investeringen dragen bij aan aantrekkelijk werkgeverschap, behoud van mensen en hoe betrokken, bevlogen medewerkers in het werk staan. In het najaar van 2024 zal opnieuw een MBO worden uitgevoerd.

Digitalisering
Afgelopen jaren hebben we, voornamelijk onder de noemer van de opgave SlimCity, flinke verbeteringen en vernieuwingen doorgevoerd in onze digitalisering. In 2024 zal dat niet anders zijn. Vernieuwingen worden ingevoerd, beheerd, onderhouden en doorontwikkeld.
Daarnaast investeren we ook in het kunnen aanpassen van de organisatie op al deze veranderingen. Door toepassingen van digitale technologie en data, investeren we in onze digitale transformatie waarbij we interprovinciaal samenwerken en schaalvoordelen opzoeken.

Rechtmatigheidsverantwoording (RMV)
In 2022 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de Wet versterking decentrale rekenkamers. Met deze wet is ook de invoering van de zogenaamde rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten (GS) zich voor het eerst in de jaarrekening 2023 gaan verantwoorden richting Provinciale Staten (PS) over de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties. In de jaarrekening 2022 is vooruitlopend hierop een proef-Rechtmatigheidsverantwoording opgenomen. We hebben een VIC plan 2023-2024 vastgesteld welke de kaders aangeeft voor de verbijzonderde interne controles, om de verstrekking van de Rechtmatigheidsverantwoording mogelijk te maken.

We geven in deze begroting aan op welke wijze we in de jaarrekening 2024 en verder de rechtmatigheidsverantwoording gaan opnemen. Deze rechtmatigheidsverantwoording bestaat uit:

- Het ingevulde door de commissie BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) voorgeschreven format van de rechtmatigheidsverantwoording (inclusief verwijzingen naar toelichtingen in de programma's voor wat betreft de begrotingsonrechtmatigheden). Dit maakt onderdeel uit van de jaarrekening.
- Toelichtingen van afwijkingen boven de verantwoordingsgrens zullen in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen.
- Toelichtingen van afwijkingen boven de rapportagegrens zullen in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen.
- Ieder jaar stellen provinciale staten het normenkader voor rechtmatigheid vast; dit wordt nader toegelicht in de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening.

De grensbedragen moeten op moment van schrijven nog worden vastgesteld voor 2023 en verder. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording heeft gevolgen voor een aantal spelregels zoals deze zijn opgenomen in de huidige verordeningen van onze provincie.

3.6 Verbonden partijen

Inleiding

Het BBV schrijft voor dat er een paragraaf Verbonden partijen wordt opgenomen in de (programma)begroting en jaarstukken. Verbonden partijen worden daarin gedefinieerd als samenwerkingsverbanden van onze provincie en externe partijen waarin wij zowel een bestuurlijk als een financieel belang hebben en die de status van publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon hebben. Er is sprake van een bestuurlijk belang als namens onze provincie iemand zitting heeft in het bestuur, of als onze provincie stemrecht heeft. Van een financieel belang is sprake zodra wij middelen ter beschikking stellen waarover risico wordt gelopen in geval van financiële problemen bij de verbonden partij. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt voort uit het publieke belang. In het BBV wordt ook een opsomming gegeven van de verbonden partijen die onder dit regiem vallen, te weten:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen;
- overige verbonden partijen.

Daarbij moet ook verslag kunnen worden gedaan van:

- het formele provinciaal belang in deze samenwerking en het openbaar belang dat daarmee gediend is;
- het belang aan het begin en het eind van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het eigen- en vreemd vermogen;
- het financiële resultaat en de mogelijk risico's.

Bij andere soorten van samenwerking waarin wij participeren en waarin vaak grote multidisciplinaire regionale opgaven worden aangepakt zijn de formele bovenstaande criteria niet (helemaal) van toepassing. Over deze samenwerkingsverbanden wordt op andere wijze en op andere plekken in deze programmabegroting verantwoording afgelegd. Relevant blijft echter dat er verschillende soorten samenwerkingen zijn met externe partners die buiten de formele kaders van de verbonden partijen vallen, maar die essentieel zijn om grote maatschappelijke opgaven binnen onze provincie te realiseren.

Mede vanuit de bovenstaande notie is de nota Samenwerkende partijen in 2021 opgesteld en op 11 mei 2022 door u vastgesteld. In deze nieuwe nota is ruimte gecreëerd om naast de verbonden partijen, zoals wij die kennen uit deze paragraaf, ook samenwerkingsverbanden die buiten het formele kader vallen te behandelen als ware het een verbonden partij. In deze paragraaf van de begroting zullen wij ons, houdend aan de eisen van de BBV, beperken tot de formele verbonden partijen.

In de nota Samenwerkende partijen is bepaald dat wij regelmatig onze samenwerkingen met andere partijen evalueren. Momenteel wordt deze nota verder uitgewerkt in een plan van aanpak Implementatie nota Samenwerkende partijen. Onderdeel van het opstellen van deze aanpak is het bepalen van een rooster voor het evalueren van onze samenwerkingen. In 2024 gaan we de volgende partijen evalueren:

- Huis der Nederlandse Provincies
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden (RSG)
- Regionale Ontwikkelmaatschappij (ROM) Utrecht Region B.V.

Hierna volgt een overzicht en informatie van de Verbonden Partijen.
In het financieel overzicht verbonden partijen ziet u de standen van het eigen en vreemd vermogen per 1 januari 2022 en 31 december 2022 zoals die zijn vastgesteld in de jaarrekening 2022. Wij presenteren dit in één tabel na de toelichting per verbonden partij. Wij vermelden ook de bron van die waarden bij de toelichting.

Gemeenschappelijke regeling
Randstedelijke Rekenkamer (RRK) *
Recreatie Midden-Nederland (RMN) *
Recreatieschap Stichtse Groenlanden (RSG) *
Plassenschap Loosdrecht e.o. *
Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) *
Het Utrechts Archief *
Gemeenschappelijk Orgaan Siteholder Hollandse Waterlinies **
Stichtingen en verenigingen
Inter Provinciaal Overleg (IPO) *
Huis der Nederlandse Provincies (HNP) *
Coöperaties en vennootschappen
Vitens NV *
Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG) *
Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) *
REMU Houdstermaatschappij NV *
Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU) *
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Utrecht Region B.V. *
Overige verbonden partijen
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen *

Overzicht Verbonden partijen

Randstedelijke Rekenkamer (RRK) *	
Doel	Het doel van de Randstedelijke Rekenkamer is om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de provincies te verbeteren. Zij verricht hiervoor onafhankelijk onderzoek naar de provincies en de daarmee verbonden organen. De rekenkamer informeert primair Provinciale Staten over haar onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Amsterdam
Webadres	Randstedelijke Rekenkamer
Bestuursdeelname	PS besluiten tot instellen leden programmaraad en adviescommissie. Bestuurder wordt via een unaniem besluit van de Provinciale Staten van de deelnemers benoemd.
Overige deelnemers	Provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Flevoland
Kerntaken	De taken en bevoegdheden van de Randstedelijke Rekenkamer zijn in de Provinciewet vastgelegd. De onafhankelijke positie wordt gewaarborgd door onder meer de vrijheid van onderzoek, de toegang tot personen en gegevens en openbaarheid van rapportage. De Rekenkamer doet onderzoek op basis van een eigen onderzoeksprogramma, dat wordt vastgesteld na overleg met de programmaraad. Deze programmaraad bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies.
Openbaar belang	De Randstedelijke Rekenkamer heeft, ter voldoening aan de Provinciewet, een Reglement van Orde opgesteld. Het Reglement van Orde bevat regels over de organisatie en werkwijze van de Rekenkamer.
Wijziging belang	Het belang is gedurende het boekjaar niet gewijzigd
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Rekenkamerfunctie
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Als de RR onvoldoende middelen heeft om aan haar taakstellingen en verplichtingen te kunnen voldoen, vullen de deelnemende provincies de middelen van de RR aan. Dit risico wordt op dit moment verwaarloosbaar geacht, gezien de ervaring in de afgelopen jaren. De provinciale bijdrage aan de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt als volgt berekend: • voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij;• voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds.
Overig	

Recreatie Midden-Nederland (RMN) *	
Doel	Zo goed mogelijk faciliteren van de deelnemende recreatieschappen op het gebied van beleid, onderhoud, financiën en personeelszaken.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RMN
Bestuursdeelname	GS in het bestuur
Overige deelnemers	Plassenschap Loosdrecht en omstreken en Recreatieschap Stichtse Groenlanden.
Kerntaken	Recreatie Midden-Nederland is een samenwerkingsverband van de deelnemende recreatieschappen. Recreatie Midden-Nederland is het gemeenschappelijk facilitair bedrijf van de recreatieschappen en ondersteunt de deelnemende schappen.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het bestuur en draagt financieel indirect bij via de bijdragen aan de deelnemende recreatieschappen.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Beheer recreatiegebied
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Per 31 december 2022 is RMN formeel opgeheven. Nadat het liquidatieproces is afgerond, wellicht nog in 2023, is de regeling afgelopen.
Risico's	De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect, via de recreatieschap en het plassenschap, aanspreekbaar voor tekorten.
Overig	Gemeenschappelijke regeling tussen de recreatieschappen Stichtse Groenlanden en Plassenschap Loosdrecht en Omstreken.

Recreatieschap Stichtse Groenlanden (RSG) *	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Stichtse Groenlanden
Bestuursdeelname	GS in algemeen en dagelijks bestuur
Overige deelnemers	De gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Woerden, De Ronde Venen, De Bilt en Stichtse Vecht
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en onze provincie.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt bij voor 30,9%
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Beheer recreatiegebied
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Per 1 januari 2023 is de gemeenschappelijke regeling aangepast en maakt GS deel uit van het algemeen en dagelijks bestuur.
Risico's	Als deelnemer is de provincie medeverantwoordelijk voor een eventueel negatief exploitatieresultaat. In 2018 is de gemeente De Ronde Venen toegetreden. In een overeenkomst tussen De Ronde Venen en het recreatieschap Stichtse Groenlanden is vastgelegd dat de gemeente het schap vrijwaart van een eventueel negatief exploitatieresultaat op dit begrotingsonderdeel. Deze afspraak geldt in ieder geval tot 2023. Vanwege de aangepaste regeling heeft de evaluatie van de afspraken niet plaats kunnen vinden. De provincie heeft vanuit de oude structuur, Recreatieschap Vinkeveense Plassen, verantwoordelijkheden voor het exploitatieresultaat van het programma van de Vinkeveense Plassen.
Overig	Besloten is dat de financiële huishouding binnen het recreatieschap voorlopig wordt gescheiden in 2 delen: het werkgebied van Stichtse Groenlanden van voor 2018 (programma A) en het werkgebied de Vinkeveense Plassen (Programma B) dat gemeente De Ronde Venen heeft ingebracht. Dit betekent dat er twee programma's in de begroting zullen zijn, twee financiële administraties worden gevoerd en dat er over twee onderdelen in de jaarrekening van het schap verantwoording wordt afgelegd. Hiermee worden de financiële risico's over en weer gescheiden. De “oude” deelnemers van Stichtse Groenlanden lopen geen risico verband houdend met het Vinkeveense gebied en De Ronde Venen loopt geen risico in verband met het werkgebied van Stichtse Groenlanden van voor 2018.

Plassenschap Loosdrecht e.o. *	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van onze provincie en gemeenten.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Plassenschap Loosdrecht
Bestuursdeelname	GS heeft zitting in het bestuur.
Overige deelnemers	Provincie Noord-Holland en de gemeenten Stichtse Vecht en Wijdemeren.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincies.
Openbaar belang	Wij zijn vertegenwoordigd in het dagelijks en het algemeen bestuur en dragen bij voor 25,6% van de deelnemersbijdragen.
Wijziging belang	Het belang is met ingang van 1 januari 2023 gewijzigd vanwege het uittreden van de gemeente Utrecht uit de regeling.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Beheer recreatiegebied
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Per 1 januari 2023 is de gemeenschappelijke gewijzigd en is er nu sprake van een bedrijfsvoeringorganisatie met maar één bestuur. De gemeente Utrecht is uitgetreden en er zijn tussen provincie en gemeente afspraken gemaakt over de deelnemersbijdrage.
Risico's	De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plassenschap Loosdrecht en omgeving - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.
Overig	

Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) *

Doel	De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) behartigt de belangen van de deelnemers tezamen en van iedere deelnemer afzonderlijk op het gebied van fysieke leefomgeving, voor zover de bevoegdheid daartoe de deelnemer toekomt en voor zover deze aan deze uitvoeringsdienst is gemandateerd.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RUD
Bestuursdeelname	GS in algemeen bestuur en dagelijks bestuur (Elk van de elf gemeente heeft één stem en de provincie Utrecht twee stemmen binnen het bestuur dat daarmee uitkomt op 13 stemmen.)
Overige deelnemers	De gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Houten, Leusden, Lopik, Nieuwegein, Soest, Utrecht en Woudenberg
Kerntaken	De RUD voert namens onze provincie en gemeenten vergunningverlenende, handhavende en toezichthoudende taken uit op het milieu- en omgevingsdomein. Elke deelnemer bepaalt het voor hem uit te voeren beleid zelf.
Openbaar belang	Het waarborgen en ontwikkelen van een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. Wij zijn de grootste opdrachtgever, voor ca 58%.
Wijziging belang	Met de invoering van de Omgevingswet (1-1-2024) zal de opdracht ten aanzien van bodemtaken geleidelijk krimpen. Dit met het oog op de overgang van bevoegd gezag van provincie naar gemeenten. Ook andere opdrachtgevers zijn in beweging en zullen naar alle waarschijnlijkheid hun opdrachtverlening aan de RUD uitbreiden. Dit zal effect hebben op het procentuele belang van de provincie Utrecht in de RUD. De verwachting is dat per saldo het belang van de provincie Utrecht de komende jaren zal dalen. In 2024 zal daarmee het percentage 50,5 % worden. Na 2024 zal dit verder afnemen tot minder dan 50%.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Vergunningverlening, toezicht en handhaving milieutaken
Inhoudelijke ontwikkeling	Samen met de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU) wordt het actief gewerkt om te komen tot één omgevingsdienst in de provincie Utrecht.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Afhankelijk van het gezamenlijke spoor dat gelopen gaat worden met de ODRU om te komen tot één omgevingsdienst in de provincie Utrecht.
Risico's	Het risico zal op termijn afnemen doordat het percentage eigenaarschap zal dalen. Dit komt voornamelijk de verschuiving van bevoegd gezag taken Bodem van de provincie naar de gemeenten.

Overig	De commissie Van Aartsen heeft in maart 2021 tien aanbevelingen gedaan voor versterking van het VTH stelsel. Om opvolging te geven aan de aanbevelingen is het Interbestuurlijk programma Versterking VTH stelsel gestart (IBP). Het IBP kent in beginsel een looptijd van twee jaar (2022-2024). In het IBP zijn een zestal pijlers geformuleerd. Een van deze pijlers betreft Robuuste omgevingsdiensten en financiering. Doel van deze pijler is om de effectiviteit en slagvaardigheid van de omgevingsdiensten te versterken. Om de robuustheid te kunnen bepalen zijn kpi’s ontwikkeld. Deze zijn in juni 2023 bestuurlijk vastgesteld. In het derde kwartaal 2023 is een landelijke toetsing van de Omgevingsdiensten aan de kpi's voorzien. De twee individuele Utrechtse Omgevingsdiensten kunnen niet aan de kpi’s voldoen. Als de Omgevingsdiensten samengaan is de verwachting dat zij wel aan de robuustheidscriteria kunnen voldoen.Door de besturen van de beide Omgevingsdiensten is in het najaar 2023 besloten tot het uitvoeren van een verkenning hoe de samenwerking tussen de beide Omgevingsdiensten verder kan worden versterkt, zodanig dat de Utrechtse Omgevingsdiensten robuust de toekomst tegemoet kunnen treden. Zo nodig als één organisatie.

Het Utrechts Archief *	
Doel	De gemeenschappelijke regeling Het Utrechts Archief (HUA) voert voor de provincie de wettelijke taken uit op het gebied van het beheer van de historische provinciale archieven.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Het Utrechts Archief
Bestuursdeelname	GS in dagelijks bestuur (1 lid) en in algemeen bestuur (2 leden)
Overige deelnemers	Gemeente Utrecht en Rijk
Kerntaken	HUA voert voor ons de wettelijke taken voor ons archief uit. Dat zijn: beheer van de provinciale archiefbewaarplaats en de daarin opgenomen papieren en digitale archieven en documentaire verzamelingen; het toezicht van de provinciearchivaris op het beheer van de niet overgebrachte archieven; beschikbaarstelling van de in de provinciale archiefbewaarplaats opgenomen archieven en documentaire verzamelingen; publieksbereik van de door HUA beheerde bronnen voor de geschiedenis van de provincie Utrecht.
Openbaar belang	Wij zijn vertegenwoordigd in het dagelijks en het algemeen bestuur en dragen bij aan de gemeenschappelijke regeling voor 11%.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Beheer historische provinciale archieven
Inhoudelijke ontwikkeling	
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Het Rijk heeft aangegeven voornemens te zijn per 1 januari 2025 uit deze gemeenschappelijke regeling te treden. Dit zal met name bestuurlijke veranderingen met zich meebrengen en veranderingen m.b.t. de risicoverdeling tussen de partners.
Risico's	De provincie zal, wanneer financiële risico’s zich daadwerkelijk voordoen, daaraan bijdragen naar rato van haar aandeel in de totale deelnemersbijdragen, zijnde 11%.
Overig	Minister van OCW heeft aangegeven het voornemen te hebben per 1-1-2024 uit de gemeenschappelijke regelingen(GR) van de Regionale Historische Centra (RHC’s) te willen treden w.o. Het Utrechts Archief (HUA). De gemeente Utrecht en de Provincie Utrecht brengen momenteel samen in kaart wat de consequenties zouden zijn van een eventueel definitief besluit van het Rijk tot uittreding en hoe de archieffunctie alsdan georganiseerd kan worden.

Gemeenschappelijk Orgaan Siteholder Hollandse Waterlinies **	
Doel	De siteholder draagt zorg voor de bescherming en het uitdragen van de uitzonderlijke universele waarden van het UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies. De siteholder voert de regie over het hele Unesco werelderfgoed Hollandse Waterlinies en is voor het Rijk het eerste aanspreekpunt voor zaken die betrekking hebben op de werelderfgoedstatus.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	hollandsewaterlinies.nl
Bestuursdeelname	Van elk GS is er één gedeputeerde lid. Gezamenlijk vormen zij het orgaan en tevens zijn zij opdrachtgever van het ondersteunende bureau (het Sitebureau). Vanuit onze provincie is gedeputeerde Cultuur en Erfgoed lid van dit gemeenschappelijk orgaan (GO).
Overige deelnemers	Provincies Gelderland, Noord-Brabant en Noord-Holland
Kerntaken	Coördinatie uitvoering managementplan Hollandse Waterlinies inclusief de uitvoering van taken op het gebied van kennis, publieksbereik en bescherming en zorgdragen voor rapportageverplichtingen richting Rijk en UNESCO.
Openbaar belang	Publiek belang voor het instandhouden van het werelderfgoed.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	In standhouden werelderfgoed
Inhoudelijke ontwikkeling	Het GO stelt ieder jaar een begroting en kadernota vast.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Op basis van het meerjarig programmaplan zal voor de jaren 2024 e.v. de bijdrage van de vier provincies worden vastgesteld. Dit kan afwijken van de huidige bijdrage.
Overig	Voor de invulling van het siteholderschap is structureel en gezamenlijk budget nodig. Het totale budget voor het siteholderschap is op basis van de te verwachten taken en de ervaringen met de huidige samenwerking (Linieteam/Liniecommissie}, geraamd op maximaal € 1 miljoen per jaar. De bijdrage per provincie is bepaald op grond van de financiële verdeelsleutel 30%- 30%- 30%- 10%. De provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Holland dragen elke voor 30% bij en Noord-Brabant voor 10%. Deze structurele bijdrage van maximaal € 300.000,- wordt gedekt uit de € 0,5 miljoen structurele begrotingsmiddelen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam. De bijdrage is vastgelegd in een bijdrageverordening.

Inter Provinciaal Overleg (IPO) *

Doel	Het IPO behartigt de belangen van de provincies en biedt een platform voor onder andere het optimaliseren van de condities waaronder provincies werken en het stimuleren van provinciale vernieuwingsprocessen.
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	IPO
Bestuursdeelname	PS in algemene ledenvergadering GS in bestuur
Overige deelnemers	De overige provincies
Kerntaken	Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies, zoals milieu, landelijk gebied, sociaal beleid, ruimtelijke ordening, wonen, economie en mobiliteit. De belangenbehartiging geeft het IPO vorm door regelmatig te overleggen met onder andere de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties. De platformfunctie wordt ingevuld door gelegenheden te creëren om kennis en ervaringen uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen en initiatieven te ontplooien. Daarnaast ondersteunt het IPO de provincies bij het uitvoeren van taken, onder andere via de uitvoeringsorganisatie BIJ12 (natuur, informatiesystemen).
Openbaar belang	Het IPO is een vereniging, waarvan alle Nederlandse provincies lid zijn. Deze zijn vertegenwoordigd in het verenigingsbestuur en de algemene vergadering. Het bestuur bestaat uit dertien leden, uit elke provincie één gedeputeerde. Elk heeft een eigen portefeuille waarvan hij of zij ook woordvoerder is. Een commissaris van de Koning is voorzitter. De algemene vergadering bestaat uit 24 Statenleden; uit elke provincie twee. Daarnaast heeft het bestuur vier adviseurs: drie commissarissen van de Koning en één provinciesecretaris respectievelijk voorgedragen door de Kring van commissarissen en de Kring van Provinciesecretarissen. De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkmatig over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit. De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkmatig over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Belangenbehartiging provincies
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	Organisatie Bij12 is gereorganiseerd en hangt nu in de IPO-organisatie onder de verantwoordelijkheid van de algemeen directeur

Risico's	n.v.t.
Overig	n.v.t.

Huis der Nederlandse Provincies (HNP) *	
Doel	De algemene doelstelling van de Vereniging Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is het verkrijgen van een effectieve positionering en vertegenwoordiging van de provincies in Brussel.
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Brussel
Webadres	HNP
Bestuursdeelname	GS in bestuur
Overige deelnemers	De overige provincies en het IPO
Kerntaken	Het HNP behartigt de provinciale belangen op het Brusselse speelveld en is daarmee de lobbyorganisatie van de provincies. Het HNP richt zich op de kennis- en netwerkanalyse van een beperkt aantal dossiers. Het HNP treedt proactief op als verbindende schakel tussen Brussel en de achterban (provincies en IPO) en coördineert de strategie en het netwerk voor de Europese lobbydossiers. Het HNP draagt bij aan de gehele Europese beleidscyclus door vanuit de provinciale belangenbehartiging te 'brengen' en te 'halen'. 'Brengen' door het delen van kennis, bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van Europees beleid dat de provincies raakt en aangaat, en het tonen van goede provinciale voorbeelden die passen binnen de Europese doelstellingen. 'Halen" is het gebruiken van Europese subsidieprogramma's en structuur-en investeringsfondsen en het samenwerken in Europese netwerken.
Openbaar belang	Vertegenwoordigers van de twaalf provincies en het IPO werken in opdracht van het HNP-bestuur vanuit het Huis als liaison tussen de provincies en Europese instellingen en netwerken. De EU-lobbyprioriteiten van het IPO gelden hierbij als basis, naast landsdelige en provinciale agenda's. Namens onze provincie is gedeputeerde Strijk lid van het bestuur van het HNP. Wij zijn lid van het HNP en betalen daarvoor een bijdrage voor huisvestings- en apparaatskosten. Het HNP is een vereniging volgens Belgisch recht (Internationale non-profit organisatie).
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Belangenbehartiging provincies
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Financiële risico is gezien de goede financiële situatie minimaal
Overig	

Vitens NV *	
Doel	Het uitoefenen van een publiek (drink)waterbedrijf, daaronder begrepen: de winning, productie, transport, verkoop en distributie van water en het verrichten van alles wat met de publieke watervoorziening verband houdt.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Vitens
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Overige deelnemers	Provincies en gemeenten in het verzorgingsgebied van Vitens
Kerntaken	Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich in voor de bescherming van de kostbare drinkwaterbronnen.
Openbaar belang	Wettelijk is vastgesteld dat de aandelen van de drinkwaterbedrijven in publieke handen blijven. Het belang van onze provincie als aandeelhouder in Vitens is historisch gegroeid. Met ons aandeelhouderschap borgen wij onze verantwoordelijkheid voor een goede drinkwatervoorziening in Utrecht. Er wordt gezien de grote investeringsopgaven geen dividend uitgekeerd.
Wijziging belang	De provincie heeft een vast aandelenpakket. Het belang is niet gewijzigd.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Goede drinkwatervoorziening
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de provincie geen financiële risico's ten gevolge van het handelen van de N.V., behalve het dividendrisico.
Overig	Vitens gaat de komende tien jaar fors investeren (2,1 miljard euro) waarbij het niet uitgesloten is dat Vitens een beroep zal doen op haar aandeelhouders om mee te financieren, al dan niet in de vorm van aandelen. Gesteld dat Vitens 1,7 miljard euro bij haar aandeelhouders zou willen ophalen in relatie tot haar aandelenpositie, dan zou dat voor de provincie Utrecht, uitkomen op circa 84 miljoen euro over een periode van tien jaar.

Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG) *	
Doel	Het bankieren ten dienste van overheden - waaronder provincies - en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	BNG
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Overige deelnemers	De overige aandeelhouders zijn het Rijk, provincies en gemeenten en een hoogheemraadschap
Kerntaken	De NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank voor de overheid en voor het maatschappelijk belang.
Openbaar belang	Wij hebben een belang van 0,16% in de BNG. Het is niet zonder meer mogelijk een marktwaarde voor deze aandelen te bepalen, omdat deze niet vrij verhandelbaar zijn.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Belegging
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overig	

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) *	
Doel	Voor gemeenten, provincies, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	NWB
Bestuursdeelname	Algemene vergadering van aandeelhouders
Overige deelnemers	De aandelen zijn in handen van waterschappen, het Rijk en provincies.
Kerntaken	De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is een financiële dienstverlener voor de overheidssector.
Openbaar belang	Wij hebben een belang van 0,17% in de NWB. De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) kennen geen marktwaarde.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Belegging
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overig	

REMU Houdstermaatschappij NV *	
Doel	De activiteiten van N.V. REMU Houdstermaatschappij beperken zich nu tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding indien dat bedrijf zelf zou worden verkocht.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	
Bestuursdeelname	Via aandeelhoudersvergadering
Overige deelnemers	Gemeenten Utrecht en Amersfoort
Kerntaken	zie Doel
Openbaar belang	De rol van de N.V. REMU Houdstermaatschappij (REMU) beperkt zich tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding. De uitspraak in de rechtszaak en in het hoger beroep zijn voor REMU negatief uitgevallen. De REMU is tegen de uitspraak in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. De cassatie is verworpen in een uitspraak van de Hoge Raad op 10 juni 2022. Hierdoor is er geen bestaansgrond meer voor de N.V. REMU en zal zij worden ontbonden. Dit zal geëffectueerd zijn in 2023.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Belangenbehartiger aandeelhouders
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	De Remu houdstermaatschappij wordt in 2022 ontbonden. De rechtszaak die de houdstermaatschappij voor o.a. de PU had aangespannen is verloren.
Risico's	n.v.t.
Overig	De REMU heeft geen activiteiten anders dan de belangen van de aandeelhouders te behartigen in relatie tot het verkrijgen van de privatiseringsvergoeding zoals met ENECO overeengekomen was.

Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU) *	
Doel	De vennootschap heeft ten doel (nieuwe statuten): (a) het in samenwerking met publieke en private partijen herstructureren en herontwikkelen, intensiveren en verduurzamen van (bestaande) werklocaties in de provincie Utrecht met inachtneming van het door het provinciebestuur gevoerde beleid; (b) mits in het kader van het vorenstaande, het deelnemen in, het op andere wijze een belang nemen in, het voeren van beheer over en het financieren van andere ondernemingen; alsook het verkrijgen, beheren, ontwikkelen, exploiteren en vervreemden van onroerende zaken en andere registergoederen; (c) alsmede het verrichten van alle handelingen, welke in de ruimste zin verband houden met of bevorderlijk zijn voor een van hiervoor omschreven doeleinden
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	OMU
Bestuursdeelname	Wij zijn enig aandeelhouder van de OMU.
Overige deelnemers	Geen
Kerntaken	N.V. OMU is in 2011 opgericht voor het investeren in private kavels op verouderde bedrijventerreinen in onze provincie. In 2016 is de opdracht verbreed naar de transformatie van leegstaande kantoorpanden. In september 2021 hebben we ingestemd met een rol van de OMU in intensiveren en verduurzamen van bestaande bedrijventerreinen.
Openbaar belang	Het gaat om projecten die zonder ingrijpen van de overheid niet of ernstig vertraagd van de grond zouden komen en die een bijdrage leveren aan verbetering van het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen en de leefbaarheid in de binnensteden.
Wijziging belang	In 2021 heeft PS EUR 30.000.000,= beschikbaar gesteld om deels rendabel en deels onrendabel te kunnen investeren. Dit is een eerste tranche van een mogelijk grotere investering (oplopend tot ruim EUR 100.000.000).
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Verbetering leefbaarheid in binnensteden
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2022 is gestart met uitvoering van beleid gericht op intensivering en verduurzaming bedrijventerreinen. Een en ander heeft geleid tot nieuwe afspraken tussen de aandeelhouder, RvC en directie.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	NV OMU heeft in 2023 statuten en reglementen aangepast. Tevens is een Investeringscommissie ingesteld voor de beoordeling van nieuwe investeringen. Ook zijn drie dochterondernemingen opgericht om een heldere scheiding aan te brengen tussen de verschi
Risico's	Als aandeelhouder loopt de provincie geen financiële risico’s ten gevolge van het handelen van de N.V. Voorwaarde is wel dat de provincie zich niet bezig houdt met het bestuur van de N.V. Een ander risico is dat de N.V. gebonden is aan de Europese regels voor staatssteun en dat de daarvoor geldende regels moeten worden gevolgd. Voor de uitgebreide taakstelling op gebied van intensivering en verduurzaming loopt een EU-melding ter voorkoming van mogelijke staatssteunconflicten.
Overig	

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Utrecht Region B.V. *	
Doel	Versterken van de economische structuur van de Regio Utrecht door te investeren in de innovatieve sectoren en maatschappelijke opgaven.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	www.romutrechtregion.nl
Bestuursdeelname	Via aandeelhoudersvergadering (AvA)
Overige deelnemers	Gemeenten Amersfoort, Hilversum en Utrecht, UU, UMCU (via Utrecht Holdings) en ministerie EZK
Kerntaken	1. Innoveren; business development (bedrijven/projecten) 2. Investeren; financieringen & participaties 3. Internationaliseren; trade & invest
Openbaar belang	Economische structuurversterking in de provincie Utrecht
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Vergroten innovatiekracht
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.
Overig	De ROM Utrecht Region is op 29 mei 2020 opgericht en in de eerste maanden vooral actief geweest op het verstrekken van de Corona Overbruggingslening (COL) regeling van het Ministerie van EZK voor start-ups, scale-ups en innovatief MKB. Het jaar stond verder vooral in het teken van de opbouw van de organisatie en de integratie met de werkorganisaties van Trade & Invest en de EBU. In 2021 is de organisatie doorgegroeid naar de huidige/beoogde omvang en zijn de eerste financieringen/deelnemingen vanuit het ROM-fonds gedaan in innovatieve bedrijven die zich bezighouden met oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken voor een gezonde mens en een gezonde leefomgeving. Op 2 juni 2021 heeft Provinciale Staten ingestemd met het Statenvoorstel om het aandelenkapitaal van de provincie Utrecht in de ROM Regio Utrecht met € 8 miljoen te verhogen. Hiervoor is € 2 miljoen uit de reserve Covid-flankerend beleid beschikbaar gesteld voor een risicoreservering van 25% in het weerstandsvermogen. De storting van € 8 miljoen is geactiveerd op de balans ten laste van de bankrekening van de provincie Utrecht. Deze storting vormde de provinciale bijdrage in de vereiste regionale cofinanciering op het bedrag van €15,99 miljoen dat door Ministerie EZK beschikbaar is gesteld voor de regio Utrecht in het kader van Corona-herstel. De resterende cofinanciering is geleverd door onze regionale partners in de ROM Utrecht Region en een gedeelte via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). In totaal is het fondsvermogen hiermee met € 31,98 miljoen versterkt voor extra financiële ondersteuning aan startups, scale-ups en innovatief MKB.

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen *

Doel	Beheren van de middelen voor de nazorg van stortplaats Smink om de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaats na sluiting te kunnen bekostigen.
Type Verbonden Partij	Overige verbonden partijen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	www.provincie-utrecht.nl
Bestuursdeelname	GS is bestuur
Overige deelnemers	geen
Kerntaken	Het bekostigen van de nazorgkosten en een zodanig beheer van de fondsmiddelen dat voldoende rendement wordt gegenereerd voor de eeuwigdurende nazorg.
Openbaar belang	Het treffen van zodanige maatregelen dat wordt gewaarborgd dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt, dan wel voor zover dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de grootst mogelijke bescherming wordt geboden tegen die nadelige gevolgen.
Wijziging belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	
Publiek doel	Beheer fonds ten behoeve van de nazorg stortplaatsen
Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Volgens de huidige regels neemt de provincie de nazorg van de stortplaats Smink over in 2040. Om een eventueel financieel risico, dat het doelvermogen niet toereikend is, te voorkomen wordt periodiek onderzocht of het nazorgplan moet worden aangepast. Op basis van dit plan wordt het doelvermogen opnieuw vastgesteld en kan de provincie een aangepaste heffing opleggen. Hierdoor wordt een eventueel financieel risico voor de provincie verkleind.
Overig	

Financieel overzicht Verbonden partijen

Verbonden partij: Gemeenschappelijke regelingen	Financieel belang in 2022	Eigen vermogen begin 2022	Eigen vermogen eind 2022	Vreemd vermogen begin 2022	Vreemd vermogen eind 2022	Resultaat 2022
Randstedelijke Rekenkamer (RRK)	n.v.t.	€ 0,528 mln. (JR 2022)	€ 0,428 mln. (JR 2022)	€ 0,520 mln. (JR 2022)	€ 0,502 mln. (JR 2022)	€ 0 mln. (JR 2022)
Recreatie Midden Nederland (RMN)	n.v.t.	€ 0 mln. (JR 2022)	€ 0 mln. (JR 2022)	€ 1,845 mln. (JR 2022)	€ 2,939 mln. (JR 2022)	€ 0 (JR 2022)
Recreatieschap Stichtse Groenlanden (RSG)	n.v.t.	€ 3,545 mln. (JR 2022)	€ 4,105 mln. (JR 2022)	€ 7,659 mln. (JR 2022)	€ 8,103 mln. (JR 2022)	€ 0,663 mln. (JR 2022)
Plassenschap Loosdrecht e.o.	n.v.t.	€ 1,378 mln. (JR 2022)	€ 0,842 mln. (JR 2022)	€ 3,265 mln. (JR 2022)	€ 4,970 mln. (JR 2022)	-€ 0,474 mln. (JR 2022)
Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)	n.v.t.	€ 2,227 mln. (JR 2022)	€ 1,691 mln. (JR 2022)	€ 5,325 mln. (JR 2022)	€ 6,350 mln. (JR 2022)	-€'0,210 mln. (JR 2022)

Het Utrechts Archief	n.v.t.	€ 2,589 mln. (JR 2022)	€ 2,719 mln. (JR 2022)	€ 0,870 mln. (JR 2022)	€ 1,042 mln. (JR 2022)	-€ 0,074 mln. (JR2022)
Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinie	n.v.t.	€ 0,832 mln. (JR 2022)	€ 0,869 mln. (JR 2022)	€ 0 mln. (JR 2022)	€ 0 mln. (JR 2022)	€ 0,037 mln. (JR 2022)

Verbonden partij: Stichtingen en verenigingen	Financieel belang in 2022	Eigen vermogen begin 2022	Eigen vermogen eind 2022	Vreemd vermogen begin 2022	Vreemd vermogen eind 2022	Resultaat 2022
Interprovinciaal Overleg (IPO)	n.v.t.	€5,170 mln. (JR 2022)	€5,688 mln. (JR 2022)	€31,630 mln. (JR 2022)	€43,082 mln. (JR 2022)	€3,677 mln. (JR 2022)
Huis van de Nederlandse Provincies (HNP)	n.v.t.	€0656 mln. (JR 2022)	€0,705 mln. (JR2022)	€0,336 mln. (JR2022)	€0,711 mln. (JR2022)	€0,049 mln. (JR 2022)

Slikker, Nathalie: Verbonden partij: Overig	Financieel belang in 2022	Eigen vermogen begin 2022	Eigen vermogen eind 2022	Vreemd vermogen begin 2022	Vreemd vermogen eind 2022	Resultaat 2022
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	n.v.t.	€0 (JR 2022)	€0 (JR 2022)	€5,1 mln. (JR 2022)	€4,6 mln. (JR 2022)	€0 (JR 2022)

Verbonden partij: Coöperaties en vennootschappen	Financieel belang in 2022	Aandelen	Eigen vermogen begin 2022	Eigen vermogen eind 2022	Vreemd vermogen begin 2022	Vreemd vermogen eind 2022	Resultaat 2022
Vitens NV	4,95%	285.869 a €1,00	€600,3 mln. (JR 2022)	€649,5 mln. (JR 2022)	€1.387,8 mln. (JR 2022)	€1.446,6 mln. (JR 2022)	€8,2 mln. (JR 2022)
Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)	0,16%	87.750 a € 2,5	€5.062 mln. (JR 2022)	€4.615 mln. (JR 2022)	€143.995 mln. (JR 2022)	€107.459 mln. (JR 2022)	€300 mln. (JR 2022)
Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)	0,17%	A: 43 a €115,- en B: 60 a € 460,-	1.902 mln. (JR 2022)	1.995 mln. (JR 2022)	€93.791 mln. (JR 2022)	€70.964 mln. (JR 2022)	€143 mln. (JR 2022)
REMU Houdstermaatschappij NV	47,50%	95 a €500	€0,778 mln. (JR 2022)	€0,747 mln. (JR 2022)	€0,003 mln. (JR 2022)	€0,003 mln. (JR 2022)	-€0,030 mln. (JR 2022)
Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)	100%	75.000 van nominaal € 100,00	€13,054 mln. (JR 2022)	€12,668 mln. (JR 2022)	€0,189 mln. (JR 2022)	€0,216 mln. (JR 2022)	-€0,386 mln. (JR 2022)
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Regio Utrecht B.V. (ROM)	31,07%	16 mln. a €1	€51,6 mln. (JR 2022)	€50,6 mln. (JR 2022)	€6,019 mln. (JR 2022)	€9,499 mln. (JR 2022)	-€1,003 mln. (JR 2022)

3.7 Grondbeleid

3.7.1 Wat willen we bereiken?

Grond is een belangrijk middel om doelen te bereiken op het gebied van recreatie, natuur en landschap (Natuur Netwerk Nederland), stikstof, duurzame energie, duurzame landbouw en duurzame en veilige mobiliteit. Het grondbeleid bestaat uit het organiseren van processen, kennis, grondbeheer en instrumenten zoals de aan- en verkoop van gronden.

De Nota Grondbeleid 2020 zal in dit jaar worden geactualiseerd en worden voorgelegd ter besluitvorming. Deze nota zorgt voor een provinciebreed grondbeleid. Het grondbeleid van onze provincie is uitgewerkt in een uitvoeringskader dat toepasbaar is op de verschillende uitvoeringstaken van de provincie.

Een belangrijk kader binnen het grondbeleid is dat we opgavegericht werken. Dit betekent dat we in ons handelen de maatschappelijke opgaven centraal zetten. Grond is een van de middelen die we kunnen inzetten om onze gestelde doelen te bereiken. Grondbezit is daarmee nooit een doel op zich; het grondbeleid geeft de kaders en spelregels voor de inzet van het grondinstrumentarium. Wij hebben de verantwoordelijkheid om als een rechtmatige en betrouwbare overheid bij grondtransacties marktconform, openbaar, volgens gelijkberechtiging en transparant te handelen.

In 2022 wordt het beleidskader strategisch grondbeleid vastgesteld. Binnen dit kader is de provinciale grondbank ingericht. Met een grondbank is de keuze gemaakt voor een meer actief grondbeleid. Met een grondbank bestaat de gelegenheid om strategische grondaankopen te kunnen doen voor de ruimtelijke opgaven van onze provincie. In deze provinciale grondbank worden alle gronden die nodig zijn voor de verschillende provinciale opgaven opgenomen. Er wordt een integraal afwegingskader ontwikkeld voor de inzet van deze gronden. Met de grondbank vergroten we onze uitvoeringskracht door meer strategische en vroegtijdige regie over het grondgebruik. De grondbank geeft een extra instrument op het bestaande provinciale grondinstrumentarium.

Dit jaar zal ook het Grondstrategieplan (GSP) ter besluitvorming worden voorgelegd. Met dit plan leggen wij vast welk grondinstrumentarium de provincie wil inzetten om haar grondopgaven te realiseren. In het GSP is ook de huidige opgave in kaart gebracht.

Gronden die wij niet direct kunnen inzetten voor de verschillende programma's worden in pacht uitgegeven.

3.7.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Mobiliteitsprogramma Provincie Utrecht 2019-2023
Het mobiliteitsprogramma richt zich op de provinciale doelen voor mobiliteit, zoals de aanleg en het onderhoud van wegen, fietspaden, vaarwegen en het vormgeven van het ov-netwerk. De aankopen binnen het mobiliteitsprogramma zijn functioneel voor de aanleg en reconstructie van de provinciale (vaar)wegen, met bijkomende werken. Restpercelen die niet strategisch van aard zijn, verkopen we weer. De projectgebonden grondaankopen vinden plaats op basis van volledige schadeloosstelling. In gevallen waar het niet lukt om met de grondeigenaren overeenstemming te bereiken in het minnelijke traject, gebruiken we in het uiterste geval de mogelijkheid om het instrument onteigening in te zetten.

Programma Agenda Vitaal Platteland
De belangrijkste opgave binnen de Agenda Vitaal Platteland (AVP) is de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Volgens het Akkoord van Utrecht (looptijd 2027) moeten we hiervoor 1.570 ha nieuwe natuur realiseren en nog 2.700 ha inrichten. We ontwikkelen de 1.570 ha onder meer door verwerving van gronden, gevolgd door inrichting van deze gronden en de verkoop aan de eindbeheerder. We kopen zowel gronden binnen de nieuwe natuurbegrenzing als daarbuiten (ruilgronden). Deze ruilgronden worden dan ingezet om te ruilen met gronden binnen de natuurbegrenzing. Af en toe wordt ook een agrarisch bedrijf gekocht, om de grondmobiliteit in een gebied op gang te brengen.

Programma Gebiedsgerichte aanpak Landelijk gebied

Voor dit programma voor de realisatie van het UPLG komt een Grondstrategieplan 2024 die de gebiedsgerichte aanpak ondersteunt. De aan- en verkoop of ruiling van gronden en bedrijven zal worden ingezet binnen dit programma om bij te dragen aan de te behalen programmadoelen binnen de gebiedsprocessen.

Programma Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg
Het programma Hart van de Heuvelrug – Vliegbasis Soesterberg is een integrale gebiedsontwikkeling. Sinds 2004 werken we met partijen samen om in dit gebied de natuurgebieden aan elkaar te verbinden en deze te versterken. Binnen dit groene netwerk ontstaat ruimte om woningen en bedrijven te bouwen en ruimte te bieden aan zorg en recreatie. Aan al deze functies is in deze regio behoefte. In het programma gaan natuur en bouwen samen. Het zijn geen losse projecten, maar ze zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Een belangrijk uitgangspunt in de uitvoering is de financiële en ruimtelijke verevening tussen de rode projecten (het ontwikkelen van woon- en werklocaties) en groene projecten (ontwikkeling van natuur en recreatie). De gronden die we in eigendom hebben, verkopen we na bewerking of leveren we door aan derden. De provincie beheert enkele percelen tijdelijk totdat de gronden verkocht zijn.

Natuurcompensatiebank
De natuurcompensatiebank is in 2018 ingesteld naar aanleiding van een door de Provinciale Staten in 2014 aangenomen motie. In de natuurcompensatiebank worden door de provincie gronden op 'voorraad' gehouden voor de realisatie van natuur- en boscompensatieverplichtingen. In de bank zullen alleen gronden worden opgenomen waarop NNN of bos van hoge kwaliteit gerealiseerd kan worden en die het NNN, het landschap of de recreatie in de provincie versterken.

Dit kunnen gronden zijn die door de provincie zijn aangekocht, maar ook gronden van derden, over welke de provincie met deze derden afspraken heeft gemaakt om ze beschikbaar te houden voor de realisatie van compensatieverplichtingen. Met compensatieplichtigen worden overeenkomsten afgesloten om de compensatieplicht in te vullen met gronden uit de natuurcompensatiebank. Hierbij wordt een vergoeding overeengekomen voor de kosten van onder meer de grond, de inrichting en het beheer.

De natuurcompensatiebank maakt het mogelijk de besluitvorming over compensatie te versnellen en een hogere kwaliteit van de natuurcompensatie te realiseren. Dit jaar zal conform de afspraken die in 2018 zijn gemaakt de werking van de natuurcompensatiebank worden geëvalueerd.

3.7.3 Financiën en financiële risico's

Benodigd raamkrediet voor het doen van grondaankopen

Programma	**Raamkrediet 2024**
Agenda Vitaal Platteland	€11 miljoen
Natuurcompensatiebank	€ 1,75 miljoen

Programma Agenda Vitaal Platteland
Alle gronden die we voor het programma AVP aankopen, worden geactiveerd op de balans in de Grondvoorraad AVP tegen de verkrijgingswaarde of - in het geval van gronden binnen het NNN - tegen de lagere marktwaarde in de grondvoorraad AVP. Het verschil tussen de lagere marktwaarde en de verkrijgingsprijs (meestal 85% van de waarde) dekken we uit de middelen voor realisatie van het NNN binnen programma 2.

Over de afbouw van de Grondvoorraad AVP (voorheen Revolverend Fonds) hebben we afspraken gemaakt. Het fonds, dat destijds de mogelijkheid bood om aankoop van gronden en opstallen tot maximaal € 50 miljoen voor te financieren, bouwen we in stappen van € 5 miljoen per twee jaar af naar € 0 eind 2027. Met de instelling van de provinciale grondbank in 2022 komt deze afbouw van de Grondvoorraad AVP te vervallen en maken deze gronden onderdeel uit van de grondbank. De eerdere genoemde afbouw zal dan ook niet meer plaats vinden.

Het risico bij grondverwerving voor de inrichting van natuur in het landelijk gebied is over het algemeen beperkt, omdat grond relatief waardevast is. Voor de realisatie van NNN kopen we grond tegen de agrarische waarde. Die zetten we vervolgens om naar natuur, waarna de waarde nog ongeveer 15% van de agrarische waarde is. Hier is sprake van kosten, niet van risico. Er worden soms ook gebouwen gekocht, het gaat dan vaak om agrarische

opstallen, die meegekocht worden met de grond. Het beleid is dat deze opstallen zo snel mogelijk weer op de markt worden gezet, om daarmee de risico's op waardedaling zo veel mogelijk te beperken.

Aan de grondvoorraad AVP is een risicovoorziening gekoppeld: de Voorziening Dekking Financiële Risico's Grondbedrijf. . De voorziening wordt opgebouwd door per pand (voormalige agrarische opstallen) het verschil tussen de boekwaarde en de verwachte opbrengst bij verkoop toe te voegen. Eind 2022 bedroeg de risicovoorziening € 0,27 miljoen. De panden die we in bezit hebben, verkopen we zoveel mogelijk, waardoor we verwachten dat de risicovoorziening de komende jaren ook ruim onder het plafond zal blijven.

Natuurcompensatiebank
Bij de instelling van de natuurcompensatiebank (ncb) in 2018 werd besloten om ten behoeve van de ncb tot maximaal € 6 mln aankopen van gronden te financieren ten laste van voorheen het Revolverend Fonds. De aankopen voor de ncb worden geactiveerd op de balans. Nadat de gronden zijn ingericht en er overeenkomsten zijn gesloten met compensatieplichtigen over de inzet van de gronden in de ncb, worden de gronden verkocht aan een eindbeheerder tegen natuurwaarde. De afwaardering van de gronden zal plaatsvinden ten laste van de bijdragen die met de compensatieplichtigen overeen worden gekomen. De risico's voor de ncb zijn derhalve beperkt. De grondvoorraad van de ncb stond ultimo 2022 op € 2,6 mln. Voor een groot deel van deze grondvoorraad ncb zijn inmiddels overeenkomsten gesloten met compensatieplichtigen.

Financiën project Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg
De grondexploitaties (grexen) van het programma HvdH en VBS zijn een gesloten systeem: we bekostigen investeringen met de toekomstige opbrengsten. Het programma en project komen niet ten laste van de algemene middelen; pas bij afronding van het volledige programma verrekenen we het saldo met de algemene middelen.

De verantwoording van het programma is als volgt in de administratie opgenomen:

- De rode projecten waarbinnen de ontwikkelingen in wonen en werken plaatsvinden, blijven verantwoord onder de Voorraden (VRD), via Programma 1. Ruimtelijke ordening; dit zijn de projecten Woonwijk Vliegbasis Soesterberg, Kavels Westflank en Sortie 16.
- De groene projecten, met de ontwikkelingen in natuur en recreatie, zijn onder de vaste activa opgenomen:
    - De projecten waarbij de grond nog in eigendom van de provincie is, vallen onder de Materiële vaste activa (MVA); dit betreft het project Oostelijke Corridor en Kamp van Zeist.
    - De projecten waarbij de grond is overgedragen aan derden, vallen onder de Immateriële vaste activa (IVA)/ Bijdragen in activa van derden; dit zijn de projecten Park Vliegbasis Soesterberg (mitigerende maatregelen en Camp New Amsterdam) en het Beheerfonds, waarin de resultaten van de afgesloten projecten opgenomen zijn.

De insteek bij alle projecten is dat we alle grond voor afsluiting van het project overdragen. Hetzij voor het realiseren van woningen en bedrijven, hetzij als natuur- en/of recreatieterrein.

Conform het BBV wordt er op de rode projecten tussentijdse winst genomen, volgens de Percentage of Completion (POC)-methode en op de afgesloten projecten in de IVA wordt jaarlijks afgeschreven. De hieruit voortkomende financiële gevolgen verantwoorden we in Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling en het voordeel wordt afgewikkeld naar de in 2020 ingestelde bestemmingsreserve. Met deze reserve geven we invulling aan het contractueel overeengekomen beheerfonds.

Financiële risico's programma Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg
De provincie is financieel eindverantwoordelijk voor het programma Hart van de Heuvelrug. Voor het project Vliegbasis Soesterberg is een verdeling gemaakt met de gebiedspartner gemeente Zeist en gemeente Soest.

Voor meer toelichting verwijzen wij naar het projectenparagraaf 3.08.1 Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.

3.8 Projecten

3.8.1 Inleiding

Op 11 mei 2022 heeft u de Nota Investeren, Waarderen en Exploiteren vastgesteld. In deze nota staat bij paragraaf 4.2.3.3 toegelicht wanneer in de begrotings- en jaarstukken in paragraaf 3.8 een aparte toelichting wordt gegeven op een project. Dit is uiteindelijk altijd een besluit van u, waarbij als richtlijn geldt dan ten minste wordt voldaan aan drie van de hieronder genoemde factoren:

1. grote impact op de provinciale bedrijfsvoering;
2. grote impact op de samenleving;
3. doorlooptijd langer dan 5 jaar;
4. grote mate van betrokkenheid van verschillende externe partijen;
5. grote politieke en bestuurlijke gevoeligheid;
6. toepassing nieuwe technologieën of financieringsconstructies;
7. substantiële provinciale verantwoordelijkheid;
8. organisatorisch complex besturings- en uitvoeringsproces.

In het verleden werd in deze paragraaf 3.8 bijvoorbeeld gerapporteerd over de Uithoflijn en de voorbereiding voor de omgevingsvisie. Beide projecten zijn in 2021 afgerond. Het project Vernieuwing Regionale Tramlijn wordt in 2022 afgerond en is dus niet langer opgenomen in de begroting 2023.
Voorlopig blijft alleen het project Hart van de Heuvelrug over. Het zou zo kunnen zijn dat in 2023 het project Deelneming Stedin wordt opgenomen. Hierover hebben wij u bij de Kadernota 2023-2026 geïnformeerd. Op dit moment lopen hierover gesprekken met Rijk, Stedin en andere potentiële aandeelhouders. Mocht dit leiden tot vervolgstappen, dan zullen wij u voorstellen dit te behandelen als een complex project en hierover naast separate informatiestromen uw kant op ook informeren via de P&C-cyclus.

3.8.2 Hart van de Heuvelrug

Wat willen we bereiken?

Met Hart van de Heuvelrug brengen we versnipperde natuur weer met elkaar in verbinding en creëren we tegelijk ruimte voor woningen, bedrijven, zorg en recreatie.

De gemeenten Soest en Zeist en de provincie hebben op 5 juni 2015 ingestemd met de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg. Doel van het programma Hart van de Heuvelrug is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, onder meer door twee ecologische verbindingen te maken. Belangrijk uitgangspunt in de uitvoering is dat de opbrengsten van de rode projecten (het ontwikkelen van woon- en werklocaties) zorgen voor de financiering van de groene projecten (ontwikkeling van natuur en recreatie). Daarnaast is het aantal hectare ontwikkeld gebied dat we toevoegen in balans met het aantal hectare aan natuurgebied.

Er zijn al veel projecten gerealiseerd, met name groene, zoals de twee ecologische corridors met 5 ecoducten en de transformatie van het Harlanterrein en het Kodakterrein. De provincie Utrecht, gemeente Soest, gemeente Zeist en het Utrechts Landschap werken de komende jaren intensief samen om ook de overige projecten te realiseren en af te ronden. Dit gaat vooral om het ontwikkelen van woningbouwlocaties.

Het programma Hart van de Heuvelrug was oorspronkelijke gepland tot eind 2025. Gelet op de vertragingen in diverse projecten door onder meer aanpassingen van wet- en regelgeving, intensieve en diverse juridische procedures zal deze datum voor enkele projecten niet gehaald worden. Daarnaast zijn er maatschappelijke ontwikkelingen (vluchtelingenopvang op Kamp van Zeist) die ertoe leiden dat ook vanuit die optiek enige flexibiliteit ten aanzien van de planning noodzakelijk is. Wij gaan de consequenties van het niet halen van de datum van 31 december 2025 in beeld brengen, waarbij de focus ligt op de consequenties voor het programma zelf, de achterliggende projectopdrachten en de financiën.

De provincie Utrecht is financieel eindverantwoordelijk voor het totale programma. We gaan in de begroting 2024 alleen in op de projecten die onder onze regie worden uitgevoerd. De financiële verantwoording en

terugkoppeling van de gemeentelijke projecten vindt plaats via de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties (in maart) en de jaarlijkse tussenrapportages (in oktober).

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij zijn binnen Hart van de Heuvelrug verantwoordelijk voor de volgende projecten:

Hart van de Heuvelrug:
- Kamp van Zeist
- Woonwijk Sortie 16

Vliegbasis Soesterberg:
- Woonwijk Vliegbasis Soesterberg
- Kavels Westflank
- Park Vliegbasis Soesterberg
- Corridor Camp New Amsterdam

De uitvoering van de woningbouw opgaven (Sortie 16, woonwijk Vliegbasis Soesterberg en de Kavels Westflank) zullen opgepakt worden door een externe uitvoeringsorganisatie. De provincie is hiervan 100% aandeelhouder. De besluitvorming voor de oprichting van deze BV wordt voorbereid. Naar verwachting zal deze uitvoeringsorganisatie in de eerste helft van 2024 operationeel zijn.

Hart van de Heuvelrug
Kamp van Zeist
Het deel van Kamp van Zeist dat we willen vergroenen is 1 november 2022 aangekocht door de Provincie Utrecht. Een groot deel van de gebouwen is tot aan de sloop in gebruik bij een vastgoedbeheerder om oneigenlijk gebruik tegen te gaan.

Wij verwijderen de opstallen en verharding en richten het gebied in als natuurgebied. Het terrein wordt onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Uitvoering start naar verwachting in het najaar van 2023 en wordt afgerond in het najaar 2024. Met de toekomstige eigenaar Het Utrechts Landschap wordt het inrichtingsplan vastgesteld. Na de herinrichting wordt het terrein doorgeleverd aan Het Utrechts Landschap (naar verwachting in 2026).

Wij hebben ingestemd met het tijdelijk in gebruik geven van een deel van het terrein aan het COA voor de opvang van vluchtelingen. Het Rijksvastgoedbedrijf heeft hiervoor een huurovereenkomst opgesteld met het COA, die wij na de aankoop van het terrein hebben overgenomen. De opvang op het terrein zal tot uiterlijk oktober 2027 plaatsvinden. Vooruitlopend daarop starten wij daar waar mogelijk wel met de vergroeningsopgave.

Beoogd resultaat 2024
- Opstellen definitief inrichtingsplan
- Start sloopwerkzaamheden opstallen en verharding
- Gefaseerde herinrichting terrein na sloopwerkzaamheden

Sortie 16
In dit gebied ontwikkelen we een nieuwe woonwijk met150-200 woningen. Door het specifieke, bosachtige karakter en de ligging op de Heuvelrug, heeft Sortie 16 de potentie om een aantrekkelijke en onderscheidende woningbouwlocatie te worden. In het woningbouwprogramma is veel ruimte opgenomen voor woningen in het sociale en middeldure segment. In de planontwikkeling van Sortie 16 is een aantal belangrijke stappen gezet: Er is een ontheffing verleend voor de Wet natuurbescherming en in 2023 is het bestemmingsplan door de gemeenteraad van Zeist vastgesteld. De verwachting is dat er in 2024 uitsluitsel komt over de lopende bezwaar- en beroepsprocedures.

In 2024 wordt de tenderprocedure uitgewerkt op basis waarvan een marktpartij zal worden geselecteerd die in samenwerking met een woningcorporatie Sortie 16 op een natuurinclusieve wijze gaat ontwikkelen.
Parallel daaraan wordt gestart met het bouw- en woonrijp maken van de locatie. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar de bestrijding van de Japanse Duizendknoop die op verschillende plekken in het gebied is aangetroffen.

Beoogd resultaat 2024

- Bestemmingsplan Sortie 16 onherroepelijk vastgesteld
- Voorbereiden tenderprocedure voor selectie van een marktpartij
- Start met het bouw- en woonrijp maken

Vliegbasis Soesterberg
Woonwijk
Een deel van de voormalige vliegbasis, circa 20 ha, heeft de bestemming 'Wonen' gekregen. Hier ontwikkelt de Provincie Utrecht in nauwe samenwerking met de gemeente Zeist, gemeente Soest en Het Utrechts Landschap een nieuwe duurzame woonwijk (voorzien ca 250 woningen) die qua sfeer en beleving in het bijzondere landschap past. Deze woonwijk bevindt zich in de planontwikkelingsfase.

Het voeren van diverse ruimtelijke procedures en een ingesteld beroep tegen de verkregen Ontheffing Wet natuurbescherming maken dat er nog geen activiteiten voor de realisatie van de woonwijk kunnen worden opgestart. Ook dient er nog een PFAS-sanering te worden uitgevoerd.

Beoogd resultaat 2024

- Afwikkeling beroepszaak ontheffing Wet Natuurbescherming
- Afronding ruimtelijke procedures
- Voorbereiden PFAS-sanering
- Voorbereiden gronduitgifte

Kavels Westflank
Wij hebben vanuit een integrale overweging (kwaliteit, financiën en de uitkomst van de participatie) besloten om vijf kavels te gaan verkopen en de ruimtelijke uitgangspunten publiekrechtelijk te borgen. De herziening van het bestemmingsplan vindt momenteel plaats en zal naar verwachting in 2024 afgerond kunnen worden. De verkoopprocedure wordt gestart nadat het bestemmingsplan onherroepelijk is.

Beoogd resultaat 2024

- Afronding procedure bestemmingsplan kavels Westflank
- Voorbereiden verkoop van de kavels Westflank

Park Vliegbasis Soesterberg
In samenwerking met de gemeenten Zeist en Soest en het Utrechts Landschap hebben we het Park Vliegbasis Soesterberg uitgevoerd. Het gebied is van een afgesloten defensieterrein getransformeerd naar een (deels) toegankelijk park, waarin cultuurhistorische erfgoed beleefd kan worden en de natuurwaarden behouden en verstrekt zijn.

In een deel het park worden mitigerende maatregelen uitgevoerd voor de duurzame instandhouding van de veldleeuwerik. Deze maatregelen worden uitgevoerd in het kader van de verleende ontheffing voor de Wet Natuurbescherming.

Beoogd resultaat 2024

- Uitvoering van de maatregelen in het kader van de ontheffing Wet Natuurbescherming.

Ecologische corridor Camp New Amsterdam
Eén van de resterende opgaven in het Park is het realiseren van een verbinding in de westelijke ecologische corridor. Deze verbinding loopt midden door Camp New Amsterdam (CNA), dat in eigendom en gebruik is en blijft bij het Rijk/Defensie.

Er is een inrichtingsplan opgesteld. Provincie Utrecht en RVB/Defensie hebben afspraken gemaakt over de sloopwerkzaamheden en over de uitwerking en uitvoering van het inrichtingsplan. De essentie daarbij is dat het RVB de sloopwerkzaamheden op zich zal nemen in opdracht van Defensie en in nauwe samenwerking met de provincie. Het terrein is en blijft immers eigendom van het Rijk en is sterk beveiligd. Praktische oplossingen in de uitvoering zijn daarom nodig. Uitvoering van de sloopwerkzaamheden wordt afgerond in 2024.

Beoogd resultaat 2024

- Afronding sloopwerkzaamheden (bestaande opstallen)
- Start inrichting van het terrein als ecologische verbindingszone

Wat gaat dat kosten?

Begroting 2024
De Begroting 2024 van het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg is gebaseerd op de Mastergrondexploitatie Hart van de Heuvelrug 2023 en de Grondexploitatie Vliegbasis Soesterberg 2023, beide vastgesteld op 16 maart 2023.

De prognose voor de gebiedsontwikkeling als geheel is als volgt:

Projecten Hart van de Heuvelrug / Vliegbasis Soesterberg bedragen x € 1.000; + = baten en - = lasten	Boek-waarde GREX23	Saldo nog te realiseren lasten en baten	Totaal op eindwaarde
Huis ter Heide West	-2.296		
Apollo Nrd - Oude Tempel	-9.064		
Sortie 16	-6.366		
Kamp van Zeist	-676		
Beheerfonds	-18.915		
subtotaal MasterGREX Hart van de Heuvelrug	**-37.317**	**26.284**	**-11.033**
Verwachte storting in Beheerfonds uit Vliegbasis Soesterberg			10.000
subtotaal Hart van de Heuvelrug			**-1.033**
Vliegbasis Soesterberg			
Park, incl. Camp New Amsterdam	-25.940		
Woonwijk, incl. Kavels Westflank	-6.032		
subtotaal GREX Vliegbasis Soesterberg	**-31.972**	**45.743**	**13.771**
Afdracht aan Beheerfonds Hart van de Heuvelrug			-10.000
subtotaal Vliegbasis Soesterberg			**3.771**
Provinciale grondexploitatie			
Meeropbrengst BW Richelleweg, netto opbrengst verkoop Park Vliegbasis			
subtotaal Provinciale grondexploitatie			**4.513**
Verwacht resultaat Hart van de Heuvelrug-Vliegbasis Soesterberg			**7.251**

Jaarschijf 2024
Voor de onderdelen waarvan de uitvoering bij ons ligt, zijn de ramingen van jaarschijf 2024 uit de Grex2023 in het overzicht hieronder opgenomen. Daar waar de ontwikkelingen in 2023 aanleiding geven tot aanpassingen en/of verschuivingen, wordt een wijzigingsvoorstel van de raming via de P&C-cyclus van 2024 verwerkt.

Begroting Programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg	onderdeel van*	2024	
		lasten	baten
Projecten Hart van de Heuvelrug:			
Kamp van Zeist	MVA	1.689	
Sortie16	VRD	596	
Projecten Vliegbasis Soesterberg			
Park, incl Camp New Amsterdam	IVA	436	
Woonwijk, incl Kavels Westflank	VRD	5.006	
Totaal te realiseren 2024		**7.727**	

Begroting op programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling De investeringen en opbrengsten van de rode projecten worden opgenomen in Programma 1. Dat geldt voor zowel de lasten en de baten, alsmede de overboeking hiervan naar de Voorraden, per saldo 0. Het gaat in 2024 bij de projecten Sortie 16 en Woonwijk VBS om in totaal € 5,6 miljoen aan lasten in 2024.

Het verwachte verloop van de overige onderdelen op Programma 1 is:

Hart van de Heuvelrug / Vliegbasis Soesterberg op programma 1	2024
Projecten - lasten	
Sortie 16	596
Woonwijk, incl Kavels Westflank	5.006
Overboeking projecten naar Voorraden	-5.602
Saldo projecten	-
Overige ramingen	
Afschrijvingslast afgeronde projecten	3.083
Winstneming op 'rode' projecten	-
Bijdrage aan Samenwerking HvdH-VBS	62
Totaal overige ramingen	3.145
Mutatie reserve Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg	
Onttrekking 2024	-3.145
Beslag op de Algemene middelen	**--**

Verwacht verloop van de reserve Hart van de Heuvelrug:

Reserve Hart van de Heuvelrug	2023	2024
bron	BGR na ZN	BGR
Stand per 1-1	7.027	5.763
Stortingen	0	0
Onttrekkingen	-1.264	-3.145
Stand per 31-12	5.763	2.618

Risico's en te treffen beheersmaatregelen

Het saldo van de projectresultaten van Hart van de Heuvelrug komt uiteindelijk voor rekening en risico van onze provincie. Voor Vliegbasis Soesterberg zijn met de gebiedspartners apart afspraken gemaakt over de verdeling van het risico.

Met het uitvoeren van de grondexploitatie lopen wij risico's, ook na het nemen van beheersmaatregelen. Risico's waarvan de kans dat zij op optreden minder dan 50% is, dekken we uit het weerstandsvermogen (zie de betreffende paragraaf). Voor risico's boven de 50% moeten we een voorziening vormen.
Bij grondexploitaties is sprake van risico's en kansen. Ook met de kansen moeten we rekening houden. Kansen zijn bijvoorbeeld geraamde kosten die lager uitvallen of opbrengsten die hoger uitvallen dan aanvankelijk geraamd.
Alle risico's zijn gekwantificeerd als lager dan 50%, deze zijn opgenomen in het weerstandsvermogen. Het resultaat is volgens de huidige exploitatie positief, van een voorziening is daarom geen sprake.

Top 5 Risico's
De vijf voornaamste risico's binnen de provinciale projecten van het programma:

Risico	Beheersmaatregelen
Hart van de Heuvelrug	
Sortie 16: Lager uitvallen van de grondopbrengsten nieuwbouw dan op dit moment in de grondexploitatie is opgenomen al gevolg van markt ontwikkelingen. Dit kan het resultaat negatief beïnvloeden.	De gebiedsvisie is in januari 2021 vastgesteld en heeft een gedifferentieerd woningbouwprogramma. Het bestemmingsplan Sortie 16 is voorgelegd ter vaststelling aan de gemeente Zeist. Binnen het woningbouwprogramma zit nog beperkte marge om wijzigingen aan te brengen om zo goed mogelijk aan te sluiten op marktontwikkelingen.
Vliegbasis Soesterberg	
Hogere plankosten Mogelijke extra vertragingen door juridische procedures kunnen extra plankosten veroorzaken, bijv door onderzoeken t.b.v flora en fauna en/of vervuiling opnieuw te moeten uitvoeren, langere inhuur expertise en tijdelijk beheer	Mocht het opbrengstenniveau onder druk komen door wijzigingen op de woningmarkt, dan kunnen we differentiëren in de beoogde woningprogrammering. Deze ruimte zit al in het bestemmingsplan.
De opbrengsten van de gronden binnen project Vliegbasis-Woonwijk zijn voorzichtig begroot om tegenvallers te voorkomen, maar er blijft een kans dat deze lager zijn dan verwacht. We zijn daarin afhankelijk van de markt.	Jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties waarin kosten en opbrengsten worden aangepast op basis van recente marktprijzen.
De geluidsmaatregelen bij Soesterberg Noord hebben onvoldoende effect of hebben een prijsdrukkende werking op de grondopbrengsten.	De geluidswerende maatregelen worden verder uitgewerkt en indien noodzakelijk wordt het stedenbouwkundig plan hierop aangepast.
Ecologische corridor Camp New Amsterdam	
Kosten voor de inrichting van het terrein vallen hoger uit dan eerder geraamd	In overleg met Defensie wordt de inrichting van het terrein verder uitgewerkt en wordt het ontwerp aangepast.

3.9 Brede welvaart indicatoren

3.9.1 Brede welvaart als sturingsprincipe

De provincie Utrecht streeft naar brede welvaart voor iedereen. De verbetering van de brede welvaart is het uitgangspunt van onze Regionale Economische Agenda (REA) en daarmee ook van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Regio Utrecht (ROM RU). Verder streven wij bij de drie regiodeals waarbij wij zijn betrokken (Foodvalley, Groene Hart, Vitale wijken) ook naar de verbetering van de brede welvaart.

Brede welvaart kijkt voorbij de economische groei als belangrijkste indicator voor maatschappelijke vooruitgang. In plaats daarvan wordt de maatschappelijke ontwikkeling op een bredere en completere manier in beeld gebracht. Brede welvaart richt zich daarbij op het welzijn van mensen, een inclusieve, duurzame economische ontwikkeling en een gezonde balans in de natuur. Bij het monitoren van brede welvaart wordt doorgaans onderscheid gemaakt tussen verschillende thema's die bijdragen aan de brede welvaart 'hier en nu', 'later' en 'elders'. De Brede welvaart 'later' gaat over thema's die een duurzame basis leggen voor een goede brede welvaart voor toekomstige generaties. Brede welvaart 'elders' gaat over de effecten van onze activiteiten voor de brede welvaart elders in de wereld.
De acht brede welvaart thema's zoals vastgesteld door de planbureaus (CPB, PBL & SCP) zijn:

1. subjectief welzijn
2. gezondheid
3. consumptie en inkomen
4. onderwijs en opleiding
5. ruimtelijke samenhang en ruimtelijke kwaliteit
6. economisch kapitaal
7. natuurlijk kapitaal
8. sociaal kapitaal.

Het belang van het meten van de brede welvaart wordt inmiddels breed onderkend. Hoe brede welvaart precies dient te worden meegenomen in de beleidspraktijk is voor veel overheden nog minder duidelijk. Op de meeste aspecten van brede welvaart hebben overheden namelijk geen tot een beperkte invloed. Verder is de mogelijke invloed van overheidsbeleid vaak indirect. Door de complexiteit van oorzaak en gevolg is het zeer moeilijk om de directe doorwerking van overheidsbeleid op brede welvaart indicatoren goed in te schatten. In de beleidspraktijk wordt monitoring van brede welvaart in verschillende landen daarom vooral gebruikt als analyse-instrument om opgaven te identificeren en te prioriteren. Brede welvaart indicatoren zijn nooit directe prestatie-indicatoren en zijn daarom minder geschikt als verantwoordingsinstrument, en worden daarom ook (meestal) niet als zodanig gebruikt. Bij de provincie gebruiken wij de brede welvaart indicatoren ook vooral als een instrument om beleidsopgaven te identificeren en te prioriteren en als een manier om zicht te houden op de maatschappelijke ontwikkeling.
In dat kader hebben we vorig jaar gewerkt aan een trendanalyse brede welvaart voor de provincie Utrecht. De bijbehorende factsheet met video zijn begin 2023 gepubliceerd (Hoge welvaart in Utrecht, kansen voor verbetering | provincie Utrecht (provincie-utrecht.nl). De trendanalyse levert duiding bij de uitkomsten voor de provinciale beleidscontext en introduceert daarbij vernieuwende visualisatie voor een breder publiek.

3.9.2 Bredewelvaartsindicatoren in relatie tot de Utrechtse programmabegroting

Er zijn verschillende methodes om brede welvaart te meten en deze methodes zijn volop in ontwikkeling. In paragraaf 3.9 van de programmabegroting 2023 worden de ontwikkelingen rondom de monitoring van brede welvaart uitgebreid beschreven.

Voor onze programmabegroting 2024 gebruiken we de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS om een beeld te krijgen van de Utrechtse brede welvaart. Deze monitor voorziet in een set indicatoren die zijn samengesteld volgens de gangbare internationale definitie van brede welvaart. Door aan te sluiten bij deze monitor garanderen we de kwaliteit, consistentie en betrouwbaarheid van de indicatoren die we gebruiken in onze begroting. Door deze indicatoren over de tijd heen te analyseren kunnen we de trendontwikkelingen van de verschillende brede welvaartsonderdelen in de gaten houden. Doordat de indicatoren regionaal zijn uitgesplitst,

kunnen we daarbij een betrouwbare vergelijking maken tussen regio's, provincies, gemeenten en het landelijke gemiddelde.
We rapporteren in deze paragraaf altijd de meest actuele, beschikbare gegevens. Doordat het tijd kost om alle data te verzamelen en om de noodzakelijke controles en bewerkingen uit te voeren, worden de meeste brede welvaart indicatoren met enige vertraging door het CBS gerapporteerd. De meest actuele data komen uit 2022. Het merendeel van de indicatoren zijn echter minder actueel en hebben betrekking op de jaren 2021, 2020 of eerder.

De basis van de Regionale Monitor Brede welvaart wordt gevormd door indicatoren die de stand van de brede welvaart in het 'hier & nu' vaststellen. Verder zijn er indicatoren die de brede welvaart voor toekomstige generaties inschatten. Deze variabelen meten het sociaal, natuurlijk, menselijk en economisch kapitaal en maken op basis daarvan prognoses over de brede welvaart 'later'. De gevolgen van activiteiten in onze provincie op de brede welvaart 'elders' zijn nog niet beschikbaar in deze monitor, en kunnen we dus ook nog niet meenemen in deze paragraaf.

De provincie Utrecht komt in deze monitor naar voren als een regio met een bovengemiddeld hoge brede welvaart t.o.v. het landelijk gemiddelde en t.o.v. andere provincies en regio's.
Utrecht heeft een erg hoge (of theoretisch) opgeleide bevolking. Geen enkele andere provincie in Nederland heeft naar verhouding meer inwoners met minimaal een hbo- of universitaire opleiding (40,2%). Het hoge opleidingsniveau van de Utrechtse bevolking werkt door in de Utrechtse arbeidsuitkomsten en het inkomen. Utrecht heeft een zeer hoge netto arbeidsparticipatie (73%), de werkloosheid is relatief laag (3,9%) en de hoge vacaturegraad zorgt voor grote kansen op de arbeidsmarkt voor Utrechters. Tegelijkertijd levert de krappe arbeidsmarkt (personeel)problemen op bij werkgevers in de publieke en private sector. Verder ligt het besteedbaar inkomen van Utrechters hoger dan landelijk gemiddelde (mediaan inkomen van €28.600 t.o.v. €26.600). Het vermogen van Utrechtse huishoudens ligt ook bovengemiddeld hoog, maar hier staat ook een hogere gemiddelde schuld per huishouden tegenover. Dit heeft gedeeltelijk te maken met de hogere huizenprijzen in Utrecht. Verder zijn Utrechters vaker dan gemiddeld tevreden over hun woonomgeving.

Het hoge opleidingsniveau van onze bevolking hangt ook positief samen met de gezondheid van onze inwoners. Inwoners van de provincie Utrecht ervaren hun eigen gezondheid vaker als goed en hebben minder vaak overgewicht. Ook hebben inwoners van onze provincie gemiddeld gezien meer vertrouwen in instituties en in hun medeburgers.

De positieve uitkomsten voor onze provincie blijken ook uit andere monitorings-instrumenten voor de brede welvaart (bijvoorbeeld uit de monitor van Universiteit Utrecht en de Rabobank). Er zijn echter ook een aantal brede welvaart aspecten waaruit de provincie Utrecht minder positief naar voren komt. Zo heeft Utrecht te maken met een sterke ruimtedruk. Utrecht is de op twee na dichtstbevolkte provincie van Nederland. Het grondoppervlak van onze provincie raakt steeds verder bebouwd. In 2017 was 17% van onze provincie bebouwd, t.o.v. van een landelijk gemiddelde van 11%. Bovendien hebben inwoners van Utrecht met 359 m2 per inwoner (2020) relatief weinig groen en/of natuurlijk gebied tot hun beschikking. Enkel inwoners van Zuid-Holland beschikken over minder natuur per persoon. Verder krijgen inwoners van onze provincie vaker dan gemiddeld te maken met misdrijven en zijn ze vaker ontevreden over de reistijd naar werk en over hun vrije tijd. Ook hebben Utrechters minder sociale contacten dan gemiddeld.

De brede welvaart is bovendien ongelijk verdeeld over de Utrechtse bevolking. Er bestaan verschillen in de verdeling en ervaring van brede welvaart tussen verschillende bevolkingsgroepen. Deze verschillen worden o.a. bepaald door opleidingsniveau, inkomen, leeftijd en stedelijkheid. De groep Utrechters die het moeilijker heeft zal zich dan ook niet herkennen in het positieve brede welvaartverhaal.
De Utrechtse bevolking is landelijk gezien zeer hoog opgeleid, waardoor een aantal indicatoren binnen de brede welvaart hoog uitvalt. Utrechters met een 'laag' opleidingsniveau hebben gemiddeld genomen echter een significant lager welzijnsniveau. Deze groep Utrechters heeft over het algemeen een significant lager inkomen, een slechtere arbeidspositie en een minder goede gezondheid. Het is daarbij zorgelijk dat deze gezondheidskloof groeit, dat mensen met 'lagere' opleidingsniveaus significant minder vertrouwen hebben in politieke instituties en dat ze zich meer zorgen maken over hun inkomen en de economie.
De provincie Utrecht streeft naar een Brede Welvaart voor alle Utrechters. Het feit dat een significant deel van de provincie niet voldoende meedeelt in onze brede welvaart is een reden tot zorg die onze blijvende aandacht vereist. Gemiddelden vertellen daarbij niet altijd het hele verhaal.

Als we ten slotte kijken naar de uitstoot van vervuilende stoffen en de opwekking van schone energie, zien we dat de Utrechtse resultaten gemengd zijn. Zo is de uitstoot van de Utrechtse landbouw m.b.t. fosfaatuitscheiding (95 kg per hectare) en stikstofuitscheiding (295 kg per hectare) de laatste jaren gedaald, zeker als het gaat om fosfaatuitscheiding die in Utrecht in 2020 op het laagste punt lag in 25 jaar. Tegelijkertijd ligt de uitstoot voor beide stoffen nog wel hoger dan het landelijk gemiddelde. Ook de trend voor de opgestelde capaciteit voor zonne-energie is positief. Deze is tussen 2015 en 2019 verdrievoudigd van 120 watt naar 370 watt gemiddeld per woning. Ook hier lopen we echter wat achter bij het landelijk gemiddelde. Als het gaat om emissies van broeikasgassen scoort onze provincie daarentegen relatief goed ten opzichte van andere provincies, zeker in het perspectief van de hoge dichtheid van bebouwing en infrastructuur. De trend is ook positief, richting verdere verlaging van de Utrechtse uitstoot.

In tabel 1 zijn dertien indicatoren uit de Regionale Monitor Brede Welvaart geselecteerd die aansluiten bij de Utrechtse programmabegroting. In deze tabellen worden enkel de meest recente, beschikbare meting weergegeven. Daarnaast zijn er beleidsthema's die een grote rol spelen in de welzijnsbeleving van onze inwoners en daarmee in het concept van brede welvaart, maar die niet direct relateren aan een van de provinciale begrotingsprogramma's. Gemeenten kunnen binnen deze thema's wel een rol spelen. In tabel 2 op zijn zeven van dergelijke indicatoren opgenomen.

Tabel 1. Brede Welvaart Indicatoren Programmabegroting Provincie Utrecht

Programma	Indicator brede welvaart	Stand Utrecht	Lange termijn trend	Benchmark Nederland	Beschrijving	type indicator	bron
1 Ruimtelijke ontwikkeling	Tevredenheid woning	86,4%	Doet af aan brede welvaart	85,6%	Percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met huidige woning	Hier & nu	CBS (2021)
	Groen-blauwe ruimte exclusief regionale landbouw	359,6 m2 per inwoner	Doet af aan brede welvaart	Niet beschik-baar	Groene en/of natuurlijke gebieden excl. reguliere landbouw (stedelijk groen, kleine en grote wateren, bermen, heggen, bomenrijen, bossen en natuurgebied, gebieden onder agrarisch natuurbeheer)	later	CBS (2021)
2 Landelijk gebied	Natuur- en bosgebieden	15,4%	Stabiel	14,9%	Bos en open natuurlijk terrein als percentage van het totale landoppervlak	later	CBS (2017)
	Fosfaat-uitscheiding landbouw	95 kg per hectare	Draagt bij aan brede welvaart	84 kg/ha	Uitgescheiden hoeveelheid fosfaat in dierlijke mest per ha bemeste cultuurgrond	later	CBS (2020)
	Stikstof-uitscheiding landbouw	295 kg per hectare	Draagt bij aan brede welvaart	234 kg/ha	De totale stikstofuitscheiding in dierlijke mest per hectare. Met aftrek van de stikstof die tijdens mestopslag in	later	CBS (2020)

					de stal en bij opslag buiten de stal is vervluchtigd in de vorm van ammoniak (NH3)		
3 Bodem, water, milieu	Broeikasgas-emissies per inwoner	5,3 ton per inwoner	Draagt bij aan brede welvaart	Niet beschik-baar	Totale broeikasgasemissies (CO2, CH4, N2O, HFK, SF6) in CO2-equivalenten per inwoner	Hier & nu	CBS (2020)
	Kwaliteit zwemwater binnenwateren	4	Stabiel	Niet beschik-baar	Gemiddelde zwemwaterkwaliteit voor de gezondheid van de zwemmer van de locaties in meren en rivieren, volgens normen van de vigerende EU-zwemwaterrichtlijn	Hier & nu	EEA (2021)
4 Energie-transitie	Particuliere zonne-energie	370 watt per woning	Draagt bij aan brede welvaart	410 watt / woning	Opgesteld vermogen gemiddeld per woning einde verslagjaar (totaal aantal woningen, dus met en zonder zonnepanelen)	later	CBS (2019)
5 en 6 Bereik-baarheid	Tevredenheid met reistijd van en naar het werk	83,8%	Stabiel	85%	Deel werkende beroepsbevolking (18-75 jaar) dat een score van 7-10 geeft op de vraag om op schaal van 1-10 mate van tevredenheid met reistijd aan te geven	Hier & nu	CBS (2021)

	Afstand tot basisschool	0,7 km	Stabiel	0,7 km	Gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde basisschool	Hier & nu	CBS (2020)
7 Cultuur en erfgoed	Geen indicatoren beschikbaar	-	-	-	-	-	-
8 Economie	Vacaturegraad	46	Draagt bij aan brede welvaart	45	Aantal openstaande vacatures per 1.000 banen, per einde van het vierde kwartaal van het verslagjaar	Hier & nu	CBS (2021)
	Gemiddelde schuld per huishouden	€131.200	Doet af aan brede welvaart	€112.100	Gemiddelde van de schulden per huishouden (hypotheekschuld eigen woning, studieschulden, overige schulden en financiering)	later	CBS (2022)
9 Bestuur	Vertrouwen in instituties	71%	Draagt bij aan brede welvaart	66,9%	Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat vertrouwen heeft in drie instituties (Tweede Kamer, politie, rechtspraak)	Hier & nu	CBS (2022)

Daarnaast zijn er beleidsthema's die een grote rol spelen in de welzijnsbeleving van inwoners en daarmee in het concept van brede welvaart, maar die niet direct relateren aan een van de provinciale begrotingsprogramma's. Gemeenten kunnen binnen deze thema's wel een rol spelen. In onderstaande tabel zijn vijf van dergelijke indicatoren opgenomen.

Tabel 2. Overige Relevante Brede Welvaart Indicatoren Provincie Utrecht

Programma	Indicator Brede Welvaart	stand Utrecht	Lange termijn trend	Benchmark Nederland	Beschrijving	type indicator	bron
Gezondheid	Tevredenheid met het leven	84,2%	Doet af aan brede welvaart	83,6%	Deel van de mensen van 18 jaar of ouder dat een score van 7 tot en met 10 geeft als antwoord op de vraag: “Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met het leven dat u nu leidt”.	Hier & nu	CBS (2021)
	Overgewicht	44,3%	Stabiel	49,4%	Percentage personen van 18 jaar en ouder met een BMI van 25,0 kg/m2 en hoger. Cijfers over lichaamsgewicht zijn gebaseerd op zelf gerapporteerde waarden.	Hier & nu	CBS (2020)
	Ervaren gezondheid	81,1%	Draagt bij aan brede welvaart	79,1%	Percentage personen van 18 jaar en ouder met antwoordcategorie 'goed' of 'zeer goed' naar de vraag algemene gezondheidstoestand.	Hier & nu	CBS (2020)
Ruimtelijke ontwikkeling	Tevredenheid met woonomgeving	85,5%	Draagt bij aan brede welvaart	83,8%	Het percentage particuliere huishoudens dat zeer tevreden of tevreden is met de huidige woonomgeving.	Hier & nu	CBS (2021)
Samenleving	Contact met familie, vrienden of buren	70,3%	Doet af aan brede welvaart	70,8%	Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat gemiddeld minstens een maal per week contact heeft met familie, vrienden of buren.	Hier & nu	CBS (2021)

	Vertrouwen in anderen	73,2%	Draagt bij aan brede welvaart	66,3%	Aandeel personen van 15 jaar en ouder dat het eens is met stelling dat de meeste mensen over het algemeen te vertrouwen zijn.	Hier & nu	CBS (2021)
Veiligheid	Aantal onder-vonden delicten	36,3	Draagt bij aan brede welvaart	33,3	Aantal ondervonden delicten per 100 inwoners	Hier & nu	CBS (2021)
Economie	Mediaan besteedbaar inkomen	€28.600	Draagt bij aan brede welvaart	€26.600	Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd.	Hier & nu	CBS (2020)

3.10 Arbeidscapaciteit

3.10.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

a. loonkosten voor de formatie van de provincie Utrecht;
b. loonkosten voor medewerkers in dienst van de provincie die worden gedekt vanuit materiële budgetten;
c. kosten voor de inhuur van externen.

De manier van registreren, sturen en rapporteren is volop in beweging. Dat geldt ook voor deze paragraaf. De informatie in deze paragraaf komt o.a. tot stand door de verdeling van de capaciteit van alle programma's, paragrafen en investeringen samen te voegen zodat er een totaaloverzicht beschikbaar is. De onderbouwingen zijn wel beschikbaar maar maken echter geen onderdeel uit van deze paragraaf.

3.10.2 Totaalbeeld arbeidskosten

In onderstaande tabel staan 3 categorieën aan arbeidskosten: A loonkosten formatie, B. loonkosten welke uit materiële budgetten worden gefinancierd en C. kosten voor inhuur externen. Deze worden onder de tabel nader toegelicht.
De loonkosten formatie nemen vanaf 2026 af aangezien dan de tijdelijk toegekende formatie vanuit de Kaderbrief 2024 aflopen. Bij de Kaderbrief 2024 is incidenteel personeelsbudget toegevoegd van 51,6 fte aan de begroting. Hierdoor laten de personele lasten na 2024 een dalende trend zien.

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
A. Loonkosten formatie	106.482	103.184	100.472	100.472
B. Loonkosten gefinancierd uit materiële budgetten	4.458	4.458	4.458	4.902
C. Kosten voor inhuur externen	18.998	12.063	15.053	14.818
ten laste van exploitatie	11.070	8.295	8.201	8.597
ten laste van investeringsprojecten	7.929	3.768	6.852	6.221
Totaal arbeidskosten	**129.938**	**119.705**	**119.983**	**120.192**
Percentage in huur	15%	10%	13%	12%

A. Loonkosten voor de formatie van de provincie Utrecht

Het formatiebudget bestaat uit vaste en variabele loonkosten en uit overige personeel gerelateerde kosten. Vaste loonkosten zijn de reguliere beloningen volgens de salarisschaal en vaste toelagen voor bijvoorbeeld woon-werkverkeer of vaste onkostenvergoedingen. Variabele loonkosten hebben betrekking op betalingen met een incidenteel karakter zoals overwerkkosten, toelagen onregelmatigheid en reis- en verblijfkosten. In de overige personeel gerelateerde kosten zijn begrepen de opleidingen die niet van het POB-budget afgaan, kosten voor Arbobegeleiding en team gerelateerde kosten.

B. Loonkosten voor medewerkers in dienst van de provincie die worden gedekt vanuit materiële budgetten

In dit onderdeel gaat het om de medewerkers in dienst van onze provincie, van wie de loonkosten worden gedekt uit materiële budgetten (inclusief investeringskredieten). Hierbij gaat het vaak om capaciteitsinzet als onderdeel van (extra) beschikbaar gestelde middelen voor intensivering van beleid en/of de realisatie van investeringsprojecten.

C. Kosten voor de inhuur van externen

3.10.3 Begrote inzet per programma

In deze paragraaf is een samenvattend overzicht opgenomen van de begrote personeelslasten voor het jaar 2024. De getoonde bedragen in de kolom ’Cat. A’ komen overeen met de in de vorige paragraaf genoemde categorie ’A. Loonkosten formatie’. Deze bedragen vindt u ook een-op-een terug in de financiële tabellen die in hoofdstuk 2 van deze Begroting 2024 zijn opgenomen bij de programma’s en het Overzicht Overhead.

De begroting van deze personeelslasten is gebaseerd op een inschatting. Op basis van de beschikbare formatie voor het jaar 2024 is aangegeven welke capaciteit het komende jaar ingezet wordt voor het realiseren van de betreffende beleidsdoelen en wat de daarmee samenhangende kosten zijn. Deze inschatting is slechts gemaakt om globaal inzicht te geven in deze paragraaf.

In de tabel hieronder staan de begrote personeelslasten per programma.

Programma	Cat. A
1. Ruimtelijke ontwikkeling	13.005
2. Landelijk gebied	13.390
3. Bodem, water, milieu	7.380
4. Energietransitie	2.807
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	13.194
6. Bereikbaarheid II - OV	6.202
7. Cultuur en erfgoed	5.100
8. Economie	1.622
9. Bestuur	7.490
10. Overzicht overhead	36.292
Totaal begrote personeelslasten 2024	**106.482**

3.11 Klimaat

3.11.1 Inleiding

Dit is de eerste klimaatparagraaf in de begroting van de provincie Utrecht. De bedoeling van deze paragraaf is overzicht en inzicht te bieden in de vraag hoever de provincie is met het behalen van de broeikasgasreductie en in mindere mate vastlegging van CO2, de zogenaamde klimaatmitigatie. Uitwerking van de klimaat-activiteiten zelf staat in de programma's elders in deze begroting, hiernaar wordt verwezen in de tekst.
Deze paragraaf geeft invulling aan Motie 79, 'Code rood voor het klimaat, uitwerken op maat' van 29 juni 2022, waarin Provinciale Staten oproepen 'in te zetten op het uitwerken van een PDCA en planning & control cyclus voor de beheersing van maatregelen op het gebied van CO2eq reductie en absorptie.'

De klimaatparagraaf is vooralsnog geen verplicht onderdeel van de programmabegroting 2024, al zijn er in Europees verband wel ontwikkelingen op dit gebied. Onderzocht zal worden of het mogelijk is om in komende klimaatparagrafen inzicht te geven in de (meerjarige) kosten voor klimaatmitigatie. De monitoring zal worden doorontwikkeld, zodat het mogelijk wordt meer inzicht te krijgen in de CO2-reductie-effecten van nieuwe maatregelen. Daarnaast wordt onderzocht of het wenselijk is ook andere duurzaamheidsdoelen te integreren in deze paragraaf.
Deze klimaatparagraaf is een van de acties uit het Klimaatplan Naar Netto Nul dat in 2024 wordt aangeboden aan Provinciale Staten. Daarin wordt beschreven op welke wijze regie gevoerd kan worden en overzicht gegeven kan worden aan alle klimaatmitigatie-activiteiten van de provincie.
De klimaatparagraaf is een groeimodel. Jaarlijks bekijken we hoe we hem doorontwikkelen en daarbij ook de input van externe partijen betrekken.

Achtergrond
In Nederland komt het klimaatmitigatiebeleid voort uit het Klimaatakkoord van 2019, waaraan ook de provincie Utrecht en de gemeenten zich hebben gecommitteerd. Om het overzicht te behouden van het grote aantal maatregelen is er een indeling gemaakt naar vijf klimaattafels[1]: (1) Elektriciteit, (2) Industrie, (3) Mobiliteit, (4) Gebouwde Omgeving, (5) Landbouw & Landgebruik. De provincie Utrecht heeft daar nog een tafel aan toegevoegd: (6) De Provincie als Voorbeeld.
In deze klimaatparagraaf houden wij deze indeling aan.
De landelijke doelstelling in het Klimaatakkoord is een CO2-reductie van 49 procent in 2030 ten opzichte van 1990. Het vierde kabinet Rutte heeft deze doelstelling verhoogd naar 55-60 procent. Door de val van het kabinet Rutte 4 is niet duidelijk of deze doelstellingen gehandhaafd blijven. De provincie Utrecht draagt met haar klimaatbeleid bij aan de landelijke doelstelling[2].
De belangrijkste broeikasgassen zijn CO2 (koolstofdioxide), N2O (lachgas) en CH4 (methaan). Waar in deze paragraaf gesproken wordt over CO2-uitstoot, worden ook emissies van overige broeikasgassen bedoeld.

Broeikasgasemissies provincie Utrecht
De uitstoot van broeikasgassen worden gedetailleerd gemonitord op bron en omvang[3].
Wanneer de totale uitstoot wordt uitgezet per klimaattafel, is te zien dat de opgave voor de provincie Utrecht anders is dan voor Nederland als geheel, zie onderstaande tabel. Zo heeft onze provincie nauwelijks industrie en weinig centrale elektriciteitsproductie. Tegelijkertijd zijn wij de mobiliteitsdraaischijf van Nederland en dragen de emissies in deze klimaattafel voor 39 procent bij aan de totale uitstoot. Landelijk draagt mobiliteit 'maar' 18 procent bij aan de totale uitstoot. Ook de gebouwde omgeving draagt relatief veel bij in het Randstedelijke Utrecht.

Figuur 1: Aandeel emissies per sector voor NL en PU

[1] Wat is het Klimaatakkoord? | Klimaatverandering | Rijksoverheid.nl
[2] De Rijksoverheid heeft in het Beleidsprogramma Klimaat (juli 2023) besloten de monitoring te baseren op 'restemissies'. Dat wil zeggen: een indicatie van de emissies waar we naar toe werken in 2030. Omdat dit een andere manier van denken en monitoren is dan tot nu toe gebruikelijk, hebben we deze aanpak nog niet doorgevoerd in deze klimaatparagraaf. We werken hier nog met de CO2-reductiedoelstellingen zoals die in het Klimaatplan van 2019 zijn afgesproken
[3] Voor alle berekeningen en figuren is gebruik gemaakt van data van Emissieregistratie (RIVM) en voor de prognoses van de KEV 2022 (PBL).

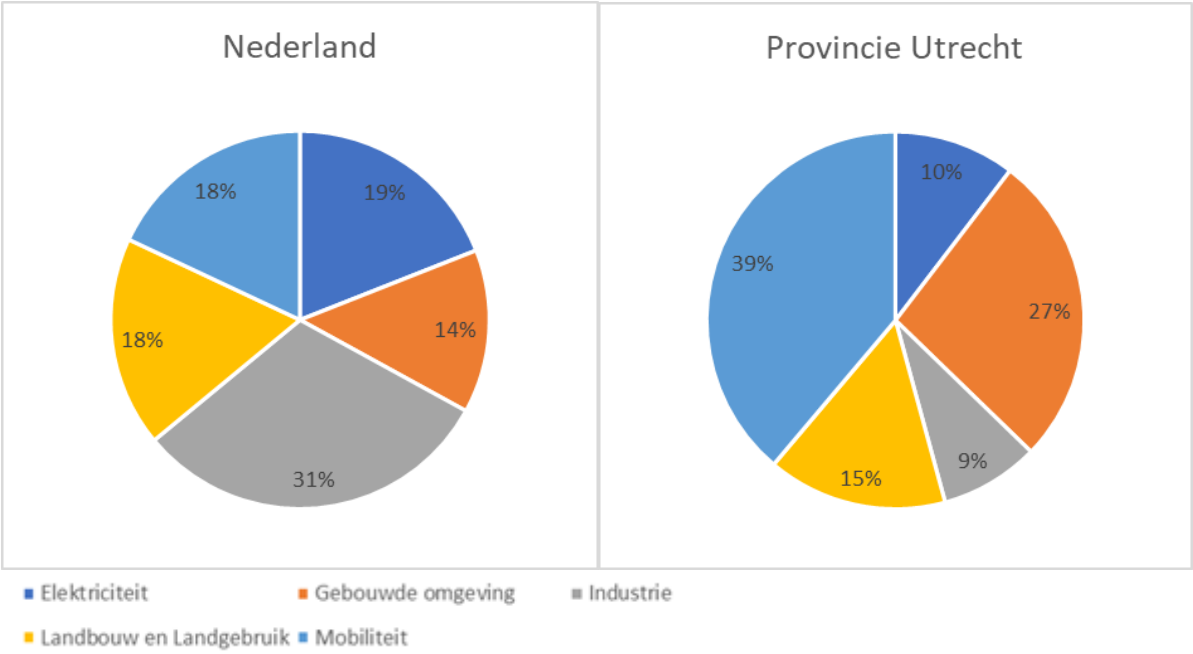

Prognose nationaal
Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) stelt jaarlijks een Klimaat -en energieverkenning (KEV) op. Hierin wordt de stand van zaken geanalyseerd met betrekking tot het behalen van de klimaatdoelen. De KEV 2022 voorziet dat met voortzetting van het huidige klimaatbeleid, dat wil zeggen met alle beleid dat al is vastgesteld, de CO2-reductiedoelen van Nederland niet zullen worden gehaald. Naar verwachting zal de broeikasgastuitstoot in 2030 slechts 39 tot 50 procent zijn gedaald ten opzichte van 1990. Hiermee is het kabinetsdoel om in 2030 55 – 60 procent minder uit te stoten niet in zicht. Een snellere uitvoering van de bestaande plannen én formulering van aanvullend beleid zijn nodig om dit doel wel te halen.
Het kabinet heeft in het coalitieakkoord van 2022 een groot pakket van aanvullende klimaatmaatregelen aangekondigd. Op 26 april 2023 zijn deze met de 'Voorjaarsbesluitvorming Klimaat' door minister Klimaat en Energie Rob Jetten aan de Tweede Kamer voorgelegd. De beschreven (aanvullende) maatregen moeten de gewenste extra reductie opleveren. Door de val van het Kabinet in 2023 is onduidelijk of dit maatregelenpakket ook daadwerkelijk gaat worden doorgevoerd.

Prognose provincie Utrecht
Op grond van de resultaten uit de KEV 2022 wordt voor de provincie Utrecht in 2030 een emissiereductie tussen de 22 en 44 procent voorzien. Dat is niet voldoende om de doelstellingen uit het Klimaatakkoord te halen, laat staan hogere ambities. Dit betekent dat er aanvullend beleid en/of extra maatregelen nodig zijn.
Het aanvullende pakket met maatregelen van Minister Jetten is nog niet verwerkt in deze prognose. Daarnaast zijn de landelijke resultaten van de KEV per klimaattafel nog niet vertaald naar reductie-cijfers per klimaattafel per provincie.
Dat betekent dat we alleen kunnen constateren dat in de provincie Utrecht de klimaattafels Mobiliteit en de Gebouwde Omgeving de grootste uitstoters zijn. Het ligt in de verwachting dat daar extra beleidsmaatregelen het meeste effect hebben.

Onderstaande grafiek (Figuur 2) laat de daling van de C02-uitstoot in de loop der jaren zien. Het laatste deel van de grafiek, vanaf het jaar 2024, is de verwachte reductie bij ongewijzigd beleid.
Wanneer gekeken wordt naar de totale emissies van de provincie Utrecht is te zien dat deze vanaf 1990 subtiel dalen. De stijging vanaf 2005 tot 2010 is het gevolg van een verbeterde methodiek die niet met terugwerkende kracht is toegepast (zie hiervoor ook de klimaattafel Landbouw en Landgebruik waarop deze wijziging betrekking heeft).
Recenter is te zien dat in het eerste coronajaar 2020 de uitstoot flink daalt, maar dat deze dip in 2021 alweer grotendeels uitgevlakt is.

Figuur 2

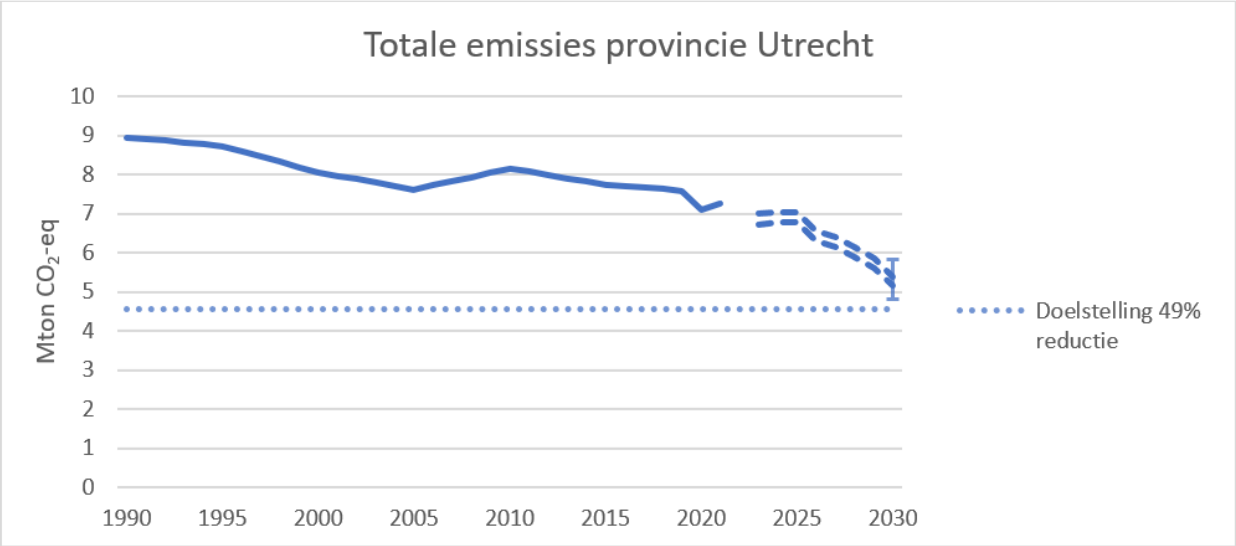

Doelstelling per klimaattafel en reductie per maatregel
Hieronder is per klimaattafel uitgewerkt wat de uitstoot is in de provincie Utrecht en welk beleid we op basis van het Klimaatakkoord de afgelopen jaren hebben opgezet en wat dit betekent voor het beleid in 2024. In hoeverre dit gaat bijdragen aan de gewenste CO2-reductie is moeilijk aan te geven: Dat komt omdat het ontbreekt aan:

- Een vertaling naar de benodigde reductie per klimaattafel per provincie vanuit de landelijke doelstelling (met een reductiecurve per jaar tot en met 2030): hoeveel CO2 moeten we per klimaattafel reduceren om het doel voor 2030 te halen?
- We nog onvoldoende kunnen aangeven hoeveel reductie verwacht kan worden van een bepaalde maatregel.

Het is de bedoeling daar in de komende jaren in IPO verband de monitoringstechniek zo te verbeteren, dat dit wel mogelijk wordt.

Klimaattafel Elektriciteit
Voor de klimaattafel Elektriciteit is in het landelijk Klimaatakkoord een doelstelling van 20,2 Mton CO2-reductie in 2030 afgesproken. Onder deze klimaattafel vallen alle reductie-activiteiten die zich richten op het stimuleren van duurzame energiebronnen: met name zonne- en windenergie en warmte.

Kwantitatieve gegevens
Figuur 3

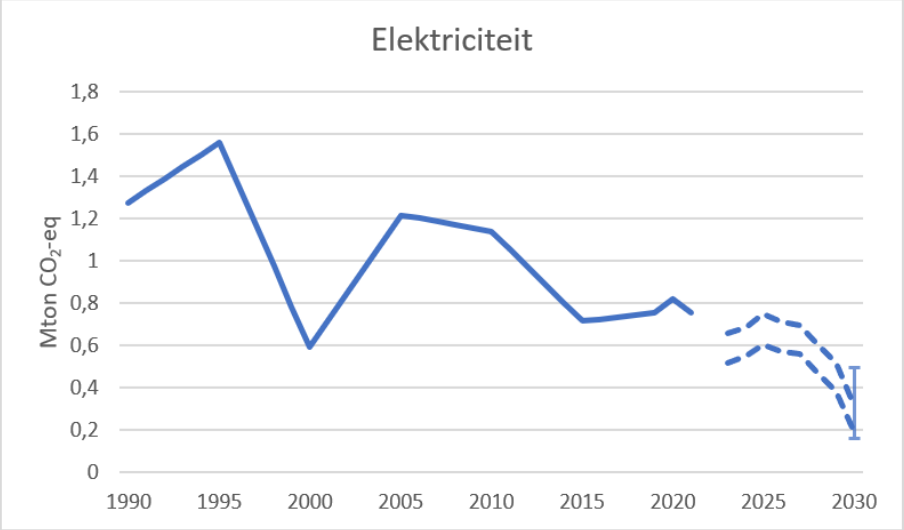

Onderschrift bij figuur 3: In deze grafiek is de uitstoot van CO2 weergegeven die veroorzaakt wordt door het opwekken van elektriciteit in de drie elektriciteitscentrales in Utrecht, door de verbranding van fossiele brandstoffen. Vanaf 2024 is een prognose opgenomen, bij vastgesteld beleid. Slechts twee procent komt uit transport en distributie van olie en gas.
De inzet in deze klimaattafel zit voornamelijk in het stimuleren van duurzame alternatieven als zon en wind. Belangrijke bron voor financiering voor de aanleg van zonne- en windparken is de SDE++ subsidie van de Rijksoverheid. Deze is ook beschikbaar in 2024.

Figuur 4 schetst de maatregelen in deze klimaattafel die in 2024 worden genomen.

Figuur 4

Elektriciteit		
	Maatregel	**Bijdrage ALS provincie**
1	Meer zonnepanelen op daken	In 2024 verbreden we de focus van zon op dak naar lokaal opwek en verbruik beter balanceren, waar zon op dak een rol in kan spelen.
2	De groei van duurzame energie wordt ruimtelijk beter mogelijk gemaakt	We ondersteunen de ontwikkeling van (collectieve) warmte-initiatieven door financiële, technische of maatschappelijke knelpunten te identificeren en oplossingsrichtingen aan te dragen.
3	De energie-infrastructuur is beter afgestemd op vraag en aanbod van (duurzame) energie	Samen met de partners stellen we een p-MIEK op, versnelt het de realisatie van netinfrastructuur en zoeken we naar slimme (lokale) oplossingen.
In programma 4.2 van deze begroting is uitgebreid beschreven wat de plannen voor 2024 zijn.		

Klimaattafel Industrie
De klimaattafel Industrie beslaat alle emissies die voortkomen uit industriële activiteiten. In het landelijk Klimaatakkoord is een doelstelling van 14,3 Mton CO2-reductie in 2030 afgesproken. In Utrecht vallen 38 bedrijven onder deze Klimaattafel, waarvan de helft rioolwaterzuiverings-installaties (RWZI's). De overige (mkb-) bedrijven vallen onder de klimaattafel Gebouwde omgeving (zie verderop in deze klimaatparagraaf).

Kwantitatieve gegevens
Figuur 5

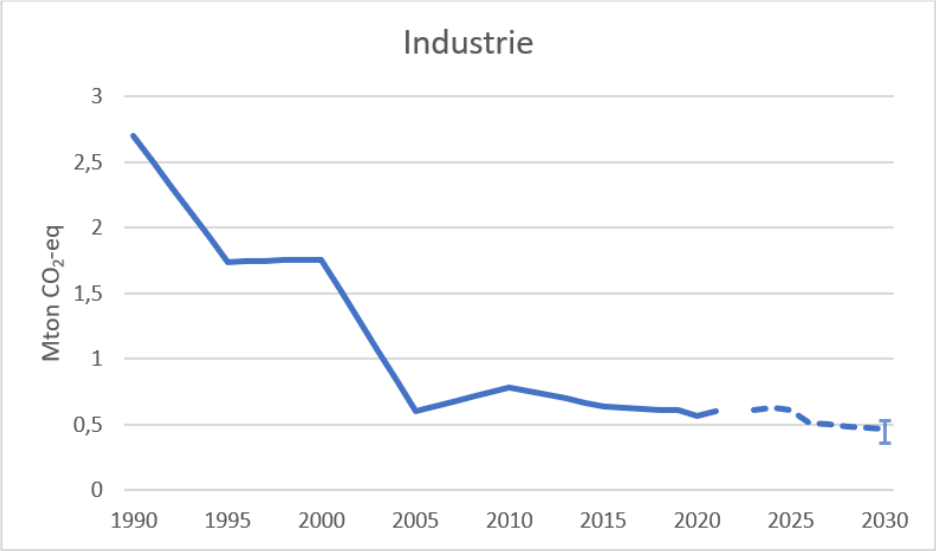

Onderschrift bij figuur 5: In deze grafiek is de CO2-uitstoot weergegeven die wordt veroorzaakt door bijvoorbeeld de bouwmaterialenindustrie, de voedings- en genotmiddelenindustrie. Vanaf 2024 is een prognose opgenomen die uitgaat van vastgesteld beleid. De afname van de CO2-uitstoot die sinds 1990 is te zien is grotendeels toe te schrijven aan industrie die vertrokken is uit de provincie of anderszins afgeschaald.

Figuur 6 schetst de maatregelen in deze klimaattafel die in 2024 worden genomen.
Figuur 6

	Industrie	
	Maatregel	**Bijdrage als Provincie**
1	Toezicht op de verplichte energiemaatregelen voor bedrijven wordt beter uitgevoerd	Via toezicht en handhaving worden bedrijven gehouden aan het nemen van energiebesparende maatregelen waartoe zij wettelijk verplicht zijn. Ze worden daarbij ook gestimuleerd meer te doen dan wettelijk verplicht is. In samenwerking met gemeenten ondersteunen we de omgevingsdiensten met de inrichting en de opschaling van energietoezicht en handhaving.
2	Innovaties leveren een grotere bijdrage aan duurzame energievoorziening	Door onderzoek en innovatie zoeken we naar manieren om energiebesparing en duurzame opwek, sneller, inclusiever, goedkoper en circulair te realiseren. In 2024 willen wij innovatieve partijen via kennis en indien nodig via de UsET ondersteunen. Dit doen we in samenwerking met de ROM Utrecht Regio.
In programma 4.1.2, 8.4.1, en 4.3.2 wordt nader beschreven wat het beleid in 2024 is voor deze klimaattafel.		

Klimaattafel Mobiliteit
In het Klimaatakkoord is een streefwaarde van 3 Mton CO2-reductie ton in 2030 voorzien. In het Klimaatakkoord is onder andere afgesproken om uitvoering te geven aan de afspraken met het regionaal mobiliteitsprogramma (RMP).

Kwantitatieve gegevens
Figuur 7

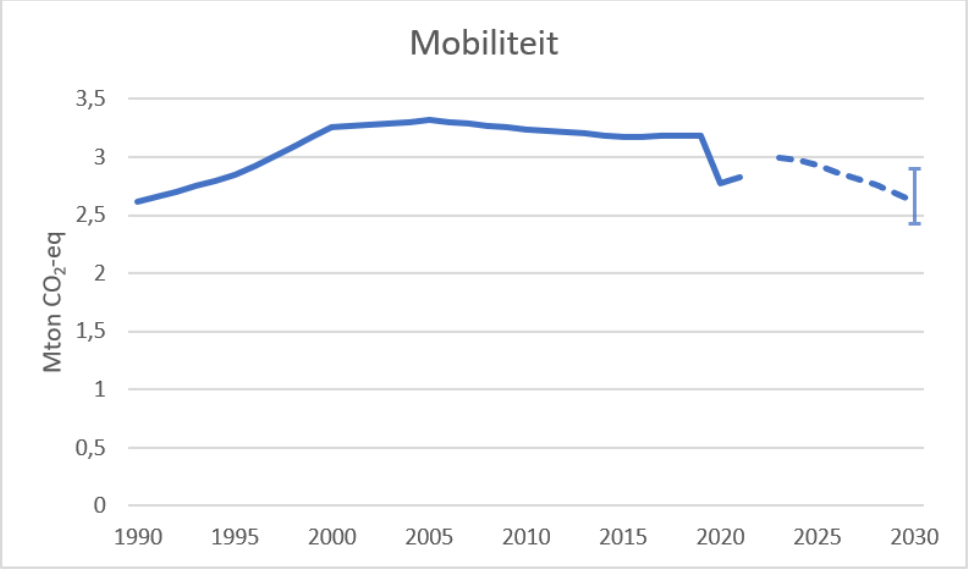

Onderschrift bij figuur 7: In deze grafiek is weergegeven hoe de afname van CO2-uitstoot bij mobiliteit verloopt. Vanaf 2024 is een prognose opgenomen uitgaande van vastgesteld beleid.
Mobiliteit is de klimaattafel met de hoogste emissies. Op deze uitstoot heeft de provincie met haar beleid slechts beperkt invloed. Zo worden emissies op de Rijkswegen in Utrecht wel aan Utrecht toegekend, maar zijn deze de verantwoordelijkheid van het Rijk. Voor mobiliteit geldt dat op Europees en rijksniveau generieke maatregelen worden genomen die de uitstoot verlagen. Denk aan de bijmenging van biobrandstoffen en het beëindigen van de verkoop van voertuigen met een klassieke verbrandingsmotor in 2035.

Figuur 8 schetst de maatregelen in deze klimaattafel die in 2024 worden genomen.
Figuur 8

Mobiliteit		
	Maatregel	**Bijdrage als provincie**
1	Stimuleren fietsgebruik	Verbetering regionaal fietsnetwerk, verkennen en realiseren doorfietsroutes, uitbreiden fietsvoorzieningen, verbeteren last-mile bij bedrijventerreinen, stimuleren fietsgebruik specifieke doelgroepen
2	Verduurzamen en stimuleren van OV	Inzet op zero-emission OV, stimuleren OV-gebruik, duurzaam beheer en onderhoud van eigen OV-infrastructuur, verbeteren OV-concessies
3	Multimodale knooppuntontwikkeling	Knooppuntontwikkeling, stimuleringsregelingen maatregelen ter verbetering knooppunten, stimuleren van woningbouw rondom knooppunten
4	Zero emission in verkeer versnellen	Ondersteuning aan gemeenten bij gemakkelijk en goedkoop uitrollen van laadinfrastructuur, opstellen laadvisie, middels Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP) stimuleren van elektrisch rijden
5	Goederenvervoer verduurzamen	Modal shift van weg naar water en spoor, ontwikkeling Clean Energy Hubs, gebruik en productie van groene waterstof stimuleren, zero emission voor bouwverkeer, stimuleren hubs en bundelen van stromen
6	Slimme en innovatieve mobiliteit	Stimuleren deelmobiliteit en MaaS, mobiliteitsmanagement in samenwerking met o.a. inwoners en gemeenten, verbeteren doorstroming
In programmahoofdstukken Programma Bereikbaarheid I Algemeen (hoofdstuk 5) en Programma Bereikbaarheid II Openbaar vervoer (hoofdstuk 6) wordt hierop nader ingegaan.		

Klimaattafel Gebouwde Omgeving
De afspraak in het landelijk Klimaatakkoord is een reductiedoelstelling van 14,3 Mton CO2-reductie in 2030. In 2050 moeten zeven miljoen woningen en één miljoen gebouwen van het aardgas af zijn. Als eerste stap worden tot 2030 de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd. Dit is voor de provincie Utrecht vertaald naar:
-Tot en met 2028: 14 duizend corporatiewoningen verduurzamen;
-Tot en met 2030: 36 duizend woningen aardgasvrij maken en 54 duizend woningen toekomst klaar isoleren.

Kwantitatieve gegevens
Figuur 9

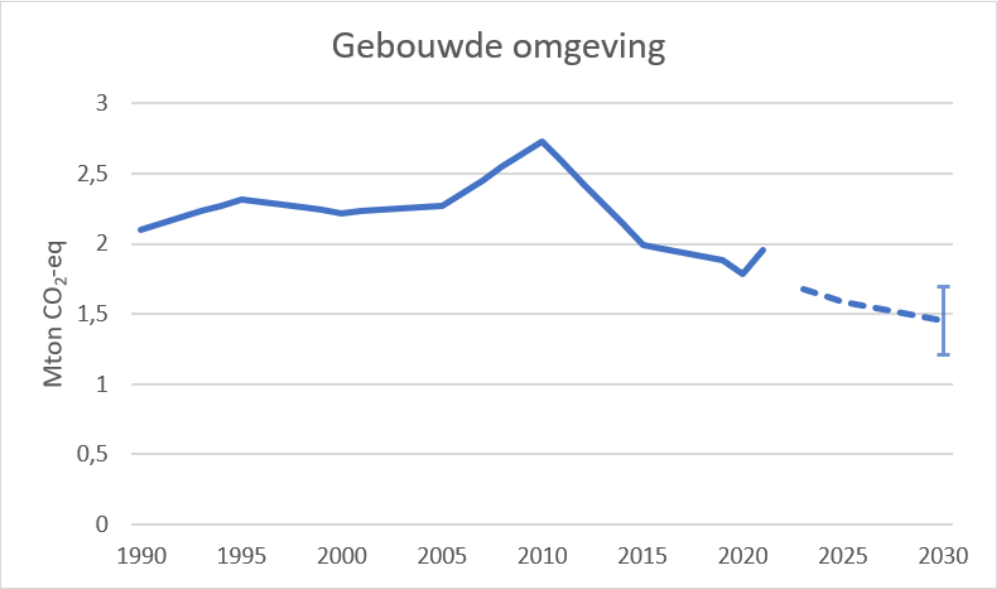

Onderschrift bij figuur 9: In deze grafiek is weergegeven hoe de afname van CO2-uitstoot bij de klimaattafel Gebouwde Omgeving verloopt. Vanaf het jaar 2024 is een prognose opgenomen, bij ongewijzigd beleid.
De gebouwde omgeving is na Mobiliteit de klimaattafel met de hoogste emissie in de provincie Utrecht. Hier ligt een grote uitdaging voor de provincie, deels in duurzame nieuwbouw, maar voornamelijk in het isoleren van woningen.

Figuur 10 schetst de maatregelen in deze klimaattafel die in 2024 worden genomen.
Figuur 10

Gebouwde omgeving		
	Maatregel	**Bijdrage ALS provincie**
1	De ondersteuning van inwoners voor energiebesparing is beter (door o.a. gemeenten, woningcorporaties en Verenigingen van Eigenaren)	We stimuleren gemeenten om wijkprocessen op te starten door kennis te ontsluiten over warmtebronnen en over participatieprocessen. We bieden gemeenten ook de mogelijkheid om via de UsET subsidie aan te vragen voor ondersteuning van wijkprocessen. We zetten daarom de ondersteuning voor VVE's voort.
2	Toezicht op de verplichte energiemaatregelen voor bedrijven wordt beter uitgevoerd	In samenwerking met gemeenten ondersteunen we de omgevingsdiensten met de inrichting en de opschaling van energietoezicht en handhaving. Daarnaast ondersteunen we collectieve projecten die gericht zijn op energiebesparing en gebouwgebonden opwekking van duurzame energie.
3	Er komt meer ondersteuning bij energiebesparing voor maatschappelijke organisaties	We blijven inzetten op energiebesparing bij maatschappelijke organisaties. De aanpak van de Green Deal Duurzame Zorg, die is uitgebreid naar poppodia, musea en theaters, wordt voortgezet. Dat geldt ook voor het Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed (OMV).
4	Meer zonnepanelen op daken	In 2024 verbreden we de focus van zon op dak naar lokaal opwek en verbruik beter balanceren, waar zon op dak een rol in kan spelen. Ook zien we kansen voor de inzet van zonthermische panelen waarmee elektriciteit én warmte wordt opgewekt.
5	Het aandeel duurzame warmtebronnen voor de verwarming van gebouwen is groter	We ondersteunen de ontwikkeling van (collectieve) warmte-initiatieven door financiële, technische of maatschappelijke knelpunten te identificeren en oplossingsrichtingen aan te dragen. Warmteprojecten waarvan de haalbaarheid al is bepaald, worden ondersteund met instrumenten als een marktconsultatie, de inzet van projectleiders, het Servicepunt Energie en financieringsonderzoek. We doen dit in samenwerking met andere belanghebbenden als Energie Beheer Nederland (EBN), de RES-regio's, de waterschappen en de gemeenten
6	Convenant duurzame woningbouw	In 2024 voeren we met onze partners de afspraken uit het convenant uit en worden de afspraken geactualiseerd op basis van ontwikkelingen in regelgeving en nieuwe technieken. Ook wordt ernaar gestreefd om het convenant te verbreden en uiteindelijk te komen tot landelijke standaarden.
Dit is nader uitgewerkt in de paragrafen 1.3, 4.1 en 4.2 van de programmabegroting.		

Klimaattafel Landgebruik en landbouw
In het landelijk Klimaatakkoord is een doelstelling van 3,5 Mton CO2-reductie in 2030 afgesproken. De maatregelen zijn uitgewerkt in het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Het concept UPLG en de maatregelen worden dit najaar verder uitgewerkt om tot een eerste definitieve versie te komen begin volgend jaar.

Kwantitatieve gegevens
Figuur 11

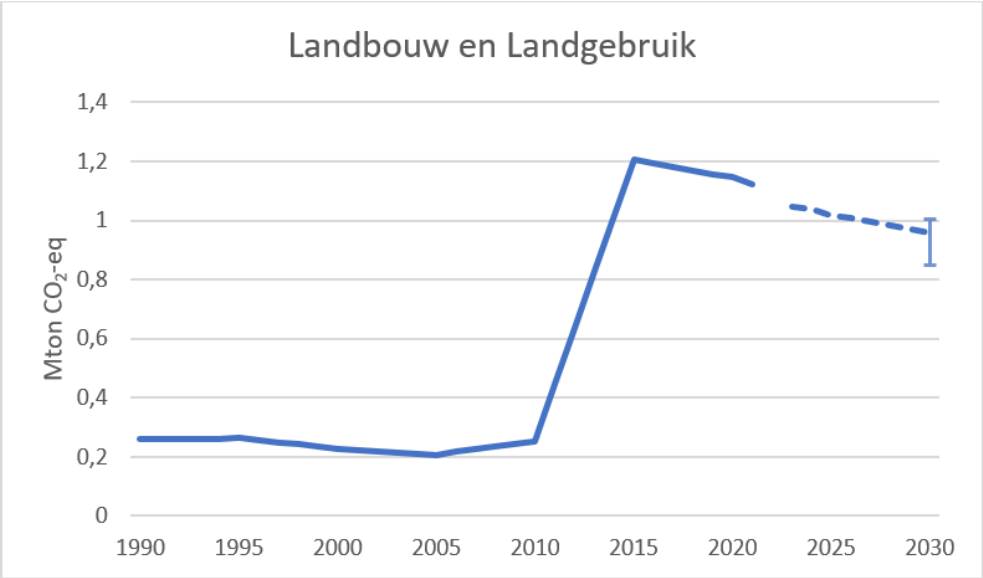

Onderschrift bij figuur 11: In deze grafiek is weergegeven hoe de afname van CO2-uitstoot bij de klimaattafel Landbouw en Landgebruik verloopt. Vanaf 2024 is een prognose opgenomen bij ongewijzigd beleid.
De toename van 2010 tot 2015 is toe te wijzen aan een verbetering in monitoring. Tot 2010 werden methaanemissies in de landbouw nog niet (gedetailleerd) gemonitord. Het grootste aandeel van de uitstoot in de klimaattafel Landbouw en Landgebruik komt voort uit de melkveehouderij. Oplossingen zijn in overeenstemming met andere opgaven vooral in het UPLG terecht komen.

Figuur 12 schetst onze inspanningen in deze klimaattafel voor 2024.

Figuur 12

Landbouw en Landgebruik		
	Maatregel	**Bijdrage ALS provincie**
1	Kringlooplandbouw	Vanuit het UPLG en het maatregelpakket Landbouw (zie hoofdstuk 9.3 UPLG) streven we naar een landbouw die circulair, natuur inclusief, klimaatneutraal én economisch rendabel is. Ook wel natuurinclusieve kringlooplandbouw genoemd. Een vorm van landbouw die gericht is op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen en producten, vermindering van emissies, behoud en herstel van de biodiversiteit, duurzaam bodembeheer en hogere landschapskwaliteit. De stimulering van (natuurinclusieve) kringlooplandbouw zien wij als een belangrijke bijdrage aan de opgaven zoals die nu in het UPLG zijn geformuleerd. Hierin beschrijven wij een breed palet aan maatregelen die de agrarische ondernemer kan gebruiken. Van technische innovatie en managementmaatregelen tot ecosysteemdiensten en het beter verwaarden van de producten, bijvoorbeeld door meer afzet in de korte keten.
2	Emissiereductie veehouderij	We gaan werken met een integrale set van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's), de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. Hiermee willen we verduurzaming van de agrarische bedrijfsvoering stimuleren, waarderen en belonen. We willen ook ondersteuning van de individuele ondernemer met de landbouwmenukaart, onafhankelijke advisering en coaching (waaronder de plattelandscoaches, zoals nu al bestaat) en 1-loketfunctie waar boeren met vragen terecht kunnen.

		Onder 2.4.1 in de programmabegroting staat nader uitgewerkt hoe we toewerken naar een landbouw die meer circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel is.
3	Uitbreiding bossen	In het strategisch bosbeleid zijn plannen opgenomen voor 1500 hectare nieuw bos, tevens revitalisering bestaande bossen, ook bos op landbouwgrond via o.a. agroforestry.
4	Voedselverspilling beperken	Via de Voedselagenda 2021-2023 wordt lokaal, duurzaam en gezond eten gestimuleerd. Het beperken van voedselverspilling wordt opgepakt met activiteiten/projecten onder de tweede ambitie: in de provincie Utrecht eten we gezonder en duurzamer. In 2024 wordt een evaluatie opgesteld van de uitvoeringsperiode 2021-2023.
5	Eiwittransitie	In het UPLG is aandacht voor eiwittransitie opgenomen als één van de structurerende principes. Via de Voedselagenda 2021-2023 wordt lokaal, duurzaam en gezond eten gestimuleerd. De eiwittransitie wordt opgepakt met activiteiten/projecten onder de tweede ambitie: in de provincie Utrecht eten we gezonder en duurzamer. In 2024 wordt een evaluatie opgesteld van de uitvoeringsperiode 2021-2023.
6	Zon op dak agrarische bebouwing	Bij aanpassingen agrarische bebouwing stimuleren toevoegen PV, asbest eraf/zon erop, middels plattelandscoaches
7	Tegengaan bodemdaling	Met het maatregelpakket 'reductie broeikasgasuitstoot veenweide' (zie hoofdstuk 9.3 UPLG) zal (o.a.) broeikasgasuitstoot worden gereduceerd in de veenweidegebieden door hogere grondwaterstanden (20-40cm drooglegging). Als gevolg van deze maatregel zal ook de bodemdaling (met 50 procent naar 2030) geremd worden in de veenweiden. De RVS zal in samenhang met het maatregelpakket hiervoor worden uitgevoerd.
De klimaatopgave voor de landbouw wordt meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied (zie ook onderdeel UPLG in begroting). De aanpak is in begrotingsprogramma 2 uitgewerkt.		

Klimaattafel: de provincie als voorbeeld
Voor deze klimaattafel is geen landelijke reductie-doelstelling afgesproken. Begin 2024 zal een technisch uitvoeringsplan worden opgeleverd voor het verduurzamen van het Huis van de Provincie. Verder zal in 2024 het meerjarenonderhoudplan (MJOP) van alle panden worden geactualiseerd en worden verduurzaamd. Daarnaast zal de aanbesteding voor koffie worden uitgezet en de aanbesteding voor de catering worden voorbereid, duurzaamheid zal in beide een grote rol spelen. Ook zal er een samenwerking met de HUB Oost worden opgezet en zullen er plannen worden gemaakt hoe het woon-werkverkeer en de ICT verder verduurzaamd kunnen worden.

Kwantitatieve gegevens
In augustus 2021 is het rapport 'CO2-voetafdruk bedrijfsvoering 2019' opgeleverd. Hieruit blijkt dat de interne organisatie zo'n 5.724 ton CO2 per jaar uitstoot. Vanaf 2023 zal ieder half jaar een voetafdruk worden gemaakt. Hierdoor wordt inzichtelijk gemaakt wat de CO2-uitstoot van de organisatie is en wordt monitoring onderdeel van de dagelijkse praktijk. Deze informatie zal verwerkt worden in een dashboard. Het is de ambitie van de provincie om de CO2 uitstoot binnen scope 1 en 2[4] met honderd procent te reduceren en binnen scope 3[5] met 75 procent.

Europa
De Europa-strategie zal nader worden uitgewerkt in de 'uitgangspuntennotitie Klimaatmitigatie', die naar verwachting eind 2023/begin 2024 aan PS wordt aangeboden. Omdat de Commissie in oktober 2023 haar plannen voor 2024 publiceert, valt er op het moment van het samenstellen van deze begroting nog weinig over te

[4] Alle emissies die binnen de organisatie worden uitgestoten door installaties die in eigendom zijn van de organisatie
[5] Alle overige emissies, zoals woon-werkverkeer, afval en inkoop

zeggen. Op een punt na: 2024 zal voor een groot deel in het teken staan van de Europese verkiezingen (6-9 juni 2024).

Risico's
Er zijn plannen genoeg om de transitie naar een duurzaam klimaat te maken! De omvang van de problematiek is groot. De maatregelen die genomen moeten worden zijn technisch nog lang niet altijd volmaakt. Er zijn veel partijen betrokken, die niet allemaal dezelfde doelen, planning of aanpak hebben. En er is (begrijpelijke) weerstand bij een deel van de burgers en ondernemers: Hoe zorgen we ervoor dat het leven in Nederland niet alleen duurzaam wordt, maar ook leefbaar blijft; en dat de verduurzaming niet tot minder brede welvaart en welzijn leidt dan we nu hebben?
Met ons klimaatbeleid zijn we in grote mate afhankelijk van het Europees en Rijksbeleid. Het grootste risico dat we zien is dat we als provincie maar een van de vele spelers zijn die zich bezighouden met de klimaatmitigatie. Onze invloed is beperkt, juridisch, financieel en qua menskracht. De invloed van de provincie is met name te vinden op het gebied van de ruimtelijke indeling en in het samenbrengen van partijen ('regie'). In de richting van de rijksoverheid en de EU is het streven op specifieke onderwerpen partijen bij elkaar te brengen en een gezamenlijk standpunt te formuleren.

Hoofdstuk 4 - Financiële begroting

4.1 Uiteenzetting financiële positie

4.1.1 Financieel meerjarenperspectief 2024 - 2027

Financieel Meerjarenperspectief	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo programma's	-266.309	-365.337	-356.874	-312.163	-300.368	-293.035
Overhead	-58.942	-62.046	-64.044	-60.329	-57.957	-58.073
Algemene middelen	412.727	434.509	461.232	469.939	477.666	490.782
Stelposten		-1.543	-6.263	-15.919	-25.291	-32.600
Onvoorzien	-	-971	-1.800	-1.800	-1.800	-1.800
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-
Saldo begroting bruto	16.754	-91.390	-51.747	4.569	21.819	10.460
Mutaties in de reserves	29.434	88.374	72.614	27.910	12.469	30.579
Saldo begroting inclusief reserves	**46.188**	**-3.016**	**20.867**	**32.479**	**34.288**	**41.039**

Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2024 zijn de oorspronkelijke meerjarenraming uit de Programmabegroting 2023 en Statenbesluiten, de Kaderbrief 2024-2027 en de meerjarige effecten uit de Zomernota 2023.

4.1.2 Saldi van de programma's inclusief reserves

Saldo van de programma's	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1. Ruimtelijke ontwikkeling	-13.701	-23.480	-25.364	-20.020	-19.460	-15.035
2. Landelijk gebied	-48.251	-65.400	-65.125	-59.250	-56.979	-55.980
3. Bodem, water, milieu	-23.366	-24.884	-33.272	-28.555	-25.205	-23.439
4. Energietransitie	-9.107	-11.928	-11.650	-6.727	-6.727	-6.727
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	-70.722	-96.003	-83.999	-74.849	-70.121	-94.504
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	-122.455	-170.793	-163.181	-146.994	-143.348	-143.305
7. Cultuur en erfgoed	-22.290	-30.739	-30.006	-24.415	-23.989	-23.989
8. Economie	-13.313	-17.742	-10.069	-9.242	-8.643	-8.643
9. Bestuur	-13.826	-20.371	-18.208	-16.960	-16.018	-15.918
10. Overzicht overhead	-58.942	-62.046	-64.044	-60.329	-57.957	-58.073
Saldo van de programma's	-395.973	-523.385	-504.917	-447.340	-428.445	-445.611
Mutaties reserves	13.226	-27.436	65.024	28.084	12.469	30.579
Beslag op de algemene middelen	**-382.747**	**-550.820**	**-439.893**	**-419.256**	**-415.976**	**-415.032**

Bovenstaande tabel geeft inzicht in het saldo van de programma's en het Overzicht Overhead, en bevat dus niet de algemene middelen, stelposten of de mutaties in de algemene reserves. Het saldo dat per programma en het Overzicht Overhead wordt getoond is het verschil tussen de baten en lasten. Ook wordt gesaldeerd inzicht gegeven in de mutaties van de reserves die via de programma's en het Overzicht Overhead worden geboekt. Het bedrag dat resteert wordt ten laste gebracht van de algemene middelen. In 2024 is het beslag op de algemene

middelen 20% lager dan de stand van de gewijzigde begroting 2023 (Zomernota 2023). Dit verschil wordt met name veroorzaakt door de extra stortingen in 2023 in de reserves (€ 74,9 miljoen), zoals besloten in de Kadernota 2023-2026 (PS2022PS14).

4.1.3 Stelposten en Algemene dekkingsmiddelen

Stelposten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Loon- en prijsontwikkeling	-	-	-	1.500	1.500	1.500
Stelpost salarissen	-	1.015	4.747	10.457	15.943	19.439
Stelpost subsidies	-	428	1.315	2.540	3.722	4.950
Stelpost contracten	-	100	200	300	400	400
Stelpost MIP	-	-	-	236	417	540
Stelpost DU V&V	-	-	-	2.385	4.808	7.270
Onvoorzien	-	971	1.800	1.800	1.800	1.800
Beslag op de algemene middelen	**0**	**2.514**	**8.063**	**19.219**	**28.591**	**35.900**

Stelpost Kaderbrief
In de Kaderbrief 2024 is een stelpost "van Kaderbrief 2024 naar Begroting 2024" opgenomen. Deze stelpost van € 4 miljoen bestaat uit 2 onderdelen:

1. Stelpost voor Meerjarig onderhoud Infrastructuur, groot € 2,5 miljoen;
2. Stelpost om afwijkingen op te vangen in de uitwerking van het kader in de begroting 2024, groot € 1,5 miljoen.

In hoofdstuk 1.4.1 is toegelicht dat de stelpost wordt ingezet voor de stijging van het onderhoudslasten uit het Meerjarenonderhoudsplan (MOP) Mobiliteit en voor de stijging van de energielasten in 2024. Gelet op onzekerheden van de energielasten vanaf 2025 wordt het restant van de stelpost groot € 1,5 miljoen nog aangehouden.

Stelpost salarissen
In de begroting 2024 is de CAO 2022/2023 verwerkt. Een CAO vanaf 2024 is er nog niet. In de begroting is daarom een stelpost opgenomen voor verwachte stijging van de loonkosten. Deze raming is gebaseerd op de indexatie van het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerd in maart 2023. In de Kaderbrief 2024 is in hoofdstuk 4.2 Actualisatie van de kaders een tabel opgenomen met de indexatiecijfers die als basis vormen voor de berekening van de hoogte van de stelpost.

Stelpost subsidies
Uit de stelpost subsidies kunnen de effecten worden opgevangen van zowel loon- als prijsindexaties van organisaties die meerjarige exploitatiesubsidies ontvangen. Ook deze raming is gebaseerd op de indexatie van het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerd in maart 2023. In de Kaderbrief 2024 is in hoofdstuk 4.2 Actualisatie van de kaders een tabel opgenomen met de indexatiecijfers die als basis vormen voor de berekening van de hoogte van de stelpost.

In de Kadernota 2023, paragraaf 4.2.2, is dit nader gespecificeerd. Als gevolg van de recente cao-afspraken 2022/2023 dient dit onderdeel van de stelpost opgehoogd te worden, zodat ook de cao-effecten die zich voordoen bij organisaties als het IPO, de RUD en andere partnerorganisaties hieruit opgevangen kunnen worden. In hoofdstuk 1.4.1 Financieel beeld is onder autonome ontwikkelingen de stijging van de stelpost aangegeven.

Stelpost contracten
Deze stelpost is bedoeld voor de compensatie van indexatie-effecten in meerjarige contracten. In de algemene lijn is dat indexatie-effecten van dergelijke contracten in principe opgevangen dienen te worden vanuit de bestaande materiële budgetten. Om die reden is de omvang van deze stelpost beperkt gehouden.

Stelpost DU V&V
In de Kadernota 2019 is vastgelegd dat over de voormalige decentralisatie uitkering Verkeer en Vervoer (DU V&V) jaarlijks loon- en prijscompensatie wordt toegekend. Het basisbedrag dat wordt geïndexeerd bedraagt ruim € 130 miljoen, waarin de OV-concessies zijn opgenomen. De indexatie voor 2024 is reeds toegekend aan het programma 6. Bereikbaarheid II - Openbaar vervoer. De jaren voor 2025 en verder blijven geraamd op de stelpost.

Stelpost MIP
In de Nota Investeren (2022) is opgenomen dat de kredieten van infrastructurele investeringen geïndexeerd worden zodat prijsstijgingen opgevangen kunnen worden. In de Kaderbrief 2024 is dit berekend op basis van de openstaande kredieten per eind 2022 die nog meerjarig worden uitgevoerd. In de Kaderbrief 2024 is in hoofdstuk 4.2 Actualisatie van de kaders is het uitgangspunt van indexatie van de openstaande kredieten uit het MIP toegelicht.

Onvoorzien
De stelpost onvoorzien bedraagt jaarlijks € 1,8 mln. en is bedoeld om wendbaar, adequaat en flexibel te kunnen blijven reageren op onvoorziene gebeurtenissen.

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Dividend	276	310	200	200	200	200
Opcenten motorrijtuigenbelasting	140.350	145.114	150.775	160.832	178.465	183.558
Overigen	101	-215	430	430	430	430
Saldo kostenplaatsen	-	-	-	-	-	-
Saldo treasury	1.143	-543	-1.643	-1.643	-2.993	-4.173
Uitkering provinciefonds	270.857	289.843	311.470	311.620	303.064	312.267
Totaal	**412.727**	**434.509**	**461.232**	**471.439**	**479.166**	**492.282**

Dividend
Het verwachte dividend voor de komende jaren bedraagt € 200.000 en betreft Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank.

Opcenten motorrijtuigenbelasting
De opcenten motorrijtuigenbelasting wordt geïndexeerd met het CBS prijsindexatiecijfer. Voor 2024 is dit 3,1%. Voor een nadere toelichting op de opbouw van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting verwijzen wij u naar het onderdeel 'Opcenten motorrijtuigenbelasting' in de paragraaf 'Provinciale belastingen en heffingen'.

Overigen
In de Kadernota 2022-2025 is in programma 4. Energietransitie een budget opgenomen voor Regierol Regionale Energie Infrastructuur (REIS). De verwachting is dat we hiervoor ook extra structurele middelen ontvangen van het Rijk. Vanaf 2024 is hiervoor € 430.000 opgenomen.

Saldo treasury
Het bedrag in 2024 van € 1.643.000 bestaat uit:

- Een stelpost voor rente van hoofdstuk 2.1 Autonome ontwikkelingen groot € 1.700.000 voor financiering van verwachte investeringen. Tot deze stelpost is besloten in de Kaderbrief 2024, hoofdstuk 2.1 Autonome ontwikkelingen.
- Een bedrag van -/- € 57.000. Dit betreft de disagio (opbrengsten) van het garantieproduct. De disagio wordt overeenkomstig de regelgeving als negatieve last verantwoord.

Uitkering provinciefonds
De Programmabegroting 2024 is gebaseerd op de meicirculaire provinciefonds 2023. Over de meicirculaire is uw Staten geïnformeerd middels een aparte Statenbrief "Uitkomsten meicirculaire provinciefonds 2023", (UTSP-1592886072-652).

4.1.4 Mutaties reserve Algemene middelen

Mutaties in de reserves	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldireserve	110.987	25.133	-	174	-	-
Reserve Weerstandsvermogen		50	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	**110.987**	**25.183**	**0**	**174**	**0**	**0**
Saldireserve	67.405	141.111	7.590	-	-	-
Reserve Weerstandsvermogen		-	-	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	**67.405**	**141.111**	**7.590**	**0**	**0**	**0**

De Saldireserve kent een onttrekking aan de reserve in het jaar 2024. Een bedrag van € 7,59 miljoen onttrokken. Dit bedrag is overeenkomstig het dekkingsplan van de vastgestelde Kadernota 2022-2025 (variant 2)., voor inzet van incidenteel beleidsvoorstellen.

In het jaar 2025 is er ook een storting verwerkt van € 0,174 miljoen overeenkomstig het dekkingsplan van de Kadernota 2022-2025.

4.1.5 Geprognosticeerde balans

Om de ontwikkeling van de belangrijkste activa (bezittingen) en passiva (eigen vermogen en schulden) inzichtelijk te maken, wordt in de begroting een meerjarige geprognosticeerde balans voorgeschreven. Deze meerjarige geprognosticeerde balans geeft Statenleden het inzicht om zich een oordeel te vormen over de gezondheid van de financiële positie van de provincie en de ontwikkelingsrichting ervan.

Activa	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
(im) Materiële vaste activa	668.406	696.938	753.776	760.157	787.858	800.647
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	16.080	38.080	42.080	46.080	46.080	53.080
Financiële vaste activa: Leningen	5.026	5.576	6.126	6.676	7.226	7.776
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0	0
Totaal Vaste Activa	**689.512**	**740.594**	**801.982**	**812.913**	**841.164**	**861.503**
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	16.495	19.363	23.041	8.878	1.837	10.598
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	30.886	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Uitzettingen < 1 jaar (excl schatkist)	65.746	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	82.136	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Liquide middelen	84	0	0	0	0	0
Overlopende activa	34.637	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000
Totaal Vlottende Activa	**229.984**	**169.363**	**173.041**	**158.878**	**151.837**	**160.598**
Totaal Activa	**919.496**	**909.957**	**975.022**	**971.791**	**993.001**	**1.022.101**

Passiva	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Saldireserve (A)	*201.268*	*131.478*	*123.888*	*124.062*	*124.062*	*124.062*
Reserve Weerstandsvermogen (B)	*45.000*	*45.000*	*45.000*	*45.000*	*45.000*	*45.000*
Algemene reserve (C= A + B)	246.268	176.478	168.888	169.062	169.062	169.062
Resultaat boekjaar	46.188	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserves	288.939	316.492	251.468	223.384	210.915	180.336
Voorzieningen	17.758	18.987	20.666	22.345	24.024	25.703
Vaste schuld	0	75.000	211.000	234.000	266.000	324.000
Totaal Vaste Passiva	**599.153**	**586.957**	**652.022**	**648.791**	**670.001**	**699.101**
Vlottende schuld	13.072	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Overlopende passiva	307.271	310.000	310.000	310.000	310.000	310.000
Totaal Vlottende Passiva	**320.343**	**323.000**	**323.000**	**323.000**	**323.000**	**323.000**
Totaal Passiva	**919.496**	**909.957**	**975.022**	**971.791**	**993.001**	**1.022.101**

Toelichting op de geprognosticeerde balans:
Bij het opstellen van de geprognosticeerde balans wordt uitgegaan van de vastgestelde balans van de jaarrekening 2022. Vervolgens wordt het lopende jaar 2023 toegevoegd en de begroting en meerjarenraming.

Voor gegevens die zich moeilijk laten voorspellen in de meerjarenraming wordt een verwachte stand op basis van de stand van de jaarrekening en de meest actuele informatie geraamd.

4.1.6 Berekening EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode. Om de overheidsfinanciën in de Eurozone robuust te houden, zijn in Europees verband afspraken gemaakt over het toegestane maximale tekort van het EMU-saldo op nationaal niveau.

Het EMU-saldo is het vorderingensaldo van de totale overheid. Dit betekent dat niet alleen de financiën van de rijksoverheid meetellen voor het EMU-saldo, maar ook die van de decentrale overheden (zoals gemeenten, provincies en waterschappen) en premie gefinancierde sectoren als de sociale zekerheid en de zorg.

Berekening van het EMU-saldo	2023	2024	2025
	x € 1.000,-	x € 1.000,-	x € 1.000,-
	Volgens realisatie tot en met aug. 2023, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-74.355	-47.347	9.569
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	28.532	56.838	6.382
3. Mutatie voorzieningen	1.229	1.679	1.679
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	2.868	3.678	-14.163
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	**-104.526**	**-106.184**	**19.030**

4.2 Overzicht van lasten en baten

Totaaloverzicht Begroting 2024	Exploitatie			Reserves			Totaal
Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo	Storting	Onttrek.	Saldo	saldo
1. Ruimtelijke ontwikkeling	26.826	1.462	-25.364	0	4.645	4.645	-20.719
2. Landelijk gebied	69.281	4.156	-65.125	2.288	14.518	12.230	-52.895
3. Bodem, water, milieu	34.820	1.548	-33.272	0	5.246	5.246	-28.026
4. Energietransitie	12.170	520	-11.650	0	1.564	1.564	-10.086
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	86.427	2.428	-83.999	0	19.602	19.602	-64.397
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	180.360	17.179	-163.181	0	21.848	21.848	-141.333
7. Cultuur en erfgoed	31.003	997	-30.006	0	400	400	-29.606
8. Economie	10.105	36	-10.069	3.000	2.489	-511	-10.580
9. Bestuur	18.813	606	-18.208	0	0	0	-18.208
10. Overzicht overhead	68.192	4.149	-64.044	0	0	0	-64.044
Saldo Programma's	537.997	33.080	-504.917	5.288	70.312	65.024	-439.893
Algemene dekkingsmiddelen	1.700	462.932	461.232	0	0	0	461.232
Stelposten	6.263	0	-6.263	0	0	0	-6.263
Onvoorzien	1.800	0	-1.800	0	0	0	-1.800
Res. Algemene middelen	0	0	0	0	7.590	7.590	7.590
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-
Totaal begroting	**547.760**	**496.012**	**-51.747**	**5.288**	**77.902**	**72.614**	**20.867**
Mutatie reserves	5.288	77.902	72.614				
Begroting incl. reserves	**553.048**	**573.914**	**20.867**				

4.3 Verschillenanalyse programma's

Verschillenanalyse Begroting 2024 ten opzichte van Rekening 2022 en Begroting 2023					
	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Verschil t.o.v. 2022	Verschil t.o.v. 2023
1. Ruimtelijke ontwikkeling	-23.655	-24.511	-26.826	-3.171	-2.315
2. Landelijk gebied	-61.521	-69.957	-69.281	-7.760	676
3. Bodem, water, milieu	-26.996	-30.003	-34.820	-7.824	-4.817
4. Energietransitie	-9.995	-13.683	-12.170	-2.175	1.513
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	-75.936	-100.153	-86.427	-10.490	13.727
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	-193.026	-203.370	-180.360	12.666	23.010
7. Cultuur en erfgoed	-22.576	-30.739	-31.003	-8.427	-264
8. Economie	-17.243	-21.230	-10.105	7.139	11.125
9. Bestuur	-16.334	-21.420	-18.813	-2.479	2.607
10. Overzicht overhead	-64.498	-67.587	-68.192	-3.694	-606
Totaal Lasten	-511.781	-582.654	-537.997	-26.216	44.657
1. Ruimtelijke ontwikkeling	9.954	1.031	1.462	-8.492	431
2. Landelijk gebied	13.270	4.557	4.156	-9.114	-401
3. Bodem, water, milieu	3.630	5.119	1.548	-2.082	-3.571
4. Energietransitie	888	1.755	520	-368	-1.235
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	5.214	4.151	2.428	-2.786	-1.723
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	70.571	32.577	17.179	-53.392	-15.398
7. Cultuur en erfgoed	285	0	997	712	997
8. Economie	3.930	3.488	36	-3.894	-3.452
9. Bestuur	2.508	1.050	606	-1.903	-444
10. Overzicht overhead	5.556	5.541	4.149	-1.408	-1.393
Totaal Baten	115.808	59.269	33.080	-82.728	-26.188
Saldo van de programma's	**-395.973**	**-523.385**	**-504.917**	**-108.944**	**18.468**

Conform het BBV (artikel 19b) dienen in de toelichting op het 'Overzicht van lasten en baten' de aanmerkelijke verschillen te worden toegelicht. Via onderstaande toelichting wordt aan de verplichting invulling gegeven. Eerst worden de aanmerkelijke verschillen ten opzichte van de Begroting 2023 toegelicht, en vervolgens ten opzichte van de Jaarrekening 2022.

Toelichting verschillen ten opzichte van Begroting 2023

De Begroting 2024 kent een lastensaldo dat circa € 44,6 miljoen lager is ten opzichte van de bijgestelde Begroting 2023 in de Zomernota 2023. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn als volgt:

- In de programma Ruimtelijke ontwikkeling zijn hogere lasten opgenomen voor implementatie van de Omgevingswet, zoals besloten in de Kaderbrief 2024. De lasten zijn tevens toegenomen vanwege het

overbrengen van de lasten voor het Kansenmakersteam vanuit programma 9 Bestuur naar programma 1. Zie ook de toelichting in hoofdstuk 1.5.

- In programma 2 zijn de lasten afgenomen omdat het incidentele budget voor uitvoering strategisch bosbeleid tot en met 2023 is opgenomen. Dit was besloten in de Kadernota 2022.
- In de programma Bodem, water en milieu zijn de lasten toegenomen van de uitvoering van het programmaplan Mooie en Veilige dijken, zoals besloten in de Kadernota 2022. In 2024 is tevens een budget opgenomen voor klimaatadaptatie, besloten in de Kaderbrief 2024;
- In programma Energietransitie zijn de lasten in 2024 lager omdat in het begrotingsjaar 2023 extra incidentele budgetten zijn opgenomen voor subsidies verduurzaming bebouwde omgeving en isolatievouchers voor woningeigenaren. Hiervoor heeft in 2023 een onttrekking aan de reserve energietransitie plaatsgevonden.
- In programma Bereikbaarheid Algemeen zijn de lasten lager door het aflopen van incidentele budgetten voor het programma Fiets en door kasritmeverschillen met programma Bereikbaarheid 2019-2023;
- In programma Bereikbaarheid OV zijn de lasten lager doordat de Regiotaxi taken worden overgedragen van de provincie naar de gemeenten en lagere geraamde lasten voor de concessie omdat er hogere reizigersopbrengsten worden verwacht;
- In programma Cultuur en erfgoed bestaat uit saldo uit lagere subsidielasten vanwege het amendement 29 bij de vaststelling van de Programmabegroting 2023, Werk maken van restauratieachterstand rijksmonumenten en hogere lasten omdat het beleidsdoel 8.5 “De bezoekerseconomie is sterk” met betrekking tot recreatie is overgebracht van programma 8 naar programma 7.
  In het Cultuur- en Erfgoedprogramma is er een saldo ontstaan als gevolg van het amendement bij de Programmabegroting 2023, genaamd 'Werk maken van restauratieachterstand rijksmonumenten.' Dit amendement voorzag in een extra budget van 5 miljoen euro voor het jaar 2023 om de restauratie van rijksmonumenten te ondersteunen. Dit leidde tot lagere subsidielasten voor dat jaar. Tegelijkertijd zijn de lasten verhoogd omdat het beleidsdoel 8.5, gericht op het versterken van de bezoekerseconomie, is overgebracht van programma 8 naar programma 7.
- In programma Economie zijn lagere subsidiebudgetten geraamd voor de beleidsdoelen Bedrijven zijn innovatief sterk en Voldoende vestigingsmogelijkheden, zoals uitvoering van de MIT-regeling en het beleidsdoel 8.5 “De bezoekerseconomie is sterk” met betrekking tot recreatie is overgebracht naar programma 7.
- In programma Bestuur zijn de lasten lager door de overheveling van het Kansenmakersteam naar programma 1 Ruimtelijke Ontwikkeling en lagere materiële lasten.
- Bij de overhead zijn de lasten per saldo gestegen door met name de voorstellen opgenomen in de Kaderbrief 2024.

De Begroting 2024 kent een batensaldo dat € 26,2 miljoen lager is ten opzichte van de Begroting 2023. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn als volgt:

- In programma Bodem, water, milieu zijn in 2023 baten van het Rijk opgenomen vanuit een specifieke uitkering;
- In programma Energietransitie zijn in 2023 baten van het Rijk opgenomen vanuit een specifieke uitkering;
- In programma Bereikbaarheid – Algemeen zijn door de afloop van het programma Fiets ook de baten van gemeenten lager;
- In programma Bereikbaarheid – OV zijn de baten voornamelijk lager door afloop van de taken met betrekking tot de Regiotaxi.
- In programma Economie zijn de baten lager door het overbrengen van het beleidsdoel “De bezoekerseconomie is sterk” naar programma 7 en lagere baten uit een specifieke uitkering van het Rijk.
- Bij de overhead zijn de baten lager vanwege lagere huuropbrengsten omdat huren voor vluchtelingenhuisvesting (nog) niet volledig zijn meegenomen (deze worden achteraf 1-op-1 doorbelast).

Saldo neutrale wijzigingen tussen programma's

- In programma Cultuur en erfgoed zijn baten opgenomen doordat het beleidsdoel “De bezoekerseconomie is sterk” met betrekking tot recreatie is overgebracht van programma 8 naar programma 7.
- In programma Bestuur zijn de baten lager door de overheveling van het Kansenmakersteam naar programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling. De baten van het Rijk en gemeenten zijn ook overgegaan naar dit programma.

Toelichting verschillen ten opzichte van Jaarrekening 2022

De Begroting 2024 kent een lastensaldo dat circa € 26,2 miljoen hoger is dan de realisatie in de Jaarrekening 2022. Enkele verklaringen hiervoor zijn als volgt:

- In algemene zin geldt dat diverse intensiveringen en nieuwe beleidsvoornemens meerjarig zijn verwerkt vanuit de Kadernota 2023 en Kaderbrief 2024, die in 2022 nog niet begroot waren.
- In de jaarrekening was sprake van een forse onderbesteding ten opzichte van de begrotingsraming.

De grootste afwijkingen (hogere lasten) zien terug te vinden bij de volgende programma's

- Programma Bereikbaarheid I – Algemeen. Belangrijkste oorzaken voor de toename zijn de uitvoering en subsidiering van de Doorfietsroutes die in 2022 deels doorgeschoven zijn naar toekomstige jaren en de uitgaven ten behoeve van de Regionale programma's lagen in 2022 lager dan nu opgenomen in de Begroting 2024, omdat in 2022 minder subsidies verstrekt zijn.
- Programma Cultuur en erfgoed als gevolg van de toevoeging van beleidsdoel 7.4 Recreatie ("Het integreren van recreatie en bestemmingsmanagement als essentieel onderdeel van de leefomgeving") vanuit programma 8.
- Programma Bodem, water, milieu. De begrote lasten zijn in 2024 hoger voor de uitvoering van het Programma Mooie en veilige dijken. Daarnaast een hogere bijdrage in 2024 t.o.v. de jaarrekening van 2022 aan de RUD. Ten slotte worden voor bodemdaling naar verwachting omvangrijke projecten uitgevoerd.
- Programma Landelijk gebied In de kadernota van 2023 –2026 is aan strategisch bosbeleid een impuls gegeven in 2023 en zo ook voor gemeenschappelijk landbouwbeleid. Conform de kadernota zijn deze bedragen gecorrigeerd in 2023, wat het verschil ten opzichte van de rekening 2022 verklaart.

De Begroting 2024 kent een batensaldo dat circa € 82,7 miljoen lager is dan de realisatie in de Jaarrekening 2022. De belangrijkste verklaring voor deze afname is de bijdrage van het Rijk betreffende de Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar vervoer in 2022, bedoeld voor de vervoerbedrijven in verband met de gevolgen van de Covid-19 pandemie. Tevens zijn in 2022 diverse specifieke uitkeringen van het Rijk opgenomen die betrekking hebben op bestedingen in 2022.

4.4 Meerjarig beeld incidenteel en structureel

Het meerjarig beeld van structurele en incidentele lasten en baten laat zien of onze begroting een duurzaam financieel evenwicht kent. Duurzaam financieel evenwicht betekent dat de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten. Voor onze toezichthouder, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, is een duurzaam financieel evenwicht van de begroting één van de toetspunten in haar toezicht op de provinciale financiën.

Om te bepalen op welke wijze lasten en baten geclassificeerd dienen te worden, baseren we ons op wat daarover is opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de toelichting daarop, en de notitie incidentele structurele baten en lasten van de Commissie BBV. In artikel 1 lid s van onze Financiële verordening, door PS vastgesteld op 9 december 2020, wordt de definitie verder vastgelegd. In dezelfde financiële verordening van de provincie Utrecht is in artikel 4, sub 5f opgenomen dat de incidentele baten en lasten in de begroting vanaf het grensbedrag € 500.000 afzonderlijk worden toegelicht.

Vanuit de notitie van de Commissie BBV is de volgende toelichting overgenomen, die ons inziens beknopt en helder aangeeft wat de algemene lijn is ten aanzien van structurele of incidentele baten en lasten:

Structurele baten en lasten zijn baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Voor structurele baten en lasten geldt in het algemeen, dat zij tot nadere besluitvorming voor onbepaalde tijd opgenomen zijn. Met andere woorden, er is (nog) geen einddatum bekend. Dit noemt men ook wel structureel bestaand beleid. Dit laat onverlet, dat de hoogte van de structurele baten en lasten jaarlijks kan fluctueren. Van structurele baten en lasten is ook sprake indien de ramingen bijvoorbeeld om het jaar opgenomen zijn. Zolang deze posten maar periodiek terug blijven komen en er geen eindtijd bepaald is. Deze fluctuaties blijken uit de meerjarenraming. Ook door nieuw beleid of door bezuinigingen kunnen de hoogte van structurele lasten en baten worden beïnvloed.

Incidentele baten en lasten betreffen die posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Het gaat om eenmalige zaken en om (meerjarige) projecten of subsidies als deze eveneens het karakter van tijdelijkheid c.q. eindig doel hebben. Een begroting, meerjarenraming of jaarrekening kan ieder jaar of meerjarig dergelijke eenmalige zaken bevatten. Ook kan het voorkomen dat een eenmalige subsidie voor een bepaalde activiteit wordt verkregen, maar dat de lasten van de uitvoering van die activiteit zich over meerdere jaren uitspreidt. Gezien de koppeling met de subsidie hebben deze lasten dan een incidenteel karakter.

Meerjarig beeld van structurele en incidentele lasten en baten				
	Begroting 2024	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Structurele lasten	-443.046	-450.749	-464.012	-488.001
Stortingen in reserves				
Totaal lasten	-443.046	-450.749	-464.012	-488.001
Structurele baten	23.154	22.102	22.628	22.628
Algemene dekkingsmiddelen	447.700	473.139	482.216	496.512
Onttrekkingen aan reserves				
Totaal baten	470.854	495.241	504.844	519.140
Saldo structurele lasten en baten	**27.808**	**44.493**	**40.833**	**31.140**
Incidentele lasten	-104.713	-46.179	-23.782	-25.448
Stortingen in reserves	-5.288	-6.515	-2.741	-2.741
Totaal lasten	-110.001	-52.694	-26.523	-28.189
Algemene dekkingsmiddelen	25.158	6.566	5.079	5.079
Onttrekkingen aan reserves	77.902	34.425	15.210	33.320
Totaal baten	103.060	40.991	20.289	38.399
Saldo incidentele lasten en baten	**-6.942**	**-11.703**	**-6.234**	**10.210**
Netto begrotingssaldo	**20.867**	**32.479**	**34.288**	**41.039**

Leeswijzer tabel

Ter verduidelijking zijn de gepresenteerde saldi hierna tekstueel toegelicht:

- Saldo structurele lasten en baten is een positief/voordelig getal (als voorbeeld 2024: € 470,854 minus € 443,046 = € 27,808 miljoen structureel voordelig saldo).
- Saldo incidentele lasten en baten is een negatief/nadelig getal (als voorbeeld 2024: € 98,660 minus € 105,601 = € 6,942 mln. incidenteel nadelig saldo).
- Netto begrotingssaldo is gelijk aan 0, omdat de begrotingsresultaten per jaarschijf zijn verrekend met de Saldireserve. De begrotingssaldo per jaarschijf zijn toegelicht bij het onderdeel 'Mutaties reserve Algemene Middelen' in de Financiële begroting.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat voor alle begrotingsjaren er sprake is van een 'materieel' begrotingsevenwicht, omdat de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten.

4.4.1 Specificatie incidentele lasten en baten

Programma	Incidentele lasten				Incidentele baten			
Beleidsdoel	2024	2025	2026	2027	2024	2025	2026	2027
1. Ruimtelijke ontwikkeling								
1.1 Ruimte maatschappelijke ontw.	992	335	0	0	262	0	0	0
1.2 Gebiedsontwikkeling en ruimtegebruik	3.153	0	0	0	0	0	0	0
1.3 Passende woonruimte woningbehoefte	6.545	4.699	3.800	0	850	850	0	0
Res. 01. Ruimtelijke ontwikkeling	0	0	0	0	4.645	0	0	0
1. Ruimtelijke ontwikkeling	10.690	5.034	3.800	0	5.757	850	0	0
2. Landelijk gebied								
2.1 Natuurnetwerk robuust (ontwikkeld)	3.820	-308	-2.607	-2.607	1.500	0	0	0
2.2 Kwaliteit van natuur is goed/divers	5.500	1.615	2.100	2.498	0	0	0	0
2.3 Verbinding natuur, mensen, maatsch.	298	8	0	0	0	0	0	0
2.4 Duurzaamheid substantieel onderdeel	6.515	6.326	5.197	3.800	285	0	0	0
2.5 Leefbaarheid van landelijk gebied	350	0	0	0	0	0	0	0
Res. 02. Landelijk gebied	2.288	2.741	2.741	2.741	14.518	10.549	7.297	3.800
2. Landelijk gebied	18.771	10.382	7.431	6.432	16.303	10.549	7.297	3.800
3. Bodem, water, milieu								
3.1 Waterveiligheid en klimaatadaptatie	4.360	3.800	1.000	0	120	0	0	0
3.3 Bodem-en grondwatersysteem is schoon	3.048	0	0	0	0	0	0	0
3.4 De leefomgeving is gezond en veilig	895	541	0	0	0	0	0	0
3.5 Bodemdaling en broeikasgasuitstoot	1.973	1.098	1.089	323	0	0	0	0
Res. 03. Bodem, water, milieu	0	0	0	0	5.246	1.898	2.089	323
3. Bodem, water, milieu	10.276	5.439	2.089	323	5.366	1.898	2.089	323
4. Energietransitie								
4.1 Minder energiegebruik prov. Utrecht	228	0	0	0	0	0	0	0
4.2 Duurzame energie in prov. Utrecht	2.020	0	0	0	520	0	0	0
4.3 Energietransitie haal- en betaalbaar	3.195	0	0	0	0	0	0	0
Res. 04. Energietransitie	0	0	0	0	1.564	0	0	0
4. Energietransitie	5.443	0	0	0	2.084	0	0	0
5. Bereikbaarheid I - Algemeen								
5.1 Het provinciale netwerk is sterk	4.809	334	334	-8.468	170	0	0	0
5.3 Locaties per fiets veilig, comfort	10.043	3.641	0	0	1.058	0	0	0
5.6 Effecten mobiliteit op leefomgeving	-671	-100	0	0	0	0	0	0
5.8 Verkenningen, regionale programma's	9.783	8.261	5.910	29.283	0	0	0	0
Res. 05. Bereikbaarheid I - Algemeen	0	0	0	0	19.602	11.816	5.824	29.197

5. Bereikbaarheid I - Algemeen	23.964	12.136	6.244	20.815	20.830	11.816	5.824	29.197
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer								
6.1 OV-reizigers zijn tevreden	20.678	9.079	5.079	-1.161	5.079	5.079	5.079	5.079
Res. 06. Bereikbaarheid II - OV	0	0	0	0	21.848	10.000	0	0
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	20.678	9.079	5.079	-1.161	26.927	15.079	5.079	5.079
7. Cultuur en erfgoed								
7.1 De culturele infrastructuur is sterk	104	0	0	0	0	0	0	0
7.2 Behoud, beleving cultureel erfgoed	800	500	0	0	0	0	0	0
7.3 De NHW zijn belangrijk	2.000	0	0	0	0	0	0	0
7.4 Recr/best man.is meer integraal LG	3.640	0	0	0	997	600	0	0
Res. 07. Cultuur en erfgoed	0	0	0	0	400	0	0	0
7. Cultuur en erfgoed	6.544	500	0	0	1.397	600	0	0
8. Economie								
8.1 Toekomst bedrijfsleven en werknemers	1.764	1.850	1.850	1.650	0	0	0	0
8.2 Economisch profiel sterk,competitief	-40	-140	-140	0	0	0	0	0
8.3 Bedrijven zijn innovatief sterk	1.152	540	-60	0	0	0	0	0
8.4 Voldoende vestigingsmogelijkheden	200	0	0	0	0	0	0	0
8.5 De bezoekerseconomie is sterk	465	526	0	0	0	0	0	0
Res. 08. Economie	3.000	3.600	0	0	2.489	162	0	0
8. Economie	6.541	6.376	1.650	1.650	2.489	162	0	0
9. Bestuur								
9.1 Provinciebestuur sterk en duidelijk	426	826	0	0	0	0	0	0
9.3 Intensievere aanpak van ondermijning	284	192	100	0	200	100	0	0
9.4 Strategisch vermogen is groot	213	300	0	0	0	0	0	0
9.5 Regionale slagkracht sterk	60	50	50	50	0	0	0	0
9.7 Concernbrede aansturing brede thema	1.730	0	0	0	0	0	0	0
9. Bestuur	2.713	1.368	150	50	200	100	0	0
10. Overzicht overhead								
10.1 Financiën en bedrijfsv. is sterk	1.318	909	128	-16	-526	526	0	0
10.2 Organisatie daadkrachtig, wendbaar	2.506	1.169	-48	96	-589	-589	0	0
10.4 De beheersing van de organisatie	128	128	0	0	0	0	0	0
10. Overzicht overhead	3.952	2.206	80	80	-1.115	-63	0	0
Algemene middelen								
Algemene middelen	429	0	0	0	15.232	0	0	0

Res. Algemene middelen	0	174	0	0	7.590	0	0	0
Algemene middelen	429	174	0	0	22.822	0	0	0
Totaal incidentele lasten en baten	**110.001**	**52.694**	**26.523**	**28.189**	**103.060**	**40.991**	**20.289**	**38.399**

4.4.2 Toelichting op incidentele lasten en baten

De Commissie-BBV heeft de stellige uitspraak gedaan dat een toelichting op de in het overzicht van incidentele lasten en baten opgenomen bedragen vereist is. Dit geeft uw Staten namelijk het inzicht om te beoordelen of dergelijke posten terecht zijn aangemerkt als incidenteel, aangezien in het BBV daar geen scherpe definitie voor is opgenomen.
Voor de posten groter dan € 500.000 wordt een afzonderlijke toelichting opgenomen.

Algemeen
In het overzicht van de incidentele lasten zijn diverse negatieve bedragen opgenomen. Dit is een gevolg van de keuze om adaptief te begroten, wat heeft geresulteerd in een vertragingsfactor van gemiddeld 1% over alle materiële budgetten voor de jaren 2023 en 2024. In veel gevallen is deze vertragingsfactor omwille van administratieve eenvoud opgenomen onder het eerste beleidsdoel van elk beleidsprogramma.

Reserves
De stortingen in en onttrekkingen aan de reserves die in de diverse programma's zijn gepresenteerd zijn altijd incidenteel conform de uitspraak van de Commissie-BBV.

Programma 1. Ruimtelijke Ontwikkeling

- Voor het beleidsdoel "Ruimte maatschappelijke ontwikkelingen" zijn incidentele middelen voor 2023 begroot voor het kunnen werken met de Omgevingswet.
- Voor het beleidsdoel "Passende woonruimte bij woningbehoefte" zijn middelen begroot voor 2023 betreffende Regiodeal Vitale Wijken U16 en aanpak in Amersfoort. Daarnaast is voor 2024 tot en met 2026 een jaarlijks bedrag van € 3,8 mln. opgenomen voor het Programma Versnelling Woningbouw. In de Kadernota is de looptijd van het programma verlengt tot en met 2026. Vanwege de programmatische aanpak en de bijbehorende en vastgestelde einddata is dit als (meerjarig) incidentele lasten aangemerkt.

Programma 2. Landelijk gebied

- Voor het beleidsdoel "Het Natuurnetwerk (NNN) is robuust" zijn incidentele lasten opgenomen voor de extra impuls voor natuur in de groene contour, zoals door uw Staten is vastgesteld in de begroting 2020. Vanwege de einddatum medio 2024 worden de lasten aangemerkt als incidenteel. Daarnaast zijn er lasten opgenomen voor het ontwikkelen van het natuurnetwerk via het Programma Agenda Vitaal Platteland. Vanwege de verrekening van de lasten met de daarvoor ingestelde bestemmingsreserve worden deze lasten als incidenteel aangemerkt.
- Voor het beleidsdoel "De kwaliteit van natuur is goed/divers" zijn incidentele middelen opgenomen voornamelijk betrekking hebbende op het programma Aanpak Stikstof. Deze middelen zijn beschikbaar gesteld in de Kadernota 2022-2025. Met die incidentele dekking onderstrepen we onze principiële stellingname dat verdere financiering van dit vraagstuk dient te worden opgelost met financiering door het Rijk.
- Voor het beleidsdoel "Duurzaamheid een substantieel onderdeel" zijn incidentele middelen opgenomen voor het programma Agenda Vitaal Platteland (AVP). Het programma AVP heeft een vastgesteld eindjaar van 2027 en is verbonden aan de reserve Landelijk Gebied. Deze reserve met als eindjaar 2027 is voornamelijk gevoed uit Rijksmiddelen. Vanwege de vastgestelde periode is de mutatie als incidenteel aangemerkt.

Programma 3. Bodem, water en milieu

- Voor het beleidsdoel 3.1 "De waterveiligheid en klimaatadaptatie" zijn incidentele middelen opgenomen voor het Programma Klimaatadaptatie. In de Kaderbrief 2024-2027 is rekening gehouden met een incidenteel bedrag om de werkzaamheden voor klimaatadaptatie te kunnen voortzetten. Voor het

programma Mooie en Veilige dijken is voor de jaren 2022-2025 een totaalbudget van € 5,8 mln. opgenomen, beschikbaar gesteld in de Kadernota 2022-2025. Deze middelen zijn gekoppeld aan concrete projecten en kennen dus een incidenteel karakter tot bij de oplevering van het betreffende project.

- Voor het beleidsdoel 3.3 "Bodem- en grondwatersysteem is schoon" zijn incidentele middelen opgenomen voor onderzoek en aanpak bodeminformatie, diffuus lood en PFAS. De incidentele lasten worden gedekt vanuit specifieke uitkeringen van het Rijk.
- Voor het beleidsdoel 3.4 "De leefomgeving is gezond en veilig" zijn incidentele middelen opgenomen die name betrekking op de inzet van erfcoaches en het versnellen van de aanpak van asbestdaken. Die middelen zijn toegekend bij de door uw Staten vastgestelde begroting 2020. De einddatum van dit project is medio 2024, het project en de aanpak wordt dan geëvalueerd en om die reden als incidenteel aangemerkt.
- Voor het beleidsdoel 3.5 "De bodemdaling en broeikasgasuitstoot" zijn incidentele middelen opgenomen als gevolg van het verschuiven van subsidie aanvragen van 2023 naar 2024 (Zomernota 2023).

Programma 4. Energietransitie

- Voor het beleidsdoel 4,2 "Duurzame energie in provincie Utrecht" zijn incidentele middelen opgenomen voor het afdekken van de onrendabele top bij energie-opwekking bij eigen infrastructuur. Daarnaast is in de kaderbrief 2024-2027 rekening gehouden met incidentele proceskosten en de inzet van capaciteit waar een uitkering van het Rijk voor 2024 wordt verwacht. Vooralsnog loopt dit programma tot het einde van 2024. De nog beschikbare middelen in de reserve Energietransitie worden in 2024 ingezet.
- Voor het beleidsdoel 4.3 "Energietransitie is haal- en betaalbaar" zijn incidentele middelen opgenomen. Dit betreft de in de Kaderbrief 2022-2024 voorgestelde incidentele middelen voor financieringsinstrumenten inclusieve energietransitie en het participeren in energie-innovatietrajecten. Vanwege de afgebakende periode en het bijbehorende programmaplan, zijn deze middelen als incidenteel aangemerkt. Het betreft in beide gevallen nieuw beleid, welk wij in 2024 willen evalueren op het succesvol zijn, waarbij we op dat moment ook kunnen beoordelen wat de mogelijkheden zijn eventuele lasten te dekken middels een businesscase (besparing energie) en revolverendheid (zijn garanties niet ingeroepen en leningen terugbetaald).

Programma 5. Bereikbaarheid I - Algemeen

- Voor het beleidsdoel "Het provinciale netwerk is sterk" zijn incidentele middelen opgenomen. In de jaren 2024-2027 is een jaarlijks fluctuerende last dat betrekking heeft op vast en variabel onderhoud. Dit onderhoud wordt gepland in het Meerjaren Onderhoudsplan en het variabel onderhoud is verbonden aan de daarvoor ingestelde bestemmingsreserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen en worden daarom als incidenteel aangemerkt.
- Voor het beleidsdoel "Locaties per fiets veilig, comfortabel" zijn incidentele middelen opgenomen. Dit betreft voornamelijk de uitvoering van de Doorfietsroutes en de middelen hiervoor worden onttrokken uit de reserve Mobiliteitsprogramma. Deze middelen zijn daarom als incidenteel aangemerkt. De gemeenten dragen deels bij voor de aanleg van de fietsroutes en deze bijdrage wordt dan ook gezien als incidenteel.
- Voor het beleidsdoel Effecten mobiliteit op leefomgeving is er een besluit geweest om incidenteel 1 mln. in te leveren. Vanwege het besluit met einddatum wordt dit als incidenteel gekenmerkt. Dit wordt deels gecompenseerd door onttrekkingen uit de reserve Mobiliteitsprogramma.
- Voor het beleidsdoel "Verkenningen en regionale programma's" zijn incidentele middelen opgenomen. Het zijn budgetten geraamd voor het Regionaal programma en de uitvoering van oude projecten. Deze budgetten komen ten laste van de bestemmingsreserve Mobiliteitsprogramma. Deze middelen zijn daarom als incidenteel aangemerkt.

Programma 6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer

In het beleidsdoel "OV-reizigers zijn tevreden" zijn incidentele middelen opgenomen voor:

- Kosten OV-concessie vanwege minder reizigersopbrengsten van € 14,3 miljoen met dekking vanuit de reserve OV-concessie.
- In de jaren 2024-2027 is een bedrag opgenomen van jaarlijks € 5,1 miljoen aan onderhoud voor het openbaar vervoer. Deze last is als incidenteel aangemerkt, omdat tegenover deze lasten de baten staan vanuit de specifieke uitkering Verkeer en Vervoer die een einddatum heeft van 2033. Deze specifieke uitkering is als incidentele baten geraamd.

- Voor OV-doorstromingsmaatregelen zijn incidentele middelen opgenomen voor € 0,8 miljoen. Dit bedrag wordt uit de reserve Mobiliteitsprogramma onttrokken en wordt daarom als incidenteel aangemerkt.

Programma 7. Cultuur en erfgoed

- In het beleidsdoel "Behoud, beleving cultureel erfgoed hoog" is een incidenteel budget opgenomen van € 0,5 miljoen voor ondersteuning van streekmusea. Daarnaast is er incidentele dekking voor de verlenging van het Cultuur- en Erfgoedprogramma (CEP), zoals is vastgesteld in de Kaderbrief 2024.
- In beleidsdoel "De Hollandse waterlinies zijn belangrijk" is voor de jaren 2024-2025 een bedrag van € 2 miljoen opgenomen voor het programma Hollandse Waterlinies (HW), dat is toegekend bij de door uw Staten vastgestelde begroting 2020 en de Kadernota 2023-2026. Vanwege de programmatische aanpak en afgebakende periode wordt dit aangemerkt als een incidentele last.
- In het beleidsdoel "De bezoekerseconomie is sterk" zijn incidentele middelen van € 2,8 miljoen opgenomen voor uitvoering van het programma Recreatie om de Stad Utrecht (RodS). Daarnaast zijn in de Kadernota 2022-2025 en de Kadernota 2023-2026 incidentele middelen beschikbaar gesteld voor het programma Recreatie en toerisme 2021-2025. Na deze periode wordt het programma geëvalueerd.

Programma 8. Economie

- In beleidsdoel "Toekomst bedrijfsleven en werknemers" zijn incidentele middelen opgenomen voor de Human Capital Agenda, opgenomen in de Kadernota 2022-2025. De HCA is een programma van 7 jaar. Door deze afgebakende periode zijn de middelen aangemerkt als incidenteel.
- In het beleidsdoel "Bedrijven zijn innovatief sterk" is een incidentele budget van € 0,224 miljoen opgenomen voor de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij regio Utrecht (ROM) en € 0,2 miljoen voor het aanjagen van circulair ondernemerschap dat is toegekend in de Kaderbrief 2024. Bovendien is er een incidenteel budget beschikbaar gesteld van € 0,25 miljoen voor het innovatieprogramma "Digitalisering van de circulaire bouweconomie", dat is toegekend in de Kadernota 2023-2026 voor de periode 2023-2025.

Programma 9. Bestuur

- In het beleidsdoel “provinciebestuur sterk en duidelijk” zijn incidentele middelen opgenomen voor de uitbreiding van de formatie van het Kansenmakersteam, die opereert onder de Provinciale Regie Tafel asiel en migratie. Ook zijn incidentele middelen opgenomen voor het uitvoeren van de motie ‘650 jaar Stichtse Landbrief’ en viering van 80 jaar bevrijding.
- In het beleidsdoel “intensievere aanpak van ondermijning” zijn incidentele middelen opgenomen voor een coördinator veilige publieke taak.
- In het beleidsdoel “strategisch vermogen is groot” zijn incidentele middelen opgenomen voor het verhogen van het subsidiebedrag van stichting Mediafonds Provincie Utrecht (middels motie 17 uit 2022).
- In het beleidsdoel “Regionale slagkracht is sterk” zijn incidentele middelen opgenomen voor het goed inregelen en ondersteunen van de kennis en het proces rondom samenwerkende partijen.
- In het beleidsdoel “Concernbrede aansturing brede thema’s” zijn incidentele middelen opgenomen om de gedane inspanningen van de Sociale agenda te bestendigen, en voor een kwartiermaker om de data- en kennisfunctie strategischer in te zetten.

10. Overzicht Overhead

- Voor 2024 is bij de Kaderbrief middelen aangevraagd ter dekking van de aanschaf van het financieel systeem. In dit bedrag is een incidenteel bedrag opgenomen van € 0,876 miljoen voor de implementatiekosten in 2024.
- In het beleidsdoel "Organisatie daadkrachtig, wendbaar" zijn incidentele middelen opgenomen voor de I-opgave en zijn budgetten voor Bedrijfsvoering opgenomen vanwege uitbreiding met incidentele formatie.

4.4.3 Toelichting structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Het BBV schrijft voor (art. 23, lid c) dat in de toelichting op de meerjarenraming een overzicht opgenomen moet worden van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Er is geen sprake van een reserve met structurele toevoegingen en onttrekkingen. De reserve Uithoflijn die onder het artikel van het BBV viel is in 2022 opgeheven.

Bijlagen

Bijlage 1 - Reserves

a. Meerjarenoverzicht reserves

Naam reserve	Begin-saldo 2023	Bij	Af	Eind-saldo 2023	Bij	Af	Eind-saldo 2024	Bij	Af	Eind-saldo 2025	Bij	Af	Eind-saldo 2026	Bij	Af	Eind-saldo 2027
Algemene reserves																
Saldireserve	247.456	25.133	141.111	131.478		7.590	123.888	174		124.062			124.062			124.062
Reserve Weerstandsvermogen	45.000	50		45.050			45.050			45.050			45.050			45.050
Totaal Algemene reserves	292.456	25.183	141.111	176.528		7.590	168.938	174		169.112			169.112			169.112
Bestemmingsreserves																
Reserve Afwaardering aandelen deelneming	3.000	3.000		6.000	3.000		9.000	3.000		12.000			12.000			12.000
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	6.714	3.000	7.412	2.302		1.240	1.062		334	728		334	394		334	60
Reserve Beheer en Onderhoud OV	3.819	358		4.177		802	3.375			3.375			3.375			3.375
Reserve Cofinancieringsfonds	422		400	22			22			22			22			22
Reserve Egalisatie Bodemsanering	4.382	450	1.784	3.048		3.048	0			0			0			0
Reserve Energietransitie	3.720	773	2.929	1.564		1.564	0			0			0			0
Reserve Gebiedsprocessen Stikstof	15.742	8.050		23.792		2.600	21.192		2.600	18.592			18.592			18.592
Reserve Groen Groeit Mee		6.000		6.000			6.000			6.000			6.000			6.000
Reserve Groot onderhoud Huisvesting	4.056			4.056			4.056			4.056			4.056			4.056

Reserve Hart vd Heuvelrug/VBS	7.027		1.264	5.763		3.145	2.618			2.618			2.618			2.618
Reserve IGP - RAP	2.000			2.000		200	1.800		800	1.000		1.000	0			0
Reserve Investeringsfonds Prov Erfgoed	113			113			113			113			113			113
Reserve Lastneming subsidies	7.528		2.470	5.058		1.636	3.422		1.477	1.945		1.089	856		323	533
Reserve Meerjarige programma's/projecten	16.505	6.333	4.872	17.966		2.800	15.166			15.166			15.166			15.166
Reserve Mobiliteitsprogramma	103.949		18.131	85.818		19.135	66.684		11.265	55.419		5.490	49.929		28.863	21.066
Reserve OV Concessie	36.964	27.476	31.342	33.098		20.273	12.825		10.000	2.825			2.825			2.825
Reserve Programma Landelijk gebied	60.266	58.579	14.597	104.248	2.288	10.846	95.690	3.341	6.336	92.695	2.741	5.197	90.239	2.741	3.800	89.180
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	12.732	405	1.670	11.467		3.023	8.444		1.613	6.831		2.100	4.731			4.731
Totaal bestemmingsreserves	288.939	114.424	86.870	316.493	5.288	70.312	251.469	6.341	34.425	223.385	2.741	15.210	210.916	2.741	33.320	180.337
Totaal reserves	581.395	139.607	227.981	493.021	5.288	77.902	420.407	6.515	34.425	392.497	2.741	15.210	380.028	2.741	33.320	349.449

b. Informatiebladen reserves

Algemene reserves

Saldireserve

Algemeen	
Doel reserve	Opvang van rekeningsaldi en onvoorziene mee-/tegenvallers
Instellingsbesluit	PS stelt jaarlijks bij de vaststelling van de jaarrekening het bedrag vast dat wordt toegevoegd aan de algemene (lees: saldi-) reserve.

Kenmerken van de reserve	
Functie	Algemeen
Voeding	Positieve rekeningsaldi; incidentele meevallers
Eindjaar	
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Saldireserve	331.125	25.133	-	174	-	-
Totaal Stortingen in reserves	331.125	25.133	0	174	0	0
Saldireserve	-150.807	-141.111	-7.590	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-150.807	-141.111	-7.590	0	0	0
Totaal mutaties	**180.318**	**-115.978**	**-7.590**	**174**	**0**	**0**

Reserve Weerstandsvermogen

Algemeen	
Doel reserve	Het weerstandsvermogen is de mate waarin de provincie Utrecht in staat is de financiële gevolgen van risico's op te vangen zonder aantasting van bestaand beleid
Instellingsbesluit	PS d.d. 9 december 2020

Kenmerken van de reserve	
Functie	Algemeen

Voeding	De reserve Weerstandsvermogen wordt aan het einde van het kalenderjaar afgeroomd of aangevuld tot afgerond € 45 miljoen; of het dichtstbijzijnde lagere of hogere bedrag om te voldoen aan de bandbreedte dat de ratio weerstandsvermogen ligt tussen de 1.4 en 2.0. Er kan afhankelijk van de business case een risicobeoordeling plaatsvinden bij de geïdentificeerde risico's. Op basis van deze beoordeling kan er een risicoreservering gestort worden in de reserve Weerstandsvermogen.
Eindjaar	
Bandbreedte (min. en max.)	45000000
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Weerstandsvermogen	22.712	50	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	22.712	50	0	0	0	0
Reserve Weerstandsvermogen	-6.328	-	-	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-6.328	0	0	0	0	0
Totaal mutaties	**16.384**	**50**	**0**	**0**	**0**	**0**

Bestemmingsreserves

Reserve Afwaardering aandelen deelnemingen

Algemeen	
Doel reserve	Afdekken onrendabele investeringen van deelnemingen door de provincie Utrecht
Instellingsbesluit	PS 22 september 2021

Kenmerken van de reserve	
Functie	Egaliseren
Voeding	In de jaren 2022-2025 wordt ieder jaar € 3 mln. (totaal € 12 mln.) toegevoegd aan de reserve voor afdekking van onrendabele investeringen door de OMU. Toevoeging is overeenkomstig PS voorstel van 22 september 2021 over intensivering en verduurzaming bedrijventerreinen.
Eindjaar	2036
Bandbreedte (min. en max.)	0
Bestedingsplan	n.v.t
Voorwaarde besteding	De reserve dient aangewend te worden ter dekking van een afwaardering van aandelen.

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Afwaardering aandelen deelneming	3.000	3.000	3.000	3.000	-	-
Totaal Stortingen in reserves	3.000	3.000	3.000	3.000	0	0
Totaal mutaties	**3.000**	**3.000**	**3.000**	**3.000**	**0**	**0**

Reserve Beheer en onderhoud Openbaar vervoer

Algemeen	
Doel reserve	Het veilig, efficiënt en duurzaam beheren en onderhouden van de openbaar vervoer assets
Instellingsbesluit	Begroting 2020 d.d. 30-10-2019

Kenmerken van de reserve		
Functie	Egaliseren	
Voeding	Vanuit de algemene middelen zijn er middelen beschikbaar gesteld voor het vast en variabel onderhoud. Het vaste onderhoud loopt via de exploitatie, maar het budget voor het variabele onderhoud wordt verrekend met deze reserve Beheer en onderhoud Openbaar vervoer.	
Eindjaar	2061	
Bandbreedte (min. en max.)	0	100000000
Bestedingsplan	Bestedingen moeten zijn opgenomen in het MOP openbaar vervoer. Het MOP openbaar vervoer is onderdeel van de begroting. Eventuele bijstellingen gedurende het jaar vinden plaats via de reguliere P&C producten. Conform de berekening die gemaakt is bij Nota kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 is er geen vrije ruimte in deze reserve	
Voorwaarde besteding	Bestedingen moeten zijn opgenomen in het MOP openbaar vervoer. Het MOP openbaar vervoer is onderdeel van de begroting. Eventuele bijstellingen gedurende het jaar vinden plaats via de reguliere P&C producten. Investeringen gaan via het MIP. Bij uitbreiding van het areaal komen de beheer en onderhoudslasten daarna terug in de NK en het MOP.	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Beheer en Onderhoud OV	8.917	358	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	8.917	358	0	0	0	0
Reserve Beheer en Onderhoud OV	-5.098	-	-802	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-5.098	0	-802	0	0	0
Totaal mutaties	**3.819**	**358**	**-802**	**0**	**0**	**0**

Reserve Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Algemeen	
Doel reserve	Het veilig, efficiënt en duurzaam beheren en onderhouden van de (vaar)wegen. Egaliseren van exploitatiekosten van het variabel onderhoud, inclusief bijbehorende plussen en minnen.
Instellingsbesluit	15-12-2016, PS2016MME12

Kenmerken van de reserve		
Functie	Egaliseren	
Voeding	De reserve wordt gevoed vanuit de algemene middelen.	
Eindjaar	2055	
Bandbreedte (min. en max.)	0	25000000
Bestedingsplan	Bestedingen moeten zijn opgenomen in het MOP wegen en vaarwegen. Het MOP wegen en vaarwegen is onderdeel van de begroting. Eventuele bijstellingen gedurende het jaar vinden plaats via de reguliere P&C producten. Conform de berekening die gemaakt is bij Nota kapitaalgoederen Mobiliteit 2021 is er geen vrije ruimte in deze reserve.	
Voorwaarde besteding	Bestedingen moeten zijn opgenomen in het MOP wegen en vaarwegen. Het MOP wegen en vaarwegen is onderdeel van de begroting. Eventuele bijstellingen gedurende het jaar vinden plaats via de reguliere P&C producten. Investeringen gaan via het MIP. Bij uitbreiding van het areaal komen de beheeren onderhoudslasten daarna terug in de NK en het MOP.	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	8.592	3.000	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	8.592	3.000	0	0	0	0
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	-33.596	-7.412	-1.240	-334	-334	-334
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-33.596	-7.412	-1.240	-334	-334	-334
Totaal mutaties	**-25.003**	**-4.412**	**-1.240**	**-334**	**-334**	**-334**

Reserve Cofinancieringsfonds

Algemeen	
Doel reserve	Economische stimulering door bijdragen van max. 60% van de totale projectkosten aan projecten met een aantoonbaar economisch effect voor de regio Utrecht op het gebied van: life sciences, creatieve industrie (gaming, multimedia en design), duurzaamheidseconomie, kennisvalorisatie en bevordering van innovatie bij het mkb; Middels deze cofinanciering maakt de provincie projecten mogelijk die de kenniseconomie en innovatie stimuleren in de meest kansrijke clusters van de regionale economie. Hierbij is de koppeling met de EBU agenda leidend.
Instellingsbesluit	PS2007BEM06 d.d. 15 februari 2007, PS2011MME04 d.d. 7 februari 2011

Kenmerken van de reserve		
Functie	Besteden	
Voeding	De initiële voeding bestond uit de structurele budgetten Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 561.000), SER Utrecht (€ 27.000), Ondersteuning Arbeidsmarktbeleid (€ 56.000) en de vrij besteedbare middelen uit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 1.184.000). Ook werd besloten om € 6.522.000 vanuit de huidige reserve Cofinancieringsfonds te herbestemmen € 1.184.000 vanuit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling te herbestemmen in de reserve Cofinancieringsfonds kennis en innovatie. (PS2011MME04).	
Eindjaar	2023	
Bandbreedte (min. en max.)	0	10000000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Reserve Egalisatie bodemsanering

Algemeen	
Doel reserve	Egalisatie van de ontvangen decentrale uitkering bodemsanering en de uitgaven ten behoeve van het convenant (uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020). Verlengd tot en met 2023
Instellingsbesluit	PS d.d. 22 maart 2010 (PS2010RGW05)

Kenmerken van de reserve	
Functie	Egaliseren
Voeding	Resterende middelen programma Bodemsanering 2010-2016, aangevuld met niet bestede middelen van de decentrale uitkering. Hieraan is toegevoegd de bijdrage voor sanering van de Nedereindseplas vanuit het stimuleringsfonds ter hoogte van € 1.567.474,81.
Eindjaar	2023
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Egalisatie Bodemsanering	689	450	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	689	450	0	0	0	0
Reserve Egalisatie Bodemsanering	-8.527	-1.784	-3.048	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-8.527	-1.784	-3.048	0	0	0
Totaal mutaties	**-7.838**	**-1.334**	**-3.048**	**0**	**0**	**0**

Reserve Energietransitie

Algemeen	
Doel reserve	Opvangen onvoorspelbaar ritme uitgaven subsidies Energietransitie
Instellingsbesluit	PS 11 november 2020 (B2021)

Kenmerken van de reserve	
Functie	Egaliseren
Voeding	Binnen de Programmabegroting (programma 4 Energietransitie) is over de periode 2021 – 2024 € 12 mln. beschikbaar voor de uitvoering van projecten via subsidies middels een jaarlijkse storting van € 3 mln. in 2021, € 3,1 mln. in 2022, € 3,6 mln. in 2023 en € 2,3 mln. in 2024. De reserve wordt per 31 december 2024 opgeheven en het dan resterende saldo wordt toegevoegd aan de saldi reserve. Voor verlenging van de looptijd is een apart PS besluit nodig
Eindjaar	2024
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Energietransitie	3.720	773	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	3.720	773	0	0	0	0
Reserve Energietransitie	-	-2.929	-1.564	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	0	-2.929	-1.564	0	0	0
Totaal mutaties	**3.720**	**-2.156**	**-1.564**	**0**	**0**	**0**

Reserve Gebiedsprocessen Stikstof

Algemeen	
Doel reserve	Opvangen onvoorspelbaar ritme uitgaven gebiedsgerichte aanpak Stikstof (spoor 2 en 3)
Instellingsbesluit	PS 11 november 2020

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	Incidentele storting via Intensivering/ nieuw beleid Kaderbrief 2021-2024 (€ 10 miljoen). Daarnaast kan de reserve toenemen door een storting van niet-bestede incidentele middelen in de exploitatie (programmabegroting).
Eindjaar	2099
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Gebiedsprocessen Stikstof	16.045	8.050	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	16.045	8.050	0	0	0	0
Reserve Gebiedsprocessen Stikstof	-303	-	-2.600	-2.600	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-303	0	-2.600	-2.600	0	0
Totaal mutaties	**15.742**	**8.050**	**-2.600**	**-2.600**	**0**	**0**

Reserve Groen groeit mee (onderdeel Landelijk gebied)

Algemeen	
Doel reserve	Uitvoeren afspraken uit Groen Groeit Mee Pact
Instellingsbesluit	Kadernota 2023-2026 (mei 2022)

Kenmerken van de reserve		
Functie	Besteden	
Voeding	Eénmalig € 6 miljoen bij begroting 2023	
Eindjaar		
Bandbreedte (min. en max.)	0	6000000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Groen Groeit Mee	-	6.000	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	0	6.000	0	0	0	0
Totaal mutaties	**0**	**6.000**	**0**	**0**	**0**	**0**

Reserve Groot onderhoud huisvesting

Algemeen	
Doel reserve	Het egaliseren van fluctuaties in de begroting als gevolg van groot onderhoud huisvesting.
Instellingsbesluit	PS d.d. 28 juni 2010 (PS2010PS04). In de Begroting 2021 is toegelicht dat de reserve is omgezet naar een reserve voor groot onderhoud.

Kenmerken van de reserve		
Functie	Egaliseren	
Voeding	Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 is het resterende saldo vanuit de voorzieningen groot onderhoud vrijgevallen en in deze reserve gestort. Op basis van het meerjarig onderhoudsplan (MOP) wordt jaarlijks inzichtelijk gemaakt welke bestedingen zullen plaatsvinden. Het verschil van deze bestedingen ten opzichte van het in de begroting aanwezige, structurele onderhoudsbudget wordt verrekend met deze reserve (zowel plussen als minnen).	
Eindjaar		
Bandbreedte (min. en max.)	0	5000000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Groot onderhoud Huisvesting	3.826	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	3.826	0	0	0	0	0
Reserve Groot onderhoud Huisvesting	-25.403	-	-	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-25.403	0	0	0	0	0
Totaal mutaties	**-21.577**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Reserve Hart v.d. Heuvelrug / Vliegbasis Soesterberg

Algemeen	
Doel reserve	Het gebiedsontwikkelingsprogramma Hart van de Heuvelrug / Vliegbasis Soesterberg is financieel gezien budgettair neutraal opgezet: de investeringen in de natuurontwikkelingsprojecten worden terugverdiend door de ontwikkeling van woningbouw- en

bedrijventerreinprojecten. Deze reserve is bedoeld om alle tussentijdse voor- en nadelen via deze reserve te vereffenen en beschikbaar te houden voor het programma.

Instellingsbesluit	Jaarlijks wordt in de jaarrekening de baten en lasten m.b.t. de uitvoering van het Programma HvdH/VBS afgewikkeld op deze reserve

Kenmerken van de reserve	
Functie	Egaliseren
Voeding	Jaarlijkse afwikkeling van baten en lasten die onderdeel zijn van de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug / Vliegbasis Soesterberg.
Eindjaar	2026
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Hart vd Heuvelrug/VBS	7.732	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	7.732	0	0	0	0	0
Reserve Hart vd Heuvelrug/VBS	-706	-1.264	-3.145	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-706	-1.264	-3.145	0	0	0
Totaal mutaties	**7.026**	**-1.264**	**-3.145**	**0**	**0**	**0**

Reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma/Ruimtelijk Actieprogramma (IGP/RAP)

Algemeen	
Doel reserve	De eerder in de reserve gestorte middelen beschikbaar houden zodat er uitvoering gegeven kan worden aan grote gebiedsprojecten die zorgen voor doelbereik over bestaande (provinciale) programma's heen en waarbij de provinciale inzet 'er toe doet'.
Instellingsbesluit	Bij vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013, d.d. 3 februari 2014 Bij vaststellen jaarrekening 2013

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	De initiële storting betreft het niet geclaimde budget van 2012 (3,6 mln. cf. PS2013PS04-2) en de bedragen die bij de Voorjaarsnota 2013 in de projectenreserve zijn geboekt voor IGP (cf. PS2012RGW08), € 3,25 mln. (2013), € 3,15 mln. (2014), € 3,45 mln. (2015). Vanaf 2016 was er jaarlijks structureel € 2,779 mln. beschikbaar, welke na verrekening van de lasten en baten van IGP in de exploitatie, in de reserve werd gestort. Sinds 2021 wordt er toegewerkt naar een afronding van deze reserve door besteding van de resterende middelen.

Eindjaar	2024	
Bandbreedte (min. en max.)	0	36050000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve IGP - RAP	5.452	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	5.452	0	0	0	0	0
Reserve IGP - RAP	-11.669	-	-200	-800	-1.000	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-11.669	0	-200	-800	-1.000	0
Totaal mutaties	**-6.217**	**0**	**-200**	**-800**	**-1.000**	**0**

Reserve Investeringsfonds provinciaal erfgoed

Algemeen	
Doel reserve	De provincie Utrecht zet zich actief in voor oplossen van Cultuurhistorische knelpunten/provinciale parels.
Instellingsbesluit	PS d.d.15 mei 2006 (PS2006ZCW06)

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	Eerste vulling met de bestemmingsreserve monumenten en de nog uitstaande voorfinancieringen.
Eindjaar	2025
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Investeringsfonds Prov Erfgoed	5.020	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	5.020	0	0	0	0	0
Reserve Investeringsfonds Prov Erfgoed	-9.604	-	-	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-9.604	0	0	0	0	0
Totaal mutaties	**-4.584**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Reserve Lastneming subsidies

Algemeen	
Doel reserve	Verstrekte meerjarige projectsubsidies egaliseren conform BBV
Instellingsbesluit	PS 11 november 2020

Kenmerken van de reserve	
Functie	Egaliseren
Voeding	Toegekende projectsubsidiegelden waarvan de lasten niet worden genomen in het jaar van beschikken.
Eindjaar	
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Lastneming subsidies	7.528	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	7.528	0	0	0	0	0
Reserve Lastneming subsidies	-	-2.470	-1.636	-1.477	-1.089	-323
Totaal Onttrekkingen aan reserves	0	-2.470	-1.636	-1.477	-1.089	-323
Totaal mutaties	**7.528**	**-2.470**	**-1.636**	**-1.477**	**-1.089**	**-323**

Reserve Meerjarige programma's en projecten

Algemeen	
Doel reserve	Zekerheid creëeren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede projectbudgetten.
Instellingsbesluit	De reserve is initieel ingesteld bij besluit van PS d.d. 10 april 2006 (PS2006BEM06). Bij vaststelling van de Nota Reserves en voorzieningen (11 mei 2022) is de reserve hernoemd naar 'Meerjarige programma's en projecten'.

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	Door storting van nog niet uitgegeven projectbudgetten. Voorstellen hiertoe kunnen jaarlijks worden ingediend via de planning- en controlcyclus. De voorwaarden voor overboeking zijn (cumulatief): a) projecten konden nog niet worden afgerond. Hierbij dient een korte toelichting gegeven te worden over de voortgang en de globale redenen waarom de beschikbare budgetten nog niet zijn besteed;b) overboeking van een restant budget is alleen mogelijk, indien het project is gestart;c) alleen verwachte kosten overboeken;d)

alleen die projecten die zijn opgenomen in de projectenlijst van de reserve Projecten.

Eindjaar

Bandbreedte (min. en max.)

Bestedingsplan

Voorwaarde besteding

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Meerjarige programma's/projecten	28.481	6.333	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	28.481	6.333	0	0	0	0
Reserve Meerjarige programma's/projecten	-18.280	-4.872	-2.800	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-18.280	-4.872	-2.800	0	0	0
Totaal mutaties	**10.202**	**1.461**	**-2.800**	**0**	**0**	**0**

Reserve Mobiliteitsprogramma

Algemeen	
Doel reserve	Het beschikbaar houden van gelden die bestemd zijn voor het realiseren van de doelstellingen van het Mobiliteitsprogramma.
Instellingsbesluit	Bij X-14/1988 is de voorziening ingesteld teneinde voor investeringen beschikbare gelden (kredieten) voor de toekomst beschikbaar te houden. Bij besluit PS2005BEM20 d.d. 27 juni 2005 is de voorziening herzien en omgezet in een reserve.

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	Er is geen sprake van structurele voeding. Kasritme verschillen en bedragen die gereserveerd moeten blijven voor toekomstige uitgaven worden incidenteel in deze reserve gestort.
Eindjaar	
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	Bestedingen volgens het uitvoerings(Mobiliteits)programma dat tot en met 2018 vastgesteld is. En bestedingen conform het nieuwe uitvoeringsprogramma Mobiliteit 2019-2023. Daarnaast wordt ook de cofinanciering van regionale programma's zoals No regret maatregelen en Goed op Weg uit deze reserve gedekt.
Voorwaarde besteding	Uitgaven die in het uitvoerings(mobiliteits)programma voorzien zijn

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Mobiliteitsprogramma	156.512	-	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	156.512	0	0	0	0	0
Reserve Mobiliteitsprogramma	-159.497	-18.131	-19.135	-11.265	-5.490	-28.863
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-159.497	-18.131	-19.135	-11.265	-5.490	-28.863
Totaal mutaties	**-2.985**	**-18.131**	**-19.135**	**-11.265**	**-5.490**	**-28.863**

Reserve OV Concessie

Algemeen	
Doel reserve	Efficiënt inrichten OV en vergroten tevredenheid OV-reizigers. Door egaliseren financiële effecten van de exploitatiesubsidie OV incl. Regiotaxi m.b.t. indexering, reizigers (opbrengsten)groei (U-OV) en afrekeningen c.q. bijstellingen. Dit betreft dus ook de hogere lasten in verband met de verlenging van de concessie tot en met 2025.
Instellingsbesluit	Aankondiging in de Kadernota 2019-2022. PS 09-07-2018 PS2018PS05 Besluit bij Begroting 2019 05-11-2018 Besluit bij Begroting 2020 30-10-2019

Kenmerken van de reserve		
Functie	Egaliseren	
Voeding	Stortingen vanuit exploitatie programma Bereikbaarheid Openbaar Vervoer, conform Financiële spelregels exploitatiesubsidie OV opgenomen in de Kadernota 2019-2022, PS 09-07-2018. Positieve resultaat tussen de begrote lasten en de werkelijke lasten wordt in de reserve gestort. Het negatieve resultaat wordt uit de reserve onttrokken. Op deze manier worden schommelingen in de exploitatie subsidies opgevangen. Om de financiële effecten van de verlenging van de concessies tot en met 2025 op te kunnen vangen hebben er bij de Zomernota 2022 en de Begroting 2023 extra stortingen plaatsgevonden.	
Eindjaar	2027	
Bandbreedte (min. en max.)	0	60000000
Bestedingsplan	Egalisatie exploitatiesubsidie OV incl. regiotaxi. Daarnaast wordt de beschikbare ruimte ingezet worden voor de hogere kosten voor het verlengen van de huidige concessies.	
Voorwaarde besteding	Negatieve resultaat tussen de begrote lasten en de werkelijke lasten worden uit de reserve onttrokken. Het positieve resultaat wordt in de reserve gestort. Op deze manier worden schommelingen in de exploitatie subsidies opgevangen.	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve OV Concessie	37.470	27.476	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	37.470	27.476	0	0	0	0
Reserve OV Concessie	-506	-31.342	-20.273	-10.000	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-506	-31.342	-20.273	-10.000	0	0
Totaal mutaties	**36.964**	**-3.866**	**-20.273**	**-10.000**	**0**	**0**

Reserve Programma Landelijk gebied

Algemeen	
Doel reserve	(co)Financieren of subsidiëren van projecten in het landelijk gebied op de thema's natuur, water, bodem, landschap, cultuurhistorisch erfgoed, landbouw, recreatie, leefbaarheid, duurzaamheid, klimaat en energie; (subsidiëring van) aankopen, inrichten en beheer van natuurterreinen EHS), knelpunten bij de realisatie van de EHS oplossen; uitvoering van het Reconstructieplan; Groen/Blauwe structuren, duurzame versterking landbouw, bosbeleid.
Instellingsbesluit	PS d.d. 12 december 2011 (PS2011RGW10)

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden
Voeding	Bij initiatie is een startbedrag betrokken. Bij de Kadernota 2023-2026 zijn aanvullende middelen gestort voor strategisch bosbeleid (€ 24,2 miljoen) en GLB-NSP (€ 20,1 miljoen).
Eindjaar	2027
Bandbreedte (min. en max.)	
Bestedingsplan	
Voorwaarde besteding	

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Programma Landelijk gebied	42.242	58.579	2.288	3.341	2.741	2.741
Totaal Stortingen in reserves	42.242	58.579	2.288	3.341	2.741	2.741
Reserve Programma Landelijk gebied	-62.938	-14.597	-10.846	-6.336	-5.197	-3.800
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-62.938	-14.597	-10.846	-6.336	-5.197	-3.800
Totaal mutaties	**-20.695**	**43.982**	**-8.558**	**-2.995**	**-2.456**	**-1.059**

Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie

Algemeen	
Doel reserve	Financieren van de Realisatiestrategie natuurvisie (GS 19 december 2017) waarin de natuuropgaven uit de Natuurvisie provincie Utrecht 2017 (PS d.d. 12 december 2016) zijn uitgewerkt. In de Natuurvisie zijn de doelen van de Wet natuurbescherming (1-1-2017) uitgewerkt. Deze doelen zijn onder andere gericht op behoud en versterking van de provinciale biodiversiteit en de duurzame beleving en benutting van de biodiversiteit.
Instellingsbesluit	PS d.d. 5 november 2018 (PS2018PSXX) Begroting 2019

Kenmerken van de reserve	
Functie	Besteden

Voeding	Eenmalige storting uit reserve Landelijk Gebied van € 19,07 miljoen.	
Eindjaar	2027	
Bandbreedte (min. en max.)	0	19070000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	26.565	405	-	-	-	-
Totaal Stortingen in reserves	26.565	405	0	0	0	0
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	-13.833	-1.670	-3.023	-1.613	-2.100	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-13.833	-1.670	-3.023	-1.613	-2.100	0
Totaal mutaties	**12.732**	**-1.265**	**-3.023**	**-1.613**	**-2.100**	**0**

Reserve Wonen - Binnenstedelijke ontwikkeling

Algemeen	
Doel reserve	(co)Financiering van de projecten en activiteiten uit het Actieplan Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling 2012-2015. Binnen het programmabudget kan het geld op drie manieren ingezet worden: via directe beïnvloeding van de processen in de woningmarkt door middel van de inzet op regionale afstemming, kennisdeling en stimuleren van het proces op een aanjagende wijze; via het financieel instrumentarium en via participatie in complexe projecten en gebiedsontwikkeling.
Instellingsbesluit	PS 23 april 2012 (PS2012WMC02)

Kenmerken van de reserve		
Functie	n.v.t. wordt opgeheven	
Voeding	Resterende middelen programma 2010-2015 en Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven, aangevuld met het saldo van de structurele middelen indien minder wordt uitgegeven dan structureel begroot.	
Eindjaar	2022	
Bandbreedte (min. en max.)	0	10000000
Bestedingsplan		
Voorwaarde besteding		

Mutaties in de reserves	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserve Wonen - Binnensted. Ontwikkeling	-8.170	-	-	-	-	-
Totaal Onttrekkingen aan reserves	-8.170	0	0	0	0	0
Totaal mutaties	**-8.170**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Bijlage 2 - Overzicht voorzieningen

a. Meerjarenoverzicht voorzieningen

Naam voorziening	Begin-saldo 2023	Bij	Af	Eind-saldo 2023	Bij	Af	Eind-saldo 2024	Bij	Af	Eind-saldo 2025	Bij	Af	Eind-saldo 2026	Bij	Af	Eind-saldo 2027
Voorziening Nazorg stortplaatsen 600000			480	0		30	0		30	0		30	0			0
Voorziening Frictiekosten en wach 600000				0			0			0			0			0
Voorziening GO Huisvesting 600000				0			0			0			0			0
Voorziening GO Kantons 600000				0			0			0			0			0
Voorziening Dekking fin.ris.grb. 600002				0			0			0			0			0
Voorziening NAR regeling 600000			243	0		72	0			0			0			0
Voorziening Ontgrondingenwet 600000		5		0	5		0	5		0			0			0
Voorziening Recreatieschap 600000				0			0			0			0			0
Voorziening Nazorg stortpl.Maarsb 600000			10	0		10	0		10	0		30	0			0
Voorziening Garantst. Vathorst 600000				0			0			0			0			0
Voorziening Pensioenen GS 600000		340	487	0	340	487	0	340	487	0			0			0
Voorziening GO Paushuize 600000				0			0			0			0			0
Voorziening Vitaliteitsverlof	627			627			627			627			627			627

Voorziening i.v.m. leningen 600003				0			0			0			0	0
Voorziening Grondwaterheffing 600000		1.334	1.334	0	1.334	1.334	0	1.334	1.334	0	1.334	1.334	0	0
Voorziening Spaarverlof	3.849			3.849			3.849			3.849			3.849	3.849
Voorziening Energiefondsen				0			0			0			0	0
Totaal Voorzieningen	4.476	1.679	2.554	4.476	1.679	1.933	4.476	1.679	1.861	4.476	1.334	1.394	4.476	4.476

b. Informatiebladen Voorzieningen

Voorz. Dekking fin. risico grondbedrijf

Algemeen	
Doel voorziening	Risico's opvangen verkopen grond revolverend fonds
Instellingsbesluit	PS d.d. 13 jun 2016 (PS2016PS08); jaarrekening 2015.

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalige voeding bij instelling door risicofonds van Het Revolverend Fonds om te zetten in een voorziening. De storting in de voorziening is als kosten opgenomen en onttrokken uit de reserve Dekking financiële risico's grondaankopen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	2027		
Toereikendheid			
Vrije ruimte			
Nut en noodzaak	Dekking risico's als gevolg van actief grondbeleid. Een aparte reserve bevorderd de transparantie.		
Bestedingsplan	Er worden alleen middelen onttrokken als de risico's als gevolg van actief grondbeleid zich daadwerkelijk voordoen.		
Voorwaarde besteding	Het moet gaan om risico's van actief grondbeleid.		
Concrete verplichting			
Relevante ontwikkelingen			
Mate van doelrealisatie	De provincie voert een actief grondbeleid. Hierdoor loopt de provincie financiële risico's. De middelen in deze reserve dienen als financiële dekking van deze risico's. Een bedrag van 5 mln is bestemd voor risico's van grondaankopen in het kader van het revolverend fonds (PS2009RGW01).		
Risico's	Bij voorgenomen grondaankopen zal telkens een nieuwe risicoinschatting gemaakt moeten worden. Indien dit niet gebeurd bestaat de kans dat de reserve onvoldoende zal blijken te zijn en zal de reserve weerstandsvermogen aangesproken moeten worden.		
Bijzonderheden	Bij voorgenomen grondaankopen zal telkens een nieuwe risicoinschatting gemaakt moeten worden.		

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Voorz. Energiefondsen

Algemeen	
Doel voorziening	Voorzien in het te verwachten tekort in het Energiefonds Utrecht dat ontstaat als de lening van de BNG waarvoor wij borg staan aan het eind van de looptijd in 2038 moet worden afbetaald.
Instellingsbesluit	PS jaarrekening 2021 d.d. 29 juni 2022

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Incidenteel op basis van verwachte verliezen Energiefonds		
Minimum bedrag	400000	Maximum bedrag	1000000000
Eindjaar	2038		
Toereikendheid			
Vrije ruimte			
Nut en noodzaak			
Bestedingsplan			
Voorwaarde besteding			
Concrete verplichting			
Relevante ontwikkelingen			
Mate van doelrealisatie			
Risico's			
Bijzonderheden	De voorziening is in 2022 vrijgevallen.		

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Voorz. Grondwaterheffing

Algemeen	
Doel voorziening	Egalisatie van kosten van het kwantitatieve waterbeheer.
Instellingsbesluit	Bij V en W-6/1987 werd besloten een grondwaterheffing in te voeren. Vanwege het gesloten circuit is bij de jaarrekening 2017 de voormalige reserve omgezet in een voorziening.

Kenmerken van de voorziening	
Voeding	Voeding vindt plaats door de werkelijke opbrengsten vanuit de grondwaterheffing

Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is toereikend.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte in de voorziening. In de waterwet (artikel 7.7) is vastgelegd dat er alleen middelen aan deze reserve onttrokken mogen worden die aan de voorwaarden voldoen		
Nut en noodzaak	De voorziening dient voor de opvang van de jaarlijkse exploitatieverschillen van het grondwaterbeheer. Omdat de kosten van dit beheer worden gedekt uit een heffing is er sprake van een gesloten circuit.		
Bestedingsplan	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Voorwaarde besteding	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Concrete verplichting	n.v.t		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Geen tijdige aanpassing structurele inkomsten leges grondwaterheffing wegens nalaten aanvragen tariefsaanpassing grondwaterheffing.		
Bijzonderheden	geen		

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Grondwaterheffing 600000	-	1.334	1.334	1.334	1.334	-
Totaal Voorziening Grondwaterheffing 600000	0	1.334	1.334	1.334	1.334	0
Voorziening Grondwaterheffing 600000	-	-1.334	-1.334	-1.334	-1.334	-
Totaal Voorziening Grondwaterheffing 600000	0	-1.334	-1.334	-1.334	-1.334	0
Totaal mutaties	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Voorz. NAR-regeling

Algemeen

Doel voorziening	Het doel van de voorziening is om te voorzien in de (toekomstige) kosten die voortkomen uit de regeling Non-activiteit uit 2012. De kosten worden zeker gemaakt en zijn in de voorziening gereserveerd.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2016 d.d. 03-07-2017 PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening

Voeding	De voorziening is gevoed uit de reserve weerstandsvermogen, de reserve frictiekosten en het rekeningresultaat 2016.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	8700000
Eindjaar	2024		
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is toereikend		
Vrije ruimte	Geen vrije ruimte		

Nut en noodzaak	Voor het opvangen van de toekomstige kosten van de medewerkers die gebruik maken van de Non-activiteitsregeling.
Bestedingsplan	Maandelijks worden er (salaris)kosten geboekt voor de medewerkers die gebruik maken van de regeling. Deze kosten zullen per kwartaal ten laste van de voorziening geboekt worden. Dit zal doorgaan tot de betreffende medewerker de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt en daarmee het dienstverband wordt beëindigd.
Voorwaarde besteding	Kosten mogen alleen ten laste van de voorziening geboekt worden als de bedragen ook daadwerkelijk zijn uitbetaald
Concrete verplichting	n.v.t
Relevante ontwikkelingen	n.v.t
Mate van doelrealisatie	n.v.t
Risico's	n.v.t
Bijzonderheden	Er zijn nu geen nieuwe medewerkers meer die gebruik kunnen maken van de regeling. Toekomstige cao afspraken gelden ook voor NAR medewerkers, bij een nieuwe cao moet dan ook de hoogte van de voorziening opnieuw bepaald worden.

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening NAR regeling 600000	25	-	-	-	-	-
Totaal Voorziening NAR regeling 600000	25	0	0	0	0	0
Voorziening NAR regeling 600000	-	-243	-72	-	-	-
Totaal Voorziening NAR regeling 600000	0	-243	-72	0	0	0
Totaal mutaties	**25**	**-243**	**-72**	**0**	**0**	**0**

Voorz. Nazorg stortplaatsen

Algemeen

Doel voorziening	De nazorg van de stortplaatsen: De Omega (Wilnis), Tammer (Soesterberg) en Weber (Nieuwegein). Het nazorgfonds van Smink (Amersfoort) is opgenomen in het nieuwe Leemtewetfonds.
Instellingsbesluit	PS d.d. 11 januari 2000 (1999WEM003628i)

Kenmerken van de voorziening

Voeding	Eénmalig bij instelling vanuit de bestaande reserve toezicht. Jaarlijkse toevoeging om de voorziening op het juiste niveau te brengen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	2025		
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is toereikend.		

Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. In de overeenkomst is opgenomen dat bij een eventueel positief saldo de helft van het nazorgfonds aan 'het bedrijf' vervalt en de andere helft aan de provincie. Pas bij opheffing van de voorziening eind 2025 zal blijken of er nog vrije ruimte is. In de overeenkomst staat dat het nazorgfonds wordt ingesteld voor de duur van 30 jaar na sluiting van de stort. Sluiting van de stort De Omega vond plaats 1 maart 1995. De voorziening loopt tot 2025.
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Wettelijke verplichting van monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen.
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van de nazorg van de stortplaats Omega.
Concrete verplichting	n.v.t.
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.
Mate van doelrealisatie	n.v.t.
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de voormalig exploitant.
Bijzonderheden	Naar verwachting zal de voorziening in 2023 (vervroegd) worden opgeheven.

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Nazorg stortplaatsen 600000	-	-480	-30	-30	-30	-
Totaal Voorziening Nazorg stortplaatsen 600000	0	-480	-30	-30	-30	0
Totaal mutaties	**0**	**-480**	**-30**	**-30**	**-30**	**0**

Voorz. Nazorg stortplaats Maarsbergen

Algemeen	
Doel voorziening	De nazorg van de stortplaats Maarsbergen
Instellingsbesluit	PS d.d. 26 april 2005 (PS2005BEM20); Jaarrekening 2008 - geen specifiek besluit (formeel bekrachtigd bij vaststelling van de jaarrekening, PS2009PS05).

Kenmerken van de voorziening

Voeding	In 2008 is eenmalig een bedrag ontvangen van het OLVM t.b.v. de nazorg van de stortplaats Maarsbergen; Jaarlijks wordt er een bedrag toegevoegd om dit bedrag op peil te houden.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999

Eindjaar	2040
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is toereikend.
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. Een eventueel positief saldo zal overeenkomstig een afgesproken verdeelsleutel worden verdeeld over de oorspronkelijk deelnemende gemeenten (of hun rechtopvolgers (artikel 10)).
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Op grond van de ontwerp-tekst Leemtewet zijn begin jaren 90 voor de toen operationele, door particulieren geëxploiteerde stortplaatsen nazorgfondsen gevormd.
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.
Voorwaarde besteding	Voor de stortplaats Maarsbergen heeft de provincie nazorgovereenkomst afgesloten met een looptijd van 30 jaar. In die overeenkomst is vastgelegd welke nazorgactiviteiten moeten worden uitgevoerd ten laste van de nazorgfondsen. De provincie beheert die fondsen.
Concrete verplichting	n.v.t.
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.
Mate van doelrealisatie	n.v.t
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de oorspronkelijk deelnemende gemeenten.
Bijzonderheden	Naar verwachting zal de voorziening in 2023 (vervroegd) worden opgeheven.

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Nazorg stortpl.Maarsb 600000	-	-10	-10	-10	-30	-
Totaal Voorziening Nazorg stortpl.Maarsb 600000	0	-10	-10	-10	-30	0
Totaal mutaties	**0**	**-10**	**-10**	**-10**	**-30**	**0**

Voorz. Ontgrondingenwet

Algemeen	
Doel voorziening	Dekking toekomstige schade bij reeds verleende grote ontgrondingen (boven de 10.000 kubieke meter) met een daadwerkelijke kans op schade.
Instellingsbesluit	PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening

Voeding	Jaarlijkse voeding door overschot op ontgrondingenheffing na gemaakte kosten.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	9999		

Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is toereikend.
Vrije ruimte	geen
Nut en noodzaak	Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel(artikel 44 lid 2 BBV). Dit betreft ontgrondingenheffing voor kosten met betrekking tot in de ontgrondingenwet genoemde doelen (zoals onderzoek, compensatie, schadevergoedingen).
Bestedingsplan	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is geen bestedingsplan mogelijk.
Voorwaarde besteding	De voorziening mag alleen worden aangewend voor kosten die gemaakt worden in het kader van ontgrondingen.
Concrete verplichting	n.v.t.
Relevante ontwikkelingen	n.v.t
Mate van doelrealisatie	n.v.t.
Risico's	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is een juiste hoogte van de voorziening op korte termijn slecht in te schatten.
Bijzonderheden	geen

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Ontgrondingenwet 600000	-	5	5	5	-	-
Totaal Voorziening Ontgrondingenwet 600000	0	5	5	5	0	0
Totaal mutaties	**0**	**5**	**5**	**5**	**0**	**0**

Voorz. Pensioenen GS

Algemeen

Doel voorziening	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten voor de verplichtingen tot het betalen van pensioengelden aan huidige en voormalige GS-leden bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.
Instellingsbesluit	PS d.d. 18 mei 2004, Jaarrekening 2003; (PS2004BEM14)

Kenmerken van de voorziening

Voeding	Middels de storting van de pensioenbijdragen van de huidige gedeputeerden, de inbreng van overdrachten en indien nodig een jaarlijkse storting ten laste van het budget wachtgelden en pensioenen.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	999999999
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	Op dit moment is de voorziening toereikend. Jaarlijks wordt in opdracht van de provincie door APG Loyalis een actuariële berekening uitgevoerd van de pensioenen van de reeds gepensioneerden en de actieven en slapers. Op grond hiervan wordt indien nodig de voorziening aangevuld of afgeroomd.		

Vrije ruimte	Er is op dit moment geen vrije ruimte. Pas bij opheffing van de voorziening (bij overlijden van de laatste gepensioneerde en/of nabestaande) zal blijken of er nog vrije ruimte is.
Nut en noodzaak	Ten behoeve van dekking van pensioenverplichtingen jegens (voormalige) gedeputeerden.
Bestedingsplan	Uitbetaling pensioenen (voormalige) gedeputeerden
Voorwaarde besteding	Bereiken van pensioengerechtigde leeftijd van de desbetreffende perioden, of overdracht van opgebouwde pensioenrechten
Concrete verplichting	€ 9.313.882 = Benodigd bedrag voor pensioenen actieven & slapers per 1 januari 2023
Relevante ontwikkelingen	Op 23 mei 2016 is in het IPO besloten om over te gaan tot fondsvorming. Dit houdt in dat de opbouw van pensioenen van de actieven en slapers per een nog nader te bepalen datum overgezet zal worden naar het ABP. De pensioenen van de gepensioneerden blijven bij de provincie en worden uit de bestaande voorziening betaald. Wanneer de laatste gepensioneerden (en de nabestaanden) zijn overleden, kan ook de voorziening dan worden opgeheven.
Mate van doelrealisatie	n.v.t.
Risico's	Dat de aannames bij de actuariële berekeningen niet juist zijn, waardoor de voorziening te laag kan zijn en er extra dotaties gedaan moeten worden.
Bijzonderheden	Indien elders opgebouwde pensioenrechten worden ingebracht, wordt de ontvangen afkoopsom aan de voorziening toegevoegd.

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Pensioenen GS 600000	-	340	340	340	-	-
Totaal Voorziening Pensioenen GS 600000	0	340	340	340	0	0
Voorziening Pensioenen GS 600000	-	-487	-487	-487	-	-
Totaal Voorziening Pensioenen GS 600000	0	-487	-487	-487	0	0
Totaal mutaties	**0**	**-147**	**-147**	**-147**	**0**	**0**

Voorz. Spaarverlof

Algemeen

Doel voorziening	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten die voortvloeien uit het betalen van salarissen van provinciale medewerkers die gebruik maken van hun spaarverlof.
Instellingsbesluit	PS d.d. 29 juni 2022, Jaarrekening 2021

Kenmerken van de voorziening

Voeding	De voorziening wordt gevoed vanuit het beschikbare arbeidskostenbudget. Een medewerker die verlof spaart, betaalt dit namelijk vanuit het Individuele Keuzebudget (IKB). Jaarlijks wordt de benodigde stand van de voorziening berekend op basis van het saldo van het spaarverlof dat wordt vermenigvuldigd met de werkgeverslasten (uren x tarief). Eventuele verschillen ten opzichte van de werkelijke stand van de voorziening worden afgewikkeld via het arbeidskostenbudget.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	
Eindjaar	9999		
Toereikendheid			
Vrije ruimte			
Nut en noodzaak			
Bestedingsplan			
Voorwaarde besteding			
Concrete verplichting			
Relevante ontwikkelingen			
Mate van doelrealisatie			
Risico's			
Bijzonderheden			

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Voorz. Vitaliteitsverlof

Algemeen	
Doel voorziening	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten voor de verplichtingen tot het betalen van salariskosten van provinciale medewerkers wier aanspraak op het vitaliteitsverlof zijn gehonoreerd.
Instellingsbesluit	PS d.d. 7 juli 2021, Jaarrekening 2020

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Het vitaliteitsverlof is een uitwerking van het coalitieakkoord. Middelen zijn in 2020 en 2021 beschikbaar gesteld.		
Minimum bedrag	0	Maximum bedrag	1300000
Eindjaar	9999		
Toereikendheid			
Vrije ruimte			
Nut en noodzaak			
Bestedingsplan			
Voorwaarde besteding			
Concrete verplichting			
Relevante ontwikkelingen			
Mate van doelrealisatie			
Risico's			
Bijzonderheden			

Mutaties in de voorzieningen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening Vitaliteitsverlof	73	-	-	-	-	-
Totaal Voorziening Vitaliteitsverlof	73	0	0	0	0	0
Totaal mutaties	**73**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Bijlage 3 - Staat van begrotingssubsidies

Begrotingssubsidies zijn subsidies waarbij de subsidieontvanger en het bedrag wat maximaal als subsidie verleend kan worden expliciet in de begroting van de Provincie Utrecht staan vermeld. Met het vaststellen van deze staat van begrotingssubsidies wordt een grondslag verkregen voor subsidies die worden verstrekt op grond van de Algemene subsidieverordening provincie Utrecht (AsvpU). De in onderstaande tabel opgenomen begrotingssubsidies zijn reeds eerder door uw Staten vastgesteld en sluiten aan op de stand die in de Zomernota 2022 is gepresenteerd.

STAAT VAN BEGROTINGSSUBSIDIES 2024					
Prog.	**Omschrijving**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
1	**Ruimtelijke ontwikkeling**	**213**	**-**	**-**	**-**
	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)	213	-	-	
	Hogeschool Amsterdam		-	-	
	Hogeschool Utrecht		-	-	
2	**Landelijk gebied**	**1.407**	**436**	**-**	**-**
	Stichting IVN	192	-	-	
	Faunabeheer	415	-	-	
	Gemeente Woerden Groen is Goed	20	20	-	-
	Stichting Dierenlot	40	40	-	-
	Stichting vogelopvang Utrecht	11	11	-	-
	Stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug	350	350	-	-
	Gemeente Wijk bij Duurstede, Groen doet Goed	15	15	-	-
	Stichting Natuur en Milieufederatie Utrecht	364	-	-	
	Voedselbank Utrecht	-	-	-	-
3	**Bodem, water en milieu**	**15**	**-**	**-**	**-**
	Omgevingsdienst regio Utrecht	-	-	-	-
	Natuur en Milieufederatie Utrecht	15	-	-	-
4	**Energietransitie**	**165**	**165**	**-**	**-**
	Natuur en Milieufederatie Utrecht	165	165	-	-
	Energie van Utrecht	-	-	-	-
	Gemeente Utrecht RES U16	-	-	-	-
5	**Bereikbaarheid I - Algemeen**	**4.014**	**2.107**	**-**	**-**
	Gemeente De Bilt	237	-	-	-
	Gemeente Utrecht	257	257	-	-
	Gemeente Utrecht	-	-	-	-
	Stichting Hub Utrecht Oost	20	-	-	-
	Gemeente Utrecht	1.850	1.850	-	-
	Gemeente Utrecht	1.650	-	-	-
6	**Bereikbaarheid II - Openbaar vervoer**	**39**	**40**	**-**	**-**
	Gemeente Nieuwegein voet- en fietsveer VREVIA	39	40	-	-
7	**Cultuur en erfgoed**	**2.991**	**2.666**	**-**	**-**
	Stichting theaterfestival Woerden	10	10	-	-
	Stichting Arteganza	15	15	-	-
	Stichting Het Literatuurhuis	90	90	-	-
	Stichting weeshuis van de Kunst	15	15	-	-
	Stichting Internationaal Kamermuziek Festival Utrecht	30	30	-	-
	Stichting Nacht van de Literatuur Amersfoort	5	5	-	-
	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht STAMU	136	136	-	-
	Stichting Het Utrechtse Landschap	817	817	-	-
	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht	1.512	1.512	-	-

	Stichting KunstBende Regio Utrecht	36	36	-	-
	Stichting Nederlands Film Festival	7	-	-	-
	Stichting DOMunder	-	-	-	-
	Jeugdfonds Sport & Cultuur Utrecht	36	-	-	-
	Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland	-	-	-	-
	Stichting Exploitatie Slot Zuylen	135	-	-	-
	Stichting Kasteel Amerongen	112	-	-	-
	Stichting De Machinerie	-	-	-	-
	Stichting Grebbelinie	15	-	-	-
	Stichting Huis te Utrecht	-	-	-	-
	Stichting De Cooperatie (CPRT)	-	-	-	-
	Stichting Statenjacht	20	-	-	-
	Stichting Havikconcert			-	-
	Stichting Straattheaterfestival Woerden			-	-
	Kunst Centraal			-	-
8	**Economie**	**641**	**475**	**-**	**-**
	Nationaal Groenfonds	250	250	-	-
	Economic Board Utrecht (EBU)	225	225	-	-
	Opleidingsbedrijf Metaal Midden Nederland B.V.	19		-	-
	Gemeente Utrecht	25	-	-	-
	Gemeente Utrecht	13	-	-	-
	Stichting ICT Valley	-	-	-	-
	Stichting Nationaal Instituut voor Middelbaar Eco&Tech	109	-	-	-
	TechnoHUB BV	-	-	-	-
	St.Regionaal Bureau voor Toerisme Heuvelrug & Vallei	-	-	-	-
	Stichting Hogeschool Utrecht	-	-	-	-
	Stichting Dutch Game Garden	-	-	-	-
9	**Bestuur**	**300**	**300**	**-**	**-**
	Mediafonds provincie Utrecht	300	300	-	-
Totaal		**9.785**	**6.189**	**-**	**-**

Toelichting:
- Saldi in de kolom '2024' komt overeen met de gepresenteerde Staat van begrotingssubsidies in de Zomernota 2024.

Bijlage 4 - Overzicht op taakvelden

Geraamde lasten en baten per programma per taakveld		Lasten	Baten	Saldo
Algemene middelen				
0.1	Uitkering provinciefonds	0	311.470	311.470
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	0	150.775	150.775
0.3	Geldleningen en uitzettingen	1.700	57	-1.643
0.4	Deelnemingen	0	200	200
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige b&l	8.063	430	-7.633
0.8	Mutaties reserves	0	7.590	7.590
Programma Algemene middelen		9.763	470.522	460.759
1. Ruimtelijke ontwikkeling				
0.8	Mutaties reserves	0	4.645	4.645
8.1	Ruimtelijke ordening	13.927	612	-13.315
8.2	Volkshuisvesting	988	850	-138
8.3	Stedelijke vernieuwing	8.064	0	-8.064
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	3.847	0	-3.847
Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling		26.826	6.107	-20.719
2. Landelijk gebied				
0.8	Mutaties reserves	2.288	14.518	12.230
4.4	Vergunningverlening en handhaving	107	0	-107
4.6	Duurzaamheid	4.761	0	-4.761
5.1	Natuurontwikkeling	20.653	1.500	-19.153
5.2	Beheer natuurgebieden	27.546	2.371	-25.175
5.3	Beheer flora en fauna	12.433	0	-12.433
5.9	Natuur, overige baten en lasten	777	0	-777
6.1	Agrarische aangelegenheden	2.621	285	-2.336
7.2	Maatschappij	383	0	-383
Programma 2. Landelijk gebied		71.569	18.674	-52.895
3. Bodem, water, milieu				
0.8	Mutaties reserves	0	5.246	5.246
3.1	Waterkeringen	3.475	0	-3.475
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	675	0	-675
3.9	Water, overige baten en lasten	6.032	1.454	-4.578
4.1	Bodembescherming	8.912	0	-8.912
4.2	Luchtverontreiniging	528	0	-528
4.3	Geluidhinder	690	0	-690
4.4	Vergunningverlening en handhaving	10.587	89	-10.498
4.5	Ontgronding	5	5	

4.6	Duurzaamheid	246	0	-246
4.9	Milieu, overige baten en lasten	907	0	-907
5.9	Natuur, overige baten en lasten	360	0	-360
6.1	Agrarische aangelegenheden	2.079	0	-2.079
6.3	Kennis en innovatie	66	0	-66
7.9	Cultuur en maatschappij, overige b&l	259	0	-259
Programma 3. Bodem, water, milieu		34.820	6.794	-28.026
4. Energietransitie				
0.8	Mutaties reserves	0	1.564	1.564
4.6	Duurzaamheid	8.147	520	-7.627
6.3	Kennis en innovatie	4.073	0	-4.073
6.4	Recreatie en toerisme	22	0	-22
6.9	Regionale economie, overige b&l	-72	0	72
Programma 4. Energietransitie		12.170	2.084	-10.086
5. Bereikbaarheid I - Algemeen				
0.8	Mutaties reserves	0	19.602	19.602
2.1	Landwegen	82.281	2.129	-80.152
2.2	Waterwegen	2.506	299	-2.207
2.9	Verkeer en vervoer, overige b&l	1.640	0	-1.640
Programma 5. Bereikbaarheid I - Algemeen		86.427	22.030	-64.397
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer				
0.6	Overhead	150	0	-150
0.8	Mutaties reserves	0	21.848	21.848
2.1	Landwegen	361	0	-361
2.3	Openbaar vervoer	179.849	17.179	-162.670
Programma 6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer		180.360	39.027	-141.333
7. Cultuur en erfgoed				
0.8	Mutaties reserves	0	400	400
6.4	Recreatie en toerisme	8.790	997	-7.793
7.1	Cultuur	22.415	0	-22.415
7.2	Maatschappij	13	0	-13
7.9	Cultuur en maatschappij, overige b&l	-215	0	215
Programma 7. Cultuur en erfgoed		31.003	1.397	-29.606
8. Economie				
0.8	Mutaties reserves	3.000	2.489	-511
4.6	Duurzaamheid	1.473	0	-1.473
4.9	Milieu, overige baten en lasten	244	0	-244
6.3	Kennis en innovatie	5.460	0	-5.460

6.9	Regionale economie, overige b&l	2.927	36	-2.891
Programma 8. Economie		13.105	2.525	-10.580
9. Bestuur				
0.6	Overhead	435	0	-435
1.1	Provinciale Staten	4.533	74	-4.459
1.2	Gedeputeerde Staten	2.083	0	-2.083
1.3	Kabinetszaken	365	41	-324
1.4	Bestuurlijke organisatie	2.759	0	-2.759
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.101	0	-1.101
1.6	Openbare orde en veiligheid	2.147	200	-1.947
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	2.265	291	-1.975
4.6	Duurzaamheid	1.629	0	-1.629
7.2	Maatschappij	1.495	0	-1.495
Programma 9. Bestuur		18.813	606	-18.208
10. Overzicht overhead				
0.6	Overhead	68.192	4.149	-64.044
Programma 10. Overzicht overhead		68.192	4.149	-64.044
Totaal		**553.048**	**573.914**	**-64.044**

Bijlage 5 - Rapportage actiemanagement

Inleiding

Op verzoek van het College van Gedeputeerde Staten is een monitor actiemanagement (verder: ‘monitor’) ontwikkeld. Dit past ook in de wettelijke eis die het gevolg is van de wet versterking decentrale rekenkamers. Doel van de monitor is om de acties die worden afgesproken naar aanleiding van rapporten van externe controleurs (onder andere accountant en Randstedelijke Rekenkamer) te monitoren. En hiermee te sturen en verantwoorden op de afhandeling van de aanbevelingen en de daaruit geformuleerde acties. Deze rapportage wordt twee keer per jaar opgesteld (laatste keer: Jaarrekening 2022 bijlage 3 actiemanagement).
In deze rapportage melden wij u de stand per begin september 2024 in relatie tot de jaarrekening 2022 (J2022).

Totaalbeeld

Van de aanbevelingen zijn nu 48% lopend (J2022: 27%) en is 52% afgerond (J2022: 73%).
Doordat er de afgelopen periode een groot aantal onderzoeken zijn afgewikkeld en gearchiveerd, is het aantal aanbevelingen sterk gedaald. Aangezien de afgewikkelde onderzoeken nog maar weinig lopende aanbevelingen hadden, stijgt nu het percentage lopende aanbevelingen (van 27% naar 48%) wel ten opzichte van het percentage uit de jaarrekening 2022.
Er zijn momenteel 9 (J2022: 16) rapporten die gevolgd worden met de monitor.
Gearchiveerd zijn de (in totaal 9) rapporten van EY (accountantsverslag 2017), PWC (managementletter en accountantsverslag 2018 en 2019), de Rekenkamer rapporten Dolderseweg (2018), Drinkwaterbronnen (2020), Concessieverlening (2021), VRT (2021) en Integis (2018) en de beleidsaudit (2018). Toegevoegd zijn de (in totaal 2) accountantsrapporten van PWC en het Rekenkamerrapport over de Circulaire economie (2023).

Voortgang

VOORTGANG	
Indicator	Actueel
# Aanbevelingen	162
# Aanbevelingen Voorgesteld	0
# Aanbevelingen Geaccepteerd	0
# Aanbevelingen Lopend	74
# Aanbevelingen Afgerond	80
# Aanbevelingen Geannuleerd	8
# Acties	182
# Acties - Voorgesteld	0
# Acties - Lopend	89
# Acties - Afgerond	86
# Acties - Geaccepteerd	0
# Acties - Geannuleerd	7
# Acties voorbij deadline	0

Er zijn momenteel 162 (J2022: 364) aanbevelingen (en 182 acties) die gevolgd worden. Hiervan lopen er momenteel nog 74 aanbevelingen (J2022: 95). Bij 8 aanbevelingen hebben we geconcludeerd dat de aanbeveling al eerder was geformuleerd of bij nader inzien niet werkbaar was. Doordat sommige aanbevelingen meerdere organisatie onderdelen raken is ervoor gekozen aparte actiepunten op te nemen. Daardoor zijn er meer lopende acties dan aanbevelingen.
Van de 182 acties die geformuleerd zijn (J2022: 381) hebben 89 nog de status ‘lopend’ (J2022: 103). We hebben 86 acties afgerond (B2023: 258). Als een rapport gearchiveerd is gaan de acties en aanbevelingen uit de monitor. In de Financiële Auditcommissie is afgesproken dat inzien Provinciale Staten nadere informatie wil over specifieke aanbevelingen of acties ze dit naar aanleiding van dit overzicht kan agenderen bij de betreffende inhoudelijke vakcommissie.

Beeld per onderzoek

Rapporten van accountants

1. **Managementletter PWC (2020):**

Van de 33 aanbevelingen lopen er momenteel nog 5 (J2022: 6). De openstaande aanbevelingen hebben vooral te maken met IT processen en beheersmaatregelen.

2. **Accountantsverslag PWC (2020):**

Van de 38 aanbevelingen lopen er momenteel nog 10 (J2022: 11).
Na vaststelling van het nieuwe inkoopbeleid zal dat beleid worden geïmplementeerd in de organisatie en zal er nader uitleg en instructie worden gegeven. Ten aanzien van de grex Hart van de Heuvelrug zijn een aantal acties nog niet geheel afgerond en getoetst. We hebben een kredietenoverzicht geïmplementeerd waarvan de werking nog getoetst moet worden alvorens de aanbeveling kan worden gereed gemeld. We werken verder aan integratie van frauderesponsplan en bedrijfscontinuïteitsplan zodat er eenduidigheid is over handelen. Na verdere versterking binnen de financiële functie kunnen er beter liquiditeitsprognoses worden opgesteld en het jaarrekeningdossier tijdig worden gereviewd.

3. **Managementletter PWC (2021):**

Van de 22 aanbevelingen lopen er nog 7 (J2022: 8). Waar de financiële processen van materiële omvang adequaat beschreven worden en vanuit VIC worden gecontroleerd, moeten en voor kleinere processen nog achterstanden worden weggewerkt, zoals inkomende subsidies. We werken hard aan de versterking van de financiële functie en het verbeteren van expertise gezien de complexere samenleving. Verder moeten er nog stappen worden gemaakt bij change management en user management.

4. **Accountantsverslag PWC (2021):**

Uit de 20 aanbevelingen zijn 31 acties (meerdere acties per aanbeveling) geformuleerd, waarvan er nog 16 acties (J2022: 18) lopen.
Een aantal aanbevelingen richten zich op de beheersing van cyberrisico's, daarvoor zijn beheersmaatregelen gepland dan wel in voorbereiding. Het merendeel van de openstaande aanbevelingen richt zich op te nemen verbetermaatregelen rond de kwaliteit van de verschillenanalyse, tijdige aanlevering van informatie voor het opstellen van de jaarrekening, nog af te hechten kaders rond begrotingsrechtsmatigheid en versnelling van het jaarrekeningproces. En we moeten meer werk maken van de controle op de werking van geformuleerde- en ingeregelde fraudebeheersmaatregelen.

5. **Managementletter PWC (2022):**

Uit de 16 aanbevelingen zijn 16 acties geformuleerd waarvan er nog 12 lopend zijn (J2022: 16). Bij één aanbeveling hebben we geconcludeerd dat hier geen actie noodzakelijk is.
We hebben extra beheersmaatregelen getroffen bij de conversie en implementatie van het nieuwe subsidiesysteem, die nog getoetst moeten worden op hun werking. Dat doen we ook bij de voorbereiding, conversie implementatie van het nieuwe financiële systeem (2023/4). Er zijn recent een drietal overleggen ingesteld rondom kaderstelling rond informatievoorziening, programmering van IT programma's en projecten (portfolio) waarmee de governance versterkt moet worden. We gaan dat in 2024 evalueren. Versnelling van het proces rond de bepaling van het resultaat op de grex Hart van de Heuvelrug wordt voorgenomen voor de jaarrekening van 2023.

6. **Accountantsrapport PWC (2022):**

Uit de 12 aanbevelingen hebben we één aanbeveling niet overgenomen. Er zijn 20 acties geformuleerd, waarvan er inmiddels 3 zijn afgerond. Een klimaatparagraaf zal in de programmabegroting 2024 worden opgenomen, we nemen maatregelen ter verbetering van de financiële beheersing van onze grex. Bij de implementatie van ons nieuwe inkoopbeleid zal het belang van de rechtmatige en adequate prestatieverklaring bij goedkeuring van de factuur extra aandacht krijgen. De wijze van rapportering over (de beheersing van-) frauderisico's gaan we met de accountant bespreken. Wij gaan een zelfevaluatie doen ter bepaling van de maatregelen die getroffen moeten worden als de NIS2 richtlijn door de provincie moet worden nageleefd. Wij kijken kritisch naar de formulering van indicatoren in de nieuwe programma begroting. Na vaststelling van de strategische college-agenda en het nog op te stellen bereikbaarheidsprogramma en andere beleidsplannen, zullen doelen hierop, na vaststelling door PS van doelen en indicatoren, verder worden aangepast.

Rapporten van de Randstedelijke Rekenkamer

1. **Fiets (2022):**

Er zijn vijf aanbevelingen geformuleerd. De acties worden meegenomen bij de opstelling van het nieuwe programma bereikbaarheid, het handboek projectmatig werken en de zogenaamd 'Tour de Force'.

2. **Landbouw en voedseltransitie (2022):**

Bij behandeling van het rapport in Provinciale Staten is er een amendement aangenomen waarin de 9 aanbevelingen zijn aangescherpt en GS is verzocht na een jaar te informeren over de stand van zaken.

3. **Circulaire economie (2023):**

Er zijn zes aanbevelingen geformuleerd. De bestuurlijke reactie is input voor de te formuleren acties.

Bijlage 6 - Beleidsdocumenten programma's

Omgevingsbeleid	Looptijd	Soort product	Vaststelling	Beleidsdoelen	Meerjarendoelen
Omgevingsvisie	2021-2050	Visie	PS	Vrijwel allemaal	Vrijwel allemaal
(Interim) Omgevingsverordening	2021-2050	Verordening	PS	Vrijwel allemaal	Vrijwel allemaal
Beleidsdocument/Visie/Programma	**Looptijd**	**Soort programma ihkv Omgevingswet**	**Vaststelling**	**Beleidsdoelen**	**Meerjarendoelen**
Kader voor regionale programmering wonen en werken		Kaderstelling	PS	1.1, 8.4	
Provinciaal Programma Wonen en Werken		Omgevingswetprogramma	GS	1.1, 8.4	
Utrecht Nabij, Ontwikkelingsperspectief Regio Utrecht 2040 (deel van U Ned)		Samenwerking, visie	GS	1.1	
Ontwikkelbeeld 2030-2040 Regio Amersfoort		Samenwerking, visie	PS	1.1	
Verstedelijkingsstrategie Regio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley		Samenwerking, visie	PS	1.1	
Programma Groen Groeit Mee		Samenwerking, visie en uitvoering	GS	1.1	
Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW)		Samenwerking, visie en uitvoering	GS	1.1, 1.2, 9.4	
Programma Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg		Samenwerking, uitvoering	PS	1.2	
Uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw 2021-2024	2021-2024	Uitvoeringsprogramma	PS	1.3	
Woondeal regio Utrecht - regio Amersfoort		Samenwerking, afsprakenkader	GS	1.3	
Regiodeal Vitale Wijken Overvecht, Batau en Vollenhoven		Samenwerking, afsprakenkader	GS	1.3	
Natuurvisie provincie Utrecht 2017		Visie	PS	2.1	
Realisatiestrategie Natuurvisie 2018-2027		Uitvoeringsprogramma	GS	2.1	
Beleidskader Wet Natuurbescherming provincie Utrecht 2017		Beleidskader	PS	2.1	
Natura 2000 beheerplannen		Omgevingswetprogramma	GS	2.1	
Agenda Vitaal Platteland (verlenging)		Uitvoeringsprogramma	GS	2.1	
Instrumentenkader Uitvoering Groene Contour		Uitvoeringskader	PS	2.1	

Strategisch Bosbeleid		Kaderstelling	PS	2.1	
Landschapsuitvoeringsplan		Uitvoering	GS	2.1	
Visie Agrarisch Natuurbeheer 2023-2028		Visie t.b.v. subsidieverlening	PS	2.2	
Natuurbeheerplan		Subsidiekader	GS	2.2	
Leidraad gebiedsgerichte aanpak stikstof in de provincie Utrecht		Uitvoeringskader	PS	2.2	
Programma Oversteekbaarheid Fauna 2021-2023		Uitvoeringsprogramma	GS	2.2, 5.6	
Programma invasieve exoten		Uitvoeringsprogramma	GS	2.2	
Aanpak Biodiversiteit in stad en dorp		Uitvoeringsprogramma	GS	2.2	
Landbouwvisie provincie Utrecht 2018		Visie	PS	2.4	
Samenwerkingsagenda landbouw provincie Utrecht 2019		Samenwerking, uitvoering	PS	2.4	
Voedselagenda provincie Utrecht 2021-2023		Samenwerking, uitvoering	PS	2.4	
Bodem- en waterprogramma 2022-2027		Omgevingswetprogramma	PS	3.1, 3.2, 3.3	
Programma Klimaatadaptatie 2020-2023		Uitvoeringsprogramma	PS	3.1	
Regionale adaptatiestrategieën		Samenwerkingsprogramma	GS	3.1	
Programmaplan Mooie en Veilige dijken		Uitvoeringsprogramma	GS	3.1	
Uitvoeringsprogramma Drinkwater Provincie Utrecht 2021-2027		Uitvoeringsprogramma	GS	3.3	
Programma Gezond en Veilig 2022-2025		Omgevingswetprogramma	GS	3.4	
Innovatieprogramma gezonde leefomgeving 2022-2024		Uitvoeringsprogramma	GS	3.4	
Beleidskader sport en bewegen 2021-2025	2021-2025	Kaderstelling	PS	3.4	
Schone Lucht Akkoord (SLA)		Samenwerkingsprogramma	GS	3.4	
Uitvoeringsagenda Gezonde Lucht regio Utrecht 2018-2023		Uitvoeringsprogramma	GS	3.4, 5.6	
Actieplan Omgevings Lawaai 2018-2023	2018-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	3.4, 5.6	
Uitvoeringsprogramma Bodemdaling 2020-2023	2020-2023	Uitvoeringsprogramma	PS	3.5	
Regionale Veenweide Strategie	2022-2030 (ijk moment 24 en 26)	Samenwerkingsprogramma	PS	3.5	
Uitvoeringsprogramma Regionale Veenweide Strategie Utrechtse Veenweiden 2023-2024	2023-2024	Uitvoeringsprogramma	PS	3.5	

programmaplan Energietransitie 2020-2025	2020-2025	Uitvoeringsprogramma	PS	4.1, 4.2, 4.3	
Regionale Energie Strategieën Regio U16, regio Amersfoort en regio Foodvalley	2021-2030	Samenwerkingsprogramma	PS	4.2	
Mobiliteitsprogramma 2019-2023	2019-2023	Omgevingswetprogramma	PS	5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 6.1	
MeerjarenInvesteringsProgramma Mobiliteit	2022-2026	Uitvoeringsprogramma	PS	5.1, 5.3, 5.4, 5.7, 6.1	
Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit	2022-2025	Financieel kader	PS	5.1, 6.1	
Netwerkperspectief Provinciale Wegen 2040		Kaderstelling	PS	5.1	
Uitvoeringsprogramma Wegen en Vaarwegen 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.1	
Uitvoeringsprogramma Multimodale Knooppunten 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.2	
Uitvoeringsprogramma Fiets 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.3	
Programma U Ned		Samenwerkingsprogramma	GS	5.3, 5.8, 6.1 en 1.1	
Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.4	
Uitvoeringsprogramma Goederenvervoer 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.5	
Regionale Mobiliteitsprogramma (Uitvoering Klimaatakkoord)	2021-2030	Samenwerkingsprogramma	GS	5.6	
Uitvoeringsprogramma smart Mobility 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	5.7	
OV Netwerkperspectief		Kaderstelling	PS	6.1	
Nota van Uitgangspunten nieuwe concessies		Kaderstelling	PS	6.1	
Uitvoeringsprogramma Openbaar Vervoer 2019-2023	2019-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	6.1	
Nota Festivalbeleid 2021-2024	2021-2024	Kaderstelling	PS	7.1	7.1.3
Programma Cultuur en erfgoed “Voor Jong & Altijd” 2020-2023	2020-2023	Kaderstelling	PS	7.1, 7.2	7.1.1 t/m 7.2.3
Beleidskader Museumbeleid "Beter in verbinding" 2021-2025	2021-2025	Kaderstelling	PS	7.2,	7.2.3
Het maritiem erfgoed in de provincie Utrecht; Nadere uitwerking van het Cultuur- en Erfgoedprogramma.	2022-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	7.2	7.2.3
Uitvoeringsprogramma Hollandse Waterlinies 2021-2024	2021-2024	Uitvoeringsprogramma	GS	7.3	7.3.1
Economische Visie 2020 – 2027 'Focus op een vitale en duurzame economie'	2020-2027	Kaderstelling	PS	8.1, 8.2, 8.3, 8.4	

Regionale Economische Agenda		Samenwerkingsprogramma	GS	8.2, 8.3	
Reiodeal Foodvalley		Samenwerkingsprogramma	GS	8.3	
Beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050		Kaderstelling	PS	8.3, 9.7	
Uitvoeringsagenda Circulaire Samenleving 2021-2023	2021-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	8.3, 9.7	
Kaderstelling Recreatie en Toerisme	2022-2025	Kaderstelling	PS	7.4	7.4.1 t/m 7.4.5
Programma Recreatie en Toerisme 2022-2025	2022-2025	Omgevingswetprogramma	GS	7.4	7.4.1 t/m 7.4.5
Groeisprong 2040		Financiële doorrekening ambities	GS	9.1	
Gezamenlijk bod asiel en huisvesting: 'de kunst van samenleven en samen werken' Provincie Utrecht, Regio Amersfoort, regio Utrecht U16, Utrechtse Foodvalleygemeenten	2022-2023	n.v.t.	GS (en ter info naar PS)	9.1	
Actie-agenda Weerbare overheid 2022-2023	2022-2023	Uitvoeringsprogramma	GS (en ter info naar PS)	9.3	
Programmaplan participatie 'Participatie voor en door de provincie Utrecht'	2021-2022	Kaderstelling	PS	9.4	
Visie van de provincie Utrecht op het samenspel met inwoners	2022 e.v.	Samenwerkingsprogramma	PS	9.4	
Leidraad van de provincie Utrecht op het samenspel met inwoners	2022 e.v.	Samenwerkingsprogramma	PS	9.4	
Programma Sterk Utrechts Bestuur	2021-2026 (evaluatie 2023)	Kaderstelling	PS	9.5	
Nota Samenwerkende partijen	2022 e.v.	n.v.t.	PS	9.5	
Europastrategie 2020-2023	2020-2023	n.v.t.	PS	9.5	
Public affairs-strategie 2021-2025	2021-2025	n.v.t.		9.5	
Beleidskader Interbestuurlijk Toezicht (IBT) 2021-2024	2021-2024	n.v.t.		9.6	
Agenda Toekomst (interbestuurlijk) Toezicht	2018 e.v.	n.v.t.		9.6	
Actieplan Toekomst (interbestuurlijk) Toezicht	2018-2022	n.v.t.		9.6	
Verordening systematische toezichtinformatie provincie Utrecht	2017 e.v.	n.v.t.		9.6	
Gemeenschappelijk financieel toezichtkader gemeenten 2020	2020 e.v.	n.v.t.		9.6	
Beleidskader Sociale Agenda 'Wij doen mee'	2022 e.v.	Kaderstelling	PS	9.7	
Uitvoeringsagenda Wij doen mee! Van de Sociale Agenda	2022-2023	Uitvoeringsprogramma	GS	9.7	

Beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050	2021-2050	Visie	PS	9.7	9.7.2
Uitvoeringsagenda Circulaire Samenleving 2021-2023 (actualisatie 2022)	2021-2023	Uitvoeringsagenda	GS	9.7	9.7.2
Programma Slimmer met Data, Datagedreven Provincie	2020-2024	n.v.t.	GS	9.7	
Digitale routekaart Slimcity 2025	2019-2025	n.v.t.	GS	9.7, 10.2	

Bijlage 7 - Afkortingenlijst

ARK	Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit
AVP	Agenda Vitaal Platteland
AVU	Afvalverwijdering Utrecht
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BRIK	Bijzondere Realisaties Intelligente koppelingen
BiSC	Bibliotheek Servicecentrum
BMW	Bodem-, Water- en Milieubeleid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BKWO	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
BOA	Buitengewone opsporingsambtenaren
BOR	Bereikbaarheidsoffensief Randstad
BRTN	Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland
BRU	Bestuur Regio Utrecht
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEMT	Conferentie van Europese Ministers van Transport
CEP	Centraal Economisch Plan
CPB	Centraal Planbureau
CROW	St. Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw
CVB	Commissie Vaarwegbeheerders
CvdK	Commissaris van de Koning
EBU	Economic Board Utrecht
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS	Ecologische hoofdstructuur
EMU	Europese Monetaire Unie
ERRIN	European Regions Research and Innovation Network
EU	Europese Unie
FIDO	Financiering decentrale overheden
FINC	Financieel netwerk Innovatieve Constructies
GWW	Grote Wegenwerken
HNP	Huis Nederlandse Provincies
HRM	Human resource management
IBT	Interbestuurlijk toezicht
IFLO	Inspectie Financiën Lokale Overheden
IGP	Integraal gebiedsprogramma
ILG	Investeringsprogramma landelijk gebied
IPO	Interprovinciaal overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
KC	Kunst Centraal
KCC	Klant Contact Centrum
KRW	Kaderrichtlijn water
KWA	kleinschalige wateraanvoer
LEU	Landschap Erfgoed Utrecht
LTOP	lange termijn onderhoudsplanning
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MRB	Motorrijtuigenbelasting
NARIS	Risicomanagement Informatie Systeem
NEN	NEderlandse Norm
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NWB	Nederlandse Waterschapsbank

NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Lucht
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
OMU	Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
OV	Openbaar vervoer
PAS	Programmatische aanpak Stikstof
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PMP	Provinciaal Milieubeleidsplan
POP(-subsidie)	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPL	Provinciaal Programma Luchtkwaliteit
PROMEV	proactief meten verkeersveiligheid
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
PUEV	Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid
PURPLE	Peri Urban Regions Platform Europe
RAG	Ruimtelijke Agenda Gemeenten
RAP	Ruimtelijk actieprogramma
RF	Revolverend Fonds
RO	Ruimtelijke Ontwikkeling
RodS	Recreatie om de Stad
ROK	Realisatieovereenkomst
ROV	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid
RSL(U)	Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (Utrecht)
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
RVM	Regionale Verkeersmanagement
RVMC	Regionale Verkeersmanagementcentrale
SMO	Stimuleringsregeling Maatschappelijke Ontwikkeling
SMPU	Strategisch Mobiliteitsplan Utrecht
SOK	samenwerkingsovereenkomst
STAR	Smart Traffic Accident Reporting
SWOV	Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid
SWUNG	Samen Werken in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid
TOP	Toeristische opstappunten
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UMP	Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan
USP	Utrecht Science Park
UTR	Utrecht Toerisme en Recreatie
UVL	Utrechts verkeersveiligheidslabel
UvW	Unie van Waterschappen
VMC	verkeersmanagementcentrale
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VRI	Verkeersregelinstallatie
VRU	Veiligheidsregio Utrecht
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
V&J	Veiligheid en Justitie
WBO	Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WKO	Warmte-koude-opslag
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening

Colofon

De Programmabegroting 2024 is een uitgave van

Provincie Utrecht
Archimedeslaan 6
3584 BA UTRECHT
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT
Telefoon: 030-2589111
www.provincie-utrecht.nl

Samenstelling en eindredactie
Team Financiën en team Corporate Communicatie Provincie Utrecht

Oplage
30-50 exemplaren (intern)